

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

NEV'İZÂDE ATÂ'Î, HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK
(ÖZCAN, 1989: 486-623), (İNCELEME – ÇEVİRİ YAZI)

Yüksek Lisans Tezi

Veli SAĞIR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

Nevşehir

Mart 2019

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

NEV'İZÂDE ATÂÎ, HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK
(ÖZCAN, 1989: 486-623), (İNCELEME - ÇEVİRİ YAZI)

Yüksek Lisans Tezi

Veli SAĞIR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

Nevşehir

Mart 2019

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Veli SAĞIR

İmza:

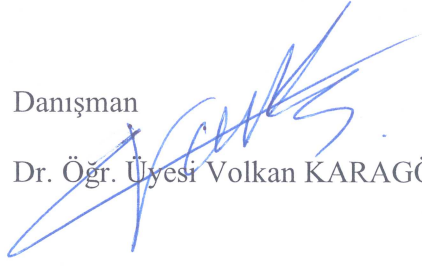
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Nev’îzâde Atâî, Hadâ’iku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’ş-Şakâ’ik (Özcan, 1989: 486-623), (İnceleme - Çeviri Yazı)” Adlı Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi hazırlayan

Veli SAĞIR

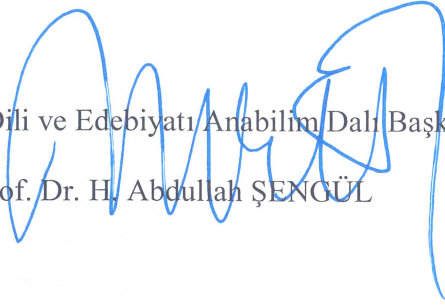

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. H. Abdullah ŞENGÜL

Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ danışmanlığında Veli SAĞIR tarafından hazırlanan “Nev’îzâde Atâî, Hadâ’îku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’s-Şakâ’ik (486-623 Sayfalar Arası), (İnceleme – Çeviri Yazı)” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

15/03/2019

JÜRİ:

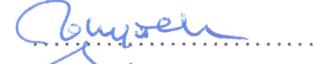
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Volkan Karagözü

Üye: Doç. Dr. Hacer Tolunç

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Haluk TAHP

İMZA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 15.04.2019.... Tarih ve 2019.15.386 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

15/04/2019

Dr. Öğr. Üyesi Vedat AKTEPE
Enstitü Müdürü

NEV'İZÂDE ATÂÎ, HADÂ'ÏKU'L-HAKÂ'ÏK FÎ TEKMÏLETİ'Ş-ŞAKÂ'ÏK
(ÖZCAN, 1989: 486-623), (İNCELEME - ÇEVİRİ YAZI)

Veli SAĞIR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Mart, 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

ÖZET

Taşköprüzâde İsamüddîn Ahmed'in Arapça kaleme aldığı Şakâ'ik-i Nu'mâniye isimli eser, klasik Türk edebiyatı alanında önemli şahsiyetler hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz önemli bir kaynaktır. Önemli şahsiyetler hakkında bilgi alabilmek için bakılabilecek ilk kaynakların tezkireler ve tarihler olduğu bilinmektedir. Şakâ'ik-i Nu'mâniye, içerisinde yer verilen şahıslar hakkında biyografik bilgiler bulundurması özelliği ile bu grupta yer almış ve birçok kişinin ilgisini çekmeyi de başarmıştır. Zaman içerisinde eserin birçok zeyl ve tercümesi yapılmıştır. Kaynak eser özelliği bulunan Şakâ'ik-i Nu'mâniye'ye yapılan tercümelemler de en az eserin aslı kadar önemli bir kaynak olmuştur. Hatta esere yapılan tercümelemler eserde verilen biyografik bilgilerin genişletilmesini sağlamış ve eserin önemini daha da artırmıştır.

Bu çalışmada Klasik Türk Edebiyatı'nda biyografi geleneğinden, Şakâ'ik-i Nu'mâniye ve zeyillerinden bahsedilmiştir. Nev'izâde Atâî'nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

Eser içerisinde incelenen bölümde (Özcan, 1989: 486-623) 203 kişi hakkında bilgi sunulmuştur. Kişiler hakkında bilgilerin verildiği bölümde ismi zikredilen şahsiyetler mesleklerine, ilgilendikleri ilimlere ve görev yaptıkları medreselere göre tasnif edilmiştir. Bu kişilerin inceledikleri ve üzerinde çalıştıkları eserlerden de bahsedilmiştir. Bu bölümde, önce eser verenlerden ardından da şerh, hâşiye, tefsir ve tercüme alanında eser veren kişilerden söz edilmiştir. Son olarak şairlik potansiyeli olanlar ve şiir yazarlar sıralanmıştır.

Tez metni içerisinde ismi sık geçen eserler hakkında da bilgi verilmiştir. Memleketlerine göre sınıflandırılan bu kişilerin kimlerden ders aldığı liste şeklinde sunulmuştur. Bunun yanında eğitim veren kişilerin bir kısmı hakkında biyografik bilgiler yer almıştır. 203 kişinin unvanları, ölüm tarihleri ve çalıştığı medreseler tablo şeklinde verilmiştir. Bununla birlikte metin içerisinde geçen şiirler, şairlerin divanındakilerle karşılaştırılmıştır. Farklılıklar ve değişiklikler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Metin içindeki ilginç olaylar, günümüz Türkçesi ile aktarılmıştır. Nev'izâde Atâî, Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik (Özcan, 1989: 486-623) metni, transkripsiyonla (çeviri yazıyla) sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: tezkire, tasnif, şiir, eğitim, hikâye.

NEV'İZÂDE ATÂÎ, HADÂ'ÏKU'L-HAKÂ'ÏK FÎ TEKMÏLETÎ'Ş-ŞAKÂ'ÏK
(ÖZCAN, 1989: 486-623), (REVIEW-TRANSCRIPTION)

Veli SAĞIR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Turkish Language and Literature Department, M.A. March, 2019

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

ABSTRACT

Taşkoprlüzâde İsamüddîn Ahmed's work written in Arabic, named Şakâ'ik-i Nu'mâniye, is an important source of information about significant figures in the field of classical Turkish literature. It is known that the first sources to look at in order to have knowledge about important figures are biographies and histories. With the feature of having biographical information about the people included in it, Şakâ'ik-i Nu'mâniye has managed to attract interest of many people. In time, many addentums to work and translations of work have been made. Translations made to Sakâik-i Nu'maniye having the feature of source work, are also an important source at least as much as the original work. In fact, the translations into the text provided the extension of the biographical information given in the work and increased the importance of the work more.

In this study, it was mentioned that the biography tradition in Classical Turkish Literature, Sakâik-i Nu'maniye and it's supplements. The information was given about Nev'izâde Atai's life, works and literary personality.

Information about 203 people (Özcan, 1989: 486-623) are presented in the section examined in the work. Figures mentioned in the section where informations were given about people are classified according to their professions, the sciences they are interested in and the madrasas they work. It is also mentioned about the works that these people studied and analysed. In this section, first of all, it is mentioned about the authors and then those having works in the field of commentary, annotation, interpretation and translation. Lastly, those who had poetry potentials and who wrote poets are listed.

In the thesis text, information is given about the works whose names are frequently repeated. From whom, the people who have been classified according to their country, took lessons; is presented in the form of a list. Beside this, some biographical information about some of the educators are taken part. The 203 people's titles, dates of birth and death and madrasas that they had worked at, are given in the form of tables. On the other hand, the poems in the text are compared by the ones in the poets' divans. Differences and changes are presented comparatively.

The interesting events in the text have been transferred with modern Turkish. Nev'îzâde Atâî, Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik the text (Özcan, 1989: 486-623) is presented transcriptionally (translation-writing).

Keywords: biography, classification, poem, education, story.

TEŞEKKÜR

Tezimi hazırlarken Arapça icazet-nâme, fetva, Şir ve ifade çevirilerinde yardımcı olan Arapça öğretmeni Zübeyde KALKAN'a teŐekkürü borç bilirim. Bu çalışmanın hazırlanıp tamamlanmasında yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ'ye Şükran ve minnetlerimi sunarım.

Anneme, babama; akademik çalışmalarımın her safhasında vakitlerinden aldığım eşime ve çocuklarıma teşekkür ederim.

Veli SAĞIR

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	İV
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	V
ÖZET	İ
ABSTRACT.....	İİ
TEŞEKKÜR.....	İV
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	16
NEV'İZÂDE ATÂÎ HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	16
1. NEV'İZÂDE ATÂÎ	16
1.1.HAYATI	16
1.2.ESERLERİ.....	18
1.2.1. Divan	18
1.2.2. Hamse	18
1.2.2.1. Âlem-nümâ (Sâkî-nâme):.....	19
1.2.2.2. Nefhatü'l-Ezhâr:.....	19
1.2.2.3. Sohbetü'l-Ebkâr:	20
1.2.2.4. Heft Hân:	20
1.2.2.5. Hilyetü'l-Efkâr:.....	20
1.2.3. Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik:	21
1.2.4. Hezliyyât.....	21
1.2.5. Zeyl-i Siyer-i Veysî	21
1.2.6. Münşeât	21
1.2.7. El-Kavlü'l-Hasen fî Cevâbi'l-Lavli li-men	22
1.2.8.Tûti-nâme Tercümesi	22
İKİNCİ BÖLÜM	24
DİL VE MUHTEVA.....	24
2. HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK'İN (ÖZCAN, 1989: 486-623) DİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	24
2.1. Dil ve Üslup.....	24
2.2. Muhteva.....	26
2.2.1. MESLEKLERİNE GÖRE ŞAHSİYETLER	27
2.2.1.1. Müderrisler	27
2.2.1.2. Kadılar.....	29
2.2.1.3. Kazaskerler.....	30
2.2.1.4. Vâizler	30
2.2.1.5. İmamlar.....	30
2.2.1.6. Müftüler.....	31
2.2.1.7. Defterdârlar.....	31
2.2.1.8. Nişancılar	32
2.2.1.9. Vezirler.....	32
2.2.1.10. Hatipler	33

2.2.1.11. Valiler.....	33
2.2.1.12. Şeyhler/Tarikat Şeyhleri.....	33
2.2.1.13. Sadrazamlar.....	34
2.2.1.14. Şeyhülislâmlar.....	34
2.2.1.15. Nâkibüleşrâf.....	35
2.2.1.16. Şehzâde Hâceleri.....	36
2.2.1.17. Padişahlar.....	36

TABLO 2. 1. MESLEKLERİNE GÖRE ŞAHSİYETLER..... 38

2.2.2. İLGİLENDİKLERİ İLİMLERE GÖRE ŞAHSİYETLER.....	40
2.2.2.1. Tefsir İlmi.....	40
2.2.2.2. Tasavvuf ve Tarikat İlmi.....	40
2.2.2.3. Şerh İlmi.....	41
2.2.2.4. Hadis İlmi.....	42
2.2.2.5. Fıkıh İlmi.....	42
2.2.2.6. Riyaziyye İlmi.....	43
2.2.2.7. Kıraat İlmi.....	43
2.2.2.8. Usûl İlmi.....	44
2.2.2.9. Ferâiz İlmi.....	44
2.2.2.10. Kelâm İlmi.....	45
2.2.2.11. Hey'et İlmi.....	45
2.2.2.12. Sanat-ı İksir (Kimya).....	45
2.2.2.13. Nücûm İlmi.....	46
2.2.2.14. Hendese İlmi.....	46
2.2.2.15. Hüsn-i Hat.....	46

TABLO 2. 2. İLGİLENDİKLERİ İLİMLERE GÖRE ŞAHSİYETLER..... 47

2.2.3. MEDRESELERİNE GÖRE ŞAHSİYETLER.....	49
2.2.3.1 BURSA MEDRESELERİ.....	49
2.2.3.1.1 Manastır Medresesi.....	49
2.2.3.1.2. Kestel Medresesi.....	49
2.2.3.1.3. Molla Yegânî Medresesi.....	49
2.2.3.1.4. Hañçeriye Medresesi.....	50
2.2.3.1.5. İsa Bey Medresesi.....	50
2.2.3.1.6. Emir Sultan Medresesi.....	51
2.2.3.1.7. Bayezid Paşa Medresesi.....	51
2.2.3.1.8. Kadrî Efendi Medresesi.....	51
2.2.3.1.9. Kapluca Medresesi.....	51
2.2.3.1.10. Müftü Medresesi (Müftü Ahmed Paşa Medresesi).....	52
2.2.3.1.11. Esediyye (Arslaniye) Medresesi.....	52

Tablo 2. 3. Bursa Medreseleri..... 53

2.2.3.2 İZNİK MEDRESELERİ.....	55
2.2.3.2.1. Süleymaniye Medresesi.....	55
2.2.3.3 İSTANBUL MEDRESELERİ.....	55
2.2.3.3.1. Hacı Hayreddin Medresesi.....	55
2.2.3.3.2. Kürkçübaşı Medresesi.....	55
2.2.3.3.3. Mahmud Paşa Medresesi.....	56
2.2.3.3.4. Rüstem Paşa Medresesi.....	56
2.2.3.3.5. Kepenekçi Sinan Medresesi.....	56
2.2.3.3.6. Hacı Hasanzâde Medresesi.....	57
2.2.3.3.7. Pîrî Paşa Medresesi.....	57
2.2.3.3.8. Hâce Hatun Medresesi (Hacı Kadın).....	57
2.2.3.3.9. Kalenderhâne Medresesi.....	57
2.2.3.3.10. Ali Paşa Medresesi.....	58

2.2.3.3.11. Haydar Paşa Medresesi.....	58
2.2.3.3.12. Süleymaniye Medresesi.....	58
2.2.3.3.13. Şah-ı Hûbân Medresesi.....	59
2.2.3.3.14. Murad Paşa Medresesi.....	59
2.2.3.3.15. Sahn Medresesi /Sahn-ı Semân Medresesi.....	59
2.2.3.3.16. Eyüp Medresesi.....	60
2.2.3.3.17. Sinan Paşa Medresesi.....	60
2.2.3.3.18. Başçı İbrahim Medresesi.....	61
2.2.3.3.19. Ayasofya Medresesi.....	61
2.2.3.3.20. Sultan Selim-i Kadîm Medresesi.....	62
2.2.3.3.21. Haseki Medresesi.....	62
2.2.3.3.22. Dâvud Paşa Medresesi.....	62
2.2.3.3.23. Kadı Hüsâm Medresesi.....	63
2.2.3.3.24. Şehzâde Medresesi.....	63
2.2.3.3.25. Efzalzâde Medresesi.....	63
2.2.3.3.26. Kasım Paşa Medresesi.....	64
2.2.3.3.27. Çorlu (Ahmet Paşa) Medresesi.....	64
2.2.3.3.28. Dârul Hadis Medresesi.....	64
2.2.3.3.29. Defterdar Yahya Medresesi.....	64
2.2.3.3.30. Gazanfer Ağa Medresesi.....	65
2.2.3.3.31. Kılıç Ali Paşa Medresesi.....	65
2.2.3.3.32. Merdümî Medresesi.....	65
2.2.3.3.33. Molla Gürânî Medresesi.....	65
2.2.3.3.34. Nişancı Cedid Medresesi.....	65
2.2.3.3.35. Nişancı Mehmed Bey Medresesi.....	66
2.2.3.3.36. Nişancı Atik Medresesi.....	66
2.2.3.3.37. Sekbânî Ali Medresesi.....	66
2.2.3.3.38. Tahta Kadı Medresesi.....	66
2.2.3.3.39. Tûtî Latif Medresesi.....	66
2.2.3.3.40. Valide Cedid Medresesi.....	66
2.2.3.3.41. Valide Sultan Mehmet Han Medresesi.....	67
2.2.3.3.42. Yeni Ali Paşa Medresesi.....	67
2.2.3.3.43. Zal Paşa Medresesi.....	67
2.2.3.3.44. Zekeriyya Efendi Medresesi.....	67
2.2.3.3.45. Eski İbrahim Paşa Medresesi.....	67
2.2.3.3.46. Celile Medresesi.....	68
2.2.3.3.47. Mihrimah Sultan Medresesi.....	68
2.2.3.3.48. Osman Paşa Medresesi.....	68
2.2.3.3.49. Perviz Efendi Medresesi.....	68
2.2.3.3.50. Han-Kâh Medresesi.....	68
2.2.3.3.51. Ali Paşa Atik Medresesi.....	69
2.2.3.3.52. Zeynî Çelebi Medresesi.....	69
2.2.3.3.53. Kapudan Medresesi.....	69
2.2.3.3.54. İsmihan Sultan (Mehmet Paşa) Medresesi.....	69
2.2.3.3.55. Abdullah Ağa Medresesi.....	69
Tablo 2. 4. İstanbul Medreseleri.....	71
2.2.3.4 EDİRNE MEDRESELERİ.....	73
2.2.3.4.1. Hüsâmiye (Hüsâmeddin) Medresesi.....	73
2.2.3.4.2. Üç Şerefeli Medrese.....	73
2.2.3.4.3. Sultan Bayezid Medresesi.....	73
2.2.3.4.4. Emینیye Medresesi.....	73
2.2.3.4.5. Beylerbeyi Medresesi.....	74
2.2.3.4.6. Çuhacı Hacı Medresesi.....	74
2.2.3.4.7. Atik Ali Paşa Medresesi.....	74

2.2.3.4.8. Hasköy Medresesi	74
Tablo 2. 5. Edirne Medreseleri	75
2.2.3.5. ANKARA MEDRESELERİ	76
2.2.3.5.1. Medrese-i Seyfiyye	76
2.2.3.6. KÜTAHYA MEDRESELERİ	76
2.2.3.6.1. Rüstem Paşa Medresesi	76
2.2.3.7. BALIKESİR MEDRESELERİ	76
2.2.3.7.1. Çay Medresesi	76
2.2.3.7.2. Yıldırım Han Medresesi (Kızılca Tuzla)	77
2.2.3.8. TİRE MEDRESELERİ	77
2.2.3.8.1. Kara Kadı Medresesi	77
2.2.3.8.2. Molla Arap Medresesi	77
2.2.3.8.3. Ferišteoğlu (İbn Melek) Medresesi	77
2.2.3.9. TOKAT MEDRESELERİ	78
2.2.3.9.1. Hatuniyye Medresesi	78
2.2.3.10. GELİBOLU MEDRESELERİ	78
2.2.3.10.1. Saruca Paşa Medresesi	78
2.2.3.11. HEZERGRAD MEDRESELERİ	78
2.2.3.11.1. İbrahim Paşa Medresesi	78
2.2.3.12. DİMETOKA MEDRESELERİ	79
2.2.3.12.1. Oruç Paşa (Dimetoka) Medresesi	79
2.2.3.13. SARAYBOSNA MEDRESELERİ	79
2.2.3.13.1. Hüsrev Bey Medresesi	79
2.2.3.14. ÇORLU MEDRESELERİ	79
2.2.3.14.1. Çorlu Medresesi (Ahmed Paşa Medresesi)	79
2.2.3.15. GEBZE MEDRESELERİ	80
2.2.3.15.1. Gekbuze Mustafa Paşa Medresesi	80
2.2.4. ESERLERİNE GÖRE ŞAHSİYETLER	83
2.2.4.1. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (486-623. sayfalar arası) Eser Veren Şahsiyetler Ve Eserleri	83
2.2.4.2. Nev'îzâde Atâî, Hadâ'ikul-Hakâik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik'inde Şerhi Olduğu Belirtilen Şahsiyetler	85
2.2.4.3. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (486-623. sayfalar arası) Hâşiyesi Olduğu Belirtilen Şahsiyetler	86
2.2.4.4. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (486-623. sayfalar arası) Tefsiri Ve Tercümesi Olduğu Belirtilen Şahsiyetler	86
2.2.4.5. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (486-623. sayfalar arası) Şairlik Yeteneği Bulunan-Şiirleri Olan Şahsiyetler	87
2.2.4.6. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik 489-623 Sayfalar Arasında Geçen Eserler	87
2.2.4.6.1. Tezkiretü's-Suarâ	88
2.2.4.6.2. Câmiu'l-Fusûleyn	89
2.2.4.6.3. Eşbâh u Nezâir	89
2.2.4.6.4. Hakâiku't-Tefsîr	89
2.2.4.6.5. Gülistân	89
2.2.4.6.6. Tâcû'l-Luga	90
2.2.4.6.7. Fıkhu'l-Ekber	91
2.2.4.6.8. Eş-Şâfiye	91
2.2.4.6.9. Mecma'û'l-Bahreyn	92
2.2.4.6.10. El-Keşşâf	92
2.2.4.6.11. El-Hidâye	93
2.2.4.6.12. Ahlâk-ı Alâî	93
2.2.4.6.13. E1-Mevâkif	94
2.2.4.6.14. Mir'âtü'z-Zemân	94
2.2.4.6.15. Nasîhatü'l-Mülûk	94

2.2.4.6.16. Hayâl ü Yâr	95
2.2.4.6.17. Şâhid ü Ma'Ûnâ.....	95
2.2.4.6.18. Hâşiyetü't-Tecrîd	95
2.2.4.6.19. E1-Muhtasar	95
2.2.4.6.20. Muğni'l-Lebîb	96
2.2.4.6.21. Nâmî Dîvânı.....	96
2.2.4.6.22.Hümâyun-nâme	96
2.2.4.6.23.Tarîkat-i Muhammediyye.....	97
2.2.4.6.24. Mülteka'l-Ebhur	97
2.2.4.6.25.Miftâhu'l-Ulûm.....	98
2.2.4.6.26.Tecrîdü'l-İtikâd	98
2.2.4.6.27.Mesnevi	98
2.2.4.6.28.Dürerü'l-Hükkâm.....	100
2.2.4.6.29. E1-Kâfiye.....	100
2.2.5. MEMLEKETLERİNE GÖRE ŞAHSİYETLER	101
2.2.5.1. Acemli Şahsiyetler	101
2.2.5.2. Adanalı Şahsiyetler	101
2.2.5.3. Alanyalı Şahsiyetler.....	101
2.2.5.4. Alacahisar (Sırbistan) Şahsiyetler.....	101
2.2.5.5. Amasyalı Şahsiyetler	101
2.2.5.6. Ankaralı Şahsiyetler	101
2.2.5.7. Aydınlı Şahsiyetler	101
2.2.5.8. Balıkesirli Şahsiyetler	101
2.2.5.9. Bergama (İzmir) Şahsiyetler.....	101
2.2.5.10. Bosnalı Şahsiyetler	101
2.2.5.11. Buhara (Özbekistan) Şahsiyetler	102
2.2.5.12. Bursalı Şahsiyetler.....	102
2.2.5.13. Edirneli Şahsiyetler	102
2.2.5.14. Faslı (Diyarı Magrib) Şahsiyetler	102
2.2.5.15. Gilan (Kosova) Şahsiyetler	102
2.2.5.16. Germiyan (İzmir) Şahsiyetler	102
2.2.5.17. Hindistan Şahsiyetler	102
2.2.5.18. Ispartalı (Hamid) Şahsiyetler.....	102
2.2.5.19. İstanbullu Şahsiyetler.....	102
2.2.5.20. İştıpli Şahsiyetler.....	102
2.2.5.21. İznikli Şahsiyetler	102
2.2.5.22. Karamanlı Şahsiyetler.....	102
2.2.5.23. Karahisarlı Şahsiyetler	102
2.2.5.24. Karasili Şahsiyetler	103
2.2.5.25. Kastamonulu Şahsiyetler	103
2.2.5.26. Kürdistanlı Şahsiyetler.....	103
2.2.5.27. Kayserili Şahsiyetler	103
2.2.5.28. Kefeli Şahsiyetler	103
2.2.5.29. Kırımlı Şahsiyetler	103
2.2.5.30. Konyalı Şahsiyetler.....	103
2.2.5.31. Kütahyalı Şahsiyetler.....	103
2.2.5.32. Manastırlı (Makedonya) Şahsiyetler	103
2.2.5.33. Manisalı Şahsiyetler	103
2.2.5.34. Menteşeli (Muğla) Şahsiyetler.....	103
2.2.5.35. Mihaliccklı (Eskişehir) Şahsiyetler	103
2.2.5.36. Mudurnulu (Bolu) Şahsiyetler.....	103
2.2.5.37. Piriştinelı Şahsiyetler	103
2.2.5.38. Saruhanlı (Manisa) Şahsiyetler	104
2.2.5.39. Sinoplu Şahsiyetler.....	104

2.2.5.40. Tarsuslu Şahsiyetler	104
2.2.5.41. Yunanistanlı (Hürpişte-Tırhala) Şahsiyetler.....	104
2.2.5.42. Nereli Oldukları Belirtilmeyen Şahsiyetler	104
2.2.6. EĞİTİM ALINAN ŞAHSİYETLER	108
2.2.6.1. Ebussuûd Efendi	108
2.2.6.2. Kadızâde (Ahmed Şemseddin) Efendi.....	109
2.2.6.3. Ataullâh Efendi	110
2.2.6.4. Birgivi Mehmet Efendi	110
2.2.6.5. Çivizâde Efendi	111
2.2.6.6. Kınalızâde Hasan Efendi	111
2.2.6.7. Kınalızâde Ali Efendi.....	112
2.2.6.8. Malulzâde Nakip Efendi	113
2.2.6.9. Molla Ahmet Efendi	113
2.2.6.10. Nureddinzâde Efendi	114
2.2.6.11. Sâdeddin Efendi.....	114
2.2.6.12. Şeyhî Efendi.....	116
2.2.6.13. Sun'ullâh Efendi	117
2.2.6.14. Yahya Efendi	118
2.2.6.15. Zekeriya Efendi	120
2.2.6.16. Bostan Efendi	121
ESER İÇERİSİNDE TANITILAN ŞAHSİYETLER HAKKINDA ÇEŞİTLİ BİLGİLER	122
.....	122
2.2.7. YÜZYILLARINA GÖRE ŞAHSİYETLER	145
2.2.7.1. 16 ve 17.Yüzyıl Şahsiyetleri	145
2.2.7.3. Yüzyılı Belirtilmeyen Şahsiyetler	152
2.2.8. SAVAŞ VE GAZVELER	154
2.2.8.1. Savaş	154
2.2.8.2. Gazveler	154
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	155
3. HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK, 486-623. SAYFALAR	
ARASI BULUNAN ŞİİRLERLE BAZI TENKİTLİ METİNLERDE BULUNAN	
ŞEKİLLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	155
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	164
4. İLMİ ESERDE İLGİNÇ ANEKTODLAR.....	164
4.1. Eşkiya Saldırısı.....	164
4.2. Divanda Kavga	164
4.3. Yumurta Vaizi	164
4.4. İhânet.....	165
4.5. Altmış Üç Yaş.....	165
4.6. Ders Kitabı	165
4.7. İlim ve Tövbe	166
4.8. Kötü Düşünce	166
4.9. Hz. Ali Gibi	167
4.10. Peygamberin İzdırabı	167
4.11. Keramet ve Emanet	167
4.12. Pişmanlık	168
4.13. Kötülüğün Sonu	168

4.14. Sahte Mehdi	168
4.15. Post Mücadelesi.....	169
4.16. Kimsesiz Abdal	169
4.17. Saygısızlık ve Azil.....	169
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	170
5. HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK (486-623. SAYFALAR ARASI) METNİNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR.....	170
5.1. Çeviri Yazı Alfabetesi	171
5.2. Çeviri Yazı	171
SONUÇ.....	400
KAYNAKÇA.....	404
DİZİNLER.....	411
ÖZ GEÇMİŞ.....	425

TABLolar

Tablo 2.1. Mesleklerine Göre Şahsiyetler	37
Tablo 2.2. İlgilendikleri İlimlere Göre Şahsiyetler	46
Tablo 2.3. Bursa Medreseleri	52
Tablo 2.4. İstanbul Medreseleri	70
Tablo 2.5. Edirne Medreseleri	74
Tablo 2.6. İllere Göre Medreseler	80
Tablo 2.7. Memleketlerine Göre Şahsiyetler	105
Tablo 2.8. Eserde ismi Geçen Şahsiyetlere Ders Veren Müderrisler	121
Tablo 2.9. Eserde İsmi Geçen Medreselerde Görev Yapan Şahsiyetler	128
Tablo 2.10. Eserde İsmi Geçen Şahsiyetlerin Anıldıkları isimler	138
Tablo 2.11. Yüzyıllarına Göre Şahsiyetler	152

ŞEKİLLER

Şekil.2.1. Mesleklerine Göre Şahsiyetler	38
Şekil.2.2. İlgilendikleri İlimlere Göre Şahsiyetler	46
Şekil.2.3. Bursa Medreseleri	53
Şekil.2.4. İstanbul Medreseleri	71
Şekil.2.5. Edirne Medreseleri	74
Şekil.2.6. İllere Göre Medreseler	81
Şekil.2.7. Memleketlerine Göre Şahsiyetler	106
Şekil.2.8. Yüzyıllarına Göre Şahsiyetler	152

GİRİŞ

A. Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Geleneği

Biyografi; insanların özellikle de tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinden bahseden bir türdür. Bu türün tarihi, insanlık tarihi ile yaşıttır. Daha önce yaşanmış olayları bilme ve insanın kendi hayatında karşılaştığı soruların cevabını başkalarının hayatlarında bulma arzusu biyografinin doğuşunu sağlamıştır (İsen, 2009:5). Elbette başta eksiklikleri bulunan ve çok az bilgi veren bu tür, zamanla gelişmiş, önce tezkire daha sonra bir nevi edebî tenkit formuna dönüşmeye başlamıştır.

Türün ilk örnekleri Arap edebiyatında başlamıştır. Hz. Peygamber'in hayatı ve hadislerinin aktarımı İslâm dünyasında önemli yer tutmaktadır. Bu bilgi aktarımını sağlama özelliği taşıyan biyografi; İslâm tarihine, hadis toplamaya, peygamberin yaşayışına ve faaliyetlerine kaynaklık etmektedir. Arap edebiyatında biyografi, kişilerin soy sople övünme alışkanlıklarının eklenmesiyle bu sahada farklı bir boyut daha kazanmıştır (İsen, 2009: 7). İlerleyen zamanlarda bu özellik farklı meslek gruplarından bahseden, belirli kişilerin sınıflandırılarak anlatıldığı eserlere yerini bırakmıştır.

Fars, Urdu, Azerbaycan ve diğer edebiyat sahalarında da kendisini gösteren biyografinin öncülüğünü Arap ve Fars edebiyatları yapmış olmasına rağmen Türk edebiyatında da dikkat çekici eserler verilmiştir.

Çağatay sahasında Ali Şir Nevâî ile başlayan bu gelenek kısa bir süre sonra Osmanlılara geçti. Batı Türkçesi geleneğinde de tezkire önce tarihle ilgili eserlerin içinde yer aldı. Bu anlamda ilk dönem tarihlerinin hemen hepsinde biyografiye rastlamak mümkündür. Kültür tarihimizin bu mühim şahsiyetlerini tanımamıza yardımcı olacak biyografik kaynakların bir grubu tezkirelerdir (Yılmaz,1991: 491).

Zikir kökünden türemiş ve hatırlamayı esas alan tezkireler, yapıları ve dil özellikleri bakımından bugünkü edebiyat tarihi ve antolojilerine benzer. Kendi dönemlerinin edebiyat kaynaklarından biri olan bu kitaplar kaynağını hemen hemen Arap ve Fars edebiyatlarından alır. Arap ve Fars milletlerinin birbirleriyle iletişime geçmesi sonucu bu kavram, Fars edebiyatına 'tezkire' adıyla, buradan da Türk edebiyatına

geçmiş ve Türk coğrafyasında 15. yüzyıldan başlayarak 19. ve 20. yüzyıla kadar az çok değişen bir gelenek olarak devam ettirilmiştir.

Edebiyat terminolojisi olarak Osmanlı toplumunun maddî ve manevî kültürünü meydana getiren her meslekten yaratıcı kişinin biyografik künye yazıcılığını temel alan bir tür anlamı kazanmış ve belirli bir meslekte tanınmış kişilerin; evliyâların, hattatların, mimar ve mûsikî ustalarının, hatta usta bir çiçek yetiştiricisinin hayat ve sanatından söz eden edebî geleneğin adı olmuştur. Sözü edilen çalışmalar, anlattıkları çevrenin veya mesleğin adıyla anılırlar. Şâirleri anlatanlara Tezkire-i Şuarâ veya Tezkiretü’ş-Şuarâ, erenleri anlatanlara Tezkiretü’l-Evliyâ, hattatları anlatanlara da Tezkiretü’l-hattâtîn denir (İsen, 2009: 2; Yılmaz, 1991: 492).

Umumî tarihler dışında Türk Edebiyatı’nda müstakil biyografi kitabı olarak kaleme alınan ilk örnek, Lamiî’nin *Fütuhu’l-Mücahidîn li Tervihi Kulubi’l-Müşahidîn* adını taşıyan eserdir. Latifî, bizde türle ilgili olarak ilk kez ‘tezkire’ adını kullanan yazardır (İsen, 2009: 2).

Tezkirelerde genellikle benzer bir sıra takip edilir. Kişinin ismi, soyu, doğum ve ölümü, eğitim ve hocaları, mesleği ve iş hayatı, şahsiyet ve görünüşü, hakkında ilave bilgiler, edebi hayatı ve şiirinden örnekler sunulur (Yılmaz, 1991: 492).

Şair tezkirelerinde, genellikle şairlerin meslek, mezhep ve bölge ayrımı gözetilmese de ele alınan şâirler Müslüman’dır, sonradan Müslüman olanlar da buna dâhildir. Ayrıca tezkirelerin konusu ve gayesi, Türk olan veya Türkçe yazan şairler ve onların Türkçe eserleridir. Arap, Fars ve Türk tezkirecileri arasında süren bu belirgin gelenek, Seyyîd Azim’in ilk defa Müslüman olmayan, Rus şâiri Puşkin hakkında bilgi vermesiyle bozulmuştur.

Şuarâ tezkireleri genellikle şairlerin mahlaslarına veya adlarına göre alfabetik düzenlenmiştir. Şairleri devirlere ve tabakalara göre ayıran ve bu tabakalar içinde tekrar alfabetik bir dizinle sıralayan tezkireler de kaleme alınmıştır. Âşık Çelebi’nin *Meşâirü’ş-Şuarâ*’sı ‘ebced’ tertibinde düzenlenmiş tek örnektir. Sehî Bey’in *Heşt Bihişt’i* gibi bazılarının özel adı olmakla birlikte şuarâ tezkireleri çoğunlukla müellifinin ismine nisbetle anılır (Uzun, 2012; 70).

Tezkirede verilen bilgiler; yazarının imkânlarına, şâire zaman ve çevre olarak yakınlığı ya da uzaklığına, ayrıca yazarın bakış açısına bağlı olarak kısalıp uzamaktadır. Âşık Çelebi’de son derece ayrıntılı ve uzun biyografi tarzı, Fâizî’de sadece şâirin adı, işi ve ölüm tarihinden ibaret bir şekle dönüşür. Güftû ise manzum tezkire yazan tek isimdir (İsen, 2009: 3).

Tezkireler, doğrudan birer edebî eleştiri eseri olmasalar bile, devrin edebî eleştirisini temsil eden eserlerdendir. Bu eserler her ne kadar içermiş oldukları bilgi, yorum ve değerlendirmeyi bir bütün olarak değil de tek tek şairler üzerinde yapsalar bile yine de onları sadece şairler hakkında bilgi veren eserler olarak görmemek gerekir (İsen, 2009: 14).

Tezkireler aynı zamanda bize çağın edebiyat dünyasını, edebî anlayış ve değer sistemini aktaran, o dönemdeki edebiyat araştırma ve eleştirisinin gerçek mahiyetini açık bir şekilde yansıtan eserlerdir.

Mustafa Uzun’ un *İslâm Ansiklopedisi* ‘tezkire’ maddesindeki yazısı ile Mustafa İsen, Filiz Kılıç, İsmail Hakkı Aksoyak ve diğerlerinin hazırlamış olduğu *Şâir Tezkireleri* eserinde başlıca şuarâ tezkireleri hakkında şu bilgiler verilmiştir:

1. Heşt Bihişt (Sehî Tezkiresi): 1538 yılında yazılan eser Osmanlı sahasındaki ilk şuarâ tezkiresidir. Bir giriş ve ‘bihişt’ (cennet) adını verdiği sekiz bölümle bir hâtimeden meydana gelen eserin ilk bölümünde Kanûnî Sultan Süleyman’a yer vermiştir. İkinci bölümde Kanûnî’ye kadar şiir yazmış divan sahibi padişahlarla şehzâdeler anlatılmış, diğer bölümlerde devlet adamlarından şiir yazarlar, ulemâ sınıfından şâirler ve tezkirenin yazılışı sırasında hayatta bulunmayan sanatkârlar tanıtılmıştır. Tezkirenin en geniş bölümü olan altıncı tabaka müellifin bazıları ile bizzat görüştüğü şâirlere dairdir.

2. Tezkiretü’ş-Şuarâ (Latîfî Tezkiresi): Bir mukaddime, üç fasıl ve bir hâtimeden oluşmaktadır. Tertip bakımından daha sonra yazılan tezkirelerin çoğunda görülen bir geleneğin kaynağı olmuştur. Eser iki ana bölüme ayrılmış, birinci bölümde Türk ve İranlı şâirlerle şâir padişah ve şehzâdelere yer verilmiş; ikincisinde eserin yazıldığı tarihe kadar ölmüş bulunan şâirlerle düzenlendiği sırada hayatta olanlar anlatılmıştır.

3. Gülşen-i Şuarâ (Ahdî Tezkiresi): Ahdî, adının ebcedle karşılığı olan 1564'te yazmaya başladığı eserini Şehzâde Selim'e ithaf etmiş ve kendisine sunmuştur. Sadece çağdaşı olan şairleri ele alması bakımından diğer tezkirelerden ayrılır. İki kez tertip edilmiş ve 'ravza' adını verdiği dört bölümden oluşmuştur. Esere değer kazandıran en önemli özellik, başka hiçbir kaynağa geçmemiş, büyük çoğunluğu Osmanlı ülkesinin doğusunda yaşamış şâirleri tespit etmiş olmasıdır. Bu bölgede yaşamış 147 şâir için tek kaynaktır (Kılıç, 2007: 550).

4. Meşâirü's-Şuarâ (Âşık Çelebi Tezkiresi): Âşık Çelebi'nin 1568'de tamamladığı eserde diğer tezkirelerden farklı olarak dönemin sosyal hayatı da anlatılmaktadır (Uzun, 2012: 71). Tezkirenin en önemli özelliği, Âşık Çelebi'nin bizzat şâirinden öğrendiği veya yakınlarından duyduğu en doğru ve geniş bilgiyi vermesi, bir psikolog gibi şâirleri ve olayları tahlil etmesidir. Bu yönüyle eser edebiyat tarihinden çok hikâye hatta roman havası taşımakta ve türünün tek örneğini teşkil etmektedir (Kılıç, 2007: 550). Bunun yanında konaklar, bahçeler, hamamlar, buralarda kurulan şiir meclisleri, sahaf dükkânları, bazı tekkeler şâirlerin bir araya geldiği yerler olarak tasvir edilmiştir. Âşık Çelebi hayatını Rumeli'de geçirdiğinden tezkirede yer alan şâirlerin büyük çoğunluğunu bu bölgeden yetişenler oluşturmaktadır.

5. Tezkiretü's-Şuarâ (Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi): 1586 yılında yazılan eser, yer verdiği şâir sayısının çokluğu bakımından tezkireler arasında ikinci sırada gelir ve en çok istinsah edilen eserlerden biridir. Müellifin, hocası Sâdeddin Efendi'ye ithaf ettiği bu eser üç bölümden meydana gelmekte, birinci bölümde şâir padişahlara, ikinci bölümde şehzâdelere, üçüncü bölümde diğer şâirlere alfabetik sırayla yer verilmektedir. Ayrıca kendi zamanında yaşayan şâirler hakkında başka yerlerde bulunamayacak bilgiler vermektedir.

6. Beyânî Tezkiresi: Mustafa Beyânî'nin 1592 yılında tamamladığı eser Kınalızâde Tezkiresi'nin kısaltılmış şeklidir. Beyânî, daha sonra şöhret bulduğu için Kınalızâde'de yer almayan dört şâiri esere eklemiştir.

7. Gelibolulu Mustafa Ali'ye ait *Künhü'l Ahbâr'ın* dördüncü rüknü şâir tezkiresi olarak düzenlenmiştir.

8. Riyâzü’ş-Şuarâ (Riyâzî Tezkiresi): Mehmed Riyâzî’nin I.Ahmed’e ithaf ettiği eserde başlangıçtan tezkirenin yazıldığı 1610 yılına kadar 424 şaire yer verilmektedir. Şair padişahlar kronolojik sırayla, diğer şairler alfabetik olarak kaydedilmiştir. Riyâzü’ş-Şuarâ, şiir anlayışı ve şairler hakkında dîbâcesinde mevcut değerlendirmeler yanında şairlerin ölümüyle ilgili bilgiler ve düşürülen tarihlerin aktarılmasıyla öne çıkmaktadır. Çünkü müellif 417 şairin hepsinin ölüm tarihini vermiştir.

9. Zübdetü’l-Eş’âr (Fâizî Tezkiresi): Kafzâde Fâizî’nin 14’ü kadın 514 şair hakkında kısa notlar ve çok sayıda şiir örnekleri içeren antoloji niteliğindeki eseridir. Bu şairlerin 57’si hakkında bilgiye hiçbir tezkirede rastlanmamaktadır (Kılıç, 2007: 553). Bilinen üç nüshası içinde en eskisi ve en çok şaire yer veren yazması Süleymaniye Kütüphânesi’ndedir.

10. Tezkire-i Yümnî (Yümnî Tezkiresi): Yazarı Mehmed Sâlih Yümnî’nin ölümü üzerine yarım kalan eser, yalnız yirmi dokuz şairi içerir. 17. yüzyıl tezkirelerinin özeti şeklindedir (Kılıç, 2007: 553).

11. Tezkire-i Rızâ (Rızâ Tezkiresi): Seyyîd Mehmed Rızâ’nın 1641 yılında tamamlayıp Sultan İbrâhim’e sunduğu eser Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi’nin zeylidir.

12. Zeyl-i Zübdetü’l-Eş’âr (Âsım Tezkiresi): Seyrekzâde Mehmed Âsım tarafından Kafzâde Fâizî’nin Zübdetü’l-Eş’âr’ına zeyil olarak hazırlanmış olup tezkireden ziyade bir antoloji niteliğindedir. Eserde 1620-1675 yılları arasında yetişen 124 şair hakkında kısa bilgi verilmiş, tanınmış olanlarından bol örnek aktarılmıştır. Antoloji niteliğindeki tezkireler içinde en az bilgi veren ve en çok örnek gösteren Âsım Tezkiresi’dir (İsen, 2009: 97).

13. Teşrifâtü’ş-Şuarâ (Güftî Tezkiresi): Güftî Ali’nin ilmiye mensubu çağdaşı 126 şairi manzum olarak tanıttığı eserdir. Şairlerden 25 tanesi hakkında verilen bilgilere başka tezkirede rastlanmamaktadır. Kendi dâhil birçok şairi hicvetmiştir.

14. Tezkire-i Mucîb (Mucîb Tezkiresi): Mustafa Mucîb 1710'da yazdığı eserde IV. Murad ile 100 civarında şairi anlatmıştır (Uzun, 2012: 71). Daha önce yazılan tezkirelerde bulunmayan 11 şair hakkında bilgi vermiştir (İsen, 2009: 102).

15. Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâidi'l-Eş'âr (Safâyî Tezkiresi): Safâyî Mustafa Efendi'nin Damad İbrâhim Paşa'ya sunduğu eser Rızâ Tezkiresi'nin zeylidir. Safâyî Mustafa Efendi, sunduğu bu eser karşılığında şikk-ı sâni defterdarlığına atanmıştır (Durmuş, 2007).

Eserde 1641-1720 yılları arasında yaşayan şairlere yer verilmiştir. Devrin ileri gelen âlimlerinden on sekiz kişinin takriziyle başlayan tezkirede 486 şairin alfabetik sıraya göre biyografisi ve şiirlerinden örnekler bulunmaktadır (Uzun, 2012: 71).

16. Tezkire-i Sâlim (Sâlim Tezkiresi): Sâlim Mehmed Emin Efendi'nin Şeyhî'nin *Vekâyiü'l-Fuzalâ*'sı ile Safâyî Tezkiresi'nden faydalanarak hazırladığı eserde 1688-1722 yılları arasında yaşamış 423 şair yer almaktadır. Eserin en önemli yanı, aynı dönemde kaleme alınan Nuhbetü'l-Âsâr'dan daha sanatlı oluşudur (Durmuş, 2007: 14).

17. Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr (Belîğ Tezkiresi): İsmâil Belîğ'in Kafzâde Fâizî'nin tezkiresine zeyil olarak yazdığı eserde 1621-1726 yılları arasında yaşamış, çoğu Bursa'da yetişen 414 şair hakkında kısa bilgiler ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Bursa tarihi açısından önem arzeden eserin müellif hattı tek nashası İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'ndedir.

18. Âdâb-ı Zurefâ (Râmiz Tezkiresi): Râmiz Hüseyin tarafından 1784'te Salim Tezkiresi'ne zeyil olarak hazırlanan eserde 1720-1784 yılları arasında yetişmiş 376 şair hakkında ayrıntılı bilgi verilir.

19. Tezkire-i Şuarâ (Silâhdar Tezkiresi): Silâhdarzâde Mehmed Emin'in yazdığı eserde 1751-1789 yılları arasında vefat etmiş şairlerin çoğunun sadece adları zikredilmekte ve şiirlerinden örnekler aktarılmaktadır (Uzun, 2012: 71). Tezkiredeki bilgilerin ve şiir örneklerinin sunuluşlarındaki tutarsızlık ve düzensizlik eserin pek ilgi görmemesine neden olmuştur (Durmuş, 2007: 14).

20. Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâidi'l-Eş'âr (Safvet Tezkiresi): Kemiksizzâde Safvet Mustafa 1783'te kaleme aldığı eserde Safâyî tezkiresindeki şairlere ekleme, çıkarma ve kısaltmalar yaparak 330 civarında şaire yer vermiştir. Oğlunun yazdığı tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'nde kayıtlıdır (İsen, 2009: 4).

21. Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye (Esrar Dede Tezkiresi): Esrar Dede'nin Şeyh Galib'in isteği üzerine kaleme aldığı eser, 200'ü aşkın Mevlevî şairini içermektedir. Osmanlı şair biyografileri içerisinde bir meslek grubuyla sınırlandırılmış ilk tezkiredir.

22. Tezkire-i Şuarâ (Şefkat Tezkiresi): Seyyîd Abdülfettâh Bağdâdî, antoloji niteliğindeki tezkirelerin son halkasını teşkil eden bu eserinde I. Mahmud devrinden başlayarak 1814'e kadar gelen 125 şairi ele almıştır.

23. Mecmûa-i Terâcim (Tevfik Tezkiresi): Tevfik Efendi'nin 1826'da yazdığı eser 1592 yılından sonra ölen 542 şairi ihtiva eder. Bazı meşhur Arap ve İran şairlerine de yer verilen tezkirenin tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'ndedir (Uzun, 2012: 72). Bu eserden ilk kez Agâh Sırrı Levend bahsetmiştir (İsen, 2009: 151).

24. Bağçe-i Safâ-endûz (Esad Efendi Tezkiresi): Vak'anüvis Sahaflar Şeyhîzâde Esad Efendi'nin Salim Tezkiresi'ne zeyil olarak yazdığı eserde onun bıraktığı yerden itibaren 1723-1835 yılları arasında yaşayan 205 şairin kısa biyografileri kaydedilmektedir. Eserin girişinde bir şuarâ tezkiresinde bulunması gereken özelliklerle önemli tezkire yazarlarından bahsedilir. Süleymaniye Kütüphânesi'nde müellif hattı nüshasındaki bazı kayıtlardan eserin müsvedde halinde kaldığı anlaşılmaktadır (Uzun, 2012: 72).

25. Tezkire-i Şuarâ (Ârif Hikmet Tezkiresi): Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey eserde 1592-1836 yılları arasında yetişen 203 şairin hayatını anlatmakta ve şiirlerinden örnekler vermektedir. Ali Emîrî Efendi'nin hattıyla elde mevcut tek nüshasında bazı şairlerden bir iki satırla söz edilmesi, şiirlerinden örnek verilmeyip yerlerinin boş bırakılması eserin tamamlanamadığını düşündürmektedir (İsen,2009: 142; Uzun, 2012: 72). Ârif Hikmet Bey'in Buhara, Besni, Dağıstan, Dehlev, Harezm, Kâbil,

Kerkük, Senandec gibi yerlerde yaşamış 132 şairi de eserine alması tezkireyi önemli kılmaktadır.

26. Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi): Fatîn Efendi'nin 1853'te tamamladığı eserde Salim Tezkiresi sonrasında 1853 yılına kadar yetişmiş 672 şaire yer verilmiştir. 18. yüzyıl sonrası Türk edebiyatı tarihi için başlıca kaynak hizmeti gören Hâtimetü'l-Eş'âr şuarâ tezkirelerinin şair sayısı bakımından en zengin olanıdır. Bu eserle klasik tezkireler devri kapanmış sayılır (İsen, 2009: 5).

27. Tezkire-i Şuarâ-yı Bağdâd: Şehrebanlı Hatîbî tarafından kaleme alınmış 18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın başlarında Bağdat ve civarında yaşamış yetmiş beş Türk şairinden bahseden eserdir. Çoğu şair hakkında tek kaynak olan tezkire Mehmet Akkuş tarafından neşredilmiştir (Uzun, 2012: 72).

Muallim Nâci'nin *Osmanlı Şairleri* ile *Esâmî'sini* de şairlerle ilgili olarak tezkire türünde ya da buna benzer antoloji-toplu biyografi özelliklerine sahip eserler kategorisinde ele almak mümkündür. Bu eser, Cemal Kurnaz tarafından yeni yazıya aktarılmıştır. Hacıbeyzâde Ahmed Muhtar ise tezkirelerden derlediği bilgilerle *Şair Hanımlarımız* adlı eserinde yirmi beş kadın şair hakkında bilgi vermiştir.

Faik Reşat'ın *Eslâf'ı*, Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri*, Mehmet Süreyya'nın *Sicill-i Osmanî'si*, Mehmed Müctehidzâde'nin *Riyâzü'l-Âşıkîn'i* gibi eserler 19. ve 20. yüzyılın aydınları tarafından bu türün yeni arayışlarındaki ürünleri olarak değerlendirilebilir. Bu grupta değerlendirilebilecek diğer eserler şunlardır:

1. Kâfile-i Şuarâ: Çaylak Tevfik tarafından yazılmış olup 'Derviş' maddesine kadar gelen eser, eski ve yeni 287 Türk şairinin biyografisini ve eserlerinden örnekleri içermektedir; otuz dokuz çağdaş şair hakkındaki bilgiler bizzat kendilerinden alındığı için önem taşır (Uzun, 2012: 72).

2. Mecma-ı Şuarâ ve Tezkire-i Üdebâ: Mehmed Sirâceddin'in hazırladığı eser, Hammer'in *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis aufunsere Zeit* adlı eserinden seçtiği şairlerden ve Salim, Safâyî, Ramiz, Akif, Şefkat ve Arif Hikmet tezkirelerinden aldığı şairleri ilave etmiştir (Kılıç, 2007: 555).

3. Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid: Ali Emîrî Efendi'nin Diyarbakır'da yetişen 217 şairin biyografisini içeren *Mirâtü'l-Fevâid* adlı tezkiresinin şairleri kapsayan eserin sadece yetmiş üç şairi kapsayan I. cildi yayımlanmıştır (Uzun, 2012: 72).

4. Son Asır Türk Şairleri: İbnülemin Mahmud Kemal tarafından Fatîn tezkiresine zeyil şeklinde yazılmakla beraber 1800'lü yılların daha öncesinden 1941 yılına kadar gelen eser Fatîn Efendi'nin yaşadıkları halde kendilerinden haberdar olmadığı, haklarında bilgi edinemediği için tezkiresine almadığı şairlerle biyografileri yetersiz kalmış şairleri de içine almaktadır. Bu hacimli eserde 566 şairin hal tercümesine yer verilmektedir. İbnülemin, yaptığı araştırmalarla eserini sağlam bir zemin üzerine kurmuş, kolayca elde edilemeyecek bilgiler vermesi onu vazgeçilmez bir kaynak haline getirmiştir (Uzun, 2012: 72).

5. Türk Şairleri: Sadettin Nüzhet Ergun'un şuarâ tezkirelerini ve belli başlı kaynakları tarayarak hazırladığı eser yazarın ölümü üzerine yarım kalmış olup 1074 şair ve eserlerinden örnekler içermektedir.

6. Bektaşî Şairleri: Sadettin Nüzhet Ergun tarafından hazırlanmış olup eserde alfabetik sırayla şairlerin kısa hal tercümelerine ve şiirlerinden örneklere yer verilmektedir. Eklerle birlikte 180 isim bulunur.

7. Tuhfe-i Nâilî: Mehmet Nâil Tuman şuarâ tezkireleri başta olmak üzere birçok kaynaktan yararlanarak hazırladığı esere Cumhuriyet dönemi şairlerini de eklemiştir. Eser, Türk edebiyatındaki tezkirecilik geleneğinin 20. yüzyıldaki son ve önemli örneğidir.

Araştırmacılara kolaylık sağlamak üzere yirmi sekiz tezkiredeki isimlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* adlı eseri de zikretmek gerekir.

B.Türk Edebiyatında Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yaklaşık bir buçuk asır kadar sonra kaleme alınmaya başlanan tarih yazımı, İstanbul'un fethinden sonra canlanmaya başlayıp 2. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî devirlerinde çeşitlenerek ve bir sistematığe bürünerek 16. yüzyıla kadar gelmiştir. Monografilerin yazıldığı bu yüzyılda, biyografi ve bibliyografyalar da tarih literatürünün vazgeçilmez türleri arasında yerini almıştır. Gerçek mânada biyografik eserler 16. asırda kaleme alınmıştır. Taşköprüzâde Ahmed Efendi'nin Arapça *Eş-Şakâiku'n-Numaniyye'si* türün ilk tipik örneğidir. Ayrıca ulema biyografilerini ihtiva eden derlemelere sıkça rastlandığı, Osmanlı İmparatorluğunda bu derlemeler içinde en çok bilinenlerdendir (Faroqhi, 2013: 56).

Taşköprüzâde'nin gözleri görmediği için başkasına yazdırarak hazırladığı bu eser, Osman Gazi'den başlayarak 1558 yılına kadar yetişen Osmanlı bilgin ve sûfilerin biyografilerinden oluşmaktadır. Padişahların sayısına göre on tabaka olarak tertip edilen eserde 371'i bilgin, 150 sûfi olmak üzere toplam 521 kişinin biyografisi yer almaktadır. (Okuyucu vd., 2012: 59).

Şakâiku'n-Nu'maniyye'nin kelime mânası 'gelincik çiçeği'dir. Gelincik çiçeğinin simgesel anlamı ölümsüzlük uykusudur. Taşköprüzâde, kitabına koyduğu bu özel ve bir o kadar anlamlı isimle biyografilerini kaleme aldığı yazarların, kırlarda açan gelincik tarlası gibi, her yıl yeniden doğarak ölümsüz bir uykuya yattıklarına işaret eder. Yazarın, Arapça kaleme aldığı bu eseri çok ilgi görmüş ve hemen Türkçeye çevirisi yapılmış, ardından da esere zeyiller yazılarak eser genişletilmeye devam etmiştir. Eserin değerini en iyi müellifinin anlatacağını düşünerek *Şakâiku'n-Numâniyye'nin* ön sözünü naklediyoruz:

“Sağı soldan, doğruyu eğriden ayırmaya başladığım günden beri ulema menkıbeleri ve onların haberlerini öğrenmeye çok meraklıydım. Yaşadıkları ilginç olayları ve sözlerini ezberlemeye bayılırdım. Bu sayede onlarla ilgili kitaplar ve defterler dolusu bilgi zihnimde birikmişti. Sonraki dönemde yaşayan âlimler geçmiş büyük âlimler hakkında nakil yoluyla veya bizzat görerek öğrendikleri bilgileri kitaplaştırmışlar,

fakat hiç kimse Şu memleketin âlimlerinin hayatları hakkında bilgi toplamaya iltifat etmemiŐti. Neredeyse gelip giden nesillerin dillerinde ne isimleri ne resimleri kalacaktı. Bu durumu fark eden bir fazilet ve kemal sahibi benden Anadolu ve Rumeli ulemâsının menkıbelerini toplamamı istirham etti. Ben de Melik ve Hayy ve Kayyûm Allah'ın yardımını dileyerek bu istirham sahibine olumlu cevap verdim. Yalnız din âlimlerinin tarihçelerine, tarikat Őeyhlerinin hallerini de eklemeyi uygun gördüm. Allah nurlarını arttırsın ve sırlarını mukaddes kılsın. Bu kitapta, ilim ve fazilet bakımından farklı seviyelerde olsalar da yüksek makam ve mevkilere gelenleri zikrettiğim gibi, söz konusu makamları hak ettikleri halde oralara gelemeyen zevâtı da zikrettim. Ama her halükârda, zikretmediklerimin sayısı, zikrettiklerimden daha fazladır. Birçok büyük âlimin vefat tarihlerini bilemediğim için kitabı, Osmanlı Sultanlarının tertibine göre sıralayıp düzenleyerek *EŞ-Şakâiku'n--Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* adını verdim.”

Osmanlı ilim dünyası hakkında özgün bilgiler içermesi, bu konuda temel kaynak olması, Osmanlının bir cihan devleti olduğu dönemde yazarın, Osmanlının entelektüel hayatına ayna tutuyor olması, Osmanlı klasik dönemindeki medresetekke ilişkileri hakkında fikir vermesi, müellifin eserinde biyografilerini yazdığı âlimlerin bir bölümüyle hoca-öğrenci ilişkisinin bulunması, bir bölümüyle aynı şehirlerde görev yapmış, bir bölümünün çocukları ve torunlarıyla tanışma fırsatı bulmuş bir insan olması, ilim tarihinde belki örneği görülmemiş bir şekilde müellifi henüz hayattayken dilimize tercüme edilmeye başlanmış, tercüme girişimlerinin vefatının hemen ardından da devam etmiş olması ve müellifin otobiyografisine yer vermesi gibi özellikler *Şakâiku'nnumâniyye*'ye özgünlük değeri veren önemli nitelikler olarak sayılabilir.

YazılıŐının ardından büyük bir ilgi ile karşılaŐan bu eser, ÂŞık Çelebi tarafından bizzat müellifine sunulmuştur. Müellifinin izniyle Muhtesipzâde Mehmed Hâkî tarafından *Hadâiku'r-Reyhan*, Derviş Ahmed Efendi tarafından *Ed-Devhatü'l-İrfaniyye fî Ravzati'l-Osmaniyye* ve Mehmed bin Sinanüddîn Yusuf tarafından *Hadâiku'l-beyan fî Tercümesi Őakâiki'n-Numân*, Amasyalı İbrahim bin Ahmed de *El-Hadâik* adıyla eseri Türkçe'ye çevirmişlerdir.

Şakâiku'n-Numâniye'nin Türkçe en tanınmış tercümesi ise Edirneli Mehmed Mecdî'nin *Hadâiku's-Şakâik*'idir. Mehmed Mecdî, eseri tercüme ederken daha sonra *Şakâik*'e yapılan ilaveleri göz önünde bulundurmıştır. Kendisi de bazı eklemeler yapmıştır (Okuyucu vd., 2012: 59).

Âşık Çelebi, Ali bin Bâlî, İştîpli Hüseyin Sadrî, Lütfü Beyzâde Mehmed bin Mustafa, Saçlı Emirzâde Abdülkadir, Seyrekzâde Emrullah, Hâmidî Karaca Ahmet, Akhisarlı Abdülkerim bin Sinan, Nev'îzâde Atâî ve Uşşakizâde İbrahim Efendi gibi yazarlar esere hem zeyiller hem de tercümeleler yazmışlardır.

Mehmed Mecdî'nin tercümesini, Atâî'nin 1634-35 yılında tamamladığı eseri takip etmiştir. Atâî, eserini Mecdî Efendi'nin çevirisiyle kendisinden önce yapılan ekleri göz önünde tutarak hazırlamıştır. Tertip olarak Taşköprüzâde'ye uyan Atâî zeyli özellikle her padişah devrinin tarihi hadiselerini de kısaca ihtiva etmesiyle Mecdî Efendi'nin eserinden ayrılır. Eser; mufassal oluşu, yetmiş sekiz yıl gibi uzunca bir devreyi içine alması ve özellikle sıhhati bakımından aynı dönemleri kısmen alan öteki zeyillerden üstündür (Okuyucu vd.,2012:74). Aynı zamanda devletin resmî tarihçisi de olan Atâî'nin eserleri sadece kronolojik bir eser değil, dönemin eğitimini, müesseselerini, âlimlerini ve diğer maarif gelişmelerini kaydetmesi bakımından önemlidir (Okuyucu vd., 2012: 56).

Suraiya Faroqhi, çalışmanın temelini oluşturan Atâî'in naklettiği biyografilerin hemen hepsinin değişmez bir sıra izlediğini belirtir (Faroqhi, 2013: 56). Daha sonra bilgileri sunuş şeklini açıklar. Her metnin başında biyografiye konu olan kişinin nereli olduğunu, çoğunlukla babasının adını ve mesleğini çok sık olmasa da doğum tarihi verildiğini, zaman zaman diğer bazı önemli akrabalarının isimlerinin de zikredildiğini belirtir. Ancak incelenen bölümde en dikkat edilen husustan birisidir doğum ve ölüm tarihleri. Daha sonra Atâî, bahsettiği kişinin daha meşhur olan hocalarını ve çoğu kez de bir makama aday olmasını sağlayan mülazemeti kendisine veren hocasının adını yazar. Bundan sonra da söz konusu kişinin meşgul olduğu işlerin bir listesi verilir. Başka bilgilerin olmadığı durumlarda bile bu konuda ve ayrıca ölüm tarihleri hakkında daima bilgi verilmiştir. Ardından yazar, biyografilerde bahsettiği kişiler hakkında kendi yorumlarına yer verir. Bu yorumlar genellikle medhiye kabilindedir. Örneğin; *Mevlanâ-yı mezbûr feza'il-i kesîre ile meşhûr câmi'-i mefâhir-*

i fazl ü takva mecmû' a-ı levazım-ı ders ve fetva kandil-fürûz levami'-i ta' likat...(Özcan, 1989: 46).

Fakat yazar bazı durumlarda oldukça eleştirel de olmuştur. İfadelerine kişinin ilmî ilgilerinden ve yazdığı kitaplardan bahsederek devam eder. Çoğunlukla bu kitaplarının tam adlarını verir veya şiirlerinden alıntılar yapar. Sonra kişinin varsa kurduğu vakıflardan ve bazen de oğullarından bahseder. Ara sıra son kısımlarda tarihçilerin işine yarayabilecek bazı anekdotlara da yer verir. Biyografiler yazarın ele aldığı kişilerin ölüm tarihlerine göre düzenlenmiştir. Fakat bu kurala her zaman bağlı kalınmamıştır (Faroqhi, 2013: 56).

Kaynaklarda Atâî'nin zaman ve şartlarının uygun olmamasından dolayı İstanbul'daki Kadıasker Ruz-namçeleri, Tarık Defterleri, Ruus Defterleri ve Mühimmeler'i inceleyemediğinden Mevlana Zahid, Mevlana İbrahim, Mevlana Ahmed, Fettah Çelebi, Şevki Efendi, Mevlana Şemsüddin ve bunun gibi birçok kişiye eserinde yer vermediğini belirtmiştir (Baltacı, 1972: 64).

1945'te Behcet Necatigil, 'İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakâik Al-Nu'mâniya Tercüme ve Zeyilleri' adlı yazısıyla bu alanda hazırlanan tercüme ve zeyiller hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Daha sonra Mecdî tercümesi ve buna yapılan zeyillerden Atâî, Şeyhî ve İsmet Efendi'nin eserleri Abdülkadir Özcan tarafından eklenen takdim, giriş ve indeksle *Şakâik-ı Numâniye ve Zeyilleri* adıyla tıpkıbasımı yapılmıştır (Özcan, 1989). 1985'e gelindiğinde Ahmet Subhi Furat inceleme ve notlarla bu eseri neşretmiştir. Muharrem Tan da *Osmanlı Bilginleri* ismiyle yayımlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

NEV'İZÂDE ATÂÎ HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. NEV'İZÂDE ATÂÎ

1.1.HAYATI

Atâî'nin dedesi, Halvetî tarikatı şeyhlerinden Pir Ali bin Nasûh Efendi, babası şâir, müderris ve Sultan III. Mehmet devri kazaskerlerinden Nev'î Yahyâ Efendi'dir. Pir Ali'nin anne tarafından dedesi Moğol istilası sırasında İran'dan Anadolu'ya geçmiş, İstanbul çevresinde Rodosçuk civarında İncelik'e bağlı İvaz Fakih kasabasına yerleşmiş; orada bir mağara kazarak kendini zühd ü salaha vermiştir. Bu zâtn bazı kerametlerine şahit olan Malkara Kadısı Karpuz Yahya Efendi, kendisine intisap ederek müridi olur ve kızını da bu zâta verir. Bu evlilikten üç kız çocuğu dünyaya gelir. Kızlar, evlenme çağına geldiklerinde, her birine kendi eliyle kaleme aldığı birer mushaf vererek evlendirir. Kızlardan birinin kocası, Ankara civarından gelerek Malkara'ya yerleşen Hacı Kemal'in oğlu Nasûh'tur. Nasûh'un oğlu Pir Ali de, zahirî ilimleri öğrendikten sonra Şeyh Bâyezîd-i Rûmî'ye intisap edip uzun süre hizmetinde bulunur. Şeyhinin ölümünden sonra memleketine dönüp Malkara'da Turhan Bey Cami'nde imamlık, sıbyan mektebinde hocalık yapar. Pir Ali 1545 yılında vefat eder (Karaköse, 1994: 9).

Atâî Rodosçuk kadısı iken, dedesinin köyünü ziyaret eder. Köyün harap olduğunu ve bir mağara önünde Emir Efendi mezarı diye bilinen bir ziyaretgâh bulunduğunu kaydeder (Karaköse, 1994: 9).

Atâî'nin babası Yahya Nev'î Efendi 1533 yılında Malkara'da doğmuştur. Karamânî Ahmet ve Mehmet kardeşlerden ders alan Nev'î, Sultan Murat'ın hocası Hoca Sâdeddin, Bâkî, Vâlihî, Muhyiddîn Karamânî, Cevrî, Mecdî gibi devrin ileri gelen şâir ve âlimleriyle beraber yetişmiştir. Nev'î, okumuş olduğu Hücrât medresesinden 1563 yılında icazet alıp mülâzım olmuş, 1565'te Gelibolu'da Balaban Medresesi'ne müderris tayin edilmiştir. Müderrislikte derece derece yükselen Nev'î Efendi 1590'da Bağdat kadılığına, III. Murat zamanında şehzâde hocalığına tayin edilmiş ve Mustafa, Bâyezid, Osman, Abdullah gibi şehzâdelere hocalık etmiştir (Karaköse, 1994: 9).

Eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye'ye yazdığı zeyille tanınan Osmanlı âlim ve şairi, İstanbul'da doğmuştur. Önce babasından, daha sonra Kafzâde Feyzullah Efendi'den ders almıştır (İpekten, 1991: 40).

Çocukluğunda babasıyla beraber gezintilere çıkan, sanat ve edebiyat sohbetlerine katılan Atâî, Nev'î Efendi'nin 1599 yılında vefat etmesiyle on yedi yaşında yetim kalır. Nev'î'nin cenaze masrafları bile III. Mehmet tarafından karşılanır.

1601 yılında Ahîzâde Abdülhalim Efendi'den mülâzım olarak tahsilini tamamladı. İstanbul kadısı Zekeriyâ Yahyâ Efendi'nin yardımıyla 1605'te kırk akçelik Canbaziye Medresesi müderrisliğine tayin edildi. 1608'de müderrisliği bırakarak kadılığa başvurdu ve Lofça kadılığına gönderildi. Bir süre sonra kadılıktan alındı. 1610'da Babaeski kadısı, ardından Varna, Rusçuk ve 1618'de Silistre kadısı oldu. 1620 yılında Tekirdağ, arkasından da Hezargrad kadılıklarına tayin edildi. Buradan azledilince bir süre Tırnova ve Sahra kadılıklarının gelirleri kendisine verildi. 1624'te Tırhala kadılığına gönderildi. Manastır ve yeniden Tırhala kadılıkları yaptıktan sonra 1632'de Üsküp kadısı oldu. Üç yıl sonra azledilerek İstanbul'a döndü ve çok geçmeden yeni bir tayin beklerken 1045/1635 vefat etti. Mezarı Şeyh Vefâ Tekkesi hazîresinde babasının yanındadır. Ölüm tarihi *Keşfü'z-Zünûn'da* 1044/1634, *Tezkire-i Rızâ'da* 1046/1636 olarak gösterilmiştir. Buna karşılık Şeyhî Mehmet'in *Vekâiyü'l-Fuzalâ'sında* 1045/1635, Muhibbî'nin *Hulâsatü'l-Eser'i* ve Âsım'ın *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*'ında 1045/1635 tarihleri verilmiştir (İpekten, 1991: 41).

Atâî, mâzul bulunduğu kısa süreler dışında ömrünü İstanbul'dan uzakta, Balkanlar'daki çeşitli kadılıklarda geçirmiştir. Kaynaklardan anlaşıldığına göre güzel konuşan, nükteli ve alaycı bir insandır. Dedesi ve babası gibi o da tasavvufa yönelmiş ve Celvetiyye'nin kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî'nin müridlerinden olmuştur. Bursalı Mehmet Tâhir'in bildirdiğine göre Aziz Mahmud Hüdâyî Türbesi'nin kapısı üstündeki Arapça tarih kitabesi onundur (İpekten, 1991: 41).

1.2.ESERLERİ

Atâî, değişik konularda manzum ve mensur pek çok eser vermiştir. Başlıca eserleri şunlardır:

1.2.1. Divan

Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'ye ithaf ettiği divanı orta büyüklükte bir eserdir. Yazma nüshaları oldukça fazladır. Farklı araştırmalarda on altı nüsha olduğu belirtilen eserin yalnız İstanbul kütüphanelerinde on sekiz nüshası vardır. Manzume sayıları çok farklı olan bu nüshalar karşılaştırıldığında divanda mensur bir dîbâceden sonra bir mirâciye, otuz bir kasîde, üç yüz üç gazel, iki mersiye, dört muhammes, dört müseddes, bir muaşşer, elli kıta, on üç rubâî, yirmi sekiz tarih ve yetmiş beyit bulunduğu görülür. Atâî orta derecede bir şair olduğundan şiirleriyle fazla tanınmamıştır. Dili oldukça ağır ve külfetli olan şairin gazellerinde Fuzûlî, Nev'î ve Bâkî'nin etkileri görülür. Diğer çalışmalarda verilen rakamlar farklılık arz etmektedir. Dibace, Besmele hakkında beş beyitle başladıktan sonra bismelenin hikmeti, şiir, Atâî'nin şairliği ve Şeyhülislâm Yahya Efendi hakkında methiye ile tamamlanır. Kasîdelerin ilki bir miraciye olup, Hz. Muhammed'in miracını konu alır. Sultan II. Osman için bir kasîde ve bir mersiye, Sultan IV. Murat için üç kasîde, Şeyhülislâm Yahya için dört kasîde yer alırken, devrin ileri gelen devlet adamları Murat Paşa, Nasûh Paşa Ali Paşa, Sun'ullâh Efendi, Hacezâde Mehmet Efendi, Şeyhülislâm Kemal Efendi, Kadı Nadirî, İskender Paşa, Cafer Paşa, Hasan Paşa ve Mustafa Paşa için yazılmış kasîdeler mevcuttur. Devrin ekâbiri müseddes ve tarihlerde anılır. Divan'da Nev'î, Şeyhülislâm Yahya, Bâkî ve Nef'î tesirleri göze çarpmakla beraber, eser muhteva bakımından orijinal, nisbeten de tarzı yeni sayılabilecek hüviyettir. Zengin bir kelime hazinesine sahip olmakla beraber, sade bir dil ve orijinal bir üslupla kaleme alınmıştır. Pek sanatkârâne sayılmasa da, rengârenk bir eser olup devir ve sanat açısından önem arz eder. Divan'da mantık ve realite ön plandadır (Karaköse, 1994: 15).

1.2.2. Hamse

Nizâmî'yi örnek alarak meydana getirdiği hamsesinde Atâî'nin bu şaire bağlılığı sadece iki müseddesinin adlarında ve dış görünüşlerindedir. Başka kaynaklarda da Hamse'sini Taşlıcalı Yahya'ya özenerek yazdığı söylenmektedir. Şair bu eserlerinde

çok kullanılmış konular yerine yeni konuları ele almıştır. Yer yer mahallî hayatı, halkın yaşayış ve törelerini dile getirmiş, özellikle İstanbul'un değişik manzaraları ve güzelliklerin ortaya koymaya çalışmıştır; hatta hikâyeler içinde bazı gerçek olayları dahi anlatmıştır. Böylece mesnevilerine yerli unsurlar katarak İran mesnevi geleneğinden kurtulmayı denemiştir. Hamse nüshalarına, Hilyetü'l-Efkâr dışında divanı ile bir arada külliyat halinde çokça rastlanmakta, tamamı ise Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerinde bulunmaktadır. Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde bulunan dört sütun halinde yazılmış nüsha ise tezhipli, minyatürlü ve çiçekli bir yazmadır. Ankara, İstanbul, İzmir, Konya kütüphanelerinde 51, yurtdışında 14 olmak üzere 65 toplu yazması bulunan hamsenin tek mesneviden oluşan nüshaları oldukça fazladır. Yazmalarının çokluğu mesnevilerinin sevilerek okunduğunu gösterir. Bundan dolayı da Atâî daha çok mesnevi şairi olarak tanınmıştır. Atâî'nin hamsesini oluşturan beş mesnevi şunlardan oluşmaktadır:

1.2.2.1. Âlem-nümâ (Sâkî-nâme):

Sâki-nâme, sakiye hitap ederek meclis, içki, aşk, kadeh, mutrip vb. unsurların övülmesini konu alan eserlere verilen isimdir. Genellikle tasavvufî anlamda yazılan bir türdür. Atâî'nin Sâki-nâme'si zaman zaman tasavvufî bir havaya bürünmesine rağmen, tam olarak tasavvufî bir eser değildir. Diğer sâkî-nâmelere nazaran yerli ve orijinal bir eserdir (Karaköse, 1994: 18). 1617 yılında "faûlün faûlün faûl" kalıbıyla yazılmıştır. Âlem-nümâ yirmi dört "bahis" içinde 1561 beyitle Boğaziçi'nin ve hisarların güzelliklerini anlatmakla başlar. Ardından bir içki meclisinde sırasıyla sâkî, şarap, asma, küp, kadeh, sürahi, pîr-i mugan, meyhâne, şarkıcı, gece, mum, sabah ve bahar anlatılır. Âlem-nümâ, Hamse'nin en çok tanınmış mesnevilerindedir. Yalnız İstanbul kitaplıklarında kırktan fazla nüshası vardır (İpekten, 1991: 41).

1.2.2.2. Nefhatü'l-Ezhâr:

Atâî'nin 1625 yılında Nizâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr'ına* nazîre olarak "müfteilün müfteilün fâilün" kalıbıyla yazdığı bu mesnevi 3200 beyittir. Baştaki tevhid, naat, mirâciye gibi dinî şiirler ve eserin sunulduğu Sultan IV. Murat ile Şeyhülislâm Yahyâ hakkındaki kasîdelerden sonra mesnevi yirmi "fasl"a ayrılmış, "nefha" ve "dâstân" başlıkları altında padişahlardan, aşktan, Anadoluhisarı'ndaki maskaralar,

soğuk latife yapanlar, âşıklar ve cömertlerden söz edilmiştir. Nefhatü'l-Ezhâr dinî-ahlâkî ve öğretici bir eserdir. Arasına bazı küçük hikâyeler de serpiştirilmiştir.

1.2.2.3. Sohbetü'l-Ebkâr:

Atâî'nin 1626 yılında Molla Câmî'nin *Subhatü'l-Ebrâr'ından* etkilenererek "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla yazdığı 3450 beyitlik bir mesnevidir. Eserin başında, bir kır gezintisinde dostlarının Câmî'nin eserini överek bunun Türkçeye çevrilmesi gerektiğini söylemeleri üzerine bu mesneviyi yazdığını açıklar. Mesnevi kırk "sohbet" halinde düzenlenmiş, bunlarda aşk, ibadet, tevazu, fazilet, çalışma, iyilik, bağlılık ve yalan gibi konular işlenmiştir. Yirmi sekizinci sohbetinde de Nasreddin Hoca hikâyeleri anlatılmıştır. İçerisinde IV. Murat ve Şeyhülislâm Yahya'ya yazılmış methiyeler bulunduğu için kime sunulduğu belli değildir. Sohbetü'l-Ebkâr üzerinde de iki tez çalışması vardır.

1.2.2.4. Heft Hân:

1627 yılında Nizâmî'nin *Heft-Peyker'i* örnek alınarak "feilâtün mefâilün feilün" kalıbıyla yazılan mesnevi 2784 beyittir. Saadet Karaköse bu mesnevi muhtemelen Ahizâde Hüseyin Efendi'ye sunulmuştur, demektedir. *Heft-Peyker'de* yedi ülkenin kızlarının anlatıldığı hikâyeler burada yedi âşık tarafından anlatılmıştır. Hamsenin en tanınmış mesnevisi olan Heft Hân, Turgut Karacan tarafından yayımlanmıştır.

1.2.2.5. Hilyetü'l-Efkâr:

Hamsenin yakın zamanlara kadar ele geçmeyen bu mesnevisinin eksik bir nüshası ilk defa Agâh Sırrı Levend tarafından ortaya çıkarılmıştır. Sonradan üç eksik nüshası daha bulunan mesnevinin mevcut kısmında münâcât ve naat gibi başlangıç bölümleri yer almakta, asıl konu ile ilgili bölümler bulunmamaktadır (İpekten, 1991: 42).

Bazı kaynaklar, toplu yazmalarda beşinci mesnevinin Divan olduğunu kaydederler. Ancak Agâh Sırrı Levend, toplu yazmaların birçoğunda Hilyetü'l-Efkâr'ın baş taraftaki 110 beyitlik bir kısmını bulup neşretmiştir. Neşredilen kısımda naat, münacaat gibi manzumeler yer alır. Buna rağmen, bu mesnevinin varlığı kabul edilir. Hamse üzerinde en kapsamlı çalışma Tunca Kortantamer'indir (Karaköse, 1994: 11).

1.2.3. Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik:

Atâî'nin Üsküp kadısı iken 1634 yılında bitirdiği ve Zeyl-i Şakâik veya Zeyl-i Atâî diye de tanınan bu mensur eseri, Taşköprüzâde'nin meşhur *Eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye* adlı eserinin 1558-1634 yıllarını içine alan Türkçe zeylidir. Bin kadar biyografiyi içinde bulundurur. Bu yetmiş altı yıllık sürede Osmanlı Devleti sınırları içinde yetişen şeyhler, ilim adamları ve şairler hakkında bilgi veren eser, kendisini 1730 yılına kadar zeyleden Şeyhî'nin *Vekâiyü'l-Fuzalâ'sıyla* birlikte Şakâik'in en önemli zeyli olarak ilim tarihimizin ana kaynaklarından sayılmaktadır. Türkiye'de ve dış ülkelerde pek çok yazma nüshası vardır. İstanbul kütüphanelerindeki nüshaları Zahir Güvemli tarafından, tercüme ve zeyilleri ise Behcet Gönül tarafından tespit edilen eser ayrıca iki cildi bir arada İstanbul'da basılmıştır. Bu neşrin tıpkıbasımı, Mecdî'nin Şakâik, tercümesi ve öteki yazma zeyillerle birlikte bir indeks ilâvesiyle 1989'da Abdülkadir Özcan tarafından yapılmıştır.

1.2.4. Hezliyyât

Atâî'nin bunlardan başka, bir kısım külliyyat nüshalarının sonunda, devrinde yaşayan bazı kişiler hakkında yazılmış 100 beyit kadar tutan Hezliyyât'ı vardır. Toplu yazmalarda ve bazı divan metinlerinin sonunda, divançe teşkil edecek kadar hezliyyât bulunmaktadır.

1.2.5. Zeyl-i Siyer-i Veysî

Veysî'nin *Siyer'ine* Atâî'nin yazdığı zeyl, Uhud Muharebesi'nden başlar. Ancak, Atâî'nin zeyli de tamamlanamamıştır.

1.2.6. Münşeât

Münşeât, Atâî'nin Silistre Beylerbeyi İskender Paşa, Şeyhülislâm Yahya, Ganizâde Nâdiri gibi devlet adamlarına yazdığı 8 mektuptan oluşmuştur. İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'nde bir mecmuada bulunmaktadır.

1.2.7. EI-Kavlü'l-Hasen fi Cevâbi'l-Lavli li-men

Fıkıh kitabı olan eser, Arapça yazılmış ve 50 kısa bahisten oluşmaktadır. Ayrıca Kudûrî, Kadîhan, Dürer gibi birçok fıkıh kitabında yer alan bazı görüşleri müellif ve kitap ismi vererek tenkit etmek üzere hazırlanmıştır.

1.2.8. Tûti-nâme Tercümesi

Tunca Kortantamer, Cahit Öztelli'den naklen elimizde matbu nüshaları bulunan Tûti-nâme'nin Atâî tarafından Farsçadan Türkçeye çevrildiğini kaydeder. Çerçeve masal külliyyatından olan eser II. Osman'ın emriyle çevrilmiştir (Karaköse, 1994: 20).

İKİNCİ BÖLÜM

DİL VE MUHTEVA

2. HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK'İN (ÖZCAN, 1989: 486-623) DİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Dil ve Üslup

Atâî, başta babası Nev'î Efendi olmak üzere devrin ileri gelen şairlerinden Şeyhülislâm Yahya, Bâkî ve Nef'î'nin tesirinde kalmıştır. Üslup ve kelime hazinesi olarak Nev'î'nin tesiri açıkça göze çarpar. Atâî, divanında Yahya'nın şiirlerine nazireler yazmıştır. Bâkî ve Nev'î tesiri de kısmen görülmektedir (Karaköse, 1994: 12).

Atâî'nin mensur ve manzum eserleri değerlendirildiğinde *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik*'in dilinin kimi zaman sanatlı ve ağır kimi zaman ise sade ve anlaşılır olduğu söylenebilir.

İncelenen metin, Nev'îzâde Atâî'nin *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik* isimli eseri *Şakâ'ik-i Nu'mâniye ve Zeyleri'nin* 2. cildinde bulunmaktadır. Atâî'nin dili ve üslubuyla ilgili şunları söyleyebiliriz. Dil ve üslubuyla ilgili metnin geneli değerlendirildiğinde; genellikle ağır, Arapça ve Farsça uzun terkiplere yer verilmiş bazen de sade ve kısa cümlelerden oluşan bir üslup tercih edilmiştir. Kısa cümlelerin kurulduğu anlatıma örnek olarak:

Serdâr oldı (Özcan, 1989: 616).

Kayseriyye semtindendür (Özcan, 1989: 615).

Tekrar Halîl Paşa yirine kapudân oldı (Özcan, 1989: 616).

Kimi zaman Arapça metinler, anlatımı kuvvetlendirmek için kesintisiz olarak verilmiştir:

Ve hattâ keennehû itteḥaza şelbî virden yetekarrabu ile'ş-şeyṭani bihî ve ilâ'l-âne lem aḳife 'alâ sebebîhi kem teḥammeltu minhû'l-ezâ ve hüve el-bâdi vekâm şeribtu 'alâ'l-ḳazâ ve ene'ş-şâdi felemma ṭâletemadiyehû fî'l-bâṭılı bitecânibîhi 'ani'l-ḥaḳḳî ve a'raḳihî lâ ğarve ḥarrekna ezfâru'l-ḳalemi. Fî taḥdişi şafaḫati e'raḳihî vallâhi leente'z-zalimu 'alâ nefsike fî haze'l-emri ve'l-câni a'leyhâ fî nefhi hazâl cemru. Ve leste illâ ke'l-kelbi yeksibû lehû nubâḫuhu'l-ḳarbe ve mâ mişlüke'l-emseli kelbun ğadâ femihi

lehū zulūmen iz cenā ‘alā istihi bi ekli’l-i’zāmi kelūmen feinnī kat küntü tavaytu fī meşalibi’n-nasi keşha ve đarabtu dūne menāķibihim şafha (Özcan, 1989: 502).

Bunların dışında Arapça ve Farsça şiirlere yer verilmiştir:

İnne’l-kirāme izā mā es-helū zekerū

Men-kān-ı yuellifehūm fī’l- menzili’l-ħaşini (Özcan, 1989: 518).

...

Heyhāt en-taşile’l-‘anākibe billezī

Nesīcet enāmilehā zera’l-eflāk (Özcan, 1989: 538).

...

Dirīgā der-eyyām faşl-ı Cüvānī

Fer u riht berk-i gül-i kāmurānī (Özcan, 1989: 519).

...

Menem çü gū-yı be-meydān-ı fesahat-ı meh ü sāl

Be şavlecān-ı kazā münkalib-i ze-ħāl-be-ħāl (Özcan, 1989: 504).

...

Kinet ed‘üle bānla

‘And bāriye cennū’l-ma’vī

Hātıf ķāl fih tārīħa

Edħalu’llāh rūħa fihā (Özcan, 1989: 513).

İncelenen kısımda şahıs hakkında bilgilere ‘Mervidür ki’ ifadesiyle eklemeler yapılmıştır:

Mervidür ki dānişmendliđi zemānında ba‘z-ı ħāne-zād çelebilere intisāb için bā’iş-i zuhūr dağal bāzān-ı riya pişe olan şūret-i ‘iffet ü şalāħ ile nuşha-i he’yetin işlāħ idüp meclislerine ruşşat-ı duħūl belki ħalvet-gāh-ı vuşlata vuşul bulurmuş. (Özcan, 1989: 546).

Mervidür ki ħin-i vefātında bu ğazel teħassür ğün u beyt-i teṭeyyur numūne-i cāmesinūñ ceybinde bulunup ‘ibret-engiz erbāb-ı nađar olmuş idi. (Özcan, 1989: 548).

Uzun tamlamaların yer verildiği kısımlar da göze çarpmaktadır:

Şeyħü’l-islām naķib sādāt-ı kirām Ma’lül-zāde Efendi‘den iħrāz-ı şeref-i mülzāmetle ve ba‘z-ı medārisde müdāriseye müdāvemem eyleyüp, çillekeş-i sermā-yı miħnetu belā ya‘nī berzaħ-i erba‘ine mübtelā iken vāşıl-ı bahar-ı ħamsin olmak ümidine miħāl-i ehl-i đalālüzere ser-dār ğuruh-ı ibtāl olan Güzelce Maħmūd Paşa‘ya intisāb ve feyz-i nağar

vezir-i bî-naẓîr ile recâ-yı luṭf bî-hisab idüp, biñ yedi Rebi‘ü’l-evvel’inde ordû-yı cihan-püy ile hem-rikâb ve ẓazâ-yı muḥayyem-i hümâyün ile kâ-m-yâb olmuş idi. (Özcan, 1989: 548).

Daha çok Arapça bağlama ifadeleri tercih edilmiştir:

Ba‘de’l-‘azl kırk akçe vazife ta‘yin olındı. (Özcan, 1989: 561).

Dâm ila’l-âhirhâ ‘azl fî el-devletü’l-‘Osmâniyye fî 73 Zi’l-ka‘de sene 1027 (Özcan, 1989: 616).

Hadâ’iku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’ş-Şakâ’ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen kısımda şiir parçaları verilmiş, örneklendirme yapılmamışsa da en azından kişiye ait bir tarih mısraı ya da beyti yazılmıştır.

2.2. Muhteva

Hadâ’iku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’ş-Şakâ’ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen kısımda iki yüz üç şahsa yer verilmiştir. Verilen bilgilerde genellikle benzer bir sıralama uygulanmış, hemen hemen tamamında, küçük değişiklikler dışında, aynı sıra takip edilmiştir. Öncelikle bilgisi verilen şahsın nereli olduğu, kimin çocuğu olduğu, kimlerden ders aldığı, kaç akçe ile hangi medresede görev yaptığı ve varsa eserlerine, ilmi çalışmalarına ve şiirlerinden örneklere yer verilmiştir. Kasidelerin tamamının yer verildiği bölümler de mevcuttur. Bunların dışında yaptırdığı sadaka, hayır ve hasenatlardan bahsedilmiştir. Metnin bir bölümünde tarihi olaylar ve tarihi şahsiyetler hakkında kronolojik sıralamalar da yapılmıştır.

Ḳuzât-ı ‘asâkir-i Rûm

Dâmâd Meḥmed Efendi (şâniyen): ‘Azl, fî sene 1012 (Özcan, 1989: 615).

Es‘ad Efendi (evvelâ): ‘Azl, sene 1013 (Özcan, 1989: 616).

Feyzullâh Efendi: ‘Azl, fî 28 Zî’l-ḥicce sene 1013 (Özcan, 1989: 616).

...

Ḳuzât-ı ‘asâkir-i Anaṭolı

Kemâl Efendi (evvelâ): ‘Azl, fî 15 Şevvâl sene 1013 (Özcan, 1989: 616).

Feyzullâh Efendi (evvelâ): Naḳl, ile’l-rûm fî 22 sene 1013 (Özcan, 1989: 616).

Ḥazret-i Yahyâ Efendi: Naḳl, fî 27 Zî’l-ḥicce sene 1013 (Özcan, 1989: 616).

...

2.2.1. MESLEKLERİNE GÖRE ŞAHSİYETLER

2.2.1.1. Müderrisler

Devrin mektep ve medreselerinde eğitim ve öğrenimini tamamlayıp, icazet (diploma) aldıktan sonra, medreselerde ve camilerde din ve fen ilimlerini ders vererek öğretenlere müderris adı verilmiş; makamlarına da müderrislik denilmiştir. Daha çok onuncu yüzyıldan sonra yaygınlaşmıştır. Mâverâünnehir ve Bağdat başta olmak üzere bütün İslâm âlemine yayılan medreselerde, muhtaç talebenin geçimi sağlanmış ve hocalara ücret verilmiştir. Büyük Selçuklular'dan sonra medreselerin kurulması Türkiye Selçukluları, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı Devleti'nde de artarak devam etmiştir.

Osmanlıda, medreseyi bitirenler için ilmiye sınıfı dâhilinde iki meslek vardır. Bir kimse ya kadılık mesleğini seçer ya müderrislik için mülâzemet'e başlar. Kadılık mesleğini seçen, en küçük kaza merkezlerinden birinde görev alırken, müderrislik yoluna giren de en düşük gündelikli medreseye tayin olunur. Tabii ki, kadılığın 'naiplik' devresi olduğu gibi, müderrisliğin de 'mülâzemet' dönemi vardı. Her iki dalda da ilmiye mensupları gayret ve başarılarına göre yükselerek daha üst payeler elde ederler.

Müderrisler, okuttukları derslerden herhangi bir konu üzerinde öğrencilerine münazara yaptırırlar, sonunda iki taraf arasında hakem olup, görüşlerini söylerlerdi. Danışmendler arasından ve en liyakatli olanlardan seçilen yardımcılara 'Muid' denirdi. Muidler hem müderrisin derslerini tekrarlar, hem de danışmendlerin disipliniyle meşgul olurlardı. Sahn-ı Semân muidler ayrıca Tetimme medreselerinde ders verirlerdi. Osmanlı medreselerindeki görevli müderrisler, aldıkları son akçe üzerinden emekliye ayrılırlardı (İpşirli, 2006: 469).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan müderris olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır:

El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed eş-şehîr be-müteaccim, El-Mevlâ Abdî, El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî, El-Mevlâ Kürd Hasan, El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan, El-Mevlâ Mehmed Nâmî, El-Mevlâ Haydar, El-Mevlâ el-fâzıl vel-üstâdül-kâmil Abdülhalîm Efendi, El-Mevlâ Abdulganî, El-Mevlâ Ebû Bekr, El-Mevlâ Şemseddin, El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb, El-Mevlâ Bayrâm, El-Mevlâ Emrullâh,

El-Mevlâ Abdulhadî, El-Mevlâ Abdülvehhâb, El-Mevlâ Musleddîn, El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Süleymân, El-Mevlâ Ömer, El-Mevlâ Alî, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Şâh Mehmed, El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ, El-Mevlâ Dervîş, El-Mevlâ Abdülkerîm, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Dede, El-Mevlâ Rıdvân, El-Mevlâ Emîr Ali, El-Mevlâ Ali, El-Mevlâ Alâeddîn, El-Mevlâ Muslihiddîn, El-Mevlâ Tâceddîn, El-Mevlâ Sahhâf Tâceddîn, El-Mevlâ Sinan, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Mehmed Atûfî, El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Ömer, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Abdurrahman, El-Mevlâ Ömer, El-Mevlâ Zekeriyâyâ, El-Mevlâ Hüsâm, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Mahmûd, El-Mevlâ Baba Tâceddîn, El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn, El-Mevlâ Şücâc, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Hüsrev, El-Mevlâ Celâl, El-Mevlâ Bostân, El-Mevlâ Nurullâh, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mahmûd, El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Abdurrahman, El-Mevlâ Mehmedin Yusuf, El-Mevlâ Şerîf Alî, El-Mevlâ Müslihiddîn, El-Mevlâ Tâceddîn, El-Mevlâ Emrullâh, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Dervîş Mehmed, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Eddînül-Hüseynî, El-Mevlâ Mehmed-i Zemân, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Abdullâh, El-Mevlâ Alî Hâbî, El-Mevlâ Mehmed bin Hayreddîn, El-Mevlâ Halîl, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Dervîş Mehmed, El-Mevlâ Ahmed Vıhvıhek, El-Mevlâ Hüseyin Hasîbî, El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî, El-Mevlâ Mehmed Karagülmez, El-Mevlâ Alî Kâbil, El-Mevlâ Hasan Germiyânî, El-Mevlâ Karaca Ahmed, El-Mevlâ Celeb Mehmed, El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn, El-Mevlâ Süleymân, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Abdülbâkî, El-Mevlâ Ebû Bekr, El-Mevlâ Ahmed Hibrî, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Hüsâmeddîn, El-Mevlâ Sinan, El-Mevlâ Hüseyin, El-Mevlâ Kara Saîd, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Şeyhî Mehmed, Eş-şeyh El-Celîl Alî Beg İbn-i Hüsrev, Eş-şeyh Mehmed El-Kırîmî, Eş-şeyh Alî İdrîsî, El-Mevlâ Hasan, El-Mevlâ Sinan, El-Mevlâ Abdullâh Feyzî, El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Şecâeddîn, El-Mevlâ Mehmedâ Zâkî, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Abdulkâdir, El-Mevlâ Feyzullâh, Eş-şeyh Mehmed Şühûdî, El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî, El-Mevlâ Abdurrahîm, El-Mevlâ Abdülbâkî, El-Mevlâ Abdülmümin, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Muzaffer İyânî, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Süleymân, El-Mevlâ Alî Magribî, El-Mevlâ Emîr Alî, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Mehmed bin Süleymân bin

Mehmed El-Geylânî, El-Mevlâ İsmâîl, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed Nihâlî, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş, El-Mevlâ Zekeriyâyâ, El-Mevlâ Mehmed Şânî, El-Mevlâ Pîr Mehmed, El-Mevlâ Mehmed bin Şabân, El-Mevlâ Mehmed Vücûdî, El-Mevlâ Tâceddîn, El-Mevlâ Koca Tâceddîn, El-Mevlâ Bâlî, El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed, El-Mevlâ Zeynelâbidîn, El-Mevlâ Abdullâh, Eş-şeyh Seyfullâh, El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali, El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ, El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül-İmâdî, El-Mevlâ İbrâhîm, Eş-şeyh Ömer Bâkî, Eş-şeyh Ebû 'Abdu'llâh Mehmed Bin Ahmed eş-Şehîrbû Hayyîzâde, Eş-şeyh Velî.

2.2.1.2. Kadılar

Hukukî uyuşmazlıkları ve davaları karara bağlamak üzere devletçe tayin edilen görevli, hâkime kadı denir. Fıkıh terimi olarak insanlar arasında meydana gelen çekişme ve davaları şerî hükümlere göre çözümlmek için yetkili makamca tayin edilen kişiyi de kadı denildiğini söylenmektedir. Mecelle'de ise kadı yerine hâkim kelimesinin kullanıldığı görülmüştür (Atar, 2001: 66). Kadıların tayininin padişah beratıyla olabileceği belirtilmiş, görevleri ve tarihî gelişimi hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan kadı olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: Eş-şeyh Mehmed, El-Mevlâ Sirâceddîn, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Sinan, El-Mevlâ Mehmed Sadizâde, El-Mevlâ Şemseddîn bin Mehmed, El-Mevlâ Hasan El-Kâfi, El-Mevlâ Mahmud, El-Mevlâ Şeyhî, El-Mevlâ Mahmûd, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Rıdvân, El-Mevlâ Mehmed bin Ali, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed, El-Mevlâ Zeynelâbidîn, El-Mevlâ Abdullâh, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî, El-Mevlâ Abdurrahîm, El-Mevlâ Abdülbâkî, El-Mevlâ 'Abdülmümin, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Muzaffer İyânî, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Süleymân, El-Mevlâ Alî Magribî, El-Mevlâ Emîr Alî, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Mehmed bin Süleymân bin Mehmed El-Geylânî, El-Mevlâ İsmâîl, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed Nihâlî, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan ayrıca hâkim adıyla verilen isimler de şu şekildedir: El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Feyzullâh.

2.2.1.3. Kazaskerler

Kazaskerlik müessesenin tahminen Anadolu Selçuklularından alınmış olabileceği yönündedir. Temelleri I. Murad döneminde atılmıştır. Kazasker olarak görev yapan ilk kişi Çandarlı Kara Halil'dir. Bir kurum haline gelmesi Fatih Sultan Mehmet döneminde (İpşirli, 2002: 140).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan kazasker olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Rıdvân, El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn, El-Mevlâ Feyzullâh, El-Mevlâ Mehmed,

2.2.1.4. Vâizler

Camilerde veya topluca ibadet yapılan yerlerde toplumu dini konularda aydınlatmak için dinî öğütler veren kişiye vaiz denir.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan vaiz olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: Eş-şeyh Mehmed, Eş-şeyh Mahmûd, Eş-şeyh Hasan Nefâyisî, Eş-şeyh Ömer Bâkî, Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed eş-Şehîrbû Hayyîzâde, Eş-şeyh Abdulkerîm, Eş-şeyh Velî, El-Mevlâ Mehmed Aysî.

2.2.1.5. İmamlar

Önder, lider, cemaate namaz kıldırın kişi, devlet başkanı anlamlarına gelir (Küçükaşçı, 2000:178). Ayrıca Müslümanlıkta mezhep kuran kimselere ve Hz. Muhammed'den sonra onun vekilliği görevini üzerine alan halifelere verilen bir unvandır.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan imam olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: Eş-şeyh Mehmed Şühûdî, El-Mevlâ Mustafâ.

2.2.1.6. Müftüler

İllerde din görevlilerini yöneten, belli zamanlarda camilerde insanlara dinî açıdan aydınlatmakla görevli kişilere müftü denir.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan müftü olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Şecâeddîn, El-Mevlâ Mehmedâ Zâkî, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Zekerıyyâ, El-Mevlâ Mehmed Şânî, El-Mevlâ Pîr Mehmed, El-Mevlâ Mehmed bin Şabân, El-Mevlâ Mehmed Vücûdî, El-Mevlâ Tâceddîn, El-Mevlâ Koca Tâceddîn, El-Mevlâ Bâlî, El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed, El-Mevlâ Zeynelâbidîn, El-Mevlâ Abdullâh, El-Mevlâ Marifetullâh, El-Mevlâ Emîr Ali, El-Mevlâ Velî, El-Mevlâ Mustafâ.

2.2.1.7. Defterdârlar

Bu makamın ne zaman kurulduğu hakkında net bir bilgi yoktur. 15. yüzyıl ortalarında kurum olarak çerçevesi netletmiştir. Anadolu ve Rumeli defterdarlığı diye ikiye ayrılmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Doğu Anadolu ve Suriye'yi zaptından sonra ülkeye yeni katılan toprakların malî işleriyle uğraşmak için merkezi Halep'te olmak üzere Arap ve Acem Defterdarlığı adıyla yeni bir defterdarlık kurulmuştur.

1837 sonlarında Hazine-i Amire ile Darphâne Hazinesi birleştirilince başdefterdarlık lağvedilip yeni müessesenin başına getirilen şahsa Darphâne-i Amire defterdarı adı verilmiştir. 1841'de defterdarlık müessesesi de yerini Maliye Nezâreti'ne bırakmıştır. Defterdarın görevi, Fatih Kanun-nâmesi'ne göre padişahın malını korumaktır. Defterdarın müsaadesi olmadan hazineden tek bir akçe çıkarılmasına dahi izin verilmemiştir. Maliye ile ilgili hükümler defterdar tarafından yazılmıştır. Defterdarlar Divan-ı Hümayun üyesi olup malî konularla ilgili davalar başdefterdar tarafından görülmüş ve hükümlerin yazılması için gerekli buyruklar yine onun tarafından verilmiştir.

Defterdarların idaresi altındaki kalemler ayrılmış olup bunlar birer kalem şefinin başkanlığında olmak üzere muhasebe, mukataa, mevkufat, vâridat, kale tezkireciliği ve tezkire-i ahkâm kalemleriydi. Defterdarların teşrifattaki yeri kazaskerlerin altındaydı (Kütükoğlu, 1994: 96).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan defterdar olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: Eş-şeyh Muhyiddîn

2.2.1.8. Nişancılar

Osmanlı bürokrasisinde Dîvân-ı Hümâyun üyesi olan üst düzey görevlidir. Sözlükte, bir şeyi belli etmek için üzerine alâmet koymak mânasına gelen Farsça nişân kelimesinden türemiştir. Osmanlı merkez teşkilâtında padişahın tuğrasını çeken, Dîvân-ı Hümâyun üyesi yüksek rütbeli bir memurdur.

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde nişancının idaresinde bulunan dar bir kâtip kadrosunun tımar yanında idarî ve mâlî işlere ait bürokratik işlemleri de yürüttüğü tahmin edilmektedir. Bütün bürokratik işlemlere nezâret eden nişancının görevlerinin bir kısmını I. Beyazıt devrinden itibaren Dîvân-ı Hümâyun bünyesindeki kâtiplere devretmiştir. Devletin büyümesine bağlı olarak işlerin artması ve çeşitlenmesi sebebiyle 15. yüzyılın başlarında malî işlemleri yürütmek üzere ayrı bir kurum olarak defterdarlık, tımar sisteminin gelişmesi ve merkezîyetçiliğin artması neticesinde Fatih döneminde de bürokrasinin üçüncü ayağı olan Defterhâne-i Amire kurulmuştur (Afyoncu, 2007: 156).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan nişancı olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Eddînül-Hüseynî

2.2.1.9. Vezirler

Vezir, İslâm devletlerinde hükümdardan sonra gelen en yetkili yöneticidir. Osmanlı kaynaklarında paşa, sahip, laf, vekil, nâzır ve lala gibi kelimeler vezirle eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Divan-ı Hümâyun'da en üst dereceli vezâreti temsil eden, birinci vezir konumundaki veziriâzama aynı zamanda sadrazam denilmektedir.

İlk defa vezir olduğundan bahsedilen kişi Hacı Paşa'dır. İlk vezirler arasında Alâeddin Ali Paşa, Ahmed bin Mahmud Paşa, Hacı Paşa ve Sinaneddin Yusuf gibi isimler bulunmaktadır. Osmanlı vekâyi-nâmelerindeki kayda aksine ilk Osmanlı veziri Sultan

Orhan'ın kardeşi değil ulemâ sınıfından gelen bu Alâeddin Paşa'dır. Erken dönem Osmanlı kaynaklarında asker kökenli vezirlerle ulemâ kökenli vezirler arasındaki dâimî rekabete işaret edilmektedir. Bu dönemde Rumeli ve Anadolu beylerbeyiyle askeri sınıftan gelen vezirler Divan-ı Hümayun'da yer almıştır (İnalçık, 2013: 91).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan vezir olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Mahmud, El-Mevlâ Şeyhî, El-Mevlâ Abdurrahman.

2.2.1.10. Hatipler

Camide vaaz veren veya hutbe okuyan kimselerdir (Parlatır, 2012: 598).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan hatip olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: Eş-şeyh Mehmed, Eş-şeyh Mehmed Şühûdî

2.2.1.11. Valiler

Bir vilâyetin idaresi ve güvenliğinden en üst düzeyde sorumlu yüksek rütbeli devlet memurudur (Parlatır, 2012: 1778).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan vali olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Şeyhî, El-Mevlâ Mehmed bin Ali, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ İbrâhîm

2.2.1.12. Şeyhler/Tarikat Şeyhleri

Bir kabile veya grubun lideri, reis, yönetici, devlet adamıdır. Sözlükte yaşlı kimse mânasına gelen şeyh kelimesi çeşitli İslâm devletleri ve toplumlarında saygınlık ifadesi olarak birçok anlamda kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de (Hûd 11/72; Yusuf 12/78; El-Kasas 28/23, El-MÜ'min 40/67) geçmekte olup bunların hepsinde sözlük anlamı kullanılmıştır (Öngören, 2010: 50).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Şeyhler /Tarikat Şeyhleri olarak zikredilen

şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş, Eş-şeyh Seyfullâh, Eş-şeyh Hasan ibnüş-şeyh Mehmed bin Bahâdır Bey, Eş-şeyh Hasan, Eş-şeyh Mehmed Dâî, Eş-şeyh Ramazân, Eş-şeyh Cafer, Eş-şeyh Abdus-samed, Eş-şeyh Velî, Eş-şeyh Hasan Adlî, Eş-şeyh Mahmûd Babatagı, Bezcizâde, Eş-şeyh Feyzî, Münîrî Efendi, Dârul-kurra Şeyhi Eş-şeyh Mehmed, Dervîş Hâkî, Turmuş Dede, Eş-şeyh Budâk, Eş-şeyh Emrullâh Çelebi, Kogacızâde, Eş-şeyh Muhyiddîn

2.2.1.13. Sadrazamlar

Osmanlılarda devlet idaresinin padişah vekili olarak önde gelen sorumlusu, baş vezirin unvanıdır. Osmanlı devlet teşkilâtında başlangıçtan beri güçlü bir kurum olan sadrazamlık, Türk-İslâm devletlerinde ve özellikle Selçuklularda baş vezirliğin bir devamı olarak ortaya çıkmıştır.

16. yüzyıl sonlarına kadar daha çok veziriazam tabiri kullanılırken sadr (en yukarı, üst) kelimesinin makam ifade eden şekli sadâretten hareketle sadr-ı âlî, sadr-ı azam unvanları da kaynaklarda geçmeye başlamıştır. II. Murat dönemine ait bir gazavat-nâmede hem veziriazam hem sadrazam ibarelerine rastlanır. Ancak daha sonraki kaynaklarda genellikle veziriazam tabirinin kullanıldığı görülür (İpşirli, 2008: 414).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan sadrazam olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Mustafâ

2.2.1.14. Şeyhülislâmlar

Osmanlılarda ilmiye teşkilâtının başındaki âlime şeyhülislâm denir. Sözlükte yaşlı kimse, reis ve bilge anlamlarındaki şeyh ile İslâm birleşmesiyle oluşan kelime, önde gelen ulemâ ve sûfilere verilen bir şeref unvanı olarak ortaya çıkmış, daha sonra âlimlerin en kıdemlisi mânasını kazanarak bir unvan halinde kullanılmıştır.

14. yüzyıldan itibaren İslâm dünyasında müftü biçimde yer almış, Evliya Çelebi de şehirleri tasvir ederken buralardaki fetva verme yetkisine sahip müftüleri şeyhülislâm diye anmıştır.

Şeyhülislâmların yetkileri II. Beyazıt ve Yavuz Sultan Selim devirlerinde güçlendirilmiştir. Öyle ki Zenbilli Ali Efendi'nin Yavuz Sultan Selim'in bazı idarî ve siyasî kararlarını tasvip etmeyerek sert tepki gösterdiği kaynaklarda belirtilmiştir. 16. yüzyılın ortalarında idari görevleri artan şeyhülislâmlar yüzyılın sonlarında devletin siyasî kararlarında veziriazamlarla eş bir rol üstlenmişlerdir. 17. yüzyılda devlet teşkilâtı ve saltanat kurumunda meydana gelen değişim ve zaaf, ilmiye mesleğini ve onun başındaki şeyhülislâmlığı da etkilemiş, Şeyhülislâm Hocaşâde Mehmet Efendi ulemâ hiyerarşisini koruma ve tayinleri elinde tutma mücadelesi vermiştir. Onun bu yetki konusunda vezirlerle olan tartışmaları yaşamıştır (İpşirli, 2010: 94).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Şeyhülislâm olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali, El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ, El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül-Îmâdî.

2.2.1.15. Nâkibüleşraf

Vekil, bir topluluğun başkanı anlamındaki nakib kelimesiyle Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyunu ifade eden eşraf kelimesinden oluşan tamlama, peygamber soyundan gelenlerle ilgilenmek üzere kurulan teşkilâtın sorumlusu için kullanılmıştır. Zamanla nikâbet müessesesi ortaya çıkmış, bununla ilgili görevlilere de nakib, nakîbü'l-eşraf ve nakîbü'n-nükabâ gibi isimler verilmiştir (Buzpınar, 2006: 322).

İslâm ülkelerinde görülen nakibüleşraflık müessesesinde zamanla bir daralma olmuştur. Fâtımî, Eyyübî, İlhanlı ve Memlûklerde teşkilât sadece Hasan ve Hüseyin soyundan gelenlerle ilgilenmeye başlamış, Anadolu Selçukluları'nda da seyyid ve şeriflerin kayıtlarının tutularak nesep kargaşasının önlenmesi, gelirlerinin temini ve ticari faaliyette bulunanlara vergi muafiyeti sağlanması gibi işlerin yürütülmesi amacıyla görevlerine devam etmiştir.

Osmanlılarda bu kurumla ilgili ilk bilgiler Yıldırım Beyazıt dönemine kadar iner. Nakîbüleşraf unvanını kullanan ilk kişinin Seyyid Mahmud olduğu verilen bilgiler

arasındadır. Seyyid ve şerifler özel kıyafet giydiği, Osmanlı öncesi dönemde yeşil, siyah ve kırmızı gibi farklı renklerin seçildiği görülmüştür (Buzpınar, 2006: 323).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan nâkibul eşrâf olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb, El-Mevlâ Abdulkâdir, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Eddînül-Hüseynî, Eş-şeyh Abdulkerîm.

2.2.1.16. Şehzâde Hâceleri

Hükümdar çocukları için kullanılan bir terim olan şehzâde, Farsça şah ile zâde (oğul) kelimelerinden meydana gelir. Hükümdar oğlunu ya da bunların ailesinden gelen erkek çocukları ifade eder. Daha çok Osmanlılarda yaygın olan şehzâde tabirine başka adlarla da olsa bütün İslâm ve Türk devletlerinde rastlanmaktadır (Küçükbaşçı, 2010: 480).

Osmanlılarda şehzâdelerin yetiştirilmesinden sorumlu olan kişiye lala denir. Farsça olan kelime- sözlükte kul, köle; efendinin çocuğuna bakmakla yükümlü hizmetkâr anlamına gelir. Zaman içinde ileri gelenlerin, varlıklı kişilerin, yüksek dereceli idarecilerin, bey, han, hükümdar çocuklarının eğitimiyle ilgilenen, onlara yönetim sanatını öğreten, her türlü bakımından ve yetişmesinden sorumlu olan kişiye denir (Baykara, 2003: 70).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) şehzâde hâcesi olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: Sâdeddin Efendi, Atâullah Efendi, Kâdızâde Efendi.

2.2.1.17. Padişahlar

Sözlükte “iktidar sahibi kimse, hükümdar” anlamına gelen Farsça pâdşâh kelimesi (Pehlevîce pâtaşâ), Osmanlı hükümdarlarının unvanları arasında örfî hükümdarlık sıfatlarını ifade eden başlıca unvan olarak kullanılmıştır.

İslam devlet hükümdarlarına verilen en yaygın unvanlardandır. Bu unvan daha ziyade çok geniş topraklara sahip hükümdarlar için, Osmanlı Devleti'nde ise, hükümdarın örfî sıfatlarını ifade eden başlıca tabir olarak kullanılmıştır. Padişah unvanının, ilk devir Osmanlı tarihlerinde Osman Bey ve Orhan Bey için kullanıldığı görülür.

Osmanlı padişahlarının örfî selahiyetleri, İslam hukukuna muhalif olmamak şartıyla, eski Türk telakkileri ile Orta Doğu'daki telakkileri birleştirilerek ortaya konulan Osmanlı sentezidir. Kısaca Osmanlı padişahı, Osmanlı tarihinin bir mahsulüdür.

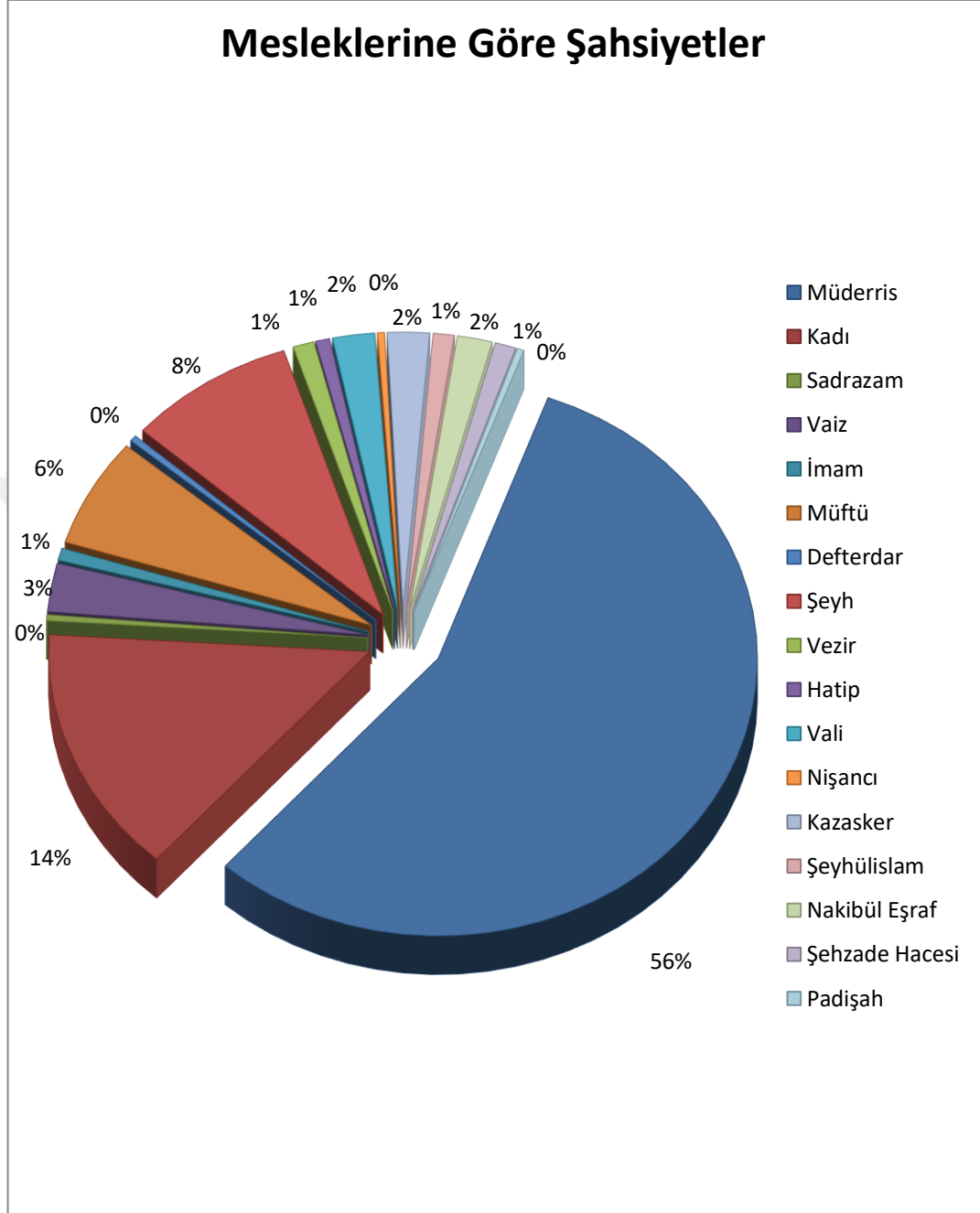
İslam hukukunun tatbiki ve yayılması da padişahın vazifelerindendi. Osmanlı Devleti'nin tarihi boyunca İslam Hukuku, devletin bütün icra faaliyetlerini murakabe etmiştir. Yapılacak bütün önemli işler, şeyhülislâmın fetvasına dayanılarak icra edilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman vefat ettiğinde devrindeki çeşitli konularda aldığı Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'nin fetvalarını beraberinde defnedilmesini istemiştir.

Osmanlı padişahlarına diğer imparatorlarda bulunan bazı fevkalade özellikler verilmemiştir. Tarih kitaplarında ve teşkilatla ilgili eserlerde padişahlığın Allah tarafından verilen mesuliyeti büyük bir vazife olduğu belirtilirdi. Bu emanetin, ahaliye iyi muamele, orduya hakîm, memleketin muhafazası ve İslâm âlemine hizmetle korunacağı yazılıdır.

Padişahların gelirleri ise başlıca iki kaynaktan gelirdi. İlki yapılan gazalardaki ganimetlerin beşte biri idi. Bu gelir harplerin yapılamamaya başladığı devirlerden itibaren kesilmiştir. Diğer önemli gelir kaynağı da kendilerine tahsis edilen haslardan elde edilenlerdi. Bu gelirler saray ve askerin masraflarında ve bayındırlık eserlerinin yapım ve onarımlarında kullanılırdı. Oturdıkları saraylar ve eşyaları devlet malı idi. Padişahlar sadece tasarruf hakkına sahiptiler.

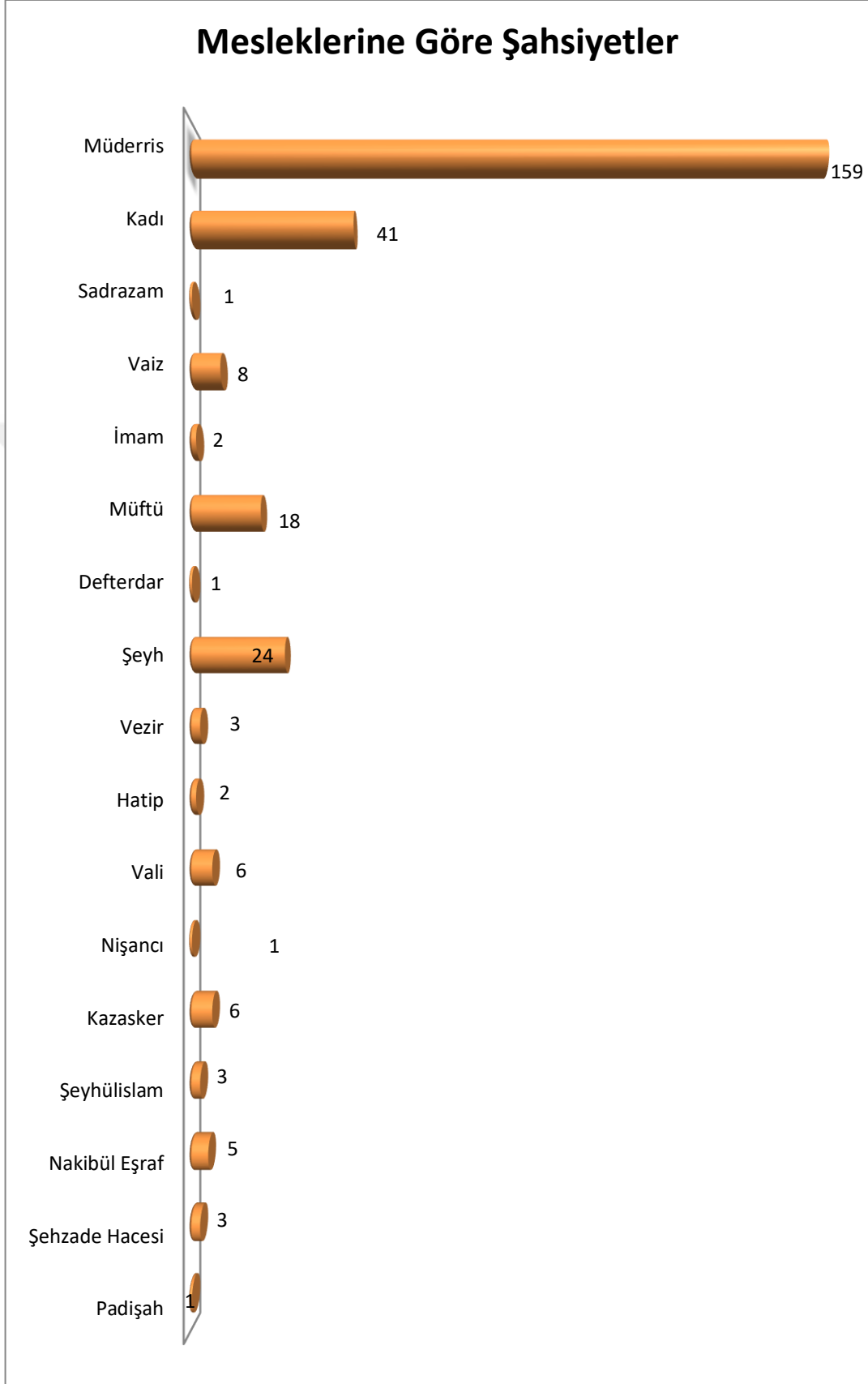
Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) padişah olarak zikredilen şahsiyetler şunlardır: Es-sultân Ahmed Hân İbnü's-sultân Mehmed Hân

Tablo 2. 1. Mesleklerine Göre Şahsiyetler

Mesleklerine göre yapılan sınıflandırmada en büyük payı 159 kişi ile müderrisler alır. Sayının bu denli yüksek olma sebebi eğitim sahasını da içeren bir eseri inceliyor oluşumuzdur. İncelenen bölümde 41 kadı, 6 kazasker, 8 vaiz, 2 imam, 18 müftü, 1 defterdar, 1 nişancı, 3 vezir, 2 hatip, 6 vali, 24 şeyh, 1 sadrazam, 3 şeyhülislam, 5 nakibül eşraf, 3 şehzâde hâcesi ve 1 padişahlık görevini yapan kişi olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil.2.1. Mesleklerine Göre Şahsiyetler

2.2.2. İLGİLENDİKLERİ İLİMLERE GÖRE ŞAHSİYETLER

2.2.2.1. Tefsir İlmi

Kur'an-ı Kerim âyetlerini açıklamayı ve yorumlamayı ifade eden ilmin adıdır. Sözlükte açıklamak, ortaya çıkarmak, kelime veya sözdeki kapalılığı gidermek anlamlarına gelir.

Tefsir; sarf, nahiv ve belâgat gibi dil bilimlerinden; esbâb-ı nüzûl, nâsih-mensuh, muhkem-müteşâbih gibi Kur'an ilimlerinden; hadis ve tarih gibi rivayet ilimlerinden; mantık ve fıkıh usulü gibi yöntem bilimlerinden yararlanılarak Kur'an'ın mânalarının açıklanmasını ve ondan hüküm çıkarılmasını öğreten ilim diye tanımlanabilir (Birişik, 2011: 281).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan tefsirle ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Abdülhalîm Efendi, El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ, El-Mevlâ Mehmed Aysî, El-Mevlâ Abdullâh Feyzî, El-Mevlâ Feyzullâh, El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül-İmâdî, El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Hüsâmed-dîn, El-Mevlâ Mahmûd, Eş-şeyh Mehmed, Eş-şeyh Abdulkerîm, Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde, Eş-şeyh Hasan ibnüş-şeyh Mehmed bin Bahâdır Bey, Eş-şeyh Hasan Nefâyisî, Eş-şeyh Hasan Adlî, Es-sultân Ahmed Hân İbnüs-sultân Mehmed Hân, El-Mevlâ Mustafâ, Eş-şeyh Seyfullâh

2.2.2.2. Tasavvuf ve Tarikat İlmi

İslam'ın zahir ve bâtın hükümleri çerçevesinde yaşanan manevi ve derunî hayat tarzına tasavvuf denir. Tasavvuf yolunu benimseyenlere sûfî, ehl-i tasavvuf veya mutasavvıf adı verilmiştir. Tasavvufta dair yazılan ilk eserlerde sûfî kelimesinin bir unvan biçiminde ortaya çıkışı ve kökeni üzerinde durulduğu halde tasavvuf kelimesinin nasıl türetildiği hususunda çok farklı görüşler yoktur (Öngören, 2011: 119).

Tarikat ise; tasavvufta Hakk'a ulaşmak için benimsenen usul, tutulan yola denir. Sözlükte gidilecek yol, izlenecek usul, hal ve gidiş anlamındaki tarikat terim olarak Allah'a ulaşmak isteyenlere mahsus adet, hal ve davranış demektir. Ayrıca Allah'ın

farz kıldığı, ruhsata yer olmayan hükümleri ve merasimleri de ifade eder (Öngören, 2011: 95). Tarikatları üçe ayırabiliriz: 1. Tarîk-i ahyâr: İbadet ve takva yoluna ağırlık veren tarikat. 2. Tarîk-i ebrâr: Nefse çile çektirme yönü özellik kazanan tarikat. 3. Tarîk-i şuttar: Aşk ve vecd ile hedefe ulaşmayı amaçlayan tarikat (Cebecioğlu, 2005: 627).

Tüm tarikatların ortak noktası zikirdir. Lisânî, kalbî, cehrî ve hafî vs. çeşitleri olan zikirde önce belli sayıda "Lâilâheillallâh" okunup sonra Allah'ın isimleri tekrarlanır. Zikrin her tarikatta değişik şekilleri vardır (Pala, 2009: 439).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan tasavvuf ve tarikatle ilgilenen şahsiyetler şunlardır: Eş-şeyh Seyfullâh, Eş-şeyh Budâk, Eş-şeyh Emrullâh Çelebi, Kogacızâde, Turmuş Dede, Dâru'l-kurra Şeyhi Eş-şeyh Mehmed, Dervîş Hâkî, Münîrî Efendi, Eş-şeyh Feyzî, Eş-şeyh Mahmûd Babatagi, Eş-şeyh Hasan Adlî, Eş-şeyh Velî, Eş-şeyh Abdussamed, Eş-şeyh Cafer, Eş-şeyh Ramazân, Eş-şeyh Alî İdrîsî, Eş-şeyh Velî, Bezvizâde, Eş-şeyh Mehmed Şühûdî, Eş-şeyh Ömer Bâkî, Eş-şeyh Mehmed Dâî, Eş-şeyh Hasan Nefâyîsî, Eş-şeyh Hasan, Eş-şeyh Hasan ibnü's-şeyh Mehmed bin Bahâdır Bey, Eş-şeyh Mahmûd, Eş-şeyh Mehmed El-Kırîmî, Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde, Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev, Eş-şeyh Abdulkerîm, Eş-şeyh Muhyiddîn, Eş-şeyh Mehmed, El-Mevlâ Abdullâh

2.2.2.3. Şerh İlmi

İslâm dünyasında bir eserin daha geniş biçimde açıklanması amacıyla yazılmış kitapları ifade eden bir telif türüdür. Sözlükte eti kesmek, bir şeyi genişletip yaymak, sözün kapalı kısımlarını açıklayıp anlaşılır hale getirmek demektir. Literatürde sonuncu mânadan hareketle sözlü veya yazılı olarak bir konuda yapılan açıklamalara şerh denmiş, böylece ilimler tarihinde şerh bir telif türü şeklinde ortaya çıkmıştır (Şensoy, 2010: 556).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan şerhle ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ el-fâzıl ve'l-üstâdü'l-kâmil Abdü'l-halîm Efendi, El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ, El-

Mevlâ Mehmed Ayšî, El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Abdullâh Feyzî, El-Mevlâ Mehmed bin Şabân, El-Mevlâ Dervîş Mehmed, El-Mevlâ Karaca Ahmed, El-Mevlâ Hasan El-Kâfî, El-Mevlâ Abdullâh, El-Mevlâ Mustafâ, Eş-şeyh El-Celîl Alî Beg İbn-i Hüsrev, El-Mevlâ Ahmed Hibrî, Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed E'ş-Şehîrbû Hayyîzâde

2.2.2.4. Hadis İlmî

Hadis, hadese fiilinden gelir. Yeni, sonradan olan, yeniden meydana gelen mânalarına gelir. Konuşmak, bir şeyden bahsetmek, haber vermek anlamlarına da gelir. Terim olarak hadis, Hz. Peygamber (sav)'e ait sözler, filler yani hareket ve davranışlar, takrirler ve ona ait sıfatlardır. Diğer bir tabir ile sünnet ile eş anlamlıdır. Bazı ilimler, hadis teriminin kapsamını daha da genişleterek sahâbe ve tâbiîn'in şahsi beyan ve fetvalarını da bu kapsama almışlardır.

Hadisin önemi; bize Kur'an'ı açıklaması ve ibadetlerin yapılış şekillerini açıklamasıdır. İslâm hukukunun Kur'an'dan sonra en önemli ana kaynağıdır. Kur'anı Kerim'de olmayan dinî hükümleri ortaya koyar, İslâm modelini oluşturur (Kandemir, 1997: 27).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan hadisle ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ, El-Mevlâ Mehmed Ayšî, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Hüsâmeddîn, Eş-şeyh Mehmed, Eş-şeyh Abdulkerîm, El-Mevlâ Mustafâ, Eş-şeyh Seyfullâh.

2.2.2.5. Fıkıh İlmî

Sözlükte bir şeyi bilmek, iyi ve tam anlamak, derinlemesine kavramak mânasına gelen fıkıh kelimesi ilim, fehim gibi yakın anlamlı diğer kavramlara göre daha özel bir anlam taşır. Fakih de 'bir konuyu derinden kavrayan, ince anlayış sahibi kimse' demektir. Kur'an'da, hadiste ve İslâm'ın ilk dönemlerinde fıkıh kelimesinin kullanımı bu sözlük anlamı çerçevesinde kalmış olmakla birlikte, Kur'an ve hadisin İslâm toplumunun iki temel bilgi kaynağı olması sebebiyle kelime genelde Kur'an ve hadis merkezli dinî bilgiyi ve anlayışı ifade eden kavramlardan biri olarak kullanılmış, İslâm toplumunda

dinî bilginin gelişip alt ilim dallarının oluşmasına paralel olarak 8. yüzyılın sonlarından itibaren İslâm'ın ferdi ve içtimaî hayata dair ameli hükümlerini bilmeyi ve bu konuyu inceleyen bir ilim dalını ifade eden bir terim halini almaya başlamıştır. Kelimenin terim anlamının netleşmesi ise daha ileriki yüzyıllardadır (Karaman, 1996: 1).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan fıkıhla ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali, El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Pîr Mehmed, El-Mevlâ Zeynel-âbidîn, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mustafâ, Eş-şeyh Mehmed.

2.2.2.6. Riyaziyye İlmi

Osmanlı Türkçesinde matematiğe riyaziyye denilmiştir. Yunancada orta ve öğrenme, öğretme anlamlarına gelen mathemata kelimesinden türetilmiştir. Arapçaya teâlîm, tekil haliyle de talim olarak çevrilmiş ve dört bilim dalı "ulûm-i teâlîm" olarak adlandırılmıştır (Râşid, 2003: 127).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan riyaziye ile ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî, El-Mevlâ Abdullâh

2.2.2.7. Kıraat İlmi

Kur'an-ı Kerim'in nasıl okunacağını bildiren ilimdir. Kıraat ilmi, Kur'an-ı Kerim'in yazıldığı gibi okunmasından ve tevatür yani sağlam ve güvenilir haber hâlinde çeşitli okunuş şekillerinden bahseder. Sözlükte kırâat okumak, tilâvet etmek, telaffuz etme, sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okuma, tilâvet etme anlamına gelir. Faydası; Kur'an-ı Kerim'in kelimelerini telaffuz hususunda, hataya düşmekten korumak; tahrif ve değiştirilmekten muhafaza etmektir. Tecvid ise harflerin mahreç ve sıfatlarına uymak suretiyle, Kur'an-ı Kerim'i hatasız okumayı öğreten bir ilimdir (Karakılıç, 2013: 19).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan kıraat ve tecvidle ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Abdülhalîm Efendi, El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali, El-

Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Hüsâmeddîn, Dârul-kurra Şeyhi Eş-şeyh Mehmed, El-Mevlâ Mustafâ, Dârul-kurra Şeyhi Eş-şeyh Mehmed, El-Mevlâ Hüsâmeddîn

2.2.2.8. Usûl İlmi

Usûl; metod, yöntem, kâide, asıllar ve kökler gibi anlamlara gelmektedir. Fıkıh usûlü ise özel bir ilmin adı olup müçtehidin dinî, amelî hükümleri tafsilî delillerden çıkarabilmesine yarayan kuralların tümünü ifade eder. Türkçede buna fıkıh usûlü İslâm hukuk metodolojisi de denilmektedir. Fıkıh usûlü ilmi Hicrî ikinci asrın sonlarında ortaya çıkmış olup delillerden hüküm çıkarma metodunu delillerin hüccet olma bakımından derece ve durumlarını inceler (Köksal, Dönmez, 2012: 208).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan usûlle ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Mehmed Aşî

2.2.2.9. Ferâiz İlmi

İslâm miras hukukunu, inceleyen ilim dalıdır. İsim olarak farz ve fariza kelimeleri 'takdir ve tayin edilmiş şey, belirlenmiş pay' anlamındadır. Farz ile eş anlamlı olan fariza, İslâm literatüründe mükelleften yapılması kesin ve bağlayıcı bir şekilde istenen dinî görevleri ifade ettiği gibi, evlenme akdi gereği kadına ödenmesi gereken mehir ve mirasçılardan terekedeki payları da önceden belirlenmiş olduğu için fariza olarak anılır. Bununla birlikte her dinî görevin literatürde ayrı bir isimle anılması sebebiyle olmalıdır ki ferâiz giderek mirasçılardan terekedeki paylarını ifade eden bir terim haline almıştır. Kur'an-ı Kerim'de, ölenin terekesinde mirasçılara ait payların oldukça ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş olması, Hz. Peygamber'in de konuyla ilgili gerek ilâve açıklamaları ve uygulama örnekleri, gerekse mirasın paylaşılmasında bu ölçülerin iyi bilinip öğretilmesini ve korunmasını teşvik eden sözleri, ferâiz ilminin Resûl-i Ekrem döneminden itibaren doğup gelişmesinin temel sebebini oluşturmuştur (Bardakoğlu, 1995: 363).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan ferâizle ilgilenen şahsiyet ise: El-Mevlâ Abdullâh Feyzî

2.2.2.10. Kelâm İlmi

İslam dininin ana ilkelerini konu edinen ilimdir. Kelâm ilmi konusu, amacı ve ekolleri dikkate alınarak farklı şekillerde tanımlanabilir. Konusuna göre yapılan tanımların bir kısmı Allah'tan başka nübüvveti, bir kısmı da âhireti tarifin kapsamına almakla yetinmiş, bir kısmı imanın üç temel esasına da yer vermiştir. Buna göre kelâm, Allah'ın zâtından ve sıfatlarından, nübüvvet konularından, başlangıç ve sonuç itibariyle kâinatın hallerinden İslâm kanunu üzere bahseden bir ilimdir (Yavuz, 2002: 196).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan kelamla ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ, El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş, El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül-İmâdî, El-Mevlâ Abdullâh, Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev

2.2.2.11. Hey'et İlmi

İslâm bilim tarihinde astronomi karşılığında kullanılan terime denir. Gökküre bilimi anlamına gelen ilm-i felek terimi İslam dünyasında aynı zamanda çeşitli anlamlandırmaları vardır. Astronomi anlamında en yaygın kullanılanları ise şunlardır: Felekiyyât, ilm-i nücûm, ilm-i nücûm-i ta'limi, sînâat-i nücûm, sînâat-i tencim, ilm-i hey'et, ilm-i hey'eti'l-âlem (Fehd, 2000: 126).

Heyet ilminin ele aldığı konular şu şekilde sıralanabilir: Feleklerin yapısı, yıldızlar ve sayıları, burçlar, büyüklükleri, aralarındaki uzaklıklar ve hareketleri; astronomi cetvellerinin kullanımı, takvimlerin düzenlenmesi, tarihlerin tespiti; feleklerin dönüşü, burçların doğuşu ve yıldızların hareketinden dünyada olabilecekler hakkında bilgiler çıkarmadır.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan heyet ilmiyle ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Abdullâh Feyzî

2.2.2.12. Sanat-ı İksir (Kimya)

Kimya, maddenin nitelik ve özelliklerini, yapısını, bileşimindeki değişiklikleri, çeşitli şekillere dönüşmesini, ayrı ayrı maddelerin birbirine etkisini inceleyen ve elde edilen

sonuçları yasalarla bağlayan bilim dalıdır. Kimya bilimi tarihsel süreç içinde bakır ve kalayı gümüş ve altına çevirmeye çalışan simya biliminden doğmuştur. Bir diğer anlamı ise iç ferahlatıcı ilaç, şuruptur (Parlatır, 2012: 717).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan iksir sanatı ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Mehmed Atûfi, Eş-şeyh Alî İdrîsî

2.2.2.13. Nücûm İlmi

Yıldızların durum ve hareketlerini anlatan ilme denir. Yıldızların hareketlerinden insanlarla ilgili hüküm verme işidir.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan nücûm ile ilgilenen şahsiyetler şunlardır: Eş-şeyh Hasan ibnüş-şeyh Mehmed bin Bahâdır Bey

2.2.2.14. Hendese İlmi

Riyâzî ilimlerin şekil ve cisimler arasındaki ilişkileri inceleyen dalı, geometridir. Halil bin Ahmed'in açıklamasına göre kelimenin aslı Farsçada 'ölçme' anlamına gelen endâzedir. Araplar, bu ilimle ilk defa 9. yüzyılda Öklid'in Elementler'ini tercüme ederken tanışmışlar ve adına Grekler gibi, onlardan aldıkları geometria (yer ölçümü) kelimesini kendi fonetiklerine uydurarak cilmatriyâ demişlerdir. Zamanla bu isim terkedilmiş ve yerine aynı anlamdaki misâha, uygulamalı geometriyi; hendese, kuramsal geometriyi ifade etmek üzere benimsenmiştir (Suveysi, 1998: 196).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan hendese ilmi ile ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Abdülhalîm Efendi, El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ, El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn, El-Mevlâ Mehmedi Zemân, El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Kara Saîd

2.2.2.15. Hüsn-i Hat

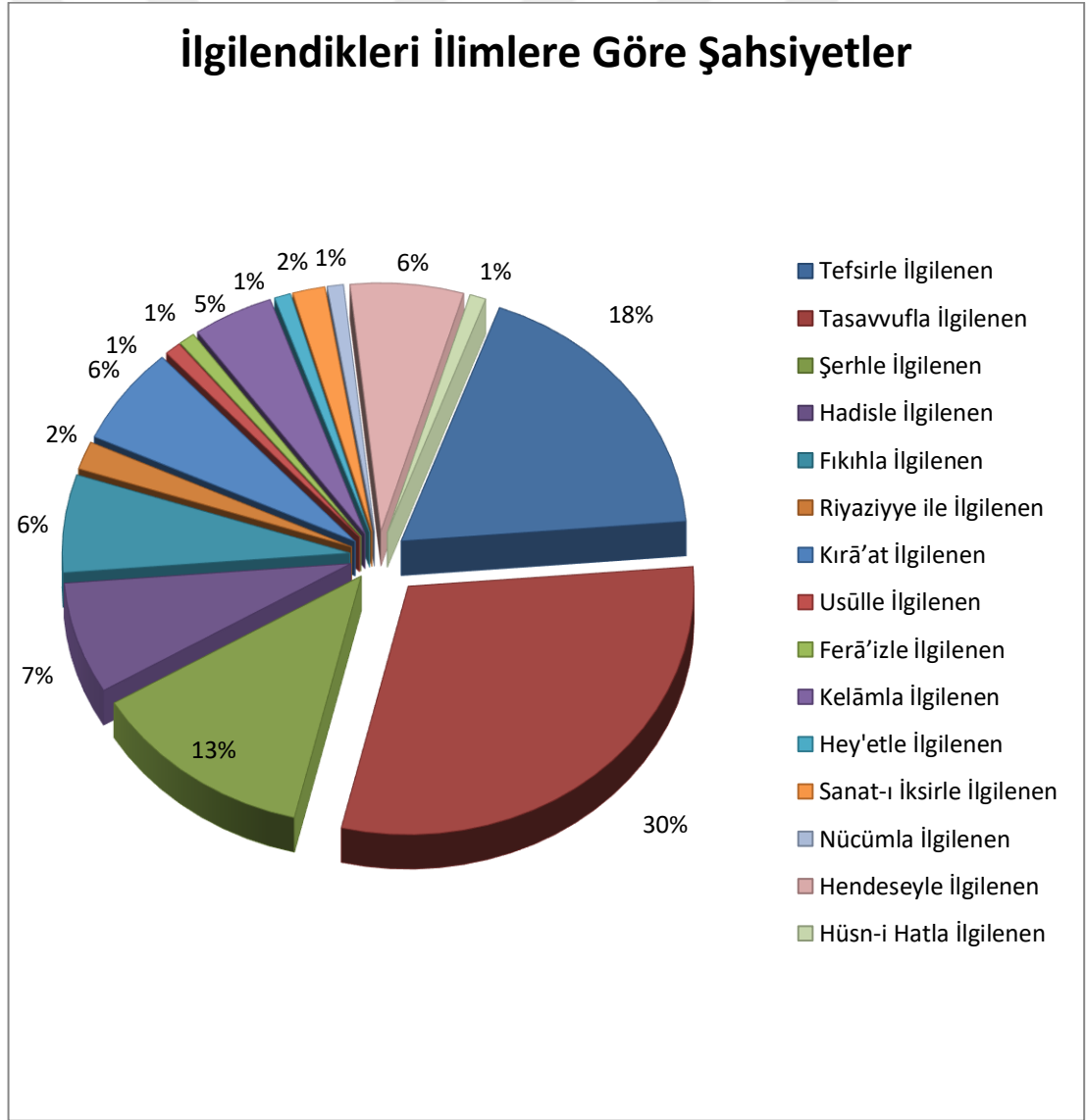
Arap harflerinden doğarak İslâm medeniyetinde müstakil ve olağanüstü bir yer kazanan güzel yazı sanatına hat denir. Kaynaklarda genellikle 'cismanî aletlerle

meydana getirilen ruhanî bir hendesedir' şeklinde tarif edilen- hat sanatı, bu tarife uygun bir estetik anlayış çerçevesinde yüzyıllar boyunca gelişerek süregelmiştir.

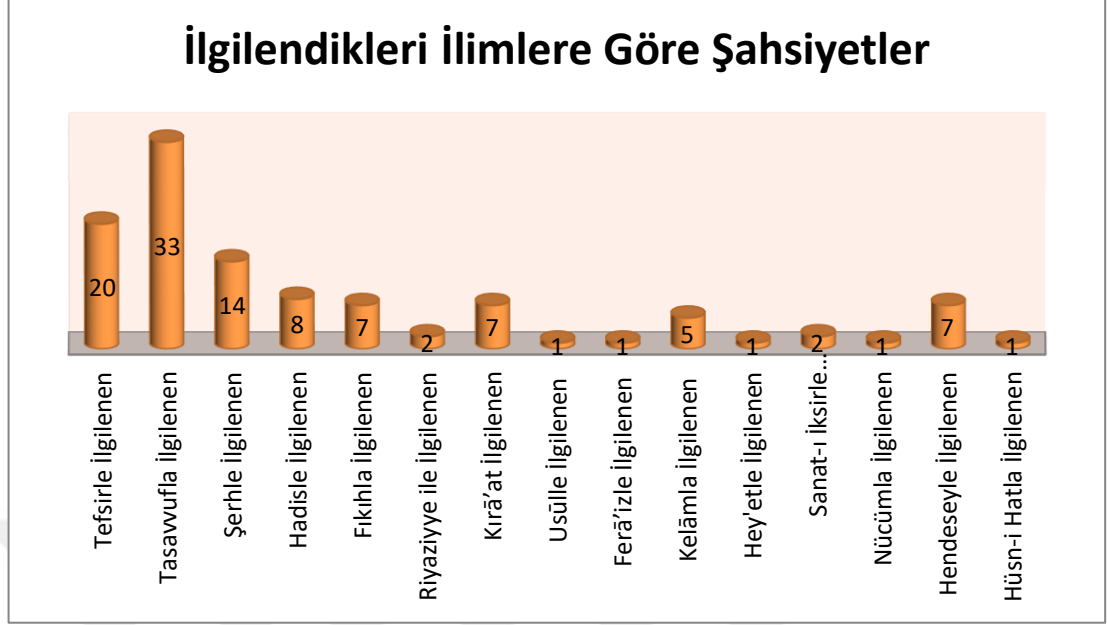
İslâm dinini kabul eden hemen hemen bütün kavimlerin-dinî bir gayretle benimsediği Arap yazısı, hicretten birkaç asır sonra İslâm ümmetinin ortak değeri haline gelmiş, aslı ve başlangıcı için doğru olan 'Arap hattı' sözü zamanla 'İslâm hattı' vasfını kazanmıştır (Derman, 1997: 427).

Nev'izâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623)geçen şahıslardan hüsn-i hatla ilgilenen şahsiyetler şunlardır: El-Mevlâ Mahmud

Tablo 2. 2. İlgilendikleri İlimlere Göre Şahsiyetler

Şekil.2. 2. İlgilendikleri İlimlere Göre Şahsiyetler

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan aldıkları eğitim ve ilgilendikleri ilimler hakkında bilgiler belirtilmiştir. İncelenen kısımda ilgilendikleri ilimler ve aldıkları eğitimler hakkında bilgi verilen şahsiyetlerden tefsirle ilgilenen 20, tasavvufla ilgilenen 33, hadisle ilgilenen 8, fıkıhla ilgilenen 7, riyaziyye ilmi ile ilgilenen 2, kırâ'at ilgilenen 7, usûlle ilgilenen 1, şerhlerle ilgilenen 14, ferâ'izle ilgilenen 1, kelâmla ilgilenen 5, hey'etle ilgilenen 1, sanat-ı iksirle ilgilenen 2, nücûmla ilgilenen 1, hendeseyle ilgilenen 7 ve hüsn-i hatla ilgilenen 1 kişi vardır.

Oluşan tabloda, Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) yer alan Osmanlı âlimlerinin birçoğunun farklı ilimlerle ilgilendiklerini görmekteyiz. En fazla ilgilenen ilim %34'lük pay ile tasavvuftur. Çalıştığımız metnin bir bölümünde şeyhlere yer verildiği için tasavvuf ilmi ile ilgilendiği bilgisi verilen kişi sayısı artmıştır. Bunun dışında en fazla ilgilenen ilim ise %21'lik pay ile tefsirdir. Hakkında bilgi verilen kişilerin birçoğu müderris olduğu için ilmî eserlere sıklıkla yer verilmiştir.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) ilmi eser türünde ise en fazla tefsir yazıldığı ve hâşiye örnekleri verildiği göze çarpmaktadır.

2.2.3. MEDRESELERİNE GÖRE ŞAHSIYETLER

2.2.3.1 BURSA MEDRESELERİ

2.2.3.1.1 Manastır Medresesi

Banisi Sultan Orhan Gazi'dir. Bursa'yı aldıktan sonra bir manastırı medreseye çevirmiştir. 15 adet odadan oluşan Manastır Medresesi 1854'te depremde yıkılmıştır. 1864 tarihinde Ahmet Vefik Paşa tarafından bir kısmı tekrar inşa edilmiştir. Ellili medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 549-550).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Manastır Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî

2.2.3.1.2. Kestel Medresesi

İslâm döneminde Kestel; Serme, Barakfakih, Gürsu, Vakıf, İsa Bey topraklarını da içine alan bir çiftlik konumunda iken Mehmet Yani Efendi tarafından Kestel'e imaret, fırın, medrese, kervansaray, cami, değirmen ve hamam gibi yapıları inşa ettirilerek yerleşim merkezi olarak hayata geçmesi sağlamıştır. Bugün bu yapılardan sadece Merkez Cami ve hamam ayakta durmaktadır. Bugün medreseden bahsetmek mümkün değildir (www.kestel.meb.gov.tr, 2019).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan iki müderris Kestel Medresesi'nde görev almıştır: El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Ahmed Vıhvihek

2.2.3.1.3. Molla Yegânî Medresesi

Bursa'da Yıldırım ilçesinde Yıldırım Beyazıt'ın emirlerinden Kara Eyne Bey tarafından 14. yüzyılın sonunda yaptırılmıştır. Kara Eyne Bey Medresesi olarak da bilinir, ancak burada II. Murat döneminin bilim adamlarından Molla Yegân 15. yüzyılın ilk yarısında uzun süre müderrislik yaptığı için daha çok bu isimle anılır.

Yapı yıllar içinde harap duruma gelmişken Yıldırım Belediyesi tarafından 2006-2007 yılları arasında restore edilmiş, kafeteryaların yani sıra sergi salonu ve el sanatları kurs

atölyeleri bulunduğu bir merkez haline getirilerek, halkın kullanımına açılmıştır (www.alanbaskanligi.bursa.bel.tr,2019).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Molla Yegânî Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdullâh

2.2.3.1.4. Haççeriye Medresesi

Banisi Haççerli Fatma Sultan'dır. Vakfiyesinden Bursa'da olduğu anlaşılmaktadır. Kırklı bir medresedir. Bu medresenin içinde bir sıbyan okulunun olduğundan da bahsedilmektedir (Baltacı, 1976: 454-455).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Haççeriye Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Kürd Hasan

2.2.3.1.5. İsa Bey Medresesi

Bursa merkez Osmangazi İlçesi Hisar semtinde, İmâret-i İsa Bey Camisi yanında eski medrese. Mehmet I Çelebi'nin (salt. 1413-1421) vezirlerinden Bayezit Paşa'nın oğlu İsa Bey tarafından, Murat II (salt. 1421-1451) döneminde yaptırılmıştı. Yaptıranı, bu medrese için Edirne'de bir kervansaray ve Halil Paşa Hanı yakınındaki dükkânları vakfetmişti. Günümüze kalmamıştır. 1855 depreminden sonra, 1861'de cami, medrese ve imaret bir arada onarılmış ise de, Ahmet Vefik Paşa Hastanesi'nin (b. bak.) genişletilmesi sırasında 1904'te Vali Reşit Paşa tarafından yıktırılmıştır. (<http://bgc.org.tr>,2019)

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan İsa Bey Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Emîr Alî

2.2.3.1.6. Emir Sultan Medresesi

Emir Sultan ilk Bursa'ya gelişinde, bugün, onun adıyla anılan mevkide inmiş ve buraya tek kubbeli bir cami yaptırmıştır. Daha sonraya camiye bazı ilaveler yapılmıştır. Cezerî Ahmet Paşa, 15. yüzyılda buraya bir medrese yaptırmıştır (Kâhya, 1997: 4).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Emir Sultan Medresesi'nde üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf

2.2.3.1.7. Bayezid Paşa Medresesi

Banisi Çelebi Mehmet ve II. Murat devri vezirlerinden Bayezid Paşa'dır. Medresenin hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir. 1934 yılına kadar ayakta kalan medrese satılıp yıkılarak yerine evler yaptırılmıştır. Paye bakımından en son Sahn Medresesi'yle eşit olduğu belirtilmektedir (Baltacı, 1976: 265).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Bayezid Paşa Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şâh Mehmed

2.2.3.1.8. Kadrî Efendi Medresesi

Banisi Şeyhülislâm Abdülkadir bin Mehmet Efendi'dir. Medresenin inşa tarihi bilinmemektedir. Bugün medrese bulunmamaktadır. Medrese Musa Baba Mahallesi'ndedir (Baltacı, 1976: 505). En son ellili medreseler payesindedir.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Kadrî Efendi Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Kürd Hasan

2.2.3.1.9. Kapluca Medresesi

Banisi üçüncü Osmanlı Sultanı Murat Hüdavendigâr'dır. Bugün Çekirge'de hala ayakta olan caminin üst katında olan medrese cami ile birlikte yapılmıştır. Osmanlı

mimarisi içerisinde ayrı bir hususiyeti vardır (Baltacı, 1976: 478). Paye bakımından en son altmışlı medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 482).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Kapluca Medresesi'nde iki müderris görev almıştır. El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn, El-Mevlâ Alî Kâbil.

2.2.3.1.10. Müftü Medresesi (Müftü Ahmed Paşa Medresesi)

Banisi Hızır Bey'in oğlu 'Müftü' lakabıyla tanınan Ahmet Paşa'dır. Müftü Medresesi, Küçük İnebey Medresesi ve Aşağı İnebey Medresesi de denilmektedir. Bugün yıkılarak bahçe duvarından bir kısım kalmıştır. Paye bakımından Sahn'a denktir (Baltacı, 1976: 290-291).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Müftü Medresesi'nde iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlîzâde Hasan, El-Mevlâ Mehmed Nâmî, El-Mevlâ Muslihiddîn

2.2.3.1.11. Esediyye (Arslaniye) Medresesi

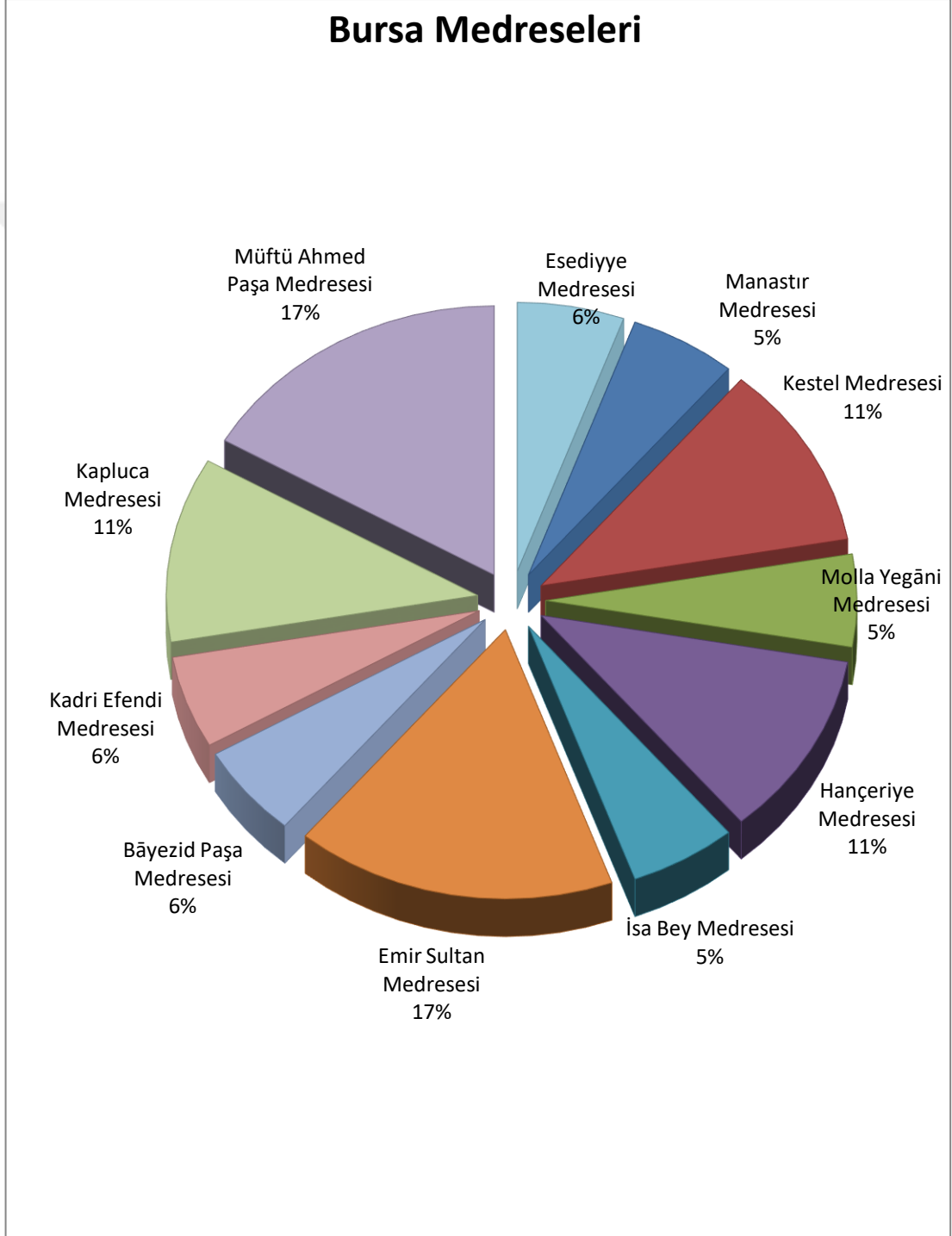
Bursa merkez Osmangazi İlçesi'nde, Ulucami'nin doğusundaki park alanında idi. Orada mezarı bulunan Hacı İvaz Paşa'nın babası Arslan Bey adına idi. Kayıtlardan 1523'te kullanılmakta olduğu anlaşılıyor. "Esediye" adıyla da tanınmaktaydı. Günümüze kalmamıştır. (<http://bgc.org.tr>,2019)

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Esediye Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdülmümin

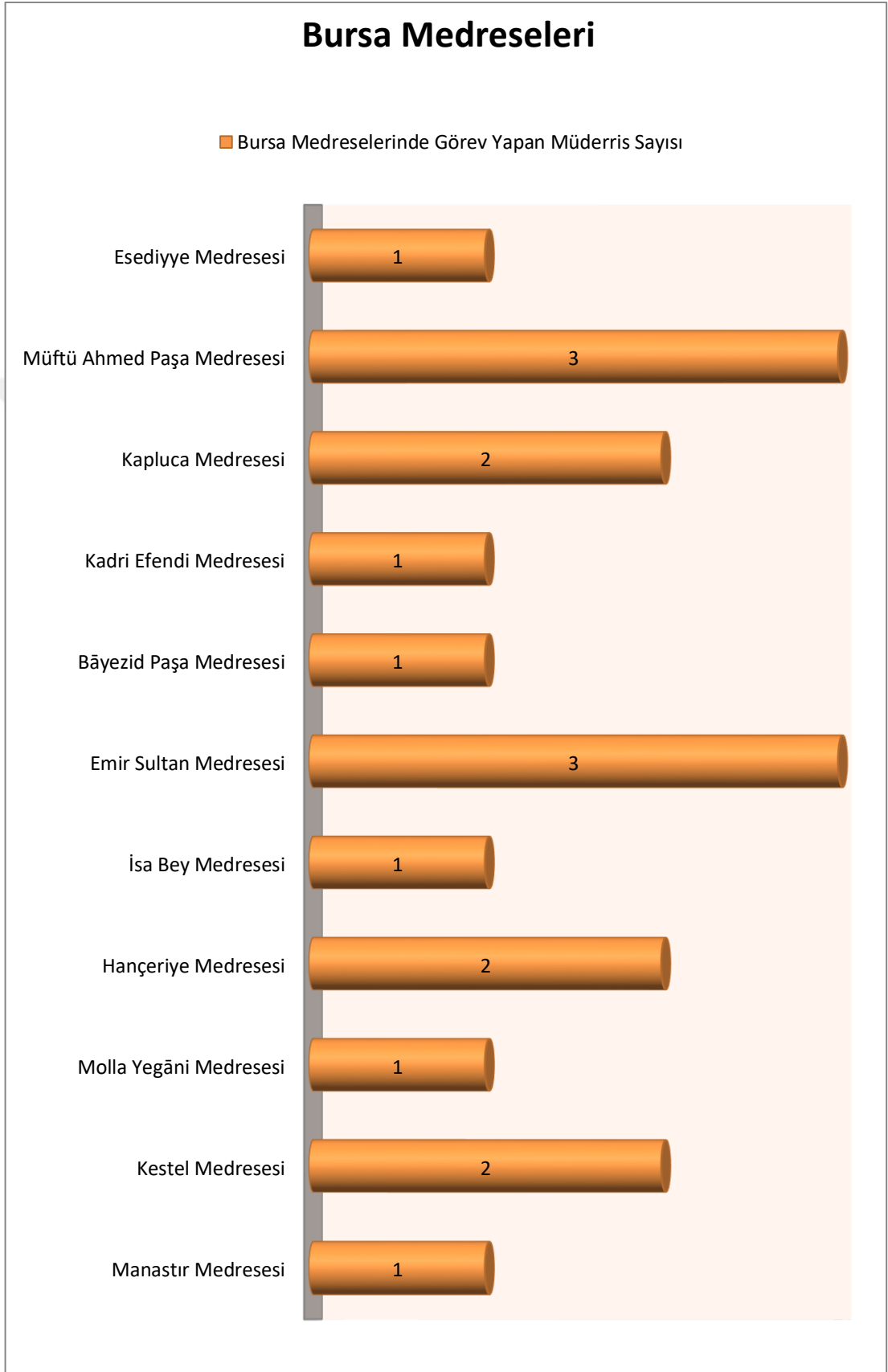
Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) Bursa'daki medreseler ve bu medreselerde görev yapan müderrislerin yüzdeleri aşağıdaki grafikte verilmiştir. Manastır Medresesi'nde 1, Kestel Medresesi'nde 2, Molla Yegâni Medresesi'nde 1, Hançeriye Medresesi'nde 2, İsa Bey Medresesi'nde 1, Emir Sultan Medresesi'nde 3, Bâyezid Paşa Medresesi'nde 1, Kadri Efendi Medresesi'nde 1, Kapluca Medresesi'nde 2, Müftü Ahmed Paşa Medresesi'nde

3, Eseyiye Medresesi'nde 1 kişi çalışmıştır. Bu tabloya göre Bursa'da bulunan medreseler içerisinde Emir Sultan Medresesi ve Mft Ahmed Paşa Medresesi %19'luk dilimle en büyük yüzdeye sahip medreseler olmuştur. Bu medreseleri %13'lk dilimle Kestel Medresesi, Haeriye Medresesi ve Kapluca Medresesi izlemektedir.

Tablo 2. 3. Bursa Medreseleri

Şekil.2. 3. Bursa Medreseleri

2.2.3.2 İZNİK MEDRESELERİ

2.2.3.2.1. Süleymaniye Medresesi

Banisi Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'dır. Rumeli fatihi olan Süleyman Paşa pek çok eserin banisidir. Onun yaptırdığı bu medrese İznik'te ayakta kalan tek kargir binadır. Ellili medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 701).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Süleymaniye Medresesi'nde altı müderris görev almıştır: El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn, El-Mevlâ Abdülvehhâb, El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî

2.2.3.3 İSTANBUL MEDRESELERİ

2.2.3.3.1. Hacı Hayreddin Medresesi

Banisi Fatih Sultan Mehmet devri müderrislerinden Hacı Hayreddin Efendi'dir. Bugün mektep ve medrese ayakta değildir. Cami genişletilmeden dolayı üç mihraplıdır. Üç Mihraplı Medrese, Unkapanı Medresesi, Kazancılar Medresesi olarak da anılır. En son payesi haric payesinde (Baltacı, 1976: 475).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Hacı Hayreddin Medresesi'nde iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed Nâmî, El-Mevlâ Koca Tâceddîn

2.2.3.3.2. Kürkçübaşı Medresesi

Banisi Kürkçübaşı Ahmed bin Abdülün'in'dir. Kanûni Sultan Süleyman devrinde yaşamıştır. Vakıflarına ait bir takım farklı bilgiler vardır. Bu medrese Topkapı semtindeydi. Cami hala ayakta olduğu halde medrese yıkılmıştır. Payesi yirmilidir. (Baltacı, 1976: 541).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Kürkçübaşı Medresesi'nde bir müderris görev almıştır. Kürkçübaşı Medresesi'nde görev alan müderris: El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.3. Mahmud Paşa Medresesi

Banisi Fatih Sultan Mehmet'in veziriazamlarından Mahmud Paşa'dır. Devlette önemli görevlerde bulunan Mahmud Paşa'nın pek çok yerde imaretleri vardır. Bunlardan birisi de İstanbul'daki kendi adıyla anılan medresesidir. Bugün dershâne odalarından bir kısmı yanında bulunan ilkokulun deposu olarak kullanılmaktadır. Ellili medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 546).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Mahmud Paşa Medresesi'nde beş müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdurrahîm, El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Şeyh Mehmed

2.2.3.3.4. Rüstem Paşa Medresesi

Bânisi Kanûnî'nin kızı Mihrimah Sultan ile evli Rüstem Paşa'dır. Sayısız eserin kurulmasını sağlayan Rüstem Paşa'nın İstanbul'da yaptırdığı bu medrese bugün ayakta ve yurt binası olarak kullanılmaktadır. Önce ellili medreseler sonra da altmışlı medreseler arasında yer almıştır (Baltacı, 1976: 603).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Rüstem Paşa Medresesi'nde altı müderris görev almıştır: El-Mevlâ Sirâceddîn, El-Mevlâ Feyzullâh, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Hüsrev, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Rıdvân.

2.2.3.3.5. Kepenekçi Sinan Medresesi

Banisi Kanûni devri şeyhlerinden Kepenekçi Hoca Sinan Efendi'dir. Önce Mûsevi iken sonra Müslüman olan Sinan Efendi tasavvuf yoluna girmiştir. Kurduğu medresenin inşa tarihi bilinmemektedir. Bugün hala ayakta olan mescidi vardır. En son ellili payededir (Baltacı, 1976: 530).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Kepenekçi Sinan Medresesi'nde üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Muzaffer İyânî, El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.6. Hacı Hasanzâde Medresesi

Banisi II. Beyazıt kadı askerlerinden Hacı Hasan'dır. Bugün külliye içinde yer alan mescit ayaktadır. Fakat medrese mevcut değildir. Paye bakımından en son ellili medreseler arasında yer almıştır (Baltacı, 1976: 440).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Hacı Hasanzâde Medresesi'nde dört müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed-i Zemân, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Kara Saîd, El-Mevlâ Sinan

2.2.3.3.7. Pîrî Paşa Medresesi

Banisi Pîrî Mehmed Paşa'dır. Paye bakımından medrese kırklıdır. Bugün yeri arsa haline gelmiştir n (Baltacı, 1976: 596).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Pîrî Paşa Medresesi'nde iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdurrahman, El-Mevlâ Ömer

2.2.3.3.8. Hâce Hatun Medresesi (Hacı Kadın)

Bânisi Kanlıca İskender Paşa'nın kızı Mihrişah Hatun'dur. Üsküdar'da yapılan Mimar Sinan'ın eserleri arasında yer alan medreseden bugün herhangi bir iz bulunmamaktadır. Son dönem Osmanlı medreseleri listesinde yer almamaktadır. Payesi en son kırklıdır (Baltacı, 1976: 328).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Hâce Hatun Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Feyzullâh.

2.2.3.3.9. Kalenderhâne Medresesi

Banisi Patrik Gryagorus'dur. Fatih'in İstanbul'u fethi sırasında camiye çevirdiği sekiz kiliseden biridir. Medrese harap hale gelmişken restore edilmiş fakat hala boş durmaktadır. Paye bakımından ellili medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 507).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Kalenderhâne Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi

2.2.3.3.10. Ali Paşa Medresesi

Banisi Kanûni devri paşalarından Hadım Ali Paşa'dır. Bugün ayakta bulunmayan medrese paye bakımından haric medreselerdendir (Baltacı, 1976: 370).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Ali Paşa Medresesi'nde üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ Emrullâh, El-Mevlâ Ömer, El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.11. Haydar Paşa Medresesi

Banisi Kanûni vezirlerinden Hadım Haydar Paşa'dır. Medrese külliye içerisinde bugün özelliğini kaybetmiş, sadece duvarlarından biri kalmıştır. Payesi en son dâhil hükmündedir (Baltacı, 1976: 469).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Haydar Paşa Medresesi'nde beş müderris görev almıştır: El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Mehmed Sadizâde El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mustafâ.

2.2.3.3.12. Süleymaniye Medresesi

Banisi Kanûni Sultan Süleyman'dır. Paye bakımından altmışlı medreselerdendir. Kuruluşundan sonra itibari olarak devrinin en yüksek medreselerinden olmuştur (Baltacı, 1976: 792).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Süleymaniye Medresesi'nde altı müderris görev almıştır: El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn, El-Mevlâ Abdülvehhâb, El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi, El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî, El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.13. Şah-ı Hûbân Medresesi

Banisi I. Selim'in kızı Şah Huban Hatun'dur. Medrese İstanbul vilayet konağı bahçesinde ve Başbakanlık Arşivi bitişiğindedir. Sadece dershânesi kalmıştır. Paye bakımından en son dâhil hükmündedir (Baltacı, 1976: 707).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Şah Huban Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Musleddîn

2.2.3.3.14. Murad Paşa Medresesi

Banisi Fatih Sultan Mehmet'in vezirlerinden Has Murad Paşa'dır. Rumeli beylerbeyi iken sonradan vezir olmuş ve Diyarbakır'da Akkoyunlu Uzun Hasan ile savaşırken şehit olmuştur. İstanbul Aksaray'da bugün mevcut olmayan medrese 1929-1930 yıllarında yıkılmıştır. Kitabesi Türk İslâm Eserleri Müzesi'nde yer almaktadır (Baltacı, 1976: 575).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan bir müderris Murad Paşa Medresesi'nde görev almıştır: El-Mevlâ Abdülmümin

2.2.3.3.15. Sahn Medresesi /Sahn-ı Semân Medresesi

Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'da kurulan yüksek dereceli medresedir. Adını, yapımı 1470 tamamlanan sekiz yüksek dereceli medreseden alır. Caminin iki tarafında dörder adet sıralanan ihtisas medreselerine Semâniye (sekiz) adı verilmiştir. Bu medreselere Medrese-i Aliye de denmiştir. Külliyedeki medreseler Semaniye ve Tetimme olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sahn medreselerinin caminin sağında Marmara tarafında bulunanlarına Akdeniz, solunda Haliç tarafında bulunanlarına Karadeniz medreseleri adı verilmiştir.

Medreselerin kapatılmasından sonra binaları uzun süre boş kalmıştır. Daha sonra medreseler fakir talebelere yurt, öğrenci yurdu, dispanser ve çocuk yurdu olarak kullanılmıştır. Bugün bir bölümünde Ali Kuşçu İlköğretim Okulu faaliyet

göstermektedir. Diğer bir bölümü 1992’de Kur’an kursu binası olarak kullanılmak üzere İstanbul Valiliği emrine verilmiştir (Unan, 2008: 532).

Nev’îzâde Atâî’nin Hadâ’iku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’ş-Şakâ’ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan on yedi müderris Sahn-ı Semân Medreselerinde görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed eş-şehîr be-müteaccim, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Abdullâh, El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi, El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ, El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Abdullâh Feyzî, El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Feyzullâh, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Hüsrev, El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde, El-Mevlâ el-Fâzıl Sun’ullâh bin Caferül-İmâdî, El-Mevlâ Ahmed Vıhvıhek, El-Mevlâ Karaca Ahmed, El-Mevlâ Zeynelâbidîn, El-Mevlâ Mehmed Nihâlî

2.2.3.3.16. Eyüp Medresesi

İstanbul Eyüp ilçesi Eyüp Cami’sinin avlusunda bulunan bu medrese, Fatih Sultan Mehmet döneminde Eyüp Sultan Külliyesi ile birlikte yaptırılmıştır. Neşri Tarihi’nde ‘Ebu-Eyyüb-ı Ensari’den bir imaret ve bir medrese ve bir cami ve bir hamam yapılmıştır.’ yazılıdır. Fatih Sultan Mehmet’in vakfiyesinde de ‘Cami hariminde her nice güzelliklerle bezenmiş ve kubbelerle süslü, altı hücreli değerli bir medrese bina etti.’ yazılıdır.

On altı odaya sahip olan medrese, cami ile birlikte 1766 depreminde zarar görmüş, 1798 yılında cami yenilenmişse de medrese odaları tamamen ortadan kaldırılmış ve bugün avluya dönüştürülmüştür. Küçük Emir Efendi 1528 yılında ölümüne kadar bu medresede ders vermiştir (<http://www.e-tarih.org>, 2019).

Nev’îzâde Atâî’nin Hadâ’iku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’ş-Şakâ’ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Eyüp Medresesi’nde üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdulkerîm, El-Mevlâ Karaca Ahmed, El-Mevlâ Mustafâ

2.2.3.3.17. Sinan Paşa Medresesi

Sadrazam Koca Sinan Paşa tarafından 1002/1593’te Mimar Davud Ağa’ya yaptırılmıştır. Külliye, Sadrazam Sinan Paşa tarafından 1002/1592-1593 yıllarında Saray Mimarı Davud Ağa’ya yaptırılmıştır. 17.yüzyıldaki yangınlar dolayısıyla zarar

gördüğü tahmin edilen yapı birçok defa onarım görmüştür. Yapının 1957 yılında Vakıflar'a devredilmesinden sonra 1959–60 yılları arasında medresenin önce dış kısımları, sonra da iç kısımları onarılmıştır. Yapı son olarak 1973–74 yılında onarım görmüştür (<http://www.fatih.bel.tr>,2019).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Eyüp Medresesi'nde dokuz müderris görev almıştır: El-Mevlâ El-Fâzıl Ebû'l-Meyâmin Mustafâ bin 'Ali, El-Mevlâ Celâl, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mahmûd, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Dervîş Mehmed, El-Mevlâ Hüseyin, El-Mevlâ Bâlî, El-Mevlâ Bayrâm

2.2.3.3.18. Başçı İbrahim Medresesi

Banisi II. Beyazıt dönemi sekbanbaşlarından İbrahim Ağa olmalıdır. İbrahim Ağa 1497 yılında katledilmiştir. Medresenin inşa tarihi bilinmemektedir. 18. asır içerisinde yıkılmıştır. Döneminin özelliklerine göre yirmili, otuzlu ve kırklı medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 313-314).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Başçı İbrahim Medresesi'nde iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî

2.2.3.3.19. Ayasofya Medresesi

İstanbul Eminönü ilçesi, Sultanahmet Meydanı'nda bulunur. Fatih Sultan Mehmet'in Ayasofya'yı camiye çevirmesinden sonra kuzeyine bir de medrese yaptırmıştır. Evliya Çelebi'nin 'Ebu'l-Feth Sultan Han binası olan Ayasofya-yı Kebir Medresesi' olarak sözünü ettiği bu yapı Ayasofya ile Topkapı Sarayı dış avlu surları arasında yer alır. Evliya Çelebi'den öğrenildiğine göre de daha önce bu alanda patrik ve keşişlerin İncilhâneleri bulunur. Ayasofya Medresesi ve külliye hakkındaki diğer bilgiler Fatih Sultan Mehmet'in vakfiyesinden öğrenilmektedir (<http://www.ayasofya.org>, 2019).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Ayasofya Medresesi'nde iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed eş-şehîr be-müteaccim, El-Mevlâ Abdu'l-kerîm

2.2.3.3.20. Sultan Selim-i Kadîm Medresesi

Bânisi Kanûnî Sultan Süleyman'dır. Babasının tahta çıktığı Yenibahçe'deki Halıcılar Köşkü yanında bir medrese yaptırmıştır. Medrese şimdi Türk Yazı Sanatları Müzesi olarak kullanılmaktadır. Yapılışından itibaren altmışlı medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 816-817).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Sultan Selim-i Kadîm Medresesi (Yavuz Selim) Medresesi'nde on müderris görev almıştır: El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlizâde Hasan, El-Mevlâ Abdülbâkî, El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Muzaffer İyânî, El-Mevlâ Dervîş Mehmed, El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn, El-Mevlâ Şeyhî Mehmed, El-Mevlâ Mehmed Nihâlî, El-Mevlâ Hüseyin

2.2.3.3.21. Haseki Medresesi

Caminin karşısında bulunan medrese 1539-40 yılında inşa edilmiş klasik tipte bir yapıdır ve sokak cephesinin merkezindeki kapıdan girilen revaklı bir avlunun üç yanını çevreleyen kapalı mekânlardan meydana gelmektedir (Doğan, 1997: 371).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Haseki Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi

2.2.3.3.22. Dâvud Paşa Medresesi

Banisi Fatih devri vezirlerinden Dâvud Paşa'dır. Cerrahpaşa Hastanesi'nin karşısındadır. Davud Paşa tarafından yapılan külliye'nin içinde bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Medrese bugün harap durumdadır. Paye bakımından en son ellili medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 404).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Dâvud Paşa Medresesi'nde üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdulhadî, El-Mevlâ Mehmed Karagülmez, El-Mevlâ Hasan

2.2.3.3.23. Kadı Hüsâm Medresesi

Medresenin diğeri adı Hamamiye'dir. Bânisi Kanûnî Sultan Süleyman devri müderrislerinden. Hüsameddin Efendi'dir. Bugün mevcut olmayan medrese, o devirde yapılmış Osmanlı medreseleri arasında yer almadığına göre daha önce yıkılmış olmalıdır. Paye bakımından ellili medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 453-454).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Kadı Hüsâm Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şeyhî Mehmed

2.2.3.3.24. Şehzâde Medresesi

Banisi Kanûni Sultan Süleyman'dır. Oğlu Şehzâde Mehmet'in Manisa'da vefatı üzerine İstanbul'a bu medreseyi müctemilatıyla yaptırmıştır. Paye bakımından altmışlı medreseler arasında yer almaktadır. Eser bütünüyle ayakta. Bir kısmı yurt olarak kullanılmaktadır (Baltacı, 1976: 811).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Şehzâde Medresesi'nde dokuz müderris görev almıştır: El-Mevlâ Haydar, El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb, El-Mevlâ Abdülvehhâb, El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali, El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ, El-Mevlâ Abdurrahman, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Abdülhalîm Efendi, El-Mevlâ Ahmed Vıhvıhek

2.2.3.3.25. Efzalzâde Medresesi

Hamîdüddîn bin Efzalüddîn El-Hüseynî, Osmanlı Devleti'nin yedinci şeyhülislâmıdır. Bu yapı, II. Mehmet ve II. Beyazıt dönemi ulemasından Seyyid Efzalzâde Hamidüddîn Efendi tarafından şeyhülislâm olduğu yıllarda yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Medrese, Efzaliyye Medresesi olarak da bilinmektedir. Efzalzâde Hamidüddîn'in pek çok hayır ve hasenatı vardır. Edirnekapı yolu üzerindeki Üçbaş Mescidi, Fatih'te Keskin Dede Zâviyesi'nin yakınındaki Keskin Dede Mescidi ile Şekerciler Hanı yakınında bir medrese yaptırmıştır (envanter.gov.tr, 2018).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslarda Efzalzâde Medresesi'nde dört müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdurrahîm, El-Mevlâ Haydar, El-Mevlâ Ömer, El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Ed-dînü'l-Hüseynî.

2.2.3.3.26. Kasım Paşa Medresesi

Banisi Cezerizâde Kasım Paşa'dır (Baltacı, 1976: 527). Kanûni Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Güzelce Kasım Paşa'nın padişah tarafından burada görevlendirilmesi dolayısıyla semt, Kasımpaşa ismini almıştır. Güzelce Kasım Paşa semte yaptırdığı cami, medrese ve diğer eserlerle yöreyi süslemiştir. Medresenin inşa tarihi belli değildir. Medresenin yeri bugün parktır. En son ellili payesine yükseltilmiştir (Baltacı, 1976: 528).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Kasım Paşa Medresesi'nde dört müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed Şânî, El-Mevlâ Şücâ, El-Mevlâ Hüseyin, El-Mevlâ Abdülhalîm Efendi

2.2.3.3.27. Çorlu (Ahmet Paşa) Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ Sirâceddîn, El-Mevlâ Emrullâh, El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf

2.2.3.3.28. Dârul Hadis Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede beş müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şücâ, El-Mevlâ Alî H'âbî, El-Mevlâ Mahmud, El-Mevlâ Bâlî, El-Mevlâ Şeyhî Mehmed

2.2.3.3.29. Defterdar Yahya Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı

geçen bir medresedir. Medresede iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Nurullâh

2.2.3.3.30. Gazanfer Ağa Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Tâceddîn, El-Mevlâ Şerîf Alî

2.2.3.3.31. Kılıç Ali Paşa Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed

2.2.3.3.32. Merdümî Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Emrullâh

2.2.3.3.33. Molla Gürânî Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ, El-Mevlâ Mehmedin Yusuf, El-Mevlâ Tâceddîn

2.2.3.3.34. Nişancı Cedid Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.35. Nişancı Mehmed Bey Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ Müslihiddîn, El-Mevlâ Abdullâh Feyzî, El-Mevlâ Ahmed

2.2.3.3.36. Nişancı Atik Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Baba Tâceddîn

2.2.3.3.37. Sekbânı Ali Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Ahmed

2.2.3.3.38. Tahta Kadı Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şeyh Mehmed

2.2.3.3.39. Tûtî Latif Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Emîr Ali, El-Mevlâ Mehmed Şânî

2.2.3.3.40. Valide Cedid Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Ahmed Vıhvihek, El-Mevlâ Mustafâ

2.2.3.3.41. Valide Sultan Mehmet Han Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Alî H'âbî

2.2.3.3.42. Yeni Ali Paşa Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.43. Zal Paşa Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdülvehhâb, El-Mevlâ Hüsâmeddîn

2.2.3.3.44. Zekeriyya Efendi Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Mustafâ

2.2.3.3.45. Eski İbrahim Paşa Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.46. Celile Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ Marifetullâh, El-Mevlâ Abdurrahman

2.2.3.3.47. Mihrimah Sultan Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdurrahîm

2.2.3.3.48. Osman Paşa Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed Vücûdî

2.2.3.3.49. Perviz Efendi Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali

2.2.3.3.50. Han-Kâh Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede beş müderris görev almıştır: El-Mevlâ Karaca Ahmed, El-Mevlâ Kara Saîd, El-Mevlâ Abdülhalîm Efendi, El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde, El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.51. Ali Paşa Atik Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdülbâkî

2.2.3.3.52. Zeynî Çelebi Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede dört müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şâh Mehmed, El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ, El-Mevlâ Baba Tâceddîn, El-Mevlâ Mehmed

2.2.3.3.53. Kapudan Medresesi

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Haydar

2.2.3.3.54. İsmihan Sultan (Mehmet Paşa) Medresesi

Banisi Sokullu Mehmet Paşa'dır. Medreseye pek çok isim verilmektedir. İsmihan Sultan, Hemşire Sultan, Yazılı Medrese ve Mehmet Paşa Medresesi de denilmektedir. Bugün Eyüp'te hala ayakta duran medrese Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Paye bakımından en son ellili medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 496).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan İsmihan Sultan Medresesi'nde üç müderris görev almıştır: El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Mehmed bin Hayreddîn, El-Mevlâ Mahmud, El-Mevlâ Musleddîn

2.2.3.3.55. Abdullah Ağa Medresesi

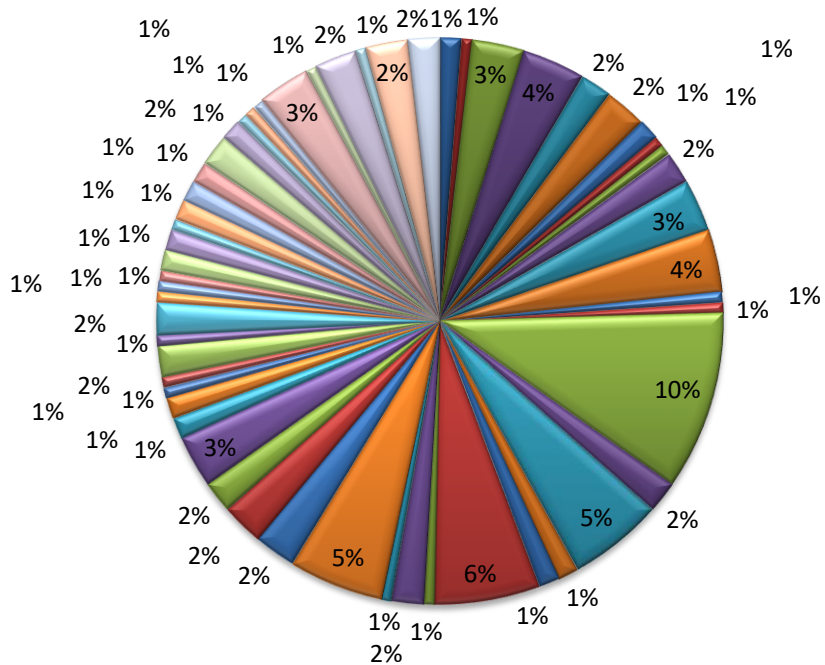
Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde adı geçen bir medresedir. Medresede bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Rıdvân, El-Mevlâ Mehmed

Tablolar incelendiğinde en fazla müderrisin görev yaptığı medresenin Sahn-ı Semân Medreseleri olduğunu görüyoruz. Döneminin ve sonrasının en popüler medresesi olan, en yüksek dereceli üniversite mukabilinde sayılan bu medrese birçok müderris için görev yapılmasından onur duyulacak bir eğitim yuvasıdır. Tez metni içerisinde incelenen kısımda bu denli yüksek bir sayıya başka medreselerde (17) rastlamak pek mümkün değildir. Sadece İstanbul medreselerinde değil tüm medreseler içerisinde müderris sayısının bu kadar çok olduğu başka bir kurum yoktur. %11’lik dilimi elinde bulunduran Sahn Medresesi’ni %6’lık kesite sahip Sultan Selim-i Kadim, % 5’lik dilimle Sinan Paşa ve Şehzâde Medreseleri takip etmektedir.

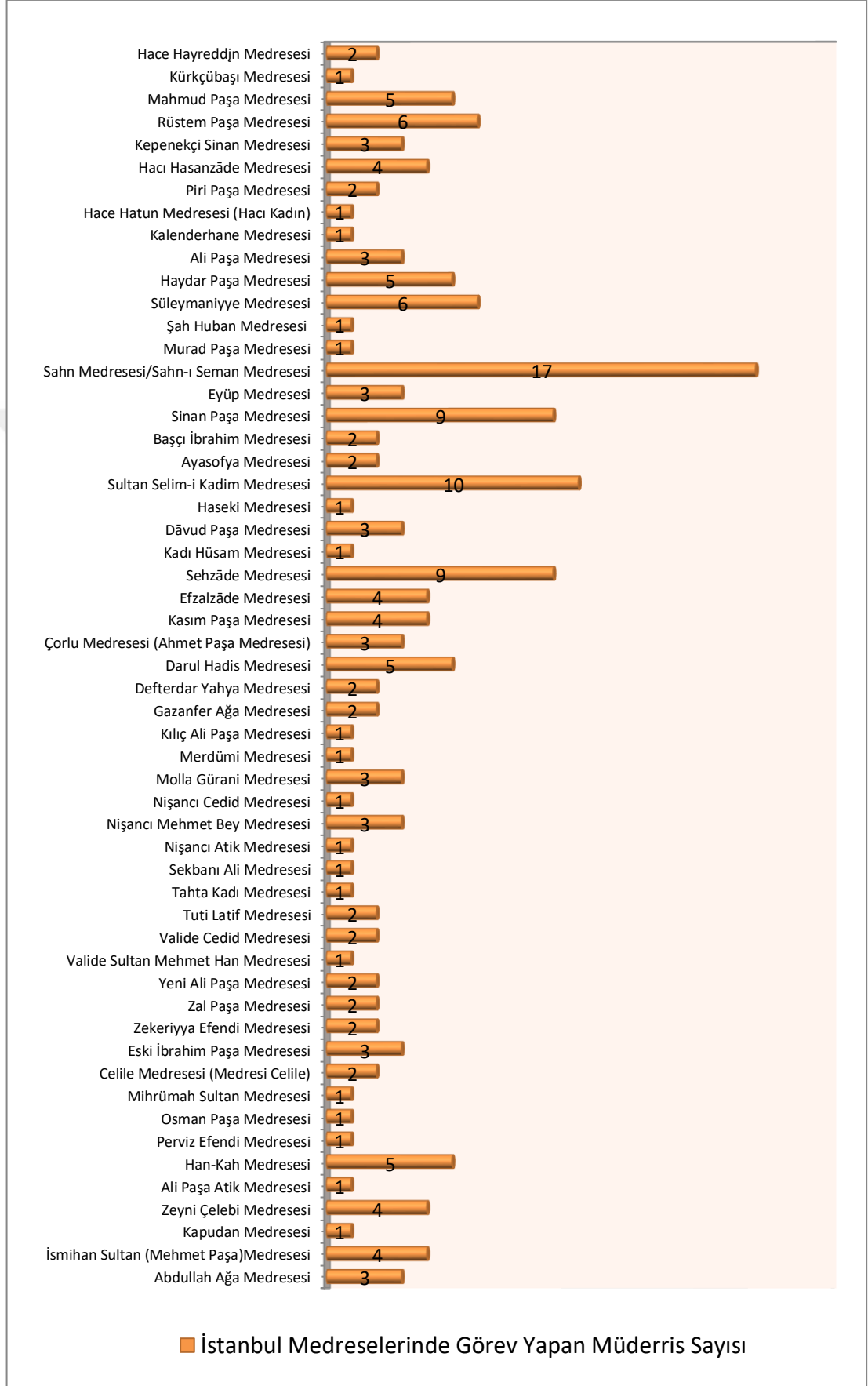

Tablo 2. 4. İstanbul Medreseleri

İstanbul Medreselerinde Görev Yapan Müdürris Sayısı

Şekil.2. 4. İstanbul Medreseleri

2.2.3.4 EDİRNE MEDRESELERİ

2.2.3.4.1. Hüsâmiye (Hüsâmeddin) Medresesi

Bânisi Hüsameddin adında biridir. Hayatı hakkında bir bilgi yoktur. 1746 yılında çıkan bir yagında yok olmuş, sonra Ali Bey adında biri tarafından yeniden inşa edilmiştir. Kırklı medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 340).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Hüsamiye (Hüsameddin) Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mustafâ

2.2.3.4.2. Üç Şerefeli Medrese

II. Murat ve Fatih Sultan Mehmet tarafından yapılmıştır. İki medreseden oluşmaktadır. II. Murat zamanında medrese yapılmaya başlanmış sonra geri kalan kısmını II. Mehmet tamamlamıştır. Altmışlı medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 725).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Üç Şerefeli Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî

2.2.3.4.3. Sultan Bayezid Medresesi

II. Beyazıt tarafından yapılmıştır. Tunca nehri kenarında bulunan külliye içerisinde. Paye bakımından en son altmışlı medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 759).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Sultan Bayezid Medresesi'nde iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ, El-Mevlâ Karaca Ahmed

2.2.3.4.4. Emینیye Medresesi

Yaptıran Atai tarafından Şhremini Cafer Çelebi olarak zikredilmiştir. Saruca Paşa Medresesi diye de bilinir. Medrese yanarak yok olmuştur. Paye bakımından en son ellilidir (Baltacı, 1976: 410).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Eminiyye Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Süleymân

2.2.3.4.5. Beylerbeyi Medresesi

Yaptıran II. Murat dönemi umerâsından Sinaneddin Yusuf Paşa'dır. Medrese en son kırklı medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 317-318).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Beylerbeyi Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed Nihâlî

2.2.3.4.6. Çuhacı Hacı Medresesi

Banisi Çuhacı Hacı İlyas'tır. Medrese Lârl Cami arkasında ve Laleli Medresesi Sokağı'nda idi. Küçük Laleli Medresesi ve Astarıcı Hacı Medresesi de denilir. Paye bakımından medrese Sahn'a denktir (Baltacı, 1976: 402).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Çuhacı Hacı Medresesi'nde iki müderris görev almıştır: El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlizâde Hasan, El-Mevlâ Abdülbâkî.

2.2.3.4.7. Atik Ali Paşa Medresesi

II. Beyazıt döneminde aynı adı taşıyan cami civarında yaptırılmıştır.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan bir müderris Atik Ali Paşa Medresesi'nde görev almıştır: El-Mevlâ Abdülbâkî.

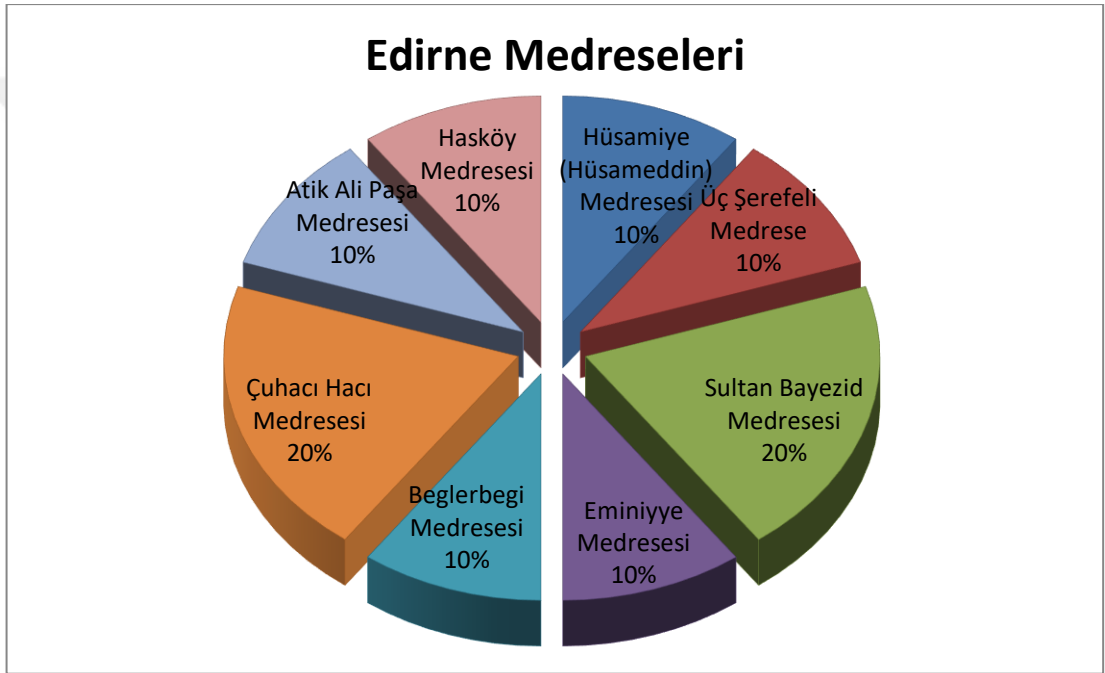
2.2.3.4.8. Hasköy Medresesi

Edirne'de bir medresedir. Hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır.

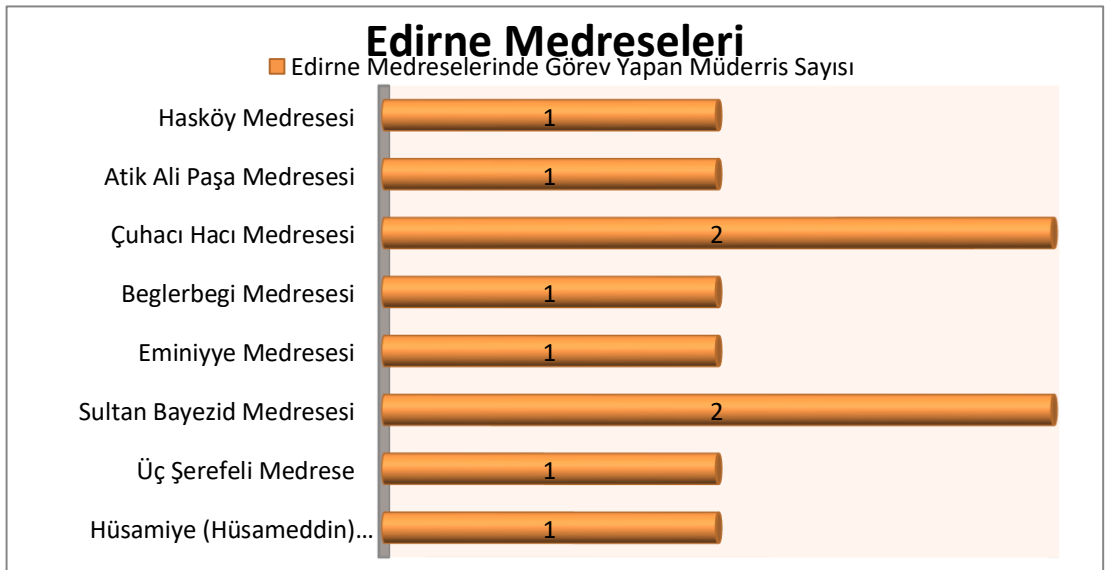
Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan bir müderris Hasköy Medresesi'nde görev almıştır: El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî

Aşağıdaki tablolar incelendiğinde Edirne medreseleri içerisinde en fazla müderrisin görev yaptığı medresenin 2 kişi ile Sultan Bayezid Medresesi ve Çuhacı Hacı Medresesi olduğu görülmektedir. %20'lik dilime sahip bu medreseyi %10 ile diğer diğer medreseler takip etmiştir.

Tablo 2. 5. Edirne Medreseleri

Şekil.2. 5. Edirne Medreseleri

2.2.3.5. ANKARA MEDRESELERİ

2.2.3.5.1. Medrese-i Seyfiyye

Banisi bilinmemektedir. Seyfüddin Medresesi ve Mah-ı Bülendiyye Medresesi denmektedir. Medresenin inşa tarihi ve yeri bilinmemektedir. Medrese paye bakımından dâhil hükmündedir (Baltacı, 1976: 680).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Seyfiyye Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Zeynel-âbidîn

2.2.3.6. KÜTAHYA MEDRESELERİ

2.2.3.6.1. Rüstem Paşa Medresesi

Bânisi Kanûnî devri sadrazamlarından Rüstem Paşa'dır. Kütahya'da hala ayakta duran ve Karagöz Cami civarında bulunmaktadır. En son payesi kırkıdır (Baltacı, 1976: 349).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Rüstem Paşa Medresesi'nde altı müderris görev almıştır: El-Mevlâ Sirâceddîn, El-Mevlâ Feyzullâh, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Hüsrev, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Rıdvân

2.2.3.7. BALIKESİR MEDRESELERİ

2.2.3.7.1. Çay Medresesi

Banisi III. Gıyaseddin Keyhüsrev devri ileri gelenlerinden Yusuf bin Yakup'tur. Bugün Afyon'a bağlı olan Çay'ın 16. asır ortasında Balıkesir'e bağlı olduğu Atârın eserinden anlaşılır. Paye bakımından medrese en son ellili medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 396).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Çay Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şemseddin

2.2.3.7.2. Yıldırım Han Medresesi (Kızılca Tuzla)

Banisi Yıldırım Beyazıt'tır. Medrese şehrin batı tarafında Bababurnu civarında şimdiki adı Kızılca Tuzla adlı köyde yer almaktadır. Zamanla yıkılmıştır. Yirmili medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 257).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Yıldırım Han Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed.

2.2.3.8. TİRE MEDRESELERİ

2.2.3.8.1. Kara Kadı Medresesi

Yaptıran bilinmemektedir. II. Beyazıt devrinde var olduğu belgelerde bulunmaktadır. Bugün medrese bulunmamaktadır. Yeri de bilinmemektedir. Otuzlu medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 280).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Kara Kadı Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî

2.2.3.8.2. Molla Arap Medresesi

Banisinin kimliği hakkında bir bilgiye rastlanmamaktadır. Medresenin Osmanlı veya Aydınogulları tarafından yapıldığı da kesin değildir. Medresenin kendisi olmadığı gibi yeri de bilinmemektedir. En son payesi dâhil hükmündedir (Baltacı, 1976: 567).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Molla Arap Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Şeyhî

2.2.3.8.3. Ferišteoğlu (İbn Melek) Medresesi

Banisi Aydınoglu Mehmet Bey'dir. Hocalarından birisi için yaptırmış olması sebebiyle İbn Melek Medresesi adıyla da anılır. Ferište oğlu ve Tire Medresesi de denilmektedir. Paye bakımından otuzlu medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 276).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan İbn Melek Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mehmed Ayşî

2.2.3.9. TOKAT MEDRESELERİ

2.2.3.9.1. Hatuniyye Medresesi

Banisi II. Beyazıt'tır. Annesi Gülbahar Hatun için yaptırdığı için kaynaklarda Hatuniye Medresesi, Sultaniye Medresesi, Gülbahar Hatun Medresesi ve Meydan Medresesi diye de zikredilir. Paye bakımından medrese en son dâhil hükmündedir (Baltacı, 1976: 333).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Hatuniyye Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mustafâ

2.2.3.10. GELİBOLU MEDRESELERİ

2.2.3.10.1. Saruca Paşa Medresesi

Bânisi Saruca Paşa'dır. Edirne muhafızı iken Gelibolu'ya pek çok eser yaptırmıştır. Bu eserlerden biri de medresedir. Bugün medrese ayakta değildir. Paye olarak ellili medreselerdendir (Baltacı, 1976: 672).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Saruca Paşa Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî

2.2.3.11. HEZERGRAD MEDRESELERİ

2.2.3.11.1. İbrahim Paşa Medresesi

Yaptıran Kanûnî devri veziriazamlarından Makbul İbrahim Paşa'dır. Son durumu hakkında bilgi yoktur. Son payesi dâhildir (Baltacı, 1976: 487).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan İbrahim Paşa Medresesi'nde dört müderris görev almıştır: El-Mevlâ Mahmûd, El-Mevlâ Pîr Mehmed

2.2.3.12. DİMETOKA MEDRESELERİ

2.2.3.12.1. Oruç Paşa (Dimetoka) Medresesi

Yaptıran Oruç Paşa'dır. Bazı araştırmacılar yeri bilinmeyen medreseler arasında saymaktadır. Medresenin son durumu ile ilgili bir bilgi yoktur. Otuzlu medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 292).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Dimetoka Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Abdülbâkî

2.2.3.13. SARAYBOSNA MEDRESELERİ

2.2.3.13.1. Hüsrev Bey Medresesi

Bânisi Balkanlarda önemli fetihler yapan, Karadağ isyarunda şehit olan Kanünî Sultan Süleyman devri ulemasından Hüsrev Bey'dir. 1541 yaptırdığı külliye içinde olan medrese altmışlı medreseler arasındadır (Baltacı, 1976: 780).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Hüsrev Bey Medresesi'nde bir müderris görev almıştır: El-Mevlâ Sirâceddîn

2.2.3.14. ÇORLU MEDRESELERİ

2.2.3.14.1. Çorlu Medresesi (Ahmed Paşa Medresesi)

Yaptıranı kesin olarak bilinmemekle birlikte Hersekzâde Ahmed Paşa, Dukakinzâde Ahmet Paşa veya diğer bir Ahmet Paşa tarafından yaptırıldığı zannedilmektedir. Bugün bu medreseden herhangi bir iz yoktur. Paye bakımından ellilidir (Baltacı, 1976: 366).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Çorlu Medresesi (Ahmed Paşa) Medresesi'nde beş müderris görev almıştır: El-Mevlâ Sirâceddîn, El-Mevlâ Emrullâh, El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf, El-Mevlâ Abdurrahman, El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Ed-dînül-Hüseynî

2.2.3.15. GEBZE MEDRESELERİ

2.2.3.15.1. Gekbuze Mustafa Paşa Medresesi

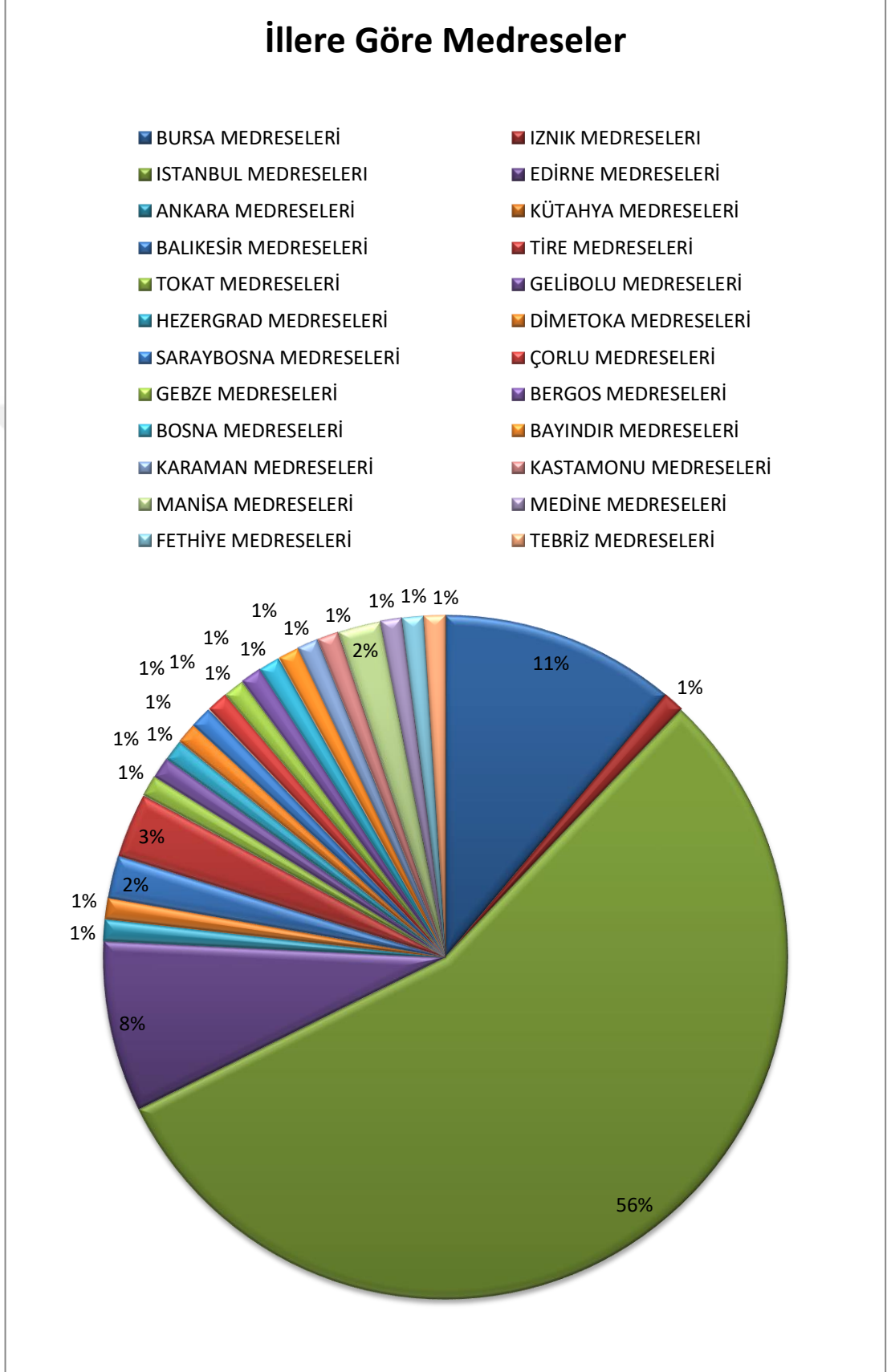
Bânisi Kanûnî dönemi veziriazamı Mustafa Paşa'dır. Paşanın Gebze'de yaptırdığı imaretleri arasında olan medrese hala ayaktaadır. Ellili medreseler arasında yer almaktadır (Baltacı, 1976: 578).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) geçen şahıslardan Gekbuze Mustafa Paşa Medresesi'nde yedi müderris görev almıştır: El-Mevlâ Velî, El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ, El-Mevlâ Muslihiddîn, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Halîl, El-Mevlâ Hüseyin Hasîbî

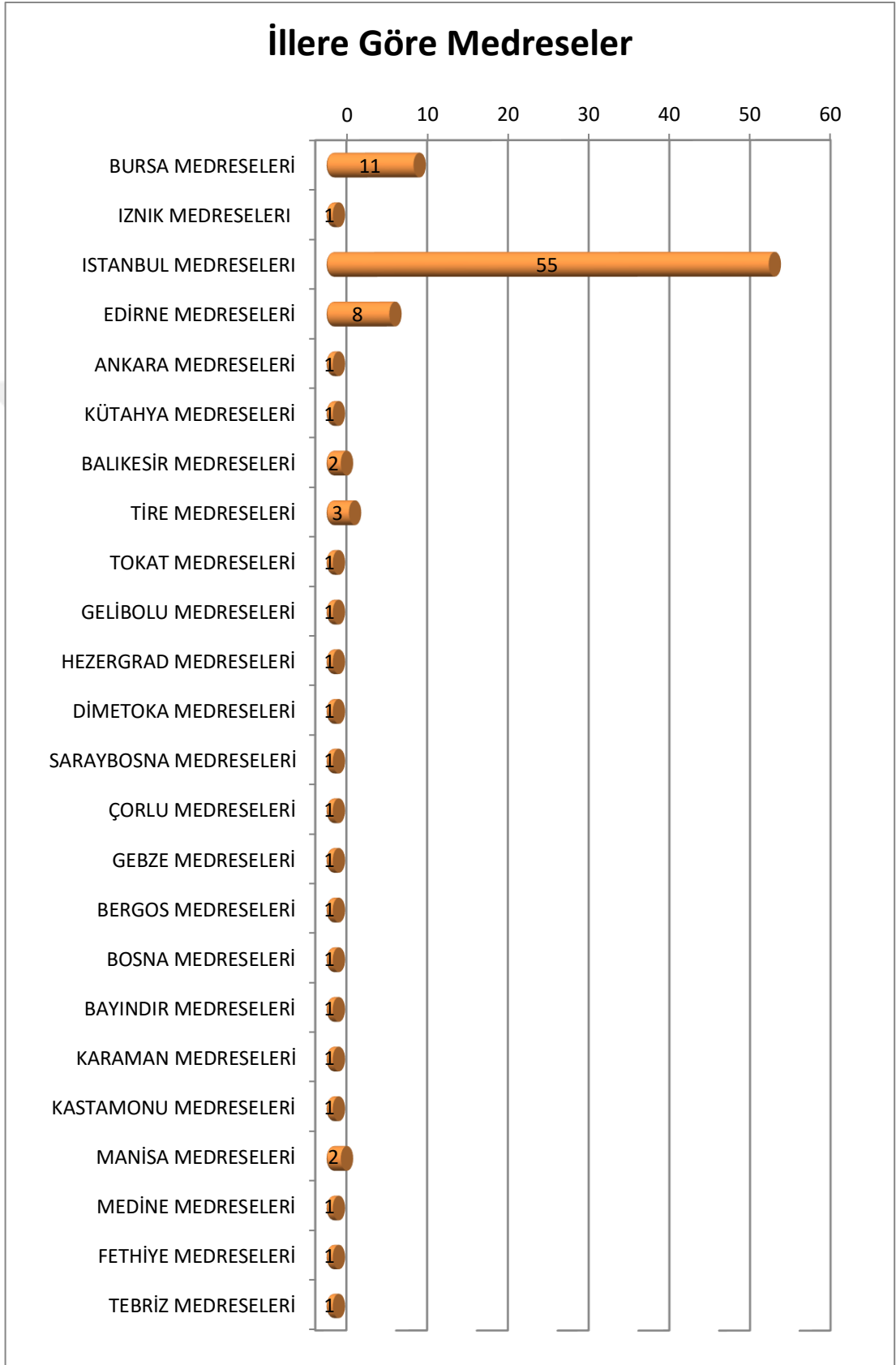
Aşağıdaki tabloda verilen bilgilere göre iller ve bazı ilçelerde bulunan medrese sayıları verilmiştir. İller içinde en fazla medreseye sahip yer İstanbul'dur. Dönemin başkentliğini yapmış olması ve devlet erkânının bu ilde toplanmış olması en büyük etmenlerdendir. Bu ili %11'luk payla Bursa ve %8 'lik payla Edirne takip eder. Bu iller de aynı şekilde belli dönemlerde Osmanlı Devleti'nin payitahtlığı yapmıştır.

Tabloya bakıldığında şu an sınırlarımız dışında kalan yerlerde de medreselerimiz bulunmaktadır. Hezargrad, Dimetoka, Rodoscuk, Tebriz, Saray Bosna ve Sofya gibi birçok şehirde medreselerin bulunması, devletin doğuda ve batıda fethettiği yerleri yurt yapma gayretinin ve eğitim ve öğretime ne kadar büyük önem verdiğinin bir göstergesidir.

Tablo 2. 6. İllere Göre Medreseler

Şekil.2.6. İllere Göre Medreseler

2.2.4. ESERLERİNE GÖRE ŞAHSİYETLER

2.2.4.1. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) Eser Veren Şahsiyetler Ve Eserleri

Bu bölümde yirmi altı kişinin eser verdiği belirtilmiştir. Kimi kişilerin eserlerinin çoğundan söz edilirken kimisi hakkında hiç bilgi verilmemiştir. Eserde yüz yetmiş yedi kişinin eser verip vermediğine dair bilgi bulunmamaktadır. Daha çok şerh, hâşiye ve tefsir sahasında eserler verilmiştir. Bunun dışındaki sahalarda da eser veren şahsiyetler hakkında bilgiler zikredilmiştir. Atâî, kişiler hakkında tanıtım yaparken "...kitab sahibi" veya "...nâm sahibi" diyerek kişileri eserleriyle pekiştirmiştir. İlgilendikleri bilimlerle alakalı eser veren kişiler ve eserleri aşağıda verilmiştir. Alt başlıklarda ise sınıflandırılarak verilmiştir.

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'îku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) çalışmasında yirmi altı kişinin eserlerinden söz edilmiştir. Çoğu kez eserlerin isimleri zikredilip şahsiyetin hayatıyla alakalı bilgilere yer verilmiştir. İncelenen bölümde eser veren şahsiyetler şöyledir:

1. **El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan:** Dürer u Gurer'e hâşiyesi ve Mevâzi-i Adîde'ye resâil-i makbûlesi vardır. En önemli eseri Tezkiretü's-suarâ'dır.
2. **El-Mevlâ el-fâzıl ve'l-üstâdü'l-kâmil Abdü'l-halîm Efendi:** Hidâye'ye şerhleri, Miftâh'a talikâtı vardır. Ayrıca Câmiu'l-Fusûleyn'ün ve Dürer ü Gurer'ün ve Eşbâh u Nezâir'ün hevâmişinde de kelimâtı vardır.
3. **El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ:** Nazmu'l-Ferâid fi Silk-i Mecmai'l-Akâid nâm metin ve şerh bir kitâb telif etmiştir. Tefsîr-i Şerîfe müteallik Resâil-i Kesîre'si ve Talikât-ı Adîde'si vâdır.
4. **El-Mevlâ Mehmed Atûfi:** Câ-be-câ acîb ü garîb eşârı vardır. Her beytine birer cüzz ü mikdârı şerh yazmıştır.
5. **El-Mevlâ El-Fâzıl Ebû'l-Meyâmin Mustafâ bin Ali:** İmtihân mahalline risâlesi ve Eşbâh u Nezâir-i fikhîyyeye talikâtı ve kart-ı mesmua kabûl olmuş kelimâtı vardır.
6. **El-Mevlâ Mehmed Ayşî:** Münkahât-ı Meşrûha nâm kitâb yazmıştır. Fûrûadan Mülteka'l-Ebhur'ı ve Fârisî'de Gülistân'ı şerh etmiştir. Birgili Mehmed Efendi'nün Tarîkat-ı Muhammediyye nâm kitâbını ve Ravza-i İmâm Zendûstî'yi ihtisâr etmiştir. Sıhâh-ı Cevheri lügatın îcâz edip Muhtârdan ziyâde nâfi kitâb etmiştir.

7. **El-Mevlâ İbrâhîm:** Kemâl Paşazâde Efendi'nün Tagyîr-i Miftâh'ına tekellümesi vardır. Fıkh-ı Ekber'i ve Şâfiye'yi nazm eyleyüp şerh etmiştir.
8. **El-Mevlâ Abdu'llâh Feyzî:** Kâfiye Şerhi, Câmî'ye merfûata muntehâ olunca hâşiyeleri ve tefsîr-i şerîfe müteallık talikâtı ve şürûh-ı Hidâye ve Miftâh'a kelimâtı vardır. Ferâiz-i Muhsin-i Kayserîyye'ye iktidâ eyleyüp lisân-ı Türkî'de nazm eylemişdür. Mucizât-ı enbiyâ-ı izâm aleyhimü's-salavat ve's-selâm hakkında Türkî risâleleri vardır. Üstâdân-ı fenn-i belagat-ı resmi üzere Risâle-i Kalemîyye ibdâ eylemişdür.
9. **El-Mevlâ Mehmed bin Şabân:** Mecmau'l-Bahreyn'i şerh edip, Teşnîfü'l-Mesma fi Şerhi'l-Mecma eylemiştir. Nâfi u câmi kitâbdur. Ebu'l-Gays-ı Gaşşâş hazretlerinin menâkıb-ı celîlelerin cem u tedvîn eyleyüp, eser-i güzîn etmiştir.
10. **El-Mevlâ el-Fâzıl Sunu'llâh bin Caferü'l-İmâdî:** Tefsîr-i Keşşâf evâiline hâşiyeleri ve kümeit-i hâme-i sîmîn-kılâdeye evrâk-ı pür nakş u nigârdan gâşiyeleri vardır.
11. **El-Mevlâ Mehmed:** Dürer ü Gurer'e hâşiyesi vardır.
12. **El-Mevlâ Mehmed Vücûdî:** Sıbt İbn Cevzî'nün Mirâtü'z-zemân nâm kitâbını tercüme eylemiştir ve İmâm-ı Gazâlî'nün "et-Tibrü'l-Mesbûk fi Nesâihi'l-Mülûk nâm kitâbı zebân-ı Türkîye nakl eylemiştir. Hayâl ü Yâr ve Şâhid ü Manâ ismi ile mevsûm iki manzûm kitâbı vardır.
13. **El-Mevlâ Dervîş Mehmed:** Hidâye'ye şerhî ve şürûh-ı Miftâh ve havâşî-i Tecrîd'e hezârân-ı hezâr dahl ü cerhi vardır. Şeyhü'l-islâm Zekerîyyâ Efendi hazretlerine dâmâd olmağla Sadru'sh-Şerîa ve Miftâh'a talik buyurdıkları havâşî-i şerîfeyi beyâz u tedvîn ve mecâlis-i ulemâya tuhfe-i güzîn itmişlerdir.
14. **El-Mevlâ Karaca Ahmed:** Dürer u Gurer'e hâşiyeleri, Kâfiye Şerhi, Câmî'ye talikâtı ve hevâmîş-i kütüb mütedâvilede kelimâtı vardır. Zeyl-i Şakâik yazmıştır.
15. **El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sade'd-dîn:** Nazm-ı dil-gûşâları ve hoş âyende ve musanna inşâları vardır. Kasîde-i Bürde'ye tahmîs ve âsâr-ı ehl-i asr'a takrîzleri vardır.
16. **El-Mevlâ Hasan El-Kâfi:** Kudûrî'ye şerhî ve ilm-i usûlde bir metin ve şerhî ve ilm-i meânîde kezâlik metn ü şerhî ekser fûnûnda müstakil telîfi vardır.
17. **El-Mevlâ Abdu'llâh:** Kasîde-i Münferice'ye Türki şerhleri vardır.
18. **El-Mevlâ Mustafâ:** Eşbâh-ı Nezâir-i Fıkhîyye'yi şerh etmiştir.
19. **Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev:** Kasîde-i Sulûkiyye'ye şerhî ve kazâ-yı kadere risâlesi ve mesâil-i gâmıza tahkîkinde resâili vardır.

20. **Eş-şeyh Ebû Abdu'llâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde:** Mugni'l-Lebîb'e mufassal ve Câmiu'l-Fütûh'a şerh yazmıştır. Tefsîr-i Şerîfe müteallik kelimâtı ve gûşvâr-ı mesmua-ı kabûl olmuş talikâtı vardır.
21. **Eş-şeyh Hasan Adlî:** Şâh u Gedâ bahrında manzûm kitâbları vardır.
22. **El-Mevlâ Mehmed Nâmî:** Mükemmel Dîvân'ı vardır.
23. **El-Mevlâ Feyzu'llâh:** Müretteb ve mükemmel Dîvân'ı vardır. Kınalızâde Alî Efendi'nün Kasîde-i Lamiyye-i Mülemmea'sına nazîresi vardır.
24. **El-Mevlâ Mustafâ:** Şerh-i Miftâh'a hâşiyesi vardır.
25. **El-Mevlâ Mehmedin Yusuf:** Safahât-ı Kitâb-ı Karmatiyan'ı tahşiyet etmiştir.
26. **El-Mevlâ Ahmed Hibrî:** Miftâh'ı şerh eylemiştir.

2.2.4.2 Nev'îzâde Atâi, Hadâikül-Hakâik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik'inde Şerhi Olduğu Belirtilen Şahsiyetler

Nev'îzâde Atâi'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik inceleme-çeviri yazı (Özcan, 1989: 486-623) çalışmasında on dört kişinin şerh yazdığı bilgisine ulaşılmaktadır.

1. **El-Mevlâ el-fâzıl ve'l-üstâdü'l-kâmil Abdü'l-halîm Efendi:** Hidâye'ye şerhleri vardır.
2. **El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ:** Nazmu'l-Ferâid fi Silk-i Mecmai'l-Akâid nâm metin ve şerh bir kitâb telif etmiştir.
3. **El-Mevlâ Mehmed Aysî:** Fârisî'de Gülistân'ı şerh etmiştir.
4. **El-Mevlâ İbrâhîm:** Şâfiye'yi nazm eyleyüp şerh etmiştir.
5. **El-Mevlâ Abdu'llâh Feyzî:** Kâfiye şerhi vardır.
6. **El-Mevlâ Mehmed bin Şabân:** Mecmau'l-Bahreyn'i şerh etmiştir.
7. **El-Mevlâ Dervîş Mehmed:** Hidâye'ye şerhi vardır.
8. **El-Mevlâ Karaca Ahmed:** Kâfiye Şerhi vardır.
9. **El-Mevlâ Hasan El-Kâfi:** Kudûrî'ye şerhi ve ilm-i usûlde bir metin ve şerhî ve ilm-i meânîde kezâlik metni ve şerhi vardır.
10. **El-Mevlâ Abdu'llâh:** Kasîde-i Münferice'ye Türki şerhleri vardır
11. **El-Mevlâ Mustafâ:** Eşbâh-ı Nezâir-i Fıkhıyye'yi şerh etmiştir.
12. **Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev:** Kasîde-i Sulûkiyye'ye şerh etmiştir.
13. **Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde:** Câmiu'l-Fütûh'a şerh yazmıştır.
14. **El-Mevlâ Ahmed Hibrî:** Miftâh'ı şerh eylemiştir.

2.2.4.3 Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) Hâşiyesi Olduğu Belirtilen Şahsiyetler

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik inceleme-çeviri yazı (Özcan, 1989: 486-623) çalışmasında altı kişinin hâşiyeye yazdığı bilgisine ulaşılmaktadır.

1. **El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan:** Dürer u Gurer'e hâşiyesi vardır.
2. **El-Mevlâ Abdu'llâh Feyzî:** Câmî'ye merfûâta müntehâ hâşiyeleri vardır.
3. **El-Mevlâ el-Fâzıl Sunu'llâh bin Caferü'l-İmâdî:** Tefsîr-i Keşşâf evâiline hâşiyeleri vardır.
4. **El-Mevlâ Mehmed:** Dürer ü Gurer'e hâşiyesi vardır.
5. **El-Mevlâ Karaca Ahmed:** Dürer u Gurer'e hâşiyeleri vardır.
6. **El-Mevlâ Mustafâ:** Şerh-i Miftâh'a hâşiyesi vardır.

2.2.4.4 Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) Tefsiri Ve Tercümesi Olduğu Belirtilen Şahsiyetler

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik inceleme-çeviri yazı (Özcan, 1989: 486-623) çalışmasında on bir kişinin tefsir ve tercüme alanında eserler verdiği bilgisine ulaşılmaktadır.

1. **El-Mevlâ Karaca Ahmed:** Câmî'ye talikâtı ve hevâmiş-i kütüb mütedâvilede kelimâtı vardır.
2. **El-Mevlâ el-fâzıl ve'l-üstâdü'l-kâmil Abdü'l-halîm Efendi:** Miftâh'a talikâtı vardır. Ayrıca Câmîu'l-Fusûleyn'ün ve Dürer ü Gurer'ün ve Eşbâh u Nezâir'ün hevâmişinde de kelimâtı vardır.
3. **El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan:** Mevâzi-i Adîde'ye resâil-i makbûlesi vardır.
4. **El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ:** Nazmu'l-Ferâid fi Silk-i Mecmai'l-Akâid nâm metin telif etmiştir.
5. **El-Mevlâ El-Fâzıl Ebû'l-Meyâmin Mustafâ bin Ali:** İmtihân mahalline risâlesi ve Eşbâh u Nezâir-i fikhîyyeye talikâtı ve kart-ı mesmua kabûl olmuş kelimâtı vardır.
6. **El-Mevlâ Mehmed Aysî:** Münkahât-ı Meşrûha nâm kitâb yazmıştır. Birgili Mehmed Efendi'nün Tarîkat-ı Muhammediyye nâm kitâbını ve Ravza-i İmâm Zendüstî'yi ihtisâr etmiştir. Sihâh-ı Cevheri lügatın icâz edip Muhtârdan ziyâde nâfi kitâb etmiştir.
7. **El-Mevlâ İbrâhîm:** Kemâl Paşazâde Efendi'nün Tagyîr-i Miftâh'ına tekellümesi vardır. Fıkh-ı Ekber'i ve Şâfiye'yi nazm eylemiştir.

8. El-Mevlâ Abdu'llâh Feyzî: Câmî'ye merfûâta muntehâ olunca tefsîr-i şerîfe müteallık talikâtı ve şürûh-ı Hidâye ve Miftâh'a kelimâtı vardır. Ferâiz-i Muhsin-i Kayserîyye'ye iktidâ eyleyüp lisân-ı Türkî'de nazm eylemişdir.

9. El-Mevlâ Mehmed Vücûdî: Sıbt İbn Cevzî'nün Mirâtü'z-zemân nâm kitabını tercüme eylemiştir ve İmâm-ı Gazâlî'nün "et-Tibrü'l-Mesbûk fî Nesâihi'l-Mülûk nâm kitabı zebân-ı Türkîye nakl eylemiştir.

10. Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev: Kaza ve kadere risâlesi ve mesâil-i gâmıza tahkîkinde resâili vardır.

11. Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde: Tefsîr-i Şerîfe müteallık kelimâtı ve gûşvâr-ı mesmua-ı kabûl olmuş talikâtı vardır.

2.2.4.5. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) Şairlik Yeteneği Bulunan-Şiirleri Olan Şahsiyetler

El-Mevlâ Mehmed Nâmî, El-Mevlâ Abdülhalîm Efendi, El-Mevlâ Mehmed Atûfî, El-Mevlâ Bayrâm, El-Mevlâ Abdülbâkî, El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş, El-Mevlâ Abdullâh Feyzî, El-Mevlâ Feyzu'llâh, El-Mevlâ Mehmed Vücûdî, El-Mevlâ Hüseyin Hasîbî, El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn, El-Mevlâ Abdülbâkî, El-Mevlâ Mahmud, Es-sultân Ahmed Hân İbnü's-sultân Mehmed Hân, El-Mevlâ Mehmed Nihâlî

İncelenen metinde şairlik yeteneğinden bahsedilmesine rağmen şiirlerine örnek verilmeyen şahsiyetler: El-Mevlâ Abdulkâdir, El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ Muzaffer İyânî, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Mehmed bin Süleymân bin Mehmed El-Geylânî, El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Mustafâ

2.2.4.6. Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik 489-623

Sayfalar Arasında Geçen Eserler

Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserde hem kişiler hakkında bilgi veilmiş hem de kişilerin ilmi çalışmalarına yer verilmiştir. Üst kısımda belirli tasnifler ile şahısların ilmi anlamda yaptıkları çalışmalar bölümlere ayrılmıştır. Çalışmaları içerisinde sıklıkla medreselerde okutulan eserlere yazılmış hâşiyeler, zeyiller bulunmaktadır. Bu bölümde eklemeler yaptıkları eserlerin kime ait olduğu hakkında bilgiler verilmiştir. Eserin içeriği hakkında bilgilerin yanı sıra üzerinde yapılan

çalışmalardan da söz edilmiştir. Burada bahsi geçen eserlerin büyük bölümü eğitim sahasında kullanılan akademik düzeyde eserler olarak nitelendirilebilir. Sadece Osmanlı eğitim hayatında kullanılan eserler hakkında çalışmalar yapılmıştır da denilebilir.

Bu eserler genellikle medreselerin derecelerine göre okutulmaktadır. Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserden ve bu sahada yazılmış eserlerden elde ettiğimiz bilgilere göre; yirmili medreselerde okutulan dersler Fıkıh, Belâgat ve Kelâm, gibi derslerdir. Okutulan eserler Hâşiye-i Tecrid ve Şerh-i Ferâiz gibi eserlerdir. Otuzlu medreselerde okutulan derslerin yanında Hadis dersi de verilir. Otuzlu medresede okutulan eserler Tenkih, Tavzih, Şerh-i Miftâh, , Hâşiye-i Tecrid ve Mesâbih adlı eserlerdir. Kırklı medreselerde Fıkıh, Fıkıh Usûlü, Hadis ve Belâgat gibi derslere rastlanır. Okutulan kaynaklar da Sadru'ş-Şerîa, Miftahu'l-Ulûm, Meşârik ve Mesâbih'tir. Bu eserlerin dışında medreselerin diğer kademelerinde okutulan eserler ise şunlardır: Keşşâf, Hidâye, Beyzâvî, Buhârî, Telvih ve Şerh-i Mevâkif

Ayrıca bu eserler dışında hakkında bilgi verilen kişilerin kendilerine ait eserlerden de söz edilmiştir. Okutulan eserler ve metinde geçen kişilere ait ilmi çalışmalar:

2.2.4.6.1. Tezkiretü'ş-Şuarâ

Tezkiretü'ş-Şuarâ Kınalızâde Hasan Çelebi tarafından yazılmıştır. Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi olarak da anılmaktadır. Türk tezkireciliğinin Anadolu sahasındaki örneklerindedir. Tezkire'de altı padişah ve altı yüz civarında şair hakkında bilgiler verilmiştir.

Hasan Çelebi tezkiresinde ağdalı bir dil kullanmış ve bu şekilde inşadaki kabiliyetini gösterme imkânı bulmuştur. Dilinin sadeliğinden dolayı Latîfi'yi eleştiren Hasan Çelebi, Âşık Çelebi'ye göre daha isabetli görüşler belirtmiş, şairleri anlatırken onların sanattaki seviyelerine uygun bir üslup kullanmayı başarmıştır. Çok geniş bir kültür çevresinde yetişmiş olmasından dolayı bilhassa kendi zamanında yaşayan şairler hakkında başka yerlerde bulunamayacak değerli bilgiler vermiştir. Yakınları hakkında tarafsız kalamayan Hasan Çelebi bilhassa babası Ali Çelebi'yi aşırı derecede övmüş, kardeşlerini de aynı şekilde ele almıştır. Edebiyat tarihi araştırmacılarının önemli

kaynaklarından biri olan Tezkiretü's-Şuarâ döneminde çokça tanınmış ve yayılmıştır. Sadece İstanbul kütüphanelerinde altmış civarında yazma nüshası bulunan eser İbrahim Kutluk tarafından edisyon kritiği yapılarak iki cilt halinde yayımlanmıştır (İsen, 1978).

2.2.4.6.2. Câmiu'l-Fusûleyn

Bedreddin Simâvî'nin İslâm hukukuna dair, kırk fasıldan oluşan Arapça eseridir. Mecelle'nin kaynakları arasında yer alan Câmiu'l-Fusûleyn, hem işlem, uygulama hem yargılama hukukuyla ilgili konulara yer vermiş hem de özellikle kaza ve fetva meselelerini ele almıştır.

2.2.4.6.3. Eşbâh u Nezâir

İslâm hukukundaki küllî kaideleri, benzer meselelerin tâbi olduğu ortak veya farklı hükümleri açıklamayı konu alan ilim dalı ve bu dalda yazılan eserlerin ortak adıdır. Fıkıh literatüründe İbnü'l-Vekîl'in, el-Eşbâh ve'n-Nezâ'ir'i bu isim altında yazılan kitapların ilki sayılmış, daha sonra bu alanda kaleme alınan eserler için de bir ölçüde model teşkil ettiği kabul edilmiştir.

2.2.4.6.4. Hakâiku't-Tefsîr

Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî'nin tasavvufî tefsiridir. Kur'an'ın işârî ve bâtinî anlamlarına ağırlık verilerek kaleme alınmış, mutasavvıfların Kur'an ayetleri hakkındaki yorumlarının derlenmiş olduğu kapsamlı bir çalışmadır. Genellikle sûfîlerin görüşlerine yer verilmiştir. Bu sebeple bazı İslâm âlimleri bu eserin tefsir sayılmayacağını ileri sürmüşlerdir. Teymiyye de müellifi, iyi niyetli bir sûfî olarak övmekle beraber eserdeki sûfî sözlerinin gerçekte doğru olduğunu ancak Kur'an ayetlerinde o mânaların bulunmadığını belirtmektedir.

2.2.4.6.5. Gülistân

Sa'dî-i Şîrâzî'nin ünlü Farsça eseridir. Gülistân münâcât, na't ve yazılış sebebini anlatan bir önsözden sonra padişahların hal ve hareketlerini, dervişlerin ahlâkını, kanaatin faziletini, susmanın faydalarını, aşk ve gençliği, güçsüzlük ve ihtiyarlığı, terbiyenin etkisini ve sohbet âdâbını konu alan Sekiz bölümden oluşmaktadır.

Bölümler genellikle ahlâkî ve edebî sonuçlar çıkarılabilen hikâyeler, nükteler ve beyitlerle süslenmiştir.

Gülistân ilk defa 793'te (1391) Seyf-i Sarâyî tarafından Kıpçak Türkçesine çevrilmiştir. Eserin Leiden Üniversitesi Kütüphânesi'nde (nr. 1553) bulunan tek nüshasının tıpkı basımı bir önsözle birlikte Feridun Nafiz Uzluk tarafından neşredilmiş (Ankara 1954), A. Fehmi Karamanlıoğlu, bu nüshanın tenkitli metniyle dizinini 1967 yılında doçentlik tezi olarak hazırlamıştır. Karamanlıoğlu çalışmasının başında tercüme hakkında daha önce yapılan çalışmaları değerlendirmiş, eserin dil özelliklerini ise bir makale halinde yayımlamıştır ("Seyf-i Sarâyî'nin Gülistan Tercümesi'nin Dil Hususiyetleri", TM, XV [1968], s. 75-126). Bu makale daha sonra eser ve tıpkı basımıyla birlikte de neşredilmiştir (İstanbul 1978; Ankara 1989).

2.2.4.6.6. Tâcü'l-Luga

İsmâil b. Hammâd el-Cevherî'nin Arapça sözlüğüdür. Cevherî, köklerin son harfleri ekleme harfler grubunda yer almadığından daha istikrarlı olduğunu ve daha az değişime ma'ruz kaldığını göz önünde bulundurup son harfi aynı olan köklerle türevlerini bir bölümde toplamış, böylece hem daha pratik bir yöntem ortaya koymuş, hem de şair ve yazarlara aynı yerde toplanan kafiyeli ve secili kelimeleri bulma kolaylığı sağlamıştır. Bu sebeple onun tertibine "kafiye sistemi" denilmiştir. Kökün son harfi "bab", ilk harfi "fasıl" başlığını taşıyan sözlükte alfabe harfleri sayısınca yirmi sekiz bab ve her babda on altıdan yirmi sekize kadar değişen fasıl bulunmaktadır. Köklerin bütün harfleri bu tertip içinde alfabetik sıralanmıştır. Cevherî'nin Arap sözlükçülüğünde yaptığı bir yenilik de kelimelerin istinsah, tashîf ve tahrîf hatalarına sebep teşkil eden hareke ile değil daha güvenli bir yol olan yazı ile tesbit edilmesidir. Tâcü'l-Luga yazıldığı dönemden itibaren ihtisar, tekmile, hâşiye, tenkit, savunma, nazma çekme, şâhidlerin izahı, hadislerinin tahrîci gibi birçok çalışmaya konu olmuştur. Eserin Mehmed b. Mustafa Vâni tarafından yapılan Türkçe tercümesi Lugat-ı Vankulî adıyla tanınmıştır. Eser İbrâhim Müteferrika'nın kurduğu matbaada ilk basılan kitaplardandır (1728-1729). Daha sonra da çeşitli baskıları yapılmıştır.

2.2.4.6.7. Fıkhu'l-Ekber

Ebû Hanîfe'ye nisbet edilen akaid risâlesidir. Sünnet ehlinin hem akaid hem de fıkıh ilminin oluşmasına büyük katkılarda bulunan Ebû Hanîfe, akaidi konu edinen ilme Fıkhu'l-Ekber adını vermiştir. Kendisine bu konuda çeşitli eserler atfedilmiş olup bunlardan el-Fıkhu'l-Ekber adıyla şöhret bulmuştur. Son dönem İslâm âlimleri, el-Fıkhu'l-Ekber'in Ebû Hanîfe'ye nisbetini kabul etmekle beraber kitapta yer alan bazı konuların onun hayatında tartışmaya açılmadığına dikkat çekerek esere sonradan ilâveler yapılmış olabileceğini kaydetmektedirler.

Fıkhu'l-Ekber'in gerek müstakil metin olarak gerekse matbu şerhleriyle birlikte yapılmış çok çeşitli baskıları bulunmaktadır. Bir Almanca, İngilizce ve Urduca'ya da çevrilmiştir.

2.2.4.6.8. Eş-Şâfiye

İbnü'l-Hâcib'in Arap sarfına dair muhtasar eserinin adıdır. Eşi olan El-Kâfiye ile birlikte Eş-Şâfiye Arap gramerine dair üç temel kitaptan biridir. Diğerleri Sîbeveyhî'nin el-Kitâb'ı ve Zemahşerî'nin el-Mufaşşal'ıdır. El-Kitâb'ın hulâsasını teşkil eden el-Mufaşşal'da yer alan sarfla ilgili konuların bir araya getirilip ayıklama, düzeltme ve özetlemelerle birlikte gerekli ilâvelerin yapılması suretiyle oluşturulmuştur. Hemen bütün sarf konularını kapsayan ilk muhtasar sarf kitabıdır.

Mukaddimede, nahve dair el-Kâfiye'si gibi sarf ve imlâ kuralları hakkında özlü bir eser yazmasının talep edilmesi üzerine kitabını kaleme aldığını belirten İbnü'l-Hâcib eserinde tasrifin tanımı, isim ve fiil kalıpları, vezin-mevzûn, mücerred-mezîd kalıplar ve anlamlarını özlü biçimde açıklamıştır.

Eser hakkında başta müellifinki olmak üzere kırk beş kadar şerh ve bunların bir kısmına dair hâşiyeler kaleme alınmıştır. Şâfiye'nin ayrıca Salâhî Efendi, Sûdî Bosnevî, Seyyid Ahmed Âsım Üsküdârî b. Hüseyin Hâmid Ankaravî tarafından Türkçe tercüme ve şerhleri, Kûrd Efendi ve Yâkub Abdüllatif tarafından Türkçe'ye tercümesi (İstanbul 1290) yapılmıştır.

2.2.4.6.9. Mecma‘u’l-Bahreyn

Ebü’l-Abbâs Muzafferüddîn Ahmed b. Alî b. Taglib el-Ba’lebekkî el-Bağdâdî’nin eserinin adıdır. Eserin tam adı Mecma‘u’l-Bahreyn ve Mülteka’n-Neyyireyn’dir. Hanefî fıkıh literatüründe Mevsılî’nin el-Muhtâr, Ebü’l-Berekât en-Nesefî’nin Kenzü’l-Dekâ’ik ve Tâcü’ş-Şerîa’nın Vikâyetü’r-Rivâye’siyle birlikte “mütûn-ı erbaa” diye anılan dört temel kitaptan biri olup Kudûrî’nin el-Muhtasar’ı ile Ebû Hafs en-Nesefî’nin el-Manzûmetü’n-Nesefiyye adlı eserinin bir araya getirilmesiyle telif edilmiştir.

Mecma‘u’l-Bahreyn’in Türkiye’de ve Türkiye dışındaki kütüphanelerde 150 civarında yazma nüshası bulunmaktadır.

2.2.4.6.10. El-Keşşâf

El-Keşşâf an Hakâik-ı Gavâmizi’t-Tenzil ve Uyûni’l-Ekâvîl fî Vücûhi’t-Tevîl eserin asıl adıdır. Mütezile âlimlerinden Zemahşeri tarafından yazılmış bir tefsirdir. Bazı kaynaklarda farklı isimlerle de zikredilir. Zemahşeri, eseri iki yılda tamamlamıştır. Yazıldığı andan itibaren müfessirlerin ilgisini çeken bu eseri Emîr Ebu’l-Hasan İbn Vehhâs’ın isteği üzerine 1132 yılında yazmaya başlamıştır.

Müellif, eserinin mukaddimesinde Kur’an’ı tefsir etmenin zorluğuna dikkat çekerek bunu yapacak kişinin Arap dili ve belâgatında, bedî’ ve beyân ilimlerinde derin vukuf sahibi olması yanında diğer ilimlerde de geniş bilgi birikiminin bulunması, zihnî melekelerinin ve sezgi yeteneğinin güçlü olması, çalışma disiplinine sahip bulunması gibi özellikler taşıması gerektiğini belirtir (el-Keşşâf, I, 3-4).

Başta Fahreddin Er-Râzî olmak üzere Beyzâvî, Nîsâbûrî, Ebu’l-Berekât En-Nesefî, Ebussuûd Efendi, Elmalılı Muhammed Hamdi gibi Sünnî müfessirler El-Keşşâf’tan faydalanmıştır. Hatta bazı müellifler Beyzâvî’nin Envârü’t-Tenzil’ini El-Keşşâf’ın bir özeti kabul etmiştir (Özek, 2002: 330).

Buna karşılık âlimlerin çoğunluğu, birçok gerekçeyle El-Keşşâf’ı eleştirmiş, bazı âlimler daha da ileri giderek El-Keşşâf’ın okunmasını dahi câiz görmemişlerdir.

2.2.4.6.11. El-Hidâye

Burhâneddin El-Mergînânî'nin Hânefî fikhına dair eseridir. Hânefî fikhının en tanınmış ve muteber metinlerinden biri olup müellifin, Kudürî'ye ait El-Muhtasar ile Muhammed bin Hasan Eş-Şeybânî'nin El-Câmiu's-Sagir'inde mevcut meseleleri bir araya getirerek kaleme aldığı Bidâyetü'l-Mübtedî adlı eserinin şerhidir. Birçok defa basılan eser Farsçaya, İngilizceye ve Türkçeye çevrilmiştir (Kallek, 1998: 472).

Telifinden itibaren büyük rağbet gören ve medreselerde ders kitabı olarak okutulan el-Hidâye'nin fesahat ve belâgatı müellifin Arap dili ve edebiyatına olan vukufunu göstermektedir. Bundan dolayı İslâmî literatürde Kur'an'dan sonra en fasih kitabın Buhârî'nin Câmi' u'ş-şahîh'i ile el-Hidâye olduğu söylenmektedir.

Burhâneddin El-Mergînânî, Hidâye'de meseleleri ele alırken önce Ebû Hanîfe'nin, sonra da talebeleri Ebû Yûsuf ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin görüşünü vermiştir. Kendi tercih ettiği görüşün delilini diğerlerine cevap olması maksadıyla en sona bırakmıştır. Genellikle Ebû Hanîfe'nin görüşlerini tercih etmiştir.

El-Hidâye üzerine birçok şerh ve hâşiye yazılan eser üzerine Ahmet Selman Baktı, Mahmud Esad Erkaya ve Zhanat Makhasheva yüksek lisans çalışması yapmışlardır.

2.2.4.6.12. Ahlâk-ı Alâî

Kınalızâde Ali Efendi'nin Türkçe ahlâk kitabıdır. Kınalızâde, Şam'da kadı iken dönemin Suriye Beylerbeyi olan Semiz Ali Paşa'ya ithaf etmiştir. Birçok yazma nüshası mevcut olan Ahlâk-ı Alâî'nin müellif nüshasının nerede olduğu bilinmemektedir. Eser, bir mukaddime ve üç bölümden oluşur. Mukaddimedede, ahlâk felsefesi alanına giren konular, ahlâk ilgili terimler, ahlâkın faydaları, ruh ve terbiye meseleleri üzerinde durulmuştur.

Enfal Doğan ve Ayşe Sıdıka Oktay'ın doktora; Hikmet Çamcı ve Ali Köse'nin yüksek lisans çalışmaları bu eser üzerinedir.

2.2.4.6.13.E1-Mevâkîf

Adudüddin el-Îcî'nin (ö. 756/1355) kelâma dair eseridir. Müellif, kitabının adını doğrudan zikretmese de mukaddimede eserini "mevkîf" olarak adlandırmış, altı bölüm halinde düzenlediğini belirterek "mevâkîf" kelimesini kullanmıştır. El-Mevâkîf üzerinde müellifin öğrencilerinden başlamak üzere pek çok çalışma yapılmıştır. Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin Şerhu'l-Mevâkîf adıyla yazdığı eser, el-Mevâkîf şerhleri arasında en önemlisidir. El-Mevâkîf üzerinde şarkiyatçılar tarafından da bazı çalışmalar yapılmıştır.

2.2.4.6.14. Mir'âtü'z-Zemân

Kutbüddin Yûnînî'nin Sıbt İbnü'l-Cevzî'nin Mir'âtü'z-Zemân Fî Târîhi'l-A'yân adlı tarihini ihtisar ve ikmal ederek hazırladığı bir eserdir. Yûnînî eserinde her yıla ait olayları anlattıktan sonra o yıl vefat eden meşhur şahsiyetlerin hayatına dair bilgi vermiştir. Çeşitli kütüphânelerde yazma nüshaları mevcuttur. Almanca'ya da çevrilen eserle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Ancak en kapsamlı çalışma Li Guo'nun doktora tezidir.

2.2.4.6.15. Nasîhatü'l-Mülûk

Gazzâlî'nin yedi bölümden oluşan ahlâk ve siyasete dair Farsça eseridir. Eser siyasetnâme türünün başlıca eserlerindedir. Gazzâlî eserine, sultandan Allah'ın nimetlerine şükretmesini ve Allah'ın dinini yaymak için çaba sarfetmesini isteyen sözlerle başlamaktadır. Girişte iman konularına geniş yer ayıran müellif imanı bir ağaca benzetir, imanın amel ve davranışlarla doğrudan ilişkili olduğunu vurgulayarak sultana öğütler verir. Dünya hayatının geçici, ölümden sonraki hayatın ebedî olduğunu hatırlatır. Allah'ın emirlerini yerine getirmesini, günahlardan kaçınmasını, âlimlerle istişare etmesini, âdil olmasını, bütün devlet görevlilerinin bu konuda hassasiyet göstermelerini sağlamasını, halkın meselelerini çözme konusunda gayret göstermesini, lüks ve israftan kaçınmasını, merhametli davranmasını ve halkın sevgisini kazanmaya önem vermesini tavsiye etmektedir.

Nasîhatü'l-Mülûk, Gazzâlî'nin öğrencilerinden Safiyyüddin Ali b. Mübârek b. Mevhûb el-İrbîlî'nin Arapçaya çevirmesiyle daha çok tanınmış ve yaygınlık kazanmıştır.

Naşîhatü'l-Mülûk, Hüseyin Okur tarafından 'Yöneticilere Altın Öğütler' (İstanbul 2004) ve Osman Arpaçukuru tarafından 'Devlet Başkanına Öğütler' (İstanbul 2004) adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

2.2.4.6.16. Hayâl ü Yâr

Hayâl ü Yâr, Osmanlı tarihçisi, edebiyatçı ve mütercim Vücûdî tarafından yazılmıştır. Vücûdî'nin mesnevi tarzında kaleme aldığı bir hikâye olup III. Murad'a sunulmuştur. Müellif kısa bir girişin ardından Hayâl ile Yâr arasında geçen aşk hikâyesini anlatmaya başlar. Bu hikâyede lirik ve didaktik anlatımlara başvurulmuş, dünyanın fâniliği, nefsin tezkiyesi ve gerçek aşkın derunîliğine vurgu yapılmıştır. Eser içinde hammâmiyye özelliği gösteren bir bölüm de bulunmaktadır. Eser, Yaşar Aytekin tarafından neşredilmiştir.

2.2.4.6.17. Şâhid ü Ma'nâ

Osmanlı tarihçisi, edebiyatçı ve mütercim Vücûdî tarafından yazılmıştır. Şâhid ü Ma'nâ, 2516 beyitten oluşan didaktik eserdir. Bu eserde Tevhid, Münacat, Naat, Medh-i Çihâryâr-ı Güzîn'den sonra Sebeb-i Telif ve Yanık Kalesi'nde olan muharebe anlatılır.

2.2.4.6.18. Hâşiyetü't-Tecrîd

Nasîrüddîn-i Tûsî'ye ait Tegrîdü'l-Kelâm adlı esere Şemseddin el-İsfahânî'nin yazdığı şerh üzerine Seyyid Şerîf el-Cürcânî tarafından kaleme alınan hâşiyedir.

2.2.4.6.19. E1-Muhtasar

Kudûrî'nin Hanefî fikhına dair eseridir. Hanefî mezhebinde en çok güvenilen temel metinlerden biridir. Yaklaşık 12.000 meseleyi içerdiği söylenen el-Muhtasar (a.g.e., II, 1631), diğer klasik fıkıh eserlerinde olduğu gibi kitap ve bab sistemine göre düzenlenmiştir. Birinci kitap tahâret, son kitap ferâiz olup genellikle tahâret, namaz, oruç, zekât, hac, alışveriş, boşama, cinayetler ve dava gibi geniş muhtevalı konular çeşitli alt başlıklara (bab) ayrılmış, diğer bölümler ise "kitab" başlığı altında işlenmiştir. Müellif küçük bir risâle yazmak amacıyla başladığı eserin büyük

bölümünü biraz uzatmış, rehin bölümünden itibaren orta bir seviye tutturmuştur; bu sebeple bazı konuların kısa, bazılarının genişçe işlendiği görülür. Özlü muhtevası dolayısıyla eserde Kur'an ve Sünnet'ten delillere çok az yer verilmiş, Hanefî mezhebi dışındaki mezheplerin görüşlerine temas edilmemiştir.

Eserin Latince, Fransızca, Almanca ve Türkçe tercümeleleri vardır. Eserin Türkçeye ilk çevirisinin ne zaman yapıldığı tesbit edilememiştir.

2.2.4.6.20. Muğni'l-Lebîb

İbn Hişâm en-Nahvî'nin en önemli ve Arap gramerine dair eseridir. Bir giriş ve sekiz bölümden oluşmaktadır. İbn Hişâm, Mekke'de 749'da (1348) kaleme aldığı eserinin Mısır yolculuğu sırasında diğer bazı kitaplarıyla birlikte kaybolması üzerine kitabını 756'da (1355) Mekke'ye döndüğünde daha mükemmel şekilde tekrar yazmıştır. Müellif, ilk telifte kapalı ve zor anlaşılır bulunduğu meseleleri bu ikincisinde çözdüğünü kaydetmektedir.

Kitapta nahiv meseleleri yanında sarf konuları, fonetik, belâgat, kısmen lehçe farklılıkları ve tefsire dair bazı konular üzerinde de durulmuştur. Muğni'l-Lebîb üzerinde şerh, hâşiye, ihtisar ve nazma çekme şeklinde birçok çalışma yapılmıştır.

2.2.4.6.21. Nâmî Dîvânı

Nâmî'nin şiirlerinin bir kısmını Ebû Ali Ahmed b. Ali el-Hâim rivayet etmiştir. Ebû Ahmed b. Hallâb el-Halî'in derlediği ve 150 varak olduğu belirtilen divanı zamanımıza ulaşmamış, ancak Seâlibî onun divanından seçtiği 120 kadar beyte yer vermiştir (Yetîmetü'd-dehr, I, 241-248). Ali b. Muhammed eş-Şimşâtî (ö. 377/987'den sonra), Risâletü Nakdi Şi'ri Ebî Nadle ve Şi'ri'n-Nâmî ve'l-Hükmî Beynehümâ adıyla bir eser yazmıştır. Sabîh Redîf bazı kaynaklardan derleyerek oluşturduğu divanı Şi'rü'n-Nâmî adıyla neşretmiştir (Bağdad 1390/1970). Nâmî'nin bazı antolojilerde de şiirleri bulunmaktadır.

2.2.4.6.22. Hümâyun-nâme

Fâtih devrinde, Filibe'de doğduğu kuvvetle muhtemel olan Alâeddin Ali Çelebi, Türk tarihinin tarihçi kimliği ile tanınmış şahsiyetlerindendir. Tarihçi Ali'nin, yirmi senelik

bir uğraşma sonunda meydana geldiğini söylediği Hümâyun-nâme'nin yazılış yeri ve tarihi kaynaklarda farklı şekillerde anlatılmıştır. Ancak müellif eserini Üç Şerefeli'deki Atik Medrese'de iken kaleme aldığını eserin önsözünde bizzat bildirir.

Hümâyun-nâme, Kelile ve Dimne'nin, Hüseyin Vâiz-i Kâşifi tarafından Envâr-ı Süheylî adıyla Farsça'ya çevrilmiş şeklinin tercümesidir. Ali Çelebi, Envâr-ı Süheylî'nin üslubunu çok muğlak bulduğu için yeniden işlemiştir. İçeriğini tasvirî tablolar, âyet ve hadisler, esas metinde olmayan Arapça, Farsça yeni şiirlerle süslemiştir. Ayrıca kendisinden ve diğer Türk şairlerden eklediği manzum parçalarla zenginleştirmiştir (Akün, 1989: 317).

Esere duyulan takdir sadece Türk yazarlarla sınırlı kalmamıştır. İşlediği konuya o kadar damgasını vurmuştur ki Batı'da tercüme yeni yeni gözükmeye başladığı sırada D'Herbelot gibi şarkiyatçılar Hümâyun-nâme sözünü, aslı olan Kelile ve Dimne'nin adı yerine, onun Farsça'daki umumi ismi ve müterâdifi şeklinde kullanmışlardır. Ayrıca Hümâyun-nâme, Eski Türk edebiyatının Osmanlı sahasında Garp dillerine en çok tercüme edilmiş eser olmak gibi bir özelliğe sahiptir.

2.2.4.6.23. Tarîkat-i Muhammediyye

Birgivi Mehmed Efendi'nin (ö. 981/1573) Kitap ve sünnet bağlamında ahlâkî konulara dair Arapça eserdir. (Martı, 2014)

Yazılışından günümüze kadar toplumumuzda bir başucu kitabı olarak okunmuş, okutulmuştur. Eserde kitap ve sünnete bağlı kalıp bidatlardan uzaklaşma, itikadî meseleler ve itikadî yönden sapmalar gösteren fırkalar, küfre sebep olan amiller, gereğiyle amel edilmesinin amaçlandığı ilimler; öğrenilmesi farz-ı ayn olan ilmihal ile farz-ı kifaye olan fıkıh, tefsir, hadis gibi ilimler, ayet ve hadislerden hareketle takvanın önemi ile riya, kibir, hased, kin vb. mesele ayetlerin yanı sıra birçok hadis ve nakle dayanılarak açıklanmıştır.

2.2.4.6.24. Mülteka'l-Ebhur

İbrâhim bin Muhammed El-Halebî'nin Hanefî fikhına dair eseridir. Eser, döneminde Osmanlı coğrafyasının en yaygın fıkıh metni olmuştur. Mülteka'l-Ebhur üzerine

Halebî daha hayattayken şerhler yazılmıştır. Müellifin talebesi Süleyman bin Ali El-Karamânî'nin günümüze ulaşmayan şerhinin, sayısı elliyi aşan Mültekâ şerhlerinin ilki olduğu kabul edilebilir (Has, 2006: 550).

2.2.4.6.25.Miftâhu'l-Ulûm

Arap grameri ve belâgatının anlatıldığı, bir mukaddime ve üç bölümden oluşan eser, Ebû Yakûp Es-Sekkâkî tarafından kaleme alınmıştır. Birinci bölümde sarfın mahiyeti ve tarifî, ikinci bölümde nahvin tarifî ve faydası, üçüncü bölümde meânî ve beyân ilimlerinin tarifleri ele alınmıştır.

Eser üzerine çok sayıda şerh yazılmıştır. Kutbüddin-i Şirâzi, Teftâzânî, İbn Yaldıp Bahâeddin Es-Sübki, İsmâüddin El-İsferâyini ve Seyyid Şerif ElCürçânrye ait olanlar en meşhur olanlarıdır (Benli, 2005: 20).

2.2.4.6.26.Tecrîdü'l-İtikâd

Sünnî âlimleri arasında Tegrîdü'l-Kelâm diye şöhret bulan eserin gerçek adı kitabın mukaddimesinde de belirtildiği üzere Tegrîdü'l-İtikâd'dır. Şîî ve Sünnî âlimlerce Tegrîdü'l-İtikâd üzerine şerh ve hâşiyeler yazılmıştır. Birçok yazma nüshası vardır. Eserin ayrıca İstanbul'da on üçü Süleymaniye'de olmak üzere Nuruosmaniye, Beyazıt Devlet, Köprülü ve Râgıb Paşa kütüphanelerinde yirmi nüshası mevcuttur. Tahran nüshasının müellife aidiyeti kuvvetle muhtemel kabul edilmektedir.

Eser üzerinde Ayşe Betül Tekin' in doktora çalışması vardır.

2.2.4.6.27.Mesnevi

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin yazdığı İslâm kültürünün en önemli manzum eserlerinden biridir. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin altı cilt ve 25.700 beyitten meydana gelen Farsça eserine Mesnevî adını vermiştir. Mevlânâ'nın, öncelikle kitabın nazım şekline dayanarak bir isimlendirmede bulunduğunu göstermektedir. Bu ismin hem şeklini hem muhtevasını belirttiği onu şerh edenler tarafından dile getirilmiştir. Mevlânâ eserine ayrıca Keşşâfü'l-Kur'ân, Fıkh-ı Ekber, Saykalü'l-Ervâh ve Hüsâmînâme gibi isimler vermiştir.

Mesnevî'nin ne zaman yazılmaya başlandığı konusunda kesin bilgi bulunmamaktadır. Mevlânâ sadece II. cildin yazımına 662 Recebinin 15. gününden (13 Mayıs 1264) itibaren devam ettiğini ve I. cildin bitmesinden sonra yazılmasının bir süre durakladığını bildirir (Mesnevî, II, beyit 6-7).

Mesnevî aruzun remel bahriyle (fâilâtün fâilâtün fâilün) yazılmıştır. Mevlânâ Mesnevî'nin bir nazm veya hikâyeden ibaret olmadığını, asıl amacın mânanın muhataba ulaştırılması olduğunu belirtmiştir. (O mânadır, faûlün fâilât değil; VI, beyit 160)

Mesnevî'nin büyüklüğünü göstermek amacıyla Abdurrahman-ı Câmî'nin Mevlânâ için söylediği, 'Peygamber değil fakat kitabı vardır.' sözünü hatırlatmak kâfi olacaktır. Dünya kütüphânelerinde Mesnevî'nin birçok yazma nüshası vardır. Veledî yazması en eski Mesnevî nüshası kabul edilir.

Mesnevî ilk olarak 1221/1806'da İsmâil Ankaravî'nin Mecmûatü'l-Letâif adlı şerhiyle birlikte Kahire'de basılmıştır. Bu baskıda VII. cildin şerhi yer almamaktadır. Eserin Mısır (Bulak 1241), İran (Tebriz 1264) ve Hindistan'da (Bombay 1266-1267) yapılan baskılarının ardından XIX. yüzyılda yirmiyi aşkın baskısı gerçekleştirilmiştir. Bunların bazıları çeşitli şerhleri de içermektedir. VII. cilt, ilk defa İsmâil Ferruh Efendi'nin 1234/1819'da yaptığı tercümesiyle birlikte Nahîfî tercümesinin sonunda yayımlanmıştır (Bulak 1268). Bu cilt daha sonra Mirza Muhammed Şîrâzî tarafından Defter-i Heftum-i Mesnevî-i Ma'nevî adıyla neşredilmiş (Bombay 1310/1892), diğer bir neşri de 2001 yılında Tahran'da gerçekleştirilmiştir.

Mesnevî'nin ilk tam Türkçe manzum tercümesi XVIII. yüzyılda Süleyman Nahîfî tarafından yapılmıştır. Âmil Çelebioğlu bu çeviriyi sadeleştirerek metni ve Mesnevî'nin Bulak baskısının tıpkıbasımıyla birlikte yayımlamıştır (İstanbul 1967-1972). Mehmed Şâkir Efendi, 1251/1835'te Mesnevî'yi VII. cildiyle beraber Mesnevî-i Şerîf Ma'a Terceme-i Manzûme-i Türkî adıyla tercüme etmiş ve II. Mahmud'a sunmuştur. Süleyman Hayri Bey, Yenişehirli Avni Bey, İbnü's-Seyyid Gâlib, Kara Şemsi Dede, Fazlullah Rahîmî ve Yenişehirli Hasan Nazif Dede XIX. yüzyıl sonunda Mesnevî'yi kısmen tercüme eden müelliflerdendir (Önder vd., I, 3-9; II, 94-200).

Yusuf Sancak, Fatma Düzcan, Can Ceylan, Gülten Erkek, Mehmet Tok ve Kübra Çomaklı'nın yüksek lisans tezleri ve Sinan Taşdelen'in doktora tezi Mesnevi üzerinedir.

2.2.4.6.28. Dürerü'l-Hükkâm

Uzun yıllar kadılık ve kazaskerlik yapmış olan XV. yüzyıl Osmanlı hukukçusu Molla Hüsrev, önce Hanefî fıkıh kitaplarını esas alarak kısaca Gurer diye meşhur olan hukuk metni Gurerü'l-Ahkâm'ı hazırlamıştır. Bu eser, kısa ve özlü hükümleriyle âdet maddeler haline getirilmemiş bir kanun hüviyetindedir ve kadılar tarafından uzun yıllar resmî olmayan bir kanun metni gibi kullanılmıştır. Molla Hüsrev gençliğinden beri İslâm hukuku ile meşgul olduğunu, kadılık görevi sırasında bütün fıkıh kitaplarını içine alan böyle bir metni hazırlamaya niyet ettiğini, karşılaştığı hadiseler sebebiyle hukuk melekesinin geliştiğini ve bütün bu tecrübeler sonunda bir kadının ihtiyacına cevap verebilecek şekilde Gurerü'l-Ahkâm'ı yazdığını ifade etmektedir (Dürerü'l-Hükkâm, I, 3). Daha sonra müellif bu kitabını bizzat şerhederek Dürerü'l-Hükkâm fi şerhi Gurerü'l-Ahkâm adlı eserini meydana getirmiştir. Dürerü'l-Hükkâm'ın telifine 12 Zilkade 877 (10 Nisan 1473) tarihinde başlanmış ve eser 2 Cemâziyelevvel 883'te (1 Ağustos 1478) tamamlanmıştır (a.g.e., II, 453). Eserin Fâtih Sultan Mehmed'e hediye edilen nüshası günümüze kadar gelmiştir (Köprülü Ktp., nr. 563).

Eserde Hanefî kadılarınca bilinmesi gerekli olan önemli hususlarda Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezhebine ait görüşler de zikredilmiş ve meselelerin hukukî tahlili yapılmıştır. Müellifin belirttiğine göre eserde muteber fıkıh kitapları özetlendiği gibi bunlarda bulunmayan yeni meselelere de çözüm getirilmiştir. Muhtelif zamanlarda Türkçeye de çevrilen eser, Arif Erkan tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır.

2.2.4.6.29. El-Kâfiye

İbnü'l-Hâcib'in Arap söz dizimi ve cümle bilgisine dair kısa ve öz şekilde yazdığı eseridir. Arap gramerine dair kaleme alınmış üç temel eserin sonuncusudur. Bu üç eser: El-Kitâb, El-Mufassal ve El-Kâfiye'dir. Bu eserler birbirinin temel kaynağıdır. El-Kâfiye "isimler, fiiller ve harfler" şeklinde üç ana bölüm ve bunların her biri de birçok alt bölüm halinde düzenlenmiştir. Eser üzerine çoğu Arapça, bir kısmı Türkçe ve

Farsça olmak üzere 150 kadar şerh, bunlara hâşiyeler, hâşiyelere de çok sayıda ta'lik yazılmıştır. Bu şerhlerden meşhur olanları şunlardır: 1. İbnü'l-Hâcib, Şerhu'l-Kâfiye 2. Radî el-Esterâbâdî, Şerhu'l-Kâfiye 3. Abdurrahman-ı Câmî, el-Fevâ'idü'z-Ziyâiyye 4. Bedreddin İbn Cemâa, et-Tuhfe 'ale'l-Kâfiye 5. Seyyid Şerîf el-Cürcânî, Şerhu'l-Kâfiye 6. Sûdî Bosnevî, Şerh-i Kâfiye (Kılıç, 2001:153).

2.2.5. MEMLEKETLERİNE GÖRE ŞAHSİYETLER

2.2.5.1. Acemli Şahsiyetler

El-Mevlâ Mehmed-i Zemân

2.2.5.2. Adanalı Şahsiyetler

El-Mevlâ Emîr Ali

2.2.5.3. Alanyalı Şahsiyetler

El-Mevlâ Alâaddîn, El-Mevlâ Halîl

2.2.5.4. Alacahisar (Sırbistan) Şahsiyetler

Eş-şeyh Hasan Mehmed bin Bahâdır Bey

2.2.5.5. Amasyalı Şahsiyetler

El-Mevlâ İsmâîl, Eş-şeyh Hasan, El-Mevlâ Müslihiddîn, Eş-şeyh Hasan

2.2.5.6. Ankaralı Şahsiyetler

El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn

2.2.5.7. Aydınlı Şahsiyetler

El-Mevlâ Ebû Bekr, El-Mevlâ Sinan, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Mehmed Aysî, El-Mevlâ Ömer, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Mehmed (Karamânlızâde), El-Mevlâ Mehmed (İmâmzâde), El-Mevlâ Şeyhî, Eş-şeyh Ömer Bâkî

2.2.5.8. Balıkesirli Şahsiyetler

El-Mevlâ Mehmed bin Ali El-Berküyi, El-Mevlâ Musleddîn

2.2.5.9. Bergama (İzmir) Şahsiyetler

El-Mevlâ Abdullâh

2.2.5.10. Bosnalı Şahsiyetler

El-Mevlâ Hasan El-Kâfi

2.2.5.11. Buhara (Özbekistan) Şahsiyetler

Dervîş Hâkî

2.2.5.12. Bursalı Şahsiyetler

El-Mevlâ Zeynelâbidîn

2.2.5.13. Edirneli Şahsiyetler

El-Mevlâ Nurullâh

2.2.5.14. Faslı (Diyarı Magrib) Şahsiyetler

El-Mevlâ Alî Magribî

2.2.5.15. Gilan (Kosova) Şahsiyetler

El-Mevlâ Mehmed bin Süleymân bin Mehmed El-Geylânî, El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî

2.2.5.16. Germiyan (İzmir) Şahsiyetler

El-Mevlâ Hasan Germiyânî

2.2.5.17. Hindistan Şahsiyetler

El-Mevlâ Abdullâh, El-Mevlâ Kara Saîd

2.2.5.18. Ispartalı (Hamid) Şahsiyetler

El-Mevlâ Sinan, El-Mevlâ Mehmed Atûfî, El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî, El-Mevlâ Karaca Ahmed, Eş-şeyh Velî, Eş-şeyh Seyfullâh

2.2.5.19. İstanbullu Şahsiyetler

El-Mevlâ Pîr Mehmed, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Emrullâh, El-Mevlâ Mehmed Nâmî

2.2.5.20. İştîpli Şahsiyetler

Eş-şeyh Abdulkerîm, Eş-şeyh Abdulkerîm

2.2.5.21. İznikli Şahsiyetler

Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev

2.2.5.22. Karamanlı Şahsiyetler

El-Mevlâ Velî, El-Mevlâ Baba Tâceddîn, El-Mevlâ Mehmed Şânî, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Rıdvân, El-Mevlâ Bâlî, El-Mevlâ Dede

2.2.5.23. Karahisarlı Şahsiyetler

Eş-şeyh Ramazân

2.2.5.24. Karasili Şahsiyetler

El-Mevlâ Şecâeddîn

2.2.5.25. Kastamonulu Şahsiyetler

El-Mevlâ Süleymân, El-Mevlâ Şücâ

2.2.5.26. Kürdistanlı Şahsiyetler

El-Mevlâ Kürd Hasan

2.2.5.27. Kayserili Şahsiyetler

El-Mevlâ Abdulkâdir, Eş-şeyh Abdussamed

2.2.5.28. Kefeli Şahsiyetler

El-Mevlâ Mustafâ, Eş-şeyh Feyzî

2.2.5.29. Kırımlı Şahsiyetler

Eş-şeyh Mehmed El-Kırımî

2.2.5.30. Konyalı Şahsiyetler

El-Mevlâ Mehmed Karagülmez, Bezciâde

2.2.5.31. Kütahyalı Şahsiyetler

El-Mevlâ Bostân, El-Mevlâ Emrullâh

2.2.5.32. Manastırlı (Makedonya) Şahsiyetler

El-Mevlâ Mahmûd

2.2.5.33. Manisalı Şahsiyetler

El-Mevlâ Abdulganî

2.2.5.34. Menteşeli (Muğla) Şahsiyetler

El-Mevlâ Ömer

2.2.5.35. Mihaliccıklı (Eskişehir) Şahsiyetler

El-Mevlâ Mahmûd

2.2.5.36. Mudurnulu (Bolu) Şahsiyetler

El-Mevlâ Mehmed

2.2.5.37. Piriştineli Şahsiyetler

El-Mevlâ Mehmed

2.2.5.38. Saruhanlı (Manisa) Şahsiyetler

El-Mevlâ Mustafâ (Ak Musli), El-Mevlâ Ömer

2.2.5.39. Sinoplu Şahsiyetler

El-Mevlâ Hüsâm

2.2.5.40. Tarsuslu Şahsiyetler

El-Mevlâ Mustafâ

2.2.5.41. Yunanistanlı (Hürpişte-Tırhala) Şahsiyetler

El-Mevlâ Mustafâ, Eş-şeyh Cafer

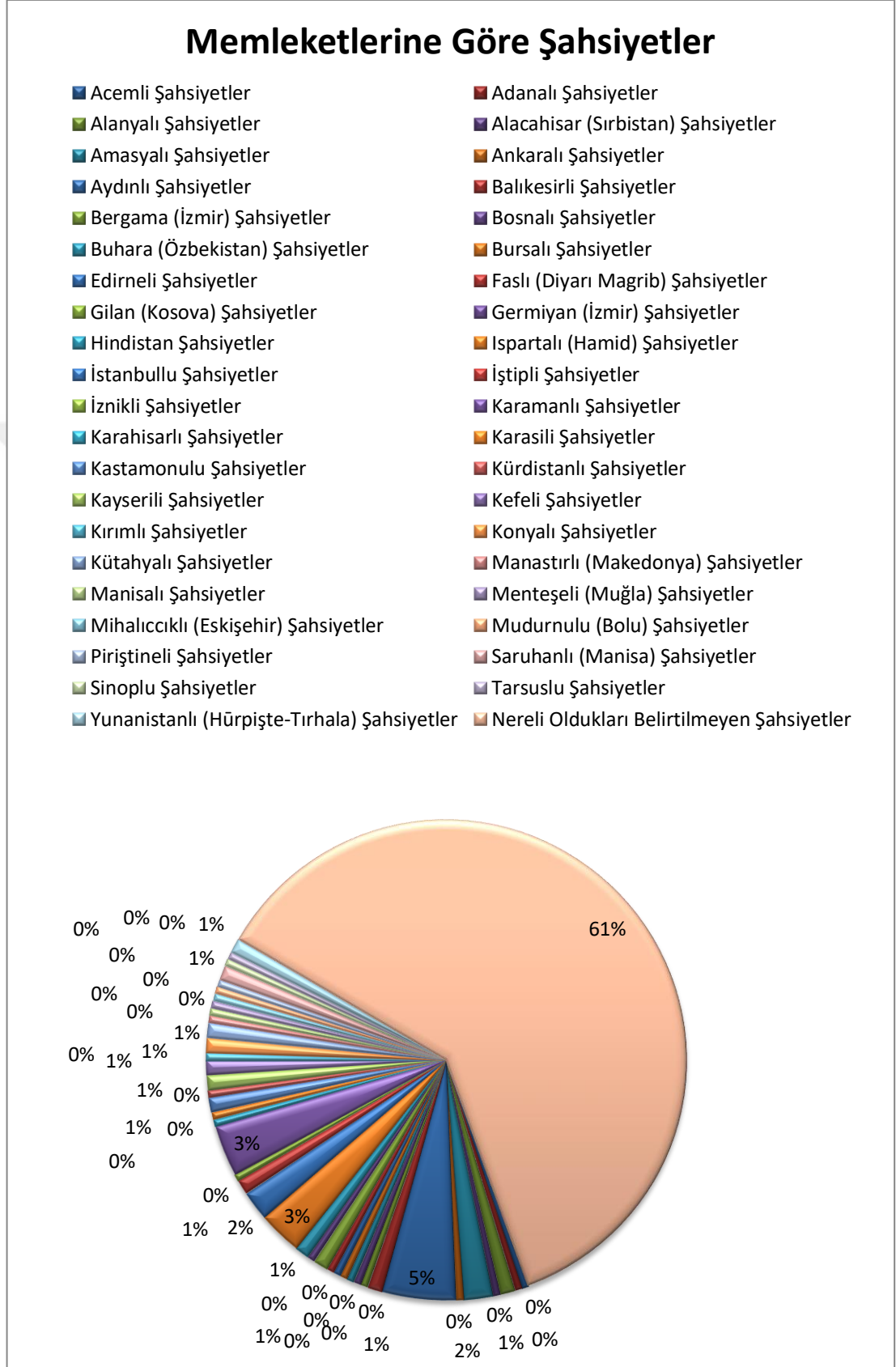
2.2.5.42. Nereli Oldukları Belirtilmeyen Şahsiyetler

Dârulkurra Şeyhi Eş-şeyh Mehmed, Eş-şeyh Budâk, Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde, Eş-şeyh Emrullâh Çelebi, Eş-şeyh Hasan Nefâyisî, Eş-şeyh Hasan Adlî, Eş-şeyh Mahmûd, Eş-şeyh Mahmûd Babatagi, Eş-şeyh Mehmed, Eş-şeyh Mehmed Dâî, Eş-şeyh Mehmed Şühûdî, Eş-şeyh Muhyiddîn, Eş-şeyh Alî İdrîsî, Eş-şeyh Velî, El-Mevlâ Abdî, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Celâl, El-Mevlâ Dervîş, El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl Meyâmin Mustafâ bin Ali, El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlîzâde Hasan, El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül İmâdî, El-Mevlâ Abdülhalîm Efendi, El-Mevlâ Emîr Ali, El-Mevlâ Feyzullâh, El-Mevlâ Haydar, El-Mevlâ İbrâhîm, El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ, El-Mevlâ Marifetullâh, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed eş-şehîr be-müteaccim, El-Mevlâ Mehmed Sadîzâde, El-Mevlâ Muslihiddîn, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi, El-Mevlâ Muzaffer İyânî, El-Mevlâ Abdülkerîm, El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ, El-Mevlâ Abdurrahîm, El-Mevlâ Abdülbâkî, El-Mevlâ Abdurrahman, El-Mevlâ Abdülvehhâb, El-Mevlâ Alî, El-Mevlâ Sahnâf Tâceddîn, El-Mevlâ Sinan, El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf, El-Mevlâ Şemseddîn, El-Mevlâ Şerîf Alî, El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Şeyh Mehmed, El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî, El-Mevlâ Tâceddîn, El-Mevlâ Tâceddîn, El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde, El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş, El-Mevlâ Zekerîyyâ, El-Mevlâ Zekerîyyâ, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Ahmed, El-Mevlâ Ahmed Hibrî, El-Mevlâ Ahmed Vihvîhek, El-Mevlâ Bayrâm, El-Mevlâ Celeb Mehmed, El-Mevlâ Dervîş Mehmed, El-Mevlâ Dervîş Mehmed, El-Mevlâ Ebû Bekr, El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn, El-Mevlâ Emîr Alî, El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb, El-Mevlâ Hasan, El-Mevlâ Hüsâmeddîn, El-Mevlâ Hüseyin, El-Mevlâ Hüseyin Hasîbî, El-Mevlâ Hüsrev, El-Mevlâ İsmâîl, El-Mevlâ Koca

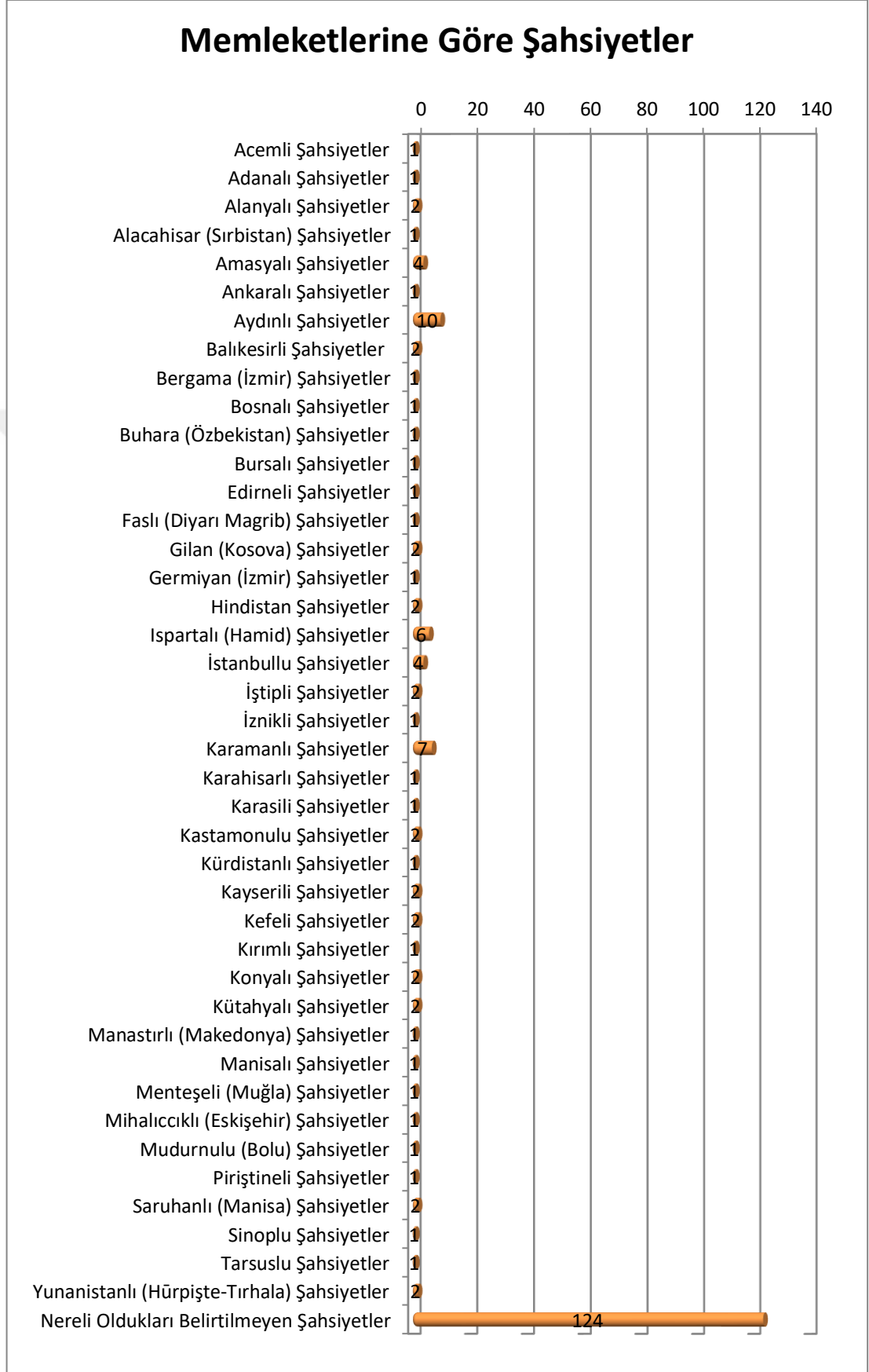
Tâceddîn, El-Mevlâ Mahmûd, El-Mevlâ Mehmed, El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Ed-dînül Hüseyinî, El-Mevlâ Mehmed bin Hayreddîn, El-Mevlâ Mehmed bin Ali, El-Mevlâ Mehmed bin Şabân, El-Mevlâ Mehmed Nihâlî, El-Mevlâ Mehmed Vücûdî, El-Mevlâ Mehmedâ Zâkî, El-Mevlâ Mehmedin Yusuf, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Mustafâ, El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed, El-Mevlâ Abdulbâkî, El-Mevlâ Abdulhadî, El-Mevlâ Abdullâh Feyzî, El-Mevlâ Abdülmümin, El-Mevlâ Alî Hâbî, El-Mevlâ Alî Kâbil, El-Mevlâ Rıdvân, El-Mevlâ Sinan, El-Mevlâ Sirâceddîn, El-Mevlâ Süleymân, El-Mevlâ Süleymân, El-Mevlâ Şâh Mehmed, El-Mevlâ Şemseddîn bin Mehmed, El-Mevlâ Şeyhî Mehmed, El-Mevlâ Tâceddîn, Es-sultân Ahmed Hân İbnü's-sultân Mehmed Hân, Kogacızâde, Münîrî Efendi, Turmuş Dede

Tablolarda, memleketleri bilinmeyen şahısların sayısı, memleketleri verilen şahıslarından çok daha fazladır. İncelenen bölümde (Özcan, 1989: 486-623) en fazla Aydın doğumlu 10 kişiye ulaşılmıştır. Bu şehri Karaman, Isparta ve İstanbul takip eder. Memleket listesinde en büyük payı, 124 kişi ve % 61 dilimle, nereli oldukları hakkında bilgi verilmeyen şairler oluşturmaktadır.

Tablo 2.7. Memleketlerine Göre Şahsiyetler.

Şekil.2.7. Memleketlerine Göre Şahsiyetler

2.2.6. EĞİTİM ALINAN ŞAHSİYETLER

2.2.6.1. Ebussuûd Efendi

Osmanlı şeyhülislâmı, hukukçu ve müfessiridir. Ebussuûd kelimesi onun adı gibi görünmekteyse de tefsirinin mukaddimesinde kendisinden Ebussuûd Mehemmed şeklinde bahsettiği dikkate alınırsa asıl adının Muhammed, Ebussuûd'un da bir künye veya lakap olduğu tespit edilmektedir. "Müftü'l-Enâm, Şeyhü'l-İslâm, Sultânü'l-Müfessirîn, Hâtimetü'l-Müfessirîn, Muallim-i Sâni, Allâme-i Kül, Hoca Çelebi, Ebû Hanîfe-i Sâni" unvanlarıyla anılır. Bu künyeyi niçin aldığı konusunda kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Ebussuûd Efendi, yaygın görüşe göre 30 Aralık 1490'da İstanbul yakınlarındaki Meteris (Metris-Müderis) köyünde dünyaya geldi. Ailesi o zaman Amasya'ya, bugün Çorum'a bağlı bulunan İskilip'ten olup babası Şeyh Muhyiddin Mehmed Yavsî İskilip'e bağlı İmâd (Direklibel) köyünde doğmuştur. İskilibî nisbesinden hareketle onun da İskilip'te doğduğu ileri sürülmüşse de bu ihtimal zayıftır.

Dedesi Mustafa El-İmâd (İmâdî), Ali Kuşçu'nun kardeşidir. Bazı şarkiyatçılar İmâd'ı Âmid ile karıştırıp Ebussuûd Efendi'nin Diyarbakırlı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Zira Ebussuûd Efendi'nin ailesinin şimdi Irak topraklarında kalmış bulunan İmâdiyeli değil İskilip'e bağlı İmâdî olduğu, çağdaşı bazı kaynaklar da dâhil olmak üzere hemen bütün kaynaklarca belirtilmektedir. Bu nedenle Âlî Mustafa Efendi ve Peçuylu İbrâhim'in İmâd'ı, İmâdiye ile karıştırarak Ebussuûd Efendi'yi Kürt asıllı göstermeleri de yanlıştır.

İlk tahsilini babasından alan Ebussuûd Efendi, daha sonra İbn Kemal'den ders almıştır. Ebussuûd Efendi, ilk olarak 1516'da Çankırı Medresesi'ne, buraya gitmekte tereddüt göstermesi üzerine de İnegöl İshak Paşa Medresesi'ne tayin edilmiştir.

Dâvud Paşa Medresesi, Mahmud Paşa Medresesi, Bursa Sultâniyesi, Müftü Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Beş yıl bu vazifede kaldıktan sonra önce Bursa, sonra İstanbul kadılığına getirilmiştir. 1537'de Rumeli kazaskerliğine tayin edilmiştir. Sekiz yıl Rumeli kazaskeri olarak görev yapan Ebussuûd Efendi 1545'te Fenârîzâde Muhyiddin Efendi'nin yerine şeyhülislâm olmuştur.

Yirmi sekiz yıl on bir ay şeyhülislâmlık yapan ve bu arada bazı siyasi olaylarda ağırlığını hissettiren, Kıbrıs seferinin açılmasını fetvasıyla destekleyen Ebussuûd Efendi 23 Ağustos 1574 tarihinde vefat etmiştir.

Tefsir, hukuk ve dil ve edebiyat alanlarında birçok eseri bulunan Ebussuûd Efendi devrin geleneğine uyarak Türkçe ve Arapça bazı şiirler kaleme almışsa da onda bir sanat kabiliyeti olduğunu söylemek oldukça güçtür. Arapça şiirlerinin en tanınmış, Ebü'l-Alâ el-Maarri'ye muâraza niyetiyle kaleme aldığı el-Kasîdetü'l-Mîmiyye'dir.

Ebussuûd Efendi birçok hayır eseri de yaptırmıştır. Eyüp Sultan'daki zâviye, sıbyan mektebi ve sebilden oluşan külliyesinde kendi mezarının da yer aldığı aile haziresi bulunmaktadır. İstanbul'da Macuncu Odabaşı mahallesinde kendi adıyla anılan bir çeşme ve hamamla İskilip'te babasının türbesi yanında cami, imaret ve mektep inşa ettiren Ebussuûd Efendi'nin bu külliye ile ilgili Arapça vakfıyesi İstanbul Evkaf İdaresi'nde kayıtlıdır.

2.2.6.2. Kadızâde (Ahmed Şemseddin) Efendi

1512'de doğmuştur. Babası Kanûnî Sultan Süleyman devrinde Edirne kadısı olan Bedreddin Mahmud'dur. İlköğreniminden sonra Kılıççızâde İshak Çelebi'den, Çivizâde Muhyiddin Mehmet Efendi'den, Ebussuûd Efendi'den ve Sadî Efendi'den ders almıştır. Nihayet Kadrî Çelebi'nin talebesi iken mülâzemet almıştır.

Medrese eğitimliğine 25 akçe tahsisatlı Bursa Ferhâdiye Medresesi'nde başlayan Kadızâde, 1550'de Sahn-ı Seman'dan birine tayin edildi. 1553 yılı başlarında Süleymaniye'nin doğu tarafında tamamlanan iki medreseden biri kendisine, diğeri Mimarzâde'ye verilmiştir. Müderrislikten kadılık mesleğine geçen Kadızâde, 1555'te Halep kadısı olmuş, 1560'ta 80 akçe ile emekliye ayrılmıştır.

Kadızâde, yılında 1563 Perviz Efendi'nin yerine İstanbul kadısı olmuştur. 1575'te Süleymaniye Dârülhadi'sine tayin edilmiştir. Aynı yıl içinde Rumeli kazaskeri olmuştur. 1577'de Hâmid Efendi yerine şeyhülislâmlık makamına getirilmiştir. 25 Mayıs 1580'de vefat eden Kadızâde, İstanbul'da Küçük Karaman'daki türbesine defnedilmiştir.

Kadıızâde'nin çeşitli kitaplara yazdığı şerh ve hâşiye tarzında birçok eser ve risâlesinden bahsedilmektedir.

2.2.6.3. Ataullâh Efendi

Ataullah Ahmed Efendi, Aydınoğulları Beyliği'nin merkezi durumunda olan Birgi'de dünyaya geldi. Leysizâde Pir Ahmed Çelebi, Ebussuûd Efendi ve Sa'di Çelebi'den dersler aldı. Tahsilini tamamladıktan sonra çeşitli medreselerde müderrislikler yaptı. Hasan Beyefendi vasıtasıyla Vezir-i Azam Rüstem Paşa 'ya intisab etti. Rüstem Paşa 954/1547-8 yılında İstanbul'daki medresesini yaptırdığında Ataullah Efendi'yi günlük 50 akçe ile ilk müderris olarak tayin etti. 957/1550'de, Manisa'da bulunan Şehzâde Selim'e hoca tayin edildi. Şehzâde Selim, babası Kanuni Sultan Süleyman'ın vefatı üzerine 974/1566'da padişah olunca Ataullâh Efendi'nin nüfûzu da çok arttı. Ataullah Efendi'nin İmam Birgî ile aralarında kuvvetli bir dostluk vardı. O kadar ki, Ataullah Efendi doğum yeri olan Birgi'de yaptırmış olduğu Daru'l-Hadis'e İmam Birgî'yi ilk müderris olarak tayin ettirmiş, ona iyi maddi imkânlar hazırlamış ve ismini medresesi ve diğer vakıflar için hazırladığı vakfiyede açıkça zikretmişti.

Ataullah Efendi 979/1571-2 yılında vefat etti. Cenazesi için büyük bir tören yapıldı. Padişah Bab-ı Ali'ye indi. Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa ve diğer vezirler tabutunu taşıdılar. Cenaze, Süleymaniye Camii'ne getirildi. Namazını Şeyhulislâm Ebussuûd Efendi kıldırdı. Şeyh Vefa Türbesi haziresine defnedildi. (Arslan 1997:63)

2.2.6.4. Birgî Mehmed Efendi

Birgî diye de bilinmektedir. 929/1522 tarihinde Balıkesir'de doğdu. Birgî Mehmed Efendi diye şöhret bulsa da asıl adı Takıyyüddin Mehmed olup Zâviye mensubu âlim ve faziletli bir kişi olan babası Pîr Ali Balıkesir'de müderristi. Balıkesir'in Çay mahallesindeki kabri bugün de ziyaret edilmektedir.

Birgî ilk tahsilini babasının yanında yaptı. Ondan Arapça, mantık ve diğer bazı ilimleri okudu, bu arada Kur'an'ı da ezberledi. Daha sonra İstanbul'a giderek Mahmutpaşa mahallesinde Küçük Şemseddin Efendi'den ders aldı. Daha sonra Ahîzâde Mehmed Efendi ve Rumeli kazaskeri olan, Kızıl Molla lakabıyla tanınmış Abdurrahman Efendi'nin öğrencisi oldu. İcâzet olarak müderrislik pâyesini elde etti.

Ardından Abdurrahman Efendi'nin yanına mülâzım olup ihtisasını tamamladı. Bir süre bazı medreselerde müderrislik yaptı. Kanûnî döneminde hocası Abdurrahman Efendi'nin aracılığıyla Edirne kassâm-ı askerîsi olan Birgivî bu görevi süresince ders okutmaya devam etti. Bu arada camilerde vaaz veriyor, halkı Kur'an ve Sünnet'e uymaya davet ediyor, halkın bidatlar, batıl itikadlarla ve meşru olmayan uygulamalarla mücadele etti. Bununla birlikte Birgivî birçok Osmanlı ulemâsından farklı olarak sosyal gelişmeleri de tenkitçi bir yaklaşımla takip etmiştir.

Birgivî 981 yılında vebaya yakalanarak hicrî yıla göre elli iki yaşında vefat etti ve Birgi'ye getirilerek burada defnedildi.

Birgivî, başta el-‘Avâmil ve İzhâr olmak üzere Arap grameri konusunda kaleme aldığı eserlerle de İslâm ilimleri alanında büyük bir hizmet ifa etmiş ve haklı olarak yaygın bir şöhrete kavuşmuştur. İlmî açıdan önemlerine göre Arap dili grameri, ahlâk-tasavvuf, fıkıh, akaid, tefsir-kıraat, hadis gibi sahalarda çoğu Arapça, birkaçı da Türkçe olmak üzere tesbit edilebilmiş altmışa yakın eseri bulunmaktadır.

2.2.6.5. Çivizâde Efendi

Şeyhülislâm Çivizâde Muhyiddin Mehmet Efendi'nin oğlu olan Çivizâde, 1530-31 yılında İstanbul'da doğmuştur. Perviz Efendi, Taşköprüzâde Ahmed Efendi, Karesili Hasan Efendi, Mâlul Emir Efendi'den ders almıştır. Kasımpaşa, Mihrimah Sultan, Sahn-ı Seman, Ayasofya ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. Şam, Mısır, Bursa, Edirne ve İstanbul'da kadılık yapmıştır. 1582 tarihinde Malulzâde Mehmet Efendi'nin yerine şeyhülislâmlığa getirillen Çivizâde 1587'de vebadan ölmüş ve Eyüp'te defnedilmiştir (İpşirli, 1993: 347).

2.2.6.6. Kınalızâde Hasan Efendi

Bursa'da 953/1546'da doğdu. Babası Ahlâk-ı Alâî'nin yazarı, Osmanlı şair ve devlet adamı Kınalızâde Ali Efendi'dir. Büyük dedesi Abdülkadir Hamîdî sakalına kına yaktığından dolayı soyundan gelen aile de bu adla anılmıştır. Devrinin yüksek kültür ve ilim muhiti içinde yetişen Hasan Çelebi iyi bir öğrenim görerek Ebussuûd Efendi'den mülâzım olan Kınalızâde Hasn Çelebi, çeşitli medreselerde müderrislik ve

Halep, Kahire, Edirne, Bursa, Eyüp ve Eski Zağra kadılık yapmıştır. Mısır'a yerleşen Kınalızâde, 1012/1603 yılında Mısır'da vefat etmiştir.

Molla Hüsrev'in ed-Dürer ve'l-Gurer'ine hâşiye yazdığı bildirilen Hasan Çelebi'nin bir divanı bulunmamaktadır. Asıl ününü nesir ve Tezkiretü's-Şuarâ ile kazanmıştır. Hasan Çelebi tezkiresinde ağır bir dil kullanmış ve bu şekilde inşadaki kabiliyetini gösterme imkânı bulmuştur. Dilinin sadeliğinden dolayı Latîfî'yi eleştiren Hasan Çelebi, Âşık Çelebi'ye göre daha isabetli görüşler belirtmiş, şairleri anlatırken onların sanattaki seviyelerine uygun bir üslup kullanmayı başarmıştır. Edebiyat tarihi araştırmacılarının önemli kaynaklarından biri olan Tezkiretü's-Şuarâ döneminde çokça tanınmış ve yayılmıştır. Sadece İstanbul kütüphanelerinde altmış civarında yazma nüshası bulunan eser İbrahim Kutluk tarafından edisyon kritiği yapılarak iki cilt halinde yayımlanmıştır (İsen, 1978).

2.2.6.7. Kınalızâde Ali Efendi

Kınalızâde Ali Efendi, 916/1510'da Isparta'da doğdu. Babası çeşitli kadılıklarda bulunan Mîrî mahlaslı Emrullah Efendi, dedesi Abdülkadir Hamîdî'dir. Ali Efendi, ilköğrenimini Isparta'da yaptıktan sonra İstanbul'a giderek devrin ileri gelen müderrislerinden dersler aldı. Devrin meşhur âlimi Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi'den istifade etti, ardından da 945/1538'de Çivizâde'nin yardımcısı oldu.

Kınalızâde Ali Efendi'nin müderrisliğe ilk tayini, hocası Çivizâde ile Ebussuûd Efendi'nin aralarının açık olmasından dolayı biraz zaman aldı. Çeşitli medreselerde müderrislik ve çeşitli bölgelerde kadılık görevlerinde bulundu. Son olarak Abdülkadir Şeyhî Efendi'nin yerine Anadolu kazaskeri oldu.

979/1571 yılında nikris (gut) hastalığının nüksetmesi neticesinde vefat etti. Atâî onu bir yahudi doktorun kasten öldürdüğünü belirtmektedir (Zeyl-i Şekâik, I, 168).

En önemli eseri dönemin meşhur Ahlâk-ı Alâî'dir. Bunun yanında Türkçe yazdığı Münşeât-ı Kınalızâde, Muammeyât ve Târîh-i Kınalızâde adlı eserleri de vardır. Ayrıca Arapça kaleme aldığı eserleri, kaside, naat ve hâşiye ve ta'likatları bulunmaktadır.

2.2.6.8. Malulzâde Nakip Efendi

Malulzâde Nakip Efendi, 940/1533 yılında doğdu. Babası Kanûnî Sultan Süleyman dönemi kazaskerlerinden Mâlûl Mehmed Emin Efendi'dir. Nakîbüleşraflık yaptığından dolayı "nakîb" lakabıyla da anılır. Uzun müddet Ebussuûd Efendi'nin mülâzımlığını yaptıktan sonra ona damat olan Mehmed Efendi, önce Bursa'da Emirsultan'da Kasım Paşa Medresesi'nde günlük 30 akçe ile müderrislik yaptı. Ardından 40 akçe yevmiye ile İstanbul'da Pîrî Paşa Medresesi'ne müderris oldu. Çeşitli medreselerde müderrislik yaptıktan sonra kadılığa geçti ve sırasıyla Halep, Şam, Mısır, Bursa ve Edirne kadılıklarında bulundu. 981/1573'te Anadolu kazaskeri oldu, ancak 983/1575'te bu görevden ayrılarak "vazîfe-i emsâl ile" uzlete çekildi, yerine Çivizâde Mehmed Efendi geçti. Bağdâdîzâde Hasan Çelebi'nin yerine 984/1576'da nakîbüleşraflığa, 987/1579'da Çivizâde Mehmed Efendi'nin yerine Rumeli kazaskerliğine getirildi. Bir yıl sonra da Kadızâde Ahmed Şemseddin Efendi'nin vefatı üzerine 988/1580'de şeyhülislâmlığa tayin edildi. Günlük işlerin telâşından uzaklaşmak amacıyla 989/1581'de kendi isteğiyle şeyhülislâmlıktan ayrıldı. İstifaya zorlandığı veya azledildiği de rivayet edilir. Bir yıl yedi ay yirmi yedi gün süren şeyhülislâmlıktan ayrıldıktan sonra da nakîbüleşraflık vazifesini sürdürdü. 992/1583 yılında vefat eden oğlunun acısına dayanamayarak 993/1584'te vefat etti ve babasının Edirnekapı semtinde bulunan dârü'l-kurrâsının hazîresine defnedildi.

Kaynaklarda ulemâ arasında olgun kişiliği, iyi ve düzgün konuşmasıyla tanındığı belirtilen Mâlûlzâde Mehmed Efendi'nin eseri bulunduğu dair bir bilgi yoktur.

2.2.6.9. Molla Ahmet Efendi

Doğum yeri ve tarihi tam olarak bilinmemekte olan Ahmet Efendi, Yûsuf adlı bir kişinin oğludur. İstanbul'da tahsil gören Ahmed Efendi, Kınalızâde Fehmî Mehmed Efendi'den ders aldı. Ali Paşa-yı Cedîd Medresesi'nde onun muîdi olduğu için bu lakapla anıldı. Kınalızâde'den mülâzemet aldı ve 1003/1594'te müderrisliğe başladı. 40 akçe medreseden mâzul olduktan sonra Çeşitli medreselerde müderrislik yaptıktan sonra kadılığa geçti ve sırasıyla 1035/1625'te Şam, 1039/1629'da Kahire, 1043/1633'te Edirne ve 1045/1635'te İstanbul kadılıkları yaptı.

Zilkade 1046/1636'da Anadolu kazaskerliğine tayin edilen Ahmed Efendi, IV. Murad'ın Bağdat seferine katılmak üzere hazırlık yaptığı sırada cereyan eden bir olay yüzünden azledildi ve kadılık ve müftülük verilerek Belgrad'a yollanmıştır.

Ahmed Efendi'nin mâzuliyet dönemi kısa sürmüş ikinci defa 1049/1639'da Anadolu kazaskeri, 1051/1641'de de ikinci defa Rumeli kazaskeri oldu. 1054/1644'te emekliye sevk edildi. Ahmed Efendi 1055/1645'te Ebûsaid Mehmed Efendi'nin yerine şeyhülislâmlığa getirilmiş ve 1057/1647'de vefat etmiştir.

2.2.6.10. Nureddinzâde Efendi

Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde kalan Filibe'nin Göpsi nahiyesine bağlı Anbarlı köyünde, 908/1502 yılında doğdu. Asıl adı Mustafa Muslihuddin'dir. Babası Nûreddin Ahmed Efendi'ye nisbetle Nûreddinzâde diye tanındı. Kanûnî Sultan Süleyman dönemi Anadolu kazaskerlerinden Mîrim Kösesi diye meşhur Mehmed Efendi'den ilim tahsil etti. Ardından Halvetî şeyhi Sofyalı Bâlî Efendi'ye intisap etti, seyr ü sülûkünü tamamladıktan sonra Tatarpazarcığı'na şeyh olarak gönderildi. Burada açtığı tekkedeki faaliyetleriyle pek çok mürid edindi. Bazı fitneleri önlemek için İstanbul'a giden Nureddinzâde dönemin şeyhülislâmı ve sadrazamıyla görüştü ve onlar etkilemeyi başardı. Ailesini de İstanbul'a getiren Nureddinzâde çeşitli zaviyelerde şeyhlik yaptı. Dönemin yöneticileriyle sık görüşmeleri eleştirilere neden olsa da Nureddinzâde yöneticilere nasihat vermeye devam etti.

Nureddinzâdenin başta tefsir alanında olmak üzere çeşitli risale, tercüme ve şerhleri bulunmaktadır. Lemezât müellifi Halvetiyye şeyhlerinden Cemâleddin Hulvî'nin Nûreddinzâde'nin damadı olduğu kaydedilmektedir.

2.2.6.11. Sâdeddin Efendi

943/1536'da İstanbul'da doğdu. Büyük babası, Şah İsmâil'e intisap etmişken Çaldıran zaferinden sonra Yavuz Sultan Selim tarafından İranlı âlim ve sanatkârlarla birlikte Tebriz'den İstanbul'a getirilen ve padişahın güvenini kazanarak "hâfız-ı mahsûs-i sultânî" sıfatı ile Mısır seferine katılan İsfahanlı Hâfız Muhammed, babası Yavuz Sultan Selim'in çok sevdiği nedimi Hasan Can Çelebi'dir. Sâdeddin Efendi, babasının saray çevresindeki etkisi sebebiyle daha küçük yaşta iken iyi bir tahsil gördü; sahn

müdürrisi Karamânî Mehmed Efendi'den ve devrin ileri gelen âlimlerinden ders aldı. Daha sonra Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi'den mülâzemetle 963/1555'te İstanbul'daki Murad Paşa Medresesi müdürrisliğine tayin edildi. Şevval 971/1563'te Bursa Yıldırım Bayezid Medresesi'ne nakledildi ve bir yıl sonra hâriç rütbesine yükseltilerek yevmiyesi 50 akçeye çıkarıldı. Zilhicce 977/1569'da Bursa Sultânî Medresesi pâyesini alan ve ertesi yılın sonlarında Sahn müdürrisliğine terfi eden Sâdeddin Efendi, Şehzâde Murad'ın muallimi İbrâhim Efendi'nin ölümü üzerine Muharrem 981/1573'te onun yerine şehzâde hocalığına tayin edilip Manisa'ya gönderildi.

Bu görev Sâdeddin Efendi'nin hayatında bir dönüm noktası olmuş ve ilim hayatında olduğu kadar devlet yönetiminde de etkinliği giderek artmıştır. Bundan sonra “Hoca” ve “Hoca Efendi” diye şöhret bulmuştur.

Hoca Sâdeddin Efendi, çeyrek yüzyıla yakın ilmiye mesleği yanında idarî ve siyâsî işlerde de söz sahibi olmuştur. Zamanın birçok edip ve şairi eserlerini ona ithaf etmişlerdir. Kendisini acı bir dille tenkit eden Gelibolulu Mustafa Âlî bile Menâkıb-ı Hünerverân'ını onun arzusu üzerine yazmış ve rasathâne kurması için büyük destek verdiği Takıyyüddin astronomiyle ilgili yazdığı eserleri ona ithaf etmiştir. Himayesine mazhar olanlar arasında ilmiye mensupları yanında Şeh-nâmecî Lokman ve Kınalızâde Hasan Çelebi de sayılabilir. Devrinin önemli siyâsî olaylarında rol oynaması birçok muhalifinin ortaya çıkmasına yol açmış ve hakkında bazı suistimallere karıştığı yolunda ithamlarda bulunulmuştur. Özellikle oğullarını ve yakınlarını önemli mevkilere getirmesi ulemâ mesleğindeki bozulmaya sebep olarak gösterilir. Büyük ulemâ ailelerinin doğuşu da bu döneme dayandırılır. Daha sağlığında oğullarını Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerine getirtmiş, böylece Hocasâdeddinler ailesi ulemâ arasında nüfuzlu bir yer kazanmış ve bu aile etkisini sonraki asırlarda da sürdürmüştür. Nitekim Hoca Sâdeddin'in beş oğlu da babaları gibi ilmiye sınıfına girmiş, ilk ikisi Mehmed ve Esad efendiler şeyhülislâmlığa, Abdülaziz ve Sâlih efendiler kazaskerliğe kadar yükselmiştir. Torunlarından Ebûsaid Mehmed, Bahâî Mehmed ve Ebûsaid'in oğlu Feyzullah efendiler de şeyhülislâmlık yapmışlardır.

Hoca Sâdeddin Efendi Eyüp Camii'nde herkese açık bir kütüphâne kurmuş, oturduğu Beşiktaş semtinde bir hamam ve bir ekmek fırını yaptırmıştır. Eyüp'te inşa ettirdiği dârülkurrâ daha sonra tekkeye ve mescide çevrilmiştir. Bu mescid Servi Mahallesi

Mescidi (Hoca Sâdeddin Efendi Mescidi) adıyla anılmaktadır. Hoca Sâdeddin ayrıca Sofular'daki Sofu Ali Çavuş Mescidi'ni de tamir ettirmiştir.

Hoca Sâdeddin Efendi'ye bir tarihçi olarak büyük şöhret kazandıran eseri Tâcü't-tevârîh'tir. Selim-nâme ise Yavuz Sultan Selim'e ait menâkıb türü bazı kıssalardan ibaret olup Tâcü't-tevârîh'in II. cildinin sonuna ilâve edilmiştir. On iki hikâyeden oluşan Selim-nâme'nin metnini ayrıca Ahmet Uğur neşretmiştir. (AÜ İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi, IV [1980]) (Uğur,1980:225-241).

Hoca Sâdeddin Efendi Abdülkerîm el-Kuşeyrî'nin er-Risâle'sini, Şattanûfî'nin Abdülkâdir-i Geylânî'nin menâkıbına dair Behcetü'l-Esrâr'ını ve Muslihuddîn-i Lârî'nin Farsça yazılmış Mir'âtü'l-Edvâr'ını Türkçeye çevirmiştir. Ayrıca Ūşî'nin Mâtürîdiyye akaidine dair el-Emâlî adlı eserini tercüme etmiş, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Lâmiyye-i Kelâmiyye başlığı altında kütüphânesindeki bir yazma mecmua içinde yer alan bu tercümeyi neşretmiştir. Hoca Sâdeddin Efendi, kendi ifadesine göre bu tercümeyi aynı vezin ve kafiye ile üç gecede hazırlayıp III. Murad'a sunmuştur. İçinde, Gazi Giray'ın Hoca Sâdeddin'e gönderdiği mektuplarla diğer bazı mektupların bulunduğu Mekâtîb-i Sultânî adlı bir mecmuanın onun tarafından tertip edildiği belirtilir. Ayrıca Selânikî'nin kaydına göre Kırım Hanı II. Gazi Giray'a sefere katılması için nasihat yollu mektup göndermiştir.

2.2.6.12. Şeyhî Efendi

1514'te İstanbul'da doğdu. Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin kardeşi olan Şeyh Hacı Efendi'nin oğludur. Bundan dolayı Şeyhî lakabı ile tanınmıştır. İlk tahsilinden sonra Ebussuûd Efendi'ye intisap etti ve ondan ders alarak mülâzım oldu. Öğretim hayatına Gelibolu'daki Sarıca Paşa ve Bursa'daki Yıldırım medreselerinde başladı. Daha sonra 1551-1562 yılları arasında sırasıyla Çorlu'da Ahmed Paşa, İstanbul'da Haseki, Sahn-ı Seman, Ayasofya ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik, ardından Şam, Mısır, Bursa ve İstanbul'da kadılık yaptı. 1570'te Anadolu, 1571'de de Rumeli kazaskerliğine getirildi. 1573'te bu görevinden ayrıldı. 1583'te kendisine Süleymaniye Dârülhadisi müderrisliği verildi. 8 Mayıs 1587'de Çivizâde Mehmed Efendi'nin ölümü ile boşalan şeyhülislâmlığa getirildi. Şeyhülislâmlığı döneminde, çekilen malî sıkıntı yüzünden akçenin değerinin düşürülmesi ve bu değeri düşük

akçenin askere ulûfe olarak verilmek istenmesi üzerine çıkan olaylar sırasında, bir grup sipahi Abdülkadir Efendi'ye, verilen bu "mağşûş akçe" ile esnaftan zorla alınan eşya ve yiyeceğin helâl olup olmadığını sormuştu. Abdülkadir Efendi'nin "haramdır" şeklindeki fetvası üzerine gelişen ve tarihe Beylerbeyi Vak'ası adıyla geçen kanlı olaylar sonunda Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa ve Başdefterdar Mahmud Efendi idam edilirken, Vezîriâzam Siyavuş Paşa, bazı vezirler ve devlet erkânı ile birlikte 2 Haziran 1589'da 250 akçe maaş ile o da azledildi. 27 Receb 1002'de (18 Nisan 1594) vefat etti; cenazesi Eyüp'te kendi yaptırdığı mescidin hazîresine defnedildi (İpşirli, 1988: 244).

2.2.6.13. Sun'ullâh Efendi

İstanbul'da 960/1552 yılında doğdu. Kanûnî Sultan Süleyman devri kazaskerlerinden İskilipli Molla Câfer Çelebi'nin oğludur. Babasından ve Zenbillizâde Fudayl Çelebi'den ders aldıktan sonra amcazâdesi olan Ebussuûd Efendi'ye intisap ederek 977/1569'da ona mülâzım oldu. Ardından müderrislik görevine başladı. İlimiye mesleğindeki kademeleri tamamladıktan sonra Hoca Sâdeddin Efendi'nin vefatı üzerine 1008/1599'da şeyhülislâm oldu. Şeyhülislâmlığı döneminde sosyal meseleler yanında siyasî konularda da ağırlığını hissettirdi. Tarihçi Selânikî, dürüstlüğüne çok takdir ettiği Sun'ullâh Efendi'nin toplumun nizam ve intizamı için ısrarla üzerinde durduğu hususları etraflıca anlatır. Bunlar arasında vakıfların idaresindeki israfın, kadınların çarşı ve pazarlarda rastgele gezmelerinin önlenmesi, rüşvetin yasaklanması, saraylı kadın ve hadımların idareye müdahalelerine engel olunması, paranın değerinin korunması, bozulmuş olan ilmiye mesleğine çekidüzen verilmesi konuları öne çıkar.

Sun'ullâh Efendi'nin, merkezî idareyi çok meşgul eden Karayazıcı Abdülhalim'in affı, ayrıca ona görev verilmesinde de etkili olduğu bilinmektedir. Karayazıcı daha sonra karışıklıklar çıkarınca Sun'ullâh Efendi ağır eleştirilere mâruz kaldı. Sonunda 1010/1601'de görevinden azledildi.

Sun'ullâh Efendi 1011/1602'de tarihinde ikinci defa şeyhülislâmlığa getirildi, ancak otuz dört gün sonra azledildi. III. Mehmed'in vefatı, yerine oğlu I. Ahmed'in cülûsunun ardından 10 Muharrem 1013/1604'te üçüncü defa şeyhülislâm oldu. Bu dönemde yine çeşitli idarî ve askerî kararlarda, toplanan meşveret meclislerinde etkin

rol oynadı. Özellikle Sadrazam Derviş Paşa ile karşı karşıya geldi. Hatta 1015/1606 Saferinde yapılan bir meşverette I. Ahmed ile tartıştı. I. Ahmed 1015/1606'da tekrar azletti. Fakat bu mâzuliyet dönemi kısa sürdü. Ebülmeyâmin Mustafa Efendi'nin vefatı üzerine 1015/1606'da yeniden şeyhülislâm oldu. Fakat bir süre sonra Sun'ullâh Efendi, Kırım hanlığına tayin meselesine karışması ve devlet adamlarıyla ters düşmesi yüzünden I. Ahmed tarafından tekrar azledildi 1017/1608. Bundan sonra inzivaya çekilen Sun'ullâh Efendi 1020/1611'de hacca gitti. Döndükten bir süre sonra 8 Safer 1021/1612'de vefat etti. Fâtih Camii'nde Aziz Mahmud Hüdâyî'nin kıldırıldığı cenaze namazının ardından Kırkçeşme'de Hüsam Bey Mescidi'nde yol kenarına, daha önce vefat eden büyük oğlu Mehmed Çelebi'nin mezarı yanına defnedildi.

Sun'ullâh Efendi'nin içinde bulunduğu bu hadiseler ilmiye teşkilâtı kadar Osmanlı siyasî ve askerî tarihini de etkilemiş, özellikle yeniçerilerle sipahiler arasında düşmanlığın artmasında rol oynamıştır. Onun saltanata alternatif biri gibi gösterilmiş olması da siyasî gücü hakkında fikir verir. Kaynaklarda dürüst, samimi, azli pahasına da olsa doğruyu söylemekten çekinmeyen bir âlim olduğu belirtilir. Döneminin ricâlini şiddetle eleştirmesiyle meşhur Âlî Mustafa Efendi, Sun'ullâh Efendi'den hep takdirle bahsetmiştir. Selânikî, Atâî, şair Cinânî, Koçi Bey de ondan sitayişle söz etmiş, Hasanbeyzâde, Naîmâ gibi bazı tarihçiler Sun'ullâh Efendi'nin etrafındakilere çabuk inandığını, bu yüzden Karayazıcı ve Kırım Hanlığı meselelerinde hata ettiğini belirtmiştir. Sun'ullâh Efendi'nin çeşitli konularda verdiği fetvaları içeren standart, tertipli, henüz basılmamış bir fetva mecmuası bulunmaktadır (Süleymâniye Ktp. Hasan Hüsnü Paşa, nr. 502). Ayrıca yer yer fetvalarının asıllarına da rastlanmaktadır (İpşirli, 1987: 228-256). Sun'ullâh Efendi'nin münşeât mecmualarında çeşitli mektupları yanında şiirleri de bulunmaktadır.

2.2.6.14. Yahya Efendi

Safer 969/1561'de İstanbul'da doğdu. Şeyhülislâm Bayramzâde Zekeriyâ Efendi'nin oğludur. Abdülcebbarzâde Derviş Mehmed Efendi'den ve diğer bazı âlimlerden ders okuyarak kendini yetiştirdi. 1053/1643'te vefat etti; babasının Fatih Çarşamba'da Sultan Selim Camii yakınında yaptırdığı medresenin hazîresine defnedildi. Ölümüne pek çok tarih düşürülmüştür.

Şairliği kadar şeyhülislâm olarak da dikkat çeken Yahyâ Efendi kaynaklara göre gönül ehli, rind-meşrep, hoşsohbet, nüktedan, hak bildiği yoldan şaşmayan, bulunduğu makamın hakkını veren, siyaset bilen, çevresindekilerden daima saygı gören, cömert ve mütevazı bir kişidir.

Klasik Türk edebiyatının önde gelen gazel şairlerinden olan Yahyâ Efendi'nin genç yaşta şöhrete kavuştuğu, şuh, akıcı ve dokunaklı gazellerinin herkes tarafından beğenildiği tezkirelerde zikredilir. Divanı büyük çoğunlukla gazellerden meydana gelen şair bent halindeki nazım şekillerine fazla itibar etmemiştir. Divanında kısa bir na't dışında dinî şiirlere yer vermemiştir; şairin tasavvufî içerikli sâkî-nâmesini yine bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Divanında mahallî unsurlara da yer veren şair dil ve ifade yönünden Necâtî, Zâtî ve Bâkî tarzını sürdürerek şehirli Türkçesini şiire hâkim kılmaya çalışmış, sanat uğruna dolaylı ve külfetli anlatımlardan kaçınarak sade ve samimi bir söyleyiş benimsemiştir. Ona göre Tanrı vergisi olan şiir taze, yakıcı ve etkileyici, açık, sade, akıcı ve tatlı olmalı, yeni anlamlar ve yeni mazmunlar içermelidir. Onun duygu ve hayal bakımından son derece zengin ve zarif şiirlerinden bazıları bestelenmiştir.

Eserleri. 1. Divan: Birçok nüshası bulunan divanın ilk neşri, İstanbul'da 1334/1515'te İbnülemin Mahmud Kemal başkanlığındaki bir heyet tarafından gerçekleştirilmiş, baş tarafına İbnülemin şairin hayatına ait kapsamlı bir giriş yazmıştır. Bu neşirde biri naat olmak üzere altı kaside, bir sâkî-nâme, bir tahmîs, 450 gazel, on altı tarih, on bir kıta, dört rubâî, on altı nazm ve altmış dört beyit bulunmaktadır.

2. Ta'îlku Şerhi Câmi 'i'd-Dürer: Muhsin-i Kayserî'nin Secâvendî'ye ait el-Ferâ'izü's-Sirâciyye'yi manzum hale getirdiği Câmi'u'd-Dürer adlı eserine yine kendisinin yazdığı şerhe yapılan bir ta'liktir. Döneminde hayli rağbet gören eserin bir nüshası Giresun İl Halk Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 3595).

3. Tahmîsü Kasîdeti'l-Bürde: Bu meşhur kasideye yapılan tahmîslerin en bilinenleri arasında yer alır (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 5431; Nâfiz Paşa, nr. 952/3).

4. Nigâristân Tercümesi: Kemâlpaşazâde'nin İranlı şair Sa'dî-i Şîrâzî'nin Gülistân'ına nazîre olarak yazdığı Farsça Nigâristân'ının çevirisi olup nazım-nesir karışıktır.

5. Fetâvâ-yı Yahyâ Efendi: Yahyâ Efendi'nin şeyhülislâm iken verdiği fetvaları, kendisinden mülâzemet alan ve bir ara fetva eminliği de yapan Şeyhülislâm Esîrî Mehmed Efendi bir araya getirmiştir. Vaktiyle çok okunan, Osmanlı hukuk tarihi bakımından önemli sayılan bu eserin kütüphânelerde birçok yazma nüshası bulunmaktadır (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 95; Nuruosmaniye, nr. 2056; Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 2689, 2690, 9042; Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 373, 26868).

6. Sâkî-nâme: Divan'da da yer alan mesnevi tarzında yetmiş yedi beyitlik tasavvufî bir eserdir (TSMK, Bağdat Köşkü, nr. 168). Toplam yirmi yıla yakın şeyhülislâmlık yapan Yahyâ Efendi'nin Arapça, Farsça bazı şiirleriyle dinî-ahlâkî konularda manzum, mensur Arapça risâle, hâşiye ve takrizleri de bulunmaktadır.

2.2.6.15. Zekeriya Efendi

Bayramzâde Zekeriyya Efendi'nin Hayatı Osmanlı Devleti'nin 21. şeyhülislâmı olan Zekeriyya Efendi, Ankaralı Bayram Efendi'nin oğludur. 920/1514 yılında Ankara'da doğduğu bilinmektedir. İlk tahsilini burada yaptıktan sonra İstanbul'a geldi. Arapzâde ve Malul Emir Efendilerden dersler aldı.

973/1565 yılında, Şeyh Vefa Camii'nde devrinin âlimlerinden Hamid ve Perviz Efendiler önünde, Hidâye adlı Fıkıh kitabının "Kitabü'l-Cinâyât"ından bahisler okudu. Böylece bilgi ve kudretini kabul ettirdi. Bu başarı kendisinin, 975/1567'de Edirne Üç şerefeli Cami Medresesi'ne, 977/1569'da Sahn-ı Semân Medresesi'ne atanmasını sağladı. 980/1572'de Sultan Selim Camii müderrisliğine getirildi. Bilahare kadılık mesleğine intisap eden Zekeriyya Efendi, 988/1580'de de İstanbul kadılıklarına atandı. 989/1588'de Anadolu Kazaskerliğine yükseldi. 991/1590'da emekli olduktan 6 yıl sonra hacca gitti. Hac dönüşünde, 997/1588'de Rumeli kazaskerliğine tayin edildi. 999/1590'da ikinci defa Rumeli kazaskerliğine atandı. Bir süre sonra Bostanzâde Mehmed Efendi'nin yerine şeyhülislâmlığa tayin edildi. Bir yıl iki ayı aşkın bir süre bu vazifeyi yürüttükten sonra, 1001/1592'de, III. Murat'ın Nevruz Bayramını tebrik merasiminde ansızın vefat etti ve yaptırdığı Dârulhadis yakınına defnedildi.

Zekeriyya Efendi, aynı zamanda iyi bir şairdi. 27. şeyhülislâm Yahya Efendi'nin babası olan bu büyük Osmanlı bilgini, Meylî mahlasıyla şiirler kaleme almıştır. Zekeriyya Efendi'nin, Divanı'ndan başka birçok hâşiye ve telif eserleri de bulunmaktadır; Şerh-i Hidâye, Hâşiye-i Sadrü'ş-Şerîa, Tefsîr-i Fâtiha, Talikât 'alâ Şerh-i Miftah, Hâşiye 'alâ Şerh-i Mevâkıf, Hâşiye 'ale'd-Dürer, Talikât 'ale'l Beyzâvî'den Arafa hâşiyesi. Ayrıca tetkik ettiği Keşşâf, Telvîh, Mevâkıf ve Hâşiye-i Tecrid gibi kitaplara notlar düşmüştür.

2.2.6.16. Bostan Efendi

943/1536'da doğmuştur. Kanûnî devri âlimlerinden Tireli Kazasker Bostan Mustafa Efendi'nin oğludur. Arapzâde Efendi, Kadızâde Efendi ve Gül Hoca Çelebi gibi devrin bilginlerinden ders almıştır. Eski İbrahim Paşa Medresesi, Sahn-ı Seman, Yavuz Sultan Selim, Süleymaniye ve Selimiye medreselerinde müderrislik yapmıştır. Şam, Bursa, Edirne, İstanbul ve Kahire'de kadılık yapmış, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği görevinde bulunmuştur. 998/1589'da şeyhülislâm olmuş daha sonra azledilmiştir. 1007/1598'de vefat eden Bostanzâde Şehzâde Camii avlusunun caddeye bakan tarafına defnedilmiştir.

Türkçe ve Arapça şiirler yazan Bostanzâde'nin Kanûnî için yazdığı mersiye çok beğenilmiştir. Eserleri şunlardır: 1. Tefsir u Suretü'l-En'am 2. Hâşiyetün Ale'l-İslah ve'l-İzah 3. E'l-laşiyetün Ala Sadrü'ş-Şerîa 4. Risaletün fi'l-Cüz'illezi la Yetecezza 5. Risâletü'l-Kadaî yel-Kader 6. Necatü'l-Ahbab Tuhfetü Zevi'l-Elbab (İpşirli, 1992: 311).

ESER İÇERİSİNDE TANITILAN ŞAHSİYETLER HAKKINDA ÇEŞİTLİ BİLGİLER

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) incelenen bölümde 203 kişi hakkında bilgi verilmiştir. Aşağıdaki tabloda madde başlığı şeklinde belirtilen isimler metin içindeki sıraları takip edilerek yazılmıştır. Adı geçen şahsiyetlerin ders aldığı müderrisler, çalıştığı medreseler ve anıldıkları isimler ya da mahlasları yazılmıştır. (-) işareti olanlar ise eserde kimden ders aldığı belirtilmeyen şahsiyetlerdir.

Tablo 2. 8. Eserde ismi Geçen Şahsiyetlere Ders Veren Müderrisler

Sıra	Adı	Ders Aldığı Kişiler
1.	El-Mevlâ Mehmed eş-şehîr be-müteaccim	-
2.	El-Mevlâ Abdî	-
3.	El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî	Mollâ Ahmed Efendi
4.	El-Mevlâ Sirâceddîn	Ebussuûd Efendi
5.	El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî	-
6.	El-Mevlâ Kürd Hasan	-
7.	El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan	-
8.	El-Mevlâ Mehmed Nâmî	-
9.	El-Mevlâ Abdurrahîm	Çivizâde Efendi
10.	El-Mevlâ Haydar	Çivizâde Efendi
11.	El-Mevlâ el-fâzıl vel-üstâdül-kâmil Abdül-halîm Efendi	Ebussuûd Efendi
12.	El-Mevlâ Abdul-kâdir	-
13.	El-Mevlâ Abdul-ganî	-
14.	El-Mevlâ Ebû Bekr	Abdulvâsi Çelebi
15.	El-Mevlâ Şemseddin	Ebussuûd Efendi
16.	El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb	Atâullâh Efendi
17.	El-Mevlâ Bayrâm	-
18.	El-Mevlâ Emrullâh	Sadeddîn Efendi

19.	El-Mevlâ Mehmed	Çivizâde Efendi
20.	El-Mevlâ Abdul-hadî	Sadeddîn Efendi
21.	El-Mevlâ Abdül-vehhâb	Çivizâde Efendi
22.	El-Mevlâ Musleddîn	-
23.	El-Mevlâ İbrâhîm	Sadeddîn Efendi
24.	El-Mevlâ Süleymân	-
25.	El-Mevlâ Ömer	-
26.	El-Mevlâ Alî	-
27.	El-Mevlâ Mehmed	-
28.	El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi	Ebussuûd Efendi
29.	El-Mevlâ Mehmed	Sadeddîn Efendi
30.	El-Mevlâ Şâh Mehmed	Sadeddîn Efendi
31.	El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ	-
32.	El-Mevlâ Marifetullâh	-
33.	El-Mevlâ Dervîş	-
34.	El-Mevlâ Abdul-kerîm	-
35.	El-Mevlâ Mustafâ	-
36.	El-Mevlâ Dede	-
37.	El-Mevlâ Rıdvân	-
38.	El-Mevlâ Mehmed bin Ali	-
39.	El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali	Ebussuûd Efendi
40.	El-Mevlâ Abdül-bâkî	Şeyhül-islâm Bostânzâde Mehmed Efendi Şeyhî Efendi Ebussuûd Efendi
41.	El-Mevlâ Abdül-mümin	Sâlih Mollâ Efendi
42.	El-Mevlâ Sinan	-
43.	El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ	Mollâ Ahmed Efendi
44.	El-Mevlâ Emîr Ali	-
45.	El-Mevlâ Ali	-
46.	El-Mevlâ Alâeddîn	-
47.	El-Mevlâ Muslihiddîn	-

48.	El-Mevlâ Tâceddîn	-
49.	El-Mevlâ Sahhâf Tâceddîn	-
50.	El-Mevlâ Sinan	-
51.	El-Mevlâ Mehmed	Sun'ullâh Efendi
52.	El-Mevlâ Ahmed	Hâce Efendi
53.	El-Mevlâ Şeyh Mehmed	-
54.	El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş	Ebussuûd Efendi
55.	El-Mevlâ Mustafâ	-
56.	El-Mevlâ Mehmed Ayşî	Birgili Mehmed Efendi Atâullâh Efendi
57.	El-Mevlâ Mehmed Atûfî	-
58.	El-Mevlâ İbrâhîm	Sadeddîn Efendi
59.	El-Mevlâ Mustafâ	-
60.	El-Mevlâ Zekeriyâ	-
61.	El-Mevlâ Ahmed	Çivizâde Efendi
62.	El-Mevlâ Şecâeddîn	-
63.	El-Mevlâ Emîr Ali	-
64.	El-Mevlâ Ömer	-
65.	El-Mevlâ Mustafâ	-
66.	El-Mevlâ Abdurrahman	Çivizâde Efendi
67.	El-Mevlâ Ömer	-
68.	El-Mevlâ Zekeriyâ	Hâsbağçe hâceliginden mülazım
69.	El-Mevlâ Hüsâm	Sun'ullâh Efendi
70.	El-Mevlâ Mehmed	-
71.	El-Mevlâ Şeyh Mehmed	Sun'ullâh Efendi
72.	El-Mevlâ Mehmed Sadizâde	-
73.	El-Mevlâ Velî	Mollâ Ahmed Efendi
74.	El-Mevlâ Mahmûd	-
75.	El-Mevlâ Baba Tâceddîn	-
76.	El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn	-
77.	El-Mevlâ Mehmed	Sun'ullâh Efendi

78.	El-Mevlâ Ahmed	-
79.	El-Mevlâ Mehmed Şânî	Atâullâh Efendi
80.	El-Mevlâ Abdullâh Feyzî	Malûlzâde Efendi
81.	El-Mevlâ Şücâ	Atâullâh Efendi
82.	El-Mevlâ Mehmed	-
83.	El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf	Atâullâh Efendi
84.	El-Mevlâ Mustafâ	Çivizâde Efendi
85.	El-Mevlâ Mehmedâ Zâkî	Ebussuûd Efendi
86.	El-Mevlâ Mustafâ	Kâdîzâde Efendi
87.	El-Mevlâ Mehmed	Mollâ Ahmed Efendi
88.	El-Mevlâ İbrâhîm	Sadeddîn Efendi
89.	El-Mevlâ Feyzullâh	Ebussuûd Efendi
90.	El-Mevlâ Mehmed	Ebussuûd Efendi
91.	El-Mevlâ Muzaffer İyânî	Malûlzâde Nakîb Efendi
92.	El-Mevlâ Hüsrev	Sadeddîn Efendi
93.	El-Mevlâ Celâl	-
94.	El-Mevlâ Bostân	Sun'ullâh Efendi
95.	El-Mevlâ Nurullâh	-
96.	El-Mevlâ Mehmed	Sadeddîn Efendi
97.	El-Mevlâ Mahmûd	Sadeddîn Efendi
98.	El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde	Şeyhül-islâm Bostânzâde Mehmed Efendi
99.	El-Mevlâ Mustafâ	Nakîb Efendi
100.	El-Mevlâ Abdurrahman	Atâullâh Efendi
101.	El-Mevlâ Mehmed	-
102.	El-Mevlâ Mehmedin Yusuf	Malûlzâde Nakîb Efendi
103.	El-Mevlâ Şerîf Alî	Çivizâde Efendi
104.	El-Mevlâ Müslihiddîn	-
105.	El-Mevlâ Tâceddîn	-
106.	El-Mevlâ Pîr Mehmed	Çivizâde Efendi
107.	El-Mevlâ Mehmed bin Şabân	Sun'ullâh Efendi
108.	El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül-İmâdî	Ebussuûd Efendi

109.	El-Mevlâ Emrullâh	-
110.	El-Mevlâ Ahmed	-
111.	El-Mevlâ Mehmed	Birgili Mehmed Efendi Atâullâh Efendi
112.	El-Mevlâ Mehmed Vücûdî	Kınalızâde Alî Efendi Ebussuûd Efendi
113.	El-Mevlâ Dervîş Mehmed	-
114.	El-Mevlâ Mehmed	Hâce Efendi
115.	El-Mevlâ Mehmed	Şeyhülislâm Bostânzâde Mehmed Efendi
116.	El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Ed-dînül- Hüseynî	Sadeddîn Efendi
117.	El-Mevlâ Mehmed-i Zemân	
118.	El-Mevlâ Mehmed	Çivizâde Efendi
119.	El-Mevlâ Mehmed	Sun'ullâh Efendi
120.	El-Mevlâ Abdullâh	Hâce Efendi
121.	El-Mevlâ Süleymân	Şeyhî Efendi
122.	El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed	Şeyhül-islâm Bostânzâde Mehmed Efendi
123.	El-Mevlâ Alî Hâbî	Kâdizâde Efendi
124.	El-Mevlâ Alî Magribî	-
125.	El-Mevlâ Mehmed bin Hayreddîn	Sadeddîn Efendi
126.	El-Mevlâ Halîl	Zekeriya Efendi
127.	El-Mevlâ Mehmed	Karâsîli Hasan Efendi
128.	El-Mevlâ Dervîş Mehmed	Atâullâh Efendi
129.	El-Mevlâ Ahmed Vihvîhek	Sadeddîn Efendi
130.	El-Mevlâ Hüseyn Hasîbî	Ebussuûd Efendi
131.	El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî	-
132.	El-Mevlâ Mehmed Karagülmez	Çivizâde Efendi
133.	El-Mevlâ Alî Kâbil	-
134.	El-Mevlâ Hasan Germiyânî	-

135.	El-Mevlâ Karaca Ahmed	Kâdîzâde Efendi
136.	El-Mevlâ Şemseddîn bin Mehmed	Atâullâh Efendi
137.	El-Mevlâ Celeb Mehmed	-
138.	El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn	Sadeddîn Efendi
139.	El-Mevlâ Süleymân	-
140.	El-Mevlâ Rıdvân	-
141.	El-Mevlâ Mustafâ	Atâullâh Efendi
142.	El-Mevlâ Şeyhî	Atâullâh Efendi
143.	El-Mevlâ Abdul-bâkî	Şeyhül-islâm Bostânzâde Mehmed Efendi
144.	El-Mevlâ Tâceddîn	Kâdîzâde Efendi
145.	El-Mevlâ Koca Tâceddîn	Atâullâh Efendi
146.	El-Mevlâ Ebû Bekr	-
147.	El-Mevlâ Zeynelâbidîn	Sadeddîn Efendi
148.	El-Mevlâ Emîr Alî	Sadeddîn Efendi
149.	El-Mevlâ Ahmed Hibrî	Sadeddîn Efendi
150.	El-Mevlâ Ahmed	-
151.	El-Mevlâ Hasan El-Kâfî	-
152.	El-Mevlâ Mahmud	-
153.	El-Mevlâ Mehmed	Çivizâde Efendi
154.	El-Mevlâ Hüsâmeddîn	-
155.	El-Mevlâ Sinan	-
156.	El-Mevlâ Mustafâ	-
157.	El-Mevlâ Mustafâ	-
158.	El-Mevlâ Hüseyin	Kınâlızâde Hasan Efendi
159.	El-Mevlâ Abdullâh	Atâullâh Efendi
160.	El-Mevlâ Mehmed bin Süleymân bin Mehmed El-Geylânî	-
161.	El-Mevlâ Kara Saîd	-
162.	El-Mevlâ İsmâil	-
163.	El-Mevlâ Mustafâ	Sadeddîn Efendi
164.	El-Mevlâ Bâlî	-

165.	El-Mevlâ Şeyhî Mehmed	Sadeddîn Efendi
166.	El-Mevlâ Mahmûd	Sadeddîn Efendi
167.	Eş-şeyh Mehmed	Nûreddînzâde Efendi
168.	Eş-şeyh Muhyiddîn	-
169.	Eş-şeyh Abdul-kerîm	Kınâlızâde Hasan Efendi
170.	Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev	-
171.	Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde	-
172.	Eş-şeyh Mehmed El-Kırîmî	-
173.	Eş-şeyh Mahmûd	Yahya Efendi
174.	Eş-şeyh Hasan ibnü's-şeyh Mehmed bin Bahâdır Bey	Şeyhî Efendi
175.	Eş-şeyh Hasan	-
176.	Eş-şeyh Hasan Nefâysî	Nûreddînzâde Efendi
177.	Eş-şeyh Mehmed Dâî	-
178.	Eş-şeyh Ömer Bâkî	-
179.	Eş-şeyh Mehmed Şühûdî	-
180.	Eş-şeyh Velî	-
181.	Eş-şeyh Alî İdrîsî	-
182.	Eş-şeyh Ramazân	-
183.	Eş-şeyh Cafer	Nûreddînzâde Efendi
184.	Eş-şeyh Abdussamed	-
185.	Eş-şeyh Velî	-
186.	Eş-şeyh Hasan Adlî	-
187.	Eş-şeyh Mahmûd Babatagı	-
188.	Bezcizâde	-
189.	Eş-şeyh Feyzî	-
190.	Münîrî Efendi	-
191.	Dârul-kurra Şeyhi Eş-şeyh Mehmed	-
192.	Dervîş Hâkî	-
193.	Turmuş Dede	-
194.	Es-sultân Ahmed Hân İbnüssultân Mehmed Hân	Sadeddîn Efendi Atâullâh Efendi

195.	El-Mevlâ Mehmed	-
196.	El-Mevlâ Mehmed Nihâlî	-
197.	El-Mevlâ Mustafâ	Atâullâh Efendi
198.	El-Mevlâ Hasan	-
199.	El-Mevlâ Sinan	-
200.	Eş-şeyh Seyfullâh	-
201.	Eş-şeyh Budâk	-
202.	Eş-şeyh Emrullâh Çelebi	-
203.	Kogacızâde	-

Tablo 2.9. Eserde İsmi Geçen Medreslerde Görev Yapan Şahsiyetler

SIRA	MEDRESLER	ŞAHISLAR
1.	Balıkesiri Medresesi	El-Mevlâ Ahmed
2.	Bergos Medresesi	El-Mevlâ Haydar
3.	Çendik Medresesi	El-Mevlâ Şâh Mehmed
4.	Emrah Hâce Medresesi	El-Mevlâ Mahmûd El-Mevlâ Mehmed
5.	Eski Nişâncı Medresesi	El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali
6.	Eski Ali Paşa Medresesi	El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ
7.	Kızılmusluk Medresesi	El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb El-Mevlâ Sinan
8.	Kirmâstî Medresesi	El-Mevlâ İbrâhîm
9.	Marmara Medresesi	El-Mevlâ Mustafâ
10.	Medrese-i Ūlâ	El-Mevlâ Şâh Mehmed
11.	Mustafâ Paşayı Atîk Medresesi	El-Mevlâ Celâl El-Mevlâ Mehmed
12.	Pâpâsoglu Medresesi	El-Mevlâ Koca Tâceddîn
13.	Satı Hatun Medresesi	El-Mevlâ İbrâhîm El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş

		El-Mevlâ Zekeriyâ
14.	Silivri Medresesi	El-Mevlâ Marifetullâh El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn El-Mevlâ Dervîş Mehmed
15.	Şeyhül-haram Medresesi	El-Mevlâ Mehmed
16.	Ümm-i Veled Medresesi	El-Mevlâ Sirâceddîn El-Mevlâ Mehmed
17.	Yeñi İbrâhîm Paşa Medresesi	El-Mevlâ Halîl
18.	Yeñi Nişâncı Medresesi	El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Abdalbâkî
19.	Seyfiyye Medresesi	El-Mevlâ Zeynelâbidîn
20.	Çay Medresesi	El-Mevlâ Şemseddin
21.	Yıldırım Hân Medresesi	El-Mevlâ Mehmed
22.	Hâcî Sinan Medresesi	El-Mevlâ Mehmed Ayşî
23.	Mehmed Paşa Medresesi	El-Mevlâ Şâh Mehmed El-Mevlâ Mustafâ El-Mevlâ Mustafâ
24.	Hayreddîn Paşa Medresesi	El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül-İmâdî
25.	Sinan Paşa Medresesi	El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl- Meyâmin Mustafâ bin Ali El-Mevlâ Celâl El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Mahmûd El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Dervîş Mehmed El-Mevlâ Hüseyin El-Mevlâ Bâlî El-Mevlâ Bayrâm
26.	Hüsrev Kethüdâ Medresesi	El-Mevlâ Sirâceddîn
27.	Mustafâ Paşa Medresesi	El-Mevlâ Velî El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ

		El-Mevlâ Muslihiddîn El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Halîl El-Mevlâ Hüseyin Hasîbî
28.	Bâyezid Paşa Medresesi	El-Mevlâ Şâh Mehmed
29.	Emîr Sultân Medresesi	El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb El-Mevlâ Mustafâ El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf
30.	Esediyye Medresesi	El-Mevlâ Abdülmümin
31.	Hançeriyye Medresesi	El-Mevlâ Kürd Hasan
32.	Kadri Efendi Medresesi	El-Mevlâ Kürd Hasan
33.	Kapluca Medresesi	El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn El-Mevlâ Alî Kâbil
34.	Kestel Medresesi	El-Mevlâ İbrâhîm El-Mevlâ Ahmed Vihvîhek
35.	Manâstır Medresesi	El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî
36.	Mollâ Yegân Medresesi	El-Mevlâ Abdullâh
37.	Müfti Ahmed Paşa Medresesi	El-Mevlâ Muslihiddîn
38.	Müfti Mederesesi (Müfti Ahmed Paşa Medresesi)	El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan El-Mevlâ Mehmed Nâmî El-Mevlâ Muslihiddîn El-Mevlâ Zekeriyyâ El-Mevlâ Hüsrev
39.	Îsâ Bey Medresesi	El-Mevlâ Emîr Alî
40.	Alî Paşa Medresesi	El-Mevlâ Emrullâh El-Mevlâ Ömer
41.	Oruç Paşa Medresesi	El-Mevlâ Abdülbâkî
42.	İbrâhîm Paşâ-yı Atîk Medresesi	El-Mevlâ Şâh Mehmed
43.	Beylerbeyi Medresesi	El-Mevlâ Mehmed Nihâlî

44.	Çuhacı Hâcı Medresesi	El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan El-Mevlâ Abdülbâkî
45.	Emîniyye Medresesi	El-Mevlâ Süleymân
46.	Hasköy Medresesi	El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî
47.	Husâmîye Medresesi	El-Mevlâ Mustafâ
48.	Sultân Bâyezîd Medresesi	El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ El-Mevlâ Karaca Ahmed
49.	Üç Şerefeli Medresesi	El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî
50.	Ali Paşa Atîk Medresesi	El-Mevlâ Abdülbâkî
51.	Mehmed Paşa Medresesi	El-Mevlâ Musleddîn
52.	Saruca Paşa Medresesi	El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî
53.	İbrâhîm Paşa Medresesi	El-Mevlâ Mahmûd El-Mevlâ Pîr Mehmed
54.	Mahmûd Paşa Medresesi	El-Mevlâ Abdurrahîm El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Şeyh Mehmed El-Mevlâ Mehmed Şânî El-Mevlâ Muzaffer İyânî El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî
55.	Ayasofıyya Medresesi	El-Mevlâ Mehmed eş-şehîr be- müteaccim El-Mevlâ Abdülkerîm
56.	Başçı İbrâhîm Medresesi	El-Mevlâ Şeyh Mehmed El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî
57.	Çorlu Medresesi	El-Mevlâ Sirâceddîn El-Mevlâ Emrullâh El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf El-Mevlâ Abdurrahman

		El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Ed-dînül-Hüseynî
58.	Dârul-hadîs Medresesi	El-Mevlâ Şücâ El-Mevlâ Alî H`âbî El-Mevlâ Mahmud El-Mevlâ Bâlî El-Mevlâ Şeyhî Mehmed
59.	Dâvud Paşa Medresesi	El-Mevlâ Abdulhadî El-Mevlâ Mehmed Karagülmez El-Mevlâ Hasan
60.	Defter-dâr Yahyâ Medresesi	El-Mevlâ İbrâhîm El-Mevlâ Nurullâh
61.	Efzalzâde Medresesi	El-Mevlâ Abdurrahîm El-Mevlâ Haydar El-Mevlâ Ömer El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Ed-dînü'l-Hüseynî
62.	Eski İbrâhîm Paşa Medresesi	El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Mehmed
63.	Eyyûb Medresesi	El-Mevlâ Abdulkerîm El-Mevlâ Karaca Ahmed El-Mevlâ Mustafâ
64.	Gazanfer Aga Medresesi	El-Mevlâ Tâceddîn El-Mevlâ Şerîf Alî
65.	H`âce Hâtun Medresesi	El-Mevlâ Feyzullâh
66.	Hâcî Hasanzâde Medresesi	El-Mevlâ Mehmed-i Zemân El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Kara Saîd El-Mevlâ Sinan

67.	Hân-kâh Medresesi	El-Mevlâ Karaca Ahmed El-Mevlâ Kara Saîd El-Mevlâ el-fâzıl vel-üstâdül- kâmil Abdülhalîm Efendi El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde El-Mevlâ Mehmed
68.	Haseki Medresesi	El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi El-Mevlâ el-fâzıl vel-üstâdül- kâmil Abdülhalîm Efendi El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde
69.	Haydar Paşa Medresesi	El-Mevlâ Ahmed El-Mevlâ Şeyh Mehmed El-Mevlâ Mehmed Sadizâde El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Mustafâ
70.	Kalenderhâne Medresesi	El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi
71.	Gazanfer Ağa Medresesi	El-Mevlâ Tâceddîn
72.	Kasım Paşa Medresesi	El-Mevlâ Mehmed Şânî El-Mevlâ Şücâ El-Mevlâ Hüseyin El-Mevlâ el-fâzıl vel-üstâdül- kâmil Abdülhalîm Efendi
73.	Kâzî Hüsâm Medresesi	El-Mevlâ Şeyhî Mehmed
74.	Kepenekci Sinan Medresesi	El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Muzaffer İyânî El-Mevlâ Mehmed
75.	Kılıç Alî Paşa Medresesi	El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed
76.	Kılıç Alî Paşa Medresesi	El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed
77.	Kürkcibaşı Medresesi	El-Mevlâ Mehmed
78.	Merdümî Medresesi	El-Mevlâ Emrullâh

79.	Mollâ Gürânî Medresesi	El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ El-Mevlâ Mehmedin Yusuf El-Mevlâ Tâceddîn
80.	Murâd Paşa Medresesi	El-Mevlâ Abdülmümin
81.	Nişâncı Cedîd Medresesi	El-Mevlâ Mehmed
82.	Nişâncı Mehmed Bey Medresesi	El-Mevlâ Müslihiddîn El-Mevlâ Abdullâh Feyzî El-Mevlâ Ahmed
83.	Nişâncı Atîk Medresesi	El-Mevlâ Baba Tâceddîn
84.	Osmân Paşa Medresesi	El-Mevlâ Mehmed Vücûdî
85.	Perviz Efendi Medresesi	El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl- Meyâmin Mustafâ bin Ali
86.	Sahn Medresesi- Sahn-ı Semân Medresesi	El-Mevlâ Mehmed e'ş-şehîr be- müteaccim El-Mevlâ Ahmed El-Mevlâ Abdullâh El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ El-Mevlâ Şeyh Mehmed El-Mevlâ Abdullâh Feyzî El-Mevlâ İbrâhîm El-Mevlâ Feyzullâh El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Hüsrev El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül-İmâdî El-Mevlâ Ahmed Vihvîhek El-Mevlâ Karaca Ahmed El-Mevlâ Zeynelâbidîn El-Mevlâ Mehmed Nihâlî
87.	Sekbân-ı Âlî Medresesi	El-Mevlâ Ahmed

88.	Sultân Selîm-i Kadîm Medresesi	El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlizâde Hasan El-Mevlâ Abdûlbâkî El-Mevlâ İbrâhîm El-Mevlâ Muzaffer İyânî El-Mevlâ Dervîş Mehmed El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn El-Mevlâ Şeyhî Mehmed El-Mevlâ Mehmed Nihâlî El-Mevlâ Hüseyin
89.	Süleymaniye Medresesi	El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn El-Mevlâ Abdülvehhâb El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî
90.	Şâh-ı Hübân Medresesi	El-Mevlâ Musleddîn
91.	Şehzâde Medresesi	El-Mevlâ Haydar El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb El-Mevlâ Abdülvehhâb El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ El-Mevlâ Abdurrahman El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ el-fâzıl vel-üstâdülkâmil Abdülhalîm Efendi El-Mevlâ Ahmed Vihvîhek
92.	Tahta Kâzî Medresesi	El-Mevlâ Şeyh Mehmed
93.	Tûtî Latîf Medresesi	El-Mevlâ Emîr Ali

		El-Mevlâ Mehmed Şânî
94.	Vâlîde-i Cedîde Medresesi	El-Mevlâ Ahmed Vîhîhek El-Mevlâ Mustafâ
95.	Vâlîde-i Sultân Mehmed Hân Medresesi	El-Mevlâ Alî H`âbî
96.	Yeñi Alî Paşa Medresesi	El-Mevlâ Şeyh Mehmed El-Mevlâ Mehmed
97.	Zâl Paşa Medresesi	El-Mevlâ Abdülvehhâb El-Mevlâ Hüsâmeddîn
98.	Zekeriyyâ Efendi Medresesi	El-Mevlâ Ahmed El-Mevlâ Mustafâ
99.	Zeynî Çelebi Medresesi	El-Mevlâ Şâh Mehmed El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ El-Mevlâ Baba Tâceddîn El-Mevlâ Mehmed
100.	Rüstem Paşa Medresesi	El-Mevlâ Sirâceddîn El-Mevlâ Feyzullâh El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Hüsrev El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Rıdvân
101.	Pîri Paşa Medresesi	El-Mevlâ Abdurrahman
102.	H`âce Hayreddîn Medresesi	El-Mevlâ Mehmed Nâmî El-Mevlâ Koca Tâceddîn
103.	Mehmed Paşa Medresesi	El-Mevlâ İbrâhîm El-Mevlâ Mehmed bin Hayreddîn El-Mevlâ Mahmud
104.	Abdullâh Aga Medresesi	El-Mevlâ Rıdvân El-Mevlâ Mehmed
105.	Vâlîde Sultân Medresesi	El-Mevlâ Mehmed El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde El-Mevlâ Dervîş Mehmed

		El-Mevlâ Mustafâ
106.	Mihrimah Sultân Medresesi	El-Mevlâ Abdurrahîm
107.	Medrese-i Celîl	El-Mevlâ Marifetullâh El-Mevlâ Abdurrahman
108.	Emîr Mûsâ Medresesi	El-Mevlâ Mehmed Vücûdî
109.	AtaBey Gâzî Medresesi	El-Mevlâ Sahhâf Tâceddîn
110.	Abdü's-selâm Medresesi	El-Mevlâ Marifetullâh
111.	Sultân Murâd Han Medresesi	El-Mevlâ Abdülvehhâb
112.	Tekye Medresesi	El-Mevlâ Abdulganî El-Mevlâ Mustafâ El-Mevlâ Mustafâ El-Mevlâ Ömer
113.	Kubbetül-islâm Medresesi	El-Mevlâ Mehmed
114.	Marûf Pîrî Paşa Medresesi	El-Mevlâ Ömer
115.	Muzaffereddîn Medresesi	El-Mevlâ Sahhâf Tâceddîn
116.	Sultân Hasan Medresesi	El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî
117.	Ferişteoglu Medresesi	El-Mevlâ Mehmed Aysî
118.	Kara Kadı Medresesi	El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî
119.	Mollâ Arab Medresesi	El-Mevlâ Şeyhî
120.	Kapudan Medresesi	El-Mevlâ Haydar
121.	Ahmed Paşa Medresesi	El-Mevlâ Ahmed Hibrî
122.	Hatuniyye Medresesi	El-Mevlâ Mustafâ

Tablo 2.10. Eserde İsmi Geçen Şahsiyetlerin Anıldıkları isimler

Sıra	Adı	Anıldıkları İsimler
1.	El-Mevlâ Mehmed eş-şehîr be-müteaccim	Müteaccim
2.	El-Mevlâ Abdî	Kurşun tarâk
3.	El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî	-
4.	El-Mevlâ Sirâceddîn	-
5.	El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî	Bî-kesî
6.	El-Mevlâ Kürd Hasan	-
7.	El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlîzâde Hasan	-
8.	El-Mevlâ Mehmed Nâmî	-

9.	El-Mevlâ Abdu'r-rahîm	-
10.	El-Mevlâ Haydar	-
11.	El-Mevlâ el-fâzıl vel-üstâdül-kâmil Abdül-halîm Efendi	-
12.	El-Mevlâ Abdul-kâdir	-
13.	El-Mevlâ Abdul-ganî	-
14.	El-Mevlâ Ebû Bekr	-
15.	El-Mevlâ Şemseddin	-
16.	El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb	Yavaş Çelebi
17.	El-Mevlâ Bayrâm	Iydî
18.	El-Mevlâ Emrullâh	-
19.	El-Mevlâ Mehmed	-
20.	El-Mevlâ Abdul-hadî	-
21.	El-Mevlâ Abdül-vehhâb	-
22.	El-Mevlâ Musleddîn	-
23.	El-Mevlâ İbrâhîm	Nesîmîzâde Şibr
24.	El-Mevlâ Süleymân	Köse Süleymân
25.	El-Mevlâ Ömer	Bıyıklı Ömer
26.	El-Mevlâ Alî	Fuzayl Alî
27.	El-Mevlâ Mehmed	-
28.	El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi	-
29.	El-Mevlâ Mehmed	-
30.	El-Mevlâ Şâh Mehmed	-
31.	El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ	Âhîzâde Bacanağı
32.	El-Mevlâ Marifetullâh	-
33.	El-Mevlâ Dervîş	Tâlevîzâde
34.	El-Mevlâ Abdul-kerîm	-
35.	El-Mevlâ Mustafâ	-
36.	El-Mevlâ Dede	-
37.	El-Mevlâ Rıdvân	Sâlıncak Rıdvân

38.	El-Mevlâ Mehmed bin Ali	Çelebi Kâdî
39.	El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl-Meyâmin Mustafâ bin Ali	Ebûl-meyâmin Sarı Gürzzâde Kâyını
40.	El-Mevlâ Abdül-bâkî	-
41.	El-Mevlâ Abdül-mümin	-
42.	El-Mevlâ Sinan	Tiremola
43.	El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ	-
44.	El-Mevlâ Emîr Ali	-
45.	El-Mevlâ Ali	Gümişayak
46.	El-Mevlâ Alâeddîn	Havâncı Ali
47.	El-Mevlâ Muslihiddîn	-
48.	El-Mevlâ Tâceddîn	Eşek Arusu
49.	El-Mevlâ Sahnâf Tâceddîn	Sahnâf Tâceddîn
50.	El-Mevlâ Sinan	Astarcı Sinan
51.	El-Mevlâ Mehmed	-
52.	El-Mevlâ Ahmed	-
53.	El-Mevlâ Şeyh Mehmed	-
54.	El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş	-
55.	El-Mevlâ Mustafâ	-
56.	El-Mevlâ Mehmed Ayşî	-
57.	El-Mevlâ Mehmed Atûfî	-
58.	El-Mevlâ İbrâhîm	-
59.	El-Mevlâ Mustafâ	Ak Musallî
60.	El-Mevlâ Zekeriyyâ	Uzun Zekeriyyâ
61.	El-Mevlâ Ahmed	-
62.	El-Mevlâ Şecâeddîn	-
63.	El-Mevlâ Emîr Ali	Emîr-i Sâhib-tâc
64.	El-Mevlâ Ömer	-
65.	El-Mevlâ Mustafâ	Saruhanî Musli Çelebi
66.	El-Mevlâ Abdu'r-rahman	-
67.	El-Mevlâ Ömer	-
68.	El-Mevlâ Zekeriyyâ	-
69.	El-Mevlâ Hüsâm	-

70.	El-Mevlâ Mehmed	-
71.	El-Mevlâ Şeyh Mehmed	-
72.	El-Mevlâ Mehmed Sadizâde	-
73.	El-Mevlâ Velî	-
74.	El-Mevlâ Mahmûd	-
75.	El-Mevlâ Baba Tâceddîn	Baba Tâc Efendi
76.	El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn	-
77.	El-Mevlâ Mehmed	Zekeriyyâzâde
78.	El-Mevlâ Ahmed	-
79.	El-Mevlâ Mehmed Şânî	-
80.	El-Mevlâ Abdullâh Feyzî	-
81.	El-Mevlâ Şücâ	-
82.	El-Mevlâ Mehmed	Berberzâde
83.	El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf	-
84.	El-Mevlâ Mustafâ	-
85.	El-Mevlâ Mehmedâ Zâkî	-
86.	El-Mevlâ Mustafâ	-
87.	El-Mevlâ Mehmed	İpekli
88.	El-Mevlâ İbrâhîm	Hubbî Mollâsı
89.	El-Mevlâ Feyzullâh	-
90.	El-Mevlâ Mehmed	-
91.	El-Mevlâ Muzaffer İyânî	-
92.	El-Mevlâ Hüsrev	-
93.	El-Mevlâ Celâl	Yegânzâde
94.	El-Mevlâ Bostân	-
95.	El-Mevlâ Nurullâh	-
96.	El-Mevlâ Mehmed	-
97.	El-Mevlâ Mahmûd	-
98.	El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde	-
99.	El-Mevlâ Mustafâ	Yumurta Vâizi
100.	El-Mevlâ Abdu'r-rahman	-
101.	El-Mevlâ Mehmed	-
102.	El-Mevlâ Mehmedin Yusuf	-

103.	El-Mevlâ Şerîf Alî	-
104.	El-Mevlâ Müslihiddîn	-
105.	El-Mevlâ Tâceddîn	Har-bende Tâceddîn
106.	El-Mevlâ Pîr Mehmed	Üsküp Müftîsi
107.	El-Mevlâ Mehmed bin Şabân	-
108.	El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül- İmâdî	-
109.	El-Mevlâ Emrullâh	-
110.	El-Mevlâ Ahmed	Cızbız Emîr
111.	El-Mevlâ Mehmed	Karamânlızâde
112.	El-Mevlâ Mehmed Vücûdî	-
113.	El-Mevlâ Dervîş Mehmed	-
114.	El-Mevlâ Mehmed	-
115.	El-Mevlâ Mehmed	-
116.	El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Ed-dînül-Hüseynî	-
117.	El-Mevlâ Mehmed-i Zemâ	-
118.	El-Mevlâ Mehmed	-
119.	El-Mevlâ Mehmed	-
120.	El-Mevlâ Abdullâh	-
121.	El-Mevlâ Süleymân	-
122.	El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed	-
123.	El-Mevlâ Alî Hâbî	Hâbî
124.	El-Mevlâ Alî Magribî	-
125.	El-Mevlâ Mehmed bin Hayreddîn	Muîdzâde
126.	El-Mevlâ Halîl	-
127.	El-Mevlâ Mehmed	-
128.	El-Mevlâ Dervîş Mehmed	-
129.	El-Mevlâ Ahmed Vıhvıhek	-
130.	El-Mevlâ Hüseyin Hasîbî	-
131.	El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî	-
132.	El-Mevlâ Mehmed Karagülmez	Hâcegîzâde Dâmâdı Karagülmez

133.	El-Mevlâ Alî Kâbil	-
134.	El-Mevlâ Hasan Germiyânî	Sakkâ Hasan
135.	El-Mevlâ Karaca Ahmed	Karaca Ahmed
136.	El-Mevlâ Şemseddîn bin Mehmed	-
137.	El-Mevlâ Celeb Mehmed	-
138.	El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn	-
139.	El-Mevlâ Süleymân	Kara Süleymân
140.	El-Mevlâ Rıdvân	-
141.	El-Mevlâ Mustafâ	-
142.	El-Mevlâ Şeyhî	-
143.	El-Mevlâ Abdul-bâkî	-
144.	El-Mevlâ Tâceddîn	Tâceddîn
145.	El-Mevlâ Koca Tâceddîn	-
146.	El-Mevlâ Ebû Bekr	Kara Bekr
147.	El-Mevlâ Zeynelâbidîn	-
148.	El-Mevlâ Emîr Alî	-
149.	El-Mevlâ Ahmed Hibrî	-
150.	El-Mevlâ Ahmed	-
151.	El-Mevlâ Hasan El-Kâfî	-
152.	El-Mevlâ Mahmud	-
153.	El-Mevlâ Mehmed	-
154.	El-Mevlâ Hüsâmeddîn	Cellâdzâde
155.	El-Mevlâ Sinan	Tâlib Hısmı
156.	El-Mevlâ Mustafâ	-
157.	El-Mevlâ Mustafâ	-
158.	El-Mevlâ Hüseyin	Kara Muîd
159.	El-Mevlâ Abdullâh	Kızılca Hayreddînoğlu
160.	El-Mevlâ Mehmed bin Süleymân bin Mehmed El-Geylânî	-
161.	El-Mevlâ Kara Saîd	-
162.	El-Mevlâ İsmâil	-
163.	El-Mevlâ Mustafâ	-

164.	El-Mevlâ Bâlî	-
165.	El-Mevlâ Şeyhî Mehmed	-
166.	El-Mevlâ Mahmûd	Derzîzâde
167.	Eş-şeyh Mehmed	-
168.	Eş-şeyh Muhyiddîn	-
169.	Eş-şeyh Abdulkerîm	-
170.	Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev	Fâzıl Alî Bey
171.	Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde	-
172.	Eş-şeyh Mehmed El-Kırîmî	-
173.	Eş-şeyh Mahmûd	-
174.	Eş-şeyh Hasan ibnü's-şeyh Mehmed bin Bahâdır Bey	-
175.	Eş-şeyh Hasan	-
176.	Eş-şeyh Hasan Nefâyisî	-
177.	Eş-şeyh Mehmed Dâî	-
178.	Eş-şeyh Ömer Bâkî	Ömer Bâkî
179.	Eş-şeyh Mehmed Şühûdî	-
180.	Eş-şeyh Velî	-
181.	Eş-şeyh Alî İdrîsî	Hâcî Alî Bey İdrîs
182.	Eş-şeyh Ramazân	Bâzîrgân Tekyesi
183.	Eş-şeyh Cafer	-
184.	Eş-şeyh Abdussamed	-
185.	Eş-şeyh Velî	-
186.	Eş-şeyh Hasan Adlî	-
187.	Eş-şeyh Mahmûd Babatagı	-
188.	Bezcizâde	-
189.	Eş-şeyh Feyzî	-
190.	Münîrî Efendi	-
191.	Dârulkurra Şeyhi Eş-şeyh Mehmed	Dârul-kurra Şeyhî
192.	Dervîş Hâkî	-
193.	Turmuş Dede	-

194.	Es-sultân Ahmed Hân İbnüssultân Mehmed Hân	-
195.	El-Mevlâ Mehmed	Sarı Hâce
196.	El-Mevlâ Mehmed Nihâlî	-
197.	El-Mevlâ Mustafâ	-
198.	El-Mevlâ Hasan	-
199.	El-Mevlâ Sinan	-
200.	Eş-şeyh Seyfullâh	-
201.	Eş-şeyh Budâk	Cân-ı Âlem
202.	Eş-şeyh Emrullâh Çelebi	-
203.	Kogacızâde	-

2.2.7. YÜZYILLARINA GÖRE ŞAHSİYETLER

2.2.7.1. 16 ve 17.Yüzyıl Şahsiyetleri

Sıra	Adı	Doğum-Ölüm Tarihleri (Hicri)	Doğum – Ölüm Tarihleri (Miladi)
1.	El-Mevlâ Mehmed eş-şehîr be- müteaccim	Ö.1012	Ö.1603/1604
2.	El-Mevlâ Abdî	Ö.1012	Ö.1603/1604
3.	El-Mevlâ Şeyhim Şîrvânî	Ö.1012	Ö.1603/1604
4.	El-Mevlâ Sirâceddîn	Ö.1012	Ö.1603/1604
5.	El-Mevlâ Hüseyin Bî-kesî	Ö.1012	Ö.1603/1604
6.	El-Mevlâ Kürd Hasan	Ö.1012	Ö.1603/1604
7.	El-Mevlâ El-Fâzıl Kınâlızâde Hasan	Ö.1012	Ö.1603/1604
8.	El-Mevlâ Mehmed Nâmî	Ö.1012	Ö.1603/1604
9.	El-Mevlâ Abdurrahîm	Ö.1012	Ö.1603/1604
10.	El-Mevlâ Haydar	Ö.1013	Ö.1604/1605
11.	El-Mevlâ Abdül-halîm Efendi	Ö.1013	Ö.1604/1605
12.	El-Mevlâ Abdul-kâdir	Ö.1013	Ö.1604/1605
13.	El-Mevlâ Abdul-ganî	Ö.1013	Ö.1604/1605

14.	El-Mevlâ Ebû Bekr	Ö.1013	Ö.1604/1605
15.	El-Mevlâ Şemseddin	Ö.1013	Ö.1604/1605
16.	El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Mehmed en-Nakîb	Ö.1013	Ö.1604/1605
17.	El-Mevlâ Bayrâm	Ö.1013	Ö.1604/1605
18.	El-Mevlâ Emrullâh	Ö.1013	Ö.1604/1605
19.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1013	Ö.1604/1605
20.	El-Mevlâ Abdul-hadî	Ö.1014	Ö.1605/1606
21.	El-Mevlâ Abdül-vehhâb	Ö.1014	Ö.1605/1606
22.	El-Mevlâ Musleddîn	Ö.1014	Ö.1605/1606
23.	El-Mevlâ İbrâhîm	Ö.1014	Ö.1605/1606
24.	El-Mevlâ Süleymân	Ö.1014	Ö.1605/1606
25.	El-Mevlâ Ömer	Ö.1014	Ö.1605/1606
26.	El-Mevlâ Alî	Ö.1014	Ö.1605/1606
27.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1014	Ö.1605/1606
28.	El-Mevlâ Mustafâ bin Bostân Efendi	Ö.1014	Ö.1605/1606
29.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1014	Ö.1605/1606
30.	El-Mevlâ Şâh Mehmed	Ö.1014	Ö.1605/1606
31.	El-Mevlâ İbrâhîm bin Mustafâ	Ö.1014	Ö.1605/1606
32.	El-Mevlâ Marifetullâh	Ö.1014	Ö.1605/1606
33.	El-Mevlâ Dervîş	Ö.1015	Ö.1606/1607
34.	El-Mevlâ Abdul-kerîm	Ö.1015	Ö.1606/1607
35.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1015	Ö.1606/1607
36.	El-Mevlâ Dede	Ö.1015	Ö.1606/1607
37.	El-Mevlâ Rıdvân	Ö.1015	Ö.1606/1607
38.	El-Mevlâ Mehmed bin Ali	Ö.1015	Ö.1606/1607
39.	El-Mevlâ El-Fâzıl Ebûl- Meyâmin Mustafâ bin Ali	Ö.1015	Ö.1606/1607
40.	El-Mevlâ Abdül-bâkî	Ö.1015	Ö.1606/1607
41.	El-Mevlâ Abdül-mümin	Ö.1015	Ö.1606/1607
42.	El-Mevlâ Sinan	Ö.1015	Ö.1606/1607

43.	El-Mevlâ Abdullâh bin Mustafâ	Ö.1015	Ö.1606/1607
44.	El-Mevlâ Emîr Ali	Ö.1015	Ö.1606/1607
45.	El-Mevlâ Ali	Ö.1015	Ö.1606/1607
46.	El-Mevlâ Alâeddîn	Ö.1015	Ö.1606/1607
47.	El-Mevlâ Muslihiddîn	Ö.1015	Ö.1606/1607
48.	El-Mevlâ Tâceddîn	Ö.1015	Ö.1606/1607
49.	El-Mevlâ Sahnâf Tâceddîn	Ö.1015	Ö.1606/1607
50.	El-Mevlâ Sinan	Ö.1016	Ö.1607/1608
51.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1016	Ö.1607/1608
52.	El-Mevlâ Ahmed	Ö.1016	Ö.1607/1608
53.	El-Mevlâ Şeyh Mehmed	Ö.1016	Ö.1607/1608
54.	El-Mevlâ Yahyâ bin Dervîş	Ö.1013	Ö.1605
55.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1016	Ö.1607/1608
56.	El-Mevlâ Mehmed Ayşî	Ö.1016	Ö.1607/1608
57.	El-Mevlâ Mehmed Atûfî	Ö.1016	Ö.1607/1608
58.	El-Mevlâ İbrâhîm	Ö.1016	Ö.1607/1608
59.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1016	Ö.1607/1608
60.	El-Mevlâ Zekeriyyâ	Ö.1016	Ö.1607/1608
61.	El-Mevlâ Ahmed	Ö.1016	Ö.1607/1608
62.	El-Mevlâ Şecâeddîn	Ö.1014	Ö.1605/1606
63.	El-Mevlâ Emîr Ali	Ö.1014	Ö.1605/1606
64.	El-Mevlâ Ömer	Ö.1016	Ö.1607/1608
65.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1016	Ö.1607/1608
66.	El-Mevlâ Abdu'r-rahman	Ö.1017	Ö.1608/1609
67.	El-Mevlâ Ömer	Ö.1017	Ö.1608/1609
68.	El-Mevlâ Zekeriyyâ	Ö.1018	Ö.1609/1610
69.	El-Mevlâ Hüsâm	Ö.1018	Ö.1609/1610
70.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1018	Ö.1609/1610
71.	El-Mevlâ Şeyh Mehmed	Ö.1018	Ö.1609/1610
72.	El-Mevlâ Mehmed Sadizâde	Ö.1018	Ö.1609/1610
73.	El-Mevlâ Velî	Ö.1018	Ö.1609/1610
74.	El-Mevlâ Mahmûd	Ö.1018	Ö.1609/1610

75.	El-Mevlâ Baba Tâceddîn	Ö.1018	Ö.1609/1610
76.	El-Mevlâ Tezkireci Tâceddîn	Ö.1018	Ö.1609/1610
77.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1018	Ö.1609/1610
78.	El-Mevlâ Ahmed	Ö.1018	Ö.1609/1610
79.	El-Mevlâ Mehmed Şânî	Ö.1019	Ö.1610/1611
80.	El-Mevlâ Abdullâh Feyzî	Ö.1019	Ö.1610/1611
81.	El-Mevlâ Şücâ	Ö.1019	Ö.1610/1611
82.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1019	Ö.1610/1611
83.	El-Mevlâ Sinaneddîn Yusuf	Ö.1019	Ö.1610/1611
84.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1019	Ö.1610/1611
85.	El-Mevlâ Mehmedâ Zâkî	?	?
86.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1020	Ö.1611/1612
87.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1019	Ö.1610/1611
88.	El-Mevlâ İbrâhîm	Ö.1020	Ö.1611/1612
89.	El-Mevlâ Feyzullâh	Ö.1020	Ö.1611/1612
90.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1020	Ö.1611/1612
91.	El-Mevlâ Muzaffer İyânî	Ö.1020	Ö.1611/1612
92.	El-Mevlâ Hüsrev	Ö.1020	Ö.1611/1612
93.	El-Mevlâ Celâl	Ö.1020	Ö.1611/1612
94.	El-Mevlâ Bostân	Ö.1020	Ö.1611/1612
95.	El-Mevlâ Nurullâh	Ö.1020	Ö.1611/1612
96.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1020	Ö.1611/1612
97.	El-Mevlâ Mahmûd	Ö.1020	Ö.1611/1612
98.	El-Mevlâ Yahyâ Ahîzâde	Ö.1020	Ö.1611/1612
99.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1020	Ö.1611/1612
100.	El-Mevlâ Abdu'r-rahman	Ö.1020	Ö.1611/1612
101.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1020	Ö.1611/1612
102.	El-Mevlâ Mehmedin Yusuf	Ö.1020	Ö.1611/1612
103.	El-Mevlâ Şerîf Alî	?	?
104.	El-Mevlâ Müslihiddîn	Ö.1020	Ö.1611/1612
105.	El-Mevlâ Tâceddîn	Ö.1020	Ö.1611/1612
106.	El-Mevlâ Pîr Mehmed	Ö.1020	Ö.1611/1612
107.	El-Mevlâ Mehmed bin Şabân	Ö.1020	Ö.1611/1612

108.	El-Mevlâ el-Fâzıl Sun'ullâh bin Caferül-İmâdî	Ö.1021	Ö.1612/1613
109.	El-Mevlâ Emrullâh	Ö.1019	Ö.1610/1611
110.	El-Mevlâ Ahmed	Ö.1021	Ö.1612/1613
111.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1020	Ö.1611/1612
112.	El-Mevlâ Mehmed Vücûdî	Ö.1021	Ö.1612/1613
113.	El-Mevlâ Dervîş Mehmed	Ö.1021	Ö.1612/1613
114.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1022	Ö.1613/1614
115.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1022	Ö.1613/1614
116.	El-Mevlâ Mehmed bin Emrullâh Mehmed bin Muhibbî Ed-dînül-Hüseynî	Ö.1022	Ö.1613/1614
117.	El-Mevlâ Mehmed-i Zemâ	Ö.1020	Ö.1611/1612
118.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1022	Ö.1613/1614
119.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1022	Ö.1613/1614
120.	El-Mevlâ Abdullâh	Ö.1022	Ö.1613/1614
121.	El-Mevlâ Süleymân	Ö.1022	Ö.1613/1614
122.	El-Mevlâ Mustafâ bin Mehmed	Ö.1027	Ö.1618/1619
123.	El-Mevlâ Alî Hâbî	Ö.1021	Ö.1612/1613
124.	El-Mevlâ Alî Magribî	Ö.1022	Ö.1613/1614
125.	El-Mevlâ Mehmed bin Hayreddîn	Ö.1023	Ö.1614/1615
126.	El-Mevlâ Halîl	Ö.1023	Ö.1614/1615
127.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1023	Ö.1614/1615
128.	El-Mevlâ Dervîş Mehmed	Ö.1023	Ö.1614/1615
129.	El-Mevlâ Ahmed Vihvihek	Ö.1022	Ö.1613/1614
130.	El-Mevlâ Hüseyin Hasîbî	Ö.1023	Ö.1614/1615
131.	El-Mevlâ Sun'ullâh Hamîdî	Ö.1023	Ö.1614/1615
132.	El-Mevlâ Mehmed Karagülmez	Ö.1023	Ö.1614/1615
133.	El-Mevlâ Alî Kâbil	Ö.1023	Ö.1614/1615
134.	El-Mevlâ Hasan Germiyânî	Ö.1023	Ö.1614/1615
135.	El-Mevlâ Karaca Ahmed	Ö.1024	Ö.1615/1616

136.	El-Mevlâ Şemseddîn bin Mehmed	Ö.1024	Ö.1615/1616
137.	El-Mevlâ Celeb Mehmed	Ö.1024	Ö.1615/1616
138.	El-Mevlâ El-Fâzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlâ Sadeddîn	Ö.1024	Ö.1615/1616
139.	El-Mevlâ Süleymân	Ö.1024	Ö.1615/1616
140.	El-Mevlâ Rıdvân	Ö.1024	Ö.1615/1616
141.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1024	Ö.1615/1616
142.	El-Mevlâ Şeyhî	Ö.1024	Ö.1615/1616
143.	El-Mevlâ Abdul-bâkî	Ö.1025	Ö.1616/1617
144.	El-Mevlâ Tâceddîn	Ö.1025	Ö.1616/1617
145.	El-Mevlâ Koca Tâceddîn	Ö.1025	Ö.1616/1617
146.	El-Mevlâ Ebû Bekr	Ö.1025	Ö.1616/1617
147.	El-Mevlâ Zeynelâbidîn	Ö.1025	Ö.1616/1617
148.	El-Mevlâ Emîr Alî	Ö.1025	Ö.1616/1617
149.	El-Mevlâ Ahmed Hibrî	Ö.1025	Ö.1616/1617
150.	El-Mevlâ Ahmed	Ö.1025	Ö.1616/1617
151.	El-Mevlâ Hasan El-Kâfî	Ö.1025	Ö.1616/1617
152.	El-Mevlâ Mahmud	Ö.1025	Ö.1616/1617
153.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1025	Ö.1616/1617
154.	El-Mevlâ Hüsâmeddîn	Ö.1025	Ö.1616/1617
155.	El-Mevlâ Sinan	Ö.1025	Ö.1616/1617
156.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1025	Ö.1616/1617
157.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1025	Ö.1616/1617
158.	El-Mevlâ Hüseyin	Ö.1025	Ö.1616/1617
159.	El-Mevlâ Abdullâh	Ö.1026	Ö.1617/1618
160.	El-Mevlâ Mehmed bin Süleymân bin Mehmed El-Geylânî	Ö.1026	Ö.1617/1618
161.	El-Mevlâ Kara Saîd	Ö.1026	Ö.1617/1618
162.	El-Mevlâ İsmâil	Ö.1026	Ö.1617/1618
163.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1026	Ö.1617/1618
164.	El-Mevlâ Bâlî	Ö.1026	Ö.1617/1618

165.	El-Mevlâ Şeyhî Mehmed	Ö.1026	Ö.1617/1618
166.	El-Mevlâ Mahmûd	Ö.1026	Ö.1617/1618
167.	Eş-şeyh Mehmed	Ö.1013	Ö.1604/1605
168.	Eş-şeyh Muhyiddîn	Ö.1014	Ö.1605/1606
169.	Eş-şeyh Abdul-kerîm	Ö.1015	Ö.1606/1607
170.	Eş-şeyh El-Celîl Alî Bey İbn-i Hüsrev	Ö.1018	Ö.1609/1610
171.	Eş-şeyh Ebû Abdullâh Mehmed Bin Ahmed Eş-Şehîrbû Hayyîzâde	Ö.1018	Ö.1609/1610
172.	Eş-şeyh Mehmed El-Kırîmî	Ö.1018	Ö.1609/1610
173.	Eş-şeyh Mahmûd	Ö.1018	Ö.1609/1610
174.	Eş-şeyh Hasan ibnü'ş-şeyh Mehmed bin Bahâdır Bey	Ö.1019	Ö.1610/1611
175.	Eş-şeyh Hasan	Ö.1020	Ö.1611/1612
176.	Eş-şeyh Hasan Nefâysî	Ö.1020	Ö.1611/1612
177.	Eş-şeyh Mehmed Dâî	Ö.1020	Ö.1611/1612
178.	Eş-şeyh Ömer Bâkî	Ö.1020	Ö.1611/1612
179.	Eş-şeyh Mehmed Şühûdî	Ö.1020	Ö.1611/1612
180.	Eş-şeyh Velî	Ö.1023	Ö.1614/1615
181.	Eş-şeyh Alî İdrîsî	Ö.1024	Ö.1615/1616
182.	Eş-şeyh Ramazân	Ö.1025	Ö.1616/1617
183.	Eş-şeyh Cafer	Ö.1026	Ö.1617/1618
184.	Eş-şeyh Abdussamed	Ö.1026	Ö.1617/1618
185.	Eş-şeyh Velî	Ö.1026	Ö.1617/1618
186.	Eş-şeyh Hasan Adlî	Ö.1026	Ö.1617/1618
187.	Eş-şeyh Mahmûd Babatagi	Ö.1020	Ö.1611/1612
188.	Bezcizâde	Ö.1020	Ö.1611/1612
189.	Eş-şeyh Feyzî	?	?
190.	Münîrî Efendi	?	?
191.	Dârul-kurra Şeyhi Eş-şeyh Mehmed	Ö.1025	Ö.1616/1617

192.	Dervîş Hâkî	Evâhir-i devr-i Ahmed Hânî'de fevt olup ...	?
193.	Turmuş Dede	Devlet-i Ahmed Hânî'de intikâl eyleyüp ...	?
194.	Es-sultân Ahmed Hân İbnüs- sultân Mehmed Hân	D.998 Ö.1026	D.1589/1590 Ö.1617/1618
195.	El-Mevlâ Mehmed	Ö.1026	Ö.1617/1618
196.	El-Mevlâ Mehmed Nihâlî	Ö.1027	Ö.1618/1619
197.	El-Mevlâ Mustafâ	Ö.1027	Ö.1618/1619
198.	El-Mevlâ Hasan	Ö.1027	Ö.1618/1619
199.	El-Mevlâ Sinan	Ö.1027	Ö.1618/1619
200.	Eş-şeyh Seyfullâh	Ö.1026	Ö.1617/1618
201.	Eş-şeyh Budâk	Ö.1026	Ö.1617/1618
202.	Eş-şeyh Emrullâh Çelebi	Ö.1026	Ö.1617/1618
203.	Kogacızâde	?	?

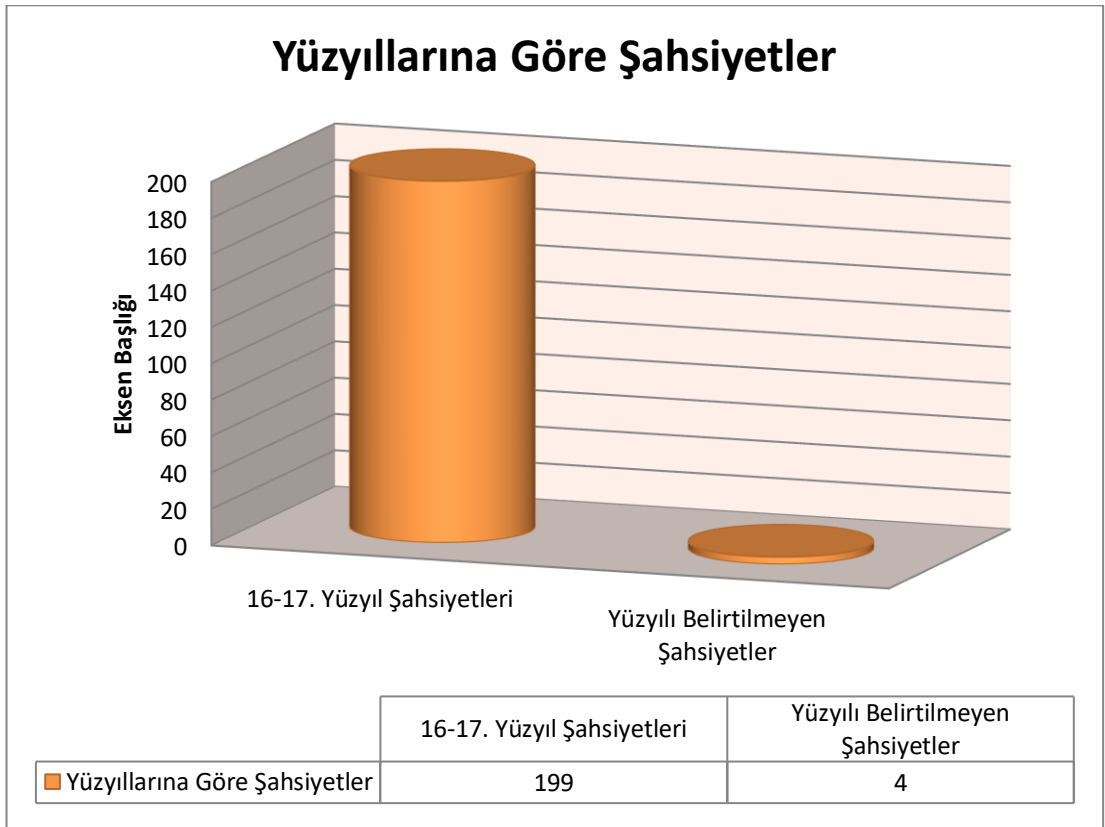
2.2.7.3. Yüzyılı Belirtilmeyen Şahsiyetler

Yüzyılı ile ilgili hiç bilgi verilmeyen dört şahıs vardır. Toblo içerisinde (?) işareti ile belirtilmiştir. İki şahısla (Dervîş Hâkî ve Turmuş Dede) ilgili ise sadece Osmanlı Padişahı Sultan I. Ahmet zamanında vefat ettikleri bilgisi verilmiştir.

Tablo 2.11. Yüzyıllarına Göre Şahsiyetler

Şekil.2.8. Yüzyıllarına Göre Şahsiyetler

2.2.8. SAVAŞ VE GAZVELER

2.2.8.1. Savaş

Milletlerarası münasebetlerde krizlere yol açan anlaşmazlıkların diplomatik girişimler, ara buluculuk ve tahkim başta olmak üzere barışçıl yollarla veya misilleme, abluka, ekonomik ambargo gibi yaptırımlarla giderilememesi durumunda söz konusu olan en şiddetli ilişki biçimine savaş denir. Gerek tarihsel gerek modern bakış açılarına göre başka yollarla elde edilemeyen siyasî, iktisadî ve askerî hedefleri kuvvet zoruyla gerçekleştirme yönündeki savaş anlayışlarına karşılık fakihler, savaşı İslâm ülkesinin ve Müslümanların güvenliğini tehdit eden ve Cenab-ı Hakk'ın bütün insanlığın mutlak yararını gerçekleştirmek üzere gönderdiği son dinin insanlara ulaşmasını engelleyen güçlerle mücadele etmenin ve bu uğurda bütün çabayı göstermenin nihaî çaresi olarak algılamışlardır (Yaman, 2009: 190).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) bahsedilen savaş ve seferler şunlardır: Acem Seferi 954/1547, Erdebil Seferi 998/1589, Bağdâd Seferi 1047/1637.

2.2.8.2. Gazveler

Hiz. Peygamber' in katıldığı savaşlar hakkında kullanılan terime gazve denir. Hadis ve siyer âlimlerinin kabul ettiklerine göre asker sayısı az veya çok olsun, savaş için yahut başka bir maksatla hareket edilsin, çarpışma vuku bulsun veya bulmasın Hiz. Peygamber'in bütün seferlerine gazve, bir sahibinin kumandası altında gönderdiği askeri birliklere de seriyye denilir. Bazı ilk dönem İslâm tarihçileri Resul-i Ekrem'in bizzat katılmadığı seferlere de gazve adını vermişlerdir. Hiz. Peygamber'den sonra genel olarak kâfirlere karşı yapılan seferlere ve bu maksatla gerçekleştirilen asker faaliyetlere gaza, İslâm'ın ışığından mahrum kalmış ülkelere iman nurunu götürmek gayesiyle kâfirlerle savaşanlara da gazi denilmiştir (Algül, 1996: 489).

Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik adlı eserinde (Özcan, 1989: 486-623) bahsedilen gazveler şu şekildedir: Egri Seferi 1005/1596, Estergon Seferi 950/1543, Elkâs Seferi 955/1548, Engürüs Seferi 933/1526, Belgrad Seferi 927/1520.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK, 486-623. SAYFALAR ARASI BULUNAN ŞİİRLERLE BAZI TENKİTLİ METİNLERDE BULUNAN ŞEKİLLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde tez metni içerisinde verilmiş gazellerin divânlardaki ve tenkitli metinlerdeki tutarlılıkları kontrol edilmiş ve farklı olan kısımlar ise alt satırda tekrar edilerek aralarındaki farklar koyu renkle ile gösterilmiştir. Bu bölüm örneklerinde Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik isminin tekrarı yerine HHTŞ kısaltması kullanılmıştır. Parantez içlerinde çeviri metinde buldukları sayfa ve divânlarda buldukları sayfa numaraları verilmiştir.

1. Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik (Özcan, 1989: 486-623) sayfa 556'da verilmiş gazelin tamamına Baki Divânı'nda rastlanmaktadır. Matla ve makta beyitlerinin de çeviri metinde yer almadığı bu gazelden dört beyite yer verilmiş ve Baki Divânı'ndaki gazelin hangi beyitleri alınmışsa altına yazılmış, kelime farklılıkları ve kelimelerin yer değişiklikleri koyu renkte belirtilmiştir.

Leb-i la'lin hayâl it gûşe-i 'uzletde pinhân ol
Dilâ hem kân-ı gevher kıl özüñ hem gevher-i kân ol

Eger tahsîl-i derd itdünse düş kûy-ı harâbâta
Seni gene itdiler çünkim mukîm-i künc-i vîrân ol

Tokınsa tîr-i mihnet ger mübâhât ile gögsün ger
Soyındun 'arsa-i rindâne girdüñ merd-i meydân ol

Tokınsa tîr-i mihnet ger mübâhât ile gögsün ger
Soyındun 'arsa-i rindâne girdün merd-i meydân ol (HHTŞ)

Ko emvâc-ı belâ gelsün nasîbin rüzgâr alsun
Derûnun derdini keşf itme sen deryâ-yı 'ummân ol

Ko emvâc-1 belâ gelsün nasîbin rûzgâr alsun
Derûnun derdini keşf itme sen deryâyı ‘ummân ol (HHTŞ)

Düşer bir ‘ukdeye gâhî küdüret kesb ider tâli’
Gerekse mâh-1 tâbân ol gerek mihr-i dirahşân ol

Zamâne eylemez hürmet amân virmez dem-i fırsat
Gerek dervîş-i dil-rîş ol gerek şâh-1 cihânân ol

Yüzün ey gonca-leb dürme bize cevır eyleyüp turma
Açıl gül gibi handân ol salın serv-i hırâmân ol

N’ola hürşîdveş başun göge irdiyse hüsn içre
Ser-efrâz-1 cihân ol çâre-sâz-1 derdmendân ol

Şeref virmez dür ü gevher kemâl olmaz zer ü zîver
Hüner kesb it hüner bahr-i fazîlet kân-1 ‘irfan ol

Şeref virmez dür ü gevher kemâl olmaz zer ü zîver
Güher göster güher kân-1 fazîlet bahr-1 ‘irfân ol (HHTŞ)

Kabâ-yı câh ile âdem geçinsün her kaba câhil
Güher göster **güher** meydâna gir sen tîg-i ‘uryân ol

Kabâyı câh ile âdem geçinsün her kaba câhil
Hüner göster hüner meydâna gir sen tîg-i ‘uryân ol (HHTŞ)

Yine rûz-1 visâlınden dem urdı bâd-1 subh ey dil
Kul oldun nice yıllardur bu gün ‘îd irdi kurbân ol

Dilâ âhunla yakdun milket-i Rûmı nedür derdün
Gedâ-yı kûy-1 yâr olmak dilersen Mısra sultân ol

İrişdükçe sehergâha münâcât eyle dergâha
Devâm-ı devlet-i şâha du'â-gûy u senâ-hvân ol

Degülsin medhine kâdir ne denlü tutsalar mâhir
Gerekse Rûmda Bâkî 'Acem mülkinde Selmân ol (Bâkî Divânı: 22-23)

Çeviri metinde 16. yüzyıl Divan şairlerinden Mânî'nin bir gazeline de yer verilmiştir. Bu gazele Şener DEMİREL'in makalesinde rastlanmaktadır. Kelime farklılıkları ve kelimelerin yer değişiklikleri koyu renkte belirtilmiştir.

İrişür nâlelerüm günbed-i gerdâne degin
Dökerin gözyaşını her gice dâmâne değın

Şu'arâ firkatı vasf itmede 'asırlardur
Kimse vasf idemedi firkatı bu ana değın

Menüm ol cûy ki yollarda kalup hâke girer
İremez zâyi' olur lücce-i 'ummâna değın (HHTŞ: 548)

İrişür nâlelerüm günbed-i gerdûna degin
Dökerüm göz **yaşımı** her gice dâmâne değın

Şu'arâ firkatı vasf itmede 'asırlardur
Kimse vasf idemedi firkatı bu âna değın

Benem ol cûy ki yollarda kalup hâke girer
İremez zâyi olur lücce-i ummâna değın (Demirel,1995: 25)

2. Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik (Özcan, 1989: 486-623) sayfa 493'te verilmiş gazele Kınalızâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şuarâ'sında da rastlanmaktadır. Gazellerdeki kelime farklılıkları ve kelimelerin yer değişiklikleri

koyu renkte belirtilmiş, vezni etkilemeyen tek ses değişiklikleri dikkate alınmamıştır. Çeviri metinde yer verilmeyen beyit veya beyitler yerine üç nokta kullanılmıştır.

Öldürürsen de gönül komaz işigün taşın
O senün pâdişehüm yoluna komış başın

Şeh-süvârum ko beni gâşiye ber-dûş olayın
Tutayın bende senün bir yavâş atun başın

Pîr olmuş yaşarur gözi diyelden beri yâr
Başladı gözlemege merdüm-i çeşmüm yaşın
...
Nâmîyâ şem'î katı bî-edeb olmuş o mehün
Komaz öykünmesini rûyuna kessen başın (HHTŞ:493)

Öldürürsen de gönül komaz işigün taşın
Ol senün pâdşehüm yoluna komış başın

Pîr olmuş yaşarur gözi diyelden berü yâr
Başladı gizlemege merdüm-i çeşmüm yaşın

Şeh-süvârum ko beni gâşiyedârun olayın
Tutayın ben de senün bir yavaş atun başın

Hân-ı vaslunla dil-i hasteyi anmaz oldun
Kesme ey şâh-ı kerem gel o fakîrün aşın

Nâmîyâ şem' katı bî-edeb olmuş o mehün
Komaz öykünmesini rûyına **kesün** başın (Sungurhan, 2017: 834)

3. Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik (Özcan, 1989: 486-623) eserine örnek olarak seçilen gazellerin birçoğu Bâkî, Şeyhülislâm Yayhâ ve Necâtî Bey'e aittir. Bazı yerde gazellerden tek beyit verilmiş bazı yerdeyse gazelin tamamı metne alınmıştır. Gazellerdeki kelime farklılıkları ve kelimelerin yer değişiklikleri koyu renkte belirtilmiş, vezni etkilemeyen tek ses değişiklikleri dikkate alınmamıştır. Çeviri metinde tek beytin alındığı örnek, gazeldeki benzer beytin altında gösterilmiştir. Çeviri metinde tek beyitin alındığı örnekler:

1

Zâhidâ ibret gözin aç sûret-i zîbâya bak

Bir nazar âyîne-i sun'-ı cihân-ârâyâ bak

Dildür ol bahr-i hakikatden vücûdun mülkine

Şol derûnun 'âleminde mevc uran deryâyâ bak

Baht-1 bî-bünyâd için renc-i talebden fârig ol

Bâri bir kaç gün huzûr-ı kalb ile dünyâyâ bak

Dehr-i bî-bünyâd için renc-i talebden fârig ol

Bâri birkaç gün huzûr-ı kalb ile dünyâyâ bak (HHTŞ: 521)

Câmveş kimdür bu bezm içre ciger-hûn olmayan

Gonca-i gülzârı seyr it lâle-i hamrâyâ bak

Hâl-i zâr-ı Bâkî-i bî-dilden istersen nişân

Kâmet-i çeng-i dü-tâyâ rûy-ı zerd-i nâyâ bak (Bâkî Divânı: 182)

2

Câmun etrâfın kaçan kim seyr ider âvâreler

Çarh-ı mînâfâmı gûyâ devr ider seyyâreler

Yazamaz ebrûların râsına benzer bir hilâl

Mâh-ı tâbân bunca yıllardur misâlin karalar

Sen meh-i bedr n ziy sın virmek olmaz ‘ leme
İttif k  bir yire cem’ olsalar meh-p reler

Bir Kul oğl   fet n k yında kaldı c n u dil
Kapuya çıkmaz g rinmez n’eyes n b -çareler

S kiy  g lg neveş gel b de-i g lg nı s r
L le-reng olsun kızarsun ol iki ruhs reler

Derdine dil zahm nun ‘aşkunla derm n eyledüm
şimdi ‘aşkun derdine düşdüm bulunmaz çareler

ş h-b z-ı **tab’umun** perv zın urmaz kimseler
 are ey B k  hem n **olur**  nince varalar (B k  Div nı: 99)

ş h-b z-ı himmet n perv zın urmaz kimseler
 are ey B k  hem n oldur  nince varalar (HHTş: 522)

3

 f k  şeh  ma’delet n n r  p r itsün
H rş d gibi encümen-i dehre  er g ol

Geh n fe **gibi** eyle der   deşti mu’attar
Geh gonca gibi g l-şene gel z net-i b g ol

Geh n fe sıfat eyle der   deşti mu’attar
Geh gonçe gibi g l-şene gel z net-i b g ol (HHTş: 522)

D r -y  cih n eyleses n ‘ lemi sens z
Her kanda isen p dişeh m d nyede sag ol (B k  Div nı: 314)

4

Rast gel m y re bir serv-i dil- r dur gider
P yına ‘uşş k düşmüş bir tem ş dur gider

Kanda gitsen zülf-i müşgînünden ayrılmaz gönül
Kâr u bârın bağlamış hâzır müheyyâdur gider

Câme-i gülgûn ile olmuş o şeh eşheb-süvâr
San nesîm-i subh ile gül-berg-i ra' nâdur gider

Câme-i gül-gûn-ıla olmuş o şeh eşheb-süvâr
San nesîm-i subh-ıla gül-berg-i ra' nâdur gider (HHTŞ: 539)

Kâr-ı dîn ısmarlanur dünyâyı bilmez gâfile
Söze âgâz itse ammâ dîn ü dünyâdur gider

Bî-bekâdur devlet ü ikbâl Yahyâ'dan işit
Başuna alma belâ-yı aşkı gavgâdur gider (Şeyhülislâm Yahyâ
Divânı: 104)

5

Kâkül-i müşgîni birdür 'ârız-ı gül-fâm iki
Nitekim 'âdetdür olur kadr bir bayram iki

Sînede hem cevri yâr ü hem cefâ-yı rûzigâr
Bir niyâm içinde olmaz tîg-i hûn-âşâm iki

Âh kim iki 'adem ortasıdur bâğ-ı vücûd
Bir harâb-âbâda geldük subh birdür şâm iki

Âh kim iki 'adem ortasıdur bag-ı vücûd
Bir harâb âbâde geldük subh birdür şâm iki (HHTŞ:498)

Tâlib-i cânâneyi dünyâ ve 'ukbâ eglemez
Kûy-ı yârun yolu birdür menzil-i ârâm iki

Kimi 'Îsâ'dır leb-i cân-bahşuna kimisi Hızır
Sora varursan hakikat cism birdür nâm iki

Geh sanevber didiler kaddüne geh rûh-ı revân
Nâz ile salındun oldı serv bir endâm iki

Bâdedür la'îlîn lebün mestânedür nergislerün
Bezm-i hüsnün zînet itmiş piste bir bâdâm iki

Dürr-i deryâ'yi keremsin hüsn ile bir dânesin
Âh kim zülfün hamında dâne birdür dâm iki

Düşde 'ışkun hâletin Mecnûna sordum didi kim
Sana hem-demdür Necâtî bâde birdür câm iki

http://courses.washington.edu/otap/archive/data/arch_txt/texts/a_necati1.html (2019)

4. Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik (Özcan, 1989: 486-623) eserine örnek olarak seçilen gazellerden biri de Kınalızâde Hasan Çelebi'ye aittir ve aynı gazel Kınalızâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şuarâ adlı eserinde de bulunmaktadır. Gazellerdeki kelime farklılıkları ve kelimelerin yer değişiklikleri koyu renkte belirtilmiş, vezni etkilemeyen tek ses değişiklikleri dikkate alınmamıştır.

Olaldan yâr dest-i düşmen-i bed-gevher altında
Kalupdur ellerim Ferhâd gibi taşlar altında

Hüdâ virsün sana 'ömr-i dırâzı ey boyı servüm
Gamunla hâk olan 'uşşâk yatdukça yir altında

Gerek seng-i siyâh olsun gerekse atlas u dîbâ
Garaz bir bâliş-i râhat bulunmakdur ser altında

Olupdur gülşen-i bezmünde gûyâ nergis-i şehlâ
Ser-i engişt-i sîmînün o zerîn sâgar altında

Hasan sanma miyânıdır görinen zîr-i hançerde
Misâl-i gencdür yatur dem-â-dem ejder altında (HHTŞ: 492)

Olaldan yâr dest-i düşmen-i bed gevher altında
Kalupdur ellerüm Ferhâd gibi taşlar altında

Hudâ virsün sana ‘ömr-i dirâzı ey boyı servüm
Yoluna cân viren ‘uşşâk yatdukca yir altında

Gerek seng-i siyâh olsun gerekse atlas u **hârâ**
Garaz bir bâliş-i râhat bulunmakdur ser altında

Olupdur gülşen-i bezminde gûyâ nergis-i **ra’nâ**
Ser-i engüşt-i sîmînün üzerin sâgar altında

Hasan sanma miyânıdır görinen zîr-i hançerde
Misâl-i gencdür yatur dem-â-dem ejder altında (Sungurhan, 2017: 230)

5. Çeviri metindeki kimi kıt’alarda ise kelimelerin aynı olmasına rağmen iyelik eklerinin farklı yazıldığı görülmektedir. Bu farklılık alt alta gösterilmiştir.

Ey felek meylün eger câhil ü nâ-dâna ise
Ben dahı tâ o kadar ‘âkil ü dâna degü**em** (HHTŞ. 490)

Ey felek meylün eger câhil ü nâ-dâna ise
Ben dahı tâ o kadar kâmil ü dâna degü**lin** (Sungurhan, 2017: 463)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İLMİ ESERDE İLGİNÇ ANEKTODLAR

Bu bölümde Nev'izâde Atâi'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'sh-Şakâ'ik'in 486-623. sayfalar arasında nakledilen ilginç olaylara yer verilmiştir. Kimi zaman bahsi geçen kişilerin sıfatlarının ya da unvanlarının nasıl verildiği anlatılmış kimi zaman da şahısların makam, mevki hırslarından bahsedilmiştir. Veziriazamın karşısında tartışan hatta kavga eden âlimlerin anlatıldığı kısımlara da yer verilmiştir. Bu durum biyografinin sadece insanların hayatını kronolojik olarak aktaran bir yazı çeşidi olmadığını gösterir. Böylece Osmanlı biyografî yazımında kişilerin psikolojileri, günlük halleri ve olaylar karşısındaki tepkileri de canlı bir biçimde metinde görülmektedir. Bu bölümde hikâyeler Türkiye Türkçesine aktarılırken üslup açısından metne sadık kalınmıştır.

4.1. Eşkiya Saldırısı

Nesimizâde İbrahim Konya'da müderris iken Erzurum'a nakl olur. Görevi kabul etmeyen Nesimizâde İbrahim İstanbul'a gelirken bazı maceracı askerlerin eşkıyalıklarına maruz kalır, Yalvaç'ta saldırıya uğrar. Burada öldürülen Nesimizâde İbrahim'in malları da yağmalanır.

4.2. Divanda Kavga

İpekli Mehmet, Yeni Ali Paşa Müderrisi Vahyizâde ile Sadrazam İbrahim Paşa Divan'ında tartışmışlar, olayları ipek gibi uzatmışlar. Tartışma büyümüş teke tek kavga etmeye başlamışlar. İkisi arasındaki bu tartışma, kavga o kadar şiddetli olmuş ki, İran'ın kuzeyinde bulunan ve Pers mitolojisinde de geçen şanlı ve yüksek Demavend dağına benzetilmiştir.

4.3. Yumurta Vaizi

Mustafa, halk tarafından Yumurta Vaizi olarak tanınmaktadır, kadı stajerliği zamanında çelebilere, efendilere dâhil olabilmek için onların hoşuna gidecek işler yapmış. Hocası Edirne'de kadı iken mübarek bir gecede Yeni Selim Hani Camii'ne gitmiş halka nasihatlerde bulunmuş. O kadar güzel konuşmuş ki duyanlar "Güzel söylemekte bülbül gibi, dünyayı süslemekte gül gibisin. Güzellik ve sevgililik

bahçesinin hem gülü hem bülbülün.’’ dizelerinde anlatılan kadar güzel konuşmuş. Mustafa, daha sonra halka hoş nağmeler söylenmesi, dudaklardan zemzem gibi sözlerin dökülmesi, mercanlar gibi sözlerin dağılması, ayrıntılı kıssalar anlatılıp efsaneler söylenmesinin faydasız olduğu, sözün anlamlı ve geçerli bilgiler barındırmasının daha faziletli olduğu fetvasını hatırladı. Bu fetvayı hatırladıktan sonra, sema zikri için beklerken, anlattıklarına sağır kesilen genç bir zümre ile fikir alışverişi yaptı ve efendilere dâhil olmanın çok öneminin olmadığını anlatan şu sözleri söyledi: ‘‘Bir gün herkes ihtiyarlayacak ve hiçbir makamın bir önemi kalmayacak. Bunun için her yer Yumurta Vaizi’nin yuvasıdır.’’

4.4. İhânet

Süleyman Efendi 1020/1611 yılında Antalya kazasına terfî eder. Bir yer veya maaş bağlanılarak emekli edilir. Veziriazam Nasuh Paşa ve taraftarları görev yaptığı zaman diliminin teftiş edilmesi, muhasebesinin yapılması bahânesiyle davet ederler. Ancak Süleyman Efendi’ye ihânet eden bu zevatın asıl maksadı onu utandırmaktır. 1021/1612 yılında Veziriazam Nasuh Paşa, Süleyman Efendi’yi asitaneye getirir ve evrakları incelemeye başlarlar. Neticede tüm evrakların ve hesapların doğru ve eksiksiz olduğu ortaya çıkar, Süleyman Efendi’nin isnatlardan temizlendiği ortaya çıkar. Utananlar Veziriazam Nasuh Paşa ve taraftarları olur.

4.5. Altmış Üç Yaş

Sun’ullâh Hamidi, 1023/1614 yılında felç geçirerek vefat eder. Keskin Dede Mezarlığına defnedilir. Rivayet edilir ki babası bu yaşta yani Peygamber Efendimizin vefat ettiği yaş olan 63 yaşında vefat edeceğini işaret ederek, onu müjdelemişti.

4.6. Ders Kitabı

Nakledildiğine göre Nureddinzâde Efendi’ye bağlananlara bir dede nasihat etmiş, onlara fıkıh kitabı okumaları gerektiğini söylemiş. Fıkıh kitabı olarak da Ebu Leys’in kitabını tavsiye etmiş. Onlar da kabul edip derslere devam etmişler. Merkur Dede de kelam ilminden Sadruş Şeria’yı ister ancak Malgaralı Mehmet Çelebiye nakledilir. Bunu saygısızlık olarak görür. Çünkü kendi ders verir ona ders vermezler. Durumunu açıklar, onu destekleyen görüşler alınca mutlu olur. Şeyh Mehmet’in ve akrabalarının Ahmet Efendi hazretleri makamına devam ettikleri nakledilir.

4.7. İlim ve Tövbe

Dokuz yüz seksen bir tarihinde Edirne kadısı olan Çivizâde Efendi bir gün camide hutbe verirken Etmekçizâde Muhyiddin'i elinde bir kitap ile mütalaa yaparken görür. İlim talep etmek için dersinden sual ederler ve kitabını görmek isterler. Bunlar da Şeyh-i Ekber hazretlerinin Fusus'udur, diye cevap verir. Sözlerine inanmazlar ve imtihan etmek, doğruluğunu anlamak gayesiyle mahkemeye verirler. Şöyle buyururlar: 'Sen bu kitabın ehliysen görelim, yok değilsen ve duyduklarının doğruluğunu araştırmadan inanıyorsan kitabı elinden alalım ve sana tövbe ettirelim.' Neticede sorulara tam cevap vererek söylediklerinin doğruluğunu ortaya çıkartır ve Edirne kadısı olan Çivizâde Efendi'nin iltifatlarına mazhar olur. Mısır defterdarı olarak tayin edilir, Kahire'de yaşamaya başlar ve Gülşenizâde'ye biat eder, bağlanır.

4.8. Kötü Düşünce

Veziriazam Rüstem Paşanın terzi başısı olmakla meşhur olan Ali İdrisî hakkında çeşitli söylentiler dolaşır. Bir kesim onun kerametinden, Ömer Efendi dâhil bir kısım da onun zındıklığından bahseder. Bir zaman sonra da Saltanat'tan, elbette bulunup hakkından gelinsin, diye ferman çıkartırlar. Bir zaman Ali İdrisî'den haber alınamaz. Ömer Efendi, aklına ve itikadına inandığı, güvendiği Hacı Ali Bey'i davet eder ve şöyle der, şehrimizde bir fitne ortaya çıktı ve hiçbir yolla bu fitneyi bertaraf edemedik, bu nasıl sonlanır bilemiyoruz ve sizden de yardım istiyoruz. Ali Bey, bu nasıl bir fitnedir ki sonlandırılmasında güçlük çekilmektedir, der. Ömer Efendi anlatmaya başlar, İdris derler bir zındık ortaya çıkmış ve binlerce Müslümanı dalalete düşürmüştür. Etrafına hayli adam toplayan bu zatın müritlerine eza, cefa etmezsek bize el dahi vermezler. Ali Bey, siz o insanı hiç gördünüz mü, anlattığımız haller sizin huzurunuzda hiç gerçekleşti mi, diye sorar. Orda bulunanlar hayır diye cevap verince. Ali Bey, çünkü bilmiyorsunuz, bilmemenize rağmen bir Müslüman hakkında bu kadar şiddetli iftiralarda bulunuyorsunuz, dedi. Bu durum karşısında mecliste bulunanlar utanıp ve istiğfarda bulununca Ali Bey; İdris dedikleri adam benim, adım Ali, lakabım İdris'tir, der. Bu durum karşısında mecliste bulunanlar ve Ömer Efendi çok mahcup oldular. Bu mahcubiyetle Ömer Efendi, ben sizi ilim ve takvada pîrim olarak bilirim, deyince Ali Bey namı diğer İdrisî de 'Şimdi böyle bilin' diyerek konuşmayı bitirir.

4.9. Hz. Ali Gibi

Bu anlatılan kerametle Hz. Ali'nin müşriklerin arasından görünmeden gitmesine telmih yapılmıştır.

Vezir Güzelce Mamud Paşa, Sadrazam Yemişçi Hasan Paşanın koruması altına girer. Bir gece Vezir de tekkeye gelip Şeyh ile görüşmek ister. Şeyh bu esnada Mahmud Paşa ile çilehânededir. Şeyh; Mahmud Paşa'ya düşmanın geldi, bize soru soracak inkâr edip onu yalanlayamayız, hemen içlerinden geçip gidesiniz, Allah'ın koruması altında olasınız dedi. Mahmut Paşa azizin kerametiyle Yemişçi Hasan Paşa'nın ve hekimlerin önünden geçer, gider. Hiçkimse onun gittiğini göremez. Daha sonra Sadrazam Yemişçi Hasan Paşa, azizin yanına varır ve Mahmut Paşa buradaymış, padişahın fermanı gereği onu bize teslim edin, der. Aziz, o kimse şimdi aranızdan çıkıp gitti, böyle bir isteğiniz varsa neden tutmadınız, deyince Sadrazam Yemişçi Hasan Paşa ve taraftarları esefle oradan ayrılırlar.

4.10. Peygamberin Izdırabı

Rivayete göre Şeyh Cafer, doğuda bir beldeye girer ve nehir kenarında gece vakti uyurken İsrailoğulları peygamberlerinden birini rüyasında görür. Peygamber, ona kabrinin yerini ve kabrini dolduran suların rahatsız olduğunu, bu girdaptan kendisini kurtarmasını ister. Sabah uyanınca anlatılan yerlere gider ve söylenenleri yapar. Tabutu suyun içinde korunaklı bir şekilde bulur ve oradan kabri başka bir yere taşıyarak o peygamberi o acıdan kurtarırlar.

4.11. Keramet ve Emanet

Şeyh Veli'nin akrabalarından biri hacca gider, yolculuk sırasında devesi topalladığı için kafilenden ayrı düşer. Görür ki devesinin kalkacak, yürüyecek hali kalmamış. Beli bükülmüş bir adım dahi atamayacak hale gelmiş. Kendisinin de onu kaldıracak takati yokmuş. Olsa dahi, hatta çok güçlü olduğu bilinen Rüstem bile orada olsa, yine o yüklü deveyi kaldıramazmış. Çölde kimsesiz ve çaresizken kendisine bir ilham gelmiş. ‘ Doğru bir niyetle Veli Efendi'den yardım iste, yükü ona emanet et, demiş. Bu niyetinden sonra oradan hareket etmiş ve iki gün içinde kafileye yetişmiş ve memleketine dönmüş. Birkaç gün sonra tekyeye gitmiş. Büyük Şeyh tebessüm ederek:” Bir deve yükü dülbent göndermişsiniz, emanete hıyanet etmedik.” demiş.

Tekyenin önünde devesini ve yüklerini görünce nimete şükretmiş. Aziz Şeyhin kerametine böylece şahitlik etmiş.

4.12. Pişmanlık

Anlatıldığına göre yolculuk esnasında Derviş Çelebi'nin akrabalarından birine Derviş Çelebi'nin :''Sultan Ahmet'i aldırдық. Emekliliğe izin yokmuş, boşuna vakit kaybettik ve kendimize zarar verdik.'' dediğini söylemişler. Padişah'tan önce gitmek, vefat etmek suretiyle de Derviş Çelebi keramet göstermiş.

4.13. Kötülüğün Sonu

Anlatıldığına göre o zamanda Baba'da yaşayan Kara Muid isimli, nefesine yenik düşen ve başkalarında eksiklikler arayan kötü bir adam varmış. Daima şeyhe ihânet edip ona zarar verirmiş. Şeyhin onu uzaklaştırmayacak tuhaf halinin sonu gelmiyormuş. Herkese kötülüğü dokunduğu gibi hanımına eziyet olsun diye bir de kendi oğlunu boğarak öldürmüş. Şeyh bu kişinin kötülüklerine katlanamayıp çevrede bulunan kasabalardan birine yerleşmiş. Anlatıldığına göre bir gün sabah namazından sonra mescitten çıkınca bir kişi: 'Aziz Şeyhi yolda gördüm, şehre geliyordu selam verdim, selamımı alıp bana tebessüm etti ve mâni gitti, bizde yine geldik' demiş. Bu sözlerin anlamını anlayamayıp aslını araştırmışlar. O zaman diliminde Kara Muid'in öldüğü ortaya çıkmış. Şeyh hazretlerinin bu olayı gaybtan öğrendiğini anlamışlar ve Şeyh'e inançları daha da artmış.

4.14. Sahte Mehdi

Anlatıldığına göre Ali Paşa Budin beylerbeyi iken Boçkay Emiri isimli biri ortaya çıkmış ve mehdilik iddiasında bulunmuş. Tüm şehir halkını ve askerlerin tamamını etkisi altına almış. Kâfirin saldırma ihtimali var diye kendine adam toplamış, çölde belirli bir günde talim yaparlarmış. Görünürde yaptıkları bunlarken asıl niyetleri Paşayı ve askerleri öldürmek ve Boçkay Emirini Vali tayin etmekmiş. Halk sahrada toplanmış ve Emir isteklerine kavuşacakken Şeyh Mehmet içlerine girip, sohbeta dâhil olmuş. Oradaki insanları sözleriyle etkilemek suretiyle onların asıl niyetlerini açık etmiş. Böylece Emiri hapsedip kaleye götürmek suretiyle fitneyi defetmişler. Bu fitneyi tek seferde ortadan kaldırarak keramet göstermişler.

4.15. Post Mücadelesi

Buhara semtinden Dervif Hk isimli kişi ölünce Dervif Hasan diye birisi ortaya çıkmış ve prin seccadesini kendisine vasiyet eylediğini iddia etmek için bir vasiyetname ortaya çıkar mış. Sizin priniz artık benim, demiş. Ancak nezle salgınında hasta olup, hali perişan olunca yalanı ortaya çıkmış. şu an vefat eden kişinin dervişi Nevruz Dede o hizmette devam etmekteymiş.

4.16. Kimsesiz Abdal

Durmuş Dede adlı bir kişi Akkirman denilen bir yerde avare dolaşan biriyken onu Bektaşi tekkesine bırak mışlar. Burada yirmi yıl kalıp sadakat ve itikadıyla şöhret kazan mış. Kendinde şuur yokmuş sadece dervişlerin talimleri neticesinde başarılı olanlara uğur olsun, der, onları tebrik edermiş. Sultan Ahmet Han devrinde ölmüş. zerine türbe yap mışlar. şu anda kabrine gelip giden, orada konaklayan insan çokmuş.

4.17. Saygısızlık ve Azil

Mehmet Nihal, Süleymaniye görevindeyken İstanbul kadısı Mustafa Efendi meclisinde şeyhlislm Hocasde Mehmet Efendi'ye laf edince azl etmiş, onu makamından almışlar. Makamı Msl Efendi'ye vermişler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK (ÖZCAN, 1989: 486-623) METNİNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Metin kuruluşunda dikkat edilecek hususlar belirlenirken İsmail ÜNVER'in “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makalesinden yararlanılmıştır.
2. Metinde geçen Arapça âyet, hadis ve ibâreler metin içerisinde eğik olarak çeviri yazıyla verilmiş, anlamları dipnotta eğik olarak yazılmıştır. Verilen ayet hadislerin tamamı verilmiş, metin içinde geçen kısmı koyu renk ile yazılmıştır.
3. Metinde okunmasından şüphe duyulan ifadelerin yanına (?) işareti konulmuştur,
4. “vav-ı ma'dule” “ ~ “ şeklinde gösterilmiştir.
5. Metin içerisinde geçen Arapça ifadelerin geçtikleri yerlerde anlamları verilmiştir. Tekrar edilmeleri halinde dipnota anlamı yazılmamıştır.
6. Metinde sayfa numaraları koyu köşeli parantez içerisinde gösterilmiş [546], [600] ve [622] gibi.
7. “Tezyil” ifadesi koyu yazılarak bu ifadelerden sonra (:) işareti kullanılıp metinle bağlantılı kısma eklenmiş, bağlantı kurulamayan yerde sayfa sonuna ilave edilmiştir.
8. “Mısra”, “beyt”, “şi'r”, “ tarih”, “kıta”, “matla” ifadelerinden sonra (:) işareti konularak koyu bir şekilde yazılarak ve hemen sonrasında gelen dize ya da beyit alt satırda ortalı bir şekilde yazılmıştır.
9. Metin içerisinde bulunmayan ancak olması ile metnin anlam bütünlünü sağlayan ekler ve kelimeler metinde köşeli parantez ([]) içerisinde yazılmıştır.
10. Kelimelerin yazımında, eserin yazıldığı yüzyıl olan 16 ve 17. yüzyıl imlasına uyulmuştur. (geldükde, olmayup, olındı, olunmağın gibi).
11. Eser içerisinde geçen ‘Muhammed’ isminin yazımında sürekli ‘Mehmed’ şekli tercih edilmiştir.
12. Eser içerisinde anlam bütünlüğü için noktalama işareti kullanılmıştır.
13. Eser içinde verilen Arapça metinlerin içinde koyu renk ile verilen kısımlar ayet-i kerime ve parantez içinde verilen kelimelerdir.
14. Tez metni içerisinde Türkiye Türkçesi imlâ ve noktalama işaretleri kullanılmıştır.

5.1. Çeviri Yazı Alfabetesi

Transkripsiyonda kullanılan harfler aşağıda verilen listedeki şekildedir.

Arap Harfli	Latin Harfli	Arap Harfli	Latin Harfli
ا	a, â	ط	ṭ
ث	s	ظ	ẓ
ح	ḥ	ع	ʿ
خ	ḫ	غ	ġ
		ق	q
ذ	ẓ	ك	k, g, ñ
ص	ṣ	خوا	Ḫ
ض	ḍ, ẓ	ء	ʾ

5.2. Çeviri Yazı

[488]

Bismi'llāhi'r-rahmāni'r-rahīm¹

Ṭabaḳa-i çehār-dühüm ez-ṭabaḳāt-ı selāṭin-i 'Osmānī Devlet-i Aḥmed Ḥānī dām-ı maḥfūfā bi'l-feyzi's-subḥānī

Ol devlet-i 'aliyye 'ulemāsınuñ vefeyātudur ki şühür-ı a'vām-ı ḥasbī ile 'ale't-tertib tavşif ü teşbīb olunur.

El-Mevlā Meḥmed eş-şehīr be-müte'accim

Öte yakadan be-dīdār ve girībān-ı zuhūrda nümāyende-i dīdār olup talebe miyānında 'aceme-i 'ilm mertebesinde iken te'accüm belki Lügat-ı Şāhidī bizā'ası ile Fārsī tekellüm sevdāsına düşdükdü Meḥmed eş-şehīr laḳabı ile meşhūr olmuş idi. Ṭarīḳ-i 'ilme sülük ve ḳurş-ı i'tibārını ol sikke ile meskūk idüp ba'z-ı 'ulemādan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve Ḥāşīye-i Tecrīd'e ve Miftāḥ medārisinde müdāreseye himmet eyleyüp toḳuz yüz toḳsan beş ḥudūdında kırk aḳça ile İstanbul'da İbrāhīm Keḥdūdā müderrisi olmuş idi. Ba'dehu teraḳḳī ile ḥāric rütbesine 'āric oldu. Biñ üç Şa'bān'ında Bostān-zāde maḥdūmı Muşṭafā Çelebi yirine Gevherḥān Sulṭān pāyesine terfī' olındı. Biñ yedi Cumāde'l-ülā'sında 'Ubūdī yirine Şaḥn'a geldi. Biñ sekiz Cumāde'l-ülā'sında ḳabūl itmeyen İşḥāḳ Efendi yirine Kütāhiyye ḳazāsı virilmişdi. ḳabūl itmemekle 'azl-ı iḥtiyār eyledi. Sene-i mezbūre ramazānında Oḫrili Ḥüsām maḥlūlinden tekrār Şaḥn Medresesi in'ām olındı. Biñ on Şāfer'inde ber şāliḥ-i mütekā'id Seyfu'llāh Efendi maḥlūlinden Ayaşofıyya Medresesi'n cāy-gāh eyledi. Biñ on bir Ramazān'ında Şārī Ḥāce yirine Süleymāniyye medārisinüñ birine pāy-ı himmet ḳodı. Biñ on iki Cumāde'l-ülā'sında Aḥī-zāde Ḥüseyn Efendi ḥāzretleri yirine Dārü'l-ḥādīs-i Süleymāniyye ile teşrif olinmişdi. Sene-i mezbūre şa'bānınuñ evāsıtında baḥr-i fenādan 'ubūr u cāy aşlında ḥuzūr eyledi. Medrese-i maḥlūle Yavuz Efendi'nüñ 'ıḳd-gerden-i cāhı ḳılındı. Mevlānā-yı mezbūr meḥāsın-i aḥlāḳ ile meşhūr pīr-i şāliḥ bir güzīde-fa'al 'ilm u kemāle müşārik-i emşāl idi.

El-Mevlā 'Abdī

Ḳurşun ṭarāḳ dimekle meşhūr ve ol ḥadde'-i vesh-nāk ile evtār-ı sīmīn riş-i sefiden sevād itmekle [489] ṭa'ne-gāh-ı cumhūr idi. Ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve ṭarīḳ-i

¹ Rahmān ve Rahim olan Allāh'ın adıyla.

tedrîse ‘âzim olup ‘alâ hasbi’l-isti‘dād merâtıb-ı ma‘hûde ile yegân yegân ber-murâd olup kırk aqçe medreseden munfaşıl iken biñ altı Receb’inde fevt olan Beyânî yirine Ca‘fer Ağa hâricine vâşıl olmuş idi. Biñ on iki Şa‘bân’ında nâ-kâm u nâ-ümîd ‘azm-i karar-gâh-ı cāvîd eyledi. Medrese-i maħlûle Kefevî Muştafâ Çelebi‘ye naşîb oldu. Mevlânâ-yı merkûm dahîl-i erbâb-ı ‘ulûm seksan yaşında müderris-i nev-heves ve hizâb-ı rîş-i sefîd meftûn-ı maħbûbe-i câh-ı taze-res idi.

El-Mevlâ Şeyhîm Şîrvânî

Ĥamîr-i mâye-i aşl-ı nezâhat-âlûdı Īrân’î ve qabâ-yı vücûd-ı mes‘ûdı Şîrvânî’dür. ‘Ulemâ-yı ‘Acem’den taħşîl-i ‘ulûm itdükden soñra dârü’l-mülk-i Rûm’a kudûm idüp Mollâ Aĥmed Efendi ĥıdmetlerinden mülâzım ve merâsim-i tedrîs ri‘âyetine müdâvim olup âĥz-i menâşîb ve qaţ‘-ı merâtıb iderek, kırk aqçe ile Ĥaşköy Medresesi’nden ma‘zûl iken toquz yüz toqsan yedi Şa‘bân’ında Ĥamza Efendi yirine Ĥammâmîyye müderrisi olmuş idi. Biñ üç târîĥinde pâye-i i‘tibârî ile maħrûse-i Tebrîz’de Sultân Ĥasan Medresesi’ne naql olındı. Biñ dört Rebî‘ü’l-evvel’inde Gence qâzâsı mevleviyyet olup bunlara ‘inâyet olındı. Sene-i mezbûre dâĥilinde Tebrîz qâzâsı Āṭanalı Emîr ‘Alî Efendi ile mübâdele-i manşîb itdiler. Biñ beş Rebî‘ü’l-evvel’inde ma‘zûl olup yirine selefî muqarrer kıldı. Biñ altı Şafer’inde anlar Naĥcivân’a naql olup bunlara yine Tebrîz qâzâsı müyesser oldu. Sene-i mezbûre cumâde’l-âhiresinde

Beyt:

Mevleviyyet ki naĥvet engîz set

Gence vü Naĥcivân u Tebrîz set²

Neşr: Mażmûnı üzere üç mevleviyyet-i qûzât-ı qaşabâta ‘inâyet olınmaq re‘âyâya nâfi‘dür, diyü serĥad beglerbegileri di’l-ĥâĥları üzere ‘arz idüp ‘azl olındılar. Biñ yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde Tebrîz qâzâsı tekrâr mevleviyyet olup Qaraçi Sa‘dî oğlına virilmiş iken üçüncü gün bunlara tevcîh olındı. Biñ on bir Rebî‘ü’l-evvel’inde ‘azl olup ‘Abdu’r-raĥmân Efendi birâderi Muşlî Çelebi mesned nişîn-i ĥükümeti oldu. On bir Cumâde’l-ülâ’sında Sîrac Efendi yirine râbî‘ân Tebrîz-i dilâvız qâzâsında murabba-nişîn mesned-i ĥükm ü imzâ olmuş idi. Biñ on iki senesinde ol diyâra Qızılbaş müstevlî olup sene-i mezbûre şa‘bânında revâfîz-ı pelîd elinde şehîd ve ‘arşa-i vücûddan nâ-bedîd oldu. Mevlânâ-yı mezbûr fażîlet-i ‘ilmiyye ile meşĥûr şeyĥü’l-fen-

² Mevleviyyet unvânının kişiye kibir aşladığı (şehirler) Gence, Naĥcivan ve Tebriz’dır.

i riyāziyāt şālîh u nezîh ve hoş zāt idi. Mevleviyyetlerüñ ref'î eşnāsında Kâtib-zāde Zeynî Efendi merhūmūña dīvāne-naqş lâubālî ve 'aşruñ turfe-kār-ı ğarîbü'l-aḥvālî olup ā' rāz u emvāl-i Müslimîne Cengîzāne Türk-tāz itmek tâvr-ı müstevcibü'l-iḥtişāşî belki mefrüzü'l-ķalem maḳtu' u'l-ķadem-i ḥāşî idi. Şāhibü't-tercemeye Ḥ'āce-zāde Mes'ūd Çelebi ḥānesinde rāst gelüp ta'n-ı teşnî'le derd-mendün āfetin almış ve *sebtü'l-'arş semāü'n-naqş*³ diyüp saçaklı 'abā'isini çalmış idi.

El-Mevlā Sirāce'd-dīn

Şu'le-i vücūdî cānib-i şarḳdan 'ayān ve hilāl-i isti'dād ü istihālî istifāza-i envār-ı ma'ārifle bedri'l-leme'ān olup semend-i 'azîmeti isrāc ve dārü'l-mülk-i Rūm 'ulemāsınuñ seng-rāhların dürretü't-tāc-ı ibtihāc kılp müderrisîn-i kirām ḥıdmetinde a'māl-i zihni ve ḳād ve fitil-i zamîr-i kibrîti-ķabūlin ḳadeḥ-i zinād-ı icthād ile iḳād itdükden şoñra Ebū's-su'ūd Efendi ḥāzretlerinüñ çırağan-ı cem'iyetlerine dāḥil ve fetvā emāneti ḥıdmeti ile ser-bülend-i emā'il olup şeref-i mülāzemetine nā'il olmuş idi. 'Alā ḥasbi't-tarîḳ⁴ Devr-i menāzil-i ders u taḥkîḳ iderek kırk aḳçe ile Ümm-i Veled Medresesi'nden ma'zül iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan beş Muḥarrem'inde Ḥüsrev Kethüdā Medresesi temām olup ibtidā elli aḳçe ile bunlara in'ām olındı. Biñ iki Receb'inde Ḳazancıkulı Sinān Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi'ne naḳl olındı. Biñ üç [490] Receb'inde Çalîḳ-zāde 'Abdî Çelebi yerine Çorlı pāyesine terfî' olındı. Sene³-i mezbūre ramazānında Naḥcivān ḳazāsı mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. Biñ beş Ramazān'ında Diyārbekr ḳāzîsi Müfti-zāde Şeyḫî ile mübādele-i manşib eylediler. Biñ altı Şafer'inde selefi Naḥcivān'a gitmeyüp yirinde ibḳā ve bunlar 'azle mübtelā oldı. Biñ on bir Muḥarrem'inde Muşlî Çelebi yerine Tebrîz ḳāzîsi oldılar. Sene-i mezbūre cumāde'l-ülāsında Şeyḫî Efendi'nüñ def'a-i rābi' ası yerine mükerreren Āmed ḳazāsına naḳl olındı. Biñ on iki Rebî'ü'l-āḫir'inde 'azl olup manşibi Çalîḳ-zāde 'Abdî Çelebi'ye virildi. İstanbul'a gelürken Ḳayşeriyye'de ḥasta olup māh-ı şā'bānda sirāc-ı vehhāc-ı vücūdî silî-i dest-i rüzgār ile terk-i taḫt u tāc-ı meclis-i şühūd eyledi. **Mıḫra'**

Pür-nūr ide Ḥüdā-yı te'ālā mezārını

Mevlānā-yı mezbūr şāhib-i fazl-ı mevfūr zebāne-i sirāc gibi tenvîr müddeāda çerbi zebān ve şeb-çerāğ-ı naḳdine-i revāc gibi nükte-senc-i rüşen-beyān idi. Şadr-i 'ālî ḳadr

³ Arş sabitlendi ve süslendi.

⁴ Bu görüş üzere

Mollā Aḥmed Efendi ḥazretleri ile beyitlerinde ‘alāḳa-i ḳarābet olmağın Mıṣır’a ḳāzī olduklarında mutaṣarrıf-ı ḥıdmet-i niyābet ve ṣadāretleri ḥālinde tezkirecilik ḥıdmeti ile ḳerāğ-ı ṭarab-ḥāne-i ‘iz u nebāhet olmuş idi.

El-Mevlā Hüseyin Bī-kesī

Gīlānī’dür. Bī-kesī laḳabı ile ma‘lūm ve ismi gibi zātı emr-i mevḥūm olup devlet-i A‘cām’da te‘accūm itmiş terekelerden idi. Ol tārīḥde diyār-ı ṣarḳdan gelen ḥar-bendeler ḳaṭār u mehār ṣahibi olduğın görüp **Beyt:**

Ey felek meylūñ eger cāhil ü nā-dāna ise

Ben daḥı tā o ḳadar ‘ākil ü dānā degülüm

Neṣr: Zemzemesi ile ḥadāger-i üṣtūr-i ṣevḳ olup kendüyi ol ḳāfile ile ṭarīḳ-i‘ ilme ṣevḳ itmiş idi. *El-ḥāletü ḥāzih⁵* vezīr Aḥmed Paṣa‘nuñ ğilmānına mu‘allim ve Luṭfī Beg-zāde Muṣṭafā Efendi‘den mülāzım olup devr-i medāris ve ‘aḳd-i mecālis iderek kırk akçe medreseden ma‘zūl iken biñ tārīḥinden muḳaddemce Rodoscuk’da olan Rüstem Paṣa Mederesesi ḥāric i‘tibar olup ibtidā bunlara i‘tā olındı. Biñ üç Zī’l-ḥicce’sinde Sermīn ḳazāsına naḳl olınan ve Fāḳ Meḥmed yirine Burūsa’da Manāstır Medresesi pāyesine terfi‘ olındı. Biñ beş Zī’l-ḥicce’sinde Pirlepelī Ḥasan Efendi maḥlūlinden Gelibolı ḳazāsı Şehr köyü ilḥāḳı ve Şaruca Paṣa Medresesi ve izn-i bi’l-iftā‘ ilāvesi ile bunlara tevcīḥ olındı. Biñ altı Şevvāl’inde Mar‘aş ḳāzīsı Muṣlī Çelebi ile mübādele-i manṣīb eylediler. Ol ‘aşrda müteṣarrıf-ı menāsīb olan nā-münāṣīb eṣḥāṣı ba‘z-ı şu‘arā yegān yegān beyān idüp Müfti-zāde Şeyḫī Çelebi ile bunlaruñ aḥvālını bu gūne nazm itmişler idi. **Beyt:**

Ḳara Āmid’de bir mecnūn-ı ser-keş

‘Acem ḳatırcısı ḳāzī-i Mar‘aş

Neṣr: Biñ yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde ‘azl olup manṣībı Şūfī Meḥmed Efendi‘ye virildi. Biñ on Receb’inde La‘lī Çelebi yirine Ḳara Ḳāzī Medresesi ve Bayındır ḳazāsı ilḥāḳı ile Tire ḳazāsı müyesser oldı. Biñ on bir Şafer’inde ‘azl olup manṣībı Celeb Meḥmed Efendi‘ye virildi. Ol eṣnāda ḥacc eyleyüp geldükde biñ on iki Şa‘bān’ında Şalıncaḳ Rıḍvān yirine tekrār Tire ḳazāsı iḥsān olınmışdı. Māḥ-ı ramazānuñ leyle-i ḳadrinde

⁵ Bu durum üzerine, bu duruma göre

Serv mahallesinde Cezerî Kâsım Paşa Câmii'nde ögle namâzın edâ iderken intikâl eyledi. Mevlânâ-yı mezbûr kâdr-i müsterek-i' ilm ü şalâhla meşhûr nîk-nefs ve kem-âzâr pîr-i şâlih-i sûtüde-kâr idi.

El-Mevlâ Kürd Hasan

Diyâr-ı Kürdistân'dan zühûr ve taḥşîl-i 'ilm-i şerîf yolunda kaṭ'-ı menâzil-i sinîn-i şuhûr idüp fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr olmuş idi. Biñ tokuz senesinde dârü'l-mülk-i Rûm'a kudûm idüp 'ulemâ-i 'aşra 'arz-ı cevher ve kalay-ı 'ilm ü 'irfânın qarîn-i tamgây-ı kabûl-ı â' yân-ı kişver kılmış idi. Ol eşnâda kâ'im-maḳâm-ı şadr-ı a'zam olan Hâfız Aḥmed Paşa muhib-i 'ulemâ, mürebbi-i fuzelâ olup kâdr-i müsterek-i ḥazz-ı 'ilmiyyesi olmağın [491] Anaṭolî şadrı olan 'aynü'l-'ulemai'l-'azâm üstâzı ve üstâdü'l enâm Aḥî-zâde 'Abdu'l-ḥalîm Efendi ḥazretleri ile Mevlânâ'yı cem' idüp müşâhabet-i 'ilmiyyeye bâ' iş ve muḥarrik-i silsile-i mebâhiş olmuş idi. Ammâ heyhât Şî'r:

Gelür mi şürete hergiz Süheyl öñinde Sühâ

Muḥîte reşha-i bârân ider mi tuğyânî

Neşr: Kemâl-i fazlına mağrûr olup Mîrzâ Maḥdûm gibi def'at-i kazâ mu'azzamât-ı bilâd-ı Oşmâniyye yâḥûd Medrese-i Şaḥn u Süleymâniyye ricâsında iken ol hürşid-i raḥşân-ı fazl u kemâl öñinde zerre-i nâbûd gibi maḥv-ı vücûd itmiş idi. Ammâ Cenâb-ı mekrûmet-me'âb-ı mûları fazîletine şehâdet ve maḳâm-ı âşafiden şefâ'at eyleyüp mâh-ı şa'bânda Burûsa'da Kadri Efendi Medresesi ḥâric i' tibâr olunup 'inâyet olındı. Biñ on Zî'l-ḥicce'sinde taḥille-i tarîḳ ile 'Ömer Sükûtî yirine Yıldırım pâyesine naḳl olunup zabtı müyesser olmamağla âsitâneye gelmiş idi. Biñ on iki Şafer'inde Zeynî-zâde yirine Ḥançeriyye Medresesi tevcîh olındı. Mâh-ı cumâde'l-âḥirede ferâğ idüp Medresesi âḥere virildi. Sene-i mezbûre evâḥirinde câriyeleri olan mel'üneler ḡadrı ile ḥânesinde şehîd ve nâ-kâm u nâ-ümîd 'âzim-i nuzhet-gâh-ı câvid oldı. Mevlânâ-yı merkûm ḡavṭa-ḥor-ı deryâ-yı 'ulûm muḳtezâ-yı ḥilḳat-ı ekrâd üzere lecûc u mükâbir zu' mî üzere dâḥil-i a' dâd-ı eslâf-ı ekâbir be-heme-ḥâl ehl-i 'ilm ü kemâl idi.

El-Mevlâ El-Fâzıl Kınalı-zâde Hasan

Şudur-ı Devlet-i Selîm Ḥanî'den iken dest-şüy-ı çirk-i devlet-i fânî olan Kınalı-zâde 'Alî Efendi merḥûmuñ maḥdûm-ı 'âlişânıdur. Tokuz yüz elli üç târiḥinde vâlidleri

Burūsa'da Hāmza Beg müderrisi iken hil'at-i hil'at-i mes'ūd ile şeref-yäfte ve levh-i cebin-i hāline şu'ā'-ı sa'adet tāfte olup 'u'ūd-ı sinin-i 'ömri' aşere-i kāmıleye vāşıl olduğda hem-pāye-i 'aql-ı evvel belki zihn-i derrāk-ı 'aql-ı 'āşir ile mü'evvel olmuşdu. Terbiyet-i peder-i vālā-güher ile mişāl-i pençe-i mihr-i cihān-ārā āhız-ı cevāhir-i fażl u kemālede izhār-ı yed-i beyzā idüp envā'-ı 'ulūm u ma'ārifeye dest-res ve künūz-ı rumūz-ı nihānda gevher-i ma'şūd-ı mültemes bulduğda 'ulemā-yı 'aşr mecālis-i ifādelerine dāhil ve ka'b-ı şāmiḥ-i isti'dād ile ser-bülend-i emāşil olmuş idi. Evvelā Yeñi 'Alī Paşa müderrisi Nāzır-zāde Efendi ile fetḥ-i bāb-ı münāzara ba'dehu Haleb kazāsından ma'zül iken Kāzī-zāde Efendi hizmetlerinde taḥşil-i fūnūn-ı muḥākeme vü muḥāvere idüp Ebū's-su'ūd Efendi ḥazretlerine ittīşāl ve efāzil-i talebe ile taḥşil-i mertebe-i 'ālū'l-'āl-i kemāl idüp yetmiş üç senesinde vākı', 'Abdu'r-raḥmān Efendi nevbetinde şeref-i mülāzemetle be-kāmı yetmiş beş hilālinde ibtidā otuz aqçe ile Burūsa'da Aḥmed Paşa Medresesi ile vāşıl-ı merām olmuş idi. Yetmiş altı Receb'inde pederleri Edrine kazāsında naql olunmağın bunlar daḥı mişli ile Edrine de Çuḥacı Hacı Medresesi'nde tebdil olunmuş idi. Yetmiş toḫuz hilālinde kırk aqça ile İstanbul'da Eski İbrāhīm Paşa Medresesi'ne rev-naq-baḥşā oldılar. Seksan bir Muḥarrem'inde 'azl olup medresesi Konyalı 'Ömer Çelebi'ye virildi. Seksan üç Zi'l-ka'de'sinde Kara Tāce'd-din yirine Kāsım Paşa ḥāricine 'āric oldılar. Seksan dört Zi'l-ḥicce'sinde Kürd İbrāhīm Çelebi maḥlūlinden Yeñi 'Alī Paşa'da tecdīd-i resm-i ifāde eylediler. Seksan sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde Cenābī Efendi yirine Burūsa Sultāniyyesi'ne terfī' olındı. Toḫsan Şa'bān'ında selefi yirine Şaḥn'a geldi. Toḫsan dört Ramāzān'ında Kāf-zāde Efendi yirine Sultān Selīm-i Kādīm Medresesi ile tekrīm olındı. Toḫsan beş Rebī'ü'l-evvel'inde 'azl olunan Su'ūdī Efendi yirine Süleymāniyye Medārisi'nün birine ferş-i seccāde-i ders ü taḥkīk itdiler. Toḫsan toḫuz Cumāde'l-āḥire'sinde Kāf-zāde Efendi yirine fezā-yı kazāyı Haleb-i şehbā cilve-gāh-ı eşheb-i iqbālleri kılındı. Biñ bir Receb'inde ref' olup yirlerine Kemāl Efendi terfī' olındı. Biñ üç Cumāde'l-āḥire'sinde Duḫadīn-zāde 'Oşmān Efendi yirine Mışr-ı Kāhire ḥükümeti ile nücūm-ı iqbāli zāhire olmuş idi. Biñ dört Muḥarrem'inde mübtelā-yı 'azl-ı bī-hengām ve selefi kām-makām oldu. Sene-i mezbūre [492] zi'l-ḥiccesinde Es'ad Efendi yirine Maḥrūse-i Edrine kazāsı taḥte'z-zıll-ı ḥükm ü imzāsı kılındı. Biñ beş Receb'inde ma'zül ve yirine Bostān-zāde maḥdūmı Meḥmed Efendi mevşül oldu. Biñ altı Cumāde'l-āḥire'sinde 'Arab-zāde Efendi yirine mükerreran Mışr-ı Kāhire kazāsına sāye-i iclāl şaldılar. Sene-i mezbūre zi'l-ḥiccesinde 'azl olup ḥālā Şeyḥū'l-islām müftiyyü'l-enām olan Yaḥyā Efendi ḥazretleri maḥarr-ı ḥükümetlerini teşrif itdiler.

Biñ yedi Şevvāl’inde kevkeb-i ikbālleri rāci⁶ olup Ḥasan Kethüdā-zāde yirine ufk-ı mahrūse-i Burūsa’dan tāli⁶ oldu. Biñ sekiz Zī’l-ka⁶ de’sinde Edincik kızası Arpalık ta⁶ yin olup İmām Dāmādı Şeyhī Çelebi cā-nişin-i mesned-i ‘izz ü temkīn oldu. Biñ tokuz Muḥarrem’inde kabūl itmeyen Nevālī-zāde yirine Gelibolı kızası tevcīh olındı. Sene-i mezbūre cumāde’l-ülāsında⁶ Arab-zāde Efendi merhūm, maḥlūlinden Eyyūb kızasına naql olındı. On bir Şaferi’nde Eskizağra kızasına tebdil olup yirine Ayāşī Aḥmed Efendi naşb oldu. Ol eşnāda ba⁶ z-ı emrāz-ı balğamiyye istilāsından ‘amel-mānde olup kayd-ı ḥayātla Reşid kızasının talep itmekle ‘ināyet olup diyār-ı Rūm’a vedā⁶ ve ihtiyār-ı inzivā vü inḳitā⁶ itmiş idi. Biñ on iki Şevvāl’inde ḥākim-i reşid iken ‘arşa-i vücūddan nā-bedīd ve müteveccih-i dergāh-ı Rabb-ı mecīd oldılar. Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı me⁶ ālī-rūsūm mecmū⁶ -ı ḥayşiyyātda ‘alem, ‘ilm u me⁶ ārifī müselleme-i ‘ālimdür. Şehvār gibi şadef-i dehre vāḥidan ba⁶ de vāḥid gelen emācid silkine dāḥil, be-taḥşiş inşā-yı dilāvızı reşk-endāz-ı Kāzī Fāzıl idi. Āşār-ı celīlesinden Dürer u Ğurer’e Ḥāşiyesi ve Mevāzi⁶ -i ‘Adīde’ye resā’il-i maḳbūlesi vardır. Mollā Aḥmed Efendi imtiḥānında Şun⁶ u’llāh Efendi’ye ‘adl vāḳı⁶ olup tercīḥ-i *ahadü hü mā ‘ale’l- āḥar*⁶ ‘ulemā-yı ‘aşra müzekkir-i mebhāş-ı kızā vü kader olmuş idi. Şun⁶ u’llāh Efendi merḳūmdan menḳūldur ki:”Ḥalkuñ ekşeri Ḥasan Çelebi tarafında müşāhede idüp şerīkimiz ‘avām-girce imiş.”buyurlar imiş. Eşher-i āşarı Tezkiretü’ş-u‘arā’dur ki Hümayūn-nāme ile pederlerinüñ Aḥlāk’ından soñra ol kitāba naşib olan rağbet u i⁶ tibār Türkī münşe’ātdan değme bir kitābe naşib olmamışdur. El-ān daḥı bāzārına kesād ve ‘aḳd-ı te⁶ ātisine fesād gelmemişdür. Sinn-i şerīfleri altmışa dāḥil ve daḳākatü’r-rikāb serḥaddine henüz vāşıl olmuş idi. Eş⁶ ārlarından numūnedür. **Ğazel:**

Olaldan yār dest-i düşmen-i bed-gevher altında

Ḳalupdur ellerim Ferhād gibi taşlar altında

Ḥüdā virsün saña ‘ömr-i dırāzı ey boyı servüm

Ğamuñla ḥāḳ olan ‘uşşāḳ yatdukça yir altında

⁶ Başka biri

Gerek seng-i siyāh olsun gerekse atlas u dībā

Ġaraż bir bāliş-i rāhat bulunmağdur ser altında

Olupdur gülşen-i bezmünde gūyā nergis-i şehlā

Ser-i engişt-i sīmīnūñ o zerīn sāğar altında

Hasan şanma miyānidur görinen zīr-i hañçerde

Mişāl-i gencdür yatur dem-ā-dem ejder altında

El-Mevlā Meħmed Nāmī

Sādāt-ı kirāmdan **Mışra'** :

Ferzend-i Sitanbul'em [ü] ferzend-i Sitanbul

Nesr: Mışra'ı ile be-nām olan 'Acem-zāde Mīrek'üñ ferzend-i dil-bendi Nāmī Efendi'dür. Āb-yāri'-i feyz-i Ĥüdā-dādıyla nihāl-i istihālī Nāmī ve terbiyet-i kirām ile cevher-i zāt-ı kerīm-i girāmī olup şadr-ı 'ālī-kađr Mu'allim-zāde Efendi'nüñ mu'allim ħāne-i fażl u efzāllerine müdāvim ve ħıdmet-i 'alīyelerinden mülāzim olmuş idi. *Bi-ħasbi'l-'āde*⁷ tayy-ı merāhil-i ifāde iderek kırk aqça ile Burūsa'da Aħmed Paşa Medresesi'nden ma'zül iken biñ üç Ramazān'ında Tāce'd-dīn Efendi yirine Unqapānı'nda Ĥ'āce Ĥayre'd-dīn Medresesi'nde miħrāb nişin-i 'izz u temkīn olmuş idi. Biñ sekiz Cumāde'l-āhire'sinde yirinde pāye-i şahın, i'tibār olındı. Biñ on Cumāde'l-āhire'sinde Şalıncaq Rıđvān Efendi yirine Gelibolı każāsı tevcih olındı. Biñ on Zi'l-ħicce'sinde 'azl olunup manşıbı Müfti-zāde Muşlī Çelebi'ye virildi. Biñ On iki Zi'l-ka'de'sinde ka'de-i āhire-i ħayātdan revān ve meclis-i ħākdān-ı esfelden dāmen-feşān olmuş idi. **Tārīħ:**

Güm olduğda dehr içre nām [493] u nişānı

⁷ Alışıldığı üzere

Bir eksükli didi vefât etdi Nāmî

Neşr: Edrinekapusı hâricinde medfündür. Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm u ‘irfânla meşhûr güldeste-i bend şukûfe-zâr-ı ma‘arif nahl-pirâ-yı hadîka-i tarâ’if ü leṭâ’if şî‘rde mükemmel Dîvân’ı ve ma‘rifetle hayli nâm u nişânı var idi. Bu eş‘ârı nezâket-ṭab‘ın iş‘âr ider. **Şî‘r:**

Yâ Rabb getür başına raķībũñ niçe belâ

Ammâ ki isterin depesi üstine ola

Velehû

Olup figân nâleme dem-sâz muṭribâ

Uy baña idelüm seḫeri ‘azm-ı gülsitân

Velehû

Dehenüm yok didün ammâ bu ne sözdür bilsem

Olduñ ey ğonca-dehen kendi sözüñle mülzem

Ġazel

Öldürürseñ de gönül kıomaz işiĝiñ ṭaşın

O senüñ pâdişehüm yoluña kıomış başın

Şeh-süvârum kıo beni ĝâşiye ber-düş olayın

Ṭutayın bende senüñ bir yavâş atuñ başın

Pîr olmuş yaşarur gözi diyelden beri yâr

Başladı gözlemege merdüm-i çeşmüm yaşın

Nāmîyâ şem‘î kıatı bî-edeb olmuş o mehüñ

Çomaz öyküñmesini rüyuna kesseñ başın

Neşr: Merhûmuñ meħâsininde şitâ'ı bî-vağt gibi âşâr-ı meşib bedîd ve fark-ı serî kuhsâr-ı âlûde gibi sefid olup şâhed-i zûrî rû-siyâh idüp teşhîr ittiginüñ sebebî beyânında bu gûne tağrîr idermiş ki; **Mışra**ˆ:

*el-cins ilâ el-cins-i yemîl*⁸

Mûcibince tazeler şoħbetine kesb-i münâsebet itmekçün bu şi'ârı ihtiyâr ve dîde-i sâlûs ˆ ayb-ı beyne perde-dâr iderin Nihâlî Efendi ile muħacâtı ve biribirlerine ħarf atup her birinüñ muğattaˆ atı vardur. Zikri müstehcen olmağla revâ görölmedi.

El-Mevlâ ˆ Abdu'r-raħîm

Taħşîl-i ˆ ilm u ˆ irfâna himmet ve istidân-ı ˆ aşr ħıdmetlerine müdâvemet eyleyüp sermâye-i fazl u kemâle bâlîgan mâ-baliğ-i mâlik ve tarîğ-i pür tevfiğe sâlik olduğda Çivi-zâde Efendi ħâzretlerinden mülâzım olan eşrâfla müşârik olmuş idi. Mollâ-yı ˆ ömrü'l ihtisâb ħıdmetlerine vav-ı ˆ Amr gibi şedîdü'l-intisâb olmağla iħrâz-ı luğf-ı bî-ħesâb idüp kaçˆ -ı merâtıb-ı muˆ tâde ve seyr-i menâzil-i ifâde iderek toğuz yüz yetmiş yedi ħilâlinde kırk akça ile Efzal-zâde Medresesi'ne vâşıl, baˆ dehu munfaşıl olup seksan iki Zî'l-ħicce'sinde Nevâlî Efendi yirine Maħmûd Paşa Medresesi'nde resm-i ifâdeyi ifşâ itmiş idi. Seksan dört Muħarrem'inde Kâf-zâde Efendi'den soñra Edrine ħapusunda vâğıˆ Miħrümâh Sultân Medresesi pâyeye iˆ tibâr olup bunlaruñ ˆ unvân-ı menşûr-ı iştihâri kılındı. Seksan toğuz Cumâde'l-âhire'sinde Küçük Maħmûd yirine Şaħn'a gelmişdi. Sene-i mezbûre ramazânında Mollâ Beğâyî yirine Selânik ħazâsı iħsân olındı. Toğsan iki Şevvâl'inde Magnisa ħazâsı baˆ z-ı mülħakâtla mevleviyyet olup bunlara ˆ inâyet olındı. Toğsan dört Rebî'ü'l-evvel'inde ˆ azl olup manşıbı Küçük Maħmûd Efendi'ye tevcîh olındı. Toğsan altı Zî'l-ğaˆ de'sinde Mollâ Beğâyî yirine Üsküdâr ħazâsı iħsân olındı. Toğsan yedi Receb'inde Selânik ħazâsı Duğadîn-zâde ˆ Oşmân Efendi ile mübâdele-i manşıb eylediler. Toğsan sekiz Ramazân'ında ˆ azl olup Ağzıkara Muħyî'd-dîn cā-nişin oldı. Toğsan toğuz Receb'inde Duğadîn-zâde yirine şâniyen Üsküdâr ħazâsı ˆ inâyet olındı. Elf-i kâmil Ramazân'ında [494] selef-i sâlifi ˆ Oşmân Efendi yirine Mekke-i Mükerrreme ħazâsına nağl olunmuş idi. Ķabûl itmedükde ħalefi Mollâ Beğâyî'ye verilüp bunlar şâlişen Üsküdâr ħazâsı oldı. Biñ bir Rebî'ü'l-âħirinde Kemâl Efendi yirine istibdâl-i manşıb idüp üçüncü defˆ a Selânik

⁸ Her cins kendi cinsine meyleder.

każāsına ittişāl itdiler. Biñ üç Şa‘bān’ında Kāmī-zāde yirine Eyūp każāsına tebdil olındı. Biñ beş Receb’inde ‘azl olınup manşıbı Beg-zāde Efendi‘ye tevcih olındı. Biñ yedi Şa‘bān’ında Bostān-zāde maħdūmı yirine dördünci def‘a Selanik ħākimi oldılar. Biñ sekiz Muħarrem’inde bunları Filibe‘ye naql itdürüp Selanik’e selefi naşb olınmışken bir haftadan şoñra ‘adem kaḅūli zāhir olmağın yirinde ibķā olındı. Sene-i mezbüre şa‘bānında ‘azl olınup Kemāl Efendi ta‘ķib eyledi. Kemāl Efendi’nüñ nā‘ibi zabt eylemiş iken Serdār İbrāhīm Paşa tarafından ibķā olınup birkaç günden şoñra Kemāl Efendi emr-i cedid ile geldükde kaşrı-yed idüp İstanbul’a geldiler. Biñ on bir Zī‘l-ka‘de’sinde Ĥaydar Efendi yirine maħrüse-i Burūsa’ya kızı oldılar. Biñ on iki Ramazān’ında ‘azl olınup yirlerine Mışır’da Kara Çelebi-zāde Efendi naql olındı. Sene-i mezbüre zī‘l-ħiccesinde bāb-ı murabba‘-nümā-yı ħāk-i fenādan ‘ālem-i beķāya ‘azm eyleyüp **Mışır**‘:

Ķoñ anı kendü ħāline Rabb-ı Raħīm ile

Neşr: Mazmūn-ı kar‘-ı sem‘ āşinā eyledi. Dāħil-i Sūr’da Sinān Ağa Cāmi‘-i ħareminde medfūñdur. Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm-i ‘irfānla meşhūr baķiyeytü’s-selāf-ı selefteh-i cür‘a-i meclis-i ‘izz u şeref seħā vü kerīm pīr-i vācibü’t-tekrīm idi.

El-Mevlā Ĥaydar

Evā‘il-i kitābda tercemesi sebķ iden Küçük Tāce‘d-dīn Efendi’nüñ ferzendi sa‘d-āḫteri ve ‘Abdu‘l-vehhāb Efendi ĥıdmetlerinüñ birāderi kihteridür. Zū‘l-fiķār-ı kilki düzbān ve Düldül-i taḅ‘-ı Çapük-‘inān ile Ĥaydar-ı Kerrār-ı meydān-ı fezā‘il olup Çivi-zāde Efendi ĥıdmetlerinde teşrif-i mülāzemete nā‘il olduğdan şoñra bir iki pāyeye pīrāye şalup kırk akça ile Efzāl-zāde Medresesi‘nden munfaşıl iken toķuz yüz toķsan üç Ramazān’ında müteveffā Fevrī Mü‘idī yirine Unķapanı müderrisi olmış idi. Toķsan dört Receb’inde Tāce‘d-dīn yirine Bergos Medresesi’ne taħrīk olındı. Toķsan altı Cumāde‘l-ülā’sında Topḫāne‘de vāķı‘ Ķapudan Medresesi temām olup ibtidā bunlara en‘ām olındı. Elf-i kāmil Şevvāl’inde Kızılcā Ĥayre‘d-dīnoğlı ‘Abdu‘llāh Efendi yirine Ķalender-ħāne Medresesi Ĥaydar-ħāne itdiler. Biñ üç Receb’inde Bādireli Mehmed Efendi maħlūlinden Şemāniyye‘ye geldiler. Biñ dört Şevvāl’inde Fehmī Efendi maħlūlinden Şeh-zāde Medresesi’ne ferş-i seccāde-i ifāde itdiler. Biñ altı Receb’inde Kara ‘Abdu‘r-raħmān Efendi yirine Süleymāniyye medārisinüñ birine gelüp biñ sekiz Rebī‘ü‘l-evvel’inde Mużaffer Efendi yirine Ĥaleb każası ile fā‘iz-i maṭlab oldılar. Sene-i mezbüre zī‘l-ka‘desinde Üsküdār kızı İskender-zāde ile

mübādele-i mansıb eylediler. Biñ on bir Şafer'inde 'azl olup yirine Ğalata'dan Hasan Ketğüdā-zāde naql olındı. Sene-i mezbūre cumāde'l-āhiresinde 'Abdu'l-'aziz Efendi yirine Burūsa kazāsına terfī' olındılar. Māh-ı zi'l-ka' de evāsıtında 'azl olup mansıb-ı mezbūr ile 'Abdu'r-rağīm Efendi tekrīm olındı. Biñ on iki Ramazān'ında Kara Çelebi-zāde Efendi yirine Mışr-ı Kāhire kazāsı ile rāyet-i iğbāli zāhire olmuş idi. Cānib-i bağrdan teveccüh eyleyüp İskenderiyye Ma'beri'ne vāşıl olduğda bağr-ı fenādan 'ubūr ve menzil-i beğāda huzūr eyledi. Biñ on üç Muğarrem'inde haşber-i vefātı vārid olup kazā-yı Mışr'a Şām'dan 'Azmi-zāde Efendi naql olındı. Mevlānā-yı mezbūr fazilet-i 'ilmiyye ile meşhūr behhās u muhiğğ mudağğığ u muğğığğ, kazāsında istiğāmet u şarāmetle ma' ruf tenhāsında meşğale-i 'ilm u 'ibādetle me'luf idi. Dürer u Ğurer hevāmişinde kelimātı ve kurt-ı mesmua'-ı kabūl olmuş ta'liğātı vardır.

El-Mevlā el-fāzıl ve'l-üstādü'l-kāmil 'Abdu'l-ğalīm Efendi [495]

Ğazāne-i ħāfıza-i 'ālemde mişl ü 'adili mefğūd ve Nigār-ğāne-i müteğayyile de nazır u şebīhi mün'adimü'l-vücūd olan cevher-i iksir-i fazilet ve berā't-ı 'Anğā'-yı mağrib-i feşāhat ü belāğat 'ulemā'-i Rüm'uñ ser-bülend-i şadrü'l-ifāde Aği-zāde Efendi'dür. Anağolı şadāretinden müteğā'id iken merāği-i dārü'l-ğalūda müteşā'id olan Meğmed Efendi ħazretlerinüñ dürr-i şahvār-ı şadef-i vücūdı ve gevher-i miyāne-i bend-i silkü'l-le'al-i nesl-i mes'ūdıdır. Cedd-i māderileri diğğat efkār ve leğāfet-i ta'bir ile numūne-nümā-yı siğr-i ħelāl ve ħāme-i bedāyi' niğar nükte güzār ile nağş-endāz-ı süzen-i ħayāl olan 'allāme-i Rüm Sa'di Efendi merğūmdur. **Bejt:**

Ger kamer māder olsa şems peder

Ğoğmya bir bunuñ gibi āğter

Neşr: Ğoğuz yüz altmış üç senesi ħilālinde deryā-yı zulumāt-ı 'ademden sāğil-i vücūda vaz'-ı kadem kılop ħonca-i kımağ-ı 'izz ü nāz ve nev-bāve-i mehd-i nağlül-ıhtizāz iken raği'-i şedy-i seğāb-ı edeb ve terbiyyet gerde-i āfitāb-ı fağl u ereb olmuşdı.

Li-muğarririh:

Bilüp ħadrin mişāl-i dürr-i şehvār

El üstinde tutarlardı şadef-vār.

Nesr: Çünkü zebân-ı gevher-efşânlarından ‘ uqde-i tufüliyyet güşâde ve serv-i revanları pây-bend-i ıztırâriden dest-yârî-sinnle âzâde oldu. **Beýt:**

İdüp bir noqtanuñ remzinde ‘ âciz biñ suhan-dânı

Elifden başladur mim-i femûñ-erbâb-ı ‘ irfânı

Nesr: Mazmûnı hüveydâ olup kırâ’at-i ħurûf-ı hecâda taĥķik-i mübâĥiş-i elib bâ itmekle mazĥar-ı ser âbâ-yı ve bâlig mebâlig-i elib bâ olmişlar idi. *El-ĥâletü ĥâzihi* muĥtaşarâtı mufaşşal u meşrûĥ-ı zabt ve rişte-i efkârı ta’likât-ı fuzelâya rabt idüp himmet-i üstâd ile mi’ mâr-ı isti’ dâdı aĥķâm-ı mebânî-i ‘ ulûmda müselle-i ‘ âlem ve ‘ arşa-i fezâ’ilde ‘ âlem zât-ı ma’ mür u mükkerrem olduĥda vâlid-i mâcidleri Edrine ĥazâsına müteşarrıf iken toĥuz yüz yetmiş sekiz târiĥinde hidâyet-i veliyyü’t-tevfik ile ‘ azm-i tarik ve devr-ı menâzil-i ders u taĥķik idüp Taşlık müderrisi Ķara Ķelebi-zâde Ħüsâm Efendi ve Üc Şerefeli müderrisi ‘ Arab-zâde ‘ Abdu’r-ra’uf Efendi dârü’l-îfâdelerini teşrif ba’ dehu Sulţân Bâyezid müderrisi Ħâcegi-zâde Efendi ve Sulţân Selim müderrisi Şâlih Mollâ Efendi mecâlis-i ‘ ilmiyyelerinde cevâhir-i kelimât-ı ‘ ilmiyye ile güş-ı hüşların teşnif eyleyüp İstanbul’a geldiklerinde üstâd-ı ahâli Mevlânâ Fuzayl el-Cemâlî ĥidmetlerine vâsıl ve ĥüsn-i terbiyeleri ile şemere’-i murâd ĥâşıl olup veche’-i âmâl erbâb-ı fazl u kemâl ve muĥit-i riĥâl biğâ’at-ı ricâl olan, **Mışra’ :**

‘ Amüd-ı şubĥ-ı sa’ âdet ‘ imâd-ı ĥâne-i dîn

Nesr: Şeyĥü’l-islâm ve’l-müslimîn el-mevlâ el-‘ azam u bahru’l-ĥazm-ı Ebü’s-su’ üd el-‘ imâdi âsitânelerine istinâd ve iĥrâz-ı ĥâyetü’l-ĥâyât-ı murâd fu’âd itmişler idi. Ķarîne-i ĥâl-i nesictâze tarĥ-ı isti’ dâdı per-dâĥt-gerde-i nazâr-ı üstâd olup tamgâ-yı ĥabüle erzânî gördükde sene-i iĥda u şemânın u tis’ a mi’yede teşrif-i mülâzemetle vâsıl-ı evvelîn-i münezzil-i emâni kılmışlar idi. Toĥuz yüz seksan iki Receb’inden Ya’ küb Beg yirine kırk aĥça ile Yeñi İbrâĥim Paşa’ da tecdid-i resm-i îfâde idüp seksan dört Cumâde’l-âhire’sinde munfaşıl ve medrese-i mezbûreye Seyid Yaĥyâ Efendi vâsıl, seksan yedi Muĥarrem’inde ‘ İmâd-zâde yirine verâ-yı Ħaliç-i Ķoştantiniyye’ de vâki’ Medrese-i Ķâsim Paşa’ ya rev-naĥ-baĥşâ olup seksan sekiz Rebî’ ü’l-evvel’inde Ķınâlî-zâde Ħasan Ķelebi yirine Yeñi ‘ Alî Paşa’ ya ferş-i seccâde-i iclâl ve tarĥ-ı cedid-i iksir-i fazl u kemâl kılmışlar idi. Toĥsan Şa’ bân’ında Küçük Muştafâ Efendi yirine pây-e-i Şâh Sulţân’a sâye şalup toĥsan bir Şafer’inde selefleri yirine Miĥrâb-ı Medrese-

i Hân-kâh'ı tekye-geh idüp sene-i mezbûre zî'l-hiccesinde mevlânâ-yı mezbûrî ta' kib ve Medrese-i Refî' a-i Hâşeki'ye ile menşûr-ı iqbâllerin teşbîb itmişler idi. Tõksan üç Şevvâl'inde Şun' u'llâh Efendi yirine reşk-i heşt-i behişt-i cenân olan medâris-i şemândan biri ol kevkeb-i seyyâr-ı fâ'izü'l-envâr ile şâmin-i seb' -i tıbâk olup tõksan altı Şa' bân'ında seleflerine halef olmak üzere Medrese-i Şeh-zâde'ye şeref virüp niçe zemân ol buç' a-i refî' ü'l-bünyân ta' lîm-hâne-i hadenk-i efkârisabet medâr-ı karar-dâde ve kemer-i zerrine toz-çâk-ı ' âlîsi bâzu-yu himmetlerine kepâde olmuş idi. Tõksan sekiz Zî'l-ka' de'sinde yine [496] anlar yirine maħrûse-i Üsküdâr'da vâkı' medrese-i mü'essesetü'l-erkân Vâlide Sultân-ı ders-i 'âm-ı sülvâni-nişânları ile 'ünvân bulup sûre-i kerîme-i *iktirâp-ı li'n-nâs*⁹ evvelinden fetħ-i bâb-ı kitâb olınuğda bir kıyâmet-i ders olmuştur ki ilâyevmu'l-hisâb-ı şenâ-i cemîlî bâkî ve tañtana-i iştihârî gulğul-endâz-ı mesâmi' -ı şehri vü âfâkîdür. Ba' dehu ol maħzen-i cedd-i evvel fezâ' il-i cem' itdiği emâsil-i efâzil **Beyt:**

Ne revâdur fužala çala kibâb altında

Kim görüpdür ki baħr ola ħabâb içre nihân

Neşr: Mażmûnı belâgat-' unvânı üzere tahte'l-kibâb-ı ihtifâdan 'ayân ve zülâl-i müteşâ'ib gibi her biri bir tarafa revân olmak fermân olunmağın efâzil-i talebeyi mülâzemet şartı ile ' ulemâya tevzî' ve her biri ol baħr-ı zehħâr-ı 'ilmi tevdî' idüp merâsim-i ifâde fevka'l-' âde itmâm olınuğda elf-i kâmil Ramazân'ında Remzî-zâde yirine maħrûse-i Burûsa'ya ħâkim ve rev-naç-efrûz-ı meħâfil u meħâkim olmuşlar idi. Biñ bir Receb'inde Ebû's-su'üd-zâde Efendi yirine dârü'n-naşr-ı Edrine'ye tebdîl ve âfitâb-ı cihân-tâb gibi bir burcandan bir burca taħvîl olındı. Biñ üç Cumâde'l-âħire'sinde kevkeb-i iqbâlleri ' uçde-i 'azle mübtelâ ve Kemâl Beg-zâde Efendi câ-nişîn-i mesned-i çazâ olmuş idi. Biñ dört Receb'inün münteşifında H'âce-zâde Mehmed Efendi yirine ħâkim-i dârü'l-mülk-i İstanbul ve seccâde nişîn-i şer' -i resûl oldılar. Biñ beş Zî'l-ħicce'sinde Kuş Yaħyâ Efendi yirine Anañolî şadrı ile bülend-çadr oldılar. Biñ yedi Şafer'inde vazîfe-i emşâlî teçâ'üd, ihtiyâr eyleyüp yirlerine şadr-ı Rûm'dan munfaşıl Dâmâd Efendi vâşıl oldı. Biñ sekiz Rebî'ü'l-âħir'inde ħalefleri yirine maçâmılarına i' âde olındılar. Biñ tõkuz Ramazân'ında müteçâ'id olup maçâm-ı refî' lerine Şems Efendi müteşâ'id oldı. Biñ on Şafer'inde çâzîyyü'l-çuzât-ı Rûm ve nâ' il-i çâyetü'l-çâyat merûm oldılar. Sene-i mezbûre recebinde ' arzları mücibince nevbet, fermân

⁹ Kur'ân-ı Kerim, Enbiyâ sûresi, 21/1, " İnsanların (hesâba çekileceği gün) yaklaştı ... "

olunup müste‘ādan-ı nām-dār-ı evvel hüsrev-i serîr-i ‘irfānuñ defterine kayd olunduğda yazılı bendelerinden biri bugüne gevher-efşān olmuş idi. **Kıt‘ a:**

Ey cenāb-ı dāver-i kâzi’l-kuzāt-ı ‘askerî

Lücce-i dānişveri şadr-ı sudur-ı bî-‘adîl

Şāh-ı evreng-i ‘adāletin kemāl-i fazl ile

Defter u dīvānuña vābeste her emr-i celîl

Hem zebān oldı nefîr-i hāme ki kūs-ı devāt

Nevbetüñle şalduñ āfāka ‘aceb şît-i cemîl

Neşr: Ol eşnāda bu ‘abd-i za‘îf hāme-i cāme-i ‘ināyetlerinden hîl‘ati mülāzemet ile teşrîf olunup **Beyt:**

Defterinde nāmımız bulduğ bugün cānānenüñ

Olmadın gördük hele kaydın dil-i dīvānenüñ

Neşr: Mazmūn ‘ünvān-ı cerîde-i āhvāli olmuş idi. Biñ on bir Zî’l-ħicce’sinde dağdāğ-ı umūr ‘āmmeden tebā‘ūd ve ihtiyār-i tecānüb-i teķā‘ūd eyleyüp ol mesned-i ħaīrde Dāmād Efendi cāy-gîr olmuş idi. **Beyt:**

Dā-yı kadîm ve emr-i ğayr-i mübtedi‘

Cevrü’z-zemān ‘alā-yı ehli’l mürüvvet¹⁰

Neşr: Rûz-gār-ı kîne-güzār bu mertebe cevri ile ķanā‘at ve zevāl-i āfitāb-ı devletleri ile def‘-i ħarārat itmeyüp marāz-ı hā‘il-i şîr-pençeye mübtelā ve esîr-i dām-ı pister-i ‘anā kılmışdı. Bi’l-āħire **Mışra‘:**

İnşebetü’l münîyyetü’l ızfāruhā¹¹

Neşr: Mazmūnı üzere pençe-i zehre şikāfından rehā bulmayup biñ on üç Muħarrem’üñ on dördüncü günü rûḫ-ı revānı vāşıl-ı a‘lāyı ‘illîyyîn ve gencine-i vücūd-ı mes‘ūd-ı ħāķ-i ‘abîr-nāķde defîn olmuş idi. Muṭāf-ı ‘ālemîyān olan ħaram-ı dārü’l-nî‘amları

¹⁰ Zamanın dertlerinin iyilik ehli olanları bulması eski bir hastalık ve yenilemeyen, deĝişmeyen bir iştir.

¹¹ Ölüm bir yırtıcı gibi tırnaklarını geçirdiğinde ...

mükâbilinde vâkı‘ türbe-i maḥşûşe-i irem-nişânda medfûndur. Hâlâ ‘atâş-ı râh için sıkâyesi mânend-i çeşme-i Mihrümâh rûz u şeb fâ’iz u rû-be-râh olup müzekkir du‘â-yı *saḳîyu’l-lâhı şerâhudur*.¹² Sinn-i şerîfleri henüz ḥamsîne vâşıl ve ‘aḳd-ı ḥâmise dâhil olduğı gibi ḥamîs-i ecel müste‘cel oldı. **Târîḥ:**

*İrtihalü’l ‘ulûm bi-‘Abdi’l-ḥalîm*¹³

Neşr: Cümlesi târîḥ rihletleridür. Hâşimî Çelebi dağı **Mışra‘** :

Cinân ola Ahî-zâde Efendi, ‘nüñ câyı

Neşr: Mısrâ‘ ını târîḥ düşürmiş idi. Mollâ-yı sâlifü’l-beyân ‘allâme-i ‘âlim u ‘irfân fûnûn-ı nakliyyenüñ muḥîṭ-i bî-kerânı ‘ulûm-ı ‘aḳliyyenüñ Çapûk-süvâr-ı meydânı ḥiddet-i zekâ ve sür‘at-i intikâlle yegâne vüs‘at ihâta ve kesret-i maḥfûzla müfred-i zemâne ḥalbe-i taḳrîrde [497] gül-gün-ı zebân-ı bād-peymâ-yı ‘arşa-i taḥrîrde kemiyet-i ḥâme-i Çapûk-‘inân-ı esb-i cādü gibi ḥayret-efzâ nikât-ı gün-a-gün müşkil-güşâ-yı ḥavâşş u ‘avâm her meclis-i feyz-i qarîni meclis-i ders-i ‘âm maḥfil-i behişt-ihtirâmları muḳteziyât-ı ḥubb-ı dünyâ olan kelâm-ı lağv-ı bî-ma‘nâdan maşûn-ı zebân-zed olan ser-â-pâ cevâhir-i fenn-i mefrûz u mesnûn ve nevâdir-i ḥikmet-nümûn olup ancak ḥaşv-ı meclis-i ‘âlîleri bezl olinan dînâr u direm ve başt olinan elvân-ı ni‘am idi. Eyyâm-ı devletlerinde ‘arz-ı ḥâle ihtiyâc ve rûz-ı bazar ‘inâyetlerinde ḥarf-i ricâya revâc yoğ idi. *El-ḥamdüli’llâh-i te‘âlâ*¹⁴ kenâre nişîn-i meclis-i ifâdeleri olmak müyesser ve tâc-ı ibtihâc olan şeref-i mülâzemetleri ser-ber oldı. Âşâr-ı celîlelerinden Hidâye’ye şerḥleri vardur. Hâlâ evrâḳ-ı gül gibi her cüzdanuñ mâye-i şerefi ve gevher-i şehvâr-ı şadefidür ve şurûḥ-ı Miftâḥ’a olan ta‘liḳât-ı şerîfeleri tedvîne kâbil ve ser-â-pâ mevâzi‘-i müşkile ve mebâḥiş-i mu‘azeleyi şâmildür. Câmi‘u’l-fuşûleyn’üñ ve Dürer u Gurer’üñ ve Eşbâh u Nezâ’ir’üñ hevâmişinde olan kelimât birer ḥâşye-i rengîn-simât olup fi’l-ḥaḳîḳa her biri bir kitâb-ı kâmidür. Tefsîr-i şerîfde imtiḥân maḥaline-i risâleleri ve mevâzi‘-i keşîrede taḥḳîḳât-ı rengîn maḳâleleri vardur. Mütâla‘a buyurdukları kütüb-i ‘ilmiyye kenârında olan ta‘liḳât ḥâric-i dâ’ire-i taḥdîd ve ihşâ ve mesâ’il gâmizâdan ḥal-i şübḥât ve cem itdükleri mühimmât-ı *lâ-yeu‘d velâ-yahşadur*¹⁵. Bâ-ḥuşûş-ı tesvîd buyurdukları Vaḳf-nâmeler ve ḥucec-i şer‘iyye ve

¹² Allah malını arttırsın.

¹³ Abdulhalim ile birlikte ilimlerde göçtü, gitti.

¹⁴ Allah’u Te’âlâ’ya hamdolsun.

¹⁵ Sayısız.

temessükât-ı düstûru'l-‘amel kâ’înâtdur. İnşâ-yı dil-pezir ile Şevâhi-dü’n-Nübüvve’yi terceme itmişlerdür. Hakk’a ki ol vâdide dağı rusûh-ı kalem-i mu‘ciz beyânlarını â‘zâm-ı şevâhiddür. Mağlaş-ı şöhret-şi‘ârları Halimî olup bu eş‘âr-ı netâyic tab‘-ı kerîmidür. **Şi‘r:**

Hâlümü görmek için gelmege itdün ikrâr
Gel gör imdi nice hazz itdi efendi dil-i zâr

Velehü

Biricik söylemedi yâr niyâz itdüm çok

Katı sengin-dil imiş hak bu ki aşla söz yok

Velehü

Bâde-nüş itsek diyü teklif idince yâre ben

Görelüm didi gülüp nâz ile ol şîrîn sühan

Velehü

Câm-ı mey-i nâbımız itdi şikest

Meclisimiz başdı ayak nâ’ibî

El-Mevlâ ‘Abdu’l-kâdir

Medîne-i Kayseriyye’de şihhat-ı neseb ile be-nâm olan sâdât-ı kirâmdandır. Tarîk-i sevki-râhle-i ‘azîmet ve Bahâ’e’-d-dîn-zâde Efendi’den ihrâz-ı şeref-i mülâzemet eyleyüp sâlik-i semt kazâ ve mâlik ezimme-i hükm-i imzâ olmuş idi. Kayseri kazâsından munfaşıl u künc-i ‘ibâdet de münzevî ve mütebettil iken biñ sekiz Rebî‘ü’l-âhîr’inde emr-i şerîf ile âsitâneye dâ‘vet olunup naķibü’l-eşrâf Yaħyâ Efendi maħlûlinden neķâbet-i sâdât kirâm-ı şevâb-ı bedîd Şeyhü’l-islâmı ile bunlara in‘âm olındı. Ol meşgâle-i celîle ile sübħa-şümâr-ı eyyâm iken biñ on üç Cumâde’l-ülâ’ında intikâl ve ‘âlem-i kudse isti‘câl eyleyüp yirlerine Yavuz Efendi merħûm naķibü’l-eşrâf memâlik-i Rûm oldılar. Mevlânâ-yı merħûm seyyid-i eyyid-i nezâhat-rusûm kemâl-i diyânetle yegâne istikâmetle elif gibi müfred-i zemâne ‘ilm-i ma‘rifetle şî‘ârı ve Qadri mağlaş-ı ile eş‘ârı var idi.

El-Mevlā ‘Abdu’l-ġanī

Qā‘idetü’l-mülk-i şaruhan ve taht-gāh-ı şeh-zāde-gān-ı Āl-i ‘Oşmān olan belde-i Mağnisa’dan zuhūr idüp Ğimāyī maḥlaşı ile meşhūr olmuş idi. Ol diyar ‘ulemāsından iktisāb-ı fezā’il-i cemme ve intisāb-ı ‘ulūm-ı muhimme idüp ‘alā ḥasbi’l-‘ade¹⁶ devri mecālis-i ifāde iderek ba‘z-ı ‘ulemānuñ talebesi silkinde intizām ve sibāḳ-ı sebaḳ-ḥānuñ içinde ḥā’iz-i ḳaşbū’s- sebaḳ-i istiḥḳāḳ olmağla şeref-i mülāzemetleri ile [498] gevher-i kām bulmuşdı. Ba‘dehu kenār medārisinde müteşarrıf-ı bıḳā‘-ı ‘adīde ve müteşaddi-i fūnūn-ı müfide olup elli aḳça ile mükerreran müderris ve mahfil-i ifāde vü istifāde de şadr-ı meclis olmuş iken biñ altı Şevvāl’inde pāye-i Şaḥn i‘tibārı ile Mağnīsā’da vāḳı‘ Şaruhanoglı bināsı olan Tekye Medresesi iḥsān olındı. Biñ on iki Zi’l-ḳa‘de’sinde Hüsrev-zāde yirine taḥille tarīḳi ile Şaḥn’a gelüp Hāḳimī Efendi yirine Ḳayseriyye ḳazāsı tevcīh ḳılındı. On üç Şa‘bān’ın da Celālī eşḳıyası elinde şehīd ve ‘arşā-i vücuttan nā-bedīd olup yirine Müfti-zāde Muşlī Çelebi naşb olındı. Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm u ma‘rifetle meşhūr merd-i fāzıl ferd-i kāmil idi.

El-Mevlā Ebū Bekr

Vilāyet-i Aydın dāḫilinde Nazilli müzāfātından ḳaşaba-ı Kestel’den zuhūr itmiş idi. Ḥā’iz-i sermāye-i isti‘dād ve bāliġ-i mertebe-i ‘aḳl-ı müstefād olduḳda seyyāḥ emīr delāleti ile seyāḥat-ı ḳalem-rev-i ‘ulūm ve Küçük Nüre’d-din ḫıdmetlerinde tenvīr-i müdde‘ā-yı mantūk u mefḥūm idüp devre-i mecālis-i ‘ulemā-i ā‘lām iderek ḫareketi ‘Abdu’l-vāsī‘ Çelebi ḫıdmetlerinde encām bulup H‘āce-i pād-şāh-ı ‘ālem-penāh Sa‘de’d-dīn Efendi āsitānesi tekye-geh itmiş idi. Toḳuz yüz toḳsan tārīḫinde vāḳı‘ sūr-ı Sulṫānī nevbetinde mülāzemetle bekām ve Burūsa medārisinden bir ḳaç pāye ile mazḥar-ı ikrām olup kırḳ aḳça medreseden ma‘zūl iken biñ yedi Cumāde’l-ülā’sında Cerrāḥ-zāde yirine Fethiye’de vāḳı‘ Sinān Paşa ḫāricine ‘āric olmuş idi. Biñ on Şevvāl’inde Aḫī-zāde Maḥmūd Çelebi yirine mişlī ile Vāḳıf’un türbesi ḳurbunda olan medrese-i şerīfeye taḫrīk olındı. Biñ on Şafer’inde maḥdūm-ı merḳūm yirine meşrūtası olan Sinān Paşa Sulṫānī pāyesine terfī‘ olındı. Ol medreselerüñ evvel-i āḫiriñe Fethiyye virānelerinden ‘ibāret ve bostān-ı vadī-i ḫayret-i dermiyānlarında olan Medrese-i Şa‘bū’l-menāl vasītatü’l-‘akd-i devlet-i iḳbāl olup lā-ḫayre’l-āfiyyü’l-vasat

¹⁶ Alışıldığı üzere

maẓmūnından numūdār olmağın ‘adem-i sâbıqdan ħalâş olan derd-mend-i çār u nâ-
çār derd-bend-i ‘adem-i lâhika gūzār itdükde bu beyt-i meşhūr-ı tekrār iderlerdi. **Beyt:**

Āh kim iki ‘adem ortasıdur bağ-ı vücūd

Bir ħarâb âbâde geldük şubḥ birdür şâm iki

Neşr: Āḫir bunlar daḫı vâkı‘a dîd-kân-ı eslâfa mülḥaḫ ve te’şîr-i şe’âmet-i medrese-i muḥaḫḫaḫ olup biñ on üç Ramazân’ında dâḫil-i maṭmüre-i zemân ve ‘âzim-i ma‘müre-i huld-ı berin olup Medrese-i maḥlûle Celeb Muştafâ Efendi‘ye celb-i sermâye-i ‘iz u temkîn itmiş idi. **Mışra‘:**

Şedde Ebū Bekr Efendi vâşıl-ı Rabb¹⁷

Neşr: Tārîḫ-i intikâlidür. Edrineçapusu ħâricinde medfündür. Mevlânâ-yı mezbūr Aḫçalı Bekr ‘ünvânı ile meşhūr sermâye-i fezâ’il-i beşeriyyeden ḫişşedâr-ı maḫhar-ı ḫayr-ı bî-şümâr idi.

El-Mevlâ Şemse’ d-dîn

Mâverâ-i baḫr-ı Rûm’dan ḫarîn-i zuhūr-ı vâfiḫ vücūddan fâ’izü’n-nūr olup derece-i isti‘dâda vâşıl olduḫda devr-i menâzil-i ifâde ve ğavr-ı deryâ-yı taḫḫiḫ u icâd iderük Ebū’s-su‘ūd Efendi hazretlerinüñ âsitân-ı gerdün cenânlarına intisâb ve mâde-i mülâzemetle iktisâb-ı şeref-i bî-ḫesâb eylemişdi. Āḫz-ı medâris ve ‘aḫd-ı mecâlis idüp kırık aḫça medreseden ma‘zül iken biñ üç Şa‘bân’ında Müte‘accim Efendi yirine İstanbul’da İbrâhîm Keḫüdâ Müderrisi olmuş idi. Biñ beş Ramazân’ında Seyyid Şun‘î-i Seyyaḫ yirine Aḫşehir ḫurbında vâkı‘ Çây Medresesi’ni cây-ı ḫarâr kılmış idi. *Ba‘de’l-ferâğ¹⁸* vîze fetvâsına nâ’il ve meşğale-i ilm ü ‘ibâdete müşteğil olup biñ üç Ramazân’ında verâ-yı burc-ı mezârda mütevârî ve ğarḫ-ı deryâ-yı raḫmet-i bârî olmuş idi. Medrese-i maḥlûle Kefeli Muştafâ Çelebi‘ye virildi. Merḫûm-ı merḫûm muktebes-i envâr-ı ‘ulûm ḫaccü’l-ḫaremeyn, ‘ilm u kemâlde beyna beyn mütevâzi-i edîb pîr-i münevverü’l-meşib idi.

El-Mevlâ en-Necîb Seyyid Meḫmed en-Naḫîb [499]

¹⁷ Ebübekr Efendi Rabb’ine kavuştu.

¹⁸ Boşluktan sonra

Tercesesi sebķ iden Burusevî Emîr Hâsan Çelebi'nün birâderi Aĥmed Çelebi'nün maĥdûm-ı kerîmidür. 'Amm-ı büzürg-vârlarınun oĥlı Es-seyyid Meĥmed Efendi, Yavâş Çelebi laķabı ile meşĥûr olmaĥın bunlar Yavuz Çelebi dimekle zebân-zed-i cumhûr idi. Taĥşîl u şerâyif-i 'ilm u 'irfân ve tekmîl u letâ'if-i taĥķîķ u ikân eyleyüp bi-ĥasbî'l-'âde devr-i mecâlis-i ifâde itdükden soñra mu'allim-i maķâm-ı Selim Hĥânî 'Aĥâ'u'llâh Efendi ĥıdmetlerinun şeref-i mülâzemeti ile vâşıl-ı şeref-i emânî olup Anaĥolı ķalem-revinde sâlik-i semt-i ķazâ ve ba'z-ı bilâd-ı celîle de fermân-ı revâ-yı ĥûkm ü imzâ olmışlar idi. Havran ķazâsından ma'zûl iken tarîķ-i tedrîse mâ'il ve kırķ aķça ile Burûsa Emîr Sultân Medresesi'nden munfaşıl olup biñ bir Rebî'ü'l-âĥirinde Nihâlî Efendi ve Şânî Efendi ile şadr-ı fazîleyn Bostân-zâde Meĥmed Efendi ve Şun'u'llâh Efendi ĥuzûr-ı şerîflerinde Hidâye'nün Kitâb-ı Cihâd'ından imtiĥân-ı fermân olup yegân yegân oķumışlar ve taĥrir-i risâ'il idüp zor-bâzû-yı 'irfânlarına göre birer nişân ķomışlar idi. Ba'z-ı şuarâ dimişdür. **Beyt:**

Bil Nihâlî Yavuz a'lâ oķudı

Lakin ammâ ķatı alķaķ Şânî

Neşr: Ba'dehu Nihâlî Efendi'ye 'Oşmân Paşa Medresesi ve Şânî'ye Tûfî-i Laĥîf Medresesi virilüp bunlara sene-i mezbûre recebinde Potur Şâlih yirine Kâsım Paşa Medresesi 'inâyet olunmuş idi. Biñ dört Şa'bân'ında Hacı Efendioĥlı Kâsım Çelebi yirine Maĥmûd Paşa Medresesi'ne taĥrîķ olındı. Biñ beş Rebî'ü'l-evvel'inde Çil Hâyder yirine Kızılmuşluk Medresesi'ne terfî' olındı. Biñ sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Niksârî-zâde yirine Edrine ķapusu pâyesine naķl olındı. Sene-i mezbûre zi'l-ĥiccesinde Nevâlî-zâde Ziyâe'd-dîn Çelebi yirine Şaĥn'a geldi. Biñ on Şa'bân'ında ĥâlâ Şeyĥü'l-islâm müşkil-güşâ-yı enâm olan Hüseyn Efendi ĥâzretleri yirine Şeh-zâde Medresesi in'âm olındı. On bir Maĥarrem'inun selĥinde Ėânî-zâde Efendi yirine Süleymâniyye medârisinun birine ferş-i seccâde-i ifâde eylediler. On iki Şa'bân'ında merĥûm Mûte' accim maĥlûlinden dârü'l-ĥadîş Süleymâniyye'ye 'inâyet olunmuş idi. On üç Şafer'inde Ayâşî Aĥmed Efendi yirine Eyyûb ķazâsı ile Muķziyyü'l merâm oldılar. Sene-i mezbûre cumâde'l-ülâsında intikâl eyleyen 'Abdu'l-ķâdir Efendi yirine naķîb-i sâdât-ı kirâm olmuşlar idi. Sene-i mezbûre şevvâl'inde terk-i 'alâyıķ-ı fânî ve 'azm-ı ĥadâyıķ-ı câvidânî eylediler. Manşıb-ı celîl-i niķâbet-i ümîd, 'Alî Efendi'ye 'inâyet olındı. Mevlânâ-yı merĥûm naĥl-i ser-sebz-i ķemen-zâr-ı 'ulûm şîr-i ĥurrân-ı bîşe-i 'irfân baĥr-ı ķüşân-ı dâniş u iz'ân **Mısra'**:

Yavuz güzel degül midür ol şāh-ı hışm-nāk

Neřr: Maźmūnı üzere dāmen-i řāhed-i cāme-i zīb-i faźl u edebī ğubār-ı neķāyiřden pāk idi.

El-Mevlā Bayrām

Anatolı aķtārında dāhil-i ta' mīm *meyyeřa*¹⁹ olan 'Alā'iyye ve Tekke ve Mentefe sancaķlarınıñ birinden 'alem-i efrāz-ı vücūd olup suħtevāt-ı miyānında 'İydī laķabı ile ma'lūm u ma'hūd olmuř idi. Mecālis-i 'ilmūñ müste'id u müstefidi belki muźāf u mu'idi olup ba'z-ı eřrāfdan iħrāz-ı řeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede ri'āyet-i merāsime himmet eyleyüp kırķ aķça medreseden ma'zül iken biñ üç Zi'l-ķa' de'sinde Ğazālī-zāde yirine Kepenekci müderrisi olmuř idi. Biñ sekiz Zi'l-ħicce'sinde Ğasan Efendi yirine Medrese-i Mebniyye-i Sinān Pařa'ya taħrīk olındı. Biñ toķuz řafer'inde Yaħyā Efendi Burūsa Sultāniyesi'ne terfī' olındı. Sene-i mezbūre cumāde'l-āhiresinde 'Ömer Efendi yirine Maġnisa fetvāsına naķl olındı. Biñ on iki Cumāde'l-ülā'sında 'azl olup manřıbı řaruħanī Muřlī Efendi'ye virildi. On üç Rebī'ü'l-āħir'inde řibr yirine řaħn'a gelüp evvel ğün 'Abdu'llāh Efendi yirine Maġnisa ķazāsı ile mukziyyü'l meram oldı. *El-ħāletü ħāzihi. řif'r:*

Baħt-ı ser-keş zimām-ı ħükmine rām

Ĝicesi ķadr ü ğündüzi bayrām

Olmuř iken sene-i mezbūre řevvālinde intikāl idüp 'ıyd-ĝāh-ı sürürı matem-ĝeh-i melāl oldı. Manřıb-ı mezbūre Velī Efendi vāli oldı. Mevlānā-yı mezbūr [500] 'ilm u řalāħla meřhūr řadāķat u diyānet ile řöhre-bend nezihü'l-lisān ve kem azār derd-mend idi.

El-Mevlā Emru'llāh

İstanbul ķurbında Vize Serāyı'ndan zuhūr ve levāzım-ı tarīķ olan umūr ile ķať-ı menāzil-i sinīn u řuhūr idüp Ğ'āce Sa'de'd-dīn Efendi ħāzetleriniñ ħıdmetlerine ķā'im ve Burūsa Sultāniyye'si i'ādesinden mülāzım olmuř idi. Tařarruf-ı menāřıb-ı münāřıb iderek kırķ aķça medreseden munfařıl iken elf-i kāmīl řevvāl'inde İřkender-zāde yirine Merdümī Medresesi'ne vāřıl olmuř idi. Biñ iki Zi'l-ħicce'sinde Muħarrem Efendi yirine Efzāl-zāde Medresesi'ne taħrīk olındı. Biñ yedi Cumāde'l-āhire'sinde

¹⁹ Kur'ān-ı Kerim, Āl-i İmrān şuresi, 3/26, " ... dilediĝin kişiye ... "

Manşür Efendi maḥlülinden Pilâkiye-i İznik pâyesinde müteşaddî-i ders u taḥkîk olmuş idi. Biñ ṭoḡuz Cumâde'l-âhire'sinde fâriḡ olmaḡın Baba-zâde dâmâdı Sinân Efendi'ye iḥsân olındı. Sene-i mezbûre zi'l-ka' desinde Zü'n-nün Efendi yirine Çorlı Medresesi'nde ifâde-i funûn oldu. Biñ on üç Zi'l-ḥicce'sinde maḥacce-i âḫirete revân olup medrese-i maḥlûle Şa' rânî 'Abdu'r-raḫîm Efendi'ye iḥsân olındı. Merḫûm-ı merḫûm âşinâ-yı deryâ-yı 'ulûm tekellûfât-ı 'âdiyeyi berbâd-dâde-i dervîş nihâd-ı fâriḡ u azâde idi.

El-Mevlâ Meḫmed

Tercemesi sebḡ iden Manav Seyyidî merḫûmuñ Ferzend-i Seyyidî-zâde Efendi'dür. Eydî-i sa'î u ictihâd ile celb-i sermâye-i isti' dâd ve levâzım-ı tarîḡ-i i' dâd idüp Çivi-zâde Efendi'den mülâzemetle ber-murâd olmuş idi. Kaṭ' -ı nişib ve firâz-ı râh-ı dırâz iderek kırḡ aḡça medreseden ma' zül iken ṭoḡuz yüz ṭoḡsan sekiz Rebî' ü'l-evvel'inde Ṭabib-zâde yirine Dâvud Paşa müderresi olmuş idi. Biñ dört Zi'l-ḥicce'sinde ' İvâz Efendi Süleymânî yirine Üc Şerefeli pâyesine i' tilâ eyledi. Biñ altı Rebî' ü'l-âḫir'inde Şalıncaḡ Rıdvan Efendi yirine İzmir ḡazâsına şalındı. Biñ yedi Şevvâl'inde ' azl olunup manşıbı İşḡaḡ Efendi'ye virildi. Biñ ṭoḡuz Muḫarrem'inde Çalıḡ-zâde yirine Ḳonya ḡazâsı tevciḥ olındı. On bir Zi'l-ka' de'sinde ref' olunup yirine ' Aṭûfî Efendi terfî' olındı. Biñ on iki Rebî' ü'l-âḫir'inde Köse Maḫmûd yirine şâniyen İzmir ḡazâsı ' inâyet olındı. Sene-i mezbûre zi'l-ka' desinde Celeb Meḫmed Efendi yirine Kütahya ḡazâsına naḡl olındı. Biñ on üç Şevvâl'inde ' azl olunup manşıbı ' Alî Beg-zâde Şâh Efendi'ye virildi. Sene-i mezbûre zi'l-ḥiccesinde hucûm-ı emrâz-ı bedenîyye âfetin aldı ve başına Seyyidî ḡâlleri geldi. Bi'l-âḫire dârü'l-üns-i ḡudse riḫlet ve râḫat-ı âbâd-ı ' âlem, âḫirette iḡamet eyledi. Hazret-i Eyyup Mezaristanı'nda metfundur. Mevlânayı mezbur ḡüsn-i ḡalle meşḫûr nîk-nefs u feraḡ-nijâd dervîş-nihâd ve pâk-ı i' tiḡâd idi.

El-Mevlâ 'Abdu'l-hadî

Tercemesi sebḡ iden Remzî-zâde Efendi maḡdûm-ı mükerrimidür. Ṭoḡuz yüz seksan ḡudûdında vâşıl-ı ser-menzil vücûd ve dâḡil-i meclis-i şuhûd olmuş idi. Dîde-i cânı küḫlü'l-cevâhir-i ' ilm ü ' irfânla rûşenâ ve rumûz-ı künûz-ı dâniş-i kemâl ile âşinâ olup, Ḥ'âce Sa' de'd-dîn Efendi ḡıdmetlerinden mülâzemetle bekâm ve ibtidâ-yı otuz aḡça medrese ile maḡzar-ı ikrâm olmuş idi. Kırḡdan ma' zül iken, biñ on bir Ramazân'ında ' Abdu'l-kerîm Çelebi yirine Dâvud Paşa müderresi olmuş idi. On dört Muḫarrem'inde marâzı ṭâ'undan riḫlet ve dârü'l-üns-i ḡudse ' azîmet itmiş idi.

Medrese-i maḥlūle Riyāzī Efendi‘ye ‘ināyet olındı. Merḥūm-ı merḳūm maḥdūm-ı nezāhet-rūsūm ḥasīb u nesīb mütevāzī‘ ü edīb ḥalīm ü selīm müşfik ü kerīm idi.

El-Mevlā ‘Abdu’l-vehhāb

Bālāda tercemesi sebḳ eyleyen Küçük Tāce‘d-dīn Efendi‘nūñ maḥdūm-ı ferḥunde aḥteri ve Ḥaydar Efendi‘nūñ [501] birāder-i mihteridür. Envā‘-yı dāniş u ‘irfānla bermurād ve dūrretü‘t-tāc-ı erbāb-ı isti‘dād olduḳ da Çivi-zāde ḥıdmetlerinden ihrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘ż-ı medāriste ‘ilm-i şerīfe ḥıdmet eyleyüp kırk aḳça medreseden ma‘zūl iken toḳuz yüz toḳsan Rebī‘ü’l-evvel’inde Müderris-zāde yirine Ḳāsım Paşa müderrisi olmış idi. Toḳsan bir Zī‘l-ḥicce’inde Kethūdā Muştafā Efendi yirine Zāl Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. Toḳsan beş Rebī‘ü’l-evvel’inde selefi yirine ḥan-gāḥ pāyesin tekye-geh eyledi. Toḳsan sekiz Rebī‘ü’l-āḥir’inde Rıdvan Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Elf-i kāmīl Ramazān’ında Kātīb-zāde Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi’nde ifādeye meşḡul oldılar. Biñ bir Şevvāl’inde Es‘ad Efendi yirine Süleymāniyye Medresesi’ne terfi‘ olındı. Biñ üç Cumāde’l-ülā’sında Burūsa’ya ḳāzī olan İbrāhīm Efendi yirine Maḡnisa’da vaḳı‘ Sultān Murād Ḥan Medresesi iḥsān olındı. Biñ altı Zī‘l-ḳa‘de’sinde ḥālā Şeyḫü’l-islām müftiyyü’l-enām olan Yaḥyā Efendi ḥazretleri yirine Şām ḳazāsı in‘ām olındı. Biñ yedi Cumāde’l-ülā’sında Kemāl Efendi yirine Burūsa’ya naḳl olunmuş iken ba‘d-ı eyyām her biri manşıblarında ibḳā’ olındı. Sene-i mezbūre zī‘l-ḳa‘desinde ‘azl olunup manşıbı Ayāşī Aḥmed Efendi‘ye virildi. Biñ toḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde selef-i bāhirü’ş-şerefleri müftiyyi ‘ālemiyān ḥazretleri yirini Mışr-ı Ḳāhire ḳazāsı iḥsān olındı. Biñ on Muḥarrem’inde ‘azl olunup ḳazā-yı Mışr Dukadīn-zāde ‘Oşmān Efendi‘ye tevcīh olındı. Biñ on bir Receb’inde Şarı Gürz-zāde Ḳāynī Muştafā Efendi yirine ḥākim-i dārü’s-salṭana oldılar. Sene-i mezbūre zī‘l-ḥiccesinde iki yüz elli aḳça vazīfe ile müteḳā‘id ve yirlerine Kemāl Efendi ḥazretleri müteşā‘id oldı. Biñ on dört Rebī‘ü’l-āḥiri’nūñ onuncı günü marāz-ı tuḥameden intıḳāl ve dārü’n-na‘īm-i cenāna-i isti‘cāl eyledi. Dāḫil-i sūrda Şarı Gürz Mescidi ḥazīresinde medfūndur. Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ u ‘iffetle meşḫūr nāmı zātına ḡālib ta‘aşşuḳ u ta‘assuf ile zūhūra ṭālib ḳazāsında şiddet-i istiḳāmet ve ḥiddet-i şerāmet ile ma‘lūm u ma‘ḥūd idi. Ve nezāhat u nebāhat u vecāheti mu‘āyyen u meşḫūr idi. Mışr’a giderken Ḳadırḡa’da olan kāfir esirlerini şürb-i ḥamrdan men‘ u zecr ve ‘Arabistān’da meş‘alecileri yā leylī na‘gamātından ḥicr idüp taşarrufāt-ı ‘avām-giri ḥayli şöhret-pezir olmuş idi. Ol şöhret ile İstanbul ḳazāsına vāşıl olup

*tesmeu‘ bi‘l-Mu‘aydiyy‘i hayrun min en terāhū*²⁰ Maзмünü murā‘āt-ı şuhūdı cilve-
gāh itmiş idi. ‘*Innīn u ‘aķīm*²¹ olduğu gibi ‘āmil-i taşarrufāt fikriyesi dağı saķım
olmağla ol muhaddire-i ĥadr-ı ‘azrānuñ ĥaķķını ifādan izĥār-ı ‘aciz i‘bā idüp ‘azl
olındı. Bā-ıyn cümle vecīh-i nebīh u edīb şālīh u dindar u mehīb sofrā gūşā vü ni‘met-
güzār bā‘iş-i cem‘iyet-i yārān-ı şadākat-şī‘ār idi. ‘Abdu‘l-kerīm Çelebi merĥūm
vefātına ilĥāķ idüp bugüne cāme-düz-ı bālā-yı istiĥķāķ olmuş idi.

[‘Arabī] *Da‘at evķaduhū veğalebet ‘alā ĥasenātihī seyyi‘atihī temeĥĥada li‘l-faĥşi ‘an
eĥvali‘n-nāsi ve aĥbārihim ve teferraga li-nebşi ĥabāyāhum ve esrārahum yes‘elü men
yedĥule ‘aleyhi a‘ni‘l-vagāyi‘ ve‘l-ĥavādişi ve bi-şerra‘in fi‘l-baĥşi ‘an‘in-nāsi ve fiĥi
mebāĥişun* Beyt:

İzā nazara‘l-‘ayyābu fi‘aybi nefsihī

Le-kāne lehū şağale ani‘n-nāsi şāğilun

*Le‘allahū ya‘rifü enne mīn ġarbele‘n-nāsi yahlū hüve enne min eżhera‘l-şuūbeti
zellelühū feyāleha fi‘alā idā‘ati bi-dāati evġatihī beyne ĥadişin ġaşşin ve kelāmin
reşşin temuccuhū nefsi‘s-sāmi‘ ve tetelevveşü bi-hi‘l-mesāmi‘i ve beyne tedbiri‘l-
eklu ve‘ş-şirbi ve‘l-ĥāli innehū yekfi li‘l-insāni‘l-luķmeten tuķimu‘s-şulb* Beyt:

Ezunnuke min baķiyyeti ħavmi Mūsā

Ve hüm lā yasbirüne alā ħa‘āmi

*Ve leķad raeytehū merraten ve hüve yukerriru ibtilā‘e‘l-cevarişi vela‘en vezāke li-
def‘i‘l-tuĥemeti iĥtiyāten ve leķađ istiĥāle en taĥassüne tilke‘l-mi‘deti. İmtilā‘en
‘umrī lev ekele luķmanü‘l-‘ādī zalike el-ķadra minhū li-ğadāye naĥbehū. Mine‘t-
taĥmi vele elġā rıĥlehū ilā ĥayşi‘l-ķat rıĥlehā ummu ķaş‘ami ve leyte şī‘rī ma yulzemu
‘anife ekele ĥattā yeteşebbese fi ĥadmihi bi ezyāli‘l-cevāri şāte ve ķad vecebe aleyhi
ĥayşu ennehū mugrame bi‘l-ekli. En yetehāşā iķşarahū izrabe eklehū temna‘a min
ekelāti. Beyt:*

Ve leyse‘l-ekle bi‘l-ķınţar lakın

‘Alā miķdāri ma tese‘a‘l-butūn

²⁰ Muaydiyy‘i işitmek onu görmekten daha hayırlıdır.

²¹ Erliği olmayan, kısır.

Velev ra'eytehū izā ḥadara 'indehu't-ṭa'āme leraeytuhū ḥūtiyye'l-iltikāme.
Ḥaṭṭāfiyyū'l-iḥtiṭāfu ṣu'bāniyyūl cezabāti ḡadanferiyyū'l-veṣebāt vekāne'l-ḥayātū
indehū mā ḥuliḳat illa li'l-ṣurbi ve'l-ekli. [502] Ve enne'l-insāniyyete fī i'tikādihi
leysset illā ibareten ani'l-hey'eti ve'ṣ-ṣekli ve enne's-sa'āte'l-leylu ve'l-yevmu mā
veḍa'at illā li'l-sineti ve'n- nevmi. **Mıṣra'**:

Feyā dıyaatü'l-e'māru temḍī sebehlelen

Men zārahū zāra şeyḥān mel'āne'l-ḥaṣā metetābi'u'l-tamattī ve'l-cüşā ve erḥamte li-
mucālisihī mine'r-ravayihī'l-leti tehüb min fihī ve kāne yuvāzibu alā meclisihī fī
cevānihī etraki beledihī ve ḥū ileyhā min eḥdānihī ve iḥvānihī. **Şi'r**:

Ve ünsü'l-garīni ilā ṣeklihī

Ke ünsi'l-ḥanāfisi bi'l-a'krabī

Min külli men izā veḳa'a el-ḥiṭābu'l-'ammu lā yeṣlehu li'l-ḥiṭabi ve men bi ekazibihī
ten a'tifi'l-ḳulūbi 'alā müseylimeti'l-kezzābi feyetteḥizūne tilke'd-dāru dāru'n-
nedveti ve ye'iddūne fī hā li'l-ṣavarimi nübüvete veli'l-ciyādi kebvete ve
yetecāzābūne li-ḥūmi aṣḥābu'l-eḡrāḍi ve lā bid'a fe innehū kilābu bel ziyāb 'alā
ecsādiha ṣiyābun ve min zalike'l-ḥizbu'l-ḥāsiri leimün yulaḳḳabu bī baḥṣā, ḥucudu'l
ḥaṣeri ve'l ba'ṣu gad belāḡanī anhu lā bellāḡahu'llahu'l-emelü ve lā zāle fī'n-
nedemi'l-muḳimi'l meḳ'adi min mucezatī su'ī'l-'ameli **Beyt**:

Cezā Rabbehu a'nnī A'dī biñ Ḥātimi.

Cezāu'l-kilābi'l-a'viyāti ve ḳad fe'al

Ennehū yerūmu ṭafḍilu nefsehū bī tenḳişi ṣāni'l-efāḍili ve yu'emmeli bi hāzā'l-sebebi
tenvihu zikruhū ve hüve fī'n-nasī ḥāmilun heyhātun **Mıṣra'**:

Ve eyne'l-Şüreyya men yedi'l-mütenāvili

Feteṣā'memtu ve ḳulte'l-cāni ḥimāra ve curḥu'l-'ecmāu cebbāru **Mıṣra'**:

Men zā ye'uḍḍu'l-kelbu enne a'ḍḍā.

Ve ḥasibte maḳalehu'l-sū'e ṣarirü'l-bābi evḍaninü'l zubābi **Mıṣra'**:

Uzūnü'l-kerīmi a'ni'l-faḥṣā'e ṣamma'e

Ve kıle nubaḥu'l-kelbī lā yeḍurru's-saḥābi ve temeşşeltü bi-ḳavli ebī İşḥāk eş-şābi.
Şi'r:

La ta' emmel en egüle leke iḥsā'e

Lestu eşḥū bihā li-küllü kilābin

Ve lā 'atbun 'aleyhi fe inne'l-mes'üde maḥsūdun ve hel tulāmi'l şe'ālibi bi ḥasedi'l
usüdi. **Şi'r:**

Ve nezzehtü nefsi an mücazati mişlihi

Metā kānet el āsādu mişlu's-se'ālibi

Ve ba'de hazā faḍallahi fāhu ve lā zālet teradde vufüdu's-şafe'a 'alā ḳafahū lem yezel
yudīru 'alā ke'esāti'l-ezā metra'aten bi'l-ḳazā. **Beyt:**

Ḳad esbahat ümmü's-şurur tedde'a

'Alā zenbā küllühü lem eşna'a

Ve ḥattā keennehü itteḥaza selbī virden yeteḳarrabu ile's-şeyṭani bihi ve ilā'l-āne lem
aḳife 'alā sebebihı kem teḥammeltu minhü'l-ezā ve hüve el-bādi vekām şeribtu 'alā'l-
ḳazā ve ene's-şādi felemma ṭāletemadiyehü fi'l-bāṭılı bitecānibihı 'anı'l-ḥaḳḳı ve
a'raḳihı lā ğarve ḥarrekna ezfāru'l-ḳalemi. Fī taḥdişi şafaḥati e'raḳihı vallāhi leente'z-
zalimu 'alā nefsike fi haze'l-emri ve'l-cāni a'leyhā fi nefḫi hazāl cemru. Ve leste illā
ke'l-kelbi yeksibü lehü nubāḥuhu'l-ḍarbe ve mā mişlüke'l-emşeli kelbun ğadā femihı
lehü zulūmen iz cenā 'alā istihi bi ekli'l-i'zāmi kelūmen feinnī ḳat küntü ṭavaytu fi
meşalibi'n-nasi keşḫa ve ḍarabtu dūne menāḳibihim şafḫa. Ve temḥaḍtu li-iḫrazi
mābihı kemālu'n-nev' ve nev'u'l-kemāli ev şalāḫu'l-a'māli ḥasebe'l-vus'i ve a'sāhu
yenfe'uhü fi'l-ḥāli ve'l-māli. **Şi'r:**

Ve emsebtü ğaḍıḍu't-terfi'an aḫvālihı

Felem arabihim meḥāsinen ve mesāviyen

Felā raḫimeke'llāhu zekkertenı elṭa'ne ve küntü nāsıyen u'mrī leḳad zāḫamte'l-
bahre'l-ḥaḍemmi ve telā a'btü bi-enyābi'l-usüdi ve'l-erḳami. **Şi'r:**

Ve mā ente illā ezellün minen naḳdı

Ke-mubteğye's-şaydi fî a'rne'ti'l-esedi.

Emāḥaşitü mine'l-berā'ati'l-leti Mıṣra':

Lu'abi'l-efā'i el-ḳātilāti'l lu'ābuhā

*Vemā ḥiftümine'l-berā'ati'l-leti lā yenfiḳu sūḳal edebi illā bihā emmā ḳultu enne emāmī mā lā üsāmī eteḥaḳkaḳu bi-enyābi'l-usüdi ve berāşilü'l-esedi. Ev tezāḥume cendelen lā evtehāvī ecdelā leḳad saḥinet aynuke ve ḥāne ḥinüke ve ḳad ḳile izā cā'e ecelü'l-be'iri ḥāme ḥavle'l bi'ri. **Beyt:***

Yā salikā beyne'l-esinneti ve'l-ḳanā.

İnnī eşummu 'aleyke raiḥetü'l demmi.

Ve la'alleke temesseket biḳavli'l-bedī'i'l-hemedānī min enḳādet li-u'zūbeti beyanihi'l-me'ānī. Şi'ir:

Yā ḥāife'l-hucuvvi 'alā nefsihī

Kün fî emānillāhi min messihī

*Ente bi-haza'l-'araḳi beyne'l-verā misle'l-ḥar'i yemneu 'an nefsihī te'ammi'l-emri kezālike ve lakinne'l-i'brete bi-ḳavli'l-mutenebbī. Ebī't-Ṭayyibi raḫraḳu 'alā türbetihī min saḥāibi'l-ḡufrānī. **Mıṣra':***

Va fî u'nuḳi'l-ḥasnā'e yūstaḥsene'l-u'ḳde.

*Ve laḳad aḥsene fî hezā'l-ma'nā'l-edibü ibnü'z-zuḳāḳi'l-Endülüsiyyi. Men bi-edebihī'l-fadli'l-mütakaddimi ḳadḳasiye. **Beyt:***

Zānet 'alā ḳuhli'l-u'yūni tekāḥḥula.

Ve yetebessemu naşlu's-seyfi ve hüve ḳatül.

El ummu tücessisü'l-me'āyibi ve teḫ'anu fî'n-nāsi eklībi. Huḫ hāmīne yedīn cessäsin bi'l-u'zri min āleti'l-iḥtiḳāni minnī fesettübike nefḫatü'z-zemāni yā entünne men mübāli't-tevāşi ve yā encese min şa'iri ravşi'l-mevāşi yā dımaḳe'l-curḫi ve ḳat meḳat 'aleyhi 'iddetü'l-leyāli ve yā ḳit'ate'l-belḡami fî rabbeti'l-meslüli ve lem yaḫrūceha's-se'ale ya teneffüse men bihī ḳayyiku'n-nefsi ve yā irāḳate bevlīn ve ḳat iḥtebese yā tüle şa'āre'l-'āneti' ve yā ḳārūrete maḳrūḫu'l-meşānehu yā lu'ābe fe mi'l-meczūmi

ve yā cūṣā'e men ekele's-sūmi yā muḥīde'n- nisā'e yā fesā''l-ḥunfusā'e yā encese min su'uri'l-kelbi veyā qazara min bihī'l-cerabi'r-raṭabi yā mindili'l-meslūli ve qat lezaḳtebihī kıṭa'āti'l-belgami yā riḥa femi'l-maḥmūri'l- müteḳayyi' ḳable ğasli'l-femi yā misbārā'l-ḥaccāmi ve yā beyte ḥilāḳati'l-āneti fi'l-ḥammami yā seccādete'l-zātiyehū ve yā ḥırḳate meshu'l-lāiṭi ba'dā en yertekibu'l-ḥarāmi yā men aġnā 'ani'l-müsehhelāti ṭal'ātihū ve yā men tekeffele amele'l-muġşıyyāti ru'yetühü yā men yukrimehū'n-nāse fi'l-mecālisi ve'l-mecāmi'i ikrāme'l-kelbi'l-mübteli izā daḥale'l-cami'a yā kelefe vechi'l-eyyāmi ve yā karḥate ayni'l-İslāmi yā iflase'l-a'şıkī ve yā te'affufe'l-fāsıki yā şabaḥe'l-maḥmūri ve yā leyle'l-ġarībi yā suḳuṭe nabde'l-merid ve yā ye'se'l-ṭabībi yā ḥeybete men recā'a raḥinyā mine'l-ġanimeti bi'l-eyyābi ve yā nedāmete Rüstem'e ba'de en ḳatele ibnehū sührābe yā men yentucu 'abdehū mine'l-ḥabeşi ṭarīfehū ve telādehū ve yā men yeşluḥu me'āyibihī mişālen li-küllī layetenāha efradehū ve yā men cem'a mine'l-ḳabāyihī envā'an ve ecnasen fi ḳalbin vaḥidin ve yā men a'nāhū İbnu'r-rumi bi ḳavlihī **Beyt:**

Ve lev lem yekün fi şulbi Ādem'i nuḳfetin

Li ḥarralehū İblis'e evvele sācidin

Ya ekrahū min ḥadışi'l-ma'adati ve yā a'bese minvechi't-tāciri eyyāmi'l-kisādi yā ḥacele'l-a'rūsi' inde ehlihā ḳad faḍḍa ḥıtmuhā ğayra ba'lihā yā qazarate men yestenci bi'l-māi'l-ḳalili. Ve yā 'uḳdete tekkete ebeti'l-ḥalli ve'l-bevlü yekādu yaḥruḳu'l-iḥlili yā şa'rete ra'se'l-ḳalemi ḥine şurū'i'l-kātibi ile'r-raḳami ve yā kıt'ate'l-belgami fi ḥalḳi'l-muġanni i'nde bidi'l-neġami yā vāsi'a'l-mezhebi ve yā ḳayyika's-şuduri ve yā vesāḥa'l-arḳi ve yā nazıfe'l-ḳadri yā men teḥāru fi fehmi kelimātihi'l-a'riyeti' ani'l-ma'na ve'l-tenasübü u'ḳülü'l-efāḍili'l-fuḥūli vetezekkera fi tilke'l-cumeli ḳavlü şaḥibu't-taḥḳıki temşilen deracāti'l-ḥamli şelşüne fi a'yni'z-zubābi cuhūzu ve cālīnusu māhirun fi't-tıbbi ve'l-ḳardi şebihun bi'l-ādemī ve kemi'l-emiri fi gayeti't-tūli yā men erbā' alā Ebī Cehli fi ḳalāleti ve yā men et'abe ba'de mematihī cemālū'n-neḳāleti yā men elzeme kātibu'l-yesāri küllü ḥini kitābihī ve yā men lā ye'seme 'ında'l-lāhi men iġtābehu yā men edmā enāmīle hisābu ḳabāyihihī veme'ayibihī ve yā men ehfa eḳlame kitābin meşāviyihī ve mesalibihī **Beyt:**

Mesāvin lev ḳusimne a'le'l-'avāni

Lemmā emhirne illā bi't-ṭalāki

Fākihen ve tefekkehū ḳable en yukaddimūleḳe't-ṭa'āme bi hazā'l-ḥanzali sevfe eṭ'imeke'l-ḥarrā bi'l-ḥardeli ve lem ezel ezīḳuke min hazīhi'l-fuṣuli'l-mūci'ati li'l-ḳalbi siyāten ḥattā lā yetemāleke estūke'l-vasi'a dīrāten feteradde 'an neṣike izzāke ve yuṭfi fī ḳalbike haze'l-cemru **Mıṣra'**:

Kemā raddehā yevmen bi su'eti u'mrī

Mā ente ellā ke'l-ḥabārā leḳise fī müdāfaati'ş-şakari silāḥuha el-silāḥā lī u'mrī ḳad eṭḥaltuke hazīhi'l-escā'u fī ḥucri ḳabbi ḥaribe ve fī iste kelbin ceribe feḃşir feinne baḳıyyete u'mruke'l-berari temḳi' fī zalike'l-menzili'r-raḥbi'l-a'zibi ma'uhū ve't-ṭayyibi hevāhū vekāne ḳadvecebe 'alā zimmeti'l-ḥamiyyeti'l-edebiyeti mücāzātūke feeddīnā ileyke'l-keylu şā'ān bi şā'in ve iḥraḳunake bi şuvazī mine'n-nari'l-leti hiye i'baratun 'an hāzīhi'l-escā'i kellā ve şettāne beynehumā feinne hazīhi'l-enfāse bi-devācine kelimātike iz hiye kemā ta'rifuhā lā tahrucē min dārike ve lā yete'ahduhā men bi-civārike ve emmā hazīhi'l-fuṣūli fetesrī mesrā'l-şabā ve'l-ḳubūli ve teşadufū mine'n-nasi mevaḳı'a'l-ḳabūli ve lā ḡarve evcebnā aleyhā en tüşāfehuke bimā ettaşafte bihī mine'l-meā'yibi ve'l-meşalibi ve lā a'tebe a'leynā lien ma lā yetimme'l-vacibi illā bihī fehūve vacibun inne tilke'l-elfāzi lite'tife minke ve innī estaḡfiruhū Te'ālā fī ta'zibihā bike ve izāihā bī ḥitābike keyfe lā inneke 'azirate mela'e ehābike ve mimma belaḡani a'nke enne lisāne'd-dehri mele'e esmauke ba'ḳu escā'ina elleti teḥḳa' lehū riḳābu'l-ḳavāfi ve talbesu min ḥuleli'l-belāḡati fī'l-birri ve'ş-şafī Ḡurbetunā ilā intihāli fakru'l-maḳamāti ve ile'l-ḥaṭa'e fī'l-lafzi min ciheti't-te'addiyyeti ve'ş-şilāti fedūnekāha vetese'faḥa'l-maḳamati lealleke' tecīdeha fihā ev fī kitābi āḡari yuḳāhā ve tefāḳḳal a'leynā bi taşḥīhi şalatiha ve ica'lehā nemūzece faḳalleke'l-'azīze fehātiha hazīhi minnā ileyke ve ente 'alā cenāhi's-seferi ḡayra rāci'un 'alā a'cele ve ikbāde'l-eḳlāmi lā yurvā ḡalīluhā meşşatū'l-veşeli fa'zerna iz lem nestevfi şifātūke'l-maḥmudeti feenā lem nezḳurhā illā istiṭraden fī tercümeti ḡayrake ve'ş-şey'u bi'ş-şey'i yüzkeru ve'l-ḥadīsu zū şūcūni ve lā teşḥatū a'leynā iz lem nevfe mā testehḳahū mine'l-hezli ve'l-mucuni vellemma taḥmule ḳariben fī na'şike ve tedruce fī 'ışḳi ve yusavvī ṭā'ir ruḥuke'l-ḥabişeti cenāḥuhū li't-ṭayrāni ilā derki'l-ceḫimi ve taḥluşe'n-nāse mimmā tu'zīhim minelleḡvi ve't-te'şīmi temnehu tilke'l-elfāzi ḥāḳḳaha ve testev'ibū cüllehā ve daḳḳahā kemā hüve da'bun yura 'itnā vedīdine ra'atuna ve neş'elu'l-lahi's-selāmeti mine'l-vasmeti ve'l-ihtidā'i bi't-tevfīḳi ve'l-i'şmeti ve'l-irşādi ilā sulūkin sebili't-taḳva ve't-temessuki fī külli ḥālin bi sebebihā'l-eḳva raca'na ilā eḡbari'l-mütercemi saḳte türbehū sücali'd-dīmi zafara bi'l-

*mülazemeti mine'l-mevlā Çivi-zāde a'milehū'l-lahi te'ālā min neyli'l-gufrāni bi'l-
hüsnā ve ziyādehū ve lem yezel taqzifuhū'l-medārisi ilā en beleğa'l-metreseti'l-
muradiyete bi Ma'ğnisā eb'adehā'l-lahi 'ani'l-be'sa sümme sā'adethū'l-leyālī fezeftē
ileyhi a'rūsu'ş-Şami ve farağaha ba'de müddete ferace'hā alā i'ddeti eyyami şümme
a'zele minhā ve tevellā қада`e'l-Қahireti'l-Mışriyyeti lā zālet keneylihā min ceḡā`i'l-
ekdāri şafiiyyete ve mimma itteşafe bihi min ġaraibi'l-eṡvārāhū yerbiḡu mekāne
ciyādi'l-ḡayli'l-eşvāri e'addeha li-rukubi'l-cünāni sāmihahu'l-lahi te'ālā mimma
şadera a'nḡū mine's-seyyiati sümme u'zele ve faze bī қада`e dāru's-salṡaneti's-
seniyyeti ve ba'de'l-azli nāvelehū sākī elḡine ke'sū'l-miniyyeti.* ²²

²² Vakitleri telef oldu, günahları sevaplarınabaskındı. İnsanların hallerini ve onların haberlerini araştırmak için kendini adadı. Vakalar ve hadiselerden bu olaya kimler karıştı diye sorulduğunda onların gizemlerini ve haberlerini araştırmakbir de insanlarla ilgili incelemelerde kanun koymak için kendisini hasretti. Bununla ilgili bir mevzu vardır. Beyt: Çok ayıp işleyen kişi kendi kusurlarını gördüğü zaman insanlarla meşgul olmaktan uzaklaşır. Belki de o insanlardan uzaklaşarak yeme içme tedbiri alıp kulakları kirleten dinleyenin kulağını tırmalayan aptalca ve çirkin sözlerin vakitlerini telef etmesini güçlüğünü ve zorluğunu fark edemedi, bunların boş olduğunun farkına varamadı. Hâlbuki o insan için bir lokma yeteceği bir metinde şöyle geçer:

Beyt:“Bir çeşit yiyecekten dolayı kendilerine hakim olamayan, Musa'nın kavminden geriye ne kaldığını biliyor musun?

Onu gördüğümde değirmen taşını üst üste yalayıp duruyordu. Bunu hazımsızlığını gidermek için yapıyordu.Hayatı boyunca dolu olan böyle bir midenin iyileşmesi imkânsızdır. Eğer Lokman normalden fazla yeseydi hazımsızlıktan musibetten ölenler gibi ölürdü. Ne kadar da garip aşırı yemek sindirimde şatın yakınındaki kuyruğa yapışması kaçınılmazdır. Yemeği çok seveceği yerde onun çoğundan sakınması gerekirdi. Onun çoğu ishal yapar. Bir öğün diğer öğünleri önler.

Beyt: “İnsanın yiyeceği yemek, bir kental (ağırılık birimi)değil ancak karnının alacağı kadardır.”

Eğer yemek onun yanına geldiği zaman onu göreceksaydın yutan, çabucak yiyen bir balina, zorla alıkonmuş bir kırlangıç; çeken, çekip çıkaran bir yılan; sıçrayan, fırlayan bir aslan görürdün. Ona göre hayat sanki yemek içmek üzerine yaratılmıştır. Çünkü Ona göre insanlık ancak biçim ve şekilden ibarettir. Gece ve gündüz saatleri de ancak yeme içme ve uyumak üzerinedir.

Mısra: “Ömür öylesine geçerek telef oldu.”

Kim onu ziyaret ederse heybetli bir şeyhi ziyaret etmiş gibi olur. Meclisindekilere rahmet esintileri saçar. Ülkesinde türk meclislerine düzenli katılırdı. O meclistekiler ise arkadaşları ve kardeşleridir.

Şiir: “Onun şekline bağlı ünsiyet, akreple kınkatatlımın ülfeti gibidir.”

Her kim olursa olsun, hitabette genel konuşma uygun olmaz. Zira onun yalanları kalpleri Müseylmetü'l-kezzab'ınkine döndürür. Onlarsa sanki Daru'n-nedve'yi yurt edinenler gibi olur ve oradan peygamberliğe, erdemli kişilere saldırı yapılır. İyiler için bu bir hatadır. Kızgın kişileri ise çekiyorlardı ve bunda şaşılacak bir şey yok. Muhakkak ki onlar köpekler gibidir hatta cesetlerin üzerine üşüşen kurtlar gibidir. Bu sebeple hüsrana uğramış bu topluluk alçaktır. Onlar, insanların dirileceği ve toplanacağı günün inkârcıları olarak isimlendirilmişlerdir. Ümit ederim ki Allah onları emellerine ulaştırmasın. Yaptıkları işin kötülüğünün cezası dolayısıyla pişmanlıkları devam etsin.

Beyt: Adıyy b. Hâtim efendisini cezalandırdı, havlayan köpeklerin cezalandırması gibi. Muhakkak ki o saygın kişilerin durumunun bozulup kendisinin tercih edilmesini istiyor. Bu nedenle de şöhretinin büyüyeceğini umuyordu. Ve ona göre insanlar kalın kafalıdır. Bu nasıl bir düşüncedir?

Mısra: “Uzanan bir elin Süreyya Yıldızını tutması mümkün mü?”

Kararlılık gösterdim ve bu suçluya, bu canıye dedim ki: “Zayıfları zalimce yaralayan bir eşeksin.”

Mısra: “Hangi köpek bunu ısıtır, parçalar”

Kötü yazıları/sözleri, kapı gıcirtısı yahut sinek vızıltısı saydı.

Mısra: “Asil kulak, iğrenç sözden uzaktır, sağırdır.”

Denilir ki köpeğin havlaması bulutlara zarar vermez. Sana Sâbîli Ebi İshak'ın sözüyle, örnek verdim:

Şiir: “Sana adi şeyler söylememi bekleme

Onu her köpek için ihsan edecek değilim.”

Ona azarlama yoktur. Muhakkak ki mutlu olan kişi kıskanılındır. Tilkiler, aslanları kıskanıyor diye azarlanır mı?

Şiir: “Birebir onun yanında olmayarak kendimi şerefli kıldım.”

Ne zaman aslanlar tilkiler gibi olmuştur ki? Ve bundan sonra Allah onun cezasını versin, kafasından tereddütler eksik olmasın, sıkıntı ve belalar başında olsun. Kötülüklerin anası, işlemediğim bütün günahlarımdan dolayı bedduaya devam etti. Ta ki bütün olumsuzlukları alıp onunla şeytana yaklaştı. Şimdiye kadar ondan gelen gelen eziyetlere ne kadar tahammül ettiğimin sebebi üzerinde durmadım. Onun durumu aşikârdır. Sıkıntıyı sineme nice çektim. Hak olandan uzaklaşarak batıldaki ısrarı uzayınca ondan uzaklaştım. Onun itibarında şaşılacak bir durum yok. Onun itibar safhalarını tırmalamada kalemin turnaklarını harekete geçirdim be dedim ki:“Allah’a yemin olsun ki bu işte sen kendi üzerine zalimsin, ateşi körükleyerek ona saldıransın. Dövüş havlayışını kazanan köpek gibiydin. Tıpkı senin gibi ideal bir köpeğin, ağızıyla kesik kemiği yemek suretiyle poposunun üstüne zarar ve zulüm meydana gelen köpek, tıpkı senin gibidir. Çünkü ben insanların bu husustaki kınamalarını topladım. Onların menkıbelerini bir araya getirdim. Kendimi türlerin mükemmelliğine mükemmelliğin türüne ve yahut kapasitesine göre işin meşruluğuna adadım. Umulur ki şimdi ve gelecekte yardımcı olunsun diye yaptım bunu.

Şiir: “Onların eşdeğer ve güzel olmayan hallerini ortaya koydum.”

Beni hicivle anan kişiye Allah merhamet etmesin. Hayatımı unuttum, geniş ilim sahibi düşmanla mücadele ettim. Erga ve aslanların köpek dişlerine mukabil ben peşisıra büyük yudumlarla içtim.

Şiir: “Sen ancak tenkitten yanlışa sürüklersin. Av hayvanının, aslanın bıcılğan hastalığı hakkındaki arzusu gibisin.”

Doğrusu

Mısra: “engerek yılanının öldürdükleriyle oynadıkları bir duruma düşmekten korkmuyor musun?”

Bitmeyen edep çarşısında yetenekli olmaktan hiç korkmadım. Doğrusu sen, önümde aslanların köpek dişleri aslanın pençesi veya tartışarak itişip kakışma ve yahut da bükülerek devrilmeye sürtüştüğün gözlerini kararttın. Vaktin yaklaştı. Kuyunun çevresinde dolaşan devenin eceli geldiği zaman şöyle söylemiştir. Mızrak ve mızrak ucundaki yolcu, ben senden kan kokusu alıyorum. Umulur ki sen kişinin iyi vasıflarını açıklayıp tatlılığa boyun eğen görkemli Hemedan sözüne tutunursun.

Şiir: “Ey hicvin korkağı! O sanadır. Onun sana dokunmasında Allah’a emanet ol. Sen bu tatlı sunuşa sarıldın. Durum böyle. Ancak MütenebbiEbû Tayyib Rafrag’ın Allah’ın rahmetinden umut ederek söylediği türbesi üzerindeki ibretli söze bak:”Güzel kadın boynunda akid(gerdanlık) tercih edilir.”

Gelişmiş meziyetli edebiyatıyla Endülüslü İbn-i Zukak da bu edebi mânayı şöyle dizelere dökmüştür: Beyt: “Gözlerin üzerine sürme çekmekle zina ettin. Beni öldürdüğü halde kılıcın ucu gibi tebessüm eder.”

İnsanların ayıplarını ve kusurlarını (nereye kadar) araştıracaksın? Bilen birinden al onu. Ey hukneden daha pis olan, ne zaman vakit bitirdi seni? Ey iğdiş olmaya dikkat eden kişiler! Ey çiftlik hayvanın dışkıyla arpayı kirleten, ey onun üzerinden pek çok geceler geçen, yarayı pansuman yapan! Ey veremli kadındaki balgam parçası! Ve öksürük nöbetiyle de ondan çıkmayacaktır. Ey nefes darlığı olan kişideki solunum! Ey akıtılan idrar! Ki o engellenmişti. Ey kasık bölgesinin uzun tüyleri, ey mesanesi yaralı testi, ey cüzamlının tükürüklü ağız, ey sarımsağın gıdasını gegiren, ey kadınların hayzı, ey bok böceğinin osuruğu, ey köpeğin artığı ile pislenmiş, ey uyuz hastalığının nemliliğinden pis olan, ey veremlinin mendili ki o mendile balgamın parçaları yapışmıştı. Ey ağız yıkamadan önceki sarhoş kusmuşunun ağız kokusu, ey hacamatla uğraşanın sondası, ey hamamdaki kasık traşı meskeni, ey onu yağlayanın keçesi, ey yapışanları silen paçavra ki o iki parçadan oluşan yünlü bir örtüdür. Ey ishallerden koruyan hurmanın ilk meyvesi, ey onu görünce midenin bulanacağı işe kefil olan, ey meclislerde ve toplantılarda insanların ona camiye girdiği zaman ıslanmış köpeği karşıladığı gibi karşılanan.

Sıkıntılar! Çağın yüzüdür. Ey İslam’ın göz çıbanı, ey aşkın iflas ettiği an, ey günahlara karşı iffetli don, ey sabah mahmuru, ey acayip gece, ey hastanın nabzındaki düşüş, ey doktorun ümitsizliği! Ey Rahinya’dan çapulla dönenin hüsranı, ey Rüstem’in oğlu Serhab’ı öldürdükten sonraki pişmanlığı, ey kulunu tuhaf ve kadim artıktan yaradan, ey kusurları yasaklanmış olmayıp hepsi için kabul edilebilir olan, ey cinslerin ve türlerin kötülüklerini tek bir kalıpta toplayan, ey İbn-i Rümü’nin şu sözleriyle rahatsız olan!

Beyt: Şayet Âdem’in sulbünde sperm olmasaydı doğrusu ona ilk secde eden İblis olurdu.

Ey düşmanların sözünden baskı yapan, ey kesat gününde tacirin yüzünün kaşlarını çattıran, ey gelinin ailesi nezdindeki utangaçlığı ki onun mührü kocasından başkası tarafından açılmıştı. Ey az bir suyla pisliği temizleyen, ey tekke otunun çözdüğü düğüm, idrar neredeyse idrar yolunu yırtacaktı. Ey yazarın rakamlandırmaya başladığı zaman kalemin ucundaki kıl, ey ezginin çıkış noktasında şarkıcının

El-Mevlâ Muşle'd-dîn

Vilâyet-i Balıkesiri'den 'ilm-efrâz-ı vücûd ve tırâzende-i hil' at-i garrâ-yı şuhûd olmuş idi. Evâ'il hâlinde şan'at-ı hayyâatla kesb-i kifâf ve dest-gâh-ı hulle düzî ile mâye endüzi kanâ'at ve 'ifâf kıilup hayt-ı sefid şâm-ı şebâb-ı hüveydâ ve târ-ı vücûdî pençe-i nâb-dâr za'f-ı pîri ile dûtâ olduĝda kevkeb-i baĝtı Süheyl-tâb ve İdrîs-i 'Uţârid-cenâb olmaĝın taleb-i 'ilme heves kıilup mânend-i tıfl-ı nevres sÛpâre derbaĝal ve kalem-dân der-dest-i kÛşe-i mektebî cây-nişest eyledi. Bi'l-âhîre rişte-i fikr ve sÛzen hayâl ile kâmet hâline dÛzende-i kabâ-yı isti'dâd u istihâl olup şadr-ı 'âlî-kadr 'Abdu'r-raĝmân

gırtlâĝındaki balgam parçası, ey doktrinin kapsamlılıĝı, ey göĝüslerin darlıĝı, ey yerin kirliliĝi, ey kıymetin saflılıĝı, ey şaşırın, iĝreti kelimeleri anlamak mânâdadır. Birbiriyle uyuşmak mükemmel bilgili insanların idrakidir. Bu cümle temsilen tahkik sahibinin sözünü hatırlattı. Hamileliĝin taşımanın evreleri üçtür. Sineĝin gözünde pırlıklık vardır. Calinus tıpta yeteneklidir. Maymun insana benzer. Nice prensin yüksek idealleri vardır. Ey sapkınlıkta Ebu Cehil'i geçen, ey Nekale'nin güzelliĝi, öldükten sonra rahatsızlık veren! Ey soldaki meleklerin günahlarını yazdığında onun yanından ayrılmayan! Ey gıybetini yapmanın Allah katında günah olmayan kişi, ey onun adilikleri ve kusurlarıyla parmakların sayamayacağı, ey suçlarını, kusurlarını kitapla kalemin gizlemeyeceĝi (kişi)!

Beyt: GÛzel kadınları ayırmak kusurdur. Zira maharet boşamadadır.

GÛlünçtür ki bu acı elmayı sana takdim etmeden önce seni hardal ile yıkarak doyurup eğlendi. Geniş kıçından yellenmeye engel olamayınca kadar yÛreĝi kamçılaman acıtıcı bu dönemler seni ortadan kaldıramadı. Çünkü o vakit tepki sana olacaktı ve bu kÛz senin yÛreĝinde sönecekti.

Mısra: GÛnÛn birinde Amr'ın fenalılıĝı ile onu reddettiĝi gibi, sen onun silahı olan çakıyan savunmasında tay kuşu gibiydin. Doğrusu Amr onu zayıf dÛşÛrdü.

Bu yasak kertenkele deliĝinde ve uyuz köpek kıçındaki kafiyeli söze seni de dâhil ettim, sevin bakalım. ÖmrÛnün kalan temiz kısmını havası güzel, suyu tatlı ve ferah menzilde geçir. Hamiyetperver edebiyat zimmetinde, sana ödÛl verilmesi zorunlu olmuştur. Şimdi kısasa kısas bir keyl borçlandın. Sana olan yangınımız, bu kafiyeli sözlerin ateşi olan alevdir. Doğrusu bu üsluplar senin kelimelerinin zararsızlıĝının karşılıĝıdır. Zira onları biliyorsun, bu üsluplar senin evinden, civarından hiç eksik olmuyor. Seni bu şekilde ayıplar ve kusurlarla tanıttığımızda insanların da kabul ettiĝini gördük. Bu yüzden kınanacak bir durum yok çünkü zorunlu olan yapılmıştır. Doğrusu bu üsluplar seni te'tif eder. Ben sana karşı hitabımdan Allah'ın beni cezalandırmaması için istiĝfar diliyorum. TÛm zamanlar senin (Allah'ın) isimlerini beliĝ ve kafiyeye anarken, saf ve temiz isimlerinle giyinmek dururken aĝzımıza bu kötü lafızları dolamakta elbette mazeretimiz yoktur. (Peygamber Efendimize) getirilen salâvatlar hÛrmetine, (o salâtların) açıklamaları hÛrmetine bize lÛtfet. Bu Kitaptaki salât ve selamlarımız bizden sanadır. Onlardaki hataları görmezden gel. Kalemlerin merkezinde gözyaşının emişi, onların kini anlatılmaz. Böylece özrÛmüz var zira övÛlen sıfatlarının tÛmÛnÛ alamadık. ŞÛphesiz ki biz senin tercÛmenden başka konu dışı söz söyledik. Her şey, bir şey ile zikredilir, laf lafi açarmış. Bize gazap etme zira soytarılıktan ve şakadan onu yapmadık. Zira naşını akrabaları taşıdığı zamana, yuvadan geçip gidecek. Senin ruhun kuşa eşdeĝerdir, kötü ahlak sahibinin kanadı cehennemden en alt seviyesine kadar uçuş içindedir. İnsanların seni inciten boş sözlerinden ve günah işlemlerinden kurtulursun, bu sözleri hak edene ihsan edersin. Tıpkı bizi koruyan o gelenek gibi onların ezileni ve onların çoĝunluĝunu alırsın. Gelenek bizi korusun, Allah bize noksanlıklardan selamet, tevfikle doğru dine yönelme günahlardan korunma, takva yolu gidişatında manevi rehber daha kuvvetli sebeple her halde tutunma versin. TercÛme edenin mesajına dönersek, Mevlâ'nın dostluĝu Çivi Zade'nin türbesi üzerine yağmur gibi yağsın. Allah onu iyilikte, bollukta, baĝışlanmaya ulaşan eylesin. Onun medreseleri Manisa'da Muradiye medresesine ulaşınca kadar devam etsin. Allah onları kötÛlÛklerden uzaklaştırsın sonra ona geceler boyu yardım etsin. O Şâm'da bir müddet görev yaptı, sonra o görevden ayrılıp Mısır'ın kahire kâdılıĝını üstlendi. O göreve devam ederken sıkıntılara uğradı, acayip ithamlara maruz kaldı. Akıl hastaları için hazırlanmış yerlerde tutuldu. Sonra Allah'u Teâlâ ona güzel ve hoş lÛtuflarda bulundu. Ondan kaynaklanan kötÛlÛkleri Allah affetsin. Sonra görevden alındı. Deĝerli saltanat yurdunu (İstanbul kadılıĝını) kazandı. Azlinden sonra zamanın safiyeti; ölÛmÛn kaderi ona teslim edildi.

Efendi Āsitānesi'ne ittişāl ve tezkirecilik hıdmetine mülāzemetle iħrāz-ı evvelin-i āmāl itmişdi. 'Alā sinīni'l-'āde ifā-yı resm-i ifāde iderek kırk akça medreseden ma'zül iken biñ üç Muħarrem'inde Çil Hāydar yirine Şāh-ı Hūbān Medresesi iħsān olındı. Biñ sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde 'Alī Beg-zāde İbrāhīm Efendi yirine Fetħiyye'de Meħmed Paşa Medresesi'ne taħrīk olındı. Biñ on Muħarrem'inde selefī yirine meşrūtası İsmiħan Sultān pāyesine terfī' olındı. Biñ on üç Şafer'inde Şarı Muşlihi'd-dīn yirine Şaħn'a gelüp za'f-ı pīri ve hem istilāsı ile qarāra iktidārı olmamağın bir aydan soñra Kuds-i Şerīf pāyesi ile müteķā'id ve ol maķām-ı kerīme Rāzī Efendi müteşā'id oldı. Ol hāl üzere şumār-ı eyyām u leyāl iken biñ on dört Rebī'ü'l-āħir'inde, **Mışra'** :

Mıkrāz gibi rişte-i peyvend-i ğayrı kes

Nesr: Mazmūnı üzere buride tār-ı nefes olup 'alāyık u esbāb süzen-i 'İsā gibi dāmengīr ve āmāl-i bī-māl dehr-i pūr-şitāb hār-ı ħalīde-i zamīr olmağın destiyār-ı sebūk-bārı ile bir nefesde vāşıl-ı ħaķ u derziye güc dimişler. Meşeline mā-şadaķ olmuş idi. Mevlānā-yı mezbūr'ilm u şalāhla meşhūr ber mühib fāzū'l-muħaķķikun şārik-i tecemmilāt-ı dehr-i dūn pīr Şāliħ ve sa'ādet-mend-i müfliħ idi.

El-Mevlā İbrāhīm

Nesīmī-zāde dimekle meşhūr ve Şibr laķabı ile zebān-zed-i cumhūrdur. Qatre-i sīm āb gün-ı vüçudı kū-yı medd-i ħarc nümā ve ħareket-i dā'imeye mübtelā olup ğaltān-ı meydān-ı isti'dāl olduķda **Beyt:**

Menem çü gū-yı be-meydān-ı fesaħat-ı meh ü sāl

*Be şavlecān-ı kazā münķalib-i ze-ħāl-be-ħāl*²³

Nesr: Mazmūnı üzere H'āce-i pād-şāh-ı 'ālem-penāh Sa'de'd-dīn Efendi āsitānesin Qarār-ğāh itmiş idi. Şeref-i mülāzemetleri ile nā'il-i me'mül ve reh-neverd-i şa'āb u sehül olup kırk akça ile Satı Hātun Medresesi'nden ma'zül iken biñ üç Z i'l-ħicce'sinde Defter-dār Yaħyā Medresesi peydā olup iptida bunlara i'tā olındı. Biñ dört [505] Şa'bān'ında Emīr 'Alī Efendi yirine Eski 'Alī Paşa Medresesi'ne taħrīk olındı. Biñ tokuz Cumāde'l-ülā'sında Köse Maħmūd Efendi yirine Cerrāħ Paşa Hālilesi Gevher Hān Sultān pāyesine terfī' olındı. Biñ on bir Şa'bān'ında vākī' poyraz vaķ'asında rüzğārı na-muvāfiķ olup Üç Şerefeli müderrisi ile mübādele-i manşib

²³ Aylar, yıllar (boyunca) geniş meydana kader sopası ile top gibi halden hāle dönüşen benim.

eylediler. Bir aydan sonra Şun'ullāh Efendi merhūm ma'zūl olmağın halefi yirine medresesine i'ade olındı. On iki Cumāde'l-ūlā'sında Rāzī Efendi yirine Sāniye'ye geldi. Biñ on üç Rebī'ü'l-evvel'isinde Çalıķ-zāde yirine Konya kazāsına göndermişler idi. On dört Rebī'ü'l-evvel'inde Ġazālī-zāde yirine Erzurum kazāsına nakl olup kabūl itmemekle gelirken Yalvac-nām kaşabada sipāh eşkıyası ba'z mācerā sebebi ile sed-rāh-ı merām ve āhinūñ aħz-i intikām idüp mühre-i tüfenkle hamāme-i rūhı burc-ı bedenden remān ve teberzīn u külünkle eşyā-yı cismi virān olmuş idi. Kazā-yı Konya sāfī Çalıķ-zāde'ye Erzurum Gümüşayaķ Efendi'ye tevcih olındı. Mevlānā-yı mezbūr isti'dād u kabiliyetle meşhūr-ı her bezmūñ fekhesi her sūruñ ārāyiş-i ma'rekesi meclisūñ nemeki ekābirūñ mudhiki dellāl-i esrār Ceheyetü'l-aħbār idi. Ekābir-i 'aşra bu hayşiyetle duħūl idüp pāye-i kadri mażhar-ı hucū-yı şu'arā olmaķ mertebesine vuşul bulmuş idi. Ba'z-ı barān-ı şafā insān-ı kāmilūñ. **Şi'r:**

*Zenberişcuķsur*²⁴ (?) a zunbur zenber-i zen-bārsun

Ya talāğ-ıla tolu bir boķlıca mūmbārsın.

Neşr: Beytini tesdīs ve ta'rifinde a' māl-i hāme-i desise nūvis itmiş idi. El-ħaķ nesīm-i şabā gibi şubh u mesā bir yirde karar itmeyüp vardığı mecālis de istifsār-ı hevādiş ve intizā'-ı mebāhiş için bu mażmūnla istikbāl olınıvirdi. **Beyt:**

Hic cemi'yyet-i hātırdan eşer gördük mi

Bu kadar meclise uğrar yoluñ ey bād-ı şabā

Neşr: Ümıddür ki fazilet-i şehādet hürmetine züllāt-i mağfūr u hefevātı ma'zūr ola.

El-Mevlā Süleymān

Köse Süleymān dimekle meşhūr ve şafha-i 'izārı debīb-nümā-yı haţt-ı siyāħdan hālī olmağla Süleymān-ı bī-mūy idi. Ba'z-ı mevāliden mülāzemet ile mevālī ve medāris-i celīleye vālī olup kırık aķça medreseden ma'zūl iken, biñ on Rebī'ü'l-āħir'inde Tevfikī-zāde Mehmed Emīn Efendi yirine Cezerī Kāsım Paşa müderrisi olmuş idi. Ol maştaba-i refi'ü'l-bünyān ğulgüle-i taħķik ü iķān ve tañtana-i kıyl u kāl-i müste'dān ile bār-gāh-ı Süleymāniyye'den nişān virmişken, biñ on dört Cumāde'l-āhire'sinde ders u devri āħir ve dem-beste-i menāfiz u menāħir oldu. Medrese-i maħlūle Mü'ezzin-

²⁴ Kelime anlamı sözlüklerde bulunamamış, vezne göre okunmuştur.

zāde Fikrī Efendi'ye tevcih olındı. Mevlānā-yı merķūm 'āşık-ı bī-tāb muħadderāt-ı 'ulūm ehl-i keyf za' ifū'l-ħāl şa' ve-i şikeste bāl bī-mecāl idi.

El-Mevlā 'Ömer

Diyār-ı Mentеше'den neş'et ve suħtevat miyānende Bıyıklı 'Ömer demekle iktisāb-ı şöhret kılmış idi. Nağd-i vaqt-i 'ömr-i girān māyesin cins-i fāħir-i 'ilm u 'irfānā şarf ve kālā-yı dükkançeyi ħāfızası iğlāk u emti'a-ı ism u fi'l u ħarf kılpup Cenānī Efendi'den mülāzemetle mesrūr-ı Cenab-ı Mevleviyye intisāb ile meşhūr olmuş idi. Medāris-i 'ilmiyye ile kāmrevā ve merħale merħale bād-peymā olup kırk aqça medreseden ma' zül iken biñ on üç Ramazān'ında Kefeli Muştafā Çelebi yirine Ca' fer Ağa müderrisi olmuşdur. On dört Cumāde'l-āħire'sinde intikāl eyleyüp medrese-i maħlūle 'Abdu'r-rezzāk Efendi'ye virildi. Mevlānā-yı mezbūr ħadr-i müşterek-i isti'dād-ı 'ilmi ile meşhūr şāfi-fu'ād pāk i' tiķād idi.

El-Mevlā 'Alī

Fuzayl Efendi merħūmuñ Ĥane-zādı ve āsitān-ı efāzil-i penāhlarınuñ şeref-yāfte-i intisāb u istinādı olmağın Fuzayl Efendi 'Ālisi demekle meşhūr olup giderek münāsebet-i iştikāk ve mülāyemet-i istihķāk ile Fuzayl 'Alī laķabı ile zebān-zed-i cumhūr olmuş idi. Mensūb-ı ālihī fevtinden mülāzım ve [506] tariķ-i tediise 'āzim olup kırk aqça medreseden ma' zül iken biñ on Cumāde'l-āħire'sinde Aqķaftan Efendi yirine Mesih Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on dört Şa'bān'ında intikāl eyleyüp medresesi Maħmūd Efendi'ye 'ināyet olındı. Mevlānā-yı merķūm Naqşibend-perend 'ulūm-ı perverd kān-ı fażl u 'irfān ehl-i dāniş u iz'ān idi.

El-Mevlā Mehmed

Bālāda tercemesi sebķ eyleyen ħuzāt-ı sutūde-şifātdan Ġazālī-zāde 'Abdu'llāh Efendi'nūñ ħafid-i reşidī ve Duħter-zāde-i Sa'idī olmağın cedit emcedi nisbeti ile şöhret-şi'ār ve 'alāmet-i siyādet ile şecer-i vādi-i emīn gibi ser-sebz ve fā'izü'l-envār idi. Levāzım-ı tariķi i'dād ve taħsīl-i sermāye-i isti'dād eyleyüp ba'z-ı 'ulemāya ħıdmet ve iħrāz-ı şeref-i mülāzemet kılduğdan soñra ħať-ı menāzil-i tariķ ve seyr-i şevami' -i ders u taħķik iderek kırk aqça ile Ĥaşköy'de Maħmūd Paşa Medresesi'nden munfaşıl iken biñ bir Muħarrem'inde Āṫanalı Emīr 'Alī yirine Kepenekci Medresesi'ne vāşıl olmuş idi. Biñ üç Zi'l-ķa'de'sinde Edrineli 'Alī Çelebi yirine maħrūse-i Edrine'de Ĥalebīye pāyesine nā'il oldı. Biñ toķuz Cumāde'l-ülā'sında Emīr

Şāhib Tāc yirine Selanik fetvāsına naql olındı. Qabūl itmedükde medrese ve fetvā-yı Selanik’i Maḥmūd’a virilüp bunlar ‘azl-i ihtiyār itmiş idi. Biñ on Muḥarrem’inde Cerrāḥ-zāde yirine Erzurum qazāsıyla nā’il-i maṭlab u merūm oldı. Biñ on bir Zī’l-ka’de’sinde ‘azl olınup manşıbı Şānī Efendi’ye erzānī görüldi. Biñ on üç Şafer’inde ḥalefi yirine i’āde ve mesned-i ḥükümet qazā-yı mezbūrda qarār-dāde kılındı. Biñ on dört Rebī’ü’l-evvel’inde Ḥubbī Mollāsıoğlu Şems Çelebi’yi ta’kīb idüp qabūl itmeyen Kırbac ‘Osmān Efendi yirine Mar’ aş qazāsına naql olındı. Sene-i mezbūre recebinde qazāsı ḥālinde irtihāl eyleyüp manşıb-ı maḥlūl ile ve Veffāq-ı A’ rec muntaẓamu’l-ḥāl olmuş idi. Mevlānā-yı mezbūr şıḥḥat-i neseble meşhūr māde-i ‘arāqat u āşāleti mānend-i müşk-i fāyih ve nūr-ı ğazāle mişāl-i layih ḥalim u selim maḥdūm-ı kerim idi.

El-Mevlā Muştafā bin Bostān Efendi

İbnü’l-mevlā el-fāzıl bostān-ı devlet Süleymāniyye’de nā’il-i şadāret dīvānına olan Bostān Efendi ḥazretlerinüñ şemere-i şecere-i vücūdı ve Şeyḥü’l-islām Meḥmed Efendi’nüñ şınv-ı kihter-i mes’ūdudur. Toḫuz yüz kırk altı senesinde vālid-i mācidleri Şaḥn müderrisi iken tayy-ı merāḥil-i ‘adem ve Bostān Serāy-ı vücūda vaz-ı ‘qadem kılup terbiyet-i peder u ālā güherler ile neşv u nümā şayqal-ı üstād ile āyine-i ṭab’-ı şafa-yı şafātı cilā-yı cām-ı ‘ālem-nümā bulmuş idi. *El-ḥāletü hāzihi* tarīḫ-i sa’ādet-i refiqa sevq-ı rāḥile-i ‘azimet ve murā’āt-i merāsım-i mu’tādeye kemā-yenbaġi himmet idüp Ğarīḫ ‘Arab-zāde Efendi ve mollā ‘Araboġlı ‘Abdu’l-bāķi Efendi emşālī efāzılüñ mecālis-i ‘ilmiyyelerinden istifāde ve tekrir-i takrir-i i’āde iderek Şeyḥ’ül-islām üstādü’l-‘ulemāi’l-ā’lām Ebū’s-su’ūd Efendi ḥıdmetlerine vāşıl ve toḫuz yüz altmış sekiz tārīḫinde müstaķil-i ‘arzla şeref-i mülāzemetlerine nā’il oldılar. Sene-i mezbūre şa’bānında Kababostān yirine ibtidā kırk aqça ile Qalender-ḥāne Medresesi iḥsān olunmuş idi. Yetmiş bir Şafer’inde munfaşıl ve yirine ‘Arab İbrāḥim vāşıl oldı. Yetmiş üç Şevvāl’inde Manav Seyyidi yirine Qāsım Paşa ḥāricinde ‘ārīc olup yetmiş sekiz Şafer’inde Sinān Efendi-zāde Meḥmed Çelebi yirine Ḥān-ķāḥ pāyesine tekye-geh idüp seksan Şafer’inde selefi yirine Ḥaşeki Medresesi’ne terfi’ olınup seksan iki Cumāde’l-ülā’sında Kara Qāsım yirine Şaḥn-ı Şemāniyye’ye vaz’-ı ‘qadem seksan üç Receb’inde ‘Arab-zāde ‘Abdu’r-ra’ūf Efendi yirine Sultān Selim Medresesi ile tekrim olınup seksan dört Cumāde’l-ülā’sında Kara-zāde Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi yirine Süleymāniyye Medresesi ile bülend-maqām olmuş idi. Seksan altı Zī’l-ka’de’sinde Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi yirine Ḥalebi-şehbā qazāsı ile kāmrevā olup seksan sekiz Rebī’ü’l-āḥiri’nde [507] selefi yirine yedā-beyed qazā-yı Şām-ı şeref-encām ile

muğzîyü'l-merâm oldu. Seksan toğuz Cumâde'l-ülâ'sında ma'zül ve yirine Mollâ Ahmed Efendi hâkim-i şer' -i resül oldu. Tođuz yüz toğsan Receb'inde Şarı Gürz-zâde mağlûlinden mükerreren Haleb kazâsı ile nâ'il-i mağlab oldılar. Tođsan bir Zî'l-ħicce'sinde 'Alî Efendi'nün def' a-ı şâniyesi yirine şâniyen hâkim-i şâm cennet-i meşâm olmuş idi. Tođsan dört Rebî'ü'l-evvel'inde 'azl olunup mesned-i hükümetleriyle şadâretinden munfaşıl 'Abdu'l-ganî Efendi ikrâm olındı. Tođsan beş Şevvâl'inde Hasan Beg-zâde mağlûlinden şâlişân hükümet-i Şâm-ı şerîf ile teşrîf olındılar. Tođsan sekiz Zî'l-ka'de'sinde Şems Efendi yirine Edrine kazâsına tebdil toğsan toğuz Cumâde'l-âhire'sinde Bitlice 'Alî Efendi yirine İstanbul kazâsına nađl u tağvîl olındı. Elf-i kâmil Receb'inde munfaşıl olup mağâr-ı hükümetlerine Şun' u'llâh Efendi vâşıl oldu. Biñ üç Zî'l-ka'de'sinün evâsıtında Ebû's-su' ud-zâde Muştafâ Efendi yirine Anağolı şadı ile bülend-kađr olmuş idi. Mâh-ı Zî'l-ħicce münteşafında Bâķî Efendi yirine şadı-ı Rûm ve nâ'il-i ğâyetü'l-ğayâyât-ı merûm oldılar. Biñ dört Cumâde'l-ülâ'sının evâħirinde vazîfe-i emşâl ile mütekâ'id ve ol mağâm-ı refi'a Sinân Efendi-zâde 'Alî Efendi müteşâ'id olmuş idi. Biñ altı Şa'bân'ında kâtib-zâde yirine Mekke-i Mükerreme kazâsı ile tekrîm olındılar. Biñ sekiz Şevvâl'inde vazife-i kağimeleri ile teka'üde-i 'avd eyleyüp ol manşıb-ı celîl ile Kefeli Hüseyn Efendi tebcîl olındı. Biñ toğuz Ramazân'ınun yigirminci ğünü H'âce-zâde Mehmed Efendi yirine şâniyân münevver-i eyvân-ı şadâret ve terâzende-i mesned-i devlet olmuşlar idi. Biñ on Şafer'inün ikinci ğünü 'azl u iz' âc ve 'üvân-ı şadâret-i 'ilmiyye Ahî-zâde 'Abdu'l-ħalîm Efendi ğidmetlerine düretü't-tâc-ı ibtihâc kılındı. Vezâ'if-i 'ilm u 'ibâdete meşğül küşe-nişin inzivâ vü ğamûl iken biñ on dört Şa'bân'ında Bostân-ı zindeğânisi mübtelâ-yı zübûl-ı fenâ ve şahsâr-ı emânisi berk-rîz-i hâdımu'l-lezzât ile bî-berk u nevâ oldu. Dâğhil sūrda Karamân ğurbunda vâķı' ğâyin ataları Kâzî-zâde Efendi merğûm türbesinde medfündür. Sinn-i şerîfleri altmış sekiz sene kâmindür. Mollâ-yı mûmâ ileyh *asbîğu'llâh ni' me 'aleyh*²⁵ nihâl-i miyve-dâr büstân-ı ma'rif zülâl-i nezâhet şî'âr sebze-zâr-ı leâ'if şadı zibende-i rusûm-ı bedr-âsûmân 'ulûm-ı âğlâķ-ı kerîme ile meşğûr ve nâm-ı ğirâmîsi ğayr ile mezkûr şâliğ u nezih mağdûm-ı nebîh idi.

El-Mevlâ Mehmed

Hılâl-i 'ulemâ-yı Devlet-i Murâdiye'de tercemesi sebķ iden Cenâbî Efendi merğûmuñ mağdûm-ı reşîdi ve bâlâda meşğûr olan Seyyid Hasan Niksârî'nün ğafîd-i sa'ididir.

²⁵ Allah ona nimetlerini arttırsın.

Ṭoḳuz yüz yetmiş üç senesi hilālinde āsitān-ı ‘ālem-penāh vücūda vaż’-ı kadem eyleyüp taḫşil-i ‘ilm u kemālle bezl-i mechūd eyledükden şoñra Ḥ’āce Sa‘de‘d-dīn Efendi‘den nā‘il-i şeref-i mülāzemet ve ba‘z medāris-i ‘ilmiyye de ihyā-yı merāsime himmet idüp kırk aqça medreseden ma‘zül iken biñ dört Şevvāl’inde Mollā Aḫmed-zāde Nūḫ Efendi ḫāzretleri yirine Nişāncı Cedīd Medresesi’nde tecdīd-i ‘aḫd-ı meclis-i ifāde eylediler. Biñ on Rebī‘ü’l-evvel’inde Manav Hidāyet yirine Ḳalender-ḫāne pāyesine pīrāye şalup, biñ on üç Rebī‘ü’l-āḫir’inde ‘Abdī Efendi’nün taḫillesi yirine Şaḫn’a gelüp, müteraşsıd-ı me‘āric-i ‘izz ü iḳbāl, ḡonce-i dil-zārı pür-berk-i ümīd ü āmāl iken, işabet-i ‘aynü’l-kemāl ile biñ on dört Zī’l-ḳa‘de’sinde intikāl itmiş idi. Medrese-i maḫlūle Şun‘ī Efendi’nün ‘aḫd-kerden iḳbālī kıldı. Merḫūm-ı merḫūm maḫdūm-ı nezāhet-rūsūm nīk-nefs u ḫalūḳ şālih u şadūḳ idi.

El-Mevlā Şāh Meḫmed

İznikī ‘Alī Beg’ün maḫdūm-ı kihteri ve āsmān-ı āsitān-ı ‘ilm ü kemālün aḫteridür. Taḫşil-i ser-māye-i istihḳāk itdükden şoñra ‘allāme-i āfāk Ḥ’āce Sa‘de‘d-dīn Efendi ḫıdmetlerinden mülāzım ve ‘azm-ı ṭarīḳ-ı tadrīse [508] cāzim olup ibtidā otuz aqça ile Burūsa’da Bāyezid Paşa Medresesi’ne ba‘dehu kırkla Çendik Medresesi’ne müderris ve ser-ḫalka-i meḫāfil u mecālīs olup on sene miḳdārı ma‘zül ve kūşe-gir-i ḫamūl olmuş idi. Biñ beş Zī’l-ḫicce’sinde ‘azl olınan İmām-zāde yirine Bergos’da Meḫmed Paşa Medresesi tevciḫ olındı. Biñ altı Şafer’inde selefi gelüp feryād itmekle yirinde ibḳā ve bunlar ‘azl-ı nā-gehāni ile mübtelā-yı ḳahr u ‘inā kıldı. Sene-i mezbūre recebinde İpekli yirine Zeynī Çelebi Medresesi zīver-i tāc-ı ibtihācı kıldı. Şehr-i Zī’l-ḫicce selḫinde Köse Maḫmūd yirine İbrāḫīm Paşā-yı ‘Atīḳ Medresesi’nde ferş-i seccāde-i ders u taḫḳīḳ itmiş idi. Biñ yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde ‘azl olınan, Ḳurd-zāde yirine İznik Orḫāniyyesi’nde seccāde-nişin-i taḫḳīḳ olup, biñ sekiz Şafer’inde selefi ibḳā ve bunlar pā-der hevā-yı ‘aciz u i‘bā kıldı. Sene-i mezbūre recebinde Ḳurd-zāde fevt olup bī-şerīḳ ü sehīm Medrese-i Ūlā’da muḳīm olmuş idi. Biñ on iki Zī’l-ḳa‘de’sinde İsmā‘il Efendi yirine Şaḫn’a gelüp ba‘d-ı eyyām Hevāncı Manav ‘Ali yirine Ṭrablus-ı Şām ḫükümeti ile muḳzīyyü’l-merām oldı. On üç Rebī‘ü’l-āḫir’inde ‘azl olup manşıbı La‘lī Çelebi’ye virildi. Sene-i mezbūre şevvālinde Seyyidī-zāde yirine Kütahya ḳazāsı in‘ām olındı. Müteşaddī-i tenfīz-i ahḳām-ı ḳazā ve fermān revā-yı ḫükm ü imzā iken biñ on dört Zī’l-ḳa‘de’sinde şāḫ-ı evrengi vücūdı ḫal‘-i hil‘at-i müste‘ār ve serīr-i mesned-i ‘izz ü i‘tibārdan bedel-i taḫte-i ten-şüy üzere ḳarār eyledi,

yirine Cüvānī Efendi hākim ve revaḳ-ı efrūz-ı meḥākim oldu. Mevlānā-yı mezbūr meḥāsin-i aḥlāḳla meḥşūr şadık-ı şadūḳ mürā'ī ḥuḳūḳ idi.

El-Mevlā İbrāhīm bin Muştafā

Ḳaşaba-i Bergama'dan Sünbül Sinān Efendi ḥulefāsından bir 'azīzūñ ferzend-i dil-bendi Şeyḥ-zāde İbrāhīm Efendi'dür. Ahālī-i ḳaṭr-ı Bergama-i Bergume erbābından iken, du'ā-yı müstecāb-ı vālid ile ta'dil mizān u lisān ve ḳāf-ı memsūḥ-ı 'ayn-nümā ile ḡam-ı Bergama ibtilādan taḥlīş-i girī-bān dehān idüp, taḥşīl-i 'ilm u 'irfāna bezl-i icteḥād ve tekmi'l-i meleke-i isti'dād itdükden şoñra nice zemān tercemesi sebḳ iden Ebū'l-Leys 'alīsinūñ meclis-i ifādesinden müstefid ve Ayaşofıyya müderrisi olduḳda mu'īd olup ṭoḳuz yüz altmış dört tārīhinde mülāzemetle nā'il-i ümīd olmuş idi. Ḳarīne-i ḥāl yigirmi aḳça ile Mollā Gürānī Medresesi'nden seccāde-nişīn ba'de yigirmi beş ile mükerreren medrese-i mezbūrede şem'i miḥrāb-ı 'izz u temkīn olup otuz aḳça ile Ḳāsım Paşa'da vāḳı' Taḥte Ḳāzī Medresesi'ne vāşıl, ṭoḳuz yüz seksan üç Receb'inde Selāmī-zāde yirine kırḳ aḳça ile Bergos Medresesi'ne nā'il olmuş idi. Seksan yedi Muḥarrem'inde selefī yirine Fethiye-i Meḥmed Paşa'da başt-ı seccāde-i ifāde eyleyüp seksan ṭoḳuz Cumāde'l-ülā'sında yine anlar yirine meşrutası olan İsmīḥan Sultān pāyesi ile māye-i 'izz u 'unvān bulup ṭoḳsan dört Rebī'ü'l-āḥir'inde Şarı Muşlihi'd-dīn yirine Şahn-ı Şemāniyye'ye gelüp, ṭoḳsan altı Receb'inde 'Abdu'l-ḥamīd yirine Edrine Sultān Bāyezīd Medresesi ile ḳadri mezīd olmuş idi. Ṭoḳsan sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde Ḥasan Keṭḥūdā-zāde yirine Edrine Selimiyyesi'ne taḳdīm oldu. Biñ bir Zī'l-ḳa'de'sinde fevt olan 'Oşmān Efendi yirine Maḡnisa'da Sultān Murād Medresesi ile nā'il-i murād olmuş idi. Biñ üç Cumāde'l-ülā'sında vāḳı' cülūs-ı ḥümayūn Meḥmed Ḥanı eşnāsında Dāmād Efendi yirine Burūsa ḳazāsı ile nā'il-i emānī oldılar. Sene-i mezbūre zī'l-ḥiccesinde munfaşıl ve mesned-i ḥükūmete 'Arab-zāde 'Abdü'r-ra'uf Efendi vāşıl oldu. Biñ dört Ramazān'ında Mollā Aḥmed Efendi yirine Sinān Paşa Dārü'l-ḥadīşī zamīme-i revātıb ve bedel-i mā yeteḥallel merātıb ḳılındı. On seneden ziyāde ol buḳ'a-i celīlede iḥyā-yı resm-i ifāde eyleyüp, biñ on dört Zī'l-ḥicce'sinde menāsık-ı ḥucetü'l-vedā' Ka'be-i vücūdı temām ve ḥucet-i tencīm-i 'ömri ḳarīn-i ḥitām oldu. Maḥlūl olan dārü'l-ḥadīş Sinān Paşa Ṭarsūsī Efendi'ye i'tā olındı. Mevlānā-yı merḳūm baḥr-ı güher-i nişār 'ulūm-ı mihr-i fā'izü'l-envār 'iffet u nezāhet kuh-ı pür-şūkuḥ [509] şalābet u nebāhet maḥzen-i esrar-ı şıdḳ u şalāḥ maşdar-ı āşār-ı fevz u felāḥ 'ilm-i tefsīr ve ḥadīşde yegāne fenn-i celil-i kelāmda müfred zemāna pīr-i zāhid-i mütevverī' şeyḥ 'ābid-i müteşerri' idi. Sa'dī Efendi merḥūmuñ kerīme-i

mükerrereleri ve vasıtatü'l-ka'd-ı 'ağdı olmağın evā'il hālinde Āhī-zāde Bacanağı dimekle meşhūr ba' dehu Levh-ḥ'ān İbrāhīm Efendi 'unvānı ile zebān-zed-i cumhūr idi. Āsār-ı 'ilmiyyesinden Nazmu'l-ferā'id fī Silk-i Mecma'ı'l-'aḳā'id nām metin ve şerḥ bir kitāb te'lif itmişdür. Fenn-i kelāmda mullaḥḥaṣ u muḥaṣṣal-ı mesā'il mebāhiṣ-i delā'ıldür. Tefsīr-i Şerīfe müte'allik Resā'il-i Keşire'si ve Ta'likāt-ı 'Adīde'si vārdur.

El-Mevlā Ma'rifetu'llāh

Ṭālib-i 'ilm u 'irfān ve cālib-i meta' taḥḳīḳ u iḳān olup ba'z-ı 'ulemādan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede 'ilm-ı şerīfe-i ḥıdmet eyleyüp kırk aḳça ile Silivri Medresesi'nden ma'zül iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan bir Zi'l-ḥicce'sinde 'Abdu'r-raḥmān Mar'aşı yirine Küçükçekmece'de 'Abdü's-selām Medresesi in'ām olındı. Ṭoḳsan altı Şevval'inde Güzelce Sinānoğlı Aḫmed Çelebi maḥlūlinden Rodos fetvāsına terfī' olındı. Ṭoḳsan sekiz Receb'inde ḳabūl itmeyen İslām Efendi yirine Şām-ı şeref-encām ḳazāsı ile ikrām olındı. Biñ üç Ramazān'ında 'İvāz Efendi Ḥamzası maḥlūlinden ārz-ı Rūm ḳazāsı tevcīh olındı. Ḳabūl itmemekle āḫire virilüp bunlar 'azl iḥtiyār eyledi. Biñ altı Şevvāl'inde Dükmece-zāde dāmādı Aḫmed Efendi yirine Medīne-i Münevvere'de Sulṭān Meḫmed Ḥan binā eylediği Medrese-i Celīl'e iḥsān olındı. Biñ yedi Şevvāl'inüñ evāḫirinde Şānī Efendi yirine mükerreren müfti olmuş idi. Biñ ṭoḳuz Muḫarrem'inde Cüvānī yirine Ḳıbrıs fetvāsına tebdīl ve Cüvānī bunüñ yirine Şām fetvāsına naḳl u taḥvīl olındı. Biñ on iki Zi'l-ḳa'de'sinde ma'zül ve yirine Cüvānī Efendi mevşūl oldı. Biñ on dört senesi evāḫirinde İstanbul'da mülāzemet üzere iken intikāl ve dārü'l-üns ü kudse-i isti'cāl eyledi. Edrineḳapusu ḫāricinde medfūndur. Mevlānā-yı mezbūr şalāḫ u 'iffetle meşhūr ehl-i 'ilm u 'irfān zāt-ı kerīmü'ş-şān idi.

El-Mevlā Dervīş

Şemşīr-i vücūdı şāmī ve ḡurre-i ḡarrā gibi girāmi olup Tālevī-zāde dimekle meşhūr ve envā'-ı faẓl u 'irfānā zebān-zed-i cumhūr idi. Ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle vāşıl-ı kelām ve kelām-ı şümār-ı ṭarīḳe-i ikrām olup kırk aḳça medreseden ma'zül iken biñ on bir Ramazān'ında Ḳırbaç 'Oşmān Efendi yirine Beşiktaş'da Ḥayre'd-dīn Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on iki Zi'l-ḳa'de'sinde Cüvānī Efendi yirine Şām fetvāsı 'ināyet olındı. Biñ on beş Rebī'ü'l-evvel'inde vefātı ḫaberi gelüp manşib-ı maḥlūl Ḳaramānī Bālī Efendi'nüñ 'ıḳd-gerden-i cāhı ḳılındı. Mevlānā-yı mezbūr faẓilet-i 'ilmiyye ile meşhūr edīb ü erīb 'Arabī eş'ār-ı dil-firīz idi.

El-Mevlā ‘Abdu’l-kerīm

Taḥṣīl-i sermāye-i ‘ilm u ‘irfān ve tekmīl-i pīrāye-i taḥkīk u iḳān eyleyüp vezīr-i ā‘zam Ferhād Paşa‘nuñ mu‘allimi ve ol ser-dār-ı kişver keşānuñ muşāhib u münādimi olmış idi. Ba‘z-ı eşrāfdan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i ‘ilmiyyede ifā-yı ḥudemāt-ı ‘ilmiyyeye ḥıdmet idüp kırk aqça medreseden ma‘zül iken toquz yüz toqsan dōrt Cumāde’l-ūlā’sında Rıdvān Efendi yirine Rüstem Paşa müderrisi olmış idi. Biñ bir Muḥarrem’inde İmām Dāmādı yirine Mihrimāh Sultān pāyesi ile rütbe-i ḳadri vālā olup biñ üç Muḥarrem’inde Ketḥüdā Muştafā Efendi birāderi Aḥmed Efendi yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Sene-i mezbūre zi’l-ḳa‘desinde maḥdūmı şadaret-i ‘uzemādan ‘azl ba‘dehu ḳatlı olınduḳda bunlara daḫı Ümmī Sinān Efendi yirine Bosnasarāyı ḳazāsı tevcīh olup ḳabūl itmemele ‘azl [510] İḥtiyār eyledi. Müddet-i medīde ‘ahd-i ba‘id mübtelā-yı ‘azl ü ḥırmān olup biñ on Muḥarrem’inde Nevālī-zāde Ziyāe’d-dīn Çelebi yirine tekrār Şaḥn müderrisi oldı. Biñ on bir Muḥarrem’inde Mūsāçe yirine Eyyūb Medresesi altmış aqça ile bunlara ‘ināyet olındı. Biñ üç Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḥüsām Efendi yirine Ayaşofıyya Medresesi ile ikrām olındı. On dōrt Şafer’inde selefi Ḥüsām Efendi yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsı ile teşrīf olındı. Sene-i mezbūre cumāde’l-āhiresinde, Edhem-zāde Şeyḫī Efendi yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsına naḳl olındılar. On beş Rebī‘ü’l-evvel’inde ḥaber-i intikāl vāşıl olup, yirlerine Ḥaleb’den Ḥubbī-zāde Efendi naḳl oldı. Mevlānā-yı merkūm ‘iffet ü nezāhet ilemevsūm pīr-i şālīḫ ü müteşerri‘ ‘ābid ü zāhid-i müteverri‘ idi.

El-Mevlā Muştafā

Ḡonce-i vücūd-ı mes‘ūdı segr-i Belḡrad’da bāsim ve gül-zār-ı dili-zārına nesīm-i ḳabūl mütenessim olup, Zeyne’l-‘ābidīn Efendi‘den mülāzemetle bekām ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede ser-ḥalka-i kirām olduḳdan soñra kırk aqça medreseden ma‘zül iken biñ on üç Şafer’inde Geç-dehān ‘Abdu’llāh Efendi yirine Bergos’da Mehmed Paşa Medresesi i‘ḫā olunmuşdı. On beş Rebī‘ü’l-āḫir’inde intikāl eyleyüp, medrese-i maḥlūle Maḥmūd Efendi‘ye virildi. Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i ḥalle meşhūr şāfi fu‘ād pāk i‘tikād idi.

El-Mevlā Dede

Vilāyet-i Ḳaraman’da Ḳāfur yād-nām ḳaşabadan zuhūr ve āfitāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza-i nur-ı şu‘ur eyleyüp niçe zemān maştāba-i isti‘dāduñ sākin-i ‘uzletkedesi ve

tekyegāh taḥşilūñ dedesi olup şadr-ı ‘ālī-kadr ‘Abdu’l-ġanī Efendi’nüñ halka dergüş-ı hıdmeti ve revnaq yafte-i tavq-ı mülāzemeti olmuş idi. Ba‘z-ı medārise müderris ve bıķā‘-ı ‘ilmiyyede şadr-ı meclis olup, kırk aķça medreseden ma‘zül iken biñ on Cumāde’l-ülā’sında Tezkireci Aḥmed Efendi yirine Sekbān ‘Ali müderrisi olmuş idi. Biñ on dört Rebī‘ü’l-evvel’inde Qaraca Aḥmed Efendi yirine Edrine’de cāmi‘ arı pāyesine naql olunup qabül itmemele ‘azl iḥtiyār eyledi. Biñ on beş Rebī‘ü’l-āḥir’inde rebī‘-i ḥayātı āḥir olup nā-gām ve nā-ümīd ‘azm-ı ümīd-gāh-ı cāvīd eyledi. Merḥūm-ı merķūm tālib-i taḥşil-i ‘ulūm pīr-i şāliḥ ḥoş-dem bābāyāne ādem idi.

El-Mevlā Rıdvan

Devlet-i Selimiye ve Murādiye’de vezīr-i a‘zam nazīr olup toķuz yüz seksan beş tāriḥinde seyr-i ķāf-ı ‘ademe revān olan Zal Paşa’nuñ terbiyet-i yafte-i ‘anķa-yı himmeti ve naḥl-ı ḥırāmān ḥarem-i ḥürmeti olan şimşād-ı āzād-ı bāġ-ı ser-bülendi Şālıncaķ Rıdvan Efendi, dür ü pertev Rızā-yı āşaf ferahfer-i şafḥa-i cebīn āyine-i āyinine cilve-ger olmaġın ‘ilm-i şerīfe hıdmet ve Qāzī-zāde Efendi’den iḥrāz-ı şeref mülāzemet idüp, ol Zāl-i Zabulistān ‘izz ü a‘lā kīn-tüzī-i Efrāsiyāb-ı Mirriḥ-intikām-ı eyyāmla en-daḥte-i çāḥ-ı fenā olup şanduka-i tabūtla deryā-yı ‘ademe revāne ve Simürg’la hem āşiyāne olduķda mütemaḥḥız-ı cānib-i ‘ilm ü ‘irfān ve rıdvan-ı baġ-ı cenān-ı taḥķīķ ü ikān olmuş idi. Qarīne-i ḥāl menāzil-i tarīķ-i ‘ilmde ḥaṭṭ-ı ricāl iderek, kırk aķça ile ‘Abdu’llāh Aġa Medresesi’nden ma‘zül iken toķuz yüz toķsan bir Zī’l-ḥicce’sinde vālid-i merḥūm yirine Ca‘fer Aġa müderrisi olmuş idi. Toķsan altı Şa‘bān’ında Kātib-zāde yirine Qalender-ḥāne pāyesinde qarār-dāde kılındı. Ba‘dehu yirinde Şaḥn ḥükmi virilüp toķsan sekiz Zī’l-ķa‘de’sinde Şaḥlī Kerīm Efendi yirine Edrine’de Bāyezīdiyesine terfī‘ olındı. Biñ üç Şa‘bān’ında İşāķ Efendi yirine İzmir każāsı ile muķzīyyü’l-merām oldı. Biñ beş Şafer’inde ‘azl olunup Aġzıķara Muḥyi’d-dīn cā-nişin-i ‘izz u temkīn oldı. Sene-i mezbūre zī’l-ķa‘desinde ḥalefi yirine i‘āde olındı. Biñ altı Rebī‘ü’l-āḥir’inde ref‘ olunup yirine Seyyīdī-zāde Efendi terfī‘ olındı. [511] Sene-i mezbūre zī’l-ķa‘desinde merḥūm Ümmī Sinān maḥlūlinden Kūtahya każāsına naql olındı. Biñ yedi Zī’l-ķa‘de’sinde ma‘zül ve yirine Kākūli Perīşān Şeyḫī Çelebi mevşūl oldı. Biñ toķuz Rebī‘ü’l-āḥir’inde Kınalı-zāde Ḥasan Çelebi yirine Gelibolı każāsı tevciḥ olındı. Biñ on Cumāde’l-āḥire’sinde ‘azl olunup Nāmī Çelebi manşib-ı maḥlūl ile kirāmı oldı. Biñ on bir Zī’l-ḥicce’sinde Şire każāsı kaşaba ḥükmi ile Veysi Çelebi’ye virilmişken ‘azl olunup tekrār mevleviyyet ile bunlara virildi. Biñ on iki Şa‘bān’ında ‘azl olunup, Bī-kesī Efendi taḥlif olındı. On üç Şafer’inde ḥalefi

yirine i'āde olındı. Sene-i mezbûre ramazânında 'azl olunup, Velî Efendi mevlâ olmuş idi. Biñ on beş Cumāde'l-ülâ'sının yigirmi dördüncü günü 'ıyd-gāh-ı ervāh-ı mü'minîn olan hazâ'ir-icenâne revân ve ravza-i rıdvân'a hırāmân oldu. **Mışra'** :

Cân murğı konup serv-i hırāmāna şalındı.

Edrinekapusı hâricinde medfûndur. Merhûm-ı merķûm tâlib-i ma'ârif u 'ulûm halvü'l-lisân hâlişü'l-cenân şâfi fu'âd pāk i'tikâd idi. Bedeni ra'şe-dâr olmağın Şâlincağ Rıdvân lakabı ile şöhret-şi'âr idi.

El-Mevlâ Mehmed bin 'Ali

Devlet-i Muhammediyye ve Ahmediyye'de iki def'a Şeyhü'l-islâm ve helâl-i müşkilât enâm olan Muştafâ Efendi'nün şınv-ı kerim-i hüner-i veri ve birader-i kih-teri ferhunde ahterîdür. Ba'z-ı 'ulemâdan mülâzım ve tarîkı kazaya 'âzim olup Anaṭolı kalem-revînin mu'azzamât-ı bilâdına vâli ve tımturâķ-ı devlet ü iķbâli reşk-endâz-ı mevâlî olmuş idi. Niçe def'a medîne-i Anķara'ya hâkim olup Çelebi Kādî dimekle şöhret-şi'âr ve tanîn endâz mesami'-i aķtâr olmuş idi. Biñ on bir Zî'l-ħicce'sinde ma'zûl olup manşıbı mevleviyyetle virildükde birâder-i kerîmine mülâķi ve mazhar-ı 'âtifet ü eşfâķı olmuş idi. Biñ on üç Zî'l-ķa'de'sinde pāye-i mevleviyyet i'tibârı 'unvân-ı menşûr-ı iştihârı olup Ĥubbî Mollâsıoğlı Şems Çelebi yirine mükerreren Anķara ķāzîsi oldılar. Biñ on beş Cumāde'l-ülâ'sında ķāzî iken dâ'in-i ecel müteķazî olup ķazâ-yı dîn vâcibü'l-edâ-yı cân ve seyr-i riyâz-ı cenân için terk-i 'alâyıķ-ı cihân itmiş idi. Manşıb-ı maħlûl Vildân-zāde Efendi'ye virildi. Mevlânâ-yı mezbûr cûd u sehâ ile meşhûr ĥalîm u selîm maħdûm-ı kerîm idi.

El-Mevlâ El-Fâzıl Ebû'l-Meyâmin Muştafâ bin 'Ali

Şi'r:

Ebü'l-Meyâmin o sipihr-i kerem ü mihr-i himem

Muştafavi's-şiyem baħr-ı 'aķâ nehr-i sehâ

Muķtedâ-yı 'ulemâ ĥâtimetü'l-muķtehidin

Ĥüccetü'l-ħaķķ 'alî'l-ħulķ imâmü'd-dünyâ

(Nesr) Ebiyât-ı belagat-ı ittişâkı kitâbe-i bâb-ı evşâfı olan şeyhü'l-islâm rüknü'l-‘ulemâ-yı el-a‘lâm Şarı Gürz-zâde Kâyını dimekle şöhret şi‘âr olan Fâzıl-ı nâm-dârdur. Toğuz yüz elli üç târihinde ‘âlem-i ervâhdan mülk-i eşbâha hicret ve mişâl-i âf-tâb-ı ‘âlem-tâb nür-bahş-ıhelal-i mehd-i ‘izzet olup “Hayrû'l-benîn” târih-i vilâdeti vâkı‘ olmuş idi. Sinn-i temyize vâşıl ve mekteb-i ‘irfâna dâhil olduğda hâ‘iz-i meleke-i fazl u kemâl ve fâ‘iz derece-i ‘âlü'l-‘âl olup tarîk-ı sa‘adet refîk-ı ‘ilme sevk-ı râhle-i ‘azîmet ve tahrik-i kâfile-i himmet kılmış idi. El-hâlet-i hazîhi mahrûse-i Burûsa’da Kâpluca müderrisi olan Şarı Gürz-zâde Efendi hizmetlerine vâşıl ve ‘uğde-i ‘alâka-i muşâheret ile qarîb-i kabûle nâ‘il olup ba‘dehu Eski ‘Ali Paşa müderrisi Zekeriyâ Efendi hazretlerine ittişâl ba‘dehu Şahın müderrisi olan Paşa H‘âcesi Maḥmūd Efendi dârü'l-ifâdesinde iştiğâl idüp, mevlânâ-yı mezbûr yetmiş altı târihinde Mısr-ı Kâhire kazâsına terfî‘ olınduğda İsmihân Sultân müderrisi olan ‘Abdu'l-ganî Efendi’nün yeñi cem‘iyyetine dâhil ve miyâne-bend silkü'l-lâl emâşıl olmuş idi. Ba‘dehu vechetü'l-âmâl-i ricâl ve kıbletü'l-iqbâl-i erbâb-ı kemâl olan Ebû’s-su‘ūd Efendi Hazretleri Āsitānesi’ne intisāb ve yetmiş yedi târihinde şeref-i mülâzemetleri ile iktisāb-ı ‘izz ü rif‘at bî-hisāb itmiş idi. İbtidâ yigirmi aqça ile Eski Nişāncı Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş ile Kestel [512] Medresesi’ne ba‘dehu otuzla Pervîz Efendi Medresesi’ne ba‘dehu kırık aqça ile Kürkcibaşı Medresesi’ne müderris ve ser-ḥalka-i maḥāfil u mecālis olup ‘azli hâlinde Kâra Çelebi-zâde Hüsām Efendi’ye dāmād ve takrîb-i kırâbetle H‘âce Efendi Āsitānesi’ne şeref-yäfte-i istinād olmuş idi. Toğuz yüz toğsan dört Zi’l-ḥicce’sinde Şaçlı ‘Abdu’l-Kerîm Efendi yirine Sinān Paşa Medresesi’ne revnaq bahşâ olmuşlar idi. Toğsan sekiz Rebî’ü’l-evvel’inde ‘Ubûdî yirine Zāl Paşa Sultānî pāyesine pîrāye-bend oldılar. Toğsan toğuz Receb’inde Kâtip-zâde yirine Şahın-ı Semāniyye’ye ḥurām, biñ bir Şevvāl’inde ‘Abdu’l-vehhâb Efendi yirine Şeh-zâde Medresesi’nde ferş-i seccāde-i ifāde kıilup biñ iki Cumāde’l-āhire’sinde Naḥîb Yahyâ Efendi yirine Süleymāniyye ile kesb-i nām u nişān, biñ dört Cumāde’l-āhire’sinde Es‘ad Efendi yirine dârü’l-ḥadîş Süleymān Hân ile taḥşîl-i ‘unvân itmişler idi. Biñ beş Cumāde’l-āhire’sinde Kâtip-zâde yirine Hākāniyye-i vefada mihrâb-nişîn ifāde olup, biñ altı Receb’inün on birinci günü vālide-i pād-şāh cihān Şafiyye Sultān medrese-i cedîde bināsına fermān eyledük de ibtidâ bunlar iḥsān olındı. Süre-i en‘ām-ı şerîf evvelinden ders-i ta‘yîn olunup pāye-i medreselerinden Nefs-zâde Efendi ve Yavuz Efendi cenāheyn olup her pāyeden ikişer ādem cem‘ olup Sultān Süleymān Cāmi‘-i şerîfinde ‘aqd-i meclis-i ders-i ‘ām itmişler idi. Mu‘idleri Zifir Efendi mahal-i ders-i kırā‘at eyleyüp bahş u muḥavereye icāzet olmuş idi. Tevzî’-

i talebe-i kirām fermānı ile ikrām olunup biñ sekiz Receb’inde Kāf-zāde Feyzu’llāh Efendi yirine Edrine kazāsı mecrā-yı zülāl hük-m-i imzāsı kılındı. Biñ on Şafer’inüñ ikinci günü Kethüdā Muştafā Efendi yirine İstanbul kazāsına naql u tahvıl ve i’zāz u tebcil olındılar. Ol manşib-ı celilede kemāl-i istikamet ve şehāmet ile hükümet ve kuvvet baht u müsā’ade-i tāli’ firūz ile icrā ahkām-ı şer’iyyeye himmet idüp vefret-i zehā’ir ile her kūşe reşkīn-sāz kılār-ı ekābir olmağın bi’l-istiḥkāk Ebū’l-meyāmin laqabı ile şöhret-i āfāk olmuş idi. Biñ on bir Receb’inüñ yigirmi ikinci günü Es’ad Efendi yirine Anaṭolı şadrına pīrāye baḥş ve kevkeb-i iḳbālleri āf-tāb-ı dıraḥş olmuş idi. Mah-ı şa’bānuñ yigirmi beşinci günü Yemişci Vak’ası’nda Şun’u’llāh Efendi ‘azl olunup bunlar bağteti şeyḫü’l-islām müfti-i müşkil-gūşā-yı enām oldılar. Biñ on iki Cumāde’l-ülā’sında Rūmili’nde kalkan delen ve ğayrdan altmış biñ aḳça ze’āmet maḥlūl olmağın arpalık ta’yin olındı. Biñ on üç Muḥarrem’inin onuncu günü altı yüz aḳça vazīfe ile müteḳā’id ve ol mesned-i refi’a def’a-i şālişede Şun’u’llāh Efendi müteşā’id olmuş idi. Biñ on beş Rebī’ü’l-evvel’inüñ yigirmi ikinci günü ḥalef-i bāhirü’l-şerefleri yirine mükerreren Meşīḥat-ı İslāmiyye’ye i’āde ve şadr-ı celil iftā vü ifāde kılındılar. Sene-i mezbūre recebinüñ yigirmi ikinci günü yevm’ül ḥamīside marāz-ı ḳulinc rihī ‘ilāve-i ibtilā ile ḥavāle-i zāt-ı melek-simāt ve pūf-zen-i şem’a-i ḥayāt olmuş idi. Ba’zılar efrāt-ı nūş-ı deḫān fānūs-ı billūrīn-i dimāğda olan şeb-çerāğ idrāki ḥalel pezīr ve mizmār-ı müzāmīr-i İblīs olan nā-yı levle-i ḳudāret-i enīs iḥmād-ı ḳandīl-i ḥayāta taḥrīk-i sebeb-i aḫir itdüğün taḥḳīḳ iderler. Bu bābda Fā’iz-i Çelebi dimişdür.

Ḳıṭ’ a:

Vücūdı fülkin ol müfti-i devrān yaprağ içmekle

‘Adem baḫrına şalduḳda kefenden eyleyüp yelken

Çeküp cām-ı mey-i mevti dimüş āḥ eyleyüp tāriḫ

Benüm fülk-i vücūdum rüz-gāri geldi yaprağdan

Ḳıṭ’ a:

Yaprağ içmekle helāk oldı o müfti-i zemān

Ol duḫān şanma ki yaprağdan olurdu peydā

Cāmi^c -i dehrde andil-i ayātını anuñ

Ney-i lüle ile söyndürdi bu gün dest-i azā

Tilmiz-i aşı olup ala asaba-i Fenar'da şeyh olan abib Efendi bu güne tarih-perdaz olmuş idi. [513]

ıta:

Kinet ed'üle bānla

'And bāriye cennü'l-ma'vī

Hātuf āl fih tārīa

Edalu'llāh rūa fihā²⁶

Neşr: Cāmi^c -i şerif Sultān Memed ān'un arem-i irem nişānına muttaşıl ānelerine muābil maalde medfūndur. Mollā-yı Sālifü'l-Beyān deryā-yı fasihü'l-ircā-yı 'ilm u 'irfān vecih-i vakur beşāset-i semāhatle meşhūr 'ulūm-ı nāfi'ada bar-i azm 'allāme-i a'zām ve zāt-ı mūkerrem idi. azāsında nezāhet-şī'ār-ı bereket-i istikāmet ile ruāşat baş-ı eş'ār-ı şobet şūlahāya mā'il meşāyih-i tariata şifte dil cāmi^c -i şerī'at u tariat mecma'ü'l-bareyn-i fazilet ü aıat pāk-nijād ve melek-nihād idi. Āşār-ı 'ilmiyyelerinden imtiān maalline risālesi ve Eşbāh u Nezā'ir-i Fııyye'ye ta'liatı ve art-ı mesmu'a abul olmuş kelimāti vardır. Evşāf-ı şerīfelerinde 'Abdu'l-anī-zāde Nādirī Efendi azretleri didii aşıde-i türfe nūkātından ba'z-ı ebyātdur. **Beyt:**

Kān-ı 'irfān-ı ilahī bar-ı şer' -i Amedī

Sa'd-ı millet seyyid-i ümmet imāmu'l-muttain

Māh-ı 'ālem-tāb-ı daniş mihr-i raşān-ı kemāl

Ka'be-i erbāb-ı bī-niş ravza-i re'y-i rezin

²⁶ Onun yüce yaratıcının katında cennete layık olması için dua ederdim. Gaipten bir ses tarih düşerek dedi ki Allah onu cennete rahmetine nāil kıldı.

Mecma‘ u’l-bahreyn‘ ilm u ma‘ rifetdür meşrebüñ

Anda hıızr-ı hāl ve Mūsā-yı şerī‘ at hem-nişān

İsm u resm-i Muşafā‘ya vāriş u vāhid olan

Müfti-i devr-i zemān ‘ allāme-i rüy-ı zemīn

Neşr: Ğanī-zāde Efendi Şun‘ u’ llāh Efendi‘ ye istinād ile münāşib-i celīleye terfī‘ olınuğda ‘ Azmi-zāde Efendi bu güne dimişdür. **Şi‘ r:**

Çerāğ idin seni dünyā disün ki olmaz imiş

Şerār-ı bu Lehebī çün çerāğ-ı Muşafavī

El-Mevlā ‘ Abdu’l-bāķī

Devlet-i Süleymaniyye evāhirinde müddet-i ‘ ömri āhır olan Şahñ medreselerinde Tursun Efendi‘ nüñ maħdüm-ı kebir-i ercümendi beķāyı muħliş Tursun-zāde Efendi‘ dür. Toķuz yüz elli senesinde tırāzende-i ħil‘ at-i vücūd ve ħıramende-i Şahñ-ı şühūd olup temyīz siyāh u sefīd ve tenķid-ı cevāhir-i dāniş-i vedīd eyledük de a‘ dād-ı levazım-ı isti‘ dād ve imdād-ı feyz-i ezeliiden istimdād eyleyüp ‘ ulemā-i ‘ aşrdan kırk aķça ile Eski İbrāhīm Paşa müderrisi olan Bostān-zāde Efendi ħıdmetlerinden istifāde ve Rüstem Paşa müderrisi ‘ İvāz Efendi meclislerinde tekrīr-i takrir-i i‘ āde eyleyüp ba‘ dehu Şahñ müderrisi Şeyhī Efendi cenābına ittişāl ve Şaliħ Mollā Efendi dārü’l- ifādesinde iştiğāl itmiş idi. Ba‘ dehu Şeh-zāde müderrisi olan Ebū’s-su‘ ūd-zāde Aħmed Çelebi Āsitānesi’ne intisāp ve ħıdmet i‘ ādeleri şeref-i iktisāp eyledi. Niçe zemān ħalka-i erbāb-ı isti‘ dāda zīver ve miyane-bend-i silk-i gevher olmuş idi. Ba‘ dehu vālid-i mācidleri ħıdmetine vāşıl ve dāħil-i silkü’l-le’āl-i emāşil olup toķuz yüz yetmiş üç tārīhinde vāķı‘ Ħamid Efendi növbetinde şeref-i mülāzemetlerine nā’ il oldu. Evvela yigirmi beş aķça ile Edrine’de Çuħacı Ħacı Medresesi’ne ba‘ dehu otuzla Dimetoķa’da Oruç Paşa Medresesi’ne ba‘ dehu kırķla Silivri’de Piri Paşa Medresesi’ne müderris ve bünyān-ı ‘ ilm u ‘ irfānı mü’ essis olup ‘ azli ħālinde ħacc-ı Beytu’ llāhü’l- ħarām ve ziyāret-i ravza-i Resūl-i ‘ aleyhi efzālü’s-selām itmiş idi. Toķuz yüz toķsan Zi’l-ķa‘ de’ sinde Ħüsrev-zāde yirine ‘ Ali Paşa ‘ Atiķ Medresesi’nde ferş-i seccāde-i

ders u taḥḳīk itmiş idi. Ṭoḳsan beş zî'l-ka' de'sinde vâlid-i merḥûm yirine Edrineḳapusu'nda vaḳı' Mihrûmâh Sulṭân pâyesin cây-gâh eyledi. Ṭoḳsan ṭoḳuz Cumâde'l-ülâ'sında Dâmâd Efendi yirine Şahn-ı Şemâniyye ile ber-murâd olmuş idi. Biñ bir Cumâde'l-âhire'sinde Şeyḫi Efendi maḥdûmı ' Abdü'r-raḥîm Çelebi yirine Sulṭân Selîm-i Ḳadîm Medresesi ile tekrîm olındı. Sene-i mezbûre zî'l-ka' desinde Levḥ-ḥ'ân İbrâhîm Efendi yirine Edrine Selîmiyyesi'ne terfî' olındı. Biñ üç Rebî'ü'l-evvel'inde Küçük Muştafâ Efendi yirine [514] Mekke-i Müşerrefe ḳazâsı ile teşrîf olunmuş idi. Bir aydan şoñra' azl olup Selîmiyye-i Edrine'de ḥalefleri olan Ḳuş Yaḫyâ Efendi taḥlîf olındı. Mâh-ı cumâde'l-âhirede Kemâl Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbâ ḳazâsı eşheb-i iḳbâllerine cilvegâh oldı. Biñ dört Muḫarrem'inüñ evâḫirinde İmâm-zâde yirine ḳazâ-yı Baḡdâd'a naḳl olup ḳabûl itmemele ' azl-i ihtiyâr eyledi. Sene-i mezbûre cumâde'l-ülâsında Bostân-zâde maḥdûmı Meḫmed Efendi yirine Selânik ḳazâsı virilmişken, Seyrek-zâde rikâb-ı hümâyûna ruḳ' a ref' itmegin ḥaṭṭ-ı şerîfle virilüp seḫerî el öpmekte cem' oldukları ğarâ'ib-i veḳayi 'dendür. Biñ beş Cumâde'l-âhire'sinde Naḳîb Yaḫyâ Efendi yirine Üsküdâr ḳazâsı tevcîh olındı. Biñ altı Şa' bân'ında ' azl olup, Bostân-zâde maḥdûmı Muştafâ Çelebi mesned-nişîn ḫükümetleri oldı. Biñ yedi Şevvâl'inde Şeyḫî Çelebi yirine Mardîn ilḫâḳıyla Amid ḳazâsını ḳabûl itmişler idi. Biñ sekiz Şevvâl'inde Tire ḳazâsı Bayındır ve Aḳçaḳoyunlu ḳazâları ile mevlevîyyet olup bunlar naḳl olındı. Biñ ṭoḳuz Cumâde'l-âhire'sinde ferâġat eyleyüp manşib-ı mezbûr La' lî Çelebi'ye ' inâyet olındı. Sene-i mezbûre zî'l-ka' desinde Kemâl Efendi yirine Selânik ḳazâsı iḫsân olunmuş idi. Biñ on Şafer'inde ' Arab Sinân yirine Yeñişehir ḳazâsına tebdîl olındılar. Biñ on bir Muḫarrem'inde ' azl olup Emîr ' Ali ḳâ'im-maḳâm ḫükümetleri oldı. Biñ on üç Muḫarrem'inde maḫrûse-i Burûsa'ya ḫâkim oldılar. Mâh-ı cumâde'l-ülâ evâḫirinde ma' zül olup manşib-ı mezbûr Muẓaffer Efendi'ye muḳarrer ḳılındı. On dört Zî'l-ḫicce'sinüñ evâḫirinde Muşli Efendi yirine Mısr-ı Ḳâhire ḫükümeti ile nücûm-ı iḳbâli zâhire oldı. On beş Ramazân'ınüñ sekizinci günü ḳâzî iken intikâl idüp Krâfe-i kübrâda defn olındı. Manşib-ı maḫlûl Mekke'den ma' zül ' Abdü'l-cabbâr-zâde Efendi'ye tevcîh olındı. Yevm-i defni yevm-i ' azîm-i meşḫûd ve ifrâṭ-ı du' â vü şenâ ile hengâm-ı maḫşûl taḫrîr-i şuhûd idi. Mevlânâ-yı merkûm ğavvâş-ı cevâhir-i ' ulûm ' ucb-ı riyâdan mütecârib-i meczûb naḳş-ıleyyinü'l-cârib iḫvânla muâ' şerete mâ' ilmefun-ı neşr-i fezâ' il mütâla' a-i kütb-i mütedâvileye şedîdü'l-iştigâl ve taḫrîr-i bedîhiyyât ḫavâṭıra biriydi. El-isti' câl gonce-i ra' nâ gibi dâi' mā cüzdânî der-baġl u muşâḫabet-i ' ilmiyyede bülbül gibi bî-tüvânî ve kesl-i te' lifâtı bîrûn-ı dâi' re-i taḫrîr u iḫşâ taḫrîrâtı

şahâ'îf-i çemen gibi *lâ-yu'add velâ-yuḥşâ*²⁷ şafî-fu'âd sâlih-i pâk-i' tiḳâd idi. Mıṣr'a giderken bu ḥaḳîr vedâ' a varmışdum. Gemiye girmek eşnâsında deryâ-yı bî-pâyâna nazar idüp bir miḳdâr gavṫa-i deryâ-yı efkâr itdükden sonra buyurdılar ki âyîne-i rû-yı deryâdan şüret-i fenâ-nümâyân olup min-ba' d bu seferden ' avdet maḥâl ve yârânla görüşmek münselibü'l-ihtimâldür. **Şi'r:**

Âşinâsından Sitanbul'uñ kesildüñ Nev' iyâ

Tiğ-i bürrân oldı bu deryâ-yı ' ummân ârada

(Neşr) Mazmûnı ile ḥiṫâb idüp isticlâl-künân tevdî-i yârân itmiş idi. Bu beyt nuḫbe-i güftâr-i güher-bârıdur. **Şi'r:**

Geh u bî-gâh yolumda dime pâ-mâl olmaz

Hâḳden fark idemezün anı cânâ yir olur

(Neşr) Meḫmed Çelebi nâm bir maḥdûm-ı kerîmi zuhûr itmiş idi. H'âce Efendi'den mü'lâzım olup kırk aḳça medreseden ma' zül iken biñ on iki Zi'l-ḥicce'sinde intikâl eyledi. Maḥdûm-ı kerîm ü nebîh ḥüsnü'l-aḫlâḳ u vecîh ma' ârif-i cüz'îyyede mâhir, mir'at-cebîn-i şafâ şifâtından envâr-ı necâbet zâhir idi.

El-Mevlâ 'Abdu'l-mü'min

Ṭoḳuz yüz elli ḥudûdunda ser nihâde-i âsitân vücûd ve ruḫşat yâfte-i temesşül-i meclis-i şühûd olup taḫşîl-i ' ilm u ' irfâna bezl-i mechûd-ı vürûd ve şîrîn zülâl-i taḫḳîḳ u iḳâne verûd eyledikten sonra şadr-ı ' âlî-ḳadr Şâlih Mollâ Efendi ḥıdmetlerinde mü'lâzemetle kâm-revâ olmuşlar idi. Rah-ı dūr-ı dırâz ḥaḳâyıḳ-ı perdâzîde seyr-i neşib u firâz iderek kırk aḳça ile Burûsa'da Esediyye Medresesi'nden ma' zül iken ṫoḳuz yüz ṫoḳsan sekiz Zi'l-ḳa' de'sinde Bostân-zâde Efendi maḥdûmı Meḫmed Efendi yirine Murâd Paşa Medresesi i' tâ olındı. Biñ iki Şevvâl'inde Ḥamza Efendi yirine Burûsa Sultaniyyesi'ne terfî' olındı. Biñ altı [515] Zi'l-ḥicce'sinde Edhem-zâde Şeyḫî Efendi yirine Şahñ'a gelmiş idi. Biñ sekiz Rebî'ü'levvel'inde Kâmî-zâde yirine Bağdâd-ıdârü's-selâm ḥükûmeti ile maḳziyyu'l-merâm olmuş idi. Biñ on Muḫarrem'inde ' azl olunup Sa' dî-zâde Efendi ḳazâ-yı Bağdâd ile ber-murâd oldı. On iki Zi'l-ḳa' de'sinde Ṭursun-zâde 'Abdu'llâh Efendi yirine mükkereren Bağdâd ḳazîsi oldılar. On dört Zi'l-ḥicce'sinde

²⁷ Sayılamayacak kadar çok.

‘azl olunup hükümet-i Bağdād İsmā’îl Efendi’ye tafvîz olındı. On beş Rebî’ü’l-âhîr’inde Haleb’e gelüp tarîk-i berde Celâli ihtilâli olmağın, İskenderun İskeleyi’nden bir İngiliz kalyonuna binüp ağırağ-ı bād-bân-ı semt ve tevcih-i sükkân-ı ‘azimet eyledük de Duğa gemileri sedd-i râh ve reh-zenân Freng-i la‘in-mânend kazâ-yı nâgâh olup refîki olan müslimîn ile esîr ve ehl-i keyf olmağa çok zemân geçmedin zülâl-i hayâtdan seyr olmuş idi. Merhûm-ı merķûm merkez-i dâ’ire-i ‘ulûm bî-naẓîr dânişmend her kemâlden behre-mend üslûb-ı muhâzara vesûkûnda mâhir-i muhâzarât u edebiyâtda Nazîrî Nâdir kazâsında hâkim-i ‘âdil vardığı mansıb ‘Abdu’l-mü’min iklimine mu‘âdil idi. Mercûdur ki ibtilâ-yı esîr ü habs u zindâna ‘ivaẓ naḥl âzâd-ı ravza-i rıdvân ve ferş-i istibrağ-ı cenân üzere hîrâmân ola. *Bi-minneti te‘âlâ*.²⁸

El-Mevlâ Sinân

Vilâyet-i Aydın dâhilinde Güzelhisâr nâm-şehr-i meşhûrdan zuhûr itmişdür. Şadr-ı ‘âlî-ķadr ‘Abdu’r-raḥmân Efendi’nüñ tezkirecilik hıdmetinde mülâzım ve semt-i kazâyâ ‘âzim olup Tire ve Alaşehir emşâli bilâd-ı celîleye vâli olmuş idi. Üveys Paşa ve Ramazân Paşa ḥânedânına qarâbet-i muşâheret ile intisâb ve müfettiş-i emvâl olmağla cem‘-i tecemmül-i bî-ḥesâb eyleyüp şânına nisbet rütbe-i kazâyâ nigâhendâz-ı taḥķîr ve mevleviyyet hevesine şehbâz-i himmeti hevâ-gîr olmuş idi. Diyâr-ı Engürüs üzere ser-dâr olan şadr-ı a‘zam ‘Âlî-şân İbrâhîm Paşa’yı cihân-baḥşâ dergâhına ilticâ ve bu ümniyenüñ ḥuşûlî için tertîb-i muķaddemât ricâ eyleyüp biñ toķuz târiḥinde Veysî Efendi yirine kazâ-yı Tire mevleviyyet ser-dâr tarafından bunlara ‘inâyet olunmuş idi. Şeyḥü’l-islâm Şun‘u’llâh Efendi temķin itmeyüp Tiremola laķabından ğayrı nesneyi müfid olmadı. Biñ on Şa‘bân’ında Şeyḥ-zâde maḥlûlinden Balıkesirî’de Yıldırım Ḥan pâyesi ile tesliyet olındı. Ba‘dehu Birgi kazâsı mevleviyyet olup bunlara himmet olındı. Ol mertebe murâda vuşûl faysal-ı resîde-i ḥuşûl olduķdan soñra ma‘zûl olup biñ on beş ḥudûdunda mansıb-ı hayâtdan munfaşıl ve zıll-ı zâ’il-işu’unı mużmaḥil oldı. Mevlânâ-yı mezbûr ḥüsn-i aḥlâķla meşhûr yârânla mu‘âşerete mâ’îl esbâb-ı ihtîşâmı kâmil şöhrete tâlib ḥayrı şerrine ğâlip idi.

El-Mevlâ ‘Abdu’llâh bin Muştafâ

Manastır müderrisi iken ‘aşr-ı Süleymâniyye’de intikâl iden Vehbî-zâde’nüñ maḥdûm-ı âzâdesi ve şâriḥ-i Muğni’l-lebîb olan Şeyḥ Edîb’üñ hemşire-zâdesi ve

²⁸ Allah’ın ihsanıyla.

tertīb-yāfte-i edīb-i ifādesidür. Hāl-i hüceste hilālinden aḥz-ı muḳaddemāt-ı ‘ulūm ve teşyīd-i mebānī-i manṭūḳ u mefhūm idüp hicr-i hücre-i şalāḥ u ‘iffetde neşv ü nemā bulduḳdan şoñra tarīḳ-ı sa‘ādet-i refīḳ‘ ilm u ‘irfānda cilve-nümā olup vālide müderrisi iken Mollā Aḥmed Efendi ḥıdmetlerinde mu‘īd-i şānī ve seksān yedi evāḥirinde olan tevzī‘ de mülāzemetle nā‘il-i emānī olmuş idi. Ba‘dehu şadāretleri ḥālinde müzekkir ve medāris-i celīlede ‘aṭāyā-yı cezīlelerinde şākir olup kırk aḳça ile Zeynī Çelebi Medresesi’nde ma‘zūl iken biñ üç Cumade’l-āḥire’sinde Ḥayre’d-dīn Efendi maḥlūlinden Muştafā Paşa Medresesi i‘tā olunmuş idi. Biñ altı Şa‘bān’ında Şūfī Meḥmed Efendi yirine Eski ‘Ali Paşa Medresesi’ne naḳl olındı. Biñ yedi Ramazan’ında Vezīr-i A‘zam İbrāḥīm Paşa sarāyı öñinde Ḥaydar Paşa Medresesi İbikli Meḥmed Efendi ile muḥāvere ve mücavebe belki muhavere ve muḳārebe eyleyüp uzun begli şoflaruñ begleri ḳopınca çekişdikleri için ikisi daḫı ma‘zūl [516] ve mürḡ-ı şikeste-bāl gibi menkūb-ı maḥzūl olup ‘Ali Paşa Baḥşī Efendi‘ye Ḥaydar Paşa Ḳaraca Meḥmed Efendi‘ye virilmiş idi. Kırk iki günden şoñra Şūfī Meḥmed Efendi yirine Ḳalender-ḥāne pāyesine şu‘ūd ve ol muḳārebeden ḫaylī sūd eyledi. Biñ ṭoḳuz Zī‘l-ḳa‘de’sinde ḥālā şeyḫü’l-islām ve müftü’l-enām olan Aḫī-zāde Ḥüseyn Efendi ḫazretleri yirine Şaḥn-ı Şemāniyye’ye ḳadem-i himmet başdılar. Biñ on bir Muḥarrem’inüñ selḫinde Yavuz Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi’ne ferş-i seccāde eylediler. Biñ on bir Zī‘l-ḳa‘de’sinde selef-i bāḫirü’l-şerefleri Ḥüseyn Efendi ḫazretleri yirine Süleymāniyye dārü’l-ifādesin maḳām, biñ on üç Şafer’inde Yavuz Efendi yirine Dārü’l-ḫadīş Süleymāniyye ile kesb-i nām u kām idüp sene-i mezbūre cumāde’l-ülāsında ḫaḳaniyye-i Vefā’da Ḥüseyn Efendi ḫazretlerine cā-nişīn ve şem‘-i miḫrāb-i ‘izz u temkīn olup biñ on dört Rebī‘ü’l-evvel’inde Şerīf Efendi yirine Ḥaleb ḳazāsı ile nā‘il-i maṭlab oldılar. On beş Rebī‘ü’l-āḫir’inde ‘Abdu’l-kerīm Efendi maḥlūlinden Medīne-i Münevvere ḳazāsına tebdīl ve āf-tāb-ı ‘ālem-tāb gibi ol burc-ı şerefe taḫvīl olındı. Sene-i mezbūre zī‘l-ḳa‘desinde ma‘zūl ve yirine Sa‘dī-zāde Efendi ḫākim-i ḫarem resūl olmuş idi. Ol ešnāda manşīb-ı ḫayātdan munfaşıl ve ‘ālem-i bāḳīye muttaşıl olup merrü’l-fiṭām ḫaber-i ‘azlle telḫ-kām olmadın peymānesi ṭolmuş ve cām-ı fenādan mest-i üftāde olmuş idi. Ḥāk-i pāk-i baḳī‘ de medfūn ve gencīne-i ḫayāt-ı ebedīye maḳrūn olmuşdur. Mevlānā-yı merḳūm naḫl-bend-i envā‘-ı ‘ulūm dānişmend-i bī-mānend ve envā‘-ı ma‘ārifden ḫişşe-mend nik ḫaşlet ve ḫoş-şoḫbet merd-i müselleme ve cūd-ı mükerrrem idi. Tezkiretü’ş-şu‘arā’da Ḥilmī maḫlaşı ile meşḫūr ve ba‘z-ı eş‘ār-ı güher-bārı meşūrdur. Müretteb Dīvān’ı ve zemānında ‘ilm u ma‘rifetle ḫaylī nām u nişānı var idi.

El-Mevlā Emīr ‘Alī

Mevşūf-ı şıfat adnū’l-arz olan belde-i Adana’dan zuhūr ve pertev sa‘ ādet-i siyādet ile ğurre-i ahvālını pūr-nūr idüp taḥşıl-i bizā‘ a-i ‘ ilmiyye itdükden şoñra arzū-yı merātıb ‘aleyh eyleyüp ba‘ z-ı eşrāfdan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve eşrāf-ı şerefāt-ı müdürise himmet eyleyüp kırk aqça ile Tūḫī-i Laṭīf Medresesi’nden munfaşıl iken toquz yüz toqsan sekiz Receb’inde Maḥmūd Efendi maḥlūlinden Kepenekçi müderrisi olmuş idi. Biñ bir Muḥarrem’inde Aq Şeyḫ yirine Tırābizān fetvāsına terfi‘ olındı. Biñ iki Muḥarrem’inde ‘azl olunup Hızır Efendi seccāde-nişin-i ifāde vü iftā olmuş idi. Biñ üç Şa‘bān’ında Tebriz każāsı mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. Biñ dört senesi avāştında Gence kāzisi Mollā Şeyḫ’im ile mübādele-i mañşıb eylediler. Biñ beş Cumāde’l-ülā’sında Şeyḫ’im yirine tekrār Tebriz każāsı müyesser oldı. Biñ altı Şafer’inde qabūl itmiyen Şeyḫī Efendi yirine Naḥcivān każāsına naql olındı. Sene-i mezbūre cumāde’l-āhiresinde ol maḫūle mevleviyyetler kużāta tevzi‘ olunmağla zārūrī tevdī‘ itdiler. Biñ yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde şāniyen Naḥcivān każāsı iḥsān olındı. Sene-i mezbūre ramazānında ‘azl olunup mañşıbı Qaracı Sa‘dī-zāde‘ye virildi. Beş altı sene mükedderāt-ı dünyevīyyeden bī-pervā kūşe-nişin ‘azl u inzivā olup biñ on üç Şafer’inde Qābil ‘Alī yirine Mar‘aş ḥükümeti ile nihāl-i āmālī bālā-keş oldı. Sene-i mezbūre zi’l-qa‘desinde ‘azl olunup Ḥubbī Mollāsı oğlı Şems Çelebi mesned-efrūz-ı ḥükümet oldı. Biñ on dört Şa‘bān’ında Gümüşayaq yirine mükerreren Mar‘aş każāsı müyesser oldı. Biñ on beş senesi evāḫirinde pā-yı ‘izzetleri mürte‘ iş ve pāye-i mañşıb u cāhdan ḥaṭā-gerde-i lağziş olup ol eñnāda irtihāl ve ‘ālem-i üns ü ḥuzūra intikāl eyledi. Każā-yı Mar‘aş ol eñnāda kużāt-ı kaşabāta virilmiş idi. Mevlānā-yı merḫūmuñ keyfiyet-i ḥālī ancaq bu mertebe ma‘lūm olmağın seyyār-ı nādire-güy yerā‘a *el-kezzab men yeteḥaddeşü bi-küllü mā-semi‘ahū*²⁹ töhmetinden iḥtirāz u ḥıfz-ı lisān-ı kışşa-ı perdāz eyledi.

El-Mevlā ‘Alī

[517] Pāy-ı zemin-i püyende‘arec ve naql u ḥareketinde ḥarec olmağın Gümüşayaq laqabı ile meşhūr āfāk olmuş idi. Tārīḫ-ı ilme sülūk ve ḥareket leng u lük idüp ba‘ z-ı ‘ulemādan mülāzemetle be-kām ve yegān yegān merātıb-ı medāris ile muzahher-i ikrām olduqdan şoñra kām-ı şümār-ı tārīḫ ve uzunca ova merḥalesinde kerem-i nigāh iltifat-ı refiḫ-ı şefiḫ iken biñ yedi Zi’l-qa‘de’sinde ‘Alā’e’d-dīn tekyesi elli aqça ile

²⁹ Her duyduğunu anlatan yalancının ta kendisidir.

medrese i' tibār olup bunların ' unvān-ı berā'at iştihārı kılınmışdı. Vifāk u ceffār ve zamīr-şinās-ı kibār olmağla sene-i mezbūre dāhiline müteşarrıf oldığı medrese pāye-i Şahın i' tibār olup, rişe-i mollāyāne tırāz hāşiyesi kılındı. Biñ on üç Cumāde'l-ülā'sında kabūl itmeyen La' lī Çelebi yirine Trablus-ı Şām kazāsı ile vāşıl-ı kām olmuş idi. Sene-i mezbūre ramazānında ' azl olup Yumurta Vā' izi Mevlānā Ḥalīmī mesned-nişin-i hükūmeti oldı. Biñ on dört Receb'inde intikāl eyleyen Ğazālī-zāde yirine Mar' aş kazāsı mecrā-yı zülāl-i hüküm ü imzāsı olmuş idi. Sene-i mezbūre Şa' bānında Nesīmī-zāde maḥlūlinden Erzurum kazāsına tebdil olındı. Biñ on beş aḥirinde bezm-i cihāndan ayak çeküp cām-ı ecelden bī-hūş ve ğaltān-ı ḥulle ve istibraḫ-ı nūzhet-ğāh-ı sürüş meser-veş olmuş idi. Manşıb-ı maḥlūl Şānī Efendi'nün ' aḫd-kerden cāhī kılındı. Mevlānā-yı mezbūr za' f-ı' ilm ve kuvvet ḳalble meşhūr ' ulemā-yı sādeden idi.

El-Mevlā ' Alā' e' d-dīn

Menşe' Evğād-ı Manavğād olan ' Alā' iye diyārından neş'et ve taḫşil-i neşve-i ḳābiliyet eyleyüp İstanbul'a geldik de *el-Kāsib-i Ḥabību'llāh*³⁰ mażmūnını dil-i āğāhına ḳible-ğāh itmiş idi. Eski ' Ali Paşa Cāmi' i muḳābilinde Ḥacı Meḫmed nām ḫabībūñ deste-zen-i hāvan-ı eczāsı ve terākīb-i ' Arabiyye ve eczā-yı fūnūn-ı edebiyeden bedel-i maşlah eczā-yı terkīb ü murabbāsı olmağla Havāncı ' Ali dimekle şöhre-bend, ba' dehu ḫarīḫ-ı ' ilme heves idüp dānişmend olmuş idi. Ba' z-ı ekābir-i ' aşra intisāb ve şeref-i mülāzetlerin iktisāb eyleyüp ğayr vāḫı' vāḫı' alarla sāde-dil-i ekābiri teşḫir ve merātib-i medārisi vāḫiden ba' d-ı vāḫid iḫrāz itmek için ḫūsn-i ta' bīr itmiş idi. Ḳarīne-i ḫāl, kırk aḫça medreseden infişāl üzere iken ḫoḫuz yüz ḫoḫsan Receb'inde Nişāncı-zāde yirine Eyyūb'de Cezerī Ḳāsım Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ iki Zi'l-ḫa' de'sinde Ca' fer Efendi yirine Süleymāniyye-i İznik pāyesine terfī' olındı. Biñ üç ḫilālinde vāḫı' cūlus-ı Meḫmed Ḥānī ' aḫabinde Vālide Sultān ricāsı ile Ḳuds-i Şerīf pāyesi ile yüz yigirmi aḫça vazīfe-i teḫā' üd iḫsān olup medresesi selefine tevcīh olındı. Biñ on iki Rebī' ü'l-āḫir'inde ' Ömer Sūkūtī yirine Trablus-ı Şām kazāsı ile muzahher-i ikrām olmuş idi. Sene-i mezbūre zi'l-ḫa' desinde ' azl olup manşıb-ı mezbūr ' Alī Beg-zāde Şāh Efendi'ye cāy-ğāh olmuşdı. Biñ on beş senesi evāḫirinde müddet-i ḫayātı temām ve eczā-yı vücūdı fersūde-i daḫāḫa-i eyyām oldı. Mevlānā-yı mezbūr bī-ğāne-i ' ilm u şu' ūr şaḫs-ı ğarībū'l-eḫvār a' cūbe-i ḫurfekāraḫḫūke-i rüz-ğār idi.

³⁰ Çalışan, Allah'ın sevgilisidir.

El-Mevlā Muşlihi'd-dīn

Zülāl-i 'ilm u 'irfānı şafahāt-i ahvāline icrā ve ıslāh-ı nefsi kâfir-i mâcerā idüp Kâtib-zāde Zeynī Efendi'nün hıdmet-i i'ādesinden mülāzım ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede ifāde-i fūnūn-ı mütedāvileye müdāvım olmuş idi. Kıırk aqça ile Burūsa'da Müfti Aḥmed Paşa Medresesi'nden ma'zül iken biñ beş ramazānında Mubaşşır-zāde yirine Şāh Ḳulı müderrisi olmuş idi. Biñ on birinde 'Abdu'l-laṭif-zāde yirine Muştafā Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Biñ on iki Cumāde'l-ūlā'sında Şaru Ḥānī Muşli Çelebi yirine Ḳapluca dimekle ma'rūf Ḥüdāvend-gār pāyesine terfi' olındı. Biñ on üç Rebī'ü'l-āḥir'inde Emīr 'Ali yirine Amāsiyye fetvāsına ittişāl olınmış idi. Ḳabül itmeyüp selefi ibkā olındı. Biñ on beş evāḫirinde intikāl itmiş idi. Mevlānā-yı mezbūr meziyet-i 'ilm u şalāḫla meşhūr manāvlar meyānında ser-efrāz Fazıl-ı Ṭablāvi gibi mümtāz idi. [518]

El-Mevlā Tāce'd-dīn

Eşek Arusu dimekle meşhūr ve zemzeme-i iştihārı bu mertebeye maḳşūrdur. Ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle kām-revā ve bilād-ı Mışriyye'de mutaşarrıf manşib-ı kazā olup Belbeys kazāsından ma'zül iken ya'sübü'l-Müslimīn emīn-i devlet u dīn Mışır Begler Begisi Yavuz 'Ali Paşa'ya intisāb-ı feyz-i bi-ḥesāb idüp ol āşaf-ı ger-dün-gulām mühr-i vezāretle ikrām olduḫda;

Şi'r:

İnne'l-kirāme izā mā es-helū zekerū

Men-kān-ı yuellifehüm fi'l- menzili'l-ḫaşini³¹

Nesr: Mefhūmı üzere biñ on iki Zī'l-ka'de'sinde Tezkireci Aḥmed Efendi yirine kaṭ' - ı pāye için Ḳapu Ağası Ğazanfer Ağa Medresesi iḥsān olındı. Ba'd-ı eyyām Şıḳḳışānī ilḫaḳıyla Maḫalle kazāsı mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olınmış idi. Ba'd-ı inkıżāyü'l-müddet sefer-i āḫiret için a'dād 'ade eyleyüp biñ on beş senesi evāḫirinde intikāl eyledi. Mevlānā-yı mezbūr şalāḫ-ı ḫalle meşhūr 'ilmi nā-ma'lül zāt-ı emr-i mevhūm idi.

³¹ Saygın kişiler rahata erdiklerinde sert ve sıkıntılı ortamlarda kendilerine sıcaklık gösterenleri unutmazlar.

El-Mevlā Şahhāf Tāce'd-dīn

Anatoli diyārından gelüp tāk-ı ' ulemā ile ser-efrāz ve meyān-ı emşālinde mümtāz olup ba'z-ı ' ulemādan iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i ' ilmiyyede müdāreseye himmet itmemiş idi. Kırk aqça medreseden ma'zül iken Aḥmed Çelebi yirine Edrine'de Şeyḫi Çelebi müderrisi olmış idi. Ba' dehu ' azl olunup medresesi ' Abdu'l-ġanī Efendi'ye virildi. Biñ on iki Şafer'inde belde-i Kaştımonī'de vākı' Atabeg Ğāzī Medresesi fetvāsı ile tevcīh ve pāye-i Şaḥn ile terfih olındı. Biñ on üç Rebī'ü'l-evvel'inde Taşkōpri'de Muzaḫfere'd-dīn Medresesi'ne naql olındı. Ol medrese de ifāde u iftā üzereyken biñ on beş senesi evāḫirinde 'azm-i 'ālem-i beḳā eyledi. Mevlānā-yı mezbūr Şahhāf Tāce'd-dīn laḳabı ile meşhūr ḥammāl-ı esfār-ı diniyye delāl-i şahāif-i yakīniyye idi.

El-Mevlā Sinān

Vilāyet-i Ḥamīd a' mālinden Borlı nām kaşabadan zuhūr idüp Astarıcı Sinān dimekle meşhūr olmış idi. İslāḫ-ı nesīc-i isti' dād itdükden soñra ba'z-ı ' ulemādan mülāzemetle ber-murād olup menāzil-peymā-yı tarīḳ-ı tadrīs ve kırkdan ' azli ḥālinde meşgale-i ' ilm u ' ibādete enīsiken vezīr-i dil-pezīr-i melek simāḫādīm-i devlet-i Aḫmediyye Ḥāfız Aḫmed Paşa ḫıdmetlerine intisābı ve ḫuḳūḳ-ı sābıḳā-i sa' ādet iktisābı olmağın biñ on Cumāde'l-ülā'sında bināsına şurū' itdikleri medrese-i refī'ü'l-bünyān ibtidā bunlara iḫşān olındı. Biñ on üç Rebī'ü'l-evvel'inde Cenābī-zāde yirine Kaender-ḫāne pāyesine terfī' olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde Kaaraca Aḫmed Efendi yirine Edrine'de cāmi' ardı pāyesine naql olunup ḳabūl itmemele ' azl iḫtiyār eyledi. Üç sene miḳdārı mübtelā-yı ' azl-ı ḫirmān ve bevādī-i zūll-i hevānda ser-gerdān olup, biñ on altı Şafer'inde Celeb Muşliḫi'd-dīn yirine Sinān Paşa Sultānī pāyesine vāşıl ve tekyye-zen-i rāḫat-gede-i ser-menzil olmuş idi Çünki ger-dūn-ı dūn ve baḫt ı vārūn cevır ü cefāda hem-dest ü hem-kār ve sipihr-i ḡaddār ṭālī' -i nā-sāz-ı kārına cānib-dār olmuş idi. Derd-mende gün göstermeyüp belki emān u zemān virmeyüp sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde bī-nām u nā-ümīd ' āzim-i ṭarabḫāne-i cāvīd oldı. Medrese-i maḫlūle Muḫarrem Efendi'ye tevcīh olındı. Merḫūm-ı mezbūr ḫüsn-i ḫalle meşhūr şaliḫ-i şafī-fu'ād mü'min-i pāk-i' tıḳād idi. Ğarā'ib-i ittifāḳiyedendür ki yārān-ı şafā ile müşā' are olunurken iḫvān-ı süḫāndandan biri **Mışra'**:

Yāre şarıldı, dildāre şarıldı.

Vādisinde muḳaffā vü müreddef bir-tāze ğazel oḳıyup ol muḳabele de tefekkür ü taşannu‘ miyāna girmedin belki oḳınan ğazel muḳatṭa‘ a irmedin. **Mısrā‘** :

Astarcı Sinān dāḫı bir astāra şarıldı.

Mısrā‘ ı bilā-rüye-i bu faḳīrūñ lisānına cārī oldı. Bu eşnāda taşradan bir ādem gelüp merḫūmuñ irtihālın ve muşallā-yı Sulṭān Meḫmed Ḥan‘dan [519] vādī-i ḥamūşāne intikālın naḳl eyleyüp ḫayret de müstema‘ ān oldı.

El-Mevlā Meḫmed

Şeyḫü’l-islām Şun‘u’llāh Efendi ḫazretlerinūñ maḫdūm-ı celīl vel-ensebi Ḳarat-i ‘aynü’l-‘ulemā Şeyḫ Meḫmed Çelebi‘dür. Ol nahl-i ḫadīḳa tırāz-ı rüşd ü sedād ve şāḫ-ı şecere-i vālā ‘amūd-ı nesl-i ‘imād elvān-ı ezhār-ı ma‘ārif ile ārāste ve envā‘-ı şimār-ı leṭā’if ile pīrāste olup vālid-i mācidleri tarafından ḫil‘at-ı mülāzemetle teşrif ü ‘izāz olıduḫdan soñra meḫādīm-i kirām meşāyīḫ-ı İslām ḳānūnı üzere ser-efrāz ḳılınup, biñ on dört Rebī‘ü’l-evvel’inde İmām-zāde yirine İsmīḫān Sulṭān pāyesi ile ibtidā’ ikrām olındılar. On altı Şafer’inde Mollā ‘Ali Efendi yirine Medrese-i Ḥāşekiyye’ye taḫrīk olunup ifāde-i ‘ulūm ve icāle-i fūhūm üzere iken işābet-i ‘aynü’l-kemāl ile sene-i mezbūre rebī‘ü’l-āḫirinde marāz-ı ṭā‘ūndan irtihāl eyleyüp medrese-i maḫlule Kemāl Efendi maḫdūmı Şeyḫ Meḫmet Çelebi‘nūñ aḳd-gerden-i ḫāli ḳılındı. Atbāzārı ḳurbında Ḥüsām Beg-zāde Mescidi ḫaziresinde medfūndur. Merḫūm-ı merḳūm maḫdūm-ı me‘ālī rūsūm ‘ālī himmet şāḫib ‘azīmet sin-i şerīfi ‘aḳd-ı şāniye vāşıl şābb-ı fāzıl idi. **Şi‘r**:

Dirīġā der-eyyām faşl-ı Cüvānī

Fer u rıḫt berk-i gül-i kāmurān³²

El-Mevlā Aḫmed

Şaḳā‘ iḳ-ı Nu‘māniyye şāḫibi Taşköpri-zāde Efendi’nūñ maḫdūmı olup ḳuzāt-ı bilād-ı Şāmiyye’den iken fevt olan Şemse’d-dīn Meḫmed Çelebi’nün maḫdūm-ı güzini ve pertev-i āfitāb zāt-ı rezinīdür. ‘A‘dād-ı meleke-i isti‘dād itdükden soñra Ḥāce Efendi merḫūmdan mülāzemetle ber-murād olup ḳat-ı merātib ve aḫz-ı revātib iderek ḳırḳ aḳça ile cedd-i rāḳımu’l-ḫurūf Nişāncı Beg Medresesi’nden ma‘zül iken, biñ on bir

³² Ne yazık ki gwnçlık çağında mutluluk gülünün yaprakları döküldü.

Rebî'ü'l-âhîr'inde Tevķî'î-zâde yirine Ħaydar Paşa Medresesi'ne revnaķ-baĥsâ olmuş idi. Biñ on şa'bân'ında Nâzır-zâde yirine Sinân Paşa'nun medrese-i mebniyyesine taĥrîk olındı. On altı Cumâde'l-ülâ'sınıñ evâĥirinde vefât ve 'azm-ı cennât-ı âliyyât idüp medresesi 'Arab-zâde Rebîbi Maĥmûd Āelebi'ye naşıp oldı. Maĥdûm-ı mezbûr řalâĥ-ı sedâd ile meřĥûr ĥalîm u selîm zât-ı kerîm idi.

El-Mevlâ řeyĥ Meĥmed

İmâm-ı sulţânî olan 'Abdu'l-kerîm Efendi'nun dâmâd-ı ferĥunde aĥteri Leyşî-zâde řeyĥî Efendi ĥıdmetleridür. 'Arâyis ebķâr-ı efķâr-ı 'ilmiyyeye naĥd-ı vaĥt-i i' mârđan řarf-ı nefâyis-i muĥûru a'lâķ cevâĥir-i zahir-i 'irfânı ĥallî ve viřâĥ-kerden ü gûř-ı isti'dâdi kılmaĥla reřk-endâz nuĥûr-ı ĥûr kılup 'inân-ı 'azimin tařîķ-ı pür-tevfîķ-ı 'ilme sevķ ve Fażayl Efendi ĥıdmetlerinun ĥılâde-i iĥtiřâř-kerden-i i'tibârına taĥv eyledükden řoñra, toķuz yüz seksân iki tařîĥinde şeref-i mülâzemetlerin ĥâ'iz vedef'aten yigirmi beř aķça ile Ħâřköy'de vâķı' Maĥmûd Pařa Medresesi'ne fâ'iz olmuş idi. Ba'dehu otuz aķça ile Taĥte Ķâzî Medresesi gülmiĥ i'tibârı ile mu' allem ba'dehu kırķ aķça ile Başı İbrâĥîm Medresesi'nde ser-efrâz-ı 'âlem olup birķaç sene ma'zûl ve kûşe-nişin-i ĥamûl olmuş iken toķsan iki Ramażân'ında Bıyıkılı Süleymân Efendi yirine Ħaydar Pařa Medresesi'ne vâşıl, toķsan yedi Cumâde'l-âĥire'sinde Rığvân Efendi yirine Üsküdâr'da vâķı' Miĥrûmâĥ Sulţân pâyesine nâ'il, biñ bir Muĥarrem'inde Kâkülü Perîřân řeyĥî Āelebi yirine dâ'ire-i řaĥn-ı şemân'a dâĥil olmuş idi. Biñ dört şevvâl'inde Rığvân Efendi yirine Ķalaťa ĥazâsı 'inâyet olındı. Biñ beř Zî'l-ķa'de'sinde 'azl olunup şarı Muřliĥi'd-dîn mesned-nişin 'izz u temķin oldı. Biñ altı Cumâde'l-âĥire'sinde ĥalefi şarı Muřliĥi'd-dîn yirine maĥruse-i Burûsa'ya ĥakim olmuş idi. Biñ yedi şaferinde 'azl olunup manşıbı Kemâl Efendi'ye müyesser oldı. Biñ sekiz Zî'l-ķa'de'sinde Ķınalı-zâde Ħasan Efendi yirine tekrâr Burûsa [520] ĥazâsı virildi. Biñ toķuz Zî'l-ķa'de'sinde azl olunup Bostân-zâde Meĥmed Efendi mesned-ârâ-yı ĥazâ oldı. Biñ on üç şafer'inde Seyfî-zâde yirine Dimetoķa ilĥâķı ile Edrine ĥazâsı iĥsân olındı. Sene-i mezbûre şevvâlinde munfaşıl ve Edrine'ye merĥûm Ķanî-zâde Efendi ĥazretleri vâşıl oldı. Vazîfe-i emşalle müteķâ'id iken, biñ on altı Cumâde'l-âĥire'sinde merâķı-i dârü'l-ĥulûda müteşâ'id oldı. Mevlânâ-yı mezbûr meĥâsin-i aĥlâķla meřĥûr 'örfiyatı ĥâlip zıkr-i bi'l-ĥayra taľip idi.

El-Mevlâ Yaĥyâ bin Dervîş

Evā'il hālinde kaşaba-i Malğara'da neş'et ve Qur'an-ı 'Āzīm'i mu'allim-i mektep olan cedd-i rākımü'l-hurūfdan kıra'at ve baş-ı muqaddemāt ile taḥşil-i netice-i isti'dāda himmet itdükden soñra havşala-i kabūli hāvī olacađ deñlü iltikāt-ı leālifünün ve intikād-ı cevāhir-i 'ilm-i mefrūz u mesnūn idüđ seyr-i menāzilü'l-sā'irün tarīk ve devr-i mecālis-i ders u taḥkīk iderek Şeyhü'l-islām müfessirü'l-keḷām mülk-i 'alām Ebū's-su'ūd Efendi ḥazretlerine intimā ve şeref-i mülāzemetleri ile nihāl-i āmālini karīn-i neşv ü nemā itmiş idi. Ba'dehu'ale'l ḥasbü'l-'āde aḥz-ı medāris ve 'aḥd-ı mecālis eyleyüp kırk aḥça ile Satı Ḥatun Medresesi'nden munfaşıl iken tokuz yüz tokşan iki Ramazān'ında Kātib-zāde Zeynī Efendi yirine medrese-i Maḥmūd Paşa'yavāşıl olmuş idi. Tokşan dört Şa'bān'ında müteḳā'id Baba-zāde maḥlūlinden Ḥazret-i Eyyūp pāyesine pā-yı himmet ḳoyup elf-i kāmīl Ramazān'ında 'Abdu'l-vehhāb Efendi yirine Şaḥn-ı Şemān'a ḥıram idüp, biñ iki Ramazān'ında Bostān-zāde Meḥmed Efendi yirine Sulṭān-ı Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olunup, biñ üç Rebī'ü'l-evvel'inde Ṭursun-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi yirine Edrine Selimiye'sine terfī' olunmuş idi. Sene-i mezbūre cumāde'l-ülāsındavāḳı' cülūs-ı hümayūn eşnāsında selefī Ṭursun-zāde Efendi yirine Mekke-i Mükerreme ḳazāsı ile ikrām olındılar. Cumāde'l-āḥirenüñ yigirmi beşinci günü Mekke ḳazīsı iken Ḥünkār Şeyhī olup el öpdiler. Ba'dehu ḥacc-ı şerīfe gitdiler. Biñ beş Cumāde'l-āḥire'sinde manşūben gelüp Ḥāce-zāde Meḥmed Efendi yirine def'aten Anaṭolı şadı oldılar. Sene-i mezbūre zi'l-ḥiccesinde Dāmād Efendi yirine şadı Rūm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt merūm oldılar. Biñ altı Receb'inde vazīfe-i emşālle müteḳāid ve ol maḳām-ı refī'a def'a-i şānişede Bāḳī Efendi müteşā'id oldu. Biñ on Şa'bān'ında Ḳavalalı-zāde maḥlūlinden tekrār Mekke-i mükerreme ḳazīsı olmuşlar idi. On iki Ramazān'ında 'azl olunup yirine Rūmili Şadı Dāmād Efendi me'mūr oldu. Biñ on üç senesi evā'ilinde cānib-i deryādan İstanbul'a gelürken mānend-i ḡarābü'l-beyn olan fülk-i felek reng reh-zenān-ı Freng sedd-i rāh ve ḥalka ḥalka dūd-ı kebūd ve mühre-i ṭob u tüfenk erbāb-ı cenk tertīb-i dāne ü dām itmekle mübtelā-yı belā-yı seyyāḥ olup sefine-i müslīme-i müstevlī olduklarında ḍarbe-i ḥarbe-i ḳāfirān-ı ḥarbi ile mürḡ-ı rūḥı kafes-i tenden pervāz ve rütbe-i 'aliyye-i şehādeti iḥrāz itmiş idi. Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ u taḳvā ile meşhūr za'ifü'l-'ilm ḳaviyyü'l-'itkād ceriyyü'l-lisān veḥālīşü'l-fu'ād şā'imü'd-dehr u murtaż cilve-sāz-ı riyāz-ı irtiyāz cāmi'-'i şerī'at u tarīḳat sālik-ı rāh-ı erbāb-ı ḥaḳīḳat 'ābid u zahid ḥamāme-i cevāmi' u mesacid pīr-i şāliḥ sa'ādet-mend-i müfliḥ idi. Sinīn-i 'ömri vāşıl-ı şemānīn olmuş iken a'māl-i ḳā'ide-i hüviyyetü'l-semān eyleyüp ve ḥayrātı olan Şāh-ı Ḥübān Ḥātūn Duḡterī Ḥanım ḥıdmetlerine 'aḥd-ı nikāh eylemiş idi.

Ol kahrı manetü'l beyt-i 'işmet ve fahle-i seb' i şavlet serhad-i seb' inden mütecaviz, belki hareketden 'aciz, ser-defter 'acāiz olup Efendi hazretleri ise neşve-i sürür-ı şadāret ve takvīyet-i riyāzet ile erzel-i 'ömrüñ mürğ-ı pür-şevk köhne-bahārı ve şükūfe-i bī-hengām-ı devletüñ hezār-ı zārı olmuş idi. Qarīne-i hāl-i nihāl pür-ezhār-ı bādām gibi pīr-i ser-sefīd iken; **Mışra'**:

Pīrāne serem 'ışk-ı cevānī beser-üftād³³

mazmūnı ile dem-keş-i nevā olup **Mışra'**:

Kebūter bā kebūter bāz bā bāz³⁴

mefhūmundan gāfil u hem-serī olan büm-ı şūmuñ megrimden zāhil olmağla [521] kebūterān-ı harem olan nār-nīnān-ı zerrīn hılhān-ı nāzik endāmdan birine mübtelā olmuş idi. Bir gün fırsatı gānīmet bilüp ve imhāl u tegāfili ihmāl u tekāsül-i kıyās idüp ol kenīz-i dilāvīz-i kebk-i hırāma qoca-vārī cūnbüş ü babayāne ğarunbiş gösterüp; **Şi'r:**

Bend olmayup firibine hīç beglik eyledi

Keklik sekişli duhtere erkeklik eyledi

Velehū

Halka-i çeşümüni şayyād-ı felek ideli dām

Hūblarda seni tutdı gözüm ey kebk-i hırām

Mazmūnı ile 'arz-ı hāl itdükde cāriye niyāz-ı nā-sazına nāz ve hümā gibi yukarudan pervāz idüp; **Şi'r:**

Nev'iyā deryā-yı 'ışka āşinālık var gibi

Kim seni ol lüccenüñ lü'lü'lerinden yād ider

Nesr: Mefhūmı ile a' māl-i lisān-ı hāl iderken şāhibetü'l-beyt olan salīta-i menhūse āgāh olup ol tez-rev-i kebk-i hırāmı berre gibi büryān ve hazz itdüğüñüz yirlerden buyuruñ diyü ol hümāya 'arz-ı üstüñ'ān ider Efendi hazretleri bu hālī görüp mel' üneyi taflık ve şemşīr-i hāsımü'l 'arākü'l-'ābla kaç' -ı 'alāka u tefrīk itmişler idi. Ba' dehu bir

³³ Yaşımı başımı almışken, gençlik çağı aşkım hatırıma geldi...

³⁴ Güvercin güvercin ile, şahin şahin ile...

bikr-i nev-reside ile ittiḥād ve ol nigār-ı nāzeninden taḥlīf-i evlād itmişler idi. Naql olunur ki ḥin-i ṣehādetde kāfirān-ı Fireng ile merdāne ceng ve a' da-i dīn üzere mānend-i ḥadeng kendüyi per-tāb idüp, riṣe-i riṣ-i sefidin ḥün-ı ṣehādet ile lāle-reng itmiş idi. Maḥfūz-ı ḥızāne-i ḥāfıza dur ki vālid-i merḥūmla ḥuḳūḳ-ı ḳadīme ri' āyetine sā'i; **Mıṣra'** :

Becān-ı ḥ'āce vü 'ahd-ı ḳadīm u mihr-i dūrüs³⁵

Neṣr: Mefhūmı üzere ḥaḳḳ-ı ta'līm-i edībi mūrā'i olup ṭoḳuz yüz ḳırḳ tārīḫinde ceddimiz Pīr 'Ali Efendi mektebinde ta'līm üzere iken pederüñ vilādeti ile tebşir itdüklerin ve ol muḳābelede ismi Yaḥyā vaz' olunmaḡa bā' iş olup müjde-i ferzend-i fūrüzende-tal' at için hemnām-ı ḥ'āce-zāde olmaḳ şerefi ile ḳanā' at itdüklerin ḥikāyet itmişler idi. Biñ senesi ḥudūdında bir def'a ziyārete gelmişler idi. Sinn-i şerīfleri yetmişden mütecāviz iken ancak pāye-i Şaḥn'a fā'iz olmuşlar idi. Keşmekeş-i kelām ḥilālinde ṣedāid-i tarīḳ vādīsine 'atf-ı zimān olup buyurdılar ki gülşen-i dünyā maḡal-i renc u 'inā olmaḡla her bün-i gül-berginde bir ḥār-ı cefā muḳarrer ve her ḡandesı ṣadme-i perīşānī ile muak' ḳab olmamaḳ ḡayr-ı müteşavverdür. **Şi'r:**

Şu bülbül kim çemende ḥār-ı miḡnet āşiyānidur

Benüm gibi belā-keş bir ḡaribüñ ḳuşca cānidur

Neṣr: Vālid-i merḥūm bu muḳābelede tedbīr-i aḡvāl u ḡayr-ḥ'āhāne maḳāl eṣnāsında 'acaba bir miḳdār vazīfe-i teḳā'üd ile iḡtiyār-ı küşe-i 'uzlet ve tūşe-i ḳanā' at yāḡūd bu pāyeden vuşūli mümkün bir maṣıb-ı ḳabūlı ile iḡrāz-ı miknet ve ifrāz-ı ni' met ḳılıp; **Şi'r:**

Dehr-i bī-bünyād için renc-i talebden fāriḡ ol

Bāri birkaç gün ḡuzūr-ı ḳalb ile dünyāya baḳ

Neṣr: Mażmūnı ḡikmet nümüninişḡā itmekle ḳazāya rızā virüp bāzīce-ḡāh-ı dünyāda izḡār-ı zekā ḳılsañuz olmaz mı didük de; **Şi'r:**

Güş itdi meger kim ḡaberin bād-ı ḡazānuñ

Ürperdi tūyi mürḡ-i çemenzār-ı şafānuñ

³⁵ Hāce'nin canına, eski ahde ve o dosdoḡru sevgiye and olsun ki...

Neşr: Mefhûmuna muvâfık izhâr-ı keder kılpup cevâbında bu gûne taḥrîk-i zebân-ı beyân itdiler ki bu fakîr-i ‘abd-i za‘if ḥâlîk-ı mâr u mûr ve rezzâk-ı vuhûş u tıyûr olan Vehhâb-ı bî-minnetüñ edâ-yı şükr-i ni‘ metinde *le ’in şekertüm leezidenneküm*³⁶ âyet-i kerîmesinüñ va‘d-i kerîm-i mümteni‘ ü’l-ḥilâfına ‘ârif herḥâlde taḥrîk-i zebân ḥamd u la‘lin şekerpare-i şükr ile ziyâde-i ni‘mete muntazır u mütevaḳḳıf pîr-i şâbir ve fakîr u mütevekkilem in-şâ’Allâhu Te‘âlâ ‘an ḳarîb zuhûr-ı eşer muḳarrer ve ḥ’ân-ı ni‘methâne-i Bârî’den ḥişşe-i ğâ’ib müyesser u muḳadder dür diyüp himmet-i şâdıka izhâr itmişler idi. Bu def‘a valid-i merḥûm maḥcûb-ı zâhir-biñ perdesinden nevâ-sâz-ı güftâr oldığı cihetden i‘tizâr idüp ğaraż mâ fi’z-zamîrünüñizi fehm itmek idi. Çünki şâh-bâz-ı himmetünüñüz bülend-pervâzdur. *El-merr’u yaḫîru be-cenâhi himmetehu*³⁷ mışdâkı üzereme medâric-i ‘âliyyeye i‘tila bi-fazlihî te‘âlâ âsân olup her ne maḳûle şayda çengâl ḥama‘ursañuz azdur, diyüp; **Şi’r:**

Şâhbâz-ı himmetüñ pervâzın urmaz [522] kimseler

Çäre ey Bâkî hemân oldur önünce varalar

Neşr:Fehvâsı ile ḥatm-i ‘aḳdü’l-leâl-i makâl itmişler idi. Fi’l-vâkı‘ subḥa gerdan-ı şuhûr u a‘vâm dört beş devreyi temâm itmedin şadef-i zibende gevher mehd-i ‘ulyâ-yı ferḥunde aḫter-i vâlide-i kerîme Sultân Meḥmed Ḥan şâfi cevher-i Şafiye Sultân ba‘z-ı vâkı‘a muḫâbık görüp ve şabâḥ u revâḥ ḥazret-i Hızır ile hem-cenâḥ olmaḳ üzere i‘tikâd idüp zemân-ı ḳalilde şadr-ı celîl itmişler idi. Rûmili şadrında aşiyâne-sâz iken bir gice meclislerine dâḥil olup maḫzar-ı lütf-i şâmil olmaḳ müyesser olmuş idi. Ḥilâl-i müfâkehede vâlid-i merḥûma ḥiṭâb idüp, biz sizüñ pederünüñüzden ta‘allüm idüp zemân vilâdetünüñüzde ḥâzır nâdî ve Yahyâ tesmiye olunmañuza bâdî olmuşduk ve beş sene muḳaddem cârî olan pend-i müşfikâneñüz kemâl-i şadâḳatden nâşî ve farḫ-ı muḥabbet u şefḳatden fâşî olmağın âvîze-i mesmua-i ḳabûldür. Ḥâlâ mansıb sizüñ ve murâdātuñuz ḳarîn-i ḥuşûldür. Hemân ḥıdmet buyruñ, diyüp vâfir elṭâf itmişler idi. *Raḫmetu ’llâhi ‘aleyhi*.³⁸

El-Mevlâ Muştafâ

³⁶ Kur’ân-ı Kerim, İbrâhim Süresi, 14/7, “Eğer şükrederseniz andolsun ki (karşılığını) arttıracam...”

³⁷ Kişi ancak himmeti, gayreti ile ayakta durur, bir yerlere gelir.

³⁸ Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.

Vilāyet-i Aydın dāhilinde ba' z-ı bilāddan zühür āf-tāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp a' māl-i meleke-i māder-zādiyla vāşıl-ı derece-i isti' dād olduḡda dārü's-saltāna-i seniyyeye taḡrık raḡle-i ' azımet ve tarıḡ-ı sa' ādet-i refiḡ-ı ' ilme şarf-ı mehār-ı zāmile-i himmet kı lup 'alā ḡasbi'l-'āde ḡareket ve ' ulemā-yı ' aşr-ı dārü'l-ifādelinde ḡıdmet iderek şeh-zāde müderrisi iken Āḡi-zāde Meḡmed Efendi ḡazretleri āsitānesini penāḡ ba' dehu Medīne-i Münevvere ḡazāsından müteḡā' id Baldır-zāde Efendi ḡıdmetlerinüñ dergāḡ-ı efāzıl-penahını tekye-geḡ itmişler idi. Mollāyı merḡüm toḡuz yüz yetmiş yedi tārıḡinde intiḡāl eyledik de mülāzemetle nā' il-i āmāl oldılar. Ba' dehu salık-i tarıḡ-ı ḡazā vemaliek-iezimme-i ḡıkm ü imzā olup seksan aḡça kazādan ma' zül kūşe-nişin-i ' uzlet u ḡamül iken livā'-yı Maḡnisa'da ' alem-efrāz-ı imāret ve muteraşşıd-ı iḡbāl u devlet olan şeh-zāde ferḡunde baḡt-ı şehbāz-ı āşiyāne-sāz zerrin-i taḡt ḡaḡan-ı Keyḡüsrev-nijād Sultān Meḡmed bin Murād ḡazretlerinüñ lālāsı Meḡmed Paşa ki **Mışra'** :

Ha-kezā ha-kezā vālā fulālā³⁹

mazmūnı bī-hemtāsı ' unvān-ı ceride-i şāḡidür. Şāḡibü't-terceme ile hemşehrī ve şafaḡāt-ı ahvāline deḡri olmaḡın elf-i kāmil ḡudūdında şeh-zāde ḡazretleri ebnā-yı kirāmı ve gevherr-i şāḡ-vār-ı kirāmı Sultān Aḡmed ḡān ve Sultān Selim ve Sultān Maḡmūd cenāblarınūñ ḡıdmet-i ta' limlerine sevḡ u ḡılāde-i himmet ve ' ināyetin gerden-i ihvānına taḡvḡ kı lımış idi. Biñ üç Cumāde'l-ülā'sında ol dürr-i evc-i sultānı ve dürr-i dürc-i ilḡāni mesned-efrüz-ı ' Oşmānī olduḡ da aşıl şeh-zāde ḡ'āceliḡi müyesser ve idrārāt-ı mu' inesi muḡarrer olmış idi. Biñ on iki Receb'inde pādişāḡ-ı ḡāzī terk-i devlet-i mecāzī idüp ḡıdmet ta' limi ile müşerref olduḡı a' zamü's-selātīn-i ḡahramān el-mā'u veḡ-tıyn; **Şi'r**:

Şehenşāḡ-ı deryā dil ü kān-ı yesār

Peder-ber-peder ḡüsrev ü kām-kār

Pādişāḡ-ı cihān-cūy kişver-sitān Sultān Aḡmed ḡān bin Sultān Meḡmed ḡān *edāmallāḡü ḡilāfe u med-i zılālü't-tāfehu ve i'tāfehu 'alā ḡilālī mülkīḡi ve eḡrāfiḡi⁴⁰* revnaḡ efrüz-ı taḡt u efser ve mesned-nişin-i peder-i vālā ḡüher olduḡda mu' allim-i sultānī ve şadrü's-şudür ' ulemā-yı mülk-i ' Oşmānī olup ḡall u ' aḡd-ı menāşıb keḡ-i

³⁹ Yapacaksın böyle yapacaksın, aksi takdirde hiç yeltenme.

⁴⁰ Allah ondan öncekilerin hilafetini devamlı kılsın ve onun ülkesi ve etrafı üzerindeki lütuf ve baḡış gölgesini uzatsın.

kifâyetine vâbeste ve retk u fetk-ı nevâ'ib u mevâhib rişte-i re'y-i rezînine peyveste olmuş idi. *El-hâletü hâzihî* vüzerâ vü 'ulemâ pîş-gâh-ı câh-ı 'arîzinde 'arîza h'ân ve debdebe-i câh u celal-i şudûr ve zemzeme-i nefşe-i maşdûrın küşende şada-yı pür-meksden erzân-ı a' lām kadri elvan haşmet-i bî-kerânla tırâzende ve mesned-i 'izz u sa' âdetde envâ'-ı sürûr u behcetle nâzende iken, biñ on altı senesi hilâlinde harîf-i giryetü'l-liqâ-yı ecel sâha-i zend-i kânîsine nâzil u bisâf-ı 'işret u şâdı-mani ve cem'iyet-i esbâb-ı kâmurâni hemrenk-i hayâl-i bâtil u zıll-ı zâ'il olup lemhatü'l-basarda ei'zze-i dergâh ezille-i hâk-i râh ve bed-mestân-ı devlet-i intisâb humâr-ı nikbetden harâb olmağ 'alâyimi nümâyân teşneleban-ı vâdi-i hırmân ser-çeşme-i ümîdden sîr-âb u reyyân ve fakr-ı ser-medî [523] ve 'azl ebediye mübtelâ olan siyeh rûz-gâr-ı bed-âli' müsâ'ade-i baht-ı sâz-kâr ile kâmurân kılınmağ meşhûd-ı 'âlemiyân olmuş idi. *Karîne-i hâl; Şî'r:*

Bezâ meztü'l-eyyâm mâ-beyne ehluhâ

Meşâ'ibu kavmu 'inde kavmi fevâ'id⁴¹

Neşr: İcmâlınden erbâb-ı i' tibâr hişşe-i bî-şümâr aldılar. Harem-i İrem-naẓîr-i Câmî'-ı Süleymân Hânî'de Şeyhü'l-islâm Şun'u'llâh Efendi namâzını edâ ve dest-i âhîr-ı hıdmet-i du'â eyleyüp Sultân Süleymân türbesi haẓîresinde mütevârî-i mezâr fâ'izü'l-envâr ve gavtâzen-i deryâ-yı rahmet-i perverdigâr olmuş idi. Mollâyı mezbûr mekârim-i ahlâkla meşhûr 'ilmi meyâne evzâ'ı babayâne 'aceb ü riyâdan mütecârib sehlü'l-'atâ ve leynü'l-cârib halü'l-lisân hâlişü'l-cenân şâfi fu'âd pâk-i'tikâd pîr-i nûrânî şâlih-i edîb sa' âdet-mend-i müflih idi.

El-Mevlâ Mehmed 'Aysî

Aydın vilâyetinüñ merd-i fezâ'il-mendi Tireli 'Aysî Efendi'dür. Ol diyâr-ı 'ulemâsından taşşîl-i fûnûn ve tekmi'l-i ilm-i marûz u mesnûn idüp, mu'allim-i mağâm selmîhani 'Aṭâ'u'llâh Efendi'den mülâzemetle nâ'il-i emâni olmuş idi. İbtidâ yigirmi beş aqça ile Bayındır da Hâcî Sinân Medresesi'ne müderris ve mihrâb-ı ifâde u ifâşına da şadr-ı meclis olup kat'-ı merâtıb ve ahz-ı revâtıb iderek kırk aqça medreseye tâlib iken toköz yüz toksan senesinden Anaṭolî şadrı Zekerîyyâ Efendi haẓretleri huẓûrında Edhem-zâde Şeyhî Efendi ve Karamânî-zâde Mehmed Efendi ile imtiḥân olup her biri

⁴¹ O, ailesiyle birlikteyken günler geçip gitti. Bir topluluğa faydalı olan hususlar başkasına musibet olabilir.

rehîne-i hâlbe-i imtiyâz ile mazhar-ı ihşân olmuş iken tarîkden fârîğ olup şılasında vâ' iz u müzekker ve muhaddiş u müfessir olmuş idi. Ba' dehu Tire'de Ferišteoğlu Medresesi ber-vech-i tekâ' üd tevcih ve fazîlet-i 'ilmiyyesi muqâbelesinde tetayyibe ü terfî olındı. Ol hâlet-i 'aliyye ve sünnet-i seniyye üzere iken biñ on altı târîhinde ders ü devr-i encâm ve subhâ-i enfâs-ı hayâtı 'uqde-i hitâm bulup berk-i 'ayşî âsbeb-i resîde-i hazân ve nâm u nişânı zîkr-i 'ayş nâ-murâdân gibi mağz-ı dâsitân oldı. Mevlânâ-yı mezbûr fezâ'il bi-kirânla meşhûr zü-fünûn-ı devrân ehl-i fazl u 'irfân idi. Âşâr-ı 'ilmiyyesinden nişf-ı miqdârı tefsîr-i şerîf-i ve usulden bir metin me'aniden Münkahât-ı Meşrûha nâm kitâb yazmışdur. Fürû'adan Mülteka'l-ebhur'ı ve Fârisî'de Gülistân'ı şerh itmişdür. Birgili Mehmed Efendi'nün Tarîkat-ı Muhammediyye nâm kitabını ve Ravza-i İmâm Zendüstî'yi ihtisâr itmişdür. Şihâh-ı Cevheri lügatın icâz idüp Muhtârdan ziyâde nâfi' kitâb itmişdür. Te'lifâtına nihâyet ve fezâ'iline hadd u gâyet yokdur. Oğlu Nüşî Efendi hâlâ ol diyârda müftî u müderris u iftâ vü ifâdeye mümâris merd-i kâmil ve ferd-i şâmildür. Kâhîva' z u tezkîr ve naql-ı hadîş ve tefsîr itmek üzeredür.

El-Mevlâ Mehmed 'Aţûfî

'Aţûfî mağlaşî ile şöhet-şî'âr ve harf-i 'âţife gibi cümle-i müste'iddân rûz-gâra serdâr idi. Vilâyet-i Hamid a' mälinden Ağras nâm kaçabada gars-ı hazîre-i vücûd ve kaçab-püş-ı bûd u şehûd olmuşdur. Semt-i 'ilm u 'irfâna' atf-ı 'inân-ı 'azîmet ve tarîka-ı ma'hûde üzere hareket idüp seyr ü sülûkî mütekâ'id Seyfu'llâh Efendi hizmetlerine müntehî olduğda mazhar-ı 'inâyet u 'âţifeti ve melzûm-ı lâzîme-i mülâzemeti olmuş idi. Devr-i medâris u 'ağd-ı mecâlis iderek biñ senesi dâhîlinde kırk açça ile Burûsa'da Mollâ Hüsrev müderrisi olup on açça teraqqî ile hâric rütbesine 'âric olmuşdur. Biñ dört Zî'l-hicce'sinde Hızır Efendi yerine Seyd Ğâzî fetvâsına terfî' olındı. Biñ altı Muharrem'inde 'azl olunup yerine Karacı Sa'dî-zâde seccâde-nişîn-i ifâde oldı. Sene-i mezbûre cumâde'l-ülâsında kabûl itmiyen Bağşî Efendi yerine ve Rodos fetvâsı ihşân olındı. Biñ yedi Zî'l-hicce'sinde ref' olunup Karamânî Veli Efendi müteşaddî-i ifâde u iftâ olunmuş idi. Biñ on bir Zî'l-ka'de'sinde 'Abdu'llâh Efendi yerine Şah'n'a uğrayup ba'd-ı eyyâm Seydî-zâde yerine Konya kaçâsı gerden-i i' tibârınıñ rızâsı olmuş idi. Biñ on iki Cumâde'l-ülâ'sında 'azl olunup manşıbı Şah'n müderrisi Hasan Efendi hazretlerine teklîf olunmuş idi. Anlaruñ [524] 'adem-i kabûlî zâhir olup La' lî Çelebi'ye virildi. Ol eşnâda Mısr eyâletinden gelürken hâtem-i vezâretle istikbâl olınan Yavuz 'Ali Paşa mevlânâ-yı mezbûruñ ma'rifetine 'ârif ve hükümeti hâlinde hüsn-i sîretine

vākıf olup Çalıķ-zāde yirine Amid kazāsına tebdil-i ‘ unvān-ı ceride-i mehāmid kılmıř idi. Ol cihetden Çalıķ-zāde Konya kazası ile talķif ve La‘ lı Çelebi tevkif kılnup ba‘ d-ı eyyām Gelibolı kazası virildi. Sene-i mezbūre zi‘ l-ķa‘ desinde Āmid’ den ‘ azl u iz‘ āc İsmā‘ il Efendi‘ ye sermāye-i ibtihāc kılnmıř idi. *El-hālet-i hāzihı* mebnā-yı dil-i řafā evřāfı keyf-i gūn-ā-gūnle izhār-ı televvūn belki vādı-i cūnūnda temekkūn idüp; **Beyt:**

Afyūn u berř u beng u bedel-i bāde u ‘ araķ

Cümle mükeyyifātı berz-i keyf mā-ittifaķ

Nesr: Mazmūn-ı ‘ ibret-i nūmūnı řıfat-ı kāřife-i hāl-i derūnu olup biñ on dōrt tārīhinde mizācına i‘ tilāl ve dimađına ihtilāl gelmekle bīmār-hāneye konılmıř idi. Ol eřnāda didiđi eř‘ ārdandur ki intizām-ı ‘ aķlı hālinde olan manzūmelerinden a‘ lā vū hayret-efzā-yı ‘ uķalādur. **ķıt‘ a:**

Bařķa bir gūne cefā eyler ise her mūyı

Geçemem çenber-i gīsū-yı muřarrāsından

Gāh zencir-i belā ki ğam-ı manşıb çekerin

Geçmege çāre mi var silsile sevdāsından

Nesr: Niçe zemān menzili meyhāne yirine dārū‘ ř-řifā ve ğıdāsı afyūn u řerābdan bedel habb u řerbet-i eřıbbā olup bir miķdār ‘ aķlı bařına geldükden řoñra cemı‘ -i menāhıden tā‘ ib ve semt-i řalah u sidādarāci‘ u ā‘ ib olmıř idi. Biñ on altı tārīhinde marāz-ı tā‘ undan intikāl idüp ta‘ n-ı erbāb-ı riyādan rüste-kār ve Keskin Dede meķābirinde mütevārı hāk-i mezār oldu. Mevlānā-yı merķūm cür‘ a nūř-ı meclis-i ‘ ulūm vecih u hūsñü‘ l-aķlāķ keřirü‘ l-meħāsın ve ‘ azizü‘ l-istiħkāk nik nefis ve řāfı tavıyyet hoř řab‘ ve hoř-řoħbet idi. Dürer u Ğurer hevāmiřinde ta‘ liķātı ve ķābil-i ķabül kelimātı vardur. Her meclisde nādiresi her mebħařda hāřırası eksik degil idi. Evāħır-i ‘ ömrinde dađdađa-i mālī hulyā ile tālīb-i kimyā olup ol fende gūn-ā-gūn te‘ lifler peydā eylemiř idi. Fi‘ l-hāķıķa ol maķūle te‘ lifātuñ nuķūř-ı huřuřı manend-i zıll-ı hayāl ve sevād hurūfı simyā-yı sevdā-yı muħāl belki dām-ı tezvır-i nā-dān ve pā-bend-i aħmagandur. Bunlar daħı bir yüzden taħrik-i hāme-i elfāz piře u silsile-i sūtūrı řařşala sāz-ı kilid-i endiře kıalmıř idi ki fetħ-i tılsım mu‘ ammayātı řavķ-ı beřeriden birūn ve idrāk-i

lisānū't-ṭayr ma' ruzātında ṭā'ir-i hümā pervāz evhām-ı süst ü zebün olup kuvvet-i müfekkiye-i 'uḳalā dā'ire-i 'aciz u a'bāda pā-der-gil belki şarāb-ı saḡt-gīr-i ḡayret ile lāya'kil idi. Cā-be-cā 'acīb ü ḡarīb eş'ārı var idi ki her beytine birer cūzz ü miḡdārı şerḡ yazmış iken, ifā-yı daḡāyık-ı murād mümkün olmamış idi. Ve bi'l-cümle ḡāttime-i fūnūnı ve muḡaddeme-i cūnūnı olmuş idi. Kendiden mesmū'umuz olan kıt'alardandır. **Ḳıṭ'a:**

Ey vāḡıf-ı mevāḡıf-ı evlād-ı zenbe'ıl

Rāh-ı şafā-yı cevher-i zāta budur delil

Teşlīş-i şekl şan'at ü terbi'-i ḡālet it

Bevv-i şaḡile lāzım olur bū' bū'-ı celil

Velehū

Nedür ol murḡ ravza-i isbāt

Nām-ı mermūzı beyza u vaṭvāt

Cā-yı ārāmıdur hemīşe anuñ

Okyānūs u sāḡil-i Dimyāt

Bu beyt āb-ı rüy-ı eş'ārı ve nuḡbe-i ḡüftārıdur:

Meclisinde bahş idince sürāḡi şarābdan

Ḥoş geldi bāña sāḡi-i bezmūñ idaresi

El-Mevlā İbrāḡim

Tercemesi sebḡ iden Germiyāni Ḥüsām Efendi'nūñ ferzend-i fezā'il-mendi Seyyid-i Şerīfi muḡalleş Ḥüsām-zāde Efendi'dür. Ṭoḡuz yüz seksān tārīḡinde ḡanḡer-i tābende-i cevher-i vucūdı ḡırāb-ı 'ademden keşide [525] ve şayḡal-ı ictihād ile rütbe-i tefrik-i siyāḡ u sefide reside olup mānend şeblü's-esed kāşif-i ser-manṭūḡü'l-veled olmuş idi. Ḳarīne-i ḡāl vālid-i kerīmi ta'limī ile ser-penḡe-i ḡazanfer bes-naḡcīr-i fezā'ile dirāz

ve kerden himmetin şavb-ı mefâhir u me'âliye firâz idüp şafce-i mücellâ-yı zamîri pertev-naşş-ı kabûle kâbil 'umde-i emâşil u kavâbil olduğda h'âce-i pâdişâh-ı 'alempenâh Sa'de'd-dîn Efendi âsitânesin tekye-geh itmiş idi. Tokuz yüz toksan yedi târihinde vâkı' olan nevbette mülâzım u tarîk-i tadrise 'âzim olup ibtidâ otuz aqça ile Kirmâstî Medresesi'ne ba'dehu kırkla Kestel Medresesi'ne müderris olmuş idi. Biñ on üç Receb'inde Mollâ 'Ali Efendi yirine Meħmed Ağa ħâricine 'âric, biñ on altı Şafer'inde Geçidhân 'Abdu'llâh Efendi yirine Fetħiyye-i Meħmed Paşa'ya taħrîk ile vâşıl a'le'l-me'âric olmuş idi. Sene-i mezbûre zi'l-ka' desinde müsteskıyan irtihâl ve mâ-i meskûb u zıll-ı memdûd-ı cenâna intikâl itmiş idi. Dâhil-i surda Meħmed Ağa câm'ine karîb Şerîfe Ĥatun Mescidi sâhasında medfündür. Medrese-i maħlûle Zâ'ifi-zâde'ye virildi. Mevlânâ-yı merķûm maħdûm-ı fezâ'il rûsûm hengâm-ı şebâbda bâliğ-ı mübâliğ-ı ricâl ve meşâyiħ-i 'ilm u 'irfânla kerem-sâz ma'reke-i kıyl u kâl efrâd-ı 'ulemâdan ma'dûd, zât-ı şerîf-i kâmil-i vücûd idi. Āşâr-ı 'ilmiyyesinden Kemâl Paşazâde Efendi'nün Tağyîr-i Miftâh'ına tekellümesi vardır. Fıkh-ı Ekber'i ve Şâfiye'yi nazm eyleyüp şerħ itmişdür. Vâlideleri tarafından siyâdeti olmağın Şerifi maħlaşı ile şî'arı ve kâbil-i kabûl-i eş'arı vardır. Tezkiretü's-su'arâ'da meşûrdur.

El-Mevlâ Muştafâ

Ķâ'idetü'l-mülk-i vilâyet-i Şaruħan'dan zuhûr idüp, Aq Muşallî dimekle meşhûr olmuş idi. Rev-sefidî-i baħt Ĥudâ-dâd ile ğurre fûrûz-ı isti'dâd ve şu'â'-ı iķbâl-i istidâdıyla dâ'ire-tırâz-ı hilal-i murâd olup ba'z-ı 'ulemâdan iktisâb-ı şeref-i mülâzemet ve medâris-i 'ilmiyyede müdâreseye himmet eyledikden soñra kırk aqça ile Burûsa'da Ķadrî Efendi Medresesi'nden ma'zûl iken tokuz yüz toksan dört Muħarrem'inden Ağros fetvâsı iç il şartı ve ħâric pâyesi ile bunlara tevcîh olındı. Biñ üç Ramazân'ında 'azl olunup medresesi Tâce'd-dîn Efendi'ye virildi. Biñ dört ĥudûdında Mağnisa'da vâkı' Tekye dimekle ma'rûf Medrese-i Ĥatuniyye'ye naql olunup ba'd-ı zemân pâyeyi Şaħn-ı i'tibârı ile dâhil rütbesine na'il oldı. Ba'dehu Bağdâd pâyesi ile seksân aqça vazîfe-i teķâ'üd ile medrese-i mezbûre kayd-ı ĥayâtla bunlara ta'yîn olındı. Biñ on dört Şafer'inde Mağnisa fetvâsı üçüncü nâ-kabûl-i 'Osmân Efendi'den soñra bunlara iħsân olındı. Biñ on altı Receb'inde Marmara Medresesi'nden naql olunup ĥalefi olan mechûl-ı ism Efendi yirine şâniyen Tekye Medresesi'ne naql olunup Mağnisa fetvâsı Şaruħan'ı Muşli Çelebi'ye virildi. Sene-i mezbûre zi'l-ka' desinde fevt olup medresesi 'Ömer Efendi'ye 'inâyet olındı. Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm u 'irfânla meşhûr ehl-i kemâl ser-efrâz-ı emşâl idi.

El-Mevlā Zekeriyā

Uzun Zekeriyā demekle ma' rûf ve devr ü dirāz taḥşil-i ' ilm u ' irfānla me'lûf olup ba' z-ı ' ulemā ḥıdmetinde mürā' āt-ı merasim-i ṭarık ve devr-i mecālis-i ders u taḥkık iderek mülāzemet ve medrese ' uqbātından güzār ve uzınca ova merḥalesinde iḥtiyār-ı şedāid-i intizār itdükden sonra, biñ on iki tārīḥinde Şüfcı Şeyḫi-zāde yirine Konya fetvāsı tevcih olunmuş idi. Biñ on altı Zi'l-ka' de'sinde İstanbul'da mülāzemet gelmiş iken, intikāl eyledi. Manşıbı Burhān Efendi'ye iḥsān olındı. Mevlānā-yı mezbūr bālāsına münāsip ḥil' at-ı belāhetle meşhūr ṭavilü'l kāme kebürü'l hāme merd-i şāliḫ-i sāde-dil idi.

El-Mevlā Aḥmed

Bālada tercemeleri mestūr olan Amāsiyye müftisi Küçük Tāce'd-din Efendi'nün ferzend-i fūrüzende [526] aḫteri ve ' Abdu'l-vehhāb Efendi ile Ḥaydar Efendi'nün birāder-i kihteridür. Çivi-zāde Efendi ḥıdmetlerinde mülāzım ve ṭarık kazāya ' āzim olup niçe müddet bilād-ı Mışriyye'ye ḥākim ü vālī ve subḥa-gerdān-ı eyyām u leyālī olduḡdan sonra Ḥanḳāh kazāsından munfaşıl iken, biñ on bir Zi'l-ka' de'sinde Tiremola didikleri Sinān Efendi yirine Balıkesiri Medresesi'ne müderris u müfti olmuş idi. Biñ on dört Cumāde'l-āhire'sinde Şüca' Efendi yirine Amāsiyye fetvāsına terfi' olındı. Biñ on altı Zi'l-ka' de'sinde iftā vü ifāde üzere iken, cānib-i āḫirete ser-dāde olup yirine Filibe'de müfti olan Selānikī Maḥmūd Efendi naql olındı. Mevlānā-yı merḡm āşinā-yı deryā-yı ' ulüm merd-i şāliḫ şāfi-fu 'ād men i' tiḡād idi.

El-Mevlā Şecā' e'd-din

Ḳarasi vilāyetinden bedid ve nā'il rütbe-i temyiz ü siyāḫ u sefid olup ba' z-ı ' ulemādan mülāzemetle be-kām ve bi-ḡasbi'l-merātıb-ı münāşib tadrīs ile vāşıl-ı merām olup kırık aḡça medreseden ma' zül iken, biñ üç Muḡarrem'inde Toḡātī yirine belde-i Ṭrabozın'da müderris u müfti olmuş idi. Biñ yedi Rebī'ü'l-āḫir'inde ' azl olup medresesi Yūnus Efendi'ye virildi. Sene-i mezbūre zi'l-ka' desinde Edhem-zāde yirine Maḡnisa fetvāsına terfi' olındı. Biñ sekiz Cumāde'l-āhire'sinde ḡalefi Yūnus Efendi yirine tekrār Ṭrabozın fetvāsına virildi. Ḳabül itmemele selefinde ibḡā olunmuş idi. Biñ ṭoḡuz Rebī'ü'l-evvel'inde tekrār medrese-i Ṭrabozın altmış i' tibār olup virildük de ḡabül eyledi. Biñ on dört Rebī'ü'l-evvel'inde emir-i şāḫib-tāc maḡlūlinden Amāsiyye fetvāsı iḥsān olunmuş idi. Bir aydan sonra fevt olup Tāce'd-din-zāde Aḡmed

Çelebi Efendi hayrî'l-halef oldu. Mevlânâ-yı mezbûr şalâh-ı hâlle meşhûr sîne-şâf nezâhat-evşâf idi.

El-Mevlâ Emîr 'Alî

Emîr-i Şâhib-tâc dimekle şöhre-bend baba-yı belâhet pey-vend idi. Ba'z-ı 'ulemâdan sermâye-i istihâli hâ'iz ve şeref-i mülâzemeti fâ'iz olup teğallüb-i ahvâl ile medâris-i 'ilmiyyede şadr-nişîn-i iclâl olmuş idi. Hâric rütbesini ihrâz itdükden sonra Selânik fetvâsı 'inâyet olındı. Biñ tokuz Cumâde'l-ülâ'sında Mar'aş'a naql olunan Aḥmed Efendi yirine Amâsiyye fetvâsına terfi' olındı. Biñ on bir Şafer'inde medresesi Nefs-zâde Efendi'ye virilüp anlar kabûl itmedük de yirinde ibkâ olındı. On üç Rebî'ü'l-âḥir'inde 'azl olup Manav Muşliḥi'd-dîn cā-nişîn olmuş idi. Ol daḥı kabûl itmeyüp Edrine'de üç şerefeli müderrisi Baba Tâce'd-dîn Efendi'ye virilmiş idi. Ol daḥı nâz idicek yirinde ibkâ olındı. On dört Rebî'ü'l-evvel'inde ḥaber-i vefâtı gelüp, Trabozın'dan Şücâ' Efendi naql olındı. Ahvâli ancak bu mertebe ma'lûm olmaḡın *ḥamlü'l-mü'min 'aliyyü's-şalâh*⁴² mefhûmı ile iktifâ vü ḥilye-i evşâfında kilki maḳtû'ü'l-lisâna iktifâ revâ görildi

Emir Eyyübî Sudûr-ı Devlet-i Süleymâniyye'de Ca'fer Efendi'den mülâzimdir. Biñ yedi Şafer'inde Ğalatalı Aḥmed yirine Silverî müderrisi olup menfa' ad oldu. Zilhicce, sene 1014

Amâsiyye müftileri Aḥmed Efendi ve Koca Tâceddin Efendi ve emsâli fetvâlarda Hızır Efendi, Yûnus Efendi, Azākî Efendi, Pîr Mehmed Efendi ekşer min in bahşidir. Mümkin oldıkca terceme olunur.

El-Mevlâ 'Ömer

Vilâyet-i Aydın dâhilinden zuhûr ve 'ayn-ı 'ömr gibi pertev-i isti'dâd-ı 'ilmiyyeden dîde-i dil-i âgâhı istifâza-i nûr-ı şu'ûr idüp naḳd-i vaḳt 'ömr-i girân-mâyesin taḥşîl-ibizâ'a-i faẓl u kemâle ḥarc ve dürc-i ḥızâne-i ḥâfızasında cevâhir-i zevâhir 'ilm u 'irfânı derc itdükden sonra Nâzır-zâde Efendi'nüñ melḥûz-ı nazar-ı 'inâyeti ve mazhar-ı şeref-i mülâzemeti olmuş idi. Bi-ḥasbi'l-merâtib teraḳḳî-i münâşib iderek kırk aḳça ile Efzâl-zâde Medresesi'nde ma'zûl iken tokuz yüz tokusan altı Rebî'ü'l-âḥir'inde 'Ali Paşayı Cedîd Medresesi açılıp Fehmi Efendi ve Ca'fer Efendi ile

⁴² Mümin hakkında iyi olduğuna dair hüsn-i zân beslemek gerekir.

imtiḥān-ı fermān olunmuş idi. *El-ḥāletü ḥāzihi* Zeyrek Cāmi' i'nde ḥabs olunup şadreyin-i 'ulemā olan Bostān-zāde Efendi ve Dügmeci-zāde Efendi ḥuzūrında Hidāye'nün Kitāb-ı İcāre'sinden okuyup rehīne-i imtiyāz Fehmi Efendi'ye naşib ve Ca'fer Efendi Kāsım Paşa Medresesi'ne [527] muşib olup bunlar daḥı Şeyḥ 'Ali yirine dāḥilden tenzīl olunan Şoḡuḳkuyı dimekle Ma'rūf Pīrī Paşa Medresesi ile tatyīb olunmuş idi. Ṭoḡsan sekiz Receb'inde Ma'rifetu'llāh Efendi yirine Rodos fetvāsına naḳl olındı. Biñ üç Receb'inde 'azl olunup yiri Baḡdādī-zāde'ye müyesser oldı. Biñ beş Ramażān'ında Poṭur Şāliḥ yirine Şaḥn'a geldi. Sene-i mezbūre şevvālinde Edrineli 'Alī Çelebi maḥlūlinden altmış aḳça ile Edrine Dārü'l-ḥadīsi'ne terfī' olındı. Biñ sekiz Cumāde'l-āḥire'sinde Şücā' Efendi yirine Maḡnisa fetvāsı virildi. Biñ ṭoḡuz Cumāde'l-āḥire'sinde Kavalalı-zāde yirine Edrine'de Sultān Selīm Ḥan Medresesi iḥsān olındı. Biñ on Şafer'inde Poṭur Şāliḥ yirine Maḡnisa Murādiyesi ile itmām-ı meşalih itmiş idi. Biñ on altı Şafer'inde ḥaber-i intikāli vāşıl olup medresesi Tezkireci Aḥmed Efendi'ye virildi. Mevlānā-yı mezbūr pīr-i mu'ammer u ma'mūr şaliḥ-i dīndār dīde dūz-ı şafahāt-ı i' tibār idi.

El-Mevlā Muştafā

Şaruḥanī Muşli Çelebi dimekle meşḥūr ve kemal-i istibhālle zebāned-i cumḥūr idi. Ba'z-ı 'ulemādan iḥrāz-ı rütbe-i mülāzemet ve taḥrīk-i dā'ire-i müderrisīn olmaḡcūn taḥrīk-i pā-yı pūr-kār-ı himmet eyleyüp *bi-ḥasbi'l-'āde* devr-i menāzil-i ifāde iderek kırk aḳça medreseden ma'zūl iken ṭoḡuz yüz ṭoḡsan altı Receb'inde müteveffā Süfyān yirine Burūsa'da Emīr Sultān Medresesi iḥsān olındı. Biñ ṭoḡuz Zī'l-ka'de'sinde müteḳā'id olan Veli Beg-zāde yirine Kapluca pāyesine pā-yı himmet ḳodı. Biñ on iki Cumāde'l-ūlā'sında 'Iydī Efendi yirine Maḡnisa fetvāsı virildi. On üç Cumāde'l-āḥire'sinde teḳā'ud ṭarīḳi ile 'azl olunup ma'nşibı Veli Efendi'ye virildi. Anlar ḳabūl itmeyicek Ḳaraca Aḥmed Efendi'ye tevciḥ olındı. Ol daḥı redd eyleyicek Ḳırbaç 'Oşmān Efendi'ye 'arz olındı. Ol daḥı kerem-i istiḡna olıcaḳ belde-i mezbūre de Tekye Medresesi ile müteḳā'id olan Aḳ Muşallī'ye in'ām olunup zelzele-i nā-ḳabūlı ārām buldı. Biñ on altı Receb'inde āḥirin ḥalefi olan Aḳ Muşallī maḥlūlinden mükerreran Maḡnisa fetvāsı virilmiş idi. İfāde ü iftā üzere 'ömrini ifnā eyleyüp, on yedi Cumāde'l-ūlā'sında ḥaber-i intikāli vāşıl ve yirine Ḥayre'd-dīn-zāde 'Abdu'llāh Efendi mesned ārā-yı fezā'il oldı. Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i daniş ile meşḥūr faḳīḥ u uşūli yārānuñ ma'ḳūli idi.

El-Mevlā ‘Abdu’r-raḥmān

Tercemesi sebḳ iden Kefe müftisi Süleymān Efendi merḥūmuñ maḥdūm-ı ercümendi Kara ‘Abdu’r-raḥmān Efendi’dür. Ḥalet-i şıḡarından mānend-i hilāl kesb-i kemāle iştigāl idüp şafḡa-i bedr-i tamām gibi taḡşil-i sivād ve tekmil-i mertebe-i isti‘dād eyledükden şoñra Şeyḡü’l-islām Çivi-zāde Efendi ḡidmetlerinden mülāzemetle bermurād olmış idi. Karīne-i ḡāl pey-ender-pey merāḡil-i tarīḡ-i tadrīsi tayy iderek, kırḡ aḡça medreseden munfaşıl iken toḡuz yüz toḡsan dōrt senesi evāḡirinde Vezīr-i A‘zam Sinān Paşa Yeñişehir’de inşā itdigi medreseyi ḡable’l binā bunlara i‘tā itmişler idi. Toḡsan sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Ebü’l-Meyāmin Muştaḡā Efendi yirine İstanbul’da olan Medrese-i Celīle’ye taḡrīk olındı. Toḡsan toḡuz Receb’inde selef-i bāḡirü’s-şerefleri yirine Zal Paşa Sulḡānī pāyesine pā-yı himmet ḡodılar. Sene-i mezbūre şevvālinde senedleri mesned-i vezāretten za’ıl olup bunlaruñ de‘ā’im ḡaşr-ı iḡbālī mütezazel olmaḡın ‘Abdu’l-ḡalīm-i Mar’āşī yirine Edrine’de Üç Şerefeli naḡl olındı. Biñ bir Receb’inde zülāl-i devletleri devr-i ḡāne-i ḡadīmīne ‘avd eyleyüp Memik-zāde yirine ḡa‘riyeye tebdil olındı. Sene-i mezbūre şevvālinde selef-i sālīfi Muştaḡā Efendi ‘aḡabince Şaḡn-ı Şemān’a ḡırām idüp, biñ üç Şa‘bān’ında Viḡviḡek yirine Şeh-zāde Medresesi ile be-kām olup biñ dōrt Cumāde’l-āḡire’sinde yine Muştaḡā [528] Efendi yirine Süleymāniyye rütbesi ile ikrām olunup, biñ altı Receb’inde Memik-zāde yirine Dārü’l-ḡadīş-i Süleymāniyye ile devresin itmām itmiş idi. Biñ sekiz Zī’l-ḡa‘de’sinde Ayāşī yirine Şām-ı şerīf-i ḡükūmeti ile teşrīf olındı. Biñ toḡuz Zī’l-ḡa‘de’sinde Kāmī-zāde maḡlūlinden Kara Āmed ḡazasına naḡl olındı. ḡabūl itmemeḡle ‘azl-i iḡtiyār eyleyüp, biñ on Şafer’inde māni‘-i devletlerinde olan Şun‘u’llāḡ Efendi mesned-i iftādān ma‘zūl olduḡ da ḡalefleri İskender-zāde yirine Şām ḡazāsına i‘āde olındılar. Biñ on bir Rebī‘ü’l-evvel’inde Poḡur Şālīḡ maḡlūlinden Medīne-i Münevvere ḡazāsına naḡl olındılar. Biñ on iki Cumāde’l-āḡire’sinde ‘azl olunup Zeyne’l-‘ābidīn Efendi cānişīn olmış idi. On dōrt Cumāde’l-ülā’sında şeyḡü’l-islām veliyyü’n-ni‘am-ı enām ḡüseyn Efendi mesned-ārā-yı ḡükūmet oldı. On altı Şa‘ban’ında Bostān-zāde Yaḡyā Efendi ḡazretleri yirine maḡrūse-i Burūsa ḡazası in‘ām olındı. On beş şaferinde azl olunup Viḡviḡek Efendi mesned-ārā-yı ḡükūmet oldı. On altı Şa‘bān’ında Bostān-zāde Yaḡyā Efendi ḡazretleri yirine Ġalaḡa ḡazāsı ināyet olındı. On yedi Şevvāl’inde marāzi ḡālīnde infişāl vāḡı‘ olup manşīb-ı mezbūr şadāretten müteḡā‘id Kemāl Efendi ḡazretlerine arpalıḡ ta‘yīn olındı. Sene-i mezbūre zī’l-ḡa‘desinde intīḡāl ve riyāz-ı ḡudse irtīḡāl itdiler. Emīr Buhārī Türbesi muḡābilinde ḡazı‘asker ‘Abdu’r-raḥmān

Efendi merkadı civārında medfündür. Mevlānā-yı mezbūr ahlāk-ı kerīme ile meşhūr sathī ve ni‘ met-güzār gül-i ra‘ nā gibi suġre-gūşā ve derm-i nişār mā’ il-i şevket u ‘ unvān kām-baḥş u kāmūrān idi. Devlet-i vezīr āşaf-ı nazīrde eyyām-ı tedrīsi kemāl cāh u celāle güzār idüp, merci‘ -i ahālī ve murād-baḥş-ı esāfil u e‘ āli olmış idi. Bed-mestī devlet eşnāsında ba‘ z-ı tıflāne eṭvārı ve nev-devletlere maḥşūş ṭurfe ṭurfe kirdārı zuhūr iderdi. Cümleden biri cāme-i cedīd-gülgün ṭurfe-ṭırāz ile cilve-i nāz iderken dāmenin başup sekte-i sākāṭa vāḳı‘ olduġ da ol cāme nā-gāme-i rencīde ḥāṭır olup nice yıllar nazardan devr u iltifātdan mehcūr itmiş idi. Naḳl olunur ki ta‘ zīr u te‘ dīb ve ḥabs u tenkīl kemālin bulduġ da bir gün şikāf-ı dolabdan nigāh tīz-i ġāzab āmīz idüp’’ ‘ Acebā ol ḥabīs-i piş ḥod-ber-pa pezīrā-yı şalāḥ u pāk-dāmen fevz u felāḥ oldu mı?’’ didük de erbāb-ı meclis luṭf u kerem kılup āḥir vesāṭat-i şefa‘ ā ile taḥlīs-i girībān-ı töhmet idüp mazḥar-ı ‘ afv u ‘ ināyet olmış ve say‘ ı meyān-ciyān sihr-āferīn ile eski maḳāmını bulmuş idi. *Raḥmetu’llāhi te‘ ālā ‘aleyh⁴³*.

El-Mevlā ‘ Ömer

Vilāyet-i Şaruḥan’dan nümāyān olup taḥşīl-i ‘ ilm u ‘ irfān itdükden soñra Birgili Muştafā Efendi’nüñ Şaḥn’a i‘ ādesi ḥıdmetinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı tedrīside mürā‘ āt-ı merāsime müdāvīm olmış idi. ‘ *Alā ḥasbi’l-‘ āde* ṭayy-ı menāzil-i ifāde iderek kırık aḳça medreseden ma‘ zül iken biñ on üç Şafer’inde Bülbül-zāde Efendi yirine Gegivize’de Muştafā Paşa müderrisi olmış idi. On beş Cumāde’l-ülā’sında ḳabūl itmiyen ‘ Alī Çelebi yirine Selānik fetvāsına naḳl olındı. On altı Zī’l-ḳa‘ de’ sinde fevt olan Aḳ Muşlī yirine Maġnisa’da vāḳı‘ Tekye Medresesi’nde tekye-zen ve sāde-i ifāde olmış idi. On yedi Zī’l-ḳa‘ de’ sinde riḥlet idüp medresesi Ḥamīdī Nūru’llāh Efendi’ye ‘ ināyet olındı. Mevlānā-yı merḳūm mā’ il-i iḳtinā-yı şemerāt-ı ‘ ulūm şaliḥ u şāfi fu’ād mü’ min-i pāk-i‘ tiḳād idi. Naḳl olunur ki; vefātından birkaç gün mukaddem, vāḳı‘ ada görür ki ḥalk-ı ‘ ālem kendüyi el üzere götürürler. Neye uğradığın bilüp tedārik-i umūr-ı āḥirete meşġūl olur çok zemān geçmedin ta‘ bīri zāhir ve ‘ ömri āḥir olur.

El-Mevlā Zekeriyā

Ḥāşbaġçe ḥ‘ āceliġinden mülāzım ve Bostancıbaşı tevābi‘ nden olmaġla ri‘ āyeti lāzım olup iltizām-ı mesālik ve iḳtiḥām-ı mu‘ ārek iderek kırık aḳça medreseden ma‘ zül iken, biñ yedi Rebī‘ ü’ l-evvel’ isinde Zū’n-nūn Efendi yirine Nevbet-ḥāne maḥallesinde

⁴³ Allah ona rahmet etsin

vākı' Aḥmed Paşa Medresesi'ne müderris olmuş idi. Ba' dehu [529] ma' zül ve küşe-
gİR-i ḥamül olup biñ on Şa' bān'ında Ḥabīb Efendi yirine Satı Ḥatun Medresesi naşib
olmuş idi. Biñ on sekiz Şafer'inde irtihāl ve medrese-i maḥlūle Recep Efendi
ḥıdmetlerine intikāl itmiş idi. Mevlānā-yı müşārün-ileyh *en'ama'llāh 'aliyye*⁴⁴ kemāl-
i belāhetle meşhūr ve ol vesīle ile müsteḥaḳ-ı cenān u ḥürdür.

El-Mevlā Ḥüsām

Cezāretü'l-ıuşşāḳ 'unvānı ile meşhūr-ı āfāḳ olan belde-i Sinob'dan zāhir ve edīm-i
isti'dādı isāle-i zülāl 'ilm u 'irfānla ṭayyib u ṭāhir olup Şeyḫü'l-islām Şun' u'llāh
Efendi ḥıdmetinde ḳā'im ve fetvā emāneti muḳābelesinde mülāzım olmuş idi. Ḳarīne-
i ḥāl seyr-i muḳaṭarāt 'izz u iḳbāl iderek kırḳ aḳça medreseden ma'zul iken, biñ on
altı Rebī'ü'l-evvel'inde 'Araboglı yirine Pervīz Efendi müderrisi olmuş idi. On sekiz
Şafer'inde fevt olup, medresesi 'Abdu'llāh Efendi'ye naşib oldu. Mevlānā-yı mezbūr
'ilm u şalāḫla meşhūr sedīdü'l-fa'āl şedīdü'l-iştigāl idi.

El-Mevlā Mehmed

Vezīr-i A'zam Aḥmed Paşa'nuñ kethüdāsı ve cümletü'l-mülk-i devlet-i bī-beḳāsı olan
Fīrūz kethüdānuñ maḥdum-ı ḥāṭır-fürūzıdır. Kesb-i ser-māye-i 'ilm u ma'rifet ve
ba'z-ı eşrefden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp, tekmi'l-i ṭarīḳ-ı tadrīse himmet itmekle
kırḳ aḳça medreseden munfaşıl iken, biñ sekiz Zi'l-ḥicce'sinde 'Abdī Efendi yirine
Kepenekçi Ḥāce Sinān Medresesi iḥsān olunmuş idi. Biñ on sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde
fevt olup medrese-i maḥlūle ile Ḳara Ḥalīl Efendi tebcīl olındı. Mevlānā-yı mezbūr
menzile-i ḳabūlden devr u derece-i i'tibārdan sākıṭ u mehcūr degildir. *Raḥmetu'llāhi*
'aleyhi.

El-Mevlā Şeyḫ Mehmed

Şadr-ı 'ālī-ḳadr-ı celīlü'l-ḥişāl Ṭaşköpri-zāde Kemāl Efendi ḥazretlerinüñ maḥdum-ı
ferḫunde aḫteri ve ol deryā-yı faẓl u 'irfānuñ gevher-i şehvār-ı şāfi cevheridir. Ṭoḳuz
yüz ṭoḳsan tārīḫinde şehristān-ı ḳademden ṭayy-ı merāḫil-i 'adem ve ma'müre-i
vücūda vaẓ'-ı ḳadem kılmış idi. Tārīḫ-i vilādeti maḥdum mükerremdür. Vālid-i
'ālīşānlarından istifāza-i envār-ı 'ilm u dāniş ve iktiḫālī küḫlü'l-cevāhir-i faẓl u biniş
ḳılıp āheng-i mürā'āt-ı merāsım-i ṭarīḳ ve devr-i menāzil ders u taḫḳiḳ eyledik de

⁴⁴ Zikredilen efendiyi Allah hoş ve yüce kılsın.

Şeyhü'l-islâm Şun' u'llâh Efendi âsitânesinde devre-i hareketi tamâm olup, biñ toquz târihinde hıdmet i' âdelerinden mülâzemetle be-kâm olmuş idi. Biñ on bir senesinde kırk aqça ile Cānbāziye müderrisi olmuş iken ol eşnāda vālid-i mācidleri Anaṭolı şadı olup, biñ on iki evā' ilinde on iki aqça teraqqi ile hāric rütbesine 'āric olmuşlar idi. On üç Rebī' ü'l-āhir'inde Seyfi-zāde Muştafā Çelebi yirine Yeñi ' Alī Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındılar. On dört Zi'l-ḥicce'inde Qaraca Aḥmed Efendi yirine Hānqāh pāyesin tekye-geh itdiler. On altı Rebī' ü'l-āhir'inde Şun' u'llâh Efendi maḥdümü maḥlūlinden Hāseki pāyesine terfī' olındı. On yedi Cumāde'l-ülā'ında Laṭif-zāde yirine Şaḥn-ı Şemāniyye'ye ḥıram itmiş idi. On sekiz Rebī' ü'l-āhir'inde maraz-ı tā' undan intikāl ve riyāz-ı keşirü'l-ḥıyāz ḳudse-i isti' cāl eyledi. Maşib-ı maḥlūl ile Keç-dehān 'Abdu'llâh Efendi müreffihü'l-ḥāl-i cebīn aḥvālinde şu' ā'-ı sa' ādet, fā' izü'n-nūr-ı envār-ı şubḥ-ı şādık gibi şaḥib-i zuḥūr nev-bāve-i bostān-ı necabet, maḥdümü 'ālī himmet idi. Ḥayf u şadd-ḥayf nūr-ı kemāl-i muntazır şafḥa-i vücūdda cilve-ger olmadın ḥaylūlet-i ḡamām ḥümām-ı maṭla' -ı ümīdini maḡrib-türe Şām-ı zalām eyledi. Şürūḥ-ı Miftāḥ'a intisābı ve 'ilm-i edībden vāye-i nişābī olup bī-bedel taḥrīzleri ve 'Arabāne eş' ārı vardır.

El-Mevlā Meḥmed Sa' di-zāde

[530] Gülistān-ı ḳadr u i' tibāruñ Sünbül Sa' dī gibi şöre-bend Sa' dī-zāde Meḥmed Efendi'dür. Kevkeb-i Sa' d-ı iktirān-ı vücūdī cilve-sāz-ı evc-i şühūd olalı istifāza-i envār-ı 'ilm u 'irfān için ifāza-i nūr çeşm-i cān idüp ḳanāṭir-i 'izz u 'alāya şu' ūd ḳaşdına tarīḳ-i sa' ādet-i refīḳ-i 'ilme sevk-i vüfūd-i mechūd eyledük de hareketi şeyhü'l-islâm naḳīb-i sādāt-ı kirām Ma'lūl-zāde Meḥmed Efendi âsitânesinde tamâm olup şeref-i mülâzemetleri ile vāşıl-ı ser-menzil-i maḳşūd olmuş idi. *El-ḥāletü hāzihī;*

Beyt:

Irāqlardan gelen āb-ı revān-ı ḥüsrevān āsā

Felek cā-yı ḳarārum gāh-ı pest eyler gehi 'ālā

Neşr: Mażmūnı ḥasb-i ḥāl olup bi-ḥasbi'l-istihāl kırk aqça medreseden infişāl üzere iken, biñ iki Ramazān'ında Muşli Efendi yirine Ḥaydar Paşa Medresesi ile nā'il-i āmāl olmuş idi. Biñ dört Receb'inde Su' ūdī-zāde yirine Rüstem Paşa'ya taḥrīk olunup, biñ altı Receb'inde Ḥasan Paşa'yı Bekrī yirine Mihrümāh Sulṭān pāyesi iḥsān olunup, biñ sekiz Zi'l-ḳa' de'sinde Emīr 'Alī Efendi yirine Şaḥn'a gelmiş idi. Biñ toquz Şafer'inde

Kāküli Perīşān Şeyhī Efendi yirine İzmir kazāsı ile muḳzīyyü'l-merām olup, biñ on Muḫarrem'inde 'Abdu'l-mü'min Efendi yirine Bağdād-ı dārü's-selām kazāsına naql ile bülend-maḳām olmuş idi. Biñ on bir Ramazān'ında 'azl olunup Tursun-zāde 'Abdu'llāh Efendi ḳā'im-maḳām oldu. Biñ on üç Receb'inde Nişāncı-zāde yirine Üsküdār kazāsı ile ikrām olunup, biñ on dört Zī'l-ḫicce'sinde selefi i'āde ve bunlar kūşe-i istirāhetde ḳarārdāde ḳılındı. Biñ on beş Zī'l-ḳa'de'sinde Vaḫyī-zāde yirine Medīne-i Münevvere kazāsı ile dīde-i iḳbāl-i tenvīr ve mesned-i iclālde cāy-gīr ḳılındı. Biñ on yedi Receb'inde 'azl olunup ol manşib-ı celīl ile Rāzī Efendi tebcīl olındı. Biñ on sekiz Cumāde'l-āhire'sinüñ yigirmi ikinci günü sa'dü's-su'ūd ferḫund-ı şu'ūd-ı rūḫı burc-ı bedenden ḡarib ve māü'l-ḫayāt-ı zindeḡānisi ḫāk-i vücūdunda ḡā'ir u ḡā'ib olmuş idi. Dāḫil-i surda Keskin Dede Tekyesi ḫazīresinde medfūndur. Mevlānā-yı mezbūr mekārīm-i aḫlāḳla meşḫūr kazāsında ṭahāret-i zeyl-i himmet u nezāhetle 'ilm-i icrā-yı ahkām-ı şer'iyede müselleme-i 'ālim sālīk-i rāh-ı müstaḳīm ü seviyy tıḡ bāzū-yı şer'-i Muştafavī vecih-i vaḫūr ve cāmi-zīb 'imāme-i mollāyānesi ḡamāme-i sefid gibi dil-firīb-i ḫākim şāḫib-i iḫtişām idi.

El-Mevlā Velī

Diyār-ı Ḳaraman'dan zuḫūr ve kevkeb-i zāt-ı ferḫunde ferī-mānend mülk-i felek-i bāḫter ol ser-zemīne feyż-i nūr idüp cebīn-i ḫālī cilve-gāḫ-ı Pertev-i şu'ūr ve maṭraḫ-ı şu'ā'-ı feyż-i mevḫūr oluḡ da fūrūḡ-ı meş'ale-i hidāyet ile ṭarīḳ-ı 'ilme 'azīmet ve ḳible-i iḳbāl-ı erbāb-ı kemāle sevk-ı rāḫle-i himmet idüp şadr-ı 'ālī-ḳadr Mollā Aḫmed Efendi ḫıdmetlerinden ihrāz-ı şeref-i mülāzemet eyledükden soñra birḳaç pāyeye irtikā ve 'izzet u iḳbāle iltikā iderek kırḳ aḳça medreseden ma'zül iken, biñ altı Şa'bān'ında Vaḫyī-zāde yirine Muştafā Paşa Medresesi'ne vāşıl, biñ yedi Zī'l-ḫicce'sinde 'Aṭūfī yirine Rodos fetvāsına nā'il olmuş idi. Biñ on Şafer'inde Ayaşoluḡ müftisi Beñli-zāde ile medreselerini tebdīl ve her biri āḫirüñ manşibına naql u taḫvīl olınmış idi. Bunlar ḳabūl itmemele selef u ḫalef yirinde ibḳā ve ikisi daḫı maḳāmlarında muḳīm ve pāber-cā ḳılındı. Biñ on bir Şafer'inde 'azl olunup yirine hemşehrısı Bālī Efendi naşb oldu. Biñ on üç Cumāde'l-ülā'sında Mollā Aḫmed-zāde Nūḫ Efendi ḫazretleri yirine Şaḫn'a gelmiş idi. Birḳaç gündən soñra Şaruḫanī Muşli Çelebi yirine Maḡnisa fetvāsına naql olındı. Ḳabūl itmemele 'azl-i iḫtiyār eyledi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Şālıncaḡ Rıdvan yirine Tire kazāsı iḫsān olındı. Māḫ-ı şevvālinde müteveffā 'Abdī Efendi yirine Maḡnisa kazāsına naql olındı. On altı Şa'bān'ında 'azl olunup manşibı Süleymān Efendi'ye tevcīh olınmış idi. On yedi Muḫarrem'inde ḫalefi

yirine tekrār Mağnisa kazāsı tevcih olındı. Sene-i mezbūre Cumāde'l-ülā'sında 'azl olup Şahñ'dan Baba Tāc Efendi iz'ac olunduğ da kabūl itmemele bunlar ibkā anlar 'azle mübtelā kılındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ka' desinde şāniyen 'azl [531] olup manşıbı Helvacı-zāde'ye virilmişdi. Ol dāhı kabūl itmiyicek tekrār ibkā olındı. On sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde şālişen 'azl olup Nevālī-zāde Ziyā'e'd-dīn Efendi'ye teklif olındı. Ol dāhı istignā idicek mäh-ı cumāde'l-āhırede Köse Maħmūd Efendi'ye 'ināyet olındı. Şehr-i mezbūruñ evāhırinde 'alılan İstanbul'a gelüp mäh-ı Receb'üñ ğurresinde manşıb-ı hayātdan munfaşıl ve nevvāb-ı kuvā-yı bedenī hükümet-i etrāfindan mün'azil oldı. Mevlānā-yı mezbūr 'ilm u şalāhla müte'arif u meşhūr ebkār-ı efkār-ı 'ilmiyyenüñ velisi ve hikmet-i 'ilmiyyenüñ Ebū 'Alī'si hākim-i hāsım mesned-i hükümetde seyf-i sārım idi. Belde-i Mağnisa'da hüsñ-i sīreti şöhre-i āfāk olup 'arz u maħzar ile taht-ı hükümeti erbābından pey-der-pey 'arz-ı şükran u rızā olunmağın dört buçuk sene miqdārı mesned-i kazāda ibkā olunmuş idi. Medīne-i mezbūreye zaman-ı hükümetinde sūr yāb durub bir iki def ā Celālī ile müdāfa'a itmiş idi. *Raħmetu'llāhi 'aleyhi.*

El-Mevlā Maħmud

Belde-i Miħālıccık'dan zühūr itmişdür. Bostān-ı 'ilm u 'irfāndan nev-bāve-i çin-i murād ve dāhil-i zühre-i erbāb-ı isti'dād olup ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve 'azm-ı tarīk-ı tadrise cāzim olduğ da menāzil bī-mā-yı merātib ve maştabe pīrā-yı menāşib olarak kırk aqça medreseden ma'zül iken, biñ on yedi Cumāde'l-ülā'sında Manav 'Abdu'l-bāķi yirine Defter-dār Maħmūd ihyā eyledigi Emrah H'āce Medresesi i'tā olunmuş idi. Biñ on sekiz Şa'bān'ında fevt olup yirine Berber-zāde naşb olındı. Mevlānā-yı merķūm taleb-i iktinā-yı şemerāt-ı 'ulūm mü'min-i müteşerri' dervīş-i nihād ve mütevāzı' idi.

El-Mevlā Baba Tāce'd-dīn

Diyār-ı Karaman'dan zühūr idüp, ser-nihāde-i dergāh-ı cihān-penāh-ı vücūd āşinā-yı deryā-yı rüşenā-yı şuhūd olduğ da Baba Tāc Efendi dimekle meşhūr ve Lāle 'İzār-zāde H'āceliği ile ma'rūf-ı cumhūr olmuş idi. Dārü'l-mülk-i Koşantiniyye'ye kudüm devre-i mecālis erbāb-ı rüsüm idüp hāk-pā-yı 'ulemāyı ziver tāt-ı i'tibār ve miħ-i sim-i semend-i a'yānī küngüre-i iklil-i iftiħār bilüp Küçük Müştafā Efendi hıdmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā'il olduğdan soñra kaç'-ı menāzil ve tayy-ı meraħil iderek kırk aqça ile Nişāncı 'Atiķ Medresesi'nden munfaşıl iken, biñ altı Zī'l-

hicce'sinde ' Ali Beg-zāde Şāh Çelebi yerine Zeynī Çelebi Medresesi virilmiş idi. Biñ on Şa' bān'ında İstanbulī ' Ali Çelebi yerine Kāsım Paşa Medresesi'ne taħrīk olındı. Biñ on bir Ramazān'ında Vaşfī Efendi yerine üç şerefeli pāyesine terfī' olındı. Biñ on üç Cumāde'l-āhire'sinde Emīr Şāhib-tāc yerine Amāsıyye fetvāsına nakl olunup, kabūl itmedük de ħalef u selef yirlerinde ibkā olındılar. On dört Zī'l-hicce'sinde Zūlnūn Efendi yerine Dārü'l-ħadīş-i Edrine'ye ħareket itdiler. On altı Şafer'inde Şaħn müderrisi ' Ali Ĥābī altmış aqça ile dārü'l-ħadīşe gidüp mübādele tarīķı ile bunlar Şaħn'a gelmişdür. On yedi Cumāde'l-ülā'sında Velī Efendi yerine Maġnisa kazāsı virilmiş idi. Kabūl itmeyüp ' azl-ı ihtiyār eyledi. On sekiz Şevvāl'inde nā-gām u nā-ümīd müddet-i ' azli medīd olup; **Beyt:**

Bī-derd iken dil güyyiā bir miġfer-i pūlād idi

Şimdi ħadeng-ı cevır ile tāc-ı ħalender kendidür.

Neşīdini tekrār iderek üftāde-i ħāk-i fenā ser-dāde-i şaħra-yı bekā olmuş idi. Mevlānā-yı merķūm şaħfe gerdān-ı esfār ' ulūm-ı fenn-i lūgate şedīdü'l-' itinā ve Terceme-i Kāmūs'a mübtelā idi.

El-Mevlā Tezkireci Tāce'd-dīn

Medīne-i Anqara'da perverde ve deryā-yı ' ademden ser-ber-āverde olup temhīd-i muqaddemāt-ı ' ulūm ve teşyīd-i mebānī-i manṭūq u mefhūm eyledük de āheng-i tarīķ-ı sa' ādet-refīķ ve devr u mecālis-i ders u taħķīķ eyleyüp, şeyḫü'l-islām şadrü'l-' ulemāü'l-a' lām Kāzī-zāde Efendi ħıdmetlerine intisāb ve feyz-i nazarları ile iktisāb-ı şeref-i bi-ħisāb itmiş idi. Toķuz yüz seksan üç tarīķinde mollā-yı merķūm def' a-i [532] şāniyede şadr-ı Rūm olduķda tezkirecilikleri ħıdmetinden mülāzım ve ba' z-ı medārisde müdāreseye müdāvīm olup kırķ aqça ile Silivri Medresesi'nden ma' zül iken biñ bir senesi Receb'inde Tarsūsī yerine Bergös'da Meħmed Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ dört Muħarrem'inde selefī yerine meşrūtası Fethiyye'ye taħrīk olındı. Sene-i mezbūre zī'l-ķa' de'sinde Baġdādī-zāde yerine Rodos fetvāsına gönderilüp kabūl itmemekle ' azl-i ihtiyār eyledi. Biñ sekiz Receb'inde Oħrili Ĥūsām yerine Edrine dārü'l-ħadīşi in' ām olındı. Biñ on Şa' bān'ında Ĥayre'd-dīn-zāde ' Abdu'llāh Efendi yerine Anqara fetvāsı tevcih olındı. On üç Şevvāl'inde ' azl olunup selefī i' āde-i mesned ārā-yı iftā vü ifāde kılındı. On beş Zī'l-ķa' de'sinde Kāra Ĥabīb yerine Burūsa'da Kāpluca Medresesi ' ināyet olındı. On yedi Cumāde'l-ülā'sında ' Abdu'llāh Efendi

yirine tekrār Anḳara fetvāsı tefvīz olındı. On sekiz hılālinde intikāl idüp manşıbı Anḳaralı Yahyā Efendi'ye virildi. Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i ḥālle meşhur feḳāhetde ser-efrāz şalāḥ u 'ıffetle mümtāz idi. Kırkdan ma'zül iken Bostān-zāde Efendi daḫı tezkirecilik ḫıdmetinde istiḫdām ve mazḫar lütf u in'ām itmişler idi.

El-Mevlā Meḫmed

Zekeriyyā-zāde dimekle muşḫūr ve rütbe-i iştiḫārı bu mertebeye maḫşürdür. Ṭarık-i Pür-tevfıḳde cilve-nümā ve ḫūşe çin-i ḫırman-ı fażl-ı 'ulemā olup Şeyḫü'l-islām Şun'u'llāh Efendi ḫāzretlerinden nā'il-i şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede müşteḡil-i ḫıdmet olduḫdan soñra kırk aḳça medreseden munfaşıl iken biñ sekiz Zı'l-ka'de'sinde 'Uşşāḳı-zāde yirine Ḥacı Ḥasan-zāde müderrisi olmuş idi. Biñ on Cumāde'l-ülā'sında Rıdvān Çelebi yirine Yeñi Nişāncı Medresesi'ne taḫrık olındı. On üç Rebi'ü'l-āḫır'inde Kerīm Çelebi yirine Zāl Paşa ḫāricine vāşıl oldu. On dört Rebi'ü'l-evvel'inde tezkireci Aḫmed yirine Ğāzanfer Aḡa pāyesine terfi' olındı. On yedi Zı'l-ka'de'sinde Helvācı-zāde yirine Şaḫn'a geldi. On sekiz Rebi'ü'l-evvel'inde Nevālī-zāde yirine İzmir ḫazāsı iḫsān olındı. On sekiz Cumāde'l-āḫire'sinde ḫāzı iken āmāl-i dünyeviden ḫazā-yı vaṭar ve nüzzār-ı nüzhet-gāh-ı cihāndan ḫaṭ' -ı naḡar eyledi. Manşıb-ı maḫlül İpekli Meḫmed Efendi'ye naşıb oldu. Mevlānā-yı merḫūm ṭalib-i intisāb-ı 'ulūm nıḳ nefis ü şāfi-ṭaviyyet olup ḫalkla mu'āmelesi makām-ı şadāḳatde temekkün ü teşebbüt ve yārān-ı ṭarīḫuñ anlar ḫaḳḳında aşl-ı ḫarār-dādesi *ḫuli'l-ḫayr ve illā feskuṭ*⁴⁵ emr-i vācibü'l-ımtisāli idi.

El-Mevlā Aḫmed

Vilāyet-i Aydın daḫilinde Kestel nām belde-i ma'müreden pedid ve kerden ve güş-ı isti'dādı ḫalī bend-i cevāhir-i dāniş-i vedid olup ṭarīḳ-i sa'ādet-refiḳi 'ilme kerem-i 'inān-ı 'azīmet ve bāb-ı erbāb-ı fezā'ilde kerden-i nihāde-i maḫām-ı ḫıdmet olduḫdan soñra şadr-ı 'ālī-ḫadr Ḳara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi ḫıdmetlerinüñ Ka'betü'l-iḳbāl-i āsitānelerine rüy-māl ve tezkirecilik cihetinden mülāzemetle taḫşil-i āmāl itmiş idi. Ḳarīne-i ḫāl menāzil rāh-ı tadrīsde efşurde pāyı neşib u firāz ve uzınca ova merḫalesinde efsurde-i vādī-i devr ü dırāz olmuş iken biñ dört Şevvāl'inde Ḥüsām Efendi yirine Sekbān-ı 'Ālī Medresesi'ne cāy-ı ārām itmiş idi. Biñ on Cumāde'l-ülā'sında imam-ı sultānī Cellād-zāde yirine Zal Paşa ḫaricine 'āric olmuş idi. Biñ on

⁴⁵ Hayır söyle, yahut sus!

bir Ramazān’ında Ḥasan Efendi yirine Ğazanfer Aĝa pāyesine terfī[‘] olındı. On iki Zī’l-ka[‘] de’sinde Mıŝr kazāsından Tāce’d-dīn mevlevīyyete vuŝul için taḥille ṭarīķı ile ol medreseye uĝrayup yine bunlar ibķā olındı. Biñ on dōrt Rebī’ü’l-evvel’inde Ğaragülmez Efendi yirine Ŗaḥn’a gelüp ol eŝnāda Müftī Muŝtafā Efendi birāderi Ğelebi kızı yirine Anķara kazāsı virildi, ķabül itmeyüp ‘azl-i iḥtiyār oldı. On altı Ŗafer’inde Sinān-zāde yirine teķrār Ŗaḥn Medresesi virildi. On yedi Ŗafer’inde ‘Ömer Efendi [533] maḥlūlinden Maĝnisa murādiyesine iŝāl olındı. On sekiz Ŗafer’inde ‘ālem-i āḥirete sefer kılup medrese-i maḥlūle ḥıŝmı Sinān Efendi’ye muķarrer kılındı. Mevlānā-yı mezbūr ŝalāḥ u ‘iffetle meŝhūr ‘ilm ü kemalde müŝārik-i emŝāl diyānet u ŝiyāneti vasil-ı derece-i kemāl idi. İstiķāmet ve emānetle ŝöhre-bend olmaĝın ekŝer-i kibar-ı istiḥdāma rāĝıb ve ķassām u nā’ib itmekle ṭālib olup mükerreren mizekker-i meṭālib olmaĝla tezkirecilik vaŝfı merḥūme ‘ilm-i ĝālib olmuŝ idi. Birķaç def’a tezkireci ve ķassām u dārü’s-salṭanada ķādī olan ḥükkām-ı kirāma nā’ib-i menāb ve kā’im-maķām olmuŝken kemāl-i tenezzühünden mazīķ-i muzāyikeken ḥalāŝ ve füŝat-ĝāḥ vüs’ate ṭarīķ-i menāŝ bulmamıŝdı. *Mine’llāhu te’ālā ‘aleyhi bi iḥsānihi ve edḥilehu fesīḥu cenāne*⁴⁶.

El-Mevlā Meḥmed Ŗānī

Diyār-ı Ğaraman’da Lārende nām ŝehr-i meŝhūrdan dārende-i ḥükm ḥümāyūn-ı vücūd ve be-didārende-i ŝān-ı ‘izzet niŝān-ı ŝühūd olmuŝ idi. Taḥŝil-i ‘ilm ü kemāle sālī ve ādāb-ı erbāb isti’ādāı murā’i olup mu’allim maķām-ı Selīm Ḥānī ‘Aṭā’u’llāḥ Efendi ḥıdmetlerinden mülāzemetle nā’il-i emānī olduķdan ŝoñra ķat’-ı merātıb-ı mu’tāde ile pāye-i erba’ine vāŝıl ve kırķ aķça ile Ḥāŝķöy’de Maḥmūd Paŝa Medresesi’nde munfaŝıl iken biñ bir Cumāde’l-āhire’sinde ŝadreyn-i fāzılın olan Bostān-zāde Meḥmed Efendi ve Ŗun’u’llāḥ Efendi ḥuzūrında imtiḥān-fermān olınup Nihālī Efendi ve Yavuz Efendi ile Hidāye’nüñ Kitāb-ı Cihād’ından oķıyup risāleler yazduķlarından ba’z-ı ŝu’arā bu beytle tertīb-i istiḥķāķların itmiŝ idi. **Beyt:**

Bil Nihālī, Yāvuz a’lā oķudı

Lakin ammā ķatı alķaķ Ŗānī

Neşr: Ğarīne-i ḥāl Nihālī Efendi ‘Oŝmān Paşa Medresesi ile ve Yavuz Efendi Ğasım Paşa Medresesi ile ikrām ve iclāl olunduķda bunlar daḥı māḥ-ı Receb’de Celeb

⁴⁶ Allah ona ihsan etsin ve onu ĝeniŝ cennetlerine dāhil etsin.

Mehmed Efendi yirine Tütü-i Laîf Medresesi ile taltîf ü teşrîf olındı. Biñ dört Zî'l-
hicce'sinde kabûl itmiyen Tace'd-dîn Efendi yirine Rodos fetvâsına naql olındı. Biñ
altı Rebî'ü'l-âhîr'inde Mantıķî 'Alî maḥlûlinden Şâm fetvâsı in'âm olındı. Biñ yedi
Şevvâl'inde Fenârî-zâde Maḥmûd Efendi maḥlûlinden Trâblus Şâm kazâsı tevcîh
olındı. Biñ sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde 'azl olup Nişâncı ḥışmı Şâh Efendi kâ'im-
maḥkâm oldı. Biñ tokuz Muḥarrem'inde Şûfî Mehmed Efendi yirine Mar'aş kazâsı
iḥsân olındı. Biñ on Rebî'ü'l-evvel'inde 'azl olup Hıalef-i sâbıqları Şâh Efendi
mesned-i ḥükümetini cây-gâh eyledi. Biñ on bir Zî'l-ka'de'sinde Ğazâlî-zâde yirine
Arzırûm kazâsı ile nâ'il-i merûm olmış idi. On üç Şafer'inde 'azl olup selefi i'âde
kılındı. On beş Rebî'ü'l-evvel'inde Anḳara'ya naql olunan Vildân-zâde yirine Amid
kazâsında karar-dâde kılındı. On altı Şafer'inde Gümişayak yirine Arzırûm kazâsına
naql olındı. On tokuz Şafer'inde intikâl eyleyüp manşib-ı maḥlûl mükerreren Nişâncı
ḥışmı Şâh Efendi'ye maḥaḥt-ı riḥâl oldı. Mevlânâ-yı merḳûm ḫâlib-i ma'ârif u 'ulûm
maḥlaşını taḥḳîḳ için nazma kâdir mazmûn-ı bedî'î beyza-i 'anḳâ gülçe-i 'amel-i
kimyâ gibi nâdir nîk-nefs ve nezihü'l-lisân ḥüsnü'l-aḥlâḳ ve kerîmü's-şân idi.

El-Mevlâ 'Abdu'llâh Feyzî

Tercemesi sebḳ iden Tursun Efendi'nün maḥdûm-kihterî 'Abdu'l-bâķî Efendi'nün
birâder-i ferḫunde-aḥterî Feyzî Efendi ḫıdmetleridür. Esâtize-i kirâmdan istifâze-i
envâr-ı ma'ârif u 'ulûm vecehâbize-i fiḫâm mecâlis-i 'ilmiyyelerinde istifâde-i
nevadir-i mantûḳ u mefhûm kılıp Şeyḫü'l-islâm naķib-i sâdât-ı kirâm Ma'lûl-zâde
Efendi ḫıdmetlerinden iktisâb-ı şeref-i mülâzemet ve müdârese-i 'aliyye-i 'ilmiyyede
Ḥâşiye-i Tecrîd ve Miftâḫ ifâdesine himmet eyledikten soñra kırḳ aḳça medreseden
ma'zûl iken biñ bir Cumâde'l-ülâ'sında Nişâncı Mehmed Paşa Medresesi temâm
olduḳda ibtidâ bunlar in'âm olındı. Biñ dört Şevvâl'inde İskender-zâde yirine
Edrineḳapusu pâyesine sâye şaldılar. Biñ beş Şevvâl'inde Ğanî-zâde Efendi Ḥâzretleri
yirine Ğazanfer Aĝa pâyesine taḥrîk olındılar. Biñ sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde 'Azmi-
zâde Efendi yirine Şaḥn-ı Şemâniyye'ye ḫırâm idüp biñ tokuz Zî'l-ka'de'sinde Muşlî
Efendi yirine Üsküdar'da Vâlide Sultân [534] Medresesi ile ikrâm olup biñ on
Şevvâl'inde 'Abdu'l-cabbâr-zâde Efendi yirine Ḳuds-i Şerîf kazâsı ile teşrîf olındı.
Biñ on bir Ramazân'ında Sa'dî-zâde Efendi yirine Bağdâd Dârü's-selâm kazâsına
naķille itmâm-ı merâsim-i ihtirâm olunmuşdı. On iki Zî'l-ka'de'sinde 'azl olup
'Abdu'l-mü'min Efendi mesned-nişîn ḫükümetleri oldı. On dört Zî'l-hicce'sinde Şarı
Ḥ'âce yirine Eyyûp kazâsına manşûb ve ḫükümet-i ḫavâşş-ı Ḳoştantiniyye zât-ı

melek-simâtlarına mensûb olmuş idi. On yedi Muharrem’inde selefi i’âde ve bunlar kûşe-i inzivâda karar-dâde kılındı. On sekiz Şevvâl’inde Yokyoğ Muşlihi’ d-dîn Efendi yirine mahrûse-i Üsküdâr hükümeti ile mazhar-ı ‘inâyet olmuşlar idi. On toğuz Cumâde’l-ülâ’ında kazâ-yı dîn-i vâcibü’l-edâ-yı cân ve ‘azm-ı riyâz-ı keşirü’l-hıyâz-ı cinân itmişler idi. Manşib-ı maḥlûl Nevâlî-zâde Sa‘ di Efendi’nün ‘ıkd-gerden-i cāhi ve Qazıçeşmesi kurbında Vâkı‘ ‘Âbid Çelebi Mescidi’nün ḥaremi kâlbüd-i nûranî-mesnedlerinün penâhı olmuş idi. Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i ‘ilmiyye ile meşhûr mü-şikâf-ı deḡâyıḡ-ı ‘Arabîyye ḡarîr-bâf-ı ḡaḡâyıḡ-ı edebîyye ‘ulûm-ı ‘uflîyenün çapûk-süvâr-ı meydânı fûnûn-ı naḡliyyenün râ’iz-i yek-rân-ı ḡurfe naḡl-i şabâ-cevelânı üslûb-ı taḡrîrde mâhir elsine-i şelâsede şî‘ r u inşâya ḡadir ḡüsn-i kitâbetde ḡalem gibi ‘alem-envâ‘-ı ma‘ârif u ‘ulûmda müselle-i ‘âlem idi. Âşâr-ı celilelerinden Kâfiye Şerḡi, Câmî’ye merfû‘âta mûntehâ olınca ḡaşıyeleri ve tefsîr-i şerîfe mûte‘allıḡ ta‘liḡâtı ve şürûḡ-ı Hidâye ve Miftâḡ’a kelimâtı vardır. Ferâ’iz-i Muḡsin-i ḡayserîyye’ye iḡtidâ eyleyüp lisân-ı Türkî’de nazm eylemişdür. Selîs u ḡoş-âyende nazmdur. Ba‘dehu şerḡ eyleyüp ifâ‘-ı merâm eylemişdür. Müfid ü muḡtaşar eşerdür. Mu‘cizât-ı enbiyâ‘-ı ‘izâm ‘aleyhimü’ş-şalavat ve’s-selâm ḡaḡḡında Türkî risâleleri vardır. Vâdisinde dil-nişîn ü mu‘teberdür. İmlâ‘-ı ḡucec-i şer‘iyye ve inşâ‘-ı şukûk-ı mer‘ibede mâhir olmaḡın taḡrîr itdiḡi şuver-i vaḡfiyye ve temessükât-ı taşvîr-i Mânî gibi bî-bedel ve ḡuddâm-ı muḡâkeme-i düstürü’l-‘ameldür. Üstâdân-ı fenn-i belagat-ı resmi üzere Risâle-i ḡalemiyye ibdâ‘ eylemişdür. El-ḡaḡḡ irâd eylediḡi ḡarâ’in u fıḡarât-ḡıta‘ât-ı yerâ‘a gibi maḡbû‘ ehl-i yerâ‘a ve derûnında merkûz olan me‘ânî vü nikât nâl-i ḡalem misâlince maḡmûn ve ince ḡayâl olmaḡın makbul-ı erbâb-ı şınâ‘ adur. Bu ebyât nuḡbe-i eş‘âr-ı dürer-barı ve numûne-i ḡüftâr-ı belâḡât şî‘âridur. **Şî‘r:**

Geçince reh-güzerinden o şāhi ḡübānum

Derīce-i lebūme geldi seyr içün cānum

Nice bir elde mey-i surḡla sāḡar ḡıtalum

Aḡ ḡül gibi arak nūş idelūm ter ḡıtalum

Neşr: Vâdi-i mu‘ammâda Mîro Şihâb gibi namdâr ve Emrî gibi per-gâr-ı efkâr-ı i‘câz-medâr olup rengin mu‘ammâları ḡül-i ra‘nâ gibi zîynet-i dest ü destâr-ı ehl-i i‘tibâr olmuşdur. Cümleden bu beyt-i meşhûrî simyâ-ḡâne-i evḡâm-zevi’l-efḡâm ve ḡül-i Şadd-berg nāmı ile zebân-zed-i enām olmuşdur. **Şî‘r:**

Derdüme dermân olurdu olsa ger iy serv-ğadd

Derde ğāyet derde ğāyet derde ğāyet derde ğadd

Neşr: Hey'et-i saṭr-ı mevzun-ı girih-ğiri mānend-i kilid-i endişe muḥtāc-ı tedbīr olup şanāyī' -i bedī' a ile yüz ism çıkar. Bir mu' ammā vü fetḥu'l-ğāzātında yazdukları risāle hem-ser şerh-i cennetü'l-esmā olmuşdur. Ḥaḳḳ'a ki ol beyt-i dilāvīzūñ ğüşāyiş-i ṭılsımāt-ı eşkālī manend-i daḡme-i Cemşīd ḡayretde 'uşşāḳ ve ğavṭa-i ḡıyāz-ı ḡayālī mişāl-i timsal-i ḡümām nüh-ṭāḳ efkār-ı müşkil-i ğüşāyan-ı āfāḳa sebeb-i istiğrak ve ḳader-i ma' ārif-i cez'iyede daḡı külliyyet kibri şāḡibi olup cem'-i efrād maḡāsın itmişler idi. Vişāle ve tezhīb ve cild-i bedī' ü't-tertib ibdā' ında rengin-taşarrufātı bā-ḡuşuş ṭarḡı mevzūn ve ṭarzı ğün-ā-ğün miştarlar iḡtirā' ında nāzık dil-nişin tekellūfātı var idi. Biñ on tārīḡinde birāderleri 'Abdu'l-bāḳī Efendi şülāşī meşādīrini tetebbu' u istiḳrā ṭarīḳi ile cem' eyleyüp dibāce-i belīḡa ile muşaddar bir eşer-i mu' teber ḳılduğda bunlar daḡı tāze resm ü bedī' ü'l-üslüb birkaç ḳıṭ' a miştar merğūba perdāḡt virüp müsteğidāne taḡrīk-i evtār-ı ḳānūn-ı hūner ḳılmaḡın sitem-i ḳarīfān-ı 'aşr dimişler idi. [535] Ḳıṭ' a:

Birbirine münāsib olmuşdur

Biri miştarcı biri maşdarcı

Ḥaḳ budur kim iki birāderler

Oldı 'ilm-i kitābınuñ ḡarcı

El-Mevlā Şücā'

A' māl-i Ḳaştımoni'den zḡhūr ve i' māl-ı mişḳale-i ictihādla şafḡa-i isti' dāden mücellā-yı nūr-ı şu'ūr idüp 'ulemā-yı 'aşr dāru'l-ifādelerine dāḡil ve devr-i mecālīs u meḡāfil iderek 'Aṭā'u'llāḡ Efendi ḡıdmetlerine vāşıl olup ṭoḳuz yüz yetmiş dōrt tārīḡinde vāḳı' teşrīf-i cülūdān iḡrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede fūnūn-ı nāfi' aya ḡıdmet eyleyüp ḳırḳ aḳça ile Burūsa'da Ḥançeriyye'den munfaşıl iken ṭoḳsan bir Zī'l-ḡicce'sinde 'Abdu'l-vehḡāb Efendi yirine Ḳāsım Paşa Medresesi'ne nā'il olmuş idi. Ṭoḳsan dōrt Receb'inde Küçük İşḡaḳ yirine Edrine dāru'l-ḡadīsinde müteşaddī-i neşr-i fezā'il olup biñ bir Zī'l-ka' de'sinde Bostān-zāde Meḡmed Efendi yirine dā'ire-i Şaḡn'a dāḡil olmuş idi. Biñ iki Şevvāl'inde Mortolos-zāde yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsı ile teşrīf olındı. Biñ dōrt Zī'l-ḡicce'sinde 'azl olup

‘İvaz Süleymānī cā-niṣīn-i ḥükümeti oldu. Biñ beş Zî’l-ka‘de’sinde kabülde mütereddid olan ‘Abdu’l-ḥalīm Efendi yirine mükerreren Kuds-i Şerif kazası tevcih olındı. Biñ altı Şevvāl’inde ‘azl olunup yirine Dügmeci-zāde dāmādı naşb olındı. Biñ sekiz Ramazān’ında ba‘z-ı nevāhī ilḥākı ve teftiş u taḥşil-i mal-ı mīri zāmimesi ile Tokat kazası mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. Biñ on Şa‘bān’ında ‘azl olunup manşib-ı mezbūr Kābil ‘Alī‘ye naşib oldu. On üç Muḥarrem’inde Şeyḫī Efendi yirine Yeñişehr kazası ile muḳzīyyü’l-merām oldu. Sene-i mezbūre cumāde’l-āḫiresinde Ğanī-zāde Efendi ḥazretlerinüñ yirine Selānik kazasına naql olunmuşdı. İki günden soñra yirinde ibkâ olunup Selānik Ayāşī Aḫmed Efendi‘ye tevcih olındı. On dört Cumāde’l-āḫire’sinde ma‘zül u maḳām ḥükümetine ‘Arab Sinān Efendi mevşül oldu. Sene-i mezbūre zi’l-ḥiccesinde ḥalefi yirine mükerreren i‘āde olındı. On beş Şa‘bān’ında ref olunup yirine Şun‘ī Efendi terfi olındı. On toḳuz Muḥarrem’inüñ altıncı günü yevm-i ḥamīside ḥamīs-i ecel mülk ü vücūdına terk-tāz u mürğ-ı rūḫı ‘azm-ı firār eyledi. Mevlānā-yı mezbūr şalābet u istikāmetle meşhūr zemān-ı tadrīs ü evān-ı kazasında ādāb-ı tarīḫ-i ‘ilmi mürā‘ı ve ḥalebe-i şalāḥ u sedādüñ merd-i şücā‘ı ‘ilm u kemāle meşārik-i emşāl icrā-yı aḫkām-ı şer‘iyyede bī-mişāl idi. Dāru’l-ḥadıṣ müderrisi iken Sultān Murād Ḥān evḳāfinuñ re‘āyāsını taḥrīr eyleyüp ilḥāk-ı kemāl-i istikāmet ü nezāhet ile teftiş ü tenḳir eylemişdür. Bu ḥaḳīr kâzī olduğum yirlerde defterlerine düstür el-‘amel ve maḳbül ü mu‘avel bulmuş idim. Beytü’l-muḳaddesde kâzī iken Şaḫretu’llāḫ ḳurbında iki manzara açmışdur. Ümīddür ki muḳābeledde mezārına cennetden revzene-i nūr ve manzara-i ḥūr açıla.

El-Mevlā Mehmed

Bursavī’dür. Berber-zāde dimekle şöhret-i şī‘ār idi. Ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemetle bekām ve merātıb-ı teraḳḳiyātla münāşib-ı tadrīsdan vāşıl-ı merām olup tiğ-i raḫşānı manend-i şemşir-i cihāngir-i ‘oşmānī tiz ü tebtiz olmağla. **Şi‘r:**

Tıraş itdi ser-ı a‘dā-yı bir bir tiğ-i ser tizi

Atañ fetḫ itdi kürsī-i bilād Berberistānı

Neşr: Mażmūnından nümüdār u müşikāf-ı deḳāyık-ı esrār olmuşdı. *El-ḥāletü ḥāzihi* Kırk aḳça medreseden ma‘zül ve şemşir-i ḫatīb gibi küşe-gir-i ‘uzlet u ḥumül iken biñ on sekiz Şa‘bān’ında Miḫālicili Maḫmūd maḫlūlinden Emrah Ḥāce Medresesi müyesser olmuş idi. On toḳuz Receb’inde intikāl eyleyüp yirine ‘Abdu’r-raḫmān

Efendi baş-ı seccāde-i iclāl eyledi. Mevlānā-yı merķūm dāhil-i [536] ‘idād-ı erbāb-ı rusūm silsile nāme müderrisinūñ zīveri Hüsrev-zāde Defteri’nūñ metn-i mıstarı idi.

El-Mevlā Sināne’d-dīn Yusuf

Hıttā-i Şām-ı cennet-meşām dāhilinde Anākya nām-ı şehir-i dilārāmda t̄baķa-i vücūd ber ser u hıl‘at şühūddur. Ber-rüy-māl-i t̄aķı nüh-revāķ eyyām itmiş idi. Taḥşil-i sermāye-i isti‘dād ve levāzım-ı tarīķ ‘ilmi i‘dād eyleyüp herfende fāyık ri‘āyete lāyık dānişmend-i bī-manend olduķda h̄‘āce Pādişāh-ı ‘Āle’l-penāh ‘Atā’u’llāh Efendi’nūñ mevā’id-i ‘ināyetinden nevāle-bend ve şeref mülāzemetleri ile behre-mend olmuşdı. Hāşiyeye-i Tecrīd ve Miftāh medreselerinde şafahāt-ı taḥķik u tevfiķi işlāh ve izāh itdikden sonra kırık aķça ile Burūsa’da Emīr Sultān Medresesi’nde ma‘zül iken biñ iki Şevvāl’inde ‘Abdu’l-mü’min Efendi yirine Murād Paşa müderrisi olmuşdı. Biñ dört Şevvāl’inde Emīn-zāde yirine Çorlu pāyesine terfi‘ olındı. Biñ yedi Muḥarrem’inde şadr-ı Rūm’dan mütekā‘id Kāra Çelebi-zāde Hüsām Efendi yirine Burūsa Sultāniyyesi’ne taḥrik olındı. Sene-i mezbūre zi’l-ḥiccesinde Saķız kaķası teklif olup kabul itmedükte yirinde ibķa olındı. Biñ sekiz Cumāde’l-ülā’sında Nefs-zāde Efendi yirine Hāzreti Eyyūb pāyesine naķl olındı. Sene-i mezbūre zi’l-ḥiccesinde Nihālī Efendi yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Biñ toķuz Cumāde’l-ülā’sında kaķul itmeyen Niksārī-zāde yirine Yeñişehr kaķası ile muķzīyyü’l-merām olmuş idi. Biñ on Şafer’inde Edhem-zāde Efendi yirine Maġnisa kaķasına tebdil olındı. On Ramazān’ınūñ selḥinde ‘azl olup Şerīki Ḥayre’d-dīn-zāde ‘Abdu’llāh Efendi cā-nişin olmuşdı. On üç Cumāde’l-ülā’sında Çelebi Efendi yirine Filibe kaķası tevcih olındı. Sene-i mezbūre şevvālinde ‘azl-i selef-i bahirü’ş-şerefleri i‘āde olındı. On dört Cumāde’l-āḥire’sinde Şücā‘ Efendi yirine mükerreren Yeñişehir kaķası virilmiş idi. Sene-i mezbūre zi’l-ḥiccesinūñ evāḥirinde ref‘ olup selef-i ḥalef ve maķām kaḍimi ile müşerref olmuş idi. On yedi Şevvāl’inde Tāce’d-dīn Efendi yirine Amid kaķasında neşr-i meḥāmid itmişler idi. On toķuz Rebī‘ü’l-evvel’inde ref‘ olup mansıb mezbūre Baġdād kaķasından Kaḗaragülmez Efendi tebdil olındı. İki aydan sonra gelürken medīne-i Kaḗseriyye’de intikāl ve dāru’l-üns-i ḗudse isti‘cāl eyledi. Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr āşinā-yı deryā-yı ‘ulūm ‘arabiyye zebāndān rumūz-ı fūnūn-ı edebiyye aķrānı miyānında emşāl-i ‘arab gibi ma‘lūm u ‘ālem ve ka‘b-ı şāmiḥ ‘ilm ü ‘irfānla mümtāz-ı müselleḗ kemmiyyet-i yerā‘a-ı berā‘a ile ḥayāl-i ḥalebe-i esb tāzi gibi sābık-ı meydan-ı fażl u kemāl idi.

El-Mevlā Muştafā

Tercemesi sebķ iden Kefe müftisi ara S leym n Efendi'n n maħd m kihteri ve ara 'Abdu'r-raħm n Efendi'n n birader-i h nerverid r. Bezl-i serm ye-i isti'dadıyla 'ilm   kem lden n 'il-i v ye-i mur d olduğda ivi-z de Efendi h dmetlerinden m l zemetle v şil-ı k m ve k m-ş m r şafha-i mer m olup Vezir-i A'zam Sin n Paşa  sit nasine intim  itmekle ş h-ı şecere-i ikb li ar n-n m  olmuş idi. ırk akça ile vezir-i mezb r n Yeņişehir'de olan medresesinde ma'z l iken toğuz yüz toğsan Ramaz n'ında Malėara'da olan medreseleri tem m olup ibtid  bunlara in' m olındı. Biņ bir Şevv l'inde bir deri Şeyh  Celebi yirine Fetħiyye'de ihd ş itdükleri medreseye naql olındı. Biņ  c Zi'l-ka'de'sinde selefi yirine Tevekkül eşmesi urbında olan medreseye taħrik olındı. Biņ beş Muħarrem'inde yine anlar yirine meşr tası olan İsmih n H nım p yesine terfi' olındı. Sene-i mezb re cum de'l- l sında ab l itmeyin il Haydar yirine Mar'aş az sı müyesser oldu. Biņ altı Şevv l'inde Gelibolu  zisi Bikesi Efendi ile m b dele-i manşib eylediler. Biņ sekiz Şafer'inde 'azl olunup Moll -z de Şems Celebi  'im-i ma m hükümetleri oldu. Biņ on Reb ' 'l-evvel'inde Moll  Şeyhi yirine Tebriz az sı tevcih olındı. On bir Muħarrem'inde 'azl u i'z c [537] ve yirine Sir c Efendi v şil-ı v ye-i ibtih c ılındı. Sene-i mezb re zi'l-hiccesinde N mi Efendi yirine Rodoscu ilh k  ile mükerreren Gelibolu az sı 'in yet olındı. On iki Ramaz n'ında ş kileri gelmekle ref' olunup manşibi La'li Celebi'ye naşib oldu. On  c Receb'inde Ğin yi Efendi maħl linden ayseriyye az sı mahal-i hükm   imz sı ılındı. On dört Şa'b n'ında 'azl olunup H km  Efendi h kim olmuş idi. On beş Cum de'l- l 'sında vezir-i ' li himmet Şadr-ı A'zam Derviş Paşa'nun c me-h ne-i ş h ne-i 'in yetinden Hüsrev-z de yirine uds-i Şerif az sı ile teşrif olunmuş idi. Vezir-i mezb r mazhar-ı ahr-ı ahram ni olduğda bunlar daħı kem gerde-i r h-ı em ni olup sene-i mezb re ramaz nında 'azl bi-heng ma m btel  ve selefi ibk  olunmuş idi. On toğuz Reb ' 'l-evvel'inde arag lmez yirine Bağd d-ı d ru's-sel m h k meti ikr m olındı. Sene-i mezb re ev hirinde  zi iken teslim-i nadine-i m h r-ı ruqb  ve 'azm-ı na'im-i d ru's-sel m-ı uqb  itmişler idi. Manşib-ı maħl l Tefvik -z de Em n Efendi'ye rev  görildi. Mevl n -yı mezb r aħl k-ı hüsne ile meşh r g ş de-ıtab' u ħand n-r y rind na-meşreb u laife g y hoş şoħbet ve ehl-i 'işret esir-i y r n u meft n cem'iyyet idi. G ş de baħtlıėı bir mertebede idi ki "Mar'aş az sından tekmil-i edevat-ı k mrev ni itdükden soņra yigirmi beş biņ filori ile ma'z l oldum" diyü naql iderdi. Ma'ah z  şarfında ifr t ve aħzında mu' mele-i

evsât muḳarrer idi. Manşıb-ı mezbûrdan ile'l-ân ol mertebenüñ nişfi belki rub'ı bir ferde müyesser olmadığı muḳarrerdür. Meddü'l-ömri muzâyâka görmemiş ve ğam didikleri kâfiri bilmemiş idi.

El-Mevlâ Mehmedâ Zâkî

Nâ-ficetü'l-misk-i vücûd-ı mes'ûdı deşt-i Kıbcaḳ'dan bedîd ve nergis-i şehlâ gibi zîver-i çemen-i şuffe-i dâniş-i vedîd olup gonçe-şifat-ı cüzdan-ı ders-i 'ilm ü 'irfânla dâhil-i meḫâfil ve Kefe lâlesi gibi Zâkî nisbeti ile şöhre-bend-i miyân-ı emâşil olmuş idi. *El-ḫaletü-hazîhi Şi'r:*

Geh nâfe-şifat ile der ü deşti mu'atḫar

Geh gonçe gibi gülşene gel zînet-i bâğ ol

Neşr: Mazmûnı üzere devr-i medâris-i ehl-i dâniş ve seyr-i meclis-i erbâb-ı bîniş eyledikten sonra Şeyḫü'l-islâm Ebû's-su'ûd Efendi âsiḫânesine intisâb ve şeref-i mülâzemetlerin iktisâb eyleyüp medâris-i 'aliyye-i 'ilmiyyede dâ'ir ve ri'âyet-i merâsim-i ifâdede hem-ser-i misl-i sâ'ir olmuş idi. Kırk aḳça medreseden ma'zûl iken Egri seferinde rekb-i sultâniyye mülâzemet eyleyüp biñ beş Muḫarrem'inde Muşli Çelebi yirine taḫille ḫarîḳi ile Sinân Paşa müderrisi olup Ramazân Efendi yirine Kefe fetvâsına naḫl olındı. Ba' dehu künc-i 'azl u inzivâda ḫarâr-dâde ve manşıb-ı mezbûra selefî i'âde olındı. Biñ on iki Cumâde'l-ülâ'sında Ramazân Efendi'nüñ hilâl-i vücûdı mütevâri-i gamâm-ı ḫamâm olduḫda manşıb-ı mezbûr mükerreren bunlara in'âm olındı. **Mışra':**

Geçdi ramazân irdi yine 'id-i emânî.

Zemzemesiyle nevâ-sâz-ı meclis-i kâmurânı iken biñ on Rebî'ü'l-âḫir'inde gülü fişârî-i mergle beste-dem ve gāvḫa-ḫor-ı deryâ-yı 'adem olmuş idi. Manşıb-ı maḫlûl Vize müftîsi Kefeli Muştafâ Çelebi'ye virildi. Mevlânâ-yı mezbûr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhûr müftî-i müşkil-guşâyı enâm ve ol diyârda muḫallid ḫ'âş u 'avâm idi. Naḫl olunur ki biñ beş târiḫinde vâḳı' Egri seferinde 'asker-i İslâm'a ḫıdmeti ve kemal-i şecâ'atı zuhûr iden Hân-zâde Feth-Girâ-yı Cengîzi feth-i tâbûrdan sonra birâder mihterî Gâzî Girây ḫân yirine Kıırım mülkine ḫân olmuşken mu'ayyeni olan Çağla-zâde mesned-i şadâratdan ref' olunduḫdan sonra Vezîr-i A'zam İbrâḫîm Paşa ta'aşşub idüp ḫân ḫadîmi ibḫâ itmiş idi. Feth-Girâ'yuñ âdemleri rikâb-ı hümayun-ı Mehmed

Hānī'ye ref' -i ruḳ' a idüp hilāf-ı rızā-yı vezīr ḥaṭṭ-ı hümāyūn ile maḳāmında taḳrīr itdürüp işāl itdiklerinde 'asker-i Tatar iken şaḳ olup nizā'a mü'eddī olmuş idi. Tarafeynüñ vekīlleri Kefe ḳāzīsī ḥuzūrında murāfa'a olup Ḳāzī Efendi Ğāzī Girāyuñ berātından mu'ahḥer ḥaṭṭ-ı hümāyūn ḳāt'ıyyü'l-mufāde i' timād idüp tenfīz-i murād itmişken Azākī Efendi [538] *Elḥaṭṭu bi-şebbhu'l-ḥaṭṭ*⁴⁷ mażmūnını düstūru'l-'amel ḳılıp "Diyārımızda müte'ārif ü meşhūr tuğrālu menşūrdur." diyü berat-ı sulṭānī mi' vel-i 'aleyh olmaḳ üzere iftā eyledikde Fetih Girāy maḡlūb ve maḳhūr olup ğadr-ı birader-i pūr-āzer ile şavb-ı cenāna revāne olmuş idi. El-ān mātem-i Siyāvūş gibi ol diyārda ḥuzni bākī ve māye-i melāl-i şehri vü āfākīdür.

El-Mevlā Muştafā

Kefe diyārından zuhūr ve kesb-i sermāye-i 'irfān için şarf-i naḳd-i vaḳt-ı eyyām-ı şuhūr idüp Şeyḥü'islām Ḳāzī-zāde Efendi ḥıdmetlerinden mülāzim ve medāris-i celile-i müdāreseye müdāvim olmuş idi. Ḳırḳ aḳça medreseden ma'zül iken biñ on iki Şa'bān'ında 'Abdī Efendi maḥlūlinden Ca'fer Ağa ḥāricine 'āric olmuş idi. On üç Ramazān'ında Şems Efendi yirine Vize fetvāsına naḳl olındı. On yedi Cumāde'l-ūlā'sında Azākī maḥlūlinden Kefe fetvāsına terfī' olunmuş idi. Biñ yigirmi ḥudūdunda intikāl eyleyüp manşib-ı mezbūr Şeyḥ İbrāhīm Efendi maḥdūmına virildi. Mevlānā-yı merḳūm sime-i 'ilm u şalāḥla mevsūm sāde dil ve şāfi ṭaviyyet müselle-i pākīze niyyet idi.

El-Mevlā Mehmed

Vilāyet-i Rūmili'nden Piriştine nam ḳaşabadan zuhūr idüp İpek ḳaşabasında neşr ü nemā bulmaḡla İpekli dimekle meşhūr olmuş idi. Kirm pīle-i tab'-ı nükte senci nesc-i evtār-ı efkār-ı 'ilmiyyede i' māl ve taḥşil sermāye-i fażl u kemāle Ḥarīrī-yāne iştiḡāl eyleyüp Şi'r:

Heyhāt en-taşile'l-'anākibe billezi

*Nesīcet enāmīlehā zera'l-eflāk*⁴⁸

⁴⁷ Yazı yazıya benzer.

⁴⁸ Heyhat! Örumceklerin, parmakları feleklerin zirvesini dokuyan zāta ulaşması ne kadar uzaktır.

Neşr: Mazmûnında nümüdâr olan şadr-ı ‘âlî-ğadr Mollâ Aḥmed Efendi Âsitânesi’ne intisâb ve şeref-i mülâzemetleri ile iktisâb-ı feyz-i bî-hisâb itmiş idi. Ba‘z-ı bekâ‘-ı ‘ilmiyye-i müdâreseye meşğûl ve kırk aqça medreseden ma‘zûl olup biñ bir Muḥarrem’inde Zeynî Çelebi Medresesi elli aqça ile ibtidâ bunlara i‘tâ olındı. Biñ altı Receb’inde Sa‘dî-zâde yirine Ḥaydar Paşa Medresesi’ne taḥrik olındı. Biñ yedi Ramazân’ında Vezîr-i A‘zam İbrâhîm Paşa Dîvân’ında Yeñi ‘Alî Paşa müderrisi Vaḥyî-zâde Efendi ile maṭlab-ı müzâkere iderek birbirlerine ḥarf atmışlar giderek Ḥarîrî gibi maḳâmâtı uzatmışlar bi’l-âḥere muḥâreveleri muzârebeye ve muşâcereleri muḥârebeye mü’edda olup mücevvezeleri birbirine ṭoḳınınca numûne-i yek-â-yek hamle-i gürz ü teşâdüm kûh-ı demâvendü’l-berz olmuş idi. Bu vaz‘-ı nâ-maḥal ma‘lûm-ı şadr-ı ecel olduqda ‘azl ile ta‘zîr ve medrese-i Ḥaydar Paşa’da Ḳaraca Aḥmed Efendi cây-gîr kılınmışdı. Biñ sekiz Şa‘bân’ında ḥalefi yirine medrese-i mezbûreye i‘âde olındı. Biñ on Rebî‘ü’l-âḥîr’inde İsmâ‘îl Efendi yirine Üsküdâr’da Meḥmed Paşa pâyesiyile terfî‘ olındı. On üç Cumâde’l-ülâ’sında Aḥî-zâde Maḥmûd Çelebi yirine Siyâvuş Paşa Sultânî pâyesine vâşıl On dört Rebî‘ü’l-evvel’inde İmâm-zâde yirine Şaḥn’a nâ’il olup on altı Şafer’inde Köse Maḥmûd yirine İzmir ḳazâsına vâlî ve ser-eḫrâz-ı mevâlî olmuş idi. On yedi Rebî‘ü’l-âḥîr’inde ‘azl olunup Nevâlî-zâde Zîyâ’e’ddîn Efendi cā-nişîn oldu. On sekiz Cumâde’l-âḥîre’sinde Zekerîyyâ-zâde maḥlûlinden mükerreren İzmir’e ḳazî oldu. On ṭoḳuz Ramazân’ında ma‘zûl ve Kecdehân ‘Abdu’llâh Efendi ḥâkim-i şerr‘-i resûl oldu. Ol eṣnâda manşib-ı ḥayâtdan mün‘azil ve ‘âlem-i şühûddan munfaşıl oldu. Mevlânâ-yı mezbûr şiddet ü ḥiddet ile meşḥûr murâ‘î merâsim ḥâkim-i ḥâsim idi. Belde-i İzmir’de mizmâr-ı iştihârî ‘âlem-gîr olup ḳubbe zûr nâ-nâm şaḳînüñ şarîr-i ḥâme-i ḥûkûmetle şaḳlîğın diñdürmiş ve âvâze-i devr baş te’dîbî deste çûb kelle kûb her dem gibi niçe ser-keşleri siñdürmüş idi. Mollâ-yı mütercimüñ ḥil‘at-i i‘tibâr-tırâz ve seyr-i maḳâmât-ı nevâ-yı iştihârına bâ’iş-firâz olacak Meḥmed Çelebi nâm bir maḥdûm-ı maḥbûbü’l-kulûb maḳbûlü’ş-şemâ’îlî zuhûr itmişdi ki *meşelü’l-muṭarrızü’l-ḥarîri meşelü’l-muṭarrızü’l-ḥarîr*⁴⁹ mazmûnını müzekker [539] şâḥîb zuhûr olacağı zâhir idi. Şeyhü’l-islâm müftîü’l-enâm Yaḥyâ Efendi ḥazretlerinden mülâzemetle fâ’iz ve ‘aded-i i‘tibârî ‘aḳd-i şâliş ve râb‘î ḥâ’iz olup merâtıb-ı ‘âliyyeye kerem-i ‘inân-ı himmet ve girân-ı rikâb-ı‘azîmet iken, biñ otuz ṭoḳuz târîḥinde raḥş-ı bed-râm-ı eyyâm ḥaṭâsı ile üftâde-i ḥâk vetev-sen-içarḥ-ı gûsiste-licâm-ı ilkâsı ile helâk olmuş idi. İcmâl-i ḳışşa Ḥarem-i Ḥâş-ı Sultânî ağaları

⁴⁹ İpekli kumaşların dikimiyle uğraşanlar da ipek gibi olurlar.

ile ihtilâf ve sünbül ü gül gibi itilâf u inbisât üzere olmağın birgün silâhşorlar ile cirîd oyunına hâzır ve bâzice-i eyyâma nâzır olup bunlara dağı terîd-i cevelân ve cilve-i miyân meydân-ı teklif olınuğda **Beyt:**

Câme-i gül-gün-ıla olmış o şeh eşheb-süvâr

Şan nesim-i şubh-ıla gül-berg-i ra' nâdur gider

Neşr: Mazmûnı nümâyân olur qarîne-i hâl zeyn-i zerrîn âf-tâb-ı dırağşdan cüdâ ve haylûlet-i küh-ı pür-şükûh ile hâşıl olan zıll-i zâ'il gibi bâlâ-yı rağşdan üftâde-i zîr-i pâ ve güsterde-i rû-yı şahrâ olup ser-beser a' zâsı hûrd ve gâltân-ı istibrağ-ı cenân olmağla dâhil-i 'idâd cerd-i merd olmış idi.

El-Mevlâ İbrâhîm

Şudûr-ı devlet-i Selîmiyye'den olan Hıbbî Mollâsı dimekle ma' rûf Meğmed Efendi'nün ferzend-i dil-pesendidür. Evlâd-ı 'ulemâ-yı şî'âr ve deşârî ile mu' allim ve kâbiliyet-i şan'at-ı mevrûşe ile meşhur-ı 'âlem olduğda âheng-i hareket ma' hûde-i erbâb-ı isti' dâd ve mu' allim-i mağâm sultânı Sa' de' d-dîn Efendi Âsitânesi'ne istinâd eyleyüp şeref-i mülâzemetle ber murâd olmış idi. Tokuz yüz toğsan beş senesi hılâlinde Sirâc Efendi yirine Hüsrev Kethüdâ müderrisi olup sene-i mezbûre şevvâlinde on ağça terağki ile hâric rütbesine nâ'il olmış idi. Biñ iki Şevvâl'inde 'azl olup medresesi Mollâ Şeref 'Acemî'ye teklif olınuğda kabûl itmeyüp yirinde iğbâ olındı. Biñ üç Receb'inde Ayâşî Ağmed yirine Üsküdâr'da Meğmed Paşa Medresesi tevcîh ve pâye-i Şahn'la terfiye olındı. Biñ beş Cumâde'l-âhire'sinde Poğur Şâlîh yirine Hâşeki pâyesine tağrîk olındı. Biñ yedi Şevvâl'inde Nevâlî-zâde Ziyâ Çelebi yirine Şahn-ı Şemâniyye'de kevkeb-i tâli' i rûşenâ oldı. Biñ sekiz Rebî' ü'l-evvel'inde Küçük İşğak yirine İzmir kazâsı virilüp kabûl itmemekle 'azl-i ihtiyâr eyledi. Biñ on bir Muğarrem'inde 'Alî Çelebi-zâde yirine altmış ağça ile tekrâr Şahn'a gelmiş idi. On iki Cumâde'l-ülâ'sında selef-i bâhirü's-şerefi yirine Sultân Selîm-i Qadîm Medresesi ile tekrîm olındı. On dört Cumâde'l-âhire'sinde 'Alî Beg-zâde İbrâhîm Efendi yirine Süleymâniyye müdârisinüñ birine terfi' olındı. On beş Rebî' ü'l-âhir'inde Vağyî-zâde yirine Haleb Şehbâ kazâsı cevelan-geh-i eşheb-i i'tibârı kılındı. On altı Zî'l-ka' de'sinde 'azl olup manşıbı Manav Hidâyet Efendi'ye 'inâyet olındı. Biñ yigirmi Rebî' ü'l-âhir'inüñ evâğirinde intikâl ve riyâz-ı kudse irtiğâl eyledi. Merğûm-ı merğûm dâhil-i 'idâd- meğâdim-i Rum ħalîm u selîm müşfik u kerim idi.

El-Mevlā Feyzu'llāh

Zīver-i şahā'if-i Şakā'ik-ı Nu'māniyye ve reste-i sīlk 'ulamā-yı Devlet-i Süleymāniyye olup Şām kazāsından mütekā'id iken toköz yüz altmış bir Şafer'inde merākī dāru'l-ḥulūda müteşā'id olan Aḥmed Efendi merḥūmuñ maḥdūm pesendide-evşafidür. İsm-i şerīfleri Muştafā iken Şun'u'llāh ḥazretleri ile hem 'aşr hem pāye olmağın nām-ı nişānda hem reng ve ism ü resmde deng-a-deng olmağ çün Feyzu'llāh isminü ihtiyār ve Feyzī maḥlaşımı māye-i iştihār kılmış idi. Toköz yüz elli tārīḥinde verā'-ı kāf 'ademden şahrā-yı vücūda vāz'-ı kadem kıilup taḥşil-i 'ulūm ve tekmil ādāb-ı erbāb-ı rusūm itdikden soñra Şeyḥü'l-islām üstādu'l-'ulamāyu'l-'allām Ebū's-su'ūd Efendi ḥazretlerinüñ menhel ifādelerine vürūd pertev-i āf-tāb-ı 'ināyetiyle zerre iken işbāt-ı vücūd eyleyüp, yetmiş üç salih ḥılālinde vākı'-ı növbette şeref-i mülāzemete nā'il olmağla. **Şi'r:**

Defterinde nāmımız bulduğ bugün cānānenüñ

Olmadın gördük hele kaydın dil-i dīvānenüñ

[540] **Neşr:** Mazmūnına mūmāşil ve ser-bülend-i emāşil olmuşlar idi. İbtidā yigirmi beş aqça ile Ḥāce Ḥātun Medresesi'nde iḥyā-yı merāsim ba' dehu pāye-i şelaşın ve erba' in ile icrā-yı aḥkām müvāsım kıilup kırk aqça medreseden ma' zül iken, toköz yüz seksan iki Zi'l-ka' de'sinde 'Abdu'l-kerīm-zāde yirine Edrinekapusı ḥarici ile şağar-ı i' tibārī bi ism olmuş idi. Seksan dört Muḥarrem'inde Rüstem Paşa Medresesi ile selef-i sālīfe ḥalef ve ḥareket-i mişliyye tarīkesi üzere qarīn-i şeref olup seksan yedi Muḥarrem'inde Mevlānā-yı mezbūr 'aḫabince Mihrümāh Sultān pāyesin cāy-gāh idüp sene-i mezbūre şevvālīnde A' rac Seyyidī Çelebi yirine Şahn-ı Şemāniyye'ye sāye-i iclāl şalmış idi. Toқsan bir Zi'l-ḥicce'sinde Ḥasan Beh-zāde yirine Sultān Selīm-i Qadīm dāru'l-ifādesine nā'il, toқsan dört Şevvāl'inde Cenābī Efendi yirine Süleymāniyye rütbesine vāşil olup, toқsan sekiz Zi'l-ka' de'sinde Ḥasan Ketḥūdā-zāde yirine Medīne -i Ḥaleb kazāsı ile fā'iz-i maḥlab oldılar. Toқsan toқuz Cumāde'l-āhire'sinde 'Arab-zāde Efendi yirine Mekke-i Mūkerreme kazāsına naql olup gitmedüklerinde Duḫadīn-zāde Efendi taḥlīf ve bunlar 'azl-i bī-hengām ile ta'nīf kılandı. Māh-ı recebinde manzūme-i aḫvālī qarīn-i iltiyām ve Ma' ruf Efendi yirine ḥākim-i Dımaşqu'ş-şām oldılar. Elf kāmīl Muḥarrem'inde Beg-zāde Efendi yirine Mışr-ı Qāhire'ye tebdil ve āf-tāb-ı 'ālem-tāb gibi burc-ı sa'ādete naql u taḥvīl olındı. Biñ bir Cumāde'l-āhire'sinde ref' olup maḫām-ı ḥükümetlerine Ma' ruf Efendi terfī' kılandı. Biñ yedi

Şafer'inde Rıdvān Efendi yirine taht-gāh-ı Edrine'ye vālī olup, biñ sekiz Receb'inde 'uzlet-güzin ve Ebu'l-meyāmin Muştafā Efendi mesned-nişin 'izz ü temkīn oldu. On bir Zī'l-ħicce'sinde Dāmād Efendi yirine Ğalaṭa ħükümeti ile teslīt kılındı. On iki Cumāde'l-ülā'sında Kemāl Efendi yirine İstanbul kazāsına naql olındılar. Sene-i mezbūre zī'l-ħiccesinde 'azl olunup yirlerine ħālen Şeyḫü'l-islām ruknu'l-'ulamāyu'l-'allām Yaḫyā Efendi ħazretleri ħākim oldu. On üç Cumāde'l-ülā'sınıñ on beşinci günü Kemāl Efendi yirine Anaṭolı şadrına pīrāye baḫş olup, sene-i mezbūre Şa'bān'ınıñ yigirmi ikinci günü Es'ad Efendi yirine evc-i burc şadārat-ı Rūm'da kevkeb iḳbālleri āf-tāb dirahş olmuş idi. Sene-i mezbūre zī'l-ħiccesinüñ yigirmi sekizinci günü vazīfe-i emşalle müteḳā'id ve ol maḳām-ı refi'a Anaṭolı şadrında ħalef-i ḳā'izü'ş-şerefleri olan Yaḫyā Efendi ħazretleri müteşā'id oldu. On ṭoḳuz Zī'l-ḳa'de'sinüñ on ṭoḳuzuncı günü Kemāl Efendi'nüñ def'a sālīşesi yirine Anaṭolı şadāratını ḳabūl idüp tesviye-i umūr-ı māverāü'l-baḫrilere meşḡūl olmuşken, biñ yigirmi Cumāde'l-ülā'sınıñ selḫinde āf-tāb 'ömri vāşıl derece-i zevāl ve naḳş-ı dil-firīb-i manşib ve cāh-ı nümüne-i zıll-ı ḫayāl olup ṭa'ne-i ṭā'ūnlar ve gerdan-ı 'alāyık-ı cihān ve yirine Aḫī-zāde Ḥüseyn Efendi ħazretleri şadr-ı 'ālīşān olmuş idi. Zencirliḳuyı ḳurbında vāḳı' ḳāyın ataları Ma'lūl-zāde Efendi mezārı civārında medfūndur. Mollā-yı vālā-cenāb-ı merḳūm deryā-yı fasīḫuy ir-recā-yı 'ulūm kān-ı gevher-i ḫaḳāyık-ı 'Arabiyye mū-şikāf-ı ḫarīr-bāf-ı deḳāyık-ı edebiyye şafḫa-i sīnesi mecmū'a-i ḳavānīn-i dīvānū'l-edeb ve zebān-ı 'uḳde gūşası ḫāmil esrār-ı lisānū'l-'arab ḫizāne-i ḫāfızası muḫafaza-i 'avā'id u fevā'id belki ḳā'idet-i mülk ḳavā'id olup baḫr-ı şāmil ve ferd-i kāmīl idi. Kendilerden mesmū' dur ki Anaṭolı şadrı iken 'arza girdiklerinde Pādişāh Sulṭān Aḫmed Ḥān ḳā'im-maḳām şadr-ı a'zam olan Şarıḳcı Muştafā Paşa'nıñ ba'z-ı cerāyini zıkr eyleyüp ḳatli ḫuşuşın istiḡsār eyledükde şadr-ı Rūm olan Es'ad Efendi te'dīb ü naşīḫat ile cevāb virüp Feyzū'llāh Efendi Pādişāh'ıñ ḳaşdına vāḳıf ve murād-ı şerīfleri ḳatli idüğine 'arif olup refiḳi ḡāfil iken eliyle pādişāha işāret ve taḫrīk şemşir ḳahra delālet idicek dil-ḫ'āh pādişāha muvāffıḳ olmaḡla şadr-ı Rūm'a lāyık görmişler idi. Bu ḫaḳīr evā'il-i ḫālede şeref-i telemmuzları ile müteşerrif ve deryā-yı feyz-i nā-mütenāhilerinden muḡterif olmuşdum. Ḥaḳḳ ki baḫr bī-kerān 'ilm ü 'irfān [541] ve enbān-ı kirāme-i 'ömr gibi 'ummān bī-pāyān idi. Be-taḫşīş fūnūn-ı 'arabiyye eşeddi intisābı ve uşūl u tefsīrden vāye-i nişābı var idi. Te'lif u taşnīf semtine iltifātları olmayup himmet-i aḫkām mebāni-i fūnūn ve ḫıfz-ı ḳavā'id ve zabt-ı mesā'il-i mefrūz u mesnūn ṭutmışlar idi. Fetāvā-yı Ḳāzī Ḥan'a fihrist yazup 'alā-tarīḳi'l-istiṭrād nā-maḫal zıkr olunan mesā'ile işāret ve maḫallinde taḫrīre bezl-i'ināyet itmişlerdür. Kitāb-ı mezbūreden intifa' ḳaşd

idenlere nāfi‘ ve zīver-i mücelledātü mecāmi‘ dūr. El-sine-i şalāsedde eş‘ārı ve müretteb ü mükemmel Dīvān-ı Belāgat-şi‘ārı vardır. Cümleden Kınālī-zāde ‘Alī Efendi‘nün Kaşide-i Lamiyye-i Mülemme‘a’sına nazīresi vardır. ‘Arabī ve Fārsī ve Türkī ebyāta hūsn-i imtizāc virmişdür. Maṭla‘ı budur: **Şi‘r:**

Yā şāhibī hanīnī ilā-şāhibi’l-cemāli

İçtedde şevku menzilehu fāştedde’l-cemāle⁵⁰

Bu eş‘ār-ı münteḥab-ı güftārı dūrer-bārlarıdır

Güzer-gāh-ı cihān cāy karar olmadığın bildük

Anuñ-çün her gice bir tekyenüñ mihmānyuz cānā

Bāde-i nābla bahş itdigini eyledi gūş

Qabdan qaba qodı qahveyi dün qahve fūrūş

Bülbül egerçe āteş-i ‘ışq-ıla oldı kül

Yüz sürmege qomaz yine pāyine şāḥ-ı gül

Şāḥn-ı çemende gonçe-i gül üzre yāsemen

Gūyā ki tıflu aqzın açarlar nebāt-ıla

El-Mevlā Meḥmed

Qahramān-ı ḥānedān-ı ‘Oşmāni ve āşaf-ı dīvān-ı Süleymānī İbrāhīm Paşa‘nuñ kethüdāsı ve cümletü’l-mülk-i devlet bī-beqāsı olan Ḥasan Kethüdā‘nuñ maḥdüm ercümendi ve ferzend-i dil-bendidür. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan taḥşil-i ‘ilm u kemāl ve tekmiil-i fūnūn nāfi‘ aya *kemā-yenbaği* iştiğāl idüp Şeyḥü’l-islām Ebū’s-su‘ūd Efendi ḥıdmetlerinden mülāzemetle bekām ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyye ile maḥzar-ı ikrām olup, toquz yüz seksan dört Cumāde’l-āhire’sinde Qurd-zāde yirine kırk aqça ile Eski İbrāhīm Paşa Medresesi’ne vāşıl ve seksan yedi Muḥarrem’inde Qāf Efendi yirine Rüstem Paşa Medresesi’ne ve sene-i mezbüre Şevvāl’inde selef-i sālifi yirine Mihrümāḥ Sulṭān pāyesinde mesned-i efrüz-ı fezā’il olmuş idi. Seksan toquz

⁵⁰ Ey dostum, güzellik sahibini o kadar özledim ki ona kavuşma arzum şiddetlendi. Ne olur güzelliği bana doğru çek.

Cumāde'l-āhire'sinde Şaçlı-zāde Yılcıncık yirine Şahn-ı Şemāniyye'ye hırām, toğsan iki Şevvāl'inde Remzi-zāde yirine Süleymāniyye rütbesi ile taḥşil-i merām, toğsan beş Şevvāl'inde Cenābī Efendi yirine Edrine Selimiyyesi ile kesb-i 'izzet ü ihtirām itmiş idi. Toğsan sekiz Rebī' ü'l-evvel'inde Su' üdi Efendi yirine Haleb şehbā kazāsına terfī' olup sene-i mezbūre zi'l-ka' desinde Bostān-zāde Muştāfā Efendi Şām-ı şeref-i encāma naql ile tevķir u tevķī' olunmuş idi. Toğsan toğuz Cumāde'l-āhire'sinde ma' zül ve Ma' ruf Efendi şāhib-i manşib-ı maḥlül oldu. Biñ üç Muḥarrem'inde Kethüdā Muştāfā Efendi yirine mükerreren Şām-ı şerif hükümeti ile teşrif olındı. Sene-i mezbūre zi'l-ka' desinde 'azl olup selefi i' āde olındı. Biñ beş Şafer'inde Seyrek-zāde yirine Selānik kazāsı ile maḳziyyu'l-merām olmuş idi. Biñ altı Şevvāl'inde Ğalaṭa ḳāzisi olan Bostān-zāde maḥdūmı Meḥmed Efendi ile mübādele-i manşib eylediler. Biñ yedi Şa' bān'ında Burūsa kazāsına tebdil ve Burūsa ḳāzisi Kemāl Efendi Ğalaṭa'ya naql u taḥvīl olındı. Sene-i mezbūre şevvālinde 'azl olup Kınalı-zāde Ḥasan Efendi mesned-i hükümetleri ile tebcil olındı. Biñ sekiz Şa' bān'ınıñ muntaşısında Kemāl Efendi yirine şāniyen Ğalaṭa'ya ḥākim ve esbāb-ı şevketi müterākim olmuş idi. Biñ toğuz Zi'l-ka' de'sinde ref' olup maḳāmlarına Muẓaffer Efendi terfī' olındı. Biñ on Şevvāl'inde şālişen Ğalaṭa maḥkemesinde ḳarār-dāde ve ḥalefi yirine i' āde ḳılındı. Biñ on bir Şafer'inde [542] Ḥaydar Efendi yirine Üsküdār kazāsına naql olındı. On iki Şafer'inde 'azl u iz' āc ve manşib-ı meḥlül Nişāncı-zāde Efendi'ye māye-i ibtihāc ḳılındı. On üç Zi'l-ḥicce'sinde Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine rābi' ān Ğalaṭa kazāsında murabba'-nişin-i mesned-i hükümet olmuş idi. On dört Zi'l-ḥicce'sinde munfaşıl ve manşib-ı mezbūre-i Şerif Efendi vāşıl oldu. Vazife-i taḳā' üd ile suḥba-i şumār-ı eyyam-ı leyān ve 'ilm u 'ibādete kerem-i iştiḡāl iken, biñ on yedi Cumāde'l-āhire'sinde Celeb Meḥmed Efendi yirine arpalık ṭarīķi ile Gelibolı kazāsı 'ināyet olındı. Biñ yigirmi Receb'inde marāz-ı tā' ündan riḥlet ve riyāz-ı ḳudse-i 'azimet eyleyüp manşib-ı maḥlül 'Abdu'l-ḳādir Efendi'ye naşib olmuş idi. 'Āşık Paşa Cāmi' i ḥaremindedir. Mevlānā-yı mezbūr meḳārim-i aḥlāḳla meşhūr 'ilm u faẓiletde meşārik-i emşāl şehā vü keremde ḥātem gibi bī-mişāl pīr-i şāliḥ sa' ādet-mend-i müfliḥ idi.

El-Mevlā Muẓaffer 'Iyānī

Tercemesi sebḳ iyleyen Haleb müftisi 'Alī Efendi'nün ferzend-i dil-bendi ehl-i 'ilm ve şā' ir 'Iyānī Efendi'dür. Zevraḳ-ı sa' yu ictihād ile deryā-yı 'ilm u 'irfāna sefer ḳılıp taḥşil-i sermāye-i faẓl u kemāl için ḡavṭa-ḡāh-ı iştiḡalde gevher-i maḳşūda zafer bulup

meydān-ı baḡş u cedelde şāhib-i kuvvet vefr ve ḡalbe-i muḡāverede manşūr u muẓaffer olduḡda ṡarīḡ-i ‘ilme ḡazanferāne ḡurām ve Ma‘lūl-zāde Naḡīb Efendi āsitānesinde devresin itmām eyleyüp şeref-i mülāzemetle bekām olmuş idi. Medāris-i ‘ilmiyyede bi-ḡasbi’l-isti‘dād merātīb-i i‘dād gibi rütbe-i cāhın müstezād iderek kırḡ aḡça ile Kepenekci Medresesi’nden munfaşıl iken, ṡoḡuz yüz ṡoḡsan dōrt Şa‘bān’ında Ḳuş Yaḡyā Efendi yirine Maḡmūd Paşa Medresesi’ne vāşıl olmuş idi. Elf kāmīl Ramazān’ında selefi yirine Eyyūp pāyesine nā’il olmuş idi. Biñ üç Cumāde’l-āhire’sinde Viḡvīḡek Efendi yirine Şahn-ı Şemāniyye’de bār-ḡuşā-yı feẓail olmuş idi. Biñ dōrt Şa‘bān’ında ‘Abdu’l-cabbār-zāde yirine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olındı. Biñ beş Cumāde’l-āhire’sinde Memik-zāde yirine Süleymāniyye’lerden birine ferş-i seccāde-i ifāde ḡılmış idi. Biñ yedi Cumāde’l-ūlā’sında Ayāşī Aḡmed Efendi yirine Ḥaleb ḡazāsı iḡsān olındı. Biñ sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘azl olunup manşıbı Ḥaydar Efendi’ye müyesser oldı. Biñ ṡoḡuz Zi’l-ḡa‘de’sinde Ḥasan Ketḡudā-zāde yirine Ḡalaṡa ḡazāsı tevcīh olındı. Biñ on Şevvāl’inde ‘azl olunup selefi i‘āde olındı. On üç Rebī‘ü’l-āḡir’esinde ‘Abdu’l-‘azīz Efendi yirine şāniyen Ḡalaṡa ḡazāsı olmuşlar idi. Māh-ı cumāde’l-ūlā evāḡirinde ṡursun-zāde ‘Abdu’l-bāḡī yirine maḡrūse-i Burūsa’ya naḡl olındılar. Māh-ı şa‘bān evāsıṡında ma‘zūl olup ḡālā Şeyḡū’l-islām olan Ḥüseyn Efendi ḡazretleri ferş-i seccāde-i ḡükümet eylediler. On yedi Şa‘bān’ında Zeyne’l-‘ābidīn Efendi yirine Edrine ḡazāsı taḡtū’z-zilāl-i ḡükmi-ı imzāsı olup, on sekiz Cumāde’l-āhire’sinde munfaşıl ve ol maḡāma Bostān-zāde Yaḡyā Efendi vāşıl olmuş idi. Vazīfe-i teḡā’üd ile küşe-nişīn-i ḡumūl ve edā-yı vezā’if ‘ilm u ‘ibādete meşḡūl iken, biñ yigirmi senesi ḡilālinde terk-i cihan-ı fānī ve ‘azm-i na‘īm-i cāvidānī itmişler idi. Dāḡil Sūr’da Keskin Dede Meḡābiri’nde medfūndur. Mevlānā-yı merḡūm firīfte-i rüsum-ı ‘ulemā-yı rüm ‘ilm ü ma‘ārifde emşālī ile meşārik zu‘munca merd-i meydan-ı me‘ārik ‘arz-ı kālā vü temeddü ḡemā’il pīr-i şāliḡ sāde dil idi. Lāf da‘vā-yı ‘ilm u ‘adālet dā’imā şī‘ārı ve ‘ibārat-ı bī-meze-i ṡarīḡ zamime-i evrād u ezḡārı idi. Kendülerden mesmū‘ u faḡīrdür ki “V’allāhi ehl-i ‘ilmin ve ḡazī şerīḡ didüklerini ḡulaḡumla işitmişümdür. Seḡā vü ni‘met-ḡüzārılıḡda daḡı kimseden pāy-ı kem getürmemişümdür. Ḥattā bu gice muḡliş-ḡāneden sekiz fānūs ḡıḡdı. Nihāyet ikisi işkenbe idi.” diyü teşekkür iderdi. Maḡāle-i Şucā‘iyye’si ḡod-ı mecmū‘alarda meşṡūr u zebān-zed-i cumḡurdur ve bi’l-cümle tuḡfe-i ‘ālem pīr-i ferruḡ-dem idi.

Tercemesi sebķ Hüsrev-zāde Muştafā Efendi'nün ferzend-i ercümendidür. Hāne-zād-ı 'ilm ü 'irfān ve kabīl-i nakş-ı taḥkīk ü iķān olmağın i'māl-i meleke-i Ḥudā-dād ve ikmāl u kemāl sermāye-i isti'dād eyleyüp, Hāce Sa'de'd-dīn Efendi ḥıdmetlerinün şeref-i mülāzemetlerini ḥā'iz ve ṭarīķ safā-yı refiķde bir kaç pāyeye fā'iz olduğdan soñra kırķ aķça ile Burūsa'da Aḥmed Paşa Medresesi'nden ma'zül iken, biñ dört Receb'inde Sa'dī-zāde yirine Ḥaydar Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ altı selefi yirine Rüstem Paşa Medresesi'ne ḥareket eylemiş idi. Biñ sekiz Zī'l-ka'desinde yine anlar yirine Mihrümāh Sulṭān pāyesin cāy-gāḥ eylemiş idi. On bir Ramazān'ında Yaḥyā Efendi yirine Şaḥn-ı Şemāniyye'ye ḳudūm idüp, on iki Zī'l-ka'de'sinde Seyyid-zāde yirine İzmir ḳazāsı 'ināyet olunmuş idi. On üç Receb'inde 'azl olup Nevālī-zāde Ziyā Efendi cāy-gīr oldu. On dört Cumāde'l-āhire'sinde 'Abdu'l-kerīm Efendi yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsıyla talṭif olındı. On beş Cumāde'l-ülā'sında Vezīr-i A'zam Dervīş Paşa ḡadri ile 'azl olup manşıbı 'Abdu'r-raḥmān Efendi birāderi Muşlī Çelebi'ye virilmiş idi. Vezīr-i mezbūr mazḥar-ı ḳahr-ı ḳahramānı olduğda muntaşif şehr-i ramazānda ḥalefi ref' olup maḳāmında mānde olmuş idi. On altı Şafer'inde Ḳırbac 'Oşmān Efendi yirine Tırāblus Şām ḳazāsına naḳl olup ḳabūl itmedükde 'azl-i iḥtiyār itmiş idi. On sekiz Şevvāl'inde Şarı Hāce yirine Eyyūp ḳazāsına manşüb oldu. Biñ yigirmi Rebī'ü'l-āḥir'inde ma'zül ve yirine Yoḳyoḳ Muşliḥi'd-dīn mevşül oldu. Ol eşnāda vedā'-ı cihān-ı fānī ve 'azm-i dāru'l-na'im-i cāvidānī eyledi. Merḥūm-ı mezbūr aḥlāḳ-ı ḥüsne ile meşḥūr yārān-ı ṭarīķuñ şoḥbet-i resmiyyelerine cān u dilden ṭaleb ve şadr u cenāḥ-ı i'tibārında daḳīķa şinās merātib-i ṭarīķa kemal-i i'tināsından menāşıbuñ ḳadri ḳıraṭ ḳıraṭ ma'lūmı ve endāze ve mi'yār ve pür-kār ile meḳādīr-i revātib-i 'ilmiyyenün ehl-i hubr-i rüsūmı rütbe-i muvaşşile ve ḥareket-i mişliyye taḥkīķinde bülbül gibi pür-bülbül silsile-i devriyye tertibinde noḳta-i süveydā-yı derdini medar-ı per-kār-ı devr u teselsül medāresün her seng-i binası banında cevher-i cāndan berter ve 'arabī ḳapularu ebvāb-ı 'ulūm-ı 'arabīyeye hem-ser belki ṭarīķuñ ḥırsınuñ bī-mesāsı ḥacer-i mükerrem ile hemseng ve iksīr-i ekber ile dengā deng olup fi'l-cümle nuḳz-ı ḳā'ideye ruḥşat virmez ve merāsım-i ṭarīķden taş ḳoparmaz idi. Zemānında vāḳı' olan silsileleri üstād-ı aḥter-şinās gibi yevm-i vuḳū'ı belki sāt-i taḥvīli ile zabṭ eyleyüp ṭarīḥlerinde daḳīķa-i fevt itmemiş idi. Ol bā'ışdür ki bu ḥaḳīr daḥı iltizām-mālā yelzem ve tecdīd-i aḥkām-ı takvim-i pārine iḳün izā'at-ı cilfe-i ḳalem ḳılmışdur. **Beyt:**

El-Mevlā Celāl

Ḳaramanīdür. Maḫrūse-i Burūsa' ulemāsından nā' il-i emānidür. Yegān-zāde dimekle meşhūr ve māh-ı Celālī gibi terbiyyete ezhār-ı ma' ārif ile zebān-zed-i cumhūrdur. 'Ale'l ḫasbū'l-'āde hareket ve ba' z-ı eşrāfdan iḫrāz-ı şeref-i mülāzemet eyleyüp ḳaṭ' -ı merātīb ' izz ü iclāl ve kırk aḳça medreseden devr u dırāz-ı infişāl üzere iken, biñ on bir Şafer'inde Bālī Efendi yirine Beşiktaş' da Sinān Paşa Medresesi i' tā olındı. On iki Zī'l-ḳa' de' sinde Ḥızır Efendi yirine Seyyidī Ġāzī fetvāsı virilüp ḳabūl itmemekle her biri manşibında ibḳā olındı. On beş Zī'l-ḳa' de' sinde medresesi Ḥalebli Ebūbekr-zāde Meḫmed Çelebi'ye virilüp ğarażi ḳaṭ' -ı pāye olmağın Mısr ḳazālarından birine naḳl olunup bunlar maḳāmında cāy-ğir olmuş idi. On altı Zī'-ḳa' de' sinde ' Ömer Efendi yirine Selānik fetvāsına naḳl olunup ḳabūl itmedikde ' azl-i iḫtiyār eyledi. Ol silsilede intizam-ı rişte'-i aḫvāline infişām gelmeyüb Zā' ifi-zāde yirine Muştāfā Paşayı Atıḳ Medresesi'ne ' ināyet ve üç def' a ḫamle-i ḫaṭā geçüp şadme-i kel-le kab-i ' azlden şiyānet olındı. On yedi Cumāde'l-ülā'ında Tāce'd-dīn Efendi yirine Burūsa' da ḳapluca pāyesine vāşıl ve soñ mi' rācı ol rütbe-i nāzile-i bī-ḫāşıl oldu. [544] biñ yigirmi Receb'inde arzū-yı nūr-ı cemālle civār-ı ḳudse intikāl ve rüy-māl-i dergāh-ı zū'l-celāl eyledi. Medrese-i maḫlūle Büyük Menteş-zāde'ye virildi. Mevlānā-yı mütercim-i ma' ārif-i celīle ile mu' allem, ' ulūm-ı ' Arabiyye'ye şedidü'l-intisāb ve fūnūn-ı edebiyye de mālīk-i nişāb olup, ' Arabī nazma ḳudreti ve emşāl u eş' ar-ı ' Arab ile mūmāresetī var idi. Mağdūr-ı rüzgār ve felāket zede-i felek-i ğaddār idi.

El-Mevlā Bostān

Anatoli eyāletiniñ maḳar-ı vilāyeti olan belde-i Kütahya'dan berüz ve rüz-be-rüz cevāhir isti' dādın āf-tāb-ı fūrüz idüp emāşil-i emşalle muḫāvere ü mufākehe ve ' ulemā-yı ' aşr ile münāzara ü müşāfehe iderek Şeyḫü'l-islām Şun' u'llāh Efendi ḫazretleriniñ Bostānsērā-yı ifādelerine dāḫil ve şeref-i mülāzemetlerine nā' il olmuş idi. Medāris-i ' ilmiyyede aḫḳām-ı mebāni-i ' ulūm ve tecdid-i du' āyim-i mantūḳ u mefhūm idüp, kırk aḳça medreseden ma' zül iken, biñ on üç Cumāde'l-āhire'inde Çavuş-zāde Efendi yirine Pāpāsoğlı müderrisi olmuş idi. On yedi Zī'l-ḳa' de' sinde Mūsā Efendi yirine Murād Paşayı ' Atıḳ ḫāricine taḫrik olındı. On ṫokuz Ramazān'ında

⁵¹ Ey ömrünü heba eden kişi, tembel ve başıboş bir şekilde yaşayıp duruyorsun.

Muḥarrem Efendi yirine Edrine'de Üc Şerefeli pāyesine pāy-ı himmet ҡomıř idi. Biñ yigirmi Receb'inde intikāl idüp Cāmi' i ' Atīķ'den Ƙara Süleymān pes-mānde-i bostān ile kāmuran oldu. Mevlānā-yı merķūm tālīb-i iķtinā-yı şemerāt-ı 'ulūm şālīḥ ü şāfi fū'ād-mü'min-i pāk i' tīķād idi.

El-Mevlā Nuru'llāh

Maḥrūse-i Edrine ҡurbından ẓuhūr ve ҡaşaba-i Bergos'da ҡat' -i menzil-i dūr-ā-dūr sinin u şuhūr itmişdür. İstifāza-i şu'ā' -ı 'ilm ü ma'ārif ve tenvīr-i mübāḥiř-i leṭā'if u zerā'if idüp, ba'z-ı 'ulemānuñ südde-i sa'ādetinde 'ākif ve muvaķķaf-ı 'izzet u iķbālinde vāķıf olmağın şeref-i mülāzemetle bekām ve meşā'il-i hidāyetle tārīķ-i tedişede kām-ı şumār-ı ihtimām olup, ҡırķ aķça ile Mollā Şeref Medresesi'nde ma'zül iken, biñ on sekiz Cumāde'l-ülā'sında Beñli Hüsāmoğlı Şeyḫi Çelebi yirine Burūsa'da 'İsā Beg müderrisi olmuş idi. Biñ yigirmi Şa'bān'ında lem'a-i vücūdı şarşar-ı fenā ile mübtelā-yı intifā olup medrese-i maḥlūle ile Defter-dār Yahyā Müderrisi Müte'accim Efendi'nün ḥaķķ-ı ri'āyeti ibķā olındı ve çerāğ-ı efrūḥte-i ḥāzret-i Mollā olmağla nūr-ı 'alā nūr maẓmūnı ile hüveydā ve *vez'ü's-şey fi-maḥalle*⁵² mefhūmı rüşen u peydā ҡılındı. Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i belāhetle meşhūr şenādīd-i mu'āyene-i rüzgārdan ve kevkeb-i demdār gibi iştiḥār bulan envārdan idi.

El-Mevlā Mehmed

Devlet-i Murādiyede İstanbul ķāzisi iken devlet-i nā-pāyidār-ı cihāndan hārib vehilal-i vücūdı verā'-ı perde-i 'ademde ġārib olan merdüm-i dīde-i a'yān Nāzır-zāde Ramazān Efendi merḥūmuñ maḥdüm-ı Celilü'l- ma'şeri ve nūr-ı sevād-ı nāzīridür. Vālide tarafından Seyyid-i şaḫīḥü'l-neseb ve maḥdüm-ı Celilü'l-ḥasebdür. Tokuz yüz seksan ḥudūdında ser-nihāde-i āsitān-ı 'āli-penāh vücūd ve secde-güzār-ı leyletü'l-ķadr ķudret-i şühūd olmuş idi. Çeşm-i 'ibreti sevād-ı midād ile iktiḥāl ve mukāḥḥalle-i küḥlü'l-cevāhir-i sūtūr ile tenvīr-i dīde-i bāl eyleyüp Ḥāce Sa'de'd-dīn Efendi'den mülāzemetle iḥrāz-ı āmāl ve ҡırķ aķça ile ba'z-ı medāris-i celīlede ifāza-i 'ilm u kemāl itdikden soñra üç seneye ķarīb-i küşe-nişin-i 'uzlet olmuşken, biñ yedi Zi'l-ķa'de'sinde Hidāyet Efendi yirine Ḥayre'd-dīn Paşa Medresesi 'ināyet olındı. On bir Şafer'inde Aķçalı Bekir Efendi yirine Sinān Paşa Medresesi revā görildi. On üç Şa'bān'ında Hışm Yahyā Efendi yirine Edrineķapısı pāyesine terfi' olındı. On beş Şa'bān'ında Sinān-

⁵² Bir şeyi yerli yerine olması gereken yere koymak...

zāde yirine Cerrāh Meḥmed Paşa Ḥalīlesi Gevher Ḥān Sultān pāyesine taḥrīk olındı. [545] on altı Zī'l-ka'de'sinde 'Uşşākī-zāde yirine Şahn'a geldi. On yedi Zī'l-ka'de'sinde Şems Efendi-zāde yirine Üsküdār'da vāqı' Vālide Sultān Medresesi iḥsān olındı. On tokuz Cumāde'l-ülā'sında Şeyḥī Efendi yirine Yeñişehr kaçāsı ile maḳẓıyyu'l-merām olmış idi. Biñ yigirmi Şa'bān'ında kaçāsı ḥālinde intikāl idüp manşıb-ı maḥlūle 'Abdu'l-kerīm Efendi muḳẓıyyü'l-āmāl olmış idi. Merḥūm-ı merḳūm, maḥdūm-ı fütüvvet-rüsūm edip ü vecih şālīḥ ü nezih ḥoş ṭab' u şāfi ṭaviyyet merdūm-i pākīze ḥaslet idi. Üsküdārī Maḥmūd Efendi ḥazretleri vālidelerinden mülāzım olmaḡla manzūr-ı 'ināyetleri ve maẓhar-ı şu'ā'-ı āf-tāb-ı terbiyetleri olmış idi.

El-Mevlā Maḥmud

Tercemesi sebḳ iden 'Abdu'l-kerīm Efendi'nüñ maḥdūm-ı edībī 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'ūf Efendi merḥūmuñ rebībīdür. Tokuz yüz yetmiş tokuz senesinde cilve-sāz-ı şaḥīfe-i vücūd ve ruḥşat yāfte-i meclis-i şühūd olmış idi. Sinn-i temyīze vāşıl ve dā'ire-i erbāb-ı isti'dāda dāḥil Ḥāce Sa'de'd-dīn Efendi ḥıdmetlerinüñ şeref-i mülāzemetine nā'il olduḡda bi-ḥasbi'l-merātīb taşarruf-ı menāşıb iderek, kırk aḳça medreseden ma'zūl iken, biñ on üç Cumāde'l-āhire'sinde Köse Sinān yirine İbrāḥīm Paşa Medresesi'nde şaḳl göstermiş idi. On altı Cumāde'l-ülā'sında Taşköprü-zāde Aḥmed Çelebi maḥlūlinden Sinān Paşa Medresesi'ne ḥareket eyledi. On yedi Zī'l-ka'de'sinde Muḥarrem Efendi yirine Sinan Paşa Sultānī pāyesine terfī' olındı. On tokuz Ramāzan'ında Tokuz-zāde Şeyḥī Çelebi yirine Edrine pāyesine taḥrīk olındı. Biñ yigirmi Ramāzān'ında ḥāşıl 'ömri berbād-dād u ḥāk-i laḥde ser-nihāde oldı. Medrese-i maḥlūle 'azl olınan selefī Şeyḥī Çelebi'ye muḳarrer kıldı. Merḥūm-ı mezbūr meḥāsin-i aḥlāḳla meşḥūr memdūhu'l-fa'āl maḥmūdu'l-ḥişāl yārān-ı şafā ile enīs, ḳavābil-i rüzgār ile celīs ḥalīm u selīm maḥdūm-ı kerīm idi.

El-Mevlā Yaḥyā Aḥī-zāde

Devlet-i Meḥmed Ḥānī'de şadr-ı dīvān-ı 'Osmāni olan şadru'l-'ulemāi'l-'alām üstādı ve üstādü'l-enām Aḥī-zāde 'Abdu'l-ḥalīm Efendi ḥazretlerinüñ maḥdūm-ı kerīm melek-i ḥişāli ve nev-bāve-i nihāl-i ferḥunde-i zılālīdür. Tokuz yüz seksan iki tārīḫinde meclis-efrūz u şühūd ve şem'-i nūr-efşān-ı encūmen-i vücūd olmış idi. Şu'ā-yı baḡt u sa'ādet cebin-i ḥālinde peydā ve lem'āat-ı rüşd u necābet şaḳḫa-i bālinde hüveydā olup, eşer-i 'ırāḳ atābā vü ecdād zamīme-i isti'dād-ı mader-zād olmaḡın māh-ı nev

gibi zaman-ı alilde bedr-i kamil ve cedvel iken bar-ı fa'iz'l-cedivil olmu idi. *El-halet hazih* nesim-i tevfi-ı ilah ile asb'l-'ade areket ve kar arzsın pur-gevher ah-var fail u ikmet kılup eyh'l-islam Bostn-zade Efendi azretlerin debistan-ı ifadelere dahil ve nazr-ı 'inayetleri ile ser-bulend-i emsil oldudan ora eref-i mulazemetlerine na' il oldu. Ba' dehu sermye-i zat-ı melek-simtlar kemltdan edy zekt-ı lazım ve mehdim-i udr-ı kiram-ı resmi zere ifa'-ı a ri'ayetleri mteattim oldu da bi alt senesi Cumde'l-l'sında 'azl olınan Moll adk yirine ibtid medrese-i mebnye-i Sinn Paa fer-i seccde ifadelere lyk gorildi. Bi sekiz Cumde'l-l'sında Pir 'Al Efendi malulinden Medrese-i Hn-ah du-ı iclllere tekye-geh kıldı. Sene-i mezbre z'l-a' desinde Nevl-zade Ziy elebi yirine Medrese-i Hekiyeye lem'at-ı ifazeleri ile ruen olup, bi on Reb''l-ir'inde Hidyet Efendi yirine hn-ı emnyeye 'inayet olundu. On bir Ramazn'ında erif Efendi yirine skdr'da v' Valide Sultn Medresesi ile kamuran olup, on c Cumde'l-l'sında 'Al elebi-zade yirine medaris-i Suleymnyeye'den birine sye-gster-i ders u tak olup, on be a'ban'ında Niksr-zade [546] yirine maaba-i daru'l-adide itmam-ı devr-i menzil-i tark itmi idi. On sekiz Reb''l-evvel'inde Ba Efendi yirine Mr-ı ahire kmeti ile ncm-ı ikbl zahire ve rayet-i icll zahire olmu idi. Bi yigirmi a'ban'ında 'ilm-i i'tibr nign ve gl-berk-i net ezn 'azl u iz'acla dier gn olup 'Al elebi-zade Efendi mesned-niin kmet ve a'im makm adr-ı er'at olmu idi. Cnib-i berden İstanbl'a gelrken merhale-i m'dan rehzen-i ecel sed-rh-ı merm eyleyp ehr-i evvlde rz-ı dil-furz ayt m'a ve medet 'mri encma iridi. ubr-ı liinde medfundur. Merm-ı merm, madm-ı me'al rusm b-ı fazil ve nal-i giranbr-ı elvan-ı feza' il idi. nki valid-i mcidleri tarafından Mua Sa'd Efendi'ye fid ve taraf-ı mder ferunde-i aterden 'amd-ı neseb Ebu's-su'd 'mdi cenblarna a'id olmala sermye-i sa'adet-i musa'id ve sa'id-i u'a'-ı necbet-i mu'azid idi. Tavif-i zat-ı eriflerinde ne mertebe ira olınsa mbalaa-i u'arya aml olınma reva ve bu airn madm-ı stad olmaın araz-ı ta'aub fehm eylemek la'k u seza degildir. Hemna *atelehu zekaten*⁵³ mazmn zere feza'il u kemline urr ile teb olanlardan idi. em'yeye ve alemiyeye tarzında 'Arab ina ile Bariyeye'si vardur.

El-Mevl Mutafa

⁵³ Zekas onu ldrd.

Halîmî mahlaşı ile meşhûr ve Yumurta Vâ' izi demekle zebân-zed-i cumhûrdur. Taḥşîl-i bizâ'a-i 'ilmiyye ve 'azm-i tarîk-i tâ'ife-i 'aliyye eyleyüp Şeyhü'l-islâm Nakîb Efendi hizmetlerinden iḥrâz-ı şeref-i mülâzemetle ve ba'z-ı medârisde ḥasbû'l-istitâ'a müdâreseye himmet eyleyüp kırk akça medreseden ma'zûl iken, biñ bir Ramazân'ında Rûmeli eyâletinden ma'zûl Sâ'atci Ḥasan Paşa inşâ eylediği medrese, ibtidâ bunlara i'tâ olındı. Biñ beş senesinde mütekâ'id olan Manav 'Alî yirine İznîk'de Süleymân Paşa pâyesi iḥsân olındı. Biñ sekiz Şevvâl'inde Burûsa'da Ḥançeriyye müderrisi La'li Aḥmed Çelebi ile mübâdele-i manşib eylediler. Biñ toḫuz Zî'l-ka'de'sinde fâriğ olup medresesi Zû'n-nûn Efendi'ye virildi. Biñ on Şafer'inde Bosna kazâsı zümre-i kuzâtdan Rıdvan Efendi'ye virilmişken tekrâr mevleviyyet olup bunlara 'inâyet olındı. On bir Şafer'inde 'azl olunup manşibi Celeb Meḥmed Efendi'ye virilmişdi. Bir kaç gündün sonra yirinde ibkâ ve toḫm-ı 'adâleti mükerreren ol ser-zemîne ilkâ olındı. On iki Zî'l-ka'de'sinde tekrâr ma'zûl ve maḳâm-ı ḥükümetine sâlifü'l-zîkr Celeb Efendi mevşûl oldı. On üç Ramazân'ında Gümişayaḳ yirine Tırâblus Şâm kazâsı ile ikrâm olındı. On beş Şafer'inde Çasnî Çeş tâzyâne-i 'azl u iz'âc ve manşib-ı mezbûr Kırbaç Efendi'ye mâye-i ibtihâc oldı. On toḫuz Rebî'ü'l-âḫir'inde serdâr-ı kişver-güşâ Vezîr-i A'zam Murâd Paşa def'a-i aḫîrede diyâr-ı 'aceme sevk-ı şîrân-ı ecem kılınudıḳda Ordû-yı Hümâyûn kazâsını iḥsân itmiş idi. Biñ yigirmi Şafer'inde Ca'fer Efendi yirine Kuds-i Şerîf kazâsı ile teşrîf olındı. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında kazâ-yı beytü'l-muḳaddes İstanbul'ı 'Alî Efendi'ye virilüp ol eṣnâda beyzâ-i vücûdı şikest ve zenzeme-i iştiḫârı pest oldı. Mevlânâ-yı merḳûm muḳallid-i erbâb-ı ma'ârif u 'ulûm zenzeme-i iştiḫâr-ı zenzemi ile meşhûr u ma'ḥûd ṭurfekârân-ı 'âlemden ma'dûd idi. Mervîdür ki dânişmendliği zemânında ba'z-ı ḥâne-zâd çelebilere intisâb için bâ' iş-i zuhûr daḡal bâzân-ı riya pîşe olan şüret-i 'iffet ü şalâḫ ile nuşḫa-i he'yetin işlâḫ idüp meclislerine ruḫşat-ı duḫûl belki ḥalvet-gâh-ı vuşlata vuşûl bulurmuş. Mollası Edrine'de kâzî iken bir leyle-i mübârekeke mecmâ'-ı erbâb-ı tevḫîd olan Câmî'î Cedîd-i Selîm Ḥânî'ye varup henüz levâ'il-i cem'iyet olmaḡla ḫalk-ı 'âlem va'z u naşîḫate muntazır zâkirân naḡme-serâ şehri oḡlanı ile ḫalka-beste-i tevḫîd olmaḡa ḫâzır olmaḡın meftûn ḫüsn-i 'âlem-gîri ve me'mûr-ı fermân kazâ-yı te'sîri oldığı civân-ı nâzenîn ibrâmı ile kürsî-i naşîḫate su'ûd ve fetḫ-i bâb-ı taşliyye u durûd idüp maḫbûba ḫarşû girye-i niyâza bahâne olmaḡ için dūr-ü-dirâz naşîḫate âḡâz eyledükde [547] Şî'r:

Naḡme perdâzı çü bülbül 'âlem-i ârâ çün gülî

Bāg-ı hüsni dilberi rāhum hem güli hem bülbül⁵⁴

Neşr: Mazmūnına muvāfiķ gül-rūḡan hezāru'l-ḡānuñ nağme-i dāvudīsiñe 'āşık olan erbab-ı sözü güdāz.

Li-muḡarririhı

Ḥalka içre nağmeler itse o yār-ı ḡoş neva

Ḳarşusunda bir bahāne olsa giryān olmağā

Mefhūmı ile zīr-i lebden zemzeme-i niyāz çeküp

Ḳoyup tesbīḡ-i mercāni seni kim diñler ey vā' iz

Mufaşşıl kışşa başlarsın ġarīb efsāne söylersin

Neşr: Feḡvāsını istimā' ve zıkr-i semā' için 'arz-ı intizār u iltiyā' eyledüklerinde Vā' iz Efendi kemal-i vecddinden teşāmum idicek şehri oğlanı zümresinden bir ḡavm-i bī-bāk tefāḡüm idüp derd-mend-i yumurta ile seng-sār ve zerde-i beyze ile çehre u libāsın efkār itmişler idi. Vaḡı'a-i mezbūre telḡibe bā' iş ve bu ḡaḡīruñ beyt-i meşhūrına sebep ḡādiş olmuş idi. **Beyt:**

Yağārsa beyzā-i jāle başına şimdi ne var

Yumurta Vā' izi' dür lāne-i maḡfilince hezār

El-Mevlā 'Abdu'r-raḡmān

Tercemesi güzār iden Çalık 'Alī nām ḡāzī şāḡib-i iḡtişāmuñ ferzend-i pür-faẓl u edebī Çalık-zāde 'Abdī Çelebi'dür. Tekmīl-i levazım-ı tarīķ ve taḡşīl-i sermāye-i ders u taḡḡīķ eyleyüp devre-i ḡareketi Ḥ'āce 'Aḡā'u'llāḡ Efendi āsitānesinde temām ve ḡayd-ı 'anberin mülāzemetle cām-ı sūrūr-ı encām idāre-i kelāmı miskiyyu'l-ḡitām olmuş idi. Ba' dehu merātıb-ı medāris-i 'ilmiyyeyi iḡrāz ve ol rāḡ-ı dür-ü-dirāzda ḡat' neşīb ü firāz iderek kırık aḡça medreseden ma' zül iken toḡuz yüz toḡsan yedi Receb'inde Üsküp ḡazāsına rızā viren şadru'l-'ulemā Zekerıyyā Efendi ḡazretlerinüñ maḡdūm-ı mükerrremleri Çelebi Efendi yerine Silivri'de Pīrī Paşa Medresesi tevcīḡ olındı. Toḡsan toḡuz Zī'l-ḡa' de'sinde 'azl olınup medresesi Ḥayre'd-dīn Efendi'ye teklīf olındı. Biñ

⁵⁴ Güzel söylemekte bülbül gibi, dünyayı süslemekte gül gibisin. Güzellik ve sevgililik bahçesinin hem gülü hem bülbülüsün.

bir Rebî' ü'l-âhîr'inde Kâmi-zâde yirine Çorlu pāyesine terfî' olındı. Ol menzilde rahş-ı 'azîmeti çalkalayup rāh-ı ma'şūddan 'udūl ve ka'zā-yı ka'zāya du'ḥūl lāzım gelmegin Ka'şeriyye ka'zāsı Şeyḥü'l-'alî Efendi'den soñra ku'zāt-ı ka'şabāta virilmişken, biñ üç Receb'inde mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. Biñ beş Ramazān'ında 'azl olunup Manav Tāce'd-dīn cā-ni'şin olmış idi. Biñ altı Rebî' ü'l-âhîr'inde ḥalefi yirine i'āde ve manşıb-ı kādîminde qarār-dāde kılındı. Biñ yedi Zi'l-ka'de'sinde ma'zūl ve Ḥükmî Efendi ḥākîm-i şer'-i resūl oldı. Biñ sekiz Receb'inde Manav Tāce'd-dīn yirine Konya ka'zāsı bā'ış-i şük'rān u rızāsı kılındı. Biñ to'kuz Muḥarrem'inde Ḥükmî yirine Ka'şeriyye ka'zāsına tebdîl ve manşıb-ı mezbūr ile şālîşen tebcîl olındı. Biñ on Rebî' ü'l-evvel'inde ma'zūl olup manşıbı Şūfî Meḥmed Efendi'ye tevcîh olındı. Biñ on iki Rebî' ü'l-âhîr'esinde Sirāc Efendi yirine Āmed ka'zāsı iḥsān olındı. Sene'-i mezbūre cumāde'l-âhîresinde Mısr eyāletinden gelürken mühr-i vezāret ile istikbāl olınan Yavuz 'Alî Paşa Amid ka'zāsını 'Aṭūfî Efendi'ye virüp bunları La'lî Çelebi yirine Konya ka'zāsına na'kl eyledi. On üç Rebî' ü'l-evvel'inde 'azl olunup manşıbı Nesîmî-zāde'ye virildi. On dört Rebî' ü'l-âhîr'inde manşıb-ı mezbūr Nesîmî-zāde'den soñra Ka'ragülmez Efendi'ye virilmişken ka'būl itmedikde şālîşen bunlara müyesser oldı. On altı Zi'l-ka'de'sinde 'azl olunup Kırbac 'Osmān Efendi kesb-i sermāye-i ibtihāc eyledi. Biñ on yedi Cumāde'l-ülā'sında Vize ka'zāsı serāyu'l-ḥāḳḳıyla mevleviyyet olmağın meyān-ı tullābda işbāt-ı uluviyyet kılmışlar idi. Biñ yigirmi ḥudūdunda serḥad-i fenādan ḥāric u me'āric 'illīyyine 'āric olup manşıb-ı maḥlūl ka'şaba-i mezbūrede müderris ve müftî olan Seyyidî 'Alî-zāde'ye virildi. Mevlānā-yı mezbūr 'ilm u 'irfānla meşhur nik-nefs ve şāfî ṭaviyyet hoş ṭab' u hoş şoḥbet idi. Birāderi kihterî Meḥmed Çelebi Mānî maḥlaşı ile şöhret-şi'ār ve tamgazen-i pürnebān-ı eş'ār olmış idi. [548] Şeyḥü'l-islām na'kıb sādāt-ı kirām Ma'lūl-zāde Efendi'den iḥrāz-ı şeref-i mülzāmetle ve ba'z-ı medārisde müdāriseye müdāvetmet eyleyüp, çillekeş-i sermā-yı miḥnetu belā ya'nî berzaḥ-i erba'ine mübtelā iken vāşıl-ı bahar-ı ḥamsîn olmaḳ ümīdine miḥāl-i ehl-i ḍalālüzere ser-dār guruh-ı ibtāl olan Güzelce Maḥmūd Paşa'ya intisāb ve feyz-i naẓar vezir-i bî-naẓir ile recā-yı luṭf bî-ḥisab idüp, biñ yedi Rebî' ü'l-evvel'inde ordū-yı cihan-pūy ile hem-rikāb ve ka'zā-yı muḥayyem-i hümāyūn ile kām-yāb olmış idi. Biñ sekiz senesinde vāşıl-ı ümīd olmadın 'azm-ı ṭarahḥāne-i cāvīd kılmış idi. Hezār-gırād'da Maḳtūl İbrāhîm Paşa Cāmî'î ḥazîresinde medfūndur. Tārîḥ-i Kesbî Çelebi. **Be'yt:**

Dīdüm göçdi ma'ānî na'ş-perdāzı idi Mānî

Nesr: Mevlānā-yı merķūm naħl-bend-i elvān-ı ‘ulūm fazīlet u ma‘rifet ile ser-bülend-i emşāl şā‘ir-i nāzık ħayāl idi. Mervīdür ki ħīn-i vefātında bu ğazel teħassür ğün u beyt-i teṭeyyur numūne-i cāmesinūñ ceybinde bulunup ‘ibret-engīz erbāb-ı naẓar olmış idi. **Ķıṭ‘a:**

İrişür nālelerüm ğünbed-i ğerdāne deĝin

Dökerin ğözyaşını her ĝice dāmāne deĝin

Şu‘arā firķati vaşf itmede ķāşırlardur

Kimse vaşf idemedi firķati bu ana deĝin

Menüm ol cūy ki yollarda ķalup ħāke girer

İremez zāyi‘ olur lücce-i ‘ummāna deĝin

Nesr: Müretteb ve mükemmel Dīvān’ı ve maķbūl u mütedavil-i eş‘ār-ı belāĝat nişānı vardır. Bu eş‘ār Tezkire’de yazılan nuħbe-i ğüftārıdır. **Ķıṭ‘a:**

Ṭuṭışdı bir ķul oĝlanuñ ruħ-ı pür-tābına dūnyā

Ocaķdan böyle yaluñ yüzli çoķdan olmadı peydā

Yare teklīf-i vişāl eyleme ĝelse tenhā

Yalıñuz ĝelmesi ‘uşşāķa yiter mihr ü vefā

Saña aĝyār libās eylemek ister diler

Ṭonadırlar seni v’allāhi şaķın ey ğül-i ter

İncelüp döndi hilāle bedenüm dirsem eĝer

Ne alur aĝzına cānān ne ķulaĝına ķoyar

Gerekse zerreveş ħāk ol gerekse mihr-i ‘ālem-ĝir

Yine a‘dā ğözine ĝirmemek olmaz be-her-taķdır

La‘lūñe ĝāhī Cem-i cām ĝāhi şifā disem n’ola

Ehl-i ma‘ārif olınıñ her sözi bir ķitābdur

ullıĝa almak dilerler luf-ıla meh-pāreler
Kendüsin aldırmasın mı ‘ āşıĝ-ı bī-ĉāreler
Ey muşavvir o bütüñ şanma benānın yazduĝ
Düşdi engüştini taĝrİR iderken ĝalemüñ
Yalvarup düşmeni gel itme didüm istiĝbāl
utmadı hiĉ sözüm ĝarşuladı ol gül-i āl
Şordı ĝayrānlıĝumuñ bā‘ işini yār benüm
Daĝı aĝvālumi bilmez aña ĝayrānum ben
Beni ĝorĝutma ĝumār-ı mey-i hicrānla sen
Niĉe anuñ gibi baş aĝrıları gördüm ben
Āzürde eyler ol gül-i ĝandānı her zemān
Olmaz ‘ adüvv-i ĝār gibi bir ĝırāş-ı cān [549]
Bir ĝazel didüm yine ol şāh-ı ĝubān ĝaĝĝına
ĝayet a‘ lā itdüm anı ĉalışup cān ĝaĝĝına
Ey ĝaĝĝ-ı siyeh ‘ ārız-ı cānāna tolaşma
Yüz ĝaralıĝın eyleme ĝmāna tolaşma
Āĝüş-ı miyānın toaleb itme kemerāsā
Mānī meded ol serv-i ĝırāmāne tolaşma

El-Mevlā Meĝmed

Kān-ı gevhher-i ‘ irfān ve gevhher-i kān-ı ekvān olan maĝrüse-i ĝoştāntīniyye’den nümāyān olmuşdur. La‘ līn ĝaba-zāde dirler bir kadınuñ reste-i rişte-i nesibi olmaĝla bu maĝlāş-ı muĝtārı ve fırye’-i ĝātem-i iştiĝārı olmuş idi. Eyyām-ı şebābda la‘ l-i sİRāb gibi bade-nüş ve şarāb-ı nāb şıfat pür-cüş-ı ĝurüş olup,

li-muĝarririhı’l-ĝaĝİR

Gül gibi tazeleler münis idi

Cam-ı mey gibi cüz'-i meclis idi

Rind u zâhidle hem-dem u hem-reng

Her uşûle tutardı bir âheng

Şaldı bu tāk-ı turfe-pervāze

Nāyveş hüsn-i şavtı āvāze

Sāgar u kâseye degüldi tenük

Küçük ile küçük büyükle büyük

Neşr: Hoş-elhānlığı cihetinden gāh-ı meygedelerde şürāhi şıfat nağme-riz gāh hān-
kâhlarda cām-ı la' l-fām gibi devr eyleyüp halka-i zuhhāda şür-engiz idi.

li-muharririhî

Geh bülbül-i gülsitān-ı cemşid

Geh tūṭi-i khand-ı zıkr ü tevḥid

Mānende-i nāy tır-i bürrān

Nālān nālān iderdi seyrān

Bir perdede yoğ idi qarānı

Evzā' ı degildi ihtiyārı

Neşr: 'Akıbet kār-ı şem'-i nūr-efşān hidayet-i delil-i rāh-ı reşādı ve mürşid-i hayr-
h'āh-ı tevfik-i bī-şevā-yı semt-i sedādı olmağın şadr-ı efāzil mürebbi-i kavābil
üstādü'l-'ulemāyu'l-'alām El-mevlā El-fāzil Zekeriyā İbn-i Bayrām hazretlerinüñ
talebesi silkinde intizām bulup pertev-i āf-tāb 'ināyetleri ile vāşıl-ı şabīhat-ı 'ıyd-i
merām olmuş idi. Edib-i terbiyetleri Mürşid-i Bayrāmı gibi tab' pür-hevesin pezirā-yı
şalāh ve tabīb-i 'ināyetleri şerbet-i mizāc-gir-i şefkatle dil-i sevḏāzedesin ıslāh idüp,
toğuz yüz seksan bir tārīhinde Haleb kâzisi olduklarında mü'ezzinleri olmuş idi.

Mışra' :

Küpi yudu üstine çıktı. Ezāna başladı.

Neşr: Ba‘de’l-kuful şeref-i mülâzemetleri ile bekâm ve bir iki pâyeye şu‘ud ile bülend-i ma‘kâm olup otuz akça ile Rodoscuğ’da Rüstem Paşa Medresesi’ne vâşıl ve kırk akça ile Şeyhü’l-haram Medresesi’nden munfaşıl olup ihda ve elf senesi Şevvâl’inde Muşlî Çelebi yirine Malğara’da Sinân Paşa Medresesi’ne nâ’il oldu. Biñ üç Zî’l-ka‘de’inde selefi yirine vezir-i merķūmuñ Yeñişehr’de olan medresesine taħrik oldu. Biñ beş Cumāde’l ūlā’sında meşrūtāsı İsmihān Hānım pāyesinde selefini ta‘ķib idüp ğayret-i akırān ve sebķ-mu’ahħirān pāy-bend dil-i āzādesi olmağla, biñ altı Zî’l-ħicce’inde Trabozanlı Meħmed Efendi yirine Erzurum każāsı ile nâ’il maķşūd u merūm olmış idi. Biñ yedi Zî’l-ka‘de’inde ‘azl olunup Cerrāh-zāde Efendi mesned-ārā-yı hūkūmeti oldu. Biñ tokuz Cumāde’l-āħir’inde fāriğ olan Tursun-zāde yirine Tire każāsı tefvīz olındı. Biñ on Receb’inde kūşe-nişin-i ‘uzlet ve Bî-Kesi Efendi mesned-ārā-yı hūkūmet oldu. Biñ on iki Cumāde’l-āħir’inde Şahın müderrisi Hasan Efendi ħazretleri maħzān Şun‘u’llāh Efendi ħazretlerine müntesib olmağla ba‘z-ı ekābir ‘azl u i‘zāc-ı murād eyleyüp ‘Aṭūfi yirine Konya każāsına naķl eyledi. Murād ħāşıl olıcaķ La‘lî Çelebi’ye virildi. Maķarrı hūkūmetine [550] vāşıl olmadın Vezir-i A‘zam Yavuz ‘Ali Paşa ‘Aṭūfi’ye Amid każāsın iħsāñ idüp Amid’den Çalıķ-zāde’yi Konya’ya tebdil itmekle bunlar sıfru’l-yed ķaldı. Sene-i mezbūre şevvālinde Muşlî Çelebi yirine Gelibolı każāsı müyesser oldu. On üç Rebī’ü’l-āħir’inde ‘Ali Beg-zāde Şāh Çelebi yirine Tırablus Şām każāsına naķl olındı. Kābūl itmemekle ‘azl-i iħtiyār idüp Gümüşayak Efendi’ye in‘ām olındı. Sene-i mezbūre ramazānında ħalefi Celeb Meħmed Efendi yirine mükerreren Gelibolı każāsı revā görildi. On dört Zî’l-ħicce’inde ‘azl olunup selefi Celeb Meħmed Efendi’ye muķarrer ķılındı. On yedi Receb’inde Saķız każāsı Kāmī-zāde ‘Abdu’r-raħman Çelebi üzerinden mevleviyyet olup bunlara ināyet olındı. On sekiz Receb’inde ‘azl olunup Meħmed Şādıķ Efendi seccāde-nişin hūkm ü imzāsı oldın. Biñ yigirmi ħudūdında marāz-ı falca mübtelā ve ‘aķıķ-i seyyāl-i ħūn-ı revānı buzlı la‘l gibi efsürde-i ‘aciz u i‘yā olup, cevher-i mizācı şikeste ve eyyam-ı marāz-ı hengāme-i intiķāle peyvesde oldu. Edrineķapusu ħāricinde gevher-kān-ı bedahşān gibi ħāk-i siyāh içinde nihāndur. Merħum-ı merkūm miyānepend-i ‘ıķdu’l-le’āl-i zūrefāyı Rūm, cām-ı şarāb gibi ğuşāde-meşreb ü ħande-rū dūrc-i gevher-i nāb gibi nūkte-dān ve laṭife-ğū, la‘l-i dil-ber gibi dā’imā ħandān, ğonce-i pūr-jāleveş gevher-efşān idi.

El-Mevlā Meħmedin Yusuf

Tercesesi mürür iden Fenārī-zāde Yusuf Çelebi'nün vāsıtaü'l-‘ağd silkü'l-lāl nesebidür. Hāzire-i ḥandān-ı kādīm ‘ilm u ‘irfāndan ser-zedde-i şühūd ve pīrāste naḥl-bend-i vücūd olup, gāyetde sāde dil ve belāhet-me’āb olmağla Ma‘tūh Çelebi ‘ünvānı ile şöhret-yāb olmuş idi. Gerden u gūş-ı istihāli cevahir-i ‘ilm u kemālle ḥālī ve ceyb himmeti naḥl-i ma‘ārif u şükr pāre-i leṭā’if ile mālī olduğda ‘ale’l ḥasbū’l-‘āde cilve nümā-yı hareket-i mu‘tāde olup Ma‘lül-zāde Nakīb Efendi ḥıdmetlerinden mülāzemetle nā’il-i me’mül ve ṭarīḳ-ı tadrīste reh-i neverd-i şı‘āb u suhūl olduğdan soñra kırık aqça medreseden ma‘zül iken, biñ iki Muḥarrem’inde Ca‘fer Efendi yirine Mollā Gürānī Medresesi erzāni görülmüş idi. Biñ on iki Cumāde’l-ülā’sında Şoğukḳuyı dimekle Ma‘rūf Pīrī Paşa pāyesine terfī‘-i rütbe olındı. On altı Şafer’inde ‘Ömer Efendi yirine Rodoscuḳ mevleviyyeti ‘ināyet olındı. On sekiz Muḥarrem’inde ‘azl olup manşıbı mezbūr Nihālī Efendi‘ye arpalık ta‘yīn olındı. Biñ yigirmi ḥudūdında rū-gerdān miḥnet-ḥāne-i cihān ve ‘āzim-i ni‘met-gede-i cenān olmuş idi. Mevlānā-yı merḳūm gāvṭa-ḥor-ı deryā-yı ‘ulūm nīk-nefs ve dervīş-i nihād kem-āzār ve şāfi fu’ād ḥalīm u selīm maḥdūm-ı kerīm idi. Selāṭīn-i māziyenūñ rüz-nāme-i veḳāyi‘-i bedī‘ü’l-nevālını ve ‘ulemā-yı Devlet-i ‘Oşmāniye’nün aḥvālını cüzze’iyātı ile zabṭ eyleyüp ayaklı defter ve şeh-nāme-i muşavver idi. Ecdād-ı kirāmından intikāl eyleyen kütüb-i nefiseyi gül-i gūşāde gibi teczi’e vü perīşān ve kūsiste şīrāze ü pejmān idüp egerçi ṭullāb-ı ‘ilme i‘āre ile iḥrāz-ı şevāb ve tenfīz-i vaşiyet-i vākıf-ı kitāb itmek ḳaşd iderdi. Ammā eczāsını çāk çāk ve cildini sāḫ-nāk eyleyüp kütüb-i celīle ve neshi maḥdūmenūñ ḳanına girdi. Bā-ḥuşuş ḥaṭṭ-ı maḳarmatla taḥşiye itdigi şafahāt-ı kitāb-ı Ḳaratiyan gibi endāḥte-i zāviyye-i ta‘ṭīl ve genc-nāme-i duḫme-i giyān gibi oḳınmaḳ müstaḥil olurdu. Hemānā ol bahāne ile hareket üzere olan bunca dānişmendleri dāḥil-i ḥücre itmek pāyesi ve nev-ḥaṭṭ noḳtalaruñ ḥāl-i ruḥsārından el-‘ilm-i noḳṭa⁵⁵ mefḥūmını mülāḥaza pīşvā-yı peyk-i endīşesi idi. *Tecāvezallāhu te‘ālā ‘an fevātihi*⁵⁶

El-Mevlā Şerīf ‘Alī

Seyyid İbrāhīm tenevvür-i dūd mānenden mazḥar-ı nūr-ı şühūd tenevvüre pūş tekye-geh-i vücūd olup bālāda zıkr olınan Zeyne’l-‘İbād Efendi’nün maḥdūm pūr-fazl u edebī Şerīf ‘Alī Çelebi’dür. Şerā’if-i cins-i ‘ilm u ‘irfānla gerden dil u cān-ı zeyn ve taḥşil-i fazl u kemāl için bezl-i sa‘y u ictihādı a‘nāḳ [551] isti‘dādına mānende iltizam-ı dīn-i farz-ı ‘ayn idüp Çivi-zāde Efendi’dan mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzim

⁵⁵ İlim bir noktadır.

⁵⁶ Allah’u teālā onun görüşünden kaynaklı hatasını affetsin.

olup kırk akça ile Kürkcibaşı Medresesi'nden ma'zül iken elf-i kâmil Şevvâl'inde Seyfî-zâde Vıhıvıhek yirine Ğazanfer Ağa Medresesi ihşâñ olınmış idi. Biñ üç Zî'l-ħicce'sinde mizâcına i'tilâl ve dimâğına ihtilâl gelüp, 'azl olınuğda medrese-i mezbûre pâye-i Şahñ-ı i'tibâr olınuş H'âce-zâde 'Abdu'l-'azîz Efendi Mevlânâ-yı mezbûre şeref-i neseble meşhûr ehl-i 'ilm u dâniş mehdûm-ı meczûb-ı meniş idi. Mahdûmı kalup sin-i şebâbda vefât ve evâ'il neşvede dest-i âhîr bezm-i hayât eyleyüp silsile-i nesebi munkaatı' oldu.

El-Mevlâ Müşlihi'd-dîn

Amâsiyye semtinden zühûr ve taşşil-i sermâye-i 'ilm ü kemâle şarf-ı nağd-ı vaqt-ı sinin u şühûr eyleyüp, Kâfiyeci Muhyi'd-dîn gibi nâmdâr ve Şâfiyeci Muşlihi'd-dîn 'unvânı ile şöhret-şi'âr olmış idi. Fevrî Efendi merhûmuñ Şahñ'da i'âdesi ħıdmetinden mülâzım ve 'azm-i tarîk-i tadrîse câzim olup Hâşiye-i Tecrîd ve Miftâh medreselerinden iftitâh iddükden soñra devr-i menâzil-i ifâde ve ifâ-yı ħaqq-ı taħkiğ u icâde iderek kırk akça medreseden ma'zül iken, biñ yedi Zî'l-ħa' de'si selħinde vâlid-merhûm-ı fevt olup, ber-vech-i teğâ'id mutaşarrıf olduqları bu ħaķîrûñ cedd-i mâderîsi Nişâncı Mehmed Beg Medresesi maħlûle olmağın bunlara tevcih olındı. Biñ on beş Şa'bân'ında Taş Çelebi yirine Eski 'Alî Paşa Medresesi'ne ħareket eyledi. On altı Şafer'inde Fenârî-zâde Ma'tüh Çelebi yirine Pîrî Paşa pâyesine nağl olındı. On yedi Zî'l-ħa' de'sinde Nâzir-zâde yirine Şahñ'a gelmiş idi. On sekiz Zî'l-ħa' de'sinde Ğuds-i Şerîf pâyesi ile vazîfe-i teğâ'üd ta'yîn olınuş, medresesi 'Abdu'llâh Belħî'ye virildi. Biñ yigirmi ħudûdında intikâl eyledi. Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü şalâħla meşhûr pîr-i mu'ammer nezâhet u 'iffetle muħammer idi.

El-Mevlâ Tâce'd-dîn

Ħar-bende Tâce'd-dîn dimekle ma'rûfdur. Mehâr-ı tevfiğ ile Ğatar'a girüp ba'z-ı 'ulemâdan mülâzemetle vâşıl-ı merâm ve tevcih-i medâris-i 'ilmiyye ile mazħar-ı ikrâm olınuğdan soñra kırk akça medreseden ma'zül iken, elli akça ile ba'z-ı medârise müderris bünyân-ı ifadeyi mü'esses olup, biñ on yedi Zî'l-ħa' de'sinde Pâpâs Aħmed yirine Burûsa'da Mollâ Yegân Medresesi'nde pâyeyi Şahñ'a fâ'iz ve rütbe-i mevleviyyeti ħâ'iz olmış idi. Biñ yigirmi ħudûdında şadme-i saħt-ı ecelden cânib-i âhîrete raħt çeküp medrese-i maħlûle selefine muğarrer kılındı. Mevlânâ-yı merğûm biğâne-i şımf-ı erbâb-ı fuhûm şâliħ u şâfi fu'âd derd-mend-i dervîş nihâd idi. Ħafî olmaya ki Ħüsrev-zâde merhûmuñ defterinde tâclar emvâc-ı baħr-ı mevvâc gibi

telâṭum u tefâḳum ve yevm-i tehâbi-i şudûrda cem' olan mücevveze-i erbâb-ı tarîḳ gibi tezâḥüm ü teşâdüm eyleyüp, destan-ı mestân gibi perişân ve pîş-i mukûr gibi dirhem u pîçân olmasun diyü bu mertebe tefrik ve neyšker ḥâme-i isâle-i kıtır beyân için tazâyîk oldu ve maḥzâ-yı deste işidür, dinlemesün diyü birbirine peyveste olmaḳ revâ ve müstakil bi'l-mefhûmiye olunmaḳ sezâ görilmedi.

El-Mevlâ Pîr Mehmed

Medîne-i Ḳoştanîniyye'den bedîd ve nâ'il-i rütbe-i dâniş-i vedîd olup ḳul oḒlı olmaḳla evâ'il ḥâlinde zümre-i bektâşiyâne iltihâḳ ba' dehu meyl-i tarîḳa isti'dâd u istiḥḳâḳ eylemiş idi. *El-ḥâletü ḥâzihi* ḥıdmet-i 'ulemâda ḳâ'im ve kesb-i kemâle müdâvim olup Ḳivi-zâde Efendi'den mülâzım olduḒdan soñra devr-i medâris-i erbâb-ı rusûm ve aḫz-i nefâyis-i ebvâb-ı 'ulûm iderek, ṭoḒuz yüz ṭoḒsan ḥudûdunda belde-i Hezâr-ı Ğırâd'da vâḳı' maḳtûl İbrâḫîm Paşa Medresesi'nde müderris u müftî ve müşkil-güşâ-yı müstefid u müstefî olmış idi. Müdde'inin da' vâsına müte'allıḳ bir ḥikâyet-i 'acibiyye ve ḥâdiş-i 'arabiyye zuḥûr eyleyüp infişâline bâ' iş [552] ve sermâye-i sevdâ-girân-ı ḥavâdiş olmuş idi. Ba' dehu maḥrûse-i Üskûp fetvâsına vâşıl olup niçe yıllar ḥıdmet-i üftâde müteşaddî-i tadrîs u ifâde olup müşkilât-ı umûrda merci'-i cumḥûr ve Üskûp müftîsi dimekle meşhûr olmuş idi. Biñ yigirmi senesinde fevt olup yerine Aḫmed Efendi câ-nişîn ve lâle-i nu'mân ḥudrû gibi ol nergis-i ḥezân-ı dîdeye şem'-i bâlîn olmuş idi. Mevlânâ-yı mezbûr kemâl-i feḳâhet ve rusûḥ-ı iftâ ile meşhûr kenâr müftîlerinüñ ekmele ve emşâlinüñ emşeli idi. Zemân-ı naşbında iftâ eylediḒi şuver-i mesâ'ili nuḳûlı ile cem' eyleyüp cem'-i aḫbâba şem' itmiş idi. Ol mecmû'a-i maḳbûle kütüb-i fîḫhiyye-i nemaṭı üzere tensîḳ u tertîb ve tafşîl u tebvîb olunup zemânemizde ḥayli şöhreti ve efâzil-i sâde miyânında vâḳı' ât u nevâzil deñlü raḒbeti vardur. Pîr-i şavma'a nüh-ḳıbâb gibi yek-çeşm u dürbîn ve sebze-zâr-ı jâle-dâr ma' ârifden güherçin olup miyân-ı meydan-ı muḥâverede vâḳı' olan leṭâ'ifi ḥud naḳl-i meclis-i yârân ve şükr-i rîz-dimâḒ-ı müstemî' ândur. Bu ḥaḳîr Maḫzenü'l-esrâr baḫrinde nazm eylediḒim Nefḫatü'l-ezhâr nâm-meşnevîde birḳac dânesin silk-i nazma keşide ve mesâmi'-i yârâna resîde ḳılmış idim. El-Ḥaḳḳ, nazâr-ı iltifâta şâyân ve ḥande-fermâ-yı mürde-i iḫzândur.

El-Mevlâ Mehmed bin Şa' bân

Hilâl-i vücûd-ı mes'ûdı maḒrib Ṭrablus'ında zâḫir ve istifâze-i envâr-ı 'ulûmla necm-i isti'dâdı zâḫir olup nücûm-ı zahire-i mülk-i bâḫter gibi ol ser-zemîne fâ'izü'n-nûr

olan ‘ulemā-yı muğāribe miyānında kemal-i fażl-ı mevūr ile bedr-i kāmīl gibi meşhūr olup niçe yıllar mezāhib-i erba‘a erbābına ifāde ü iftā ve zū’l-fikār-ı hāmesin kā’im makam-ı seyf-ı şahib *lā-fetā*⁵⁷ kılmıştı. Biñ on altı tārīhinde dāru’l-mülk-i İstanbul’a kudūm ve ‘ulemā-yı kūrūm diyār-ı Rūm’la mūbāheş-e-i ‘ulūm eyleyüp Şeyhü’l-islām Şun‘u’llāh Efendi hāzretlerinūñ iltifāt-ı bī-kerānına mazhar u nevāziş pertev ‘ināyetleri ile dāde-i bahtı mūnevver pāye-i mevleviyyetle maḥkeme-i belde-i mezbūrede fermān revā ve zammīyye-i fetvā vü tedrīs ile ser-būlendi erbāb-ı hükm ü imzā kılmışdı. ‘İzzet u ikrāmıla muvaṭṭan aḥlisine kuḫūn u aḥkām iḥkām-ı şer‘-i resūl eyleyüp biñ yigirmi hūdūdunda āfitāb-ı ‘ömri vāşıl-ı mağreb-i Şām ve muru’l-fitām-ı humām zehr-āşām olup nām-ı kerīmi bākī ve āşār-ı şerīfi tuḫfe-i şehri āfākī olmuş idi. Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i fażilet ile meşhūr betaḫşış, ‘ilm-i şerīf fūrū‘ u uşūle şedīdü’l-intisāb mecmū‘a-i fażl-vafir ve feyz-i bī-ḫesāb idi. Āşār-ı celīlesinden Mecma‘u’l-Baḫreyn’i şerḫ idüp, Teşnīfü’l-mesma‘ fī Şerḫi’l-mecma‘ eylemiş idi. Nāfi‘ u cāmī‘ kitābdur. Ebu’l-gāyş-ı Ğaşşāş hāzretlerinūñ menākıb-ı celīlelerin cem‘ u tedvīn eyleyüp, eşer-i güzīn itmışdır. Bunlardan mā‘dā āşārına nihāyet ve fezā’iline ḡāyet yokdur. Fetvāları ḫod-mūsellem-i ‘ālem ve maḫbūl ‘Arab u ‘Acem’dür.

El-Mevlā el-Fāzıl Şun‘u’llāh bin Ca‘ferü’l-‘İmādī

Dürr-i şāhvār-ı şadefce-i imkān gevher-kān-ı *lebese fī’l-ımkān ibda‘-ı mumākān*⁵⁸ aşḫāb-ı ‘ilm u ‘irfānuñ ‘allāme-i şāhābı nihādī Şeyhü’l-islām Rūknü’l-‘ulemāyu’l-alām Mevlānā Şun‘u’llāh el-‘imādī ḫıdmetleridür. ‘Aşr-ı Süleymānī’de Anaṭolı şadı olup gevher nām-ı pūr-iḫtirāmı bu cerīde-i pesendideye ve şāḫu’s-şadr-ı ‘itibār olan Ca‘fer Efendi merḫūmuñ mānend-i zerr-i Ca‘feri kān-ı vūcūd-ı Mes‘ūdī’nūñ cevheridür. Toḫuz yüz altmış senesinde dest-i Şun‘-ı ilahī ve hāme-i Şıbgatu’llāhī peyker-i zāt-ı mūkerremelerin zīver-i şāḫife-i devrinūñ leyl ü nehār ve pīrāye baḫş-ı mecmū‘a-i rüzgār eyledi. Karīne-i ḫāl-i ḫacer ḫücre-i şalāḫ u ‘işmetde qarīn-i neşv ü nemā ve ḫayā vü ‘ıffetde ābiyāri-i feyz-i Ḥūdā ile cilve-nümā olup, bir mūcib-i *aşlahā sābit ve fer‘ahā fī’s-semā*⁵⁹ bir şecere-i ṭayyibu’l-‘ırāk ve bir nihāl-i ferḫunde sāk metānet-i intisāk oldu ki pāy-ı ictihādı zemīn-i ṭalebde muḫkem ve berk u şāḫ-ı

⁵⁷ Yiğit yoktur.

⁵⁸ Yaradılmış olandan daha mükemmel bir şey, imkān haricidir.

⁵⁹ Kur‘ān-ı Kerim, İbrahim Süresi 14/24. “... Kökü sağlam, dalları göğe yükselen...”

isti‘ dādı Sitre vü Tübā ile mü‘ āniḳ u der-hem olmuş idi. Evā’ il-i ḫālinde şeref-i eşrāf civārları ile müteşerrif ve ḫarem-i keremlerinde mücāvır u mu‘ tekif [553] olup, Şi‘r:

Şadef-i guşın müşennef kıлмаğçün dürr-i lafzından

Kelāmın istimā‘ eyler pes-i dīvārdan deryā

Neşr: Mazmūnı üzere hilal-mişāl, gūş-zen kıbāb-ı felek-i cenāb-ı fażl u efzālî oldukları üstādu’l-ahālî Mevlānā fażilü’l-cemālî ḫıdmetlerinden mālîk meleke-i isti‘ dād ve nā’ il-i sermāye-i ‘ aḳl-ı müstefād olup, ol ‘ aḳl-i ‘ āşir ile mu’ avvel olan mu‘ allim-i evvelden taḫşîl itdikleri re’su’l-māl-i fezā’ il-i i‘ māl ve ticaret-i rābiḫa-i fażl u kemāl için ṭarîḳ-i sa‘ ādet-i refîḳde āhenk ḫatṭ u tirḫāl idüp naḫl-i şābit ḳadem ‘ izz ü iclāl iken nesīm-i tevfiḳ-ı Rabbānî ile ḫareket ve cevher-i zāt-ı ‘ alî-ḳadrin ‘ arz-ı ḫ’ āce-gān-ı kūçe-i ‘ ilm u fażilet kılduḳda ol Yusuf-ı Ken‘ ān-ı fażl ü ‘ irfāna ḫarīdār olan efāzil-i ḳillet-i sermāye-i iḳtidar ile mīzān-ı i‘ tibārdan nāzil olmağın āsitān-ı meḳārim-sitānı vechetü’l-āmāl ser-firāzān-ı ‘ ālem ve dergāh-ı fezā’ il penāhı kıbletü’l-iḳbāl-i ḳavābil-i ‘ Arab ü ‘ Acem olup mānend-i ḳalem. **Beyt:**

Cā et lida‘ vetihi’ l eşcāri sācidetü

*Temşī ileyhi bilā sāga ‘ alā gademi*⁶⁰

Neşr: Mazmūn-ı belagat-ı teva’ mī kitābe-i bāb-ı sa‘ ādet intisāb-ḫaremi olan. Şi‘r:

Ebū Ḥanīfe-i şāni Ebū’s-su‘ ūd ol kim

Fezā’ il içre efāzil olupdur āña ‘ iyāl

Neşr: Cenāb-ı efāzil me’ āblarına ittishāl eyleyüp niçe zemān münāveleyi ḳand-ı ma‘ ārif ifādelerine müdāvim ve ḫıdmet-i i‘ ādelinde ḳā’ im olduḳdan şoñra, ṭoḳuz yüz yetmiş yedi tāriḫinde mülāzım olmuşlar idi. Yetmiş sekiz Ramazān’ında Manav Seyfî Efendi yirine ibtidā’ kırḳ aḳça ile Beşiktaş’da vāḳı’ Ḥayre’ d-dīn Paşa Medresesi ile kevkeb-i iḳbālî sātı’ olmuş idi. Seksan bir Şafer’inde munfaşıl ve maḳām-ı kerīmlerine Şaḳlı Emīr-zāde ‘ Abdu’l-vehhāb Efendi vāşıl oldu. Seksan dört Muḫarrem’inde ‘ Abdu’r-raḫīm Efendi yirine medrese-i refi‘ a-i Maḫmūd Paşa’da miḫrāb-nişin-i ifāde oldılar. Seksan sekiz Cumāde’l-āhire’inde Seyfî Efendi yirine Şāh Sultān pāyesine pīrāye şaldılar. Sene-i mezbūre şa‘ bānında Emru’ llāh Efendi yirine mesned Celīl ḫān-ḳāhı

⁶⁰ Onun davetine ağaçlar secde ederek, ayakları olamadığı halde yürüyerek ona geldiler.

tekye-geh eylediler. Toğuz yüz toğsan Şa‘bān’ında selefi yirine Şahn-ı Şemāniyye’ye hıram toğsan üç Şevvāl’inde Selāmi-zāde Efendi yirine medrese-i şeh-zāde-i reşk darü’s-selam eyleyüp toksan altı Şa‘ban’ında Abdü’l-kerim-zade Efendi yirine Vālide-i Sultān Murād-hān medrese-i şerīfesine qarār-gāh ve dergāh-ı fezā’il-i dest-gāhın efāzil-penāh kılup ol buķ‘a-i celīlede k̄ā’ide-i eslāf üzere meclis-i h̄āş ‘ulemā-yı a‘lām ve ‘aķd-i cem‘iyyet-i ders-i ‘ām itmişler idi. El-haķ ber meclis-i ‘amīmü’l-feyz-i sa‘id olmuş idi. Ki mu‘allim-i Şānī Mu‘id u Sa‘id’in Fāzil’in şirket-i müstefid olsa hıdmet-i ihtirāmı edā olunmaķ muhāl ve timsal-i meclis-i ‘alīyyeleri kılınmaķ münsalibü’l-ihtimāldür. Toğsan sekiz Zī’l-ka‘de’sinde zülal-i ifāzeleri havāşş u ‘avāma münhel‘ilm-i ‘ālem şümülleri qarīn-i ‘amel olmağçün Ebū’s-su‘ūd-zāde Efendi yirine mahrūse-i Burūsa hükümeti kefi kifāyetlerine tefvīz olındı. Toğsan toğuz Cumāde’l-āhire’sinde Bostān-zāde Muştāfā Efendi yirine Edrine kazasına terfī‘ olındılar. Elf-i kāmīl Receb’inde selefi sālefleri yirine hākim-i dāru’s-salṭana oldılar. Sene-i mezbūre şevvālinde Mollā Aḥmed Efendi yirine Anaṭolı şadrına zīver virüp biñ bir Şevvāl’inde Bostān-zāde Efendi yirine Rūmili şadāratı müyesser olmuş idi. Haķķā ki menāzil-dūrā-dūr hezār-ı rehzen-i ṭarīķ-i ‘ulemā ki neşīb u firāzı ṭāķat fersā ve taḥammül a‘bā-yı şedā’idi k̄āşımu’l-zahr pīr u bernādur. Bunlara nisbet bir silm-i müselleme girīve-i rāh-ı eslem oldı ki bī-tavaķķuf vāşıl-ı ser-menzil-i maķşud ve yed-ā-yed dest-pīrā-yı müretteb olarak müntehiyü’l-āmāl ehl-i kemāle dest-sūd oldılar. İki seneye qarīb ol maķām-ı celīlde iktisāb-ı zikr-i cemīl kılup, biñ üç Cumāde’l-ülā’sında vāķī‘ cūlus-ı Meḥmed H̄ān’i ‘aķabinde teķā‘ūd-iḥtiyār eyleyüp Bāķī Efendi def‘a-i şāniyede murabba‘-nişīn-i mesned-i i‘tibār oldı. Vazīfe-i emşāl ile müreffehü’l-hāl olduķdan şoñra hil‘at-ı fāḥire-i şūf u semmūr şafā-yı mevşūf ile mazḥar-ı elṭāf şāh-ı deryā nūvān oldılar. Biñ yedi Muḥarrem’inde elli aķça teraķķi ile ser efrāz-ı luṭf-ı maḥşūş-ı pādīşāhi ile mümtāz olup biñ sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde H̄āce Sa‘de’d-dīn Efendi merḥum yirine Şeyḥü’l-islām ve müftī-i müşkil-gūşā-yı enām [554] oldılar. Biñ on Şafer’inde ‘ulūfe-i ma’lūfe ile müteķā‘id ve maķām-ı meşīḥat-ı İslāmīyye’ye H̄āce-zāde Meḥmed Efendi müteşā‘id oldı. On bir Receb’inüñ yigirminci günü def‘a-i şāniyede şenāyā-yı iķbālī bāsım ve ḥalefi maķāmında iḥyā künende merāsım olmuş idi. Māh-ı şa‘bānnuñ yigirmi beşinci günü Yemişci Ḥasan Paşa ile Poyrāz Vaķ‘ası zuhūr idüp rüzgār-ı nā-muvāffik mevc-engīz-i şer u şūr olduķda. **Beyt:**

Yapraķdan esdi bād-ı seḥer sebze-zārda

Ḳodı aşığa yelkenini berg-i yāsemen

Nesr: Fehvâsı üzere künc-i ferâgatde ‘uzlet-nişîn ve yirlerine Ebû’l-meyâmin Muştafa Efendi mesned-i üftâde mekân olmuş idi. Ol eşnâda muḳtezâ-yı ‘aşr üzere bir seneden ziyâde mühtefi ve nâr âşâr-ı celîleleri evzâ‘ -ı bî-mülâhaza-i rüzgâr ile münṭefi olup, on iki Receb’inde vâḳı‘ Cülûs-ı Aḫmed Ḥânî eşnâsında mazḫar-ı nevâziş u ‘âtıfet-i cihan-bâni olduḡdan Őoñra mâh-ı Zî’l-ḳa‘de evâsıtında vech-i ḫelâl-i mâl ḫarâcdan yedi yüz yigirmi aḳça vazîfe ta‘yîn olunmuş idi. On üç Muḫarrem’inde ḫalefi yirine maḳâm-ı iftâye i‘âde ve mesned-i ḳadîminde ḳarâr-dâde ḳılındı. Biñ on beş Rebî‘ü’l-evvel’inde Vezîr-i A‘zam Dervîş Paşa Sa‘yî ile ‘azl olup Muştafâ Efendi sâniyen müftîyü’l-enâm olmuş idi. Sene-i mezbûre recebinde anlar ‘âzim-i dâru’s-selâm bunlar dördüncü def‘a Şeyḫü’l-islâm oldılar. On yedi Şafer’inde sa‘y-ı tevâ’şî ve ifsâd-ı ḫavâ’şî ile ‘azl u iz‘âc ve cevher-i zât-ı rezînleri nigîndân mesned-i mu‘ayyenlerinden iḫrâc olup Ḥâce-zâde Meḫmed Efendi ikinci def‘ada dest-i pîrây Şeyḫü’l-islâm’ı ve cā-nişîn-i ‘allâme-i kirâmı olmuş idi. Yedi yüz elli aḳça vazîfe ile müteḳâ‘id ve ‘alâyıḳ-ı cāh u celâlden mütebâ‘id olup biñ yigirmi senesinde ṫarîḳ-i Şâm’dan edâ-yı ḫüccetü’l-islâm ve ziyâret-i ravza-i resûl-ı enâm ‘aleyhi efzâle’s-selâm eyleyüp sene-i mezbûre evâḫirinde ḳufûl ve ḡubâr-ı muḳaddem kerîmlerin iksîr-i bereket İstanbul itmişler idi. Biñ yigirmi bir Şafer’inüñ sekizinci günü yevm-i Őelâşede medḳûḳâ riḫlet ve hilal-i vücûd-ı riyâzet i‘tiyâdların mazḫar-ı envâr-ı cemâl itmeḡe diḳḳat idüp, **Şîr:**

Murḡ-ı revânı göklere irdi hümâ gibi

Ḳaldı ḫazîz-i ḫâḳda bir iki üstüh‘ân

Nesr: Câmî‘-i Ebû’l-feth’de cenâzeleri namâzın Üsküdarî Maḫmûd Efendi ḫazretleri ḳılıp Ḳırḳ Çeşme ḳurbında reh-güzâra nâzır pençere dâḫilince defn eddiler. Ḳâf-zâde Efendi maḫdûmı târiḫ-i intikâl mevlevîde bugüne kehribâr-nişar olmuş idi. **Târîḫ:**

Cihândan gitdi Şun‘u’llâh Efendi

Maḳâmı ola nüzhet-gâh-ı cennet

Didüm ey Fâ‘izî târiḫ-i fevtin

Îlahî eyle Şun‘u’llâh’a raḫmet

Nesr: Ol yevm-i meşhûd mu‘ayyen u ma‘hûd olup keşret-i cemâ‘at-i müslimin bâliḡ-i nihayet-i cumû‘ ve Őafḫa-i ḫarem-i câmî‘-i Şerîf ḫavz-ı cedâvil-i dumû‘ fehvâ-yı

rahmet efzāyı *mevtü*'l-*ālim kümtü*'l-*ālem*⁶¹ ebnā-yı zemāne Nevḥa engīz-i mātem-i şehadet-i bi'l-ḥayr ile ḥalk-ı cihān yek-dil u hem-zebān u ser-engişt-i şehadet ile tābut pür sekīneleri medfen-i mu' iyyinlerine revān olmuş idi. Mollā-yı müşarun-ileyh *şabt-ı sicālū*'l-*mağfīretün* *aleyh*⁶² mecma' ü'l-baḥreyn-i şerī' at-i ḥaḳīkat mevrīdū'n-nehrin faẓl u ma' rifet, **Şi'r**:

Muḳtedā-yı fuẓelā ḫātimetü'l-müctehidīn

Ḥüccetü'l-ḥaḳḳ *alīyü*'l-ḥalk imāme'd-dünyā

Neşr: Mefhūmına mā-şadaḳ ḥayr-ı dīn ve ḳavvāl-ı bi'l-ḥaḳḳ-ı zemān-ı tadrīsde *allāme-i bercīs cenāb-ı her meclis feyż-i ḳarīnesinde cāri olan su'āl u cevāb faşlu*'l-ḫiṭāb gibi bir kitāb-ı avān ḫükümetinde ḫākim-i ḫāsim *ömrü*'l-iḫtisāb şemşīr ḳazā te'şīr-i fermānı mişāl-i āteş ve āb-ı tefrīḳ-i ḫaḳ u bātılta raṭbū'l-lisān ve ḫāzır cevāb olup eyyām-ı şadāreti hubūb-ı mesīm-i devlet u iḳbālde bahār-ı dil-güşā-yı *adl u ra'fet* ve mezīd-i sa' ādet u iclālde nevrūz-ı celālī gibi tārīḫ-i cem' iyyet *izz ü şevket* hengām-ı iftā vü ifādelerinde menba' -ı zülāl-i faẓl u ḫikmet ve müsteşār-ı umūr-ı dīn ü devlet olmaḡla benān-ı akd-güşāları ḫelāl-i müşkilāt enām u rişte-i kār üzere olan her kerre āhenden zerre olsa te'şīr-i enfās-ı şerīfeleri ile *araza-i inḫilāl u in' idām* olup [555] **Şi'r**:

Cān riştesine ḫırz-ı ḡam oḳursa pīr-i *aşḳ*

Ser cümle *uḳdeler* gider andan yegān yegān

Neşr: Mazmūnı *ayān* ve engüşt ḫāme-i fetvāları terkīb-i ḫurūf-ı muḫtelife itdüğü gibi cem' ü te'lif ḳıllup mu'telifede be-nām u sübḫa-i gevher-nizām-ı Şüreyyā' -iltiyāmları gibi aḫvāl-i efrād-ı *ulemāyı a'lām-ı ḳarīn-i intizām* olup dūrbaş ḳahrıyla *afārīt-i zülme vādī-i ḳahr u felāketde kem-nāmve zu' afā-i vācibūr* raḫme bī-tereddūd vāşıl-ı merām olmuş idi. fetvāları metīn ü muḫkem nezāhat ve taḳvāları müselle-i *ālem cenān u cennātından envār-ı iffet ü salāḫ meşhūd-ı ḫuṭūṭ-ı cenini feḫvāyı ḡarrāy-ı simāhum fī cürhüm min eşeris sücūd*⁶³ zāhir ü bātını ma' mūr şafaḫāt ḫālinden şu' ā' -ı sa' ādet fā' izü'n-nūr ḳuṭb-ı dā' ireyi velāyet maḫzen-i esrār kerāmet idi. **Şi'r**:

⁶¹ Bir ālimin ölümü, bir ālemin ölümü gibidir.

⁶² Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.

⁶³ Kur'ān-ı Kerim, Fetih Sūresi 48/29. "... Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır..."

Levlā 'acāyib Şun'ullāh mā nebette

Tilke'l-fezā 'ili fī laḥmi velā'aşebe⁶⁴

Neşr: Dāmād-ı fezā'il-i'tiyādları olan şadru'l ifāde merḥūm Ğanī-zāde Efendi ḥazretlerinden mesmū' -ı faḳīrdür ki diyār-ı Engürüs-i menḥūs üzere serdār olan vezīr-i a'zam Yemişci Ḥasan Paşa kec fehm-i ḥod re'y-i tünd ḥūy ve cebbār olmağla sedd-i İslām ve şeğr-i diyār-ı müslimīn olan Budīn Ḳal'ası'na küffar-ı bed-āyīn ḥücūm üzere iken iltifāt itmeyüp 'asker-i İslām'ı taraf-ı āḫire sevḳ itmekle melā'in-i bī-dīn Peşte Ḥişārı'na müstevlī ve Budīn Ḳal'ası'na müsta'li olup bu sebebden hezārān ehl-i İslām mübtelāyı ḳatl ve esir-i küffār li'elem ve cevāmi'-i mesācid maḳarr-ı erbāb-ı aşnām u ezlām olduğı cihetden sipāh tā'ifesi istignā eyleyüp serdār-ı merḳūmuñ ḳatline fetvā virmişler idi. Ol eşnāda Yemişci Ḥasan Paşa āsitāneye gelüp manzūr-ı pādīşāhi ve dāmād olmağla yeñiçeri tā'ifesi imdād eyleyüp sipāh tā'ifesiñ ru'esasından Pūperāz Muştafā ve emsāli mefhūr-ı maktul ve nücūm-ı şüreyyā-nizām-ı cem'iyetleri perīşān-ı ufūl olduḳda vezir-i Cebbār ḳuvvet-i cāhına mağrūr olup bunlaruñ vüçūd-ı mün'adimü'l-kamini i' dāma ḳaşd itmekle niçe zemān ihtifā itmişler idi. Bir vechle ki müte'alliḳatı daḫı mekānlarından āḡāh degil idi zemān-ı ferc-i ḳarīb olduḳda bir seḫer taşradan ḫareme per-tāb olunmuş bir mektūb bulurlar. Ol ḡonçe ne besteyi nesīm-i ārzūyı murād ile kesād itdüklerinde ḫaṭ-ı şerīfleri ile selām u du'ādan soñra “*İnşā'allāhu te'ālā⁶⁵* yigirmi günden soñra māni' ber taraf olup sizlerle mülāḳī oluruz.” diyü yazılmış görüp mesrūr olurlar. Fī'l-vāḳı' zaman-ı ma'hūd mürūr idicek Yemişci maḳhūr ve bunlaruñ āfitāb-ı devleti ḳarīn-i zūhūr olur. Nāḳil ḫikāye buyurdılar ki merḥūmdan ta'yīn-i zemān ḳatlūñ aşlından su'āl itdüm bu ḡüne güher-riz cevāb oldılar ki bir gice bir şahş-ı nūrānī zāhir olup elime bir şüret-i fetvā sunup imzā teklīf eyledi. Naḫar itdükde gördüm, 'aynı ile Yemişci ḫaḳḳında virdigüm fetvānuñ şüretidür. Ol kimseden isti'fā idüp luḫ ile baña bu teklifi ile bir def'ā iftā eyledigüm için bu deñlü belāya mübtelā oldum, diyüp imtinā'umdan i'tizār eyledüm memnū' olmayup tekrār ibrām idicek yanumdan bir kimse beni āḡāh eyleyüp saña bu teklifi eyleyen ḫazret-i 'Alī kerremallāhū vecchū cenāblarıdur ve ḳarşuda erīke nişin-i 'iz ü i'tibār olan ḫazret-i faḫr-ı 'ālem şallāllāhu te'ālā 'aleyhi vesellemdür anlaruñ fermān-ı 'ālīşānları ile gelmişlerdür didükde naḫar itdüm ol sulṫān dinī çār-yār-ı ḡüzīn

⁶⁴ Allah'ın sanatının incelikleri olmasaydı bir et ve sinir parçasında bu kadar fazilet ortaya çıkmazdı.

⁶⁵ Allah'ı tealanın izniyle

ile murabba‘ nişin-i mesned-i temkîn görüp *sem‘an ve tã‘ater*⁶⁶ diyerek imzâyı fetvâya tahrik yerâ‘a kıldım. Ol sã‘at Yemişçi Hasan Paşa’yı dest-beste ve gerden sikeşte meydân-ı siyâsete getürdiler ve Haydar-ı Kerrâr’uñ nazar-ı Mirrih-eşerine yaturdılar. Hasebe’l fermân zülfiğâr-ı şã‘ ika-ı kerdâr ile kellesi perrân u miyân meydâna ğaltân oldu. Hazret-i ‘Alî rağıyallâhu ‘anhû fermân-ı şerîfi yirine getürdükden soñra geldiği cânibe revân olduĝda bu meclisüñ naşş-ı şaħıfeyi ħ‘âb ve bu maķüle ħ‘âb-ı şaħş ve âyine gibi rû-be-rüy cevâb olduĝın bilüp ‘aķablarınca isti‘câl ve dâmen-i ‘inâyetlerin tıtop bu vaķ‘anuñ yevm ü vuķü‘undan su’âl itdüm buyurdılar ki “Yigirmi ĝünden soñra zuhûr ve âfitâb-ı ĝayret-i ilâhî ifâze-i nûr ider, ol sebebden mute‘ allikâta taķdîm-i beşâret ve tezķire ile işâret itmiş idüm.” Tetemme-i rivâyetdür ki Anaķolî şadâretinden ma‘zül H‘âce-zâde [556] Şems Efendi iķdâm-ı ‘âlem-i ħ‘âbda görür ki edâyı Şalat-ı Cum‘a için Câmi‘-i Ebü’l-feth’e varmış ešnâyı ħuţbede bir kimse minbere şu‘ûd eyleyüp dil-ĝuşâ âvâz ile ħuţbeyi belîĝaye âĝâz ider. Bildükleri ħaţib olmamaĝla selâset-i maķâl ve nûrâniyet-i cemâl bâ‘iş-i tahrik-i zebân su’âl olduĝda “Şun‘u’llâh Efendi’dür. İbrâhîm Naĝa‘i şekline girmiş.” diyü cevâb virürler. Mollâ merĝumuñ zuhûrundan soñra bu vâķ‘a daĝı müzâkere olunup ħ‘âb-ı ħüb âşâruñ ta‘bîrinde şükr-bâr olurlar ki “Şüret-i cem‘iyyet ve ħuţbenüñ meğlülî zâhir İbrâhîm Naĝa‘î şeklinde temeşşilümüz anlar daĝı Haccâc-ı Zâlim ħavfi ile bezüm mübtelâ olduĝumuz derde mübtelâ olup ikimiz daĝı hem-ĥâl ve ibtilâ‘ şerîk ibtilâda *mü‘eddi’l-emşali fe’l-emşili*⁶⁷ üzere her birümüz hem-ser şaħş ve timşâl olduĝunuñ şüretidür Ĥaķķâ ki ressam-ı çapük-dest-i ħayâl şafĝayı sîmâ naşş-ı sîm-ab-ĝün mişâl üzere ‘ucb-ı naşş-ı bî-mişâl eylemiş.” *Eş-şey u bi’ş-şey-i yezķür*⁶⁸ belde-i Kaysâriyye’de müftî olan şikât-ı ‘ulemâdan ‘Inâyet Efendi Mekke-i Mükerrremede mücâvir Mâverâ’ü’n-nehri bir ‘azîzden rivâyet eyleyüp şeker-rîz-i taķaçce-i nuķl-i naķl olurdu ki “Şâhibü’t-terceme ħüccâc ile Mekke’ye dâĝil olup ârzü-yı tavâf ħürre Beytül-ĝarâm’la müteveccih-i Bâbü’s-selâm olduĝda. Şi‘r:

Hazâ ellezi ta‘rifü’l beĝhâ-i ve ta’tehu

*Ve’l beytū ya‘rifehū ve’l ĥillu ve’l ĥaremü*⁶⁹

⁶⁶ Duydum ve uydum.

⁶⁷ Benzerlerinin anlamları da benzerdir.

⁶⁸ Bir şey başka bir şeyi hatırlatır.

⁶⁹ Burası selin taşıp aktığı bir vadi olarak tanınır; ancak buradaki mabed, Harem olarak bilinir.

Neşr: Mazmûn-ı dilavîzi gûş-var mesâmi‘ -i inbâ‘-ı ümmül kurrâ ve tanîn-endâz-ı gûş-ı cân-inâ-şekiba olmağın selâmlarına muntazır-ı reh-güzâr üzere mutavakkıf u nâzır idüm geçüp girdüklerinde Harem-i Şerîfe toğrı nazar itdüm. Merhûmuñ duhûli eşnâsında bâb-ı selâmuñ üstünde kitâb-ı mişâl lâciverd üzere altun hâl gibi bir haţ-ı celi nûrâni nümâyân oldı. Şûlahâdan bir iki refîk-i hem çarîküm var idi. Fî‘l-hâl anları dağı âgâh eyledüm ittifağ nigâh eyleyüp “*Selâmun ‘aleyküm tıbtüm fetḥulühâ ḥâlidîn*”⁷⁰ “âyet-i kerîmesini ma‘ allekât Kâ‘ be gibi havâda yazılmış müşâhede eyledük. Kıra‘at eyledükden soñra ga‘yib musmaḥil oldı.” *Ve‘l ‘ahdetü ‘Alî e‘r-râvî*⁷¹ bunuñ emşâli niçe hâlat-ı dest-yâri-i ‘an‘ane‘-i şıkket-revâ-yı gayile vâşıl-ı mertebeye yaqındır. El-hağ bir zât-ı celîl-i ‘arîk vâşıl ki muḥtali girîbân-ı vücûddan serzede-i ‘âlem-i şühûd olalı dâmen-i ‘işmetleri gubâr-ı töhmet-i menâhî ve mülâhiden pâk ü âyîne-i ‘âlem-nümâ-yı eyyâmnda peyker-i nûrânîleri semt-i irtisâm bulalı cevher-i câm ilhâm-ı insicâm meşreb-i ‘alîleri şaykal-ı nezâhatle kudûrât-ı levâzım-ı beşeriyetden mücellâ vü tâb-nâk olup müddetü‘l-‘ömr şagâ‘ir-i kebâir ḥâ‘lî gerd-vücûd gevher nekîn ‘işmetleri bulmamağ karar-dâde-i şagîr ü kebîr u eşnâf-ı mu‘âmelatdan bir mertebede terk-i evveli-i ruşşat-yafte-i harîm ḥürmetleri kılınmağ ḥayret efzâ‘yı bernâ vü pîr olduğundan mâ‘ada kütüb-i kelâmiyyede taḥkîk olunan üzere âşâr-ı velâyet-i Şûriyye‘den Eşref ü â‘la olan kerâmet-i ma‘neviyye ki evzâ‘ u aqvâlde sünnet-i seniyyeyi Resûl-i Ekrem şallâllâhu ‘aleyhi ve sellem üzerine şebât ve devâmdan ‘ibâret ve telâṭum-ı emvâc-ı ḥâdişâtndan bilâ tağayyîr velâ tekeddür ‘arz-ı şalâbet ü kıvamdan kifâyetdür tamam-ı şıfat-ı kâşifeyi ḥâlleri iken pertev-i envâr-ı mu‘cizât olan keşf ü kerâmât ve ḥarğ-ı ‘âdât şudûri iktibas-ı lem‘ât-ı şıdk u ihlâş idenler yanında müsteba‘ ad degildir. *Zalike faẓlullâhi yu‘tîhi meyyeşau vallahu zul fadlil azim*⁷² Bâkî Efendi merhûmuñ bu şi‘r-i bî-mişâlleri tamâm ḥasb-i ḥâlleri olmuşdur. **Şi‘r:**

Toğunsa tîr-i miḥnet ger mübâhât ile gögsüñ ger

Şoyunduñ ‘arşa-i rindâne girdüñ merd-i meydân ol

Çov emvâc-ı belâ gelsün naşîbin rûzgâr alsun

⁷⁰ Kur‘ân-ı Kerim, Zümer Sûresi 39/73. “...Size selam olsun tertemiz oldunuz, haydi ebedi kalmak üzere buraya girin ...”

⁷¹ Sorumluluk anlatanın üzerindedir.

⁷² Kur‘ân-ı Kerim, Hadid Sûresi 57/21. “... İşte bu Allah‘ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir ...”

Derūnuñ derdini keşf itme sen deryāyı ‘ummān ol

Ḳabāyı cāh ile ādem geçinsün her ḳabā cāhil

Hüner göster hüner meydāna gir sen tīg-i ‘uryān ol

Şeref virmez dür ü gevher kemāl olmaz zer ü zīver

Güher göster güher kān-ı fażilet baḫr-ı ‘irfān ol

Neşr: Āsār-ı celilelerinden Tefsīr-i Keşşāf evā’iline ḥāşiyeleri ve kümeýt-i ḥāme-i sīmīn-ḳilādeye evrāḳ-ı pür naḳş u nigārdan ḡāşiyeleri vardur. Fünūn-ı ‘adīdeden kütüb-i mütedāvileye ta‘ līḳāt-ı şerīfleri mu‘allaḳāt-ı Ka‘be gibi meşhūr ‘ālem ve āvīze-i gūş-ı ḳabūl ‘Arab ve ‘Acem’dür. İmrār-ı edhem-i bāşıra buyurduḳları şafaḫāt-ı [557] erḳām ve tayy-ı iḳdām kemiyyet-i aḳlām olup şāre-i ḡubār tütīyā ḡubār-ı eşer-i iḫrāz-ı ḳaşbu’l-sebḳ-ı hüner itdüklerine nişān u menşūr iştihārlarına ‘ünvān olmuştur. Ekşer-i evḳāt-ı şerīfeleri itmām-ı meşālīḫ-i enāmdan şoñra ibādete maşrūf ve ṭab‘-ı tecerrüd-i i‘tibārları mülāḫaḫa-i leṭā’if-i ḳudsiyeye müncezip meşḡūf olmaḡın zıkr olunan müsveddātı beyāza tevcīh-i ḫāṭır ve olleāli’ menşüreyi cem‘ ü tedvīn ile silkü’l-cevāhir ḳılmamışlar idi. Vücūh-ı ḫayrātdan sa‘ādet-ḫānelerine ḳarīb ve ḳabr-ı pür nūrları ile tūde’-i ḫāk-i ḫaremi reşḳ-endāz-ı keşīb olan Ḥüsām Beg Mescidi’ni cāmī‘ eyleyüp cihat-ı mebrūreye vazā’if-i mevfüre ta‘yīn itmişdür. *Teḳabbela’llāhu te‘ālā bi-ḳabulī ḫasen*⁷³ ve dört def a şeyḫü’l-islām olmaḳ devlet-i ‘alīyye-i Āl-i ‘Oşmānī’de bunlara müyesser olmuştur.

El-Mevlā Emrullāh

Medīne-i Kütāhīyye’den zāhir ve şıbga-i vücūdı maşdar emr-i ilāhīden bāhir olup vaşıl-ı sermāyeyi isti‘dād ve ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemetle ber murād olduḳdan şoñra ‘azm-i ṭarīḳ meşāḳḳat rehīn ve i‘cmāl-i keşş ve ‘aşā-yı āhenīn idüp pāy-ı himmeti ḳaṭ‘-neşīb ve firāzda fersüde vü dīk-i pür ḫurūş sevdāsı ol fikr-i dür u dırāz ile nā-āsüde olmaḡın kırḳ aḳça medreseden ‘azlle tekyezen vaḳfe-i istirāḫat iken biñ beş ḫudūdında Çatalca’da vāḳı‘ ‘Alī Paşa Medresesi ḫārc-ı i‘tibār olup ibtidā bunlara i‘ṭā olındı. On iki Cumade’l-āḫire’sinde Kürd Ḥasan yirine Burūsa’da Ḥanceriyye pāyesine terfi‘ olındı. On yedi zī’l-ḳa‘de’sinde Ḳadrī Efendi-zāde Seyyid Zeynel‘ābidīn Efendi yirine Emīr Sulṭān pāyesine ḫareket eyledi. On ṭoḫuz Receb’inde Mevleviyyet ile Mar‘aş

⁷³ Allah’u Teala güzel bir kabul ile onu kabul etti.

każası ‘ināyet olındı. Maraz-ı müzmine mübtelā olmağın maḥdūmları niyābet ile fermān revā-yı każā olmış idi. Bi’l-āḥire ol marazdan rehā bulmayup yigirmi bir Şafer’inde Burūsa’da on tokuz Receb’inde intikāl eyledi. *Veķāne emrullāhi ķaderān maķdūrān*⁷⁴. Manşıb-ı mahlūl Kızılca Ḥayre’ d-dīnoğlı ‘Abdullāh Efendi’ye virildi. Mevlāna-yı merķūm ḥüsn-i ḥāl ve şafāyı bāl ile mevsūm āşınāyı deryāyı sevād güher-çin-i şāḥil-i isti‘dād idi. Ḥālā maḥdūm mükerrerleri pāye-i saḥnda müderris ve bünyān-ı ‘irfānī mü’essisdür.

El-Mevlā Aḥmed

‘Irāķ diyār-ı Karamān olan belde-i Lārende sevādında dārende-i ḥükm-i ḥümāyūn-ı vüçūd ve ruḥşat yāfte-i temsil-i meclis-i şühūd olup birader mihteri Seyyid Nābī Efendi’den taḥşil-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekml mebnāyı taḥķik u iķān eyledükden soñra meclis-i erbāb-ı isti‘dāda dāḥil münāvele-i şarāb-nāb-ı fezā’ il birle Kerem-sāzī-i maḥāfil ve efāzil olup Paşa-zāde Efendi’nüñ ḥidmet-i i‘ādelerinde ķā’im ve ol ceht-i celileden mülāzım olmış idi. Devr-i medāris ve ‘aķd-ı mecālis iderek kırık aķça medreseden ma‘zül iken biñ on tokuz Cumāde’l-ülā’sında Tokuz-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi yirine merḥūm Zekerıyyā Efendi Medresesi tevcih olunmuş idi. Yigirmi bir Cumāde’l-āḥire’sinde maraz-ı ṫā’undan intikāl ve ‘ālem-i ḫudse isti‘cāl eyleyüp medreseyi maḥlūle Sefer Efendi’ye müyesser ve ‘azm-i ṫarık-i sa‘ādet-i refiķde zafer-rehber olmuş idi. Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr ehl-i ‘ilm ü ‘irfān-ı zarif ve nüktedān ma‘ārif-i cüz’iyyede müfred-i ‘ālem vādisinde bir ādem idi. Ğāyet naḥif endām ve raķikü’l-keām olmağla Cızbız Emir laķabı ile şöhret pezir idi. Nesibi maḥlaşı ile şi‘arı ve ķābil-i kabül eş‘arı vardır. Bu beyt nuḥbe-i güftārıdır.

Dağ ursa bağrumuñ başına n’ola ‘aşķ-ı yār

Dağ-ı maḥabbetüñ başum üstinde yiri var

El-Mevlā Meḥmed

Vilāyet-i Aydın dāḥilinde Kestel nām belde-i ma‘ müreden zuhūr idüp Karamānlı-zāde dimekle zeban-zed-i cumhūr olmuş idi. Evā’il-i ḥālinde Birgili Meḥmed Efendi ḥidmetlerinden taḥşil-i ‘ilm ü kemāl ve niçe zemān dergāh-ı efāzil penāhlarında iştiğāl eyleyüp ṫarık-i ‘ilme sülūk ve ḫurş-ı i‘tibārın ol sikke ile [558] meskūk eyledükde

⁷⁴ Kur’ān-ı Kerim, Ahzab Süresi 33/38. “... Allah’ın emri kesinleşmiş bir hükümdür. ...”

mu' allim-i maḳām-ı Selīm Hānī 'Aṭā'u'llāh Efendi'den mülāzemetle nā'il-i emānī olmuşlar idi. Kaṭ' -ı merātib ve āḥz-ı revātib iderek kırk aḳça medreseye ṭālib iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan tārīhinde Anaṭolı şadırlı olan Zekerıyyā Efendi merḥūm ḥuzūr-ı şerīflerinde şerīkleri Edhem-zāde Şeyḥī Efendi ve Tireli 'Ayyī Efendi ile imtiḥān olup mānend-i semend-i rihān üci daḥı hem-'inān olmaḡla her birine medrese-i celīle iḥsān olunmuş idi. Ṭoḳsan beş tārīhinde Üveys Paşa Mışır beglerbegisi olduḡda hemrāh-ı vezīr-i 'ālī-cāh olup ḥazīne-i Mışır'dan müstevfā idrārāt-ı celīle ve 'alīḳ-i cerāye ta'yīn olunmuş idi. Ba'dehu şılasına 'avdet ve ba'z-ı medāris-i 'ālīde 'ilm-i şerīfe ḥıdmet eyleyüp afitāba me'zūn ve müşkil-gūşā-yı maḡrūz u mesnūn olmuş idi. Biñ sekiz tārīhinde ḥāric i'tibārı ile Aydın Yeñişehr'inde Ḥafşa Ḥātūn müderrisi olup biñ ṭoḳuz Rebī'ü'l-āḥir'inde Müteveffāh Lüṭfū Çelebi yirine pāye-i şaḥn olmak üzere Balıkesir'i'de Yıldırım Hān Medresesi iḥsān olındı. Ba'dehu şılası ḳurbunda olmaḡla medrese-i ūlāya 'avdet ve iftā vü ifāde ile neşr-i fazīlet eyleyüp biñ bir yigirmi senesi dāḥilinde rihlet ve 'ālem-i ḳudse 'azīmet itmiş idi. Mevlānā-yı mezbūr fezā'il-i celīle ile meşḥūr şī'r ve inşāya ḳādir mecmū'a-i ferā'id-i nevādūr. 'İlm-i tevārīḡde ayaklı defter-i muḥāzarātında ḥāzır cevāb faẓl u hüner ḥoş ṭab' pāk nijād nīk nefis ü dervīş nihād ḥulvu'l muhavere ve müteverri'-i pīr şālih mütevāzī' idi. Pāy-ı zemīn pūyunda ḥāme mişāl 'arc ve ḥareket irādīsinde ḥarc olmaḡın iḥtiyār sūkūn ve inzivā idüp 'āric ü mu'āric 'izz ü 'alā olmamış idi ve ḡāyetle leynü'l-cānib olmaḡla bāzār-ı i'tibārda tehī kefe-i 'ālī gibi kef istihāli ḥālī ḳalup terāzūdan ağır manşib ele getürmemiş idi. Eger zemāne dest-gīr olup yegān yegān münāşib 'āliyyeye vāşıl ve mertebe-i sāmiye-i mevlevıyyete nā'il olsa şıyt-ı iştihārı ṭanīn-endāz mesāmi'-i e'ālī ve esāfil olmaḡ muḳarrer idi. Āşār-ı 'ilmiyyesinden Dürer u Ğurer'e ḥāşiyesi vardır. El-ḥaḳ ehl-i 'ilmā-na eşer ü kemıyyet ḥāme ile şāre-i ḡubār ḥuṭūṭı rāh-ı ma'nāya delīl ü rehberdür. Bundan mā'adā ta'liḳāt u resā'ili ve tenvir-i mebhāş u taḥḳīḳ-i mesā'ili delīl rāh ü vesā'il-i ṭarīḳ-i ma'nī öḡünc-nāme-i fūsun-āmīz gibi gencīne ḡūşādur. Mışırda iken vekālet muṭallaḳa mes'elesinde iḳrāruñ 'adem-ı cevāzına iftā eyleyüp İbn-i Ğānim-i Maḳdisī red eylemiş idi. İfādeden ḥālī olmaḡla irād olındı.

Şüretun Fetvā: *Mā ḳavlü eimmetü'd-dīni ve'l-fuḳahau'l-müctehidine mine'l-eimmeti'l-ḥanefıyyeti rıdvanu'llahi te'ālā 'aleyhim ecma'ine fīmā izā eḡḡara Zeydun 'amran ilā meclisi's-şer'ı's-şerīfi ve idde'ā aleyhi enne li müvekkilī Bekr 'alā müvekkilike Bişır keza dinara min ciheti'l-ḳarḏi fe'enkera a'mrū vekāletehū min ḳıbeli Bekri felemmā inbette Zeydü vekālatehū bi'n-nıyyeti ve ḳaḡā'l-ḳāḡi bihi feḳale A'mrū*

müciben a'nhu ne'am qaddera kenne li-müvekkilike Bekru 'alā müvekkili Bişri mā eddeytü mine'd-deyni'l-mezkûri illā enne Bekrān qad istivfahū min Bişri ve lem yebka a'leyhi şey un minhu ve biyedihī rahene bi zālike deynu li Bişri ve hüve kezā kezā saddeqahū Zeydu fī meclisi'ş-şer'i'ş-şerīfī ve eķerra bimā idde'ā A'mrū min istifa' eddeyni ve qabeḍa'r-rehni ve'l-hālū ennehū kütibe fī'l-ḥucceṭi şehadete'ş-şuhūdi bihazihī'l-ibārati şehidū ğibbe'l-iştīşhādi'ş-şer'iyyi bi enne bekran ve külle Zeyden ve enābe menābe nefsehū tevkīlen şer'iyyen muṭleķan müfevviḍan mūndericen tahtehū mā seyezkuuru intehā ve qad kāne zukira ba'de hazihī'l-i'bāreti zālike't-teşdiķu ve'l-iķraru ve ğayrihima fehel yeşihḥu zālike't-teşdiķu ve'l-iķrāru alā Bekri em lā ifteranā eşābekumu'llahū te'ālā bi'l-maġfirati ve ḥüsnü'l-ḥātimetri.

El-cevab: Lā yeşihḥu lienne'l vekīle'l-muṭlaķa innemā yekūnu vekilen bi'l-ḥifzi feķad feyekūnu bi'l-iķrāri alā müvekkilehi fuḍūliyen fe la ya'tebiru illā izā şaddaķahū müvekkilehū fihi ve emmā i'bāreten müġriḍan felā tüfidü emran zāiden a'lā ma'nā't-tevkīli li enne qavluke vekeltüke mislu qavliķe fevvaztü ileyke fī'l-ḥukmi ve izi'ş-şābitu bi külli minha leyse ille'l-vekāletü bi'l-ḥifzi feķad ve e'mmā ibratün mūndericen tahtehū mā seyezkuuru fehiye eyḍan lā tüfidü'l-vekile bi'l-iķrari bel hüve kelāmün laġvün li 'ademi şadegahū lemmā büyyine min enne'l-vekāleti'l-muṭlaķati lā tenāvele'l-eķrāra femin eyne'l-indirāce ve in kāne ze'l-muradi ennehū vekkele eyḍan bi'l-iķrari'l-lezi seyezkuuru felā yeḥfā enne'l-ibārete lā tūsā'iduhū [559] liennehū ḥīneizin yekūnu vekīlen müsteġilen mūndericen tahte'l-vekaleti'l-muṭlaķati a'lā enne'l-ḥaķķa lā yeşbutu bi'ş-şekki ve'l-iḥtimali 'alā mā beyne va'llahu a'lemu ḥarrarahū'l-faķira Meḥmet el-me'mur bi'l-ifta'i afiye anhu

Cevabu ibn-i Ğānim: El-ḥamdülillahi'l-müveffīķu li'l-şevābi eķvele innehū şaḥihun livucūhi minha enne qavlehū mūndericen teḥtehū mā seyezkuuru yeķtedi şihḥatehū beyanuhū enne lafzete mā fī qavlihi mā seyezkuuru min el-fazil-u'mūmi kemā naşşa a'leyhi u'lemāu'l-uşūli ve zekera fī metni'l menar ve ğayrihi ve qāle fihi enne'l-'ilme ķaṭ'i fī ma'nāhi ḥatta cāze neşḥu'l-ḥaşşi bihī keḥadīşi'l u'raniyyine neseḥa biḥadīşi'l-istenzihu hüve emnü'l-bevli elḥa ve bi hāzā yeḥşulü'l-cevābe 'an qavliküm el-ḥaķķa lā yeşbitu bi'ş-şekki ve'l-iḥtimālī ve qad qarraru fī'l-uşūli enne müdavele'l-ā'mme külliyyeten eyıza urīdu u'mūmuhū ḥuşuşan me'a't-tenşişī ve't-te'kīdi yusīru fī ma'nā ķaḍiyetül-külliyetü keennehū ķile külle ferdin min efrādi'l-ā'mmi mahķūmun a'leyhi bikezā min efrādin zālike'l-a'mmu'l-eķrāru ve't-taşdiķu li ennehū mim mā zekara min ef'ali'l-velilifi da'va muḥaşemeten feyeşiru keennehū vekkelehū fī nefsi'l-eķraru

ve't-taşdıku bi'l-istidlāli'l-vechi's-sāni en teḫaṭṭa'a'n-nazaru an kevnīhi vekīlen muṭlaḫan müfevviden ve neḫülü hüve vekīlün bi'l-ḫuṣumeti ḫaṭ'an liennehū etā li'l-ḫakimi ve he'l-ye'tīli'l-ḫākimi illā li'd-da' va i'ndehū ve'l-muḫāṣemetu ledeyhi ve ḫad vecede minhu'd-da' va ve'l-ḫuṣumete ve'l-istiṣhade ve ḫabile'l-ḫākimi's-ṣehādete ba'de sema'id da' va ve ḫāle fi'l-Hidāyeti ve ḡayriha mine'l-mutuni ve's-ṣuruḫi ve'l-fetāvā inne'l-vekīle bi'l-ḫuṣūmeti yeṣiḫḫu iḫrārahu ve yenfuzu 'alā müvekkilīhi izā veḫe'a fi-meclisi'l-ḫādī lāfi ḡayrihi i'nde'l-imāmi ebī Ḥanīfeti ve Muḫammedi Raḫimehumā'l-lahi Te'ālā ve 'an Ebī Yūsufi yeṣiḫḫu muṭlaḫan ḫāle imāmu'l-müftī's-ṣaḫaleyni fi'n-Nuzūmeti fi'l-Ḥalāfiyyāti. **Şi'run**

İkrara insane 'alā men vekkelīhi

Ḫad kāne Ya'gūb'u zemānen ebṭalehū

Sümme ecāze ibnu ḫāne ve hümā

Ḫad cevvezā i'nde'l-ḫādāti fe e'lemā

El-vechu's-Saliṣü: Ve in kane yerci'u ile's-sāni inneḫüm izā idde'aytüm ennehū vekīle bi'l-ḫabzi ve in kāne be'iden cidden ba'de mā ḫarrarnāhū. Ḫulna'l-vekile bi'l-ḫabzi innema yemliku'l-ḫuṣumete izā kāne vekīlen bi-ḫabzi'l-a'yne ve mā naḫnu fi hi vekilü bi ḫabzi'd-deyni ve'l-vekilü bi ḫabzi'd-deyni yemliku'l-ḫuṣumete ve küllü vekilü bi'l-ḫuṣumeti yemliku'l-iḫrāra yenticu mine'd-ḫarbi evveli mine's-ṣekli'l-evveli enne hāza'l-vekile yemliku'l-eḫrāra i'nde'l-imāmi ve Muḫammedu Raḫimehüma'llāhi ve vechu ḫavlehuma bi-enne'l-müvekkili eḫāme'l-vekilu meḫāmu nefsehu fi'l-ḫuṣūmeti ve'l-müvekkilu yemliku'l-iḫrara ve'l inkāre fekezā vekīlehu hazā 'alā vechu'l-iḫtiṣāri ve immā ḫavlü zalike'l-ḫā' ilu inne'l-vükālete'l-mütelleḫate innemā yekūnu bi'l-ḫıfzi faḫaṭ feḡayru müslimin fe innehū enne erāde zalike a'la'l-u'mumi feleyse kezalike be'l-hāza izā eṭbeḡaṭ 'alā vechi'l- iḫtimāli immā me'a't-temṣişi a'le'l-u'mumi felā ḡāle İmamı'l-Ḫudurī izā ḫale'r-raculü vekkeltüke fi māli kāne vekīlen fi ḫıfzihi lā ḡayrahū ḫale fi Şerḫi's-sırāci'l-vehhaci ve Kezā lev ḫāle ente vekilī fi külli şey'in biḫilāfin mā levzāde feḫāle ente vekilī fi külli şey'in cāizun teṣarrufuke fehüve vekilun fi'l-ḫıfzi ve'l-bey'ı ve's-ṣırā'i ve teḫādi'd-duyüne ve'l-ḫuḫūki ve'l-hibeti ve's-ṣadaḫāti ve ḡayri zalik feḫavluhū ve ḡayri zalik yeṣmelü'l-iḫrāra ve naḫvehu ve lā yaḫfā enne ḫavlehu fimā ḫikāhu'l-meṣhūra mundericen taḫtehū mā seyezḫuru veḫa'a beyānen ve idāḫan tenṣiṣan a'lā'l-u'mumi'l-müstefādi min

ķavlihi tevkīlen mutlaķan mūfevvidan fehūve bi menzileti ķavlehū cā ’izun taķarrufuke fīmā zekerahū fī’s-Sirāci’l-vehhāci ve ķavluhū vekeltūke ve ķavluhū fevveķtuke sevāun memnū’un bel hūve ğayru mesmū’in veli zeyli’l-ķelāmi ūlun lāķin fī haza’l-ķadri kifāyetūn va’llahi veliyyū’t-tevfīķi kebesehu’l-faķīra ilā a’ fuvva’llahi te’ālā ‘Ali Bin Ğanimū’l-muķaddesi’l-ķanefiyyi ‘afā ‘anhu ve ‘an valīdihī meķāyihahū ve’l-mūslimīne.⁷⁵

⁷⁵ Fetva Nūshası

Hanefi imamlardan, mūctehid fıkıh ālimlerinin ve din imamlarının ū konudaki ğorūķū nedir? :

Zeyd, Amr’ı ūerefli ūeriat meclisine getirirse ve ona karģı ūoyle bir iddia da bulunsa ‘‘Mūvekkilim Bekir’in senin mūvekkilin Biŗr’dan borķ olarak ūu kadar (alacağı) vardır.’’ Őte yandan Amr (Zeyd’e) , Bekir’in vekālet verdiğini inkār etse, Zeyd, Bekir’in kendisine verdiği vekāleti delille ortaya koyup hāķim de buna hūkmettiği zaman Amr onun hakkında cevap olarak dedi ki: ‘‘Evet, mūvekkilin Bekir’in benim mūvekkilim Biŗr’ den alacağı vardı. Zikredilen borcu Bekir tahsil etmiŗtir. Biŗr’ den alacağı kalmamıŗtır. Hatta (Bekir’ in) Biŗr’ in borcuna karŗılık ‘‘Rehin olarak ūoyle ūeyler vardır’’, dese Zeyd’ de ūerefli ūeriat meclisinde bunu doğrulasa, bu durumu iķrar etse, bu durum da hūccete yazılsa ki ūahitler (ŗu) ibare ile: ‘‘ Bekir Zeyd’ i kendi yerine temsilci olarak aŗağıdaki durumları iķerecek ūekilde mutlak ve mufavviz bir vekāletle vekil kıldı.’’ ūeklinde ūahitlik etseler, sonuna da zikredilen iķrar, tasdik ve diğer durumlar yazılsa, Bekir hakkında bu iķrar ve tasdik doğru mudur, değil midir? Allah sizi gūzel son ve mağfiretiyle mūķāfatlandırın.

Cevap:

Doğru olmaz. Ćunku mutlak vekil, (mūvekkilini) sadece korumakla yūkūmlūdūr. Mūvekkilinin aleyhine iķrarda bulunduğu zaman (ğorevini) aŗar. Ancak mūvekkili bu konuda onu doğrularsa (iķrarına) itibar edilir. Maksatlı ifadeye gelince, vekillige artı bir durum ifade etmez. Ćunku mūvekkilinin ‘‘seni vekil tayin ettim.’’ sōzū hūķum bakımından ‘‘sana yetki verdim.’’ sōzū gibidir. Őyleyse her iki durumda da sabit olan ancak mūvekkilin korunmasıdır. ‘‘Aŗağıdaki durumları iķerecek ūekilde’’ ibaresi de aynı ūekilde vekile iķrar yetkisini verildiğini ifade etmez. Bilakis o, onu doğrulayan bulunmadığı iķin geķersiz sōzdūr. Eğer bu sōzle kastedilen aynı iķrarsa, mutlak vekālet yukarıda geķen iķrarı kapsamaz. İyi bilinmektedir ki, bu ifadeler ona yardımcı olmaz. Ćunku o zaman özel vekālet olur. Mutlak vekālet ise bunu iķermez. ūūphe ve ihtimal ūzerine de hak geķerķleşmez. Doğrusunu Allah daha iyi bilir. Bu (fetvayı) iftā ile ğorevli Muhammed fakīr tashih etti. Allah ona mağfiret etsin.

İbn Ganem’in cevabı:

Doğruya ulaŗtıran Allah’a hamdolsun. Bana ğore pek ķok yōnden (bu vekālet) sahihtir. ‘‘Aŗağıdaki durumları iķerecek ūekilde’’ sōzū bunun doğruluğunu gerektirir. ‘‘Mā seyzkuru’’ ifadesindeki ‘‘Mā’’ umumilik ifade eder. Tıpkı usūl ālimlerinin ūartlarını belirlediği gibi. Menār metninde ve ūetekilerde de māna yōnünden kat’i olduğu, bu (kat’i ifadelerle), has ifadelerin nesh olabileceği ifade edilmiŗtir. Tıpkı Uraniyyīn hadisinin, ‘‘İdrardan sakının’’ hadisiyle nesh olunması gibi. Bununla beraber ‘‘ŗūphe ve ihtimal ūzerine de hak geķerķleşmez.’’ İfadesiyle sōzūnūze de cevap meydana gelmiŗ olur. Usulde genel ifadelerin bütūnlük arz ettiği ifade edilmiŗtir. Yani bu ūekilde genel ifade kullananlar onun kapsamına giren her ūeyi ifade etmiŗlerdir. Onun gibi bu genel ifadenin iķine giren her bir kiŗi genel hūķmū alır denilmiŗtir. Vekilin davasında hasmına karŗı kullandığı fiiller onun genel iķrar ve tasdikte de vekil kılındığını iŗaret eder. Bu konuda mutlak ve mafavviz olduğu ūeklindeki ikinci hususa gelince ūoyle deriz: O kesin olan anlaŗmazlıkla vekildir. Ćunku o hāķime gelmiŗtir. Davadaki kesin olmayan

El-Mevlâ Mehmed Vücûdî

Hamîr-i mâye-i vücûdî hâk-i pâk-i Lârende'den pâyidâr ve bedî dârende-i âsâr-ı Perverdigâr olup Vücûdî mahlaşı ile şöhret şi'âr olmuş idi. İzâle-i zulmet tab' -ı mâder zâd için ikâd-ı şem' -i isti' dâd ve çirk-i cehl ü nâdânî def' i için isâle-i nûr-ı çeşm-i icthâd eyleyüp tarîk-i sa' âdet-i refîk-i' ilme tahrik-i rikâb-ı himmet ve hemrâhî-i tevfiğ ile 'azîmet kılduğda niçe zemân Kınâlî-zâde 'Alî Efendi hizmetlerinde [560] işti'âl ba' dehu Ebû's-su'üd Efendi Âsitânesi'ne ittişâl idüp hizmet-i 'alîlerinden nâ' il-i şeref-i mülâzemet olmuş idi. Otuz aqça medreseden ma' zül iken toquz yüz seksen altı târihinde Vezîr Dilber Kara Muştafâ Paşa diyâr-ı şark üzere serdâr olduğda hem-rikâb u muşâhib vezîr Âşaf cenâb olup kırk biñ aqça ze' âmetle müteferriqa olmuş idi. Niçe yıllar nevk-i hâme-i nebtizden bedel-i i' mâl tîğ tîz idüp vâdî-i şecâ' atde dahı kılıclığı müselleme belki *sebak e's-seyf el-kalem*⁷⁶ mazmûnı meşhûr 'âlim olmuş idi.

anlaşmazlıkla hâkime gelinir mi? Hâkim de davayı, düşmanlığı ve şahitliği ortaya çıkarmış, davayı dinledikten sonra da şahitliği kabul etmiştir. Hidaye' de ve öteki metin, şerh ve fetva kitaplarında böyle anlaşmazlıklı vekilliğin ikrarla geçerli olduğu, kâdının meclisinde müvekkili aleyhine böyle bir durumda bulunabileceği ifade edilmiştir. İmam Ebu Hanife ve Muhammed (Allah o ikisinden razı olsun)'e göre böyledir. Ebu Yusuf'a göre de mutlak olarak sahihtir. İki âlemin müftüsü el-İmam, el-Manzume fi'l-Halefiyyat' ta şöyle demiştir: "Bir insanın müvekkili aleyhine ikrar etmesini Yakup bir dönem geçersiz kılmıştır. Sonra oğlu yanlış yorumlayarak izin verdi, (Ebu Hanife ve İmam Muhammed) kadının huzurunda gerçekleşme durumunda cevaz vermiştir.

3. Görüş: Her ne kadar ikinci görüşe dönüyor olsa da, siz onun bedel ile vekil olduğunu iddia ettiniz. Çok uzak da olsa anlaşmazlığa yol açabilecek bir yetkiye sahip olmadığınızı söylediniz. Biz de deriz ki: vekilin borcu kabzetmesi anlaşmazlığa sebep olur. Ve her vekil anlaşmazlığa sebep olan ikrara sahip olur. Ebu Hanife ve Muhammed (Allah ikisinden razı olsun)'e göre ilk örnekteki gibi vekil ikrara sahip olur. O ikisinin görüşüne göre: müvekkil vekili anlaşmazlığa yol açabilecek konuda kendi yerine vekil kılabilir. Ve dolayısıyla müvekkil nasıl ikrar ve inkâra sahipse vekili de sahip olur. "Mutlak vekâlet sadece (müvekkilin) hakkını korumadadır" 'a gelince bu doğru değildir çünkü bununla umum kastedilse(bu ihtimal üzere olan görüştür) de öyle değildir. Bilakis her hususta geçerlidir. İmam Kudûrî şöyle demiştir: bir adam "senin vekilliğin şu mal hususundadır" dese, sadece onu korur, başkasından sorumlu olmaz. Siracü'l-vehhac'ın şerhinde (Kudûrî) şöyle demiştir: Aynı şekilde bir adam "Sen her işimde vekilimsin" dese, eksiksiz şu mânaya gelir: "Sen benim her şeyde vekilimsin, tüm tasarrufların geçerlidir." Böylece o (müvekkilinin) hakkını korumada, onun adına satış yapmada ve satın almada, borçlarını ödemedede, hibe ve sadaka verme hakkında ve bunun dışındakilerde vekildir. "Bunun dışındakilerde" ibaresi ikrar yetkisini de kapsar. "Aşağıdaki durumları içirecek şekilde" meşhur sözle gizleme yapamaz, "Mutlak ve mufavviz vekil kıldı" sözünden umum üzere izah ve açıklama yapılır. Bu durum Siracü'l-vehhac'da geçtiği üzere "senin tasarrufun geçerlidir." sözüncevidir. Ve "Seni vekil tayin ettim" sözü,"Ben seni vekil tayin ettim" demek gibidir, bu yasak değildir zira böyle bir şey duyulmamıştır. Bu söz uzar gider ancak bu kadarı yeterlidir. Başarı Allah'tandır. Allah bu fetvayı yazan Hanefî muhterem fakir Ali b. Gânem'i bağışlasın.

⁷⁶ Kılıç kalemi geçmiştir.

Ba' de ze' ameti karyelerine celali taħrib ve ma' mure-i bedeni garet zede-i asker cengiz tazmeşib olmağla derd-i fakr u fakayı şekib itmiş idi. Bi'l-ahire tarik-i ilme duħul için asitan-ı sa' adet-i aşıyane kuful idup germ-saz-ı hengame-i ricā olduğda biñ altı Cumāde'l-ahire'sinde Meşrūtiyyet da' vāsı ile Zuhūrī yirine 'Oşmān Paşa Medresesi'ne uğrayup pāye i' tibārī ile şılasında Emīr Mūşā Medresesi i' tā ve mesned nişin ifāde ü iftā kılındı. Biñ on altı tārīhinde asitāneye gelup rikāb-ı şāh-ı 'ālīşāna ve ba' z-ı erkān-ı dīvāna te' lifāt u āşār ' arz eyleyüp i' tibār-ı mevleviyyet ile mazhar-ı luḡf-ı bī-şümār olmuş idi. Ba' dehu każāyı Lārende zamīme-i manşib-ı tadrīs ü iftā olup anda iki seneden ziyāde müşkil-gūşā ve fermān revā olmuş iken biñ yigirmi bir senesi hilālinde ārzūyı envār-ı şühūd ile maḥv-ı vücūdu nişār naḡdīne-i cānla ' arz-ı sehāyı vücūd eyledi. Mevlānā-yı mezbūr ' ilm ü ma' ārif ile meşhūr şāhib-i vücūd-ı mülk-i fezā' il merd-i kāmīl ve ferd-i şāmil idi. Āşār-ı menşūresinden Sıbt İbn Cevzī'nün Mir 'ātü'z-zemān nām kitābını tercüme eylemişdür ve İmām-ı Ġazālī'nün "et-Tibrü'l-mesbūk fi Neşā'ih-i'l-mülūk nām kitābı zebān-ı Türkīye naḡl eyleyüp ġamām-ı aḡlāmın ol vādīde münsecime kılımışdur. Ḥayāl ü Yār ve Şāhid ü Ma' nā ismi ile mevsüm iki manzūm kitābı vardır. Bu maḡla' nuḡbe-i eş' āridur. **Şi'r:**

Yüri ey zāl-ı dehr-i pür fiten bir kaḡbe zensin sen

N'ola Şirīn iseñ şüretde Ferhād öldürensün sen

El-Mevlā Derviş Mehmed

Şeyḡü'l-islām Şun' u'llāh Efendi merḡumuñ maḡdūm-ı kihteri ve ser rişte-i ' iḡdü'l-lāl nesl vālā güheridür. Vālid-i mācidleri ḡicrinde ḡarīn neşv ü nemā ve neşve-i isti' dād-ı māderzād ile ḡadīka-ı ' ilm ü dānişde cilve-nümā olup evā' il-i ḡālde Şeyḡ-zāde Aḡmed Efendi'den iktisāb-ı fażl u edeb ve cem-i fezā' il-i mevrūs u mükteseb kılduğda biñ yigirmi bir tārīhinde pederleri intikālinden mülāzım ḡayd olınmışlar idi. Sene-i mezbūre cumāde'l-ahiresinde meḡādīm-i kirām meşāyih-i İslām-ı ikrām olındukları üzere Bī-rām Muşliḡi'd-dīn yirine Zāl Paşa Sulḡānī pāyesi ile iḡtirām olınmış idi. Ol medresede ḡalka-beste-i cem' iyyet-i ḡavābil ve hilāl iḡbāli mutaşaddī-i ḡaḡ' ı menāzil iken sene-i ḡābile rebī' ü'l-ahirinde rebī' -i ḡayātı marāz-ı tā' undan puf-zede-i ḡazān ve gülb-berk-i cem' iyeti perişān oldu. Ḳāf-zāde Fā' izī Çelebi tārīh-i vefātlarında dimişdür. **Tārīḡ:**

İtdi derviş Mehmed Çelebi ' azm-i cinān

Neşr: Pederleri cenbinde medfündür. Merhûm-ı merķûm maħdûm-ı fütüvvet rûsûm nûr-ı hadîka-ı faẓl u ‘irfân gül gönçe-i nihâl-i taħķîķ ü ikân idi. Sinn-i şerîfî ‘aķd-ı şânîye vâşıl ve dâ’ire-i nişfü’n-nehâr haţtı kâmil olmadın şems-i hayatı âfil ve zıll-ı vücûdı zâ’il oldı. **Şi’r:**

Per-kâr-ı ‘ömri devresin itmâm kılmadı

Bedr itmedi hilâlini bu çarķ-ı çenberî

El-Mevlâ Mehmed

Vilâyet-i Aydın dâhilinde Kestel nâm belde-i ma‘mûreden zuhûr idüp İmâm-zâde ‘unvânı ile meşhûr olmuş idi. Sermâye-i ‘ilm ü kemâle mâlik ve tarîķ-i şafâ-yı refiķe sâlik olup Hâce Efendi hizmetlerinden mülâzım ve medâris-i ‘ilmiyyede ihyâ-yı merâsime müdâvim olduğdan soñra kırķ aķça medreseden ma‘zûl iken biñ tokuz Şafer’inde Medîne-i Münevvere medârisinden Kıbbetü’l-islâm Medresesi ile ikrâm olunmuş idi. [561] Ba‘de’l-‘azl âsitâneye gelüp biñ on iki Cumâde’l-ülâ’sında Zâ‘ fi-zâde yirine Kürkcibaşı Medresesi virildi. On sekiz Şafer’inde Fenâri-zâde Şâh Çelebi yirine Muştafâ Paşa Medresesi’ne taħrîķ olındı. On tokuz Muharrem’inde Nevâlî-zâde ‘Aţâyî Çelebi yirine Yeñi ‘Alî Paşa’ya hareket ve tecdid-i de‘â’im ‘izz ü rif‘at kılmış idi. Biñ yigirmi Receb’inde Kâra Süleymân yirine Edrine’de Üç Şerefeli pâyesine vâşıl ve şerefât-ı kadri me‘âric seyyâreye nâ’il olmuş idi. Yigirmi iki Muharrem’inde Tokuz-zâde Şeyhî Çelebi yirine Edrineķapusu pâyesine naķl olındı. Sene-i mezbûre rebî‘ü’l-âħirinde müddet-i hayâtı âħir ve rû gerdan-ı me‘âlî u mefâħir olup ta‘ţil-i zarûrî hulûlunda manşıb-ı maħlûl Bâķî-zâde Şeyhî Çelebi’ye ihsân olındı ve selefi Edrineķapusu’ndan taşra revân olup mütevâri mezâr-ı pür envâr kılandı. Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü şalâħla meşhûr derviş-nihâd ve müselle-i pâk-i‘tiķâd idi

El-Mevlâ Mehmed

Anatoli vilâyetinde Mudurnu ķazâsını tâb‘-ı Çebnî nâm ķaryeden bedidâr ve manzara-ı ğaybdan nümâyende-i didâr olup noķta-ı dâ’ire-i istihâl ü isti‘dâd ve pervâne-i pür sũhte-i çerâĝ sa‘y u icthâd olunmuş idi. Ba‘dehu aheng-i tarîķ-i sa‘âdet-i refiķ ve devr-i menâzil-i ders ü taħķîķ idüp Bostân-zâde Mehmed Efendi hażretlerinüñ hizmetlerine vâşıl ve şeref-i iltifatlarına nâ’il olmuş idi. Mollâyı merhûm tokuz yüz seksen beş târiħinde Anatoli şadrı olduğda tezkirecilik hizmetinde ķâ’im ve ol muķâbelede mülâzım olmuş idi. Ol eşnâda muķarrib-i selâţin-i ‘âlî hażret, Muşâhib Râziye Hâtûn

ile ‘aḳd-ı pey-vend-i muşāheret idüp Dāmād Efendi ‘unvānı ile meşhūr ve kevkeb-i iḳbālī zühre-i zehrāya fā’izü’n-nüroldı. *El-ḫāletü hāzihī* ruḳıye-i teraḳḳiyāt ile ḳaṭ’ı menzil iderek otuz aḳça ile Ümm-i Veled Medresesi’ne vāşıl ba‘dehu teraḳḳī ile rütbe-i erba‘ine nā’il olup toḳuz yüz toḳsan üç Rebī‘ü’l-evvel’inde on aḳça teraḳḳī daḫı vaḫıfesine munaẓẓım ve medrese vü müderris-i ḫāric i‘tibārıyla mu‘allim olmuş idi. Toḳsan beş Şevvāl’inde Bıyıklı Süleymān Efendi yirine Üc Şerefeli pāyesine taḳdīm, toḳsan yedi Cumāde’l-āḫire’sinde Yūnus-zāde yirine medrese-i Şaḫn’la tekrīm olındı. Toḳsan toḳuz Cumāde’l-ülā’sında ‘Abdu’l-kerīm-zāde yirine Ğalaṭa ḳazāsı ile muḳẓıyyü’l-merām biñ bir Receb’inde Aḫī-zāde Efendi, yirine maḫrūse-i Burūsa ḫükümeti ile mazhar-ı ikrām biñ üç Cumāde’l-ülā’sında Ebū’s-su‘ūd-zāde Efendi yirine İstanbul’a naḳlle meşmūl-ı mezīd-i ihtirām, sene-i mezbūre zī’l-ḫiccesinde Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine Anaṭolı şadırlı olup merātıb ri‘āyeti itmām olunmuş idi. Bu eṣnāda Şeyḫü’l-islām Bostān-zāde Efendi’dan bu şüretde bir fetvā şāyi‘ olmuş idi. (Mes’ele) Zeyd-i Edānī’dan ‘Amr’ı terbiyet idüp menāşib-i ‘ālīyyeye getürdükde ‘Amr, velī-ni‘meti Zeyd’e ihānet eylese ‘Amr’a ne lāzım olur.

el-Cevāb *Leḳadr-i beyt cerr ü eṭval*

*‘Amr’a felammaşara kelbā’iz u raculī*⁷⁷

mazmūnına muvāfiḳ olmaḳ lāzım olur. Biñ dört Receb’inde Ḥāce-zāde Meḫmed Efendi’nün teḳāzā-yı zuhūrı ile Duḳadın-zāde yirine Mışr-ı Ḳāhire ḳazāsına naḳl olındı. Sene-i mezbūre ramazānında dört ay miḳdārı şadırlı ulemā ve Egri seferine müheyyā olan Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi yirine şadırlı Rūm ve fā’iz-i ḡāyetü’l-ḡāyāt merūm olmuş idi. Ba‘de’l-ḳüfūl biñ beş Zī’l-ḫicce’sinde ma‘zūl olup yirine Anaṭolı’dan Ḳuş Yaḫyā Efendi mazhar-ı i‘zāz ve evvel üç ‘ālīyye ruḫşat yāfte-i pervāz olmuş idi. Biñ yedi Şafer’inde Aḫī-zāde Efendi, yirine mükerreren Anaṭolı şadırlı olup Egri seferinde bunlar Rūmili şadırlı ile Nāzende Ḥāce-zāde Meḫmed Efendi Anaṭolı şadāretinde teşrif-i şerīf vecāhete tırāzende iken āyine-i ‘ālem ‘aks-i endāz-ı şekl-i evvel olmuş idi. Biñ sekiz rebī‘ü’l-āḫirinde maḳām-ı ‘azl u inzivāda ḳarār-dāde ve yirine selef-i bāhirü’ş-şerefi i‘āde ḳıldı. Biñ on bir Şafer’inde Ḥasan Keḫūdā-zāde yirine Ğalaṭa ḳazāsı zamīme-i revātib seniyyeleri olmuş idi. Sene-i mezbūre zī’l-ḫiccesinde Aḫī-zāde Efendi, yirine şāniyen Rūmili şadāreti ‘ināyet olındı. Zemān

⁷⁷ Ömrüm boyunca onu küçük bir enik olarak yetiştirip büyüttüm. Büyüyüp köpek olunca ayaklarımı ısırdı.

şadâretlerinde Cülûs-ı Aḥmed Ḥānı vākı‘ olup biñ on iki Ramazân’ında Kuş Yahyâ Efendi yirine Mekke-i Mükerrime kazâsına tebdîl ve manşıb-ı şadâret ile Es‘ ad Efendi ḥazretleri tebcîl olındı. Ba‘ dehu [562] Mekke kazâsından isti‘ fâ idüp ‘Abdu’l-cabbâr-zâde Efendi‘ye i‘ t̄a olındı. Biñ on yedi Muḥarrem’inde Es‘ ad Efendi ḥazretlerinüñ def‘ a-i şāniyeleri yirine kuṭr-ı Rûm’da şālîşen şadru’l-‘ ulemâ ve cevher-i cām-ı elmâs kevn-i iḳbālî müşelleş nümâ olmuş idi. **Mışra‘** :

Şikeste oldı elem zevraḳı uçurulmadın

Ol eşnâda nevbet fermân olunup ḳavâbil-i ‘aşrı defterine ḳayd u murğ-ı dil remîdelerin dām-ı ḥurûf ve dāne-i nuḳâṭla şayd itmiş idi. Sene-i mezbûre-i ramazânında ‘azl ile tekyezen ḥ̄âb kesel ve ‘Abdu’l-‘azîz Efendi şadr-ı mükerrem ü mübeccel oldı. Yigirmi bir Cumâde’l-âḥire’sinde Nihālî Efendi mutaşarrıf oldığı Rodoscuḳ arpalığı vazîfe-i mu‘tâdelerine munzamm ve cebr-i kesr için fetḥ-i bâb-ı kerem ve ‘avâṭıf-ı ḥâḳāniye ḍamm kılındı. Yigirmi iki Cumâde’l-âḥire’sinde zülâl-i zindegānisi rākîd ve ḳālîb-ı ḥakîsi mevsûm-ı ism-i cāmîd olup Cami‘-i Sulṭān-ı Meḥmedî’de şalat-ı cenāzesi edâ ve mütevâri-i ḥāk-i fenâ kılındı. Sinān Aḡa Cāmî‘î muḳâbilinde ḥānelerine muttaşıl bina itdükleri dāru’l-ḥadıṣ sāḥasında medfündür. Maḥlûl olan arpalıḳ Anaṭolı’dan müteḳā‘id Aḥî-zâde Ḥüseyn Efendi ḥazretlerine tevcîh olındı. Mevlānâ-yı müşārün-ileyh *şibt-ı şe’bîbü’l-maḡfiretü ‘aleyh*⁷⁸ muḥıbb-i aşḥâb ‘ilm ü kemâl erbâb-ı fezâ’ile keşîrû’l efzâl zerḳ u riyâdan mütecānib sehlü’l-‘aṭā’lînü’l-canib-i taḥşîl ü i‘ t̄ada ṭavîlü’l-bâ‘ u keşîrû’l āyâḍî luṭf u keremle şöhreti eyyām-ı devleti gibi mütemâdi ḥalve’l-lisān mazḥar-ı feyz ü iḥsān ḥüsn-i kitâbetde ḳalem gibi ‘ilm-i fen şūḳûḳde mümzî vü müselleş idi.

El-Mevlâ Meḥmed bin Emrullāh Meḥmed bin Muḥıbbî Ed-dînü’l-Ḥüseynî

Tercemesi sebḳ iden Seyrek-zâde Efendi’nüñ ferzend-i mihter-i vālâ-nesebî Seyyid Meḥmed Çelebi’dür. Toḳuz yüz seksen ḥudûdında vâsıl-ı serḥad-i vücûd olup vâlid-i mâcidinden aḥz-ı muḳaddimât-ı ‘ulûm ve tūṭî ser-sebz şekeristân-ı kemān olmaḡın şafahât-ı āyîne-simâtle ta‘allüm-i esrâr-ı manṭûḳ u mefhûm itmiş idi. Ba‘ dehu mu‘allim cenâb-ı Murād Ḥānî ve Aristovî İskender-i Şānî Sa‘de’d-dîn Efendi ḥidmetlerinden iḥrâz-ı şeref-i mülâzemet ve bir iki pâyede edâ-yı merâsim-i tadrîse müdâvemet ḳılıp kırḳ aḳça medreseden ma‘zûl iken biñ toḳuz Cumâde’l-âḥire’sinde

⁷⁸ Bağışlanma sağanıkları üzerine yağsın.

Baba-zāde dāmādı Sinān Efendi yerine Efzāl-zāde müderrisi olmuş idi. Biñ on dört Şa‘bān’ında Şa‘rāvī Efendi yerine Çorlu pāyesine terfī‘ olındı. On toköz Cumāde’l-ūlā’sında selefi yerine Zāl Paşa Sultāniyyesi’ne naql olındı. Yigirmi bir Cumāde’l-āhire’sinde tahille tārīķi ile gelen Şufcū Şeyh-zāde yerine Şahñ’a geldi. Sene-i mezbūre şevvālinde Ğubārī Efendi yerine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne gönderildi. Yigirmi iki Muħarrem’inde Nişāncı-zāde Efendi’nüñ def‘a-i şāniyyesi yerine Bağdād-ı Dāru’s-selām kazāsı ile ikrām olındı. Sene-i mezbūre şa‘bānında ‘ālem-i şüretten infişāl ve nīm-rāhdan dönüp Dāru’l-na‘īm-i cāvidānīyye irtihāl eyledi. **Mışra‘**:

Gülmek müyesser olmadı bir daħı cān gibi

Neşr: Manşıb-ı maħlūl Muħarrem Efendi‘ye müselleme oldı. Maħdūm-ı merķūm dilbeste-i mūrā‘āt-ı rūsūm ķalb-i meyyālī şātır-ı şetārete mütehavvil, fezā’il-i beşeriyeden şibrite mā’il cehīnetü’l-aħyār-ı havādiş-i rūzgār ‘aybetü’l-‘uyūb-ı kibār ve ħurde fūrūş-ı ‘avārız-ı zatiyye-i şıĝār dā’imā vaķāyi‘-i ‘ālem-i kevn ü fesāduñ tefahħuşına sā‘ī ve her ğün hezār-ı meclis-i ünsde keşf-i enbān-ı esrār itmekle merāsım-i ebnā’-i zemānı murā‘ī mevā‘id-i ‘arķūb ve eħādiş-i ħırāfāta rāvī delāl-i mu‘āyib ü ğırbāl-ı müsāvī olup mültezim-i taħķīķ iken niyāz-mend-i taşdıķ ve ğass u semīn-i aħbārda muvaffıķ-ı temyīz ü tefrīķ degil idi. Aħz-ı aħbār-ı bī-me‘al için müntehā-yı şarķa sefer ü işāl, peyām-ı nāfir-i cām ħırşı ile aķşā-yı ğarba ğüzer pāy-ı himmetine nisbet kemterīn hüner ü vekār muħaķķar idi. Bi’l-āhire dūnyānuñ havādişine ķanā‘at itmeyüp ‘ālem-i āhirete ‘azīmet eyledi. *Tecāveza’llāhu te‘ālā ‘an hefēvātuhu.*⁷⁹ Merħūm Ğanī-zāde Efendi ħāzretlerinden mesmū‘ u faķīrdür ki şadāretleri zemānında Sultān Aħmed Hān ħāzretleri ile Edrine’de iken vüzerātla baş defterdār olan Bāķī Paşa ki ol zümre-i ‘alīyyenüñ nüktedan u mümtāzı ve kemāl-i nezāketle ser efrāzı idi. Bir ğün Vezīr-i A‘zam Naşūħ Paşa‘ya ğelüp Bağdād [563] kazāsını Mevlānā’ya taħşil için mu‘tāddan ziyāde ibrām ve hezār zūr u vüzerā ile istifā-yı merām eyledi. İhtimāl, ğaraż u ‘ivaż yoĝ iken mücerred istiħķāķ-ı zātı i‘tikādi ile Seyrek-zāde ħaķķında bu deñlü eltāf-ı Bāķī Paşa gibi ‘ārif-i serīre şināsdan ğāyetde ba‘id olmaĝın bī-ihtiyār tenhāya çeküp benüm sultānum sizüñ gibi maķādīr-i nāsı ķırāt-be-ķırāt fehmi ü iz‘ān iden vezīr-i müşteri-fiñnat bālā-nişin-i şadāret olan āşaf-ı cem-menzilet ħuzūrunda ma‘hūd için bu mertebe ħüsn-i şehādet aħbıñıza ħamīr-māye-i ğarābet oldı. Luţf idüp neresine mā’il olduĝıñuz beyān itmekle daĝdaĝa-i

⁷⁹ Allah gizli durumlarını affetsin.

şübhemüzi izāleye ‘ināyet-i buyuruk diyü su’āle mübāderet kıldıgumda şeker-rîz-i tebessüm ve çāşnî-bağş-ı tekellüm olup mertebe-i fazl u kemālîne siz ‘amelsüz bu faķır hemān gidişceğine mā’ilüm, diyü cevāb virmiş idi.

El-Mevlā Mehmed-i Zemān

Memleket-i İrān’dan belde-i Naḥcivān’da nağş-ı vücūdî şafḥa-i zemīne-i resm-i zemān olup eyyām-ı cevānīde ‘ulemā-yı ‘Acem’den taḥşil-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmil-i mebānī-i fazl u beyān itdükdən şoñra mihr-i cihāngir gibi ārzü-yı seyr ü seyāḥat ve hilāl āsā pāy-ı pür-kār-ı himmetle şafaḥāt-i ‘ālemi mesāḥat eyleyüp nice zemān ser ü pā bürehne seyr-i zevāyā-yı memālik ‘Arab u ‘Acem ve devr-i şaḥāif Türk ü Tātār u Deylem kılmış idi. Elf-i kāmīl senesi ešnāsında mengüş-ı ḥaydarī ve tavḳ-ı ḳalenderī ile diyār-ı Rüm cennet-rüsūme ḳudüm idüp āsitān ḥ’āce-i cihāna rüy-mālve ‘arz-ı cevāhir-i fazl u kemāl eyledükde ḥalka-i ḳalenderīden bedel-i ḳılāde-i ‘ināyetlerin kerdn-i ümīdine tavḳ-ı kisve-i dānişmendāne ile teşrif idüp ḫarīḳ-i ‘ilme sevk buyurmuşlar idi. *El-ḥāletü ḥāzihī* resm-i mu’ tād-ı erbāb-ı isti’ dād üzere devr-i mecālis-i ‘ilm ü ‘irfān ve küçgerd-i zer girān taḥḳik ü iḳān olup biñ iki tārīḫinde Ḥ’āce-zāde Mes’ūd Çelebi Ḥāşakī müderrisi olduḳda ḳavābil-i ‘aşrdan Çavuş-zāde ‘Alī Çelebi ve Ḳāmetī Muştafā Çelebi ve Ḳarāsīlī Mehmed Çelebi ile yeñi cem’ iyyetlerinde müctemī’ ve ḳibāb-ı medrese-i felek cenāblarında şüreyyā-şıfat mültemī’ olmuşlar idi. Ba’dehu şeh-zāde müderrisi olan Sinān Efendi ḥāfīdī Aḫmed Efendi ḫidmetlerine ittişāl ve ḫidmet-i i’ādelerin ḳılāde-i kerdn-i devlet ü iḳbāl idüp biñ üç Cumāde’l-āḫire’sinde mülāzım ve ḫarīḳ-i tadrise ‘āzim olmuş idi. Ba’dehu bi-ḥaşbü’l-mevāsım ba’z-ı medārisde iḫyā-yı merāsım iderek kırk aḳça medreseden ma’zül iken biñ on dört zī’l-ḫicce’sinde Zā’ifī-zāde yirine Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi virildi. On yedi Cumāde’l-ülā’sında Ebū’s-su’ūd-zāde Mehmed Efendi ḫazretleri yirine Ḥaydar Paşa’ya taḫrik olındı. Biñ yigirmi Receb’inde Mūsā Efendi yirine i’ dām-ı müderrisīn-i kirām ile be-nām olan Sinān Paşa Sulṫānī ma’ dūmesiñe Fetḫiyye-i virānelerinden ‘ibāretdür. Bunlara daḫı āḫirīn güzergāḥ olup sene-i mezbūre ramazānında marāz-ı ḫā’undan irtihāl ve zemān-ı ‘ömri ḳat’a peyvend-i ḫāl ü istiḳbāl eyledi. Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr beḫḫāş u muḫiḳḳ fāzl u mudaḳḳiḳ efrād-ı fużalādan ma’ dūd kāmīl-i şāmil vücūd idi. Cevr-i zemāndan emān ve derd-i fāḳaya dermān bulsa āşār-ı celīle ile nām u nişān bulmaḳ muḳarrer **Mışra’**:

Neşr: Mazmūnından hişşedār olsa cevāhir enfās-ı i' cāz-ı iktibāsı ' aqdü'l-lā' l-i gerdenni eyyām olmağa şāyeste ter idi. Fużalā-i ihvāndan yār-ı cānumuz hem-dem-i germ-āba vü gülsitānumuz Şeyh Aḥmed Efendi naql ider ki "Evān-ı talebemde merhūmdan cāmī oқurdum. Hılāl-i taḥkikde ol қadar nikāt-ı gārībe ve mezāyā-yı ' acibe başt iderlerdi ki ihātasından niṭāq-ı nuṭq ' aciz idi. Hādāset sinn-i muḳtezāsı ile ḥavāşiden istimdād ider. Mülāḥaza idüp kendilerden naql olınan fevā'idüñ maḥallin su'āl itdüm." Didiler ki "Mevlānā biz bu kitābı cā-be-cā müzākere ve istimā' dan gayrı üstāddan kemāl-i iz' ān ü itḳān ile on altı kerre oқumuşuzdur. İkrā itdigüm ḥod ' add ü ihşādan bīründür." [564]

El-Mevlā Mehmed

Devlet-i Selīmiyye'de terk-i keşşāfet-i şalşāl-ı vücūd eyleyen Pepegi Laṭif Efendi'nün maḥdūm-ı nazīfidür. Toқuz yüz yetmiş dōrt senesinde serḥad-ı ' ademden misāfir ve subḥ-ı zindegānisi müseffir olup zebān-ı nükte-sencinden ' uqde-i tufūliyyet-i gūşāde ve āyīne-i ṭab' -ı leṭāfet-i insicāmı mişkāle-i ictihād ile cilā-dāde oluḳ da muḥtaşarātı muṭavvele dek kırā'at ba' dehu resm-i qadīm üzere ḥareket eyleyüp Çivi-zāde Efendi'den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Merātıb-ı ḥademe-i ' ilme qademe ber-qademe vāşıl ve kırk aqça ile Perviz Efendi Medresesi'nden munfaşıl olup biñ yedi Zī'l-ḥicce'sinde Velī Efendi yerine Muştafā Paşa Medresesi'ne nā'il oldı. Biñ on bir Ramazān'ında Şems Efendi-zāde yerine Yeñi ' Alī Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. On iki Şa' bān'ında Hışım Yahyā Efendi yerine Şāh Sulṭān pāyesi ihşān olındı. Biñ on üç Receb'inde Astārcı Sinān yerine Qalender-ḥāne pāyesine terfi' olındı. On altı Şafer'inde İpekli yerine Şaḥn'a geldi. On yedi Cumāde'l-ülā'sında ' Alī H'ābī yerine altmış aqça ile Edrine Dāru'l-ḥadīş'i'ne gönderildi. Sene-i mezbūre zī'l-qa' desinde Qaragülmez Efendi yerine Edrine Selīmiyyesi ile rüy-ı baḥtı ḥandān olup yigirmi bir Cumāde'l-āḥire'sinde ' Uşşāqī-zāde yerine Medrese-i Süleymāniyye ile vālā-mekān olmuş idi. Sene-i mezbūre şevvālinde ' Abdu'l-kerīm Çelebi yerine Yeñişehr qazāsı ihşān olındı. Ol manşıba Süleymāniyye'den ibtidā bunlar olmuşdur. Yigirmi iki Ramazān'ında qāzī iken dāyin-i ecel müteqādī olmuş idi. Yirine Riyāzī Efendi ḥazretleri qāzī oldı. Mevlānā-yı mezbūr mekārim-i aḥlāq ile meşḥūr ḥalīm ü selīm

⁸⁰ Zamanın biraz soluklanması nefes alması gerekir.

maḥdüm-ı kerım idi. Diyār-ı ahālisi olan şenāsında hem-zebān u du‘āsiyla ratbü’l-lisāndur.

El-Mevlā Meḥmed

Mehter-zāde dimekle kesb-i ‘unvān-ı i‘tibār ve āvāze-i iştihārı bu perdede ḳarār itmiş idi. Evvā’il hālinde sıyt u şadā-yı iştihārı bülend ve miyān-ı erbāb-ı faẓl u beyānda şehīr-i dānişmend olup Ḳāf-zāde Feyzullāh Efendi ve Şun‘ullāh Efendi emşālī mevālī ḥidmetlerinde iştigāl ba‘dehu Ḥāce-zāde Efendi āsitanesine ittişāl itdükde şeref-i mülāzemetle nā’il-i evvelin āmāl olmuş idi. Ba‘dehu medāris-i ‘ilmiyye ile vāşıl-ı me‘mül ve kırk aḳça medreseden ma‘zül olup biñ toḳuz Zī’l-ḳa‘de’sinde Şeyḫ-zāde Efendi yirine Ḳapūdān ‘Alī Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on üç Cumāde’l-āḫire’sinde İpekli Meḥmed Efendi yirine Üsküdār’da vāḳı‘ Meḥmed Paşa pāyesin ārām-gāh biñ on sekiz Muḫarrem’inde Dāvud-zāde Efendi yirine medrese-i Ḥān-ḳāhī penāh eyleyüp sene-i mezbūre rebī‘ü’l-evvelinde Celeb Muşliḫi’d-dīn yirine Şaḫn-ı Şemānī cilvegāh itmiş idi. Yigirmi bir Cumāde’l-āḫire’sinde Muḫteşem Rıdvan Efendi yirine Üsküdār Vālidesine terfī‘ olındı. Yigirmi iki Ramazān’ında nāy-ı nefsi beste ve birdem içre a‘lā-yı ‘illiyine peyveste olup ḳālīb-ı ḥākisi zīr-i zemīn ve medrese-i maḥlūlesinde Riyāzī Efendi mesned nişīn oldı. Merḫūm-ı merḳūm güldeste-bend-i riyāz-ı ‘ulūm ‘ilm u şalāḫla şīr ü şeker gibi āmīziş virmiş ve ḫazā’ir-i nāsūtdan gül-i ma‘ārif dīrüb ḫadāyık-ı lāhūt ḡoncelerine irmiş, zāhir ü bātını ma‘mūr ḳalb ü ḳālībı nezāhetle meşhūr idi. Hezārān hezār necm-i giysū-dār fā’izü’l-envār olan mihr-i sipīhr-i şühūd ‘amīmü’l-feyz-i irşād Şeyḫ Maḥmūd Efendi ḫazretlerinüñ nice zemān ḥidmetlerinde şābit-ḳadem ve ol ḫālet-i seniyye üzere rü-be-rāh-ı ‘adem olmuş idi. *Raḫmetu’llāh te‘ālā ‘aleyh*

El-Mevlā ‘Abdu’llāh

Diyār-ı Hindūstān’dan āheng-pervāz ve mānend perestü mıḳrāz-ı bāl-i himmetle ḳaḫ’ı menāzil-i devr-ı dırāz idüp mānend-i tūḫī-i şeker ḫāzbān-ı Rūm ile āşinā olduḳda ba‘z-ı ‘ulemā ḥidmetinde ḳā’im ve Ḥāce Efendi ḫazretlerinden mülāzım olmuş idi. Buḳā‘-ı ‘ilmiyyede ifāde-i fūnūn-ı ‘aliyye iderek kırk aḳça medreseden [565] ma‘zül iken biñ beş Ramazān’ında Mollā ‘Acem yirine Burūsa’da Ḳazzāz-ḫāne müderrisi oldı. Biñ on ḫudūdunda Pāpās Aḫmed yirine Mollā Yegān Medresesi iḫsān olındı. On iki Zī’l-ḳa‘de’sinde ‘Alī Beg-zāde Şāh Çelebi yirine Orḫāniyye-i İznīḳ pāyesinde mutaşaddī-i ders ü taḫḳīḳ olmuş idi. On sekiz Şafer’inde Şāfiyeci Muşliḫi’d-dīn yirine Şaḫn’a

geldi. Sene-i mezbûre rebî'ü'l-evvelinde Bâli Efendi yirine Şâm-ı şerîf fetvâsıyla teşrîf olındı. Yigirmi iki Ramazân'ında haber-i vefâtı gelüp manşıb-ı fetvâ Tâce'd-dîn Efendi'ye i'tâ olındı. Merhûm-ı mezbûr 'ilm ü şalâhla meşhûr resm-i tullâb-ı 'Acem üzere iştiğâl ve esâtîz-i kirâmdan kesb-i kemâl itmiş idi.

El-Mevlâ Süleymân

Bu hakîrûn hâl-i huçeste-hilâli ve Hasan Çelebi merhûm Tezkiresi'nün cilve-sâz-ı şafahât-ı secencel mişâli olan şâ'ir-i qarârdâde dergâh-ı 'âlî müteferrihâlarından Nişâncı-zâde Aḥmed Beg merhûmuñ hâtem gibi mülk-i yemînî ve terbiyet gerde-i hakkâk-ı re'y-i rezînidür. Ol maḥdûm-ı şâhib nazâr-ı Mevlânâ'nuñ levḥ-i cebîn hâlinde ḥaṭṭ-ı şu'â'-ı sa'âdet ve ṭab'-ı âyîne mişâlinde pertev-i envâr-ı necabet iḥsâs itmekle levâzım-ı isti'dâdı i'dâd ve ḥidmet-i 'ilm-i şerîfe ta'yîn eyleyüp kayd-ı rıkkdan âzâd ba'dehu 'aḳd-ı peyvend muşâheretle dâmâd itmiş idi. *El-ḥâletü hâzihi* mânend-i semend-i rihân germ-i 'inân-ı meydân istihkâk ve tâziyâne-i himmetle bir güzîde-i sibâk u siyâk olup beynü'l-mevâlî mümtâz-ı akrân u müsta'iddân-ı 'aşr miyânında müşârûn ileyh bi'l-benân olduḳda Şeyḫü'l-islâm Şeyḫî Efendi ḥidmetlerinden mülâzım ve ṭarîḳ-i ḳazâya 'âzim olmuş idi. Nice müddet vilâyet-i Anadolı'nuñ mu'zamât-ı bilâdın davâlî ve ṭumtûrak iclâlî reşk endâz-ı mevâlî olup elf-i kâmil senesi dâḫil olduḳda medîne-i Anṭaliyye'de ḥâkim-i mütehattimü'l-istiklâl ve müfettiş-i muḳâṭa'ât u muḫaşşal-ı emvâl olup kemâl-ı nezâhat ve istikâmetle meşhûr ve cemâl-ı şehâmet ü şalâbetle müselleme-i cumhûr olmuş idi. Biñ dört târiḫinde Mışır beglerbegisi olan Ḳurd Paşa Mevlânâ-yı merḳûmuñ tedbîrinden istimdâd için murâfiḳtan murâd idüp Manşûra ḳazâsın alıvirmiş idi. İki seneden ziyâde âfitâb-ı devleti Firûzya'da olmuş idi. Biñ on iki târiḫinde serdâr-ı diyâr-ı 'Acem olan vezîr-i mükerrem ve mufahḫam Cağâla-zâde Sinân Paşa ordû-yı hümâyûn ḳazâsı ile kâmyâb ve bezl-i himmet İskenderâne ile Aristû gibi hem-rikâb ḳılmış idi. Biñ on dört Rebî'ü'l-evvel'inde ḳabûl itmeyen Şun'î Efendi yirine mevleviyyet ile Âmed ḳazâsı 'inâyet olındı. On beş Şafer'inde 'azl olunup manşıbbı Vildân-zâde'ye virildi. On altı Şa'bân'ında Velî Efendi yirine Maḡnisâ ḳazâsı tevcîh olındı. On yedi Muḫarrem'inde Celâlî İstîlâsı ile manşıbdan isti'fâ eyleyüp selefine muḳarrer ḳılındı. On sekiz Cumâde'l-âḫire'sinde Medîne-i Münevvere pâyesi ile menşûr-ı iclâlî mu'anven ü teşrîfleri alınup rütbe-i i'tibârî mu'ayyen olduḳdan soñra 'Ömer Efendi yirine Tire ḳazâsı mesnedgâh-ı ḥükm ü imzâsı olup ḳazâ-yı bâyındır ilḫâḳı serbâr u teşrîf bâlâpûş-ı ḫil'at i'tibâr olmuş idi. On ṭoḳuz Receb'inde 'azl olunup Gümüşayaḳ Efendi

ķā'ım maķām-ı hūķūmeti oldu. Biņ yigirmi Receb'inde Arpalık tarīķası üzere manşıb-ı ķadīmī olan Anķāliyye ķazāsı ile terfih ve teķā'ūd vazīfesi muķābelesinde tevcīh olunmuş iken Vezīr-i A'zam Naşūh Paşa ta'aşşubı ile yigirmi bir Şa'bān'ında 'azl u iz'ac olunup zemān-ı teftīşinüñ muķāsebātın görmek bahānesi ile āsitāneye da'vet ve taķcīl ü ihānete niyet olunmuş idi. Geldükde defter-i muķāsebātı şekli-tālī-i devletmendān gibi beyāz şahīh ü āmid ve reft-i vücūh-ı ıķtā'āt ve irād-ı maşraf-ı envā'-ı idrārātı mutazammın olan defter-i icmālī nāme-i 'amālī gibi beyān hayr u şavābda şarīh olmağın sāha-i himmeti ḥas u ḥāşāk-ı tōhmetden tāhir ve berā'at-ı zımmeti zāhir olmuş idi. Ba'd-ı ķazāü'l-vaţar-ı vaţan naķliyesi olan vilāyet-i Ḥamīd'e sefer kılıp yigirmi iki Cumāde'l-ülā'sında hüdhüd-i rūh-ı revānı ķafes-i tenden āzād ve Süleymān-ı zebān ḥālī *mālī lā-erā'l-hüdhüd*⁸¹ mazmūnı ile feryād iderek nefis-i vāpesīn ile [566] berbād olmuş idi. Mevlānā-yı mezbūr 'ıffet ü şalāhla meşhūr hūķūmetinde kemāl-i istiğnā vü istikāmetle yegāne ve şarāmet u vaķār ile müfred-i zemāne idi.

El-Mevlā Muşţafā bin Meḥmed

Eyyām-ı cevānīde taḥşīl-i 'ilm ü kemāle müdāvim ve Şeyḫü'l-islām Bostān-zāde Meḥmed Efendi ḥazretlerinüñ ḥidmet-i 'alilerinde ķā'ım olup zemān-ı iftālarında fetvā emānetinden mülāzım olmuş idi. Devr-i münāşib-i 'ilmiyye ve seyr-i merātīb-i resmiyye iderek kırık aķça medreseden munfaşıl iken biņ sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde Tūlūmcı Ḥüsām Efendi yirine Kılıç 'Alī Paşa Medresesi i'tā olındı. Sene-i mezbūre zī'l-ķa' desinde Muḥterem Efendi yirine Kıbrıs fetvāsına naķl olındı. Qabūl itmeyüp 'azl-i ihtiyār idicek biņ toķuz Muḥarrem'inde Şām müftīsī Ma'rifetu'llāh Efendi ile mübādele-i manşıb itmişler idi. On iki Zī'l-ķa' de'sinde selefi yirine Kıbrıs fetvāsına gönderildi. On üç Ramazān'ında 'azl olunup selef-i sālifi Muḥterem Efendi'ye muķarrer kılındı. On dört Zī'l-ķa' de'sinde 'Alī Beg-zāde Şāh Çelebi maḥlūlinden Kütāhiyye ķazāsıyla muķzīyyü'l-merām oldu. On altı Zī'l-ķa' de'sinde ma'zūl ve yirine Baba-zāde Sinānī mevşūl oldu. On sekiz evāḫirinde ḥalefi yirine i'āde ve manşıb-ı Kütāhiyye'de ķarār-dāde kılındı. On toķuz Ramazān'ında ref' olunup manşıbı Toķuz-zāde'ye teklīf olunup qabūl itmedikleri cihetden Babāķuşioğlı'na tevcīh olındı. Yigirmi iki Rebī'ü'l-āḫir'inde Meḥmed Şadıķ yirine Bosnasarāyı'na ķāzī olmuş idi. Yigirmi iki Zī'l-ķa' de'sinde 'azl olunup manşıbı Arpacı-zāde'ye teklīf olındı. Qabūl itmeyicek yigirmi üç Cumāde'l-āḫire'sinde Nūrī Efendi'ye virildi. Yigirmi altı senesi

⁸¹ Kur'ān-ı Kerim, Naml Sūresi 27/20. "... Hüdhüd'ü niçin göremiyorum ..."

hîlâlinde Kâşeriyye kazâsı virilüp yigirmi yedi Rebî'ü'l-evvel'inde fâriğ olmağla mansıbı Kaşâb-zâde'ye virildi. Sene-i mezbûre şa' bânında huţâm-ı dünyâdan mürrü'l-fiţâm mergle munfaţım ve peyker-i vücûdî ' âlem-i şuretden muzmañill u mün'adim olmuş idi. Mevlânâ-yı merķûm hişşe-mend-i ma' ârif u ' ulûm dervîş-nihâd pak i' tiķâd Cüvânî mañlaşı ile şöhret şî'âr basîţce şî'ri ve şukûk inşâsına ķudreti var idi. Güyâ ki te'şîr-i mañlaş pertev-efken-i şaħîfe ve safħa-i ħâli ruhsâr-'izâr-ı 'azrâ gibi naķş-ı huţûtdan ħâlî emred ve aţlas u ehl-i cennet olmasına cerd ü merd 'alâmeti bes idi.

El-Mevlâ 'Alî Ĥ'âbî

Maħrûse-i Burûsa'dan bedîdâr ve Emîr 'Alî Ĥ'âbî laķabı ile şöhret şî'âr olmuş idi. Âheng-i tarîķ-i sa'âdet-i refîķ ve cemâze-i 'azîmetin teslîm-i mehâr-ı tevfiķ eyleyüp Kâzî-zâde Efendi ĥîdmetlerinden mülâzım ve 'azm-ı râh-ı tedrîse câzim olup 'azl u naşb-ı mütelâzım olarak kırķ aķça medreseden ma'zûl iken biñ beş ĥudûdında elli aķça ile Mekke-i Mükerrime'de bir medrese iĥsân olunmuş idi. Ba' dehu âsitâneye gelüp mülâzemet iderek biñ on bir Şafer'inde 'Ömer Efendi yirine Yıldırım Ĥân pâyesine vâşıl oldu. Sene-i mezbûre ramazânında Medîne-i Münevvere'de vâķı' Sulţân Murâd Ĥân Medresesi'ne naķl olunup, ķabûl itmemeķle 'azl-i iĥtiyâr eyledi. On üç Receb'inde Ca'fer Efendi yirine Kızılmuşluk pâyesi tevcîh olındı. On beş Rebî'ü'l-evvel'inde Şun'î Efendi yirine Şaħn'a geldi. On altı Şafer'inde Dâru'l-ĥadîş Edrine müderrisi Tâce'd-dîn Şaħn'a gelüp bunlar altmış aķça ile Dâru'l-ĥadîşe gitdi. On yedi Cumâde'l-ülâ'sında fâriğ olup medresesi 'Abdu'l-laţîf-zâde'ye tevcîh olındı. On toķuz Şafer'inde Çivi-zâde Efendi yirine Vâlide-i Sulţân Meĥmed Ĥân Medresesi iĥsân olındı. Biñ yigirmi bir Cumâde'l-âĥire'sinüñ yigirmi ikinci günü marâz-ı mevt cân-gâĥ bunlara ta'ţîl i'zâ itdiği gibi ol medrese-i ma'düme daĥı ilgâ olındı. Mevlânâ-yı mezbûr ĥüsn-i ĥulķ u şalâĥla meşĥûr bed'âlî' ü nâ-kâm mütemessik-i ĥablü'l-metîn-i ibrâm idi. Maħrûse-i Burûsa'da sâdât-ı kirâma [567] olan iĥtirâmı görüp hemşehrisi Emîr 'Alî Efendi ecdâdı maķâbirinde olan levĥ-i mezârda E's-seyyid Fülânü'd-dîn 'unvânın bulup da'vâ-yı siyâdete sened ķılmağla sâ'ir sâdât-ı kirâm işbât-ı müdde'âda ibrâz-ı şecere itdükleri gibi anlar ĥükkâm-ı 'imâd-ı 'amüdu'l-neseb eşnâsında izĥâr-ı ĥücre kıldığını görüp bunlar daĥı *rü'yâ'r-racülü's-şâliĥüyerâha ev yerâ lehü cüz'ün min sitteti ve erba'îne cüz'en minen nübüvveti*⁸² ĥadîş-i şerifine iķtidâ eyleyüp ' âlem-i ĥ'âbda ol neseb-i şerîfe intisâbı cilve-sâz-ı mir'ât-ı ĥayâl olmağla bir siĥr-i izĥâr

⁸² Ĥadîş-i Şerîf "Salih bir şahsın gördüğü güzel rüya nübüvvetin kır altıda biridir." Buhârî, Ta'Öbir, 3; Müslim, Rüyâ, 1.

bahārı gibi h̄'ābdan bī-dār olduk da m̄anend-i gūnbed-i eṣcār-ı destār ile āṣkār ve H̄'ābī laqabı ile ṣōhret-ṣi'ār olmuş idi.

El-Mevlā 'Alī Mağribī

Diyār-ı Mağrib'den zuhūr ve 'arāyis ḥacle'-i 'ilm ü 'irfāna bezl-i nefāyis-i mūhūr idüp māh-ı ṣeb-ārā gibi taḥṣil-i kemāl ve iḥrāz-ı gāyet merātīb-i istihāl itdükde diyār-ı Rūm'a sefer ve 'ulemā-yı 'izāmdan iktisāb-ı feyz-i nazār kıilup ba'z-ı mevāliden mülāzemet ṣerefine nā'il ve Hāṣiye-i Tecrīd ü Miftāḥ medreselerine vāṣıl olup Cezā'ir-i Ğarb ve Trāblus kazāları ile muḳzīyyü'l-merām ba' dehu 'ilāve-i medrese ve izn-i bilā-fetā ile mazḥar-ı ikrām olup āsitāneye geldükde medresesine dāḥil ḥükmi virilüp biñ yigirmi iki Ramazān'ında Ebu's-su'ūd-zāde Meḥmed Efendi ḥazretleri yirine taḥille tarīki ile Ṣaḥn'a uğrayup mevleviyyet ile Tunus kazāsı 'ināyet olındı. Ḥuṣūl-ı gāyet-i merām defter-i 'ömrine muḳaddeme-i ḥitām olup vāṣıl-ı maḳām-ı ḥükümet olduğdan ṣoñra sene-i mezbūre evāḥirinde rihlet eyledi. Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i 'ilmiyye ile meṣḥūr kütüb-i celīleye mālīk ve tarīkat-ı 'aliyye-i ṣuleḥāye sālīk idi.

El-Mevlā Meḥmed bin Ḥayre'd-dīn

Maḥrūse-i Burūsa'dan bedīdār ve Mu'īd-zāde dimekle qarīn-i iṣtihār olmuş idi. Tarīk-ı 'ilme tehyi'e-saz-ı levāzım ve H̄'āce Sa'de'd-dīn Efendi'den mülāzım olup cenāb-ı Mevlevī ile 'aḳd-ı peyvend-i muṣāheret ve hemṣirelerin tezevvüc itmekle kesb-i pāye-i 'izz ü rif'at kıılmış idi. Ba' dehu m̄anend-i Bircīs fezā'il-enīs pey-der-pey tekve-zen-i mesned-i tadrīs olarak kırk aḳça ile Burūsa'da Ḳadrī Efendi Medresesi'nden ma'zül iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan yedi Zī'l-ḥicce'sinde fevt olan Āḥī-zāde Ḥasan Çelebi yirine Üskūdār'da Meḥmed Paṣa Medresesi i'tā olındı. Ṭoḳsan ṭoḳuz Zī'l-ḥicce'sinde Fenārī-zāde Maḥmūd Çelebi yirine Burūsa'da Yıldırım Ḥān pāyesi iḥsān olındı. Biñ dōrt Receb'inde taḥille-i Ṣaḥn tarīkası üzere Ṭoḳuz Meḥmed Efendi yirine altmış aḳça ile Murādiyye'ye terfī' olındı. Ba' dehu pāye-i mevleviyyet ile ḳadrī bülend ve ḳayd-ı ḥayātla ser-riṣte-i iḳbālī eyyid-i peyvend kıılındı. Ol ḥāl üzere güzārende-i evḳāt-ı subḥa ṣūmār-ı enfās-ı ḥayāt iken biñ yigirmi üç Ṣafer'inde vefāt idüp medrese-i maḥlūle Tāce'd-dīn Efendi'ye güldeste-i destār-ı mübāhāt oldı. Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü ṣalāḥla meṣḥūr daḡdaḡa-i umūr-ı 'āmmeden gāfil vazā'if-i muṭāla'a ve 'ibādete müṣtaḡil idi. Ḥālā maḥdūm-ı mūkerremeleri Ṣām kazāsından munfaṣıl medrese-i

mezbüreye ber-vech-i teķā'üd mutaşarrıf-ı maħdüm-ı ehl-i faẓl u kemāl ve lāyık-ı şadr-ı cāh u celāldür.

El-Mevlā Ħalīl

‘Alā’iye diyārından ‘aks-endāz-ı şafha-i mir’āt-ı şühūd ve cilve-sāz-ı çemen-i şuffe-i vücūd olup ādāb-ı taḥşil-i ‘ilm ü ‘irfānī mürā‘ī ve isāle-i zülāl-i faẓl u beyān ile izāle-i çirk-i cehl ü nādāniye sā‘ī olmağla taḥşil-i ‘ulüm ve devre-i medāris-i erbāb-ı rüsüm iderek Vālide müderrisi iken Şun‘u’llāh Efendi ħidmetlerine vāşıl ve tevzī’lerinden Şeyḫü’l-islām Zekerıyyā Efendi ħazretlerinüñ şeref-i mülāzemetlerine nā’ıl olmuş idi. Ba‘dehu aḫz-ı medāris ve ‘aḫd-ı mecālis iderek kırk aḫça medreseden munfaşıl iken biñ on beş Şa‘bān’ında Yeñi İbrāhīm Paşa Medresesi’ne vāşıl oldu. On toḫuz Muḫarrem’inde İmām-zāde [568] yirine Muştafā Paşa Medresesi’ne taḫrık olındı. Biñ yigirmi Ramaẓān’ında merḫüm Meḫmed Zemān maḫlūlünde Sinān Paşa Sulṫānī pāyesine terfī‘ olındı. Yigirmi iki Muḫarrem’inde Mūsā Efendi yirine Ķapluca pāyesine naḫl olındı. Ol ḫāl üzere iken yigirmi üç Şafer’inde gülü-feşārī-i mergle beste-dem ve ğavṫa-ḫor-ı deryā-yı ‘adem olup medresesi teķā’üd ṫarīķi ile Ķābil ‘Alī’ye virildi. Mevlānā-yı merḫüm ‘ilm ü şalāḫla mevsüm ḫüsnü’l-aḫlāḫ ve şāfi-fu’ād müselleme-i nezihü’l-lisān pāk-i‘tiḫād idi.

El-Mevlā Meḫmed

Ża‘īfi Efendi merḫümüñ maħdüm-ı zarīf ü naḫıfdür. A‘māl-i sermāye-i isti‘dād ve levāzım-ı ṫarīk-i ‘ilmi i‘dād eyleyüp Ḥāce Sa‘de’d-dīn Efendi ħidmetlerinden mülāzemetle ber-murād olmuş idi. Medāris-i müte‘addede ifāde-i fūnūna meşğül ve kırk aḫça medreseden ma‘zül olup biñ toḫuz Receb’inde Şeyḫ-zāde yirine Kürkcibaşı müderrisi olmuş idi. On iki Cumāde’l-ülā’sında Zekerıyyā-zāde yirine Ḥacı Ḥasan-zāde Medresesi’ne taḫrık olındı. On dört Zī’l-ḫicce’sinde Bülbül-zāde Efendi yirine Muştafā Paşayı ‘Atīḫ Medresesi’nde seccāde nişin-i ders ü taḫḫiḫ oldı. On altı Zī’l-ḫicce’sinde merḫüm Ḥüsām-zāde maḫlūlünden Fethıyye-i Meḫmed Paşa ḫāricine terfī‘ olındı. On sekiz Rebī‘ü’l-āḫir’inde Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi yirine İsmīḫān Sulṫān pāyesine pīrāye-bend oldı. Yigirmi iki Muḫarrem’inde Taş Çelebi yirine Şaḫn’a geldi. Sene-i mezbürede icāzet ile ḫacca gidüp yigirmi üç Safer’inde ḫaber-i intıķālī vāşıl ve medrese-i maḫlūlesine Toḫuz-zāde Şeyḫī Çelebi nā’ıl oldı. Merḫüm-ı merḫüm āşinā-yı deryā-yı ‘ulüm şalāḫ u taḫvāsı müselleme zühd ü inzivāda müfred-i ‘ālem idi. Pederi Ḥasan Ża‘īfi hilal-i za‘īf timşāl gibi tenvīr-i muḫaddemāt-ı kıyl u ḫāl ve Ḷarāsīli

Hasan Efendi hizmetlerinden istifāze-i faẓl u kemāl idüp mülāzemet ve medrese ile nā'il-i āmāl olduğdan sonra kırk akça medreseden ma'zül iken Rüstem Paşa Āsitānesi'ne istinādı olmağın medrese-i celilelerin ihsān itmiş idi. Meşreb-i fenādan hişşedār olmağla 'uzlet u hamūl ihtiyār idüp teẓā'üd vazīfesi ta'yin olındı. Toğuz yüz seksen hūdūdında eyyām-ı hayātı encāma yitürdi. Merhūm-ı mezbūr rütbe-i şöhretten mehcūr olmağın hadīs menkıbesi taz'if olunmamağ için seyr-i hilye-i evşāfindan kemiyyet hāme-i tevķif olındı. Bir Zā'ifī dağı Kıraṭovalı'dur. Nāmı PİR Meħmed'dür. Müfti 'Alī Efendi'den mülāzım olup devr-i merātib ü aħz-ı menāşib ile İznik'de elli akça ile müderris olduğdan sonra teẓā'üd ihtiyār itmiş idi. Seksen hūdūdına dek hayātda idi. 'Aşık Çelebi Tezkiresi'nde mezkūr ve ba'z-ı eş'ār-ı laṭife gūnesi meşūrdur.

El-Mevlā Derviş Meħmed

Tercemesi mürür iden 'Abdu'l-cabbār Efendi merhūmuñ maħdūm-ı fezā'il-güsteri 'Abdu'l-cabbār-zāde Derviş Efendi hizmetleridür. Ced-i māderileri tenvīr-i müdde'ā-yı ehl-i yakīn iden Şeyh Burhāne'd-dīn Efendi'dür ki suṭūr-ı süllem-nihād ile taħķik-i merātib-i 'aliyyelerine vüşül mümkinü'l-ḥuşül olmadığı bālāda beyān olınmışdur. Şāhibü't-terceme bezl-i sermāye-i sa'ibī bī-kerān ve kesb-i pīrāye-i envā'-ı faẓl u beyān kıilup mecmū'a-i ma'ārif bī-ḥesāb ve maẓhar manzūme. **Mışra'**:

Herçih mey-ḥa'hi derviş mi yāb⁸³

Neşr: Olduğda 'azm-i şahrā-yı devr-i pehnā-yı ṭarīķ ve seyr-i menāzil-i ders ü taħķik idüp ḥāce-i destgāh 'izzet ü cāh 'Aṭā'u'llāh Efendi āsitānesin qarārgāh eyledükde numūne-nümāyı cevāhir-i fezā'il ve şeref-i mülāzemetlerine nā'il olmuş idi. Ba' dehu kaṭ'-ı nişib ve firāz-ı rāh-ı tedrise āğāz ve seyr-i menāzil-i devr u dirāz iderek kırk akça ile Silivri Medresesi'nden munfaşıl iken toğuz yüz toğsan dört Rebī'ü'l-evvel'inde 'Abdu'l-ḥalīm Efendi yirine Beşiktaş'da Sinān Paşa Medresesi'ne vāşıl olmuş idi. Elf-i kāmīl Muħarrem'inde selefi yirine Zāl Paşa Şulṭānī pāyesine terfī' olındı. Biñ üç Cumāde'l-āḥire'sinde [569] Ṭabīb-zāde Efendi yirine Şaḥn-ı Şemān'a ziver virdiler. Biñ dört Cumāde'l-ülā'sında Nişāncı-zāde yirine Sulṭān Selīm-i Kādīm Medresesi ile tekrīm olındılar. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında ḥālā Şeyhü'l-islām-ı müşkil-gūşā-yı enām olan Yahyā Efendi ḥazretleri yirine Üsküdār'da vāķı' Vālide Sulṭān Medresesi

⁸³ Ey derviş, her ne istiyorsan onu bul.

menşür-ı iclâllerine ‘ unvân oldu. Biñ altı Şa‘bân’ında Zeyne’l-‘âbidîn Efendi yirine Yeñişehr kazâsına revnağ tâze virdiler. Biñ yedi Şevvâl’inde ‘ azl olunup selefleri i‘ âde olındı. Biñ sekizde Kefeli Hüseyn Efendi yirine Kuds-i Şerîf kazâsı müyesser oldu. Biñ on Cumâde’l-ülâ’sında ‘ azl olunup yirlerine Haleb’den Kara Çelebi-zâde Efendi nakl olındı. On iki Şevvâl’inde Rümili şadâretinden nakl olunduğda gitmeyüp fâriğ olan Dâmâd Efendi yirine Mekke-i Mükerreme kazâsıyla ber-murâd oldılar. On dört Cumâde’l-âhîre’sinde ref‘ olunup yirlerine Âydnî Ca‘fer Efendi terfî‘ kılındı. Hîn-i kufûlde Mısr kazâsı Tursun-zâde ‘Abdu’l-bâkî Efendi’nüñ kevkeb-i hayâtı ufûl itmegın ol ‘aşrda Mısr beglerbegisi bulunan Yemenli Hasan Paşa biñ on beş Ramazân’ında bunları mesned-i hükümetde şadr-nişîn idüp âsitâne-i sa‘âdete ‘ arz u ricâ eyledükde temkîn olındı. On yedi Cumâde’l-ülâ’sında ‘ azl olunup Bahşî Efendi câ-nişîn hükümetleri oldu. Biñ yigirmi bir Şa‘bân’ınüñ selhinde Kara Çelebi-zâde Efendi yirine hâkim-i dârü’s-salţanata oldılar. Yigirmi iki Cumâde’l-âhîre’sinde vazîfe-i emsâlle müteķâ‘üd ve yirlerine Seyfî-zâde Efendi müteşâ‘id oldu. Yigirmi üç senesi hilâlinde intikâl ve dârü’l-üns-i kudse irtihâl eyledi. Mollâ-yı merķüm deryâ-yı güher-rîz-i ‘âlim-i ‘ulûm Kâ‘idü’l-ceyş a‘lâm-ı ricâl-i ser-defte-i aşhâb-ı fazl u kemâl efrâd-ı ‘ulemâdan ma‘dûd ferîde-i şıdk-ı vücûd idi. Âşâr-ı celîlelerinden Hidâye’ye şerhî ve şürûh-ı Miftâh ve havâşî-i Tecrîd’e hezârân-ı hezâr dahl ü cerhi vardur. Anatólı şadrı iken Mollâ Ahmed Efendi’nüñ meclis-i imtiyhânında iħrâz-ı rehîne-i imtiyhâz itmişler idi. Şeyhü’l-islâm Zekeriyâ Efendi hâzretlerine dâmâd olmağla Şadru’s-şerî‘a ve Miftâh’a ta‘lîķ buyurduķları havâşî-i şerîfeyi beyâz u tedvîn ve mecâlis-i ‘ulemâya tuħfe-i güzîn itmişlerdür.

El-Mevlâ Ahmed Vıhvıhek

Zıkri sebķ eyleyen Seyfu’llâh Efendi’nüñ cevher-i şemşîr-i vücûdı ve pertev-i kevkeb-i zât-ı mes‘ûdıdur. Tokuz yüz yetmiş hudûdında ufķ-ı şühüddan tâlî‘ u bâriķ ve matla‘-ı sa‘âdetden sâtı‘ u şârîķ olmuş idi. Havşâla-i isti‘dâdı miķdârı ĩşşe-i ‘ilmiyyeyi iħrâz u şebbâl-ı himmetle evc-i burc-ı me‘âlîye pervâz eyleyüp H‘âce Sa‘de’-d-dîn Efendi ĩtmetlerinden mülâzemetle be-kâm ve ibtidâ otuz aķça ile Kestel Medresesi’nde bülend-maķâm olup ba‘dehu kırķ aķça ile Tûtî-i Laţîf Medresesi’ne vâsıl ve tokuz yüz tokşan beş Rebî‘ü’l-ülâ’sında teraķķî ile hâric rütbesine nâ‘il olmuş idi. Tokşan tokşan Muħarrem’inde Bâbü’s-sa‘âde aģası Ğazanfer Aģa, medrese-i cedîde inşâ eyledükde ibtidâ bunlara i‘tâ olındı. Elf-i kâmil Ramazân’ında veliyyü’n-ni‘am, aliyyü’l-himem hâlâ mesned-i efzûn Şeyhü’l-islâmı olan Yahyâ Efendi hâzretleri yirine Hâşeki

pāyesine terfî olındı. Biñ iki Cumāde'l-āhire'sinde selef-i bāhirü's-şerefleri yirine Şahn-ı Semāniyye hıram itdiler. Biñ üç Cumāde'l-ülā'sında Sinān Efendi hāfidī Aḥmed Efendi yirine Şeh-zāde Sultān Mehmed Hān Medresesi ile 'unvān bulup sene-i mezbūre şa'bānında Bostān-zāde maḥdūmı Mehmed Efendi yirine Süleymāniyye rütbesi ile vālā-mekān olup biñ sekiz Receb'inde Memik-zāde yirine Hākāniyye-i Vefā'da şadr-nişin-i ifāde biñ toḳuz Zî'l-ka'de'sinde selef-i şālifi maḥlūlinden Vālide-i Cedīde Medresesi'nde karar-dāde kılındı. On iki Cumāde'l-āhire'sinde veliyyü'l-ni me Şābıku'l-Beyān yirine Edrine kazāsı ihsān oldı. On üç Şafer'inde 'azl olup İmām Dāmādı Şeyhī Efendi cā-nişin hükümetleri olındı. On beş Şafer'inde Kara 'Abdu'r-raḥmān Efendi yirine Burūsa kâzisi oldılar. Sene-i mezbūre şa'bānında munfaşıl ve manşıb-ı merķūme 'Azmi-zāde Efendi ḥazretleri vāşıl [570] oldı. Yigirmi iki Cumāde'l-āhire'sinde 'Abdu'l-cabbār-zāde Efendi yirine İstanbul kazāsına fā'iz oldılar. Sene-i mezbūre ramazānında ref' olup Bostān-zāde Yaḥyā Efendi ḥakim-i dāru's-saltāna oldılar. Ba'd-ı müddet yesiret-i müseyyire-i canāne cān atüb tā'ir-i ḳudsī-i ruḥı azm-ı āşyān-ı ḳadīm ve seyr-i riyāz-ı dāru'l-na'im eyledi. Ḳaramān ḳurbında Çivi-zāde'ye muttaşıl küşede pederleri türbesinde medfūndur. Ta'miye-tariḳi ile tāriḳ-i vefātıdır. **Beyt:**

Ser-bāli şikest olunca didüm

Veyḫek ey Viḫviḫek vefāt itdün

Neşr: Mevlānā-yı mezbūr mülāyemet ü nu'ūmet ile meşhūr ḫüsnü'l-ahlāk ve Maḥmūdü'l-ḫişāl şayḳal keş silāḫ-ı şalāḫ-ı ḫāl kelimātında ḡayr vāḳı'ı ḡālib, da'vā-yı kerāmetle devlet-i dünyā-yı cālib idi. Bu bābda ḡarā'ibine nihāyet ve 'acāyibine ḫadd u ḡāyet yokdur.

El-Mevlā Hüseyin Ḥasībī

Budīn beglerbegi olan Güzelce Rüstem Paşa'nuñ maḥdūm-ı ferḫunde aḫteri ve Şadr-ı A'zam Ayās Paşa'nuñ ferzend-i duḫteridür. Ḥasībī maḫlaşı ile meşhūr ve Tezkiretü's-şu'arā'da meşhūrdur. Ḳırḳ aḳça vazife ile dergāḫ-ı 'ālī müteferriḳalarından iken tariḳ-i sa'adet-i refiḳ-i ilme raḡbet ve i'dād-ı levāzım idüp 'azimet itmişler idi. 'Ulemā-yı 'aşrdan Bostān-zāde Efendi ḫidmetlerine ittişāl ba'dehu Ebū's-su'ūd Efendi āsitānesin sened-i devlet ü iḳbāl kılıp seksen iki tāriḫinde şeref-i mülāzemetlerine nā'il ve pes mānde-i mā'ide-i ināyetlerine vāşıl olmuşlar idi. Seksen yedi Şa'bān'ında Mu'arrif-

zāde yirine ibtidā Muştafā Paşa Medresesi'ne şeref bahşsa oldılar. Toğsan iki Şevvāl'inde Subaşı-zāde yirine Zāl Paşa Sulţānī pāyesine pīrāye şaldılar. Toğsan altı Cumāde'l-āḫire'sinde Ma'rif-zāde yirine Şahn-ı Şemān'a kadem-i himmet kōdılar. Toğsan sekiz Zī'l-ka'de'sinde Kethüdā Muştafā Efendi yirine Sulţān Selīm Medresesi'yle tekrīm olındılar. Toğsan toğuz Rebī'ü'l-āḫir'inde Medīne-i Münevvere pāyesiyle teḳā'üd ihtiyār eyleyüp vazīfelerin ḫazīne-i Mışır'dan ta'yin ve 'alīḳ ü cerāye ile dağdağa-i ma'āşdan emīn itmişler idi. *El-ḫāletü ḫāzihi* vaṭan-ı aşliye ve yārān-ı ḳādīme vedā' idüp Mışır-ı Ḳahire'ye 'azimet ve ol diyār-ı celilü'l-āşārda ṭarḫ-ı binā-yı ikāmet eyledi. El-Ḥaḳk-ı ṭarīḳ-i 'ilmüñ resm-i bī-ma'nā ve ḳāleb-i fersüdeden 'ibāret oldığına dīde-i 'ibretle nigāh u nifāḳ engīzān ebnā-i zemānuñ şoḫbet i' tibāriyelerinden istinkāf u istikrāh idüp bāzīce-gāh-ı cihāndan izḫār-ı zekā ve zeban-ı ḫāl ferḫunde maḳāli mazmun-ı beyt-i meşhūrı edā itmiş idi. **Beyt:**

Ḳadīmī āşinālardan görüp biḡānelük resmin

Vefā ümmīdine biḡānelerle āşinā oldum

Neşr: Nice yıllar kemāl-i şervet ü kāmuranī ile güzārende-i eyyām-ı zindegānī olup biñ yigirmi üç tārīḫinde müddet-i 'ömri encāma ve āfitāb-ı cebānī maḡrib-i Şām'a yitürdüler. **Mışır:**

Ḥüseyn Efendi'nüñ olsun maḳāmı dāru's-selām

Neşr: Tārīḫ-i intikālleridür. Mevlānā-yı merḳūm maḫdūm-ı me'ālī-rūsūm ehl-i 'ilm ü dāniş Ḳurretü'l-a'ynī erbāb-ı biniş ḫakkāk-ı cevāhir-i menşūr u manzūm bī-bāk nevādur. Mantūḳ u mefhūm ḫüsnü'l-aḫlāḳ ṭayyibü'l-'arāḳ gülistān-ı debistān-ı nezāhetüñ ser ü āzādesi mecmū'-ı meḫāsinde müfred-i 'aşruñ Paşa-zāde'si idi. Mışır-ı Ḳahire'de ḫāneleri mecmū'-ı 'ulemā vü şu'arā ve kār-gāh-ı ṭarḫ-ı tāze-i şir ü inşā erbāb-ı ṭab'a cān u dilden 'āşīḳ-ı ḡurebā ve dervīşāne āb-ı müşfiḳ-i maḳşad-ı ricāl maḫaṭṭ-i riḫāl idi. Rengin mu'ammāları ve üstādāne lügazları vardır. Mışır'a gitdikleri eşnāda Ḡazālī ṭarzında diyār-ı Rūm'a bir manzūm mektüb göndermişlerdür. Gāhī mecmū'alarda görilür bu ebyāt, nuḫbe-i eş'ārıdur. **Ḳıṭ'a:**

İtlerüñle beni kūyında 'adüvv ṭaşa ṭutar

İrdüğine irür irmedüğine ṭaş atar

Velehü

SİNEME GELMEDİ OKUŃ BİR KEZ

GÖŃÜLE GİRMENÜŃ YOLIN BİLMEZ

[571]

Velehü

Harāb olmuş yatur seng-i melāmetden dil-i ‘āşık

‘İmāret kıl esrüge kalmasun şāhum bozuk yazuk

Velehü

Lā’ik degül ol dāmen-i pāke ola vāşıl

Kūteh gerek el-kışşa begüm dest-i erāzil

Velehü

Āh kim ta’ bīr olunmaz gördüğüm miḥnet benüm

Yalıñuz günc-i belāda çekdüğüm zaḥmet benüm

El-Mevlā Şun‘u’llāh Ḥamīdī

Vilāyet-i Ḥamīd dāḥilinde Yalvāc nām kaşabadan bir şeyḥ-i kerīmüñ ‘aḳdü’l-la‘li ensābına miyāne bend-i gevherin revāc ve durretü’t-tāc-ı ibtihācdur. Şun‘ī maḥlaşı ile şöhret şi‘ār ve tamgazen-i pür-niyān-ı eş‘ār olmuşlar idi. Toḳuz yüz altmış tārīḥinde ḥāme-i şun‘-ı Rabbānī naşş-ı şāḥife-i vücūd ve pertev-efrüz levḥa-i şühūd itmiş idi. Taḥşil-i ‘ulūm-ı nāfi‘aya iştigāl ve kibrit-i şu‘ā‘ başarı ile çerāğ-ı dil ü cānını iş‘āl eyleyüp tarīḥ-i erbāb-ı isti‘dāda ‘āzim ü şadr-ı ‘ālī-ḳadr, Bahā’ed-dīn-zāde Efendi‘den mülāzım olmuş idi. Ba‘dehu medāris-i ‘ilmiyyede ḳaṭ‘-ı menāzil iderek kırk aḳça ile Başçı İbrāhīm Medresesi’nden munfaşıl iken biñ dört Şafer’inde Egri seferinden Anaṭolı şadrı olan Ḥāce-zāde Meḥmed Efendi‘nüñ nazār-ı iltifātına nā’il ve tezkirecilük ḥidmeti ile ser bülend-i emāşil olup biñ beş Rebī‘ü’l-evvel’inde Yavuz Efendi yirine Maḥmūd Paşa Medresesi’ne vāşıl olmuş idi. Biñ on Muḥarrem’inde Ḥasan Efendi yirine Edrineḳapusu’nda Mihrümāh Sulṫān pāyesini cāy-gāḥ idüp on bir Şa‘bān’ında ba‘z-ı aşḥāb-ı devlet ta‘aşşubı ile Yoḳyoḳ Muşliḥi’d-dīn yirine Üç Şerefeli Medresesi’ne tebdil selefî bunlaruñ yirine naḳl u taḥvīl olunmuş idi. Sene-i

mezbûre ramazânında Mollâ Aḥmed-zâde Nûḥ Efendi ḥazretleri yirine Ḥaṣekî pâyesine terfî olındı. On iki Zî'l-kâ' de' sinde ' Alî Beg-zâde Şâh Efendi yirine Şaḥn'a geldiler. On dört Rebî' ü'l-evvel' inde İsmâ' il Efendi yirine Âmed kaçâsı tevcîh olındı. Qabûl itmemele ' azl-ı ihtiyâr eyledi. Sene-i mezbûre zî'l-ka' desinde merḥûm Cenâbî-zâde maḥlûlinden tekrâr Şaḥn müderrisi oldılar. On beş Rebî' ü'l-âḥir' inde Şerîf Şirvânî yirine Üsküdâr vâlikesine varup sene-i mezbûre şa' bânında taḥille tarîkî ile Aḥî-zâde Yaḥyâ Çelebi yirine Süleymâniyye' ye uğraduḡdan soñra Şücâ' Efendi yirine Yeñişehr kaçâsı ile muḡziyyü'l-merâm oldılar. On yedi Muḥarrem' inde ' azl olup Ḥaşm Yaḥyâ Efendi ta' ḡib eyledi. On toḡuz Rebî' ü'l-âḥir' inde Ayâşî Aḥmed Efendi' nûñ def' a-i sâniyesi yirine Ḥaleb kaçâsı cilvegâh-ı eşheb-i iḡbâlleri ḡılındı. Biñ yigirmi Şa' bân' ında ref' olup maḡâm-ı ḥükümetlerine Nişâncı-zâde terfî olındı. Yigirmi üç senesi ḥilâlide meflûcen intiqâl ve dâru'l-üns-i ḡudse isti' câl eyleyüp Keskin Dede Mezârlığı' nda defn olındı. Mervîdür ki pederleri altmış üç yaşında intiqâl ideceklerine işâret ve sinn-i Nebeviyye vuşülle beşâret itmişler imiş. Mevlânâ-yı merḡûm ezîn bend-i şehristân-ı ' ulûm şî' r u inşâda mâhir eş' âr-ı dil-âvîzi reşḡ endâz-ı silkü'l-cevâhir, kaçâsında ḡâkim-i ḡâsim, zîver-i meḡâfil ü meḡâkim, merd-i şâḡib-i vücûd, fuḡûl-ı ' ulemâdan ma' dûd idi.

El-Mevlâ Mehmed Qaragülmez

Ḥ' âceḡî-zâde Dâmâdı dimekle mezkûr ve Qaragülmez laḡabı ile meşḡurdur. Aḡker-i nim-süz-ı vücûdî dûdmân-ı ḡahramân olan belde-i Konya' dan zuḡûr ve enfâs-ı himmet-i üstâd ile şu' le-i isti' dâdı ifâza-i nûr idüp bu tîmâr gibi dâ' imâ merâḡib u maḡzûn ve sünbül-i ma' zûl-şîfat perîşân-efkâr-ı ḡûn-â-ḡûn olmaḡın laḡab-ı mezbûr şîfat-ı kâşife-i ḡâli ve pertev-i sevâd-ı noḡta-i bâli olmuş idi. Tarîḡ-i ' ilme sevḡ-i râḡle-i ' azîmet ve Çivi-zâde Efendi' den iḡrâz-ı şeref-i mülâzemet idüp pâye-ber-pâye sermâye-i câhdan taḡşîl-i vâye [572] iderek kırḡ aḡça medreseden ma' zûl iken biñ dört Zî'l-ḡicce' sinde Seyyidî-zâde yirine Dâvud Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ toḡuz Cumâde'l-ülâ' sında Ğazâlî-zâde yirine Edrine' de Ḥalebiyye pâyesine naḡl olup ḡabûlden isti' fâ idicek cumâde'l-âḡirede ' İydî Efendi yirine Burûsa Sultâniyesi' ne terfî olındı. On üç Receb' inde Murâd Efendi birâderi Ca' fer Efendi yirine taḡille olınan Qaraca Aḡmed yirine Şaḡn'a geldi. On dört Rebî' ü'l-evvel' inde ḡadr-ı aşḡâb-ı devlet kîn-i tevzî-i dehr-i şîrâne-i şavlet ile Şaḡn müderrislerinden Şun' i Efendi' ye Diyârbekr ḡükümeti bunlara Şibr Efendi yirine Qonya kaçâsı tevcîh olduḡ da ba' z-ı sitem-i zarîfler bu mîşrâ' ı dimişler idi. **Mîşrâ' :**

Ƙara Œun‘i Ƙara Āmed Ƙaragülmez Ƙaramān

Nesr: Ƙabül itmeyüp ‘azl-i ihtiyār eylemekle sene-i mezbüre cumāde‘l-āhiresinde Œarı MuŒlihi‘d-dīn yirine Edrine Bāyazīdiyesi‘ne vāŒıl olup on altı Œafer‘inde İstanbülī ‘Alī Efendi yirine belde-i mezbüre Selīmiyye‘esine nā‘il olmuş idi. Sene-i mezbüre cumāde‘l-ülāsında ‘azl olunup medresesi HāŒm Yaḥyā Efendi‘ye virilüp mäh-ı zī‘l-ka‘de ḥilālinde ḥalefi yirine tekrār i‘āde olunmuş idi. On yedi Zī‘lka‘de‘sinde İsmā‘il Efendi yirine Bağdād Dāru‘-selām ḳazāsı ile ikrām olındı. On tokuz Rebī‘ü‘l-evvel‘inde ‘Arab Sinān Efendi yirine Diyārbekr ḳazāsına naql olındı. Yigirmi Œa‘bān‘ında ‘azl olunup manŒıbı Kecdēhān Efendi‘ye iḥsān olındı. Yigirmi iki Cumāde‘l-ülā‘ında ‘UŒŒakī-zāde Efendi yirine Haleb ḳazāsı ile nā‘il-i matlab olmuş idi. *El-ḥāletü ḥāzihī* Œeb-i tārīk baḥt-ı siyāhī esfāre ve gönçe-i pejmān-ı ḳalb-i maḥzūnī ḥande-i Œevḳ-i seyyāre yüz tutmuş iken yine rüzgār güldürmeyüp, **Beyt:**

Aldanurdum gülben-i ‘ömrüñ yüze güldigine

‘Ahdine ḥursa zemāne dönmese devrān eger

Nesr: MaẒmūnı üzere mürrü‘l-fiṭām ‘azl u iz‘ācdan ḥāŒıl olan çin-i cebinī henüz münḥall olmadın telḥ-kām-ı sāgar-ı ecel olmuş idi. **Beyt:**

Gülmesi çün kıyāmete ḳaldı

Rūḥunı Œād ide Hūdā-yı gāfūr

Gün mi gösterdi aña baḥt-ı siyāh

İde bāri mezārını pür-nūr

Nesr: Biñ yigirmi üç Receb‘inde ḥaber-i vefātı vāŒıl olup manŒıb-ı maḥlül Hüsām Efendi‘ye in‘ām olındı. Mevlānā-yı merḳūm daḥil-i ‘adād-ı erbāb-ı fuhūm ehl-i ‘ilm ü dāniŒ mü‘min-i iḥlāŒ-verziŒ idi.

El-Mevlā ‘Alī Ƙābil

‘Ulemā-yı ‘aŒrdan taḥŒil-i ‘ilm ü edeb ḳılmağla Ƙābil-i ḥiṭāb ve riŒte-i silkü‘l-lā‘li ḳuvvāyla gevher nāb olup ba‘z-ı kibārdan mülāzemetle kām-yāb olduḳda ṭarīḳ-i tadrīse mühtedī ve ḳaṭ‘-ı niŒīb-i firāze-i mutaŒaddī olup kırḳ aḳça ile Burūsa‘da Ƙadrī Efendi Medresesi‘nden munfaŒıl iken tokuz yüz tokŒan tokuz Œevvāl‘inde Ƙızılca

Hayre'd-dīnođlı 'Abdu'llāh Efendi yirine Beşiktaş'da Hayre'd-dīn Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ dört Receb'inde Mu' id-zāde Efendi yirine Yıldırım Hān pāyesi ihsān olındı. Biñ on Şa' bān'ında Şücā' Efendi yirine Toğat kazāsı şadağa buyuruldu. On bir Şafer'inde 'azl olup manşib-ı mezbūr yüz elli akça ile kaşaba kuzātından 'Abdu'llāh Çelebi'ye tevcih olındı. Sene-i mezbūre şa' bānında Nişāncı hışmı Şāh Çelebi yirine Mar' aş kazāsı ile kazā-i māfāt olmuş idi. On üç Şafer'inde 'azl olup yirine Edrineli Emīr Naşb olındı. Biñ on beş hilālinde ber-vech-i teķā' üd Burūsa kurbında Aţarnūs kazāsı erzānī görüldü. On toköz Cumāde'l-āhīre'sinde ref' olup yiri Kāra Hābīb Efendi'ye naşib oldu. Yigirmi üç Şafer'inde Manāv Halīl yirine kayd-ı hayātla Kāpluca Medresesi 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre ramazānında fevt olup medrese-i maħlūle Hidāyet Çelebi'ye teklif olındı. Mevlānā-yı mezbūr hūsn-i hālle meşhūr şāfi-fu'ād, Müslim-i pāk-i' tiķād idi. [573]

El-Mevlā Hasan Germiyānī

Miyān-ı vilāyet-i Germiyān'dan pedīd-dār ve miyān-bend-i hīdmet-i 'ulemā-yı ferhunde-i dīdār olup Şeyhü'l-islām Zekeriyā Efendi hīdmetlerinden mülāzemetle be-kām olduğdan sonra devr-i medāris-i 'aliyye-i 'ilmiyye iderek kırkıdan ma' zül iken biñ on Zī'l-hicce'sinde vezīr-i a' zam iken biñ dört tārīhinde katl olınan Ferhād Paşa'nun vaşiyeti üzere binā olınan medrese evvelā bunlara i' tā olındı. Biñ yigirmi üç Şevvāl'inde selsebīl-i cenāna cān atup ser çeşme-i hayātın el yudı ve medrese-i maħlūlesinde Seyyid Çelebi hīdmetlerini kā'im-makām kōdı. Mevlānā-yı mezbūr Saķķā Hasan dimekle meşhūr şālih ü dīndār merd-i kār-ı güzār idi. *Seķa'llāhu serāhu*

El-Mevlā Karaca Ahmed

Vilāyet-i Hāmīd'den bedīd ve aħlāķ-i hāmīde ile ser efrāz-ı erbāb-ı dāniş-i vedīd olup Karaca Ahmed lakabı ile meşhūr ve nokta-i süveydā gibi hāmīl-i fażl-ı mevūr olmuş idi. Taħşīl-i 'ilm ü kemāle *kemā-yenbađ*⁸⁴ iştigāl ve kibrit-i sa'y u himmetle çerāğ-ı mücāhereyi iş'āl eyleyüp Kāzī-zāde Efendi hīdmetlerinden iħrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede medārese-i fūnūn-ı 'aliyyeye müdāvemete eyledükden sonra kırk akça medreseden ma' zül iken biñ yedi Ramazān'ında İpekli yirine Haydār Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ sekiz Şa' bān'ında Tāce'd-dīn Efendi yirine Ađrus fetvāsına tevcih olındı. Biñ on Cumāde'l-āhīre'sinde Selānikī Maħmūd yirine Selānik

⁸⁴ Gereğince.

fetvāsına naql olunmuş idi. Qabūlde mütereddid olmağın on bir Zī'l-ka' de'sinde Zū'n-nūn Efendi yirine Edrine'de Cāmi'-i 'Atīk pāyesi virildi. On üç Receb'inde Ca' fer Efendi yirine Şahn'a uğrayup ba' dehu Şaruḥānī Muşlī Çelebi yirine Mağnīsā fetvāsına gönderilüp medresesi Āstārcı Sinān'a virilmiş idi. Ḥalef ü selef istignā ve kabulden ibā itmegin Muşlī Çelebi Mağnīsā'da bunlar Cāmi'-i 'Atīk'de ibkā olunup Sinān Efendi şifirü'l-yed qaldı. On dört Rebī'ü'l-evvel'inde Şems-zāde Çelebi yirine Ḥān-ḳāh Medresesi'n penāh itmiş idi. Sene-i mezbūre zī'l-ḥiccesinde Şahn-ı Şemāniyye'yi ḳarārgāh eyledi. On yedi Şafer'inde Çivi-zāde Efendi yirine altmış aḳça ile Eyyūb Medresesi iḥsān olındı. Sene-i mezbūre zī'l-ka' desinde Laṭīf-zāde yirine Edrine Dāru'l-ḥadīşi'ne naql olındı. On ṭoḳuz Cumāde'l-ülā'sında 'azl olunup medresesi Bālī Efendi'ye 'ināyet olındı. Üç seneden ziyāde şahrā-yı pehnā-yı 'azl u ḥırmānde-bār-ı miḥnet-i taḥammül-fersā ile mānde olup a' bā-i ḳāşimetü'l-zuhr ile ṭāḳati ṭaḳ ve ḥāme-i raḳīḳü's-sāḳ gibi şafḥa-i derd ü belāda veḥāmet-i meşḳ-i meşāḳ ile paşne'-i pāy-ı himmeti mübtelā-yı şıḳāḳ ve ḳatre-pāş-ı dem-i mihrāḳ olmuş idi. Yigirmi iki Şa'bān'ında Ḥasan Beg-zāde yirine Edrine'de Sulṭān Bāyezīd Medresesi 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre zī'l-ḥiccesinde 'Uşşāḳī-zāde yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsı ile teşrīf olındı. Ol buḳ'a-i mübārekeye sevk-i maṭba-ı 'azīmet ve ferş-i seccāde-i şerī'at eyleyüp düyūn-ı lāzıme'yi edā itdükden şoñra cān borcın daḫı ḳazāya rızā virüp biñ yigirmi dört senesi evā'ilinde ol ḥāk-ı muḳaddes pākde āsūde ve serdāb-ı mürebba'-ı ṭarḥ-ı laḥdde ḡunūde olmuş idi. Şehr-i rebī'ü'l-evvelde ḥaber-i vefātı vāşıl olup manşib-ı maḥlūl Ḥelvācī-zāde Efendi'ye münāsib görüldi. Mevlānā-yı merḳūm ḡavṭa ḥor-ı ḡamār-ı 'ulūm ḡuldeste bend-i şükūfezār-ı fūnūn üstād-ı müşkil-ḡuşā-yı mefrūz u mesnūn sāfi-fu'ād dervīş-nihād uşūl u fūrū'da 'alem-i melek-ḥişāl ādem idi. Dirīḡ u ḥayf ki muḳtezā-yı baḥt-ı şūm ile emānī dūnyeviyeden maḥrūm olup kemāline ḡöre raḡbet ve fazīletine lāyıḳ ri'āyet görmeyüp mişāl-ı zūlf-i müca'ad-ı ḥūbān, müddetü'l-'ömr bī-ser ü sāmān ü perīşān olmaḡla piristū vār dā'imā iller ḥānesinde yuvalanur. 'Ulemā vaḳfına vāşıl olsa dāḫil dārū'n-na'im-i cāvidānī oldum şanurdı. Hergāh bir kūşe-i vīrānede miḥmān ve külbe-i būm-ı āşiyānesi Ḳaraca Aḥmed tekyesinden nişān idi. Bu ḥaḳīr evā'il-i ḥāalde ḥidmet-i 'aliyyelerinden telemmüz ve ḳand-ı me'ād ders ü taḥḳīḳlerinden telezzüz itmiş idüm. 'Ulūm-ı 'Arabıyye'ye kemāl-i intisābı ve fūnūn-ı edebiyeden vāye-i nişābı [574] oldıḡı zāhir idi. Āsār-ı 'ilmiyyelerinden Dürer u ḡurer'e ḥāşiyeleri Kāfiye Şerḥi, Cāmī'ye ta'liḳātı ve hevāmiş-i kütüb mütedāvilede kelimātı vardır. Zeyl-i Şaḳā'ıḳ yazup zemānına yetişdiḡi 'ulemānuñ aḥvālini beyān itmiş idi. **Mışra'**:

Evrāk-ı hazān gibi perīşān oldu.

El-Mevlā Şemse'd-dīn bin Meḥmed

Tercemesi sebḳ eyleyen şudūr-ı devlet-i Selīmiyye'den Ḥubbī Mollāsı Meḥmed Efendi'nün aḥter-i burc-ı vücūdı ve gevher-i dürc-i nesl-i mes'ūdıdır. Maṭla'-ı girībān-ı şühūddan 'ayān ve istifāza-ı envār-ı 'ilm ü 'irfān için şem'-i mecālis-i erbāb-ı faẓl u beyān olup mu'allim-i maḳām-ı Selīm Ḥānī ve mürebbī-i Aristo müdāni-i İskender-i şānī 'Aṭā'u'llāh Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle vāşıl-ı dil-ḥ'āh ve semt-i ḳazāya rü-be-rāh olmuş idi. Şuḳḳa firāz-ı menāşıb ve ḥulle-ṭırāz elvān-ı münāsib olarak yüz elli aḳça ile Gelībolı ḳazīsı iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan ṭoḳuz Ramaẓān'ında Ümmī Sinān yirine Süleymāniyye-i İznīḳ pāyesi iḥsān olındı. Biñ beş Rebī'ü'l-evvel'inde Pīr Meḥmed Efendi maḥlūlinden mevleviyyet ile Ḳonya ḳazāsı virildi. Biñ altı Şafer'inde 'azl olup Fenārī-zāde Maḥmūd Efendi cā-nişin ḥükümeti oldu. Biñ sekiz Şafer'inde Muşlī Çelebi yirine Gelībolı ḳazāsı tevcīh olındı. Sene-i mezbūre zī'l-ḥiccesinde 'azl olup manşıbı Şaḥn'dan Nevālī-zāde Ziyā Çelebi'ye virilüp ḳabūl itmedükde biñ ṭoḳuz Muḥarrem'inde Ḳınālī-zāde Ḥasan Efendi'ye arpalıḳ ta'yin olındı. Biñ on Şafer'inde ḳabūl itmeyen Ziyā Çelebi yirine Kütāhiye ḳazāsı virilüp sene-i mezbūre recebinde Şücā' Efendi yirine Toḳāt ḳazāsına naḳl olunmuş idi. Ḳabūl itmeyüp ḳābl-i 'aliyyeye iṣār ve bunlar 'azl-ı iḥtiyār itmiş idi. On üç Receb'inde ḳabūl itmeyen Ca'fer Efendi yirine Anḳara ḳazāsı 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre şevvālinde Edrineli Emīr yirine Mar'aş ḳazāsına naḳl olındı. Ḳabūl itmeyüp on dört Şafer'inde Ḳırbāç 'Oşmān Efendi'ye iḥsān olındı. On beş Receb'inde ḳā'idetü'l-mülk cezīre-i Ḳıbrıs olan Lefḳoşa ḳazāsı mevleviyyet i'tibār olup virilmiş iken ḳabūl itmeyüp bunlardan soñra Meḥmed Şadıḳa virilüp ol daḫı gitmedi. Sene-i mezbūre zī'l-ḳa'desinde Aḫyolı ḳazāsı mevleviyyet ḳılınup tevcīh olındı. On yedi tāriḫinde 'azl olup manşıb-ı mezbūr vücūh-ı ḳuzātdan Belḡradī adı Muştafā Efendi'ye virildi. Biñ yigirmi ḫilālinde Varna ḳazāsı mevleviyyet olup 'ināyet olındı. Yigirmi iki Şafer'inde 'azl olup manşıb-ı mezbūr yüz elli aḳça ile bu ḫaḳīre virilmiş idi. Ol tāriḫde şadr-ı 'ālī-ḳadr olan 'Abdu'l-'aziz Efendi ol cāmeyi ḳāmet-i istiḫḳāḳ-ı bende-gīye kütāh görmegin Ruscuḳ ḳazāsına naḳl itmişler idi. Biñ yigirmi dört senesi ḫilālinde manşıb-ı ḫayātdan munfaşıl ve 'ālem-i envāra vāşıl oldu. Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i belāhetle meşhūr nādīre-i edvār ve tuḫfe-i rüzḡār şanādīd-i ma'ātīhden idi. Bu bābda ḡarā'ib ḫikāyātı ve 'acāyib vāḳı'atı vardır. Beheme ḫāl şāliḫ-i kem-āzār idi.

El-Mevlā Celeb Mehmed

Arnavud Belğırādı'nuñ cibāl-i şāhiķasında mişāl-i naħl-i bāşķ-ı keşide-bālā ve nihāl-i isti' dādı himmeti gibi vālā olup Harem-i Hāş-ı Sultānī'de perverde ve ābyārı luṭf-ı pādīşāhī ile terbiyet kerde olmış idi. Toķuz yüz toķsan tārīhinde vāķı' sūr-ı hümāyūnda sipāhīlūk ile çıkup emşāli miyānında şukķa-firāz-ı imtiyāz ve 'ilm ü dānişle bī-enbāz olmağın tārīķ-i ' ilme ' āzim ve müttākī Seyfī Efendi'den mülāzım olmış idi. Ba' dehu kaṭ' -ı menāzil ve tayy-ı merāhīl iderek kırķ aķça medreseden munfaşıl iken toķsan toķuz Şafer'inde Viḥvīhek Efendi yirine Tūṭī-i Laṭīf müderrisi olmış idi. Biñ bir Receb'inde Kara 'Abdu'r-raḥman yirine Üç Şerefeli pāyesi iḥsān olındı. Biñ üç Muḥarrem'inde 'azl olunup yirine 'İvāz Süleymānī terfī' olındı. Biñ dört Cumāde'l-ülā'sında Nevālī birāderi yirine Şām fetvāsı tevcīh olındı. [575] Sene-i mezbūre şevvālinde Ümmī Sinān yirine Bosnasarayı każāsı iḥsān olındı. Biñ altı Zī'l-ka' de'sinde 'azl olunup yirine Hasan Paşa H'ācesi Bekr Efendi naşb olındı. Biñ yedi Şa' bān'ında ḥalefi yirine i' āde olındı. Biñ on Şafer'inde fāriğ olup Yumurta Va' izi mahfil-nişin-i ḥükümeti oldı. On bir Şafer'inde şālīşen ḥalefi ta' ķīb eyleyüp ba' d-ı eyyām Vā' iz Efendi ibķā olındı. On iki Cumāde'l-ülā'sında kaḅül itmeyen Rāzī Efendi yirine Kütāhiye każāsı virildi. Sene-i mezbūre zī'l-ka' desinde Vā' iz yirine rābī' an Bosna'ya naķl olındı. On üç Şafer'inde 'azl olunup manşıbı Şūfī Mehmed Efendi'ye tevcīh olındı. Sene-i mezbūre rebī' ü'l-āḥirinde La' li Çelebi yirine Gelībolı każāsı 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre ramāzānında ref' olunup selefi i' āde olındı. On dört Zī'l-ḥicce'sinde ḥalefi yirine şāniyen Gelībolı każāsı müyesser oldı. On altı Şafer'inde 'azl olunup yirine İzmirī Kösesi Maḥmūd naķl olındı. Anlar kaḅül itmeyüp ba' d-ı eyyām yirinde ibķā olındı. On yedi Cumāde'l-āḥire'sinde 'azl olunup manşıb-ı mezbūr Hasan Kethüdā-zāde'ye arpalık ta' yin olındı. Maraż-ı niķrīse mübtelā ve üftāde-i pīster-i ' acz u i' yā olup ḥarekete istiṭā' atı olmamağla ber-vech-i teķā' üd Gemlik każāsı tevcīh olunmuş idi. Yigirmi dört senesi ḥilālinde irtihāl eyledi. Mevlānā-yı mezbūr Celeb Mehmed Efendi 'unvānı ile meşhūr 'iffet ü şalāḥdan ḥişşedar ḥükümetinde şalābet-i şī' ar idi.

El-Mevlā El-Fāzıl Mehmed Efendi İbni El-Mevlā Sa' de'd-dīn

Mu' allim-i maķām-ı Murād Ḥānī Üstād Aristomdānī ba' dü'l-eyyām seyyidü'l-' ulemāi'l-a' lām nūr-ı dehr cemālü'l-' aşr Sa' de'd-dīn Efendi ḥazretlerinüñ imāme-i subhatü'l-ebrār-ı nesl-i ṭāhiri ve miyāne-i gevher-i sa' d-ı aḥter-i silkü'l-cevāhiri olan

maḥdüm-i mihterin mükerrem pertev-i ser-levḥa-i neyyir-i a'zam Şeyḥü'l-islām ibn-i Şeyḥü'l-islām Sulṭānu'l-'ulemā gerdün-gulām Maḥmed Efendi ḥidmetleridür. **Şi'r:**

Ḥ'āce-zāde ḥ'āce-i faẓl ü hüner kim eylemiş

Der-kühen Bārī te'ālā mültecā-yı şeyḥ u şābb

Vālī-i iḳbāline sa'd-ı felek ḳā'im-maḳām

Hākim-i iclāline kilik-i ḳazā nā'ib-i menāb

Ṭoḳuz yüz yetmiş beş Şa'bān'ın yigirmi sekizinci gününden mesfer olan yevm-i cum'ada ḳabl-ı ṭulū'u'ş-şems 'ālem-i lāḥutdan misāfir ve nūr-baḥş-ı milket-i 'anāşır olmuşlar idi. Ol tāriḥde vālid-i mācidleri Burūsa'da Yıldırım Ḥān müderrisi olmağın zāt-ı hümāyūn aḳdesleri tırāzende-i dāmen-i arz-ı muḳaddes olmuş idi. Serv-āzādaları ḥırāmān-ı çemen-i şuffe-i isti'dād olduğda üstādları Mollā Tefīḳ himmeti ile teşbīd-i mebānī-i 'ulūm ve tertīb-i muḳaddemāt-ı manṭūḳ u mefhūm ḳılıp mir'āt-ı cihan-nümā-yı ṭab'-ı şāfi-güherleri mişḳale-i hidāyetle cilādāde ve rütbe-i isti'dād u ḳabūli fevḳāl'āde olmağın her şafḥa-i kitābuña muḳābil cilādāde-i mānī gibi nigār-ı ḥāme-i ḥayāllerinde mürtesem ve ḥızāne-i ḥāfızaları zülal-i füyūzāta muḳassem olup fuşūl u ebvābı su'āl u cevābı ile ḥāzır bulunurdu. Bu resm üzere cemī'-i fūnūnda mū-şikāf-ı tedḳiḳ ve hidāyet-i tevfiḳ ile vasıl-ı ser-menzil-i taḥḳiḳ olmuşlar idi. Ṭoḳsan dört Cumāde'l-ülā'sında üstād-ı a'zam ve peder vālā güher-i mükerremeleri ḥidmetinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet Rūmili Şadrı 'İvāz Efendi ḥidmet-i ḳayda mübāderet ḳılıp yevm-i mezbūrda intikāl iden İbrāhīm Efendi yirine İsmīḥān Sulṭān pāyesi ile ikrām ve Ḥ'āce-zāde'ler tārīḳası üzere iḥtirām olındılar. Ṭoḳsan yedi Cumāde'l-āḥire'sinde Müderris-zāde yirine Şāḥn-ı Şamāniyye'ye ḥırām idüp ṭoḳsan ṭoḳuz Rebī'ü'l-āḥir'inde Paşa-zāde yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olup sene-i mezbūre cumāde'l-āḥire'sinde Ḳınālī-zāde Ḥasan Çelebi yirine Sulṭān Süleymān Ḥān medreselerinden birine 'unvān virmişler idi. Elf-i kāmīl Şevvāl'inde ḳabūl itmeyen Beḳāyī yirine Mekke-i Müşerrefe ḳazāsı ile teşrīf olındılar. [576] Biñ bir Cumāde'l-āḥire'sinde isti'fā itdiklerinde yüz yigirmi aḳça vazīfe-i teḳā'üdüyle ḥaḳḳ-ı ri'āyetleri ifā olup ol manşib-ı celil ile Küçük Muştāfā Efendi tebcil olındı. Biñ dört Cumāde'l-ülā'sında Şems Efendi yirine ḥākim-i dāru's-salṭāna ve ṭarabḥāne-i devletleri pür ṭumṭurāḳ u ṭaṭāna olmuş idi. Sene-i mezbūre recebinde Dāmād Efendi yirine Anaṭolī şadrına terfī' ve dā'ire-i cāh u şevketleri tevsī' olındı. Ol senede vāḳı' olan Egri

seferinde hem-rikāb-ı şāh-ı kām-yāb ve maṭraḥ-ı şu‘ā‘-ı luṭf-ı Hākān-ı Key-ḥüsrev ü cenāb olup düḥūl-i dāru’l-ḥarb ile fazilet-i ḡazāyı ḥā’iz ve sermāye-i celādet ile sa‘ādet-i dāreyne fā’iz olmuşlar idi. Ba‘du’l-ḡufūl biñ beş Cumāde’l-āḥire’sinde ma‘zūl olup Kuş Yahyā Efendi vāşıl evc-gāh-ı rıf‘atları oldu. İki seneden ziyāde vazife-i mu‘tād ile müteḡā‘id ve daḡdaḡa-i meşālīḥ-i enamdan mütebā‘id olub biñ yedi Zī’l-ḡa‘de’sinüñ muntaşifında Ebū’s-su‘ūd-zāde Muştafā Efendi yirine şadru’l-‘ulemā-yı Rūm ve nā’il-i ḡāyetü’l-ḡāyāt merūm olmuşlar idi. Biñ toḡuz Ramazān’ınüñ yigirminci günü ‘azl ü inzivā ihtiyār idüp Bostān-zāde Muştafā Efendi def‘a-i şāniye murabba‘-nişin-i mesned-i‘tibār oldu. Biñ on Şafer’inüñ ikinci günü Şun‘u’llāh Efendi Şeyḥü’l-islām ve müşkil ḡüşā-yı enām olup ceht-i verāşetden mülk-i yeminleri olan kalem-i fetvā. **Şi‘r:**

Fī keffehi ḡayr-ı zāni riḡihi ‘ibḡı

Min keffevra‘ifī ‘urniyetihī şemem⁸⁵

Neşr: Ma‘nāsı tezekkür ve dest-i fezā’il-peyvestlerine āşinā olan ḡāme-i ḡüherzā. Şi‘r:

Yaña dimeḡe ‘irfān-ı rāḡata

Rükne’l-ḡaḡim izā mēcā ‘yestülem⁸⁶

Mażmūnında muḡbir olmuşdur. **Mışra‘:**

Ve emsikū ḡavl-i Meḡmed ve ‘aliyhi’l-fetevā⁸⁷

Tārīḡ-i iftālari vāḡı‘ olmuşdur. On bir Receb’inüñ yigirmi ikinci günü vazife-i teḡā‘üd ile miḡrāb-nişin-i zühd ü taḡvā ve selef-i şālīḡleri Şun‘u’llāh Efendi mesned-ḡüzin-i ifāde ü iftā olmuş idi. On yedi Şafer’inüñ yigirminci günü Şun‘u’llāh Efendi’nüñ def‘a-i rābi‘ası yirine maḡām-ı üftāde ḡarār ve envār-ı ifādelerin *Keş-şemsi fī rābi‘ati’l-nehār⁸⁸* feyż-baḡş aḡḡar itdiler. Yedi seneden ziyāde kevkeb-i iḡbālleri fer u ziyāde olup altmış biñ aḡça ze‘āmet olan ḡalkān-delān ḡaşları zamimiye-i revātib-i seniye ve ‘ilāve-i vazā’if-i ‘aliyyeleri olmuş idi. *El-ḡāletü ḡāzihi* sebze-zār-ı āmāl sīrāb-ı zülāl luṭf-ı iḡsān ve ḡazā’ir-i cennet nezā’ir-i fażl u kemāl taḡte’ş-şu‘ā‘-ı āfītāb-ı feyż-resān

⁸⁵ Elimde öyle bir hayır var ki esintisi etrafı güzel bir kokuyla süsler. O koku avucundan burun kemiklerine kadar siner.

⁸⁶ Az kalsın rahata düşkünlük onu tutacaktı. Kırık bir parça geldiğinde kişiyi teslim alır.

⁸⁷ Muhammed’in sözüne sınıksız sarılın. Fetva da buna göredir.

⁸⁸ Gün gibi aşıkâr.

iken biñ yigirmi dört Cumāde'l-āhire'sinüñ beşinci günü yevm-i hamīside habs-ı cengiz-tāz-ı ecelden zebūn veṭa'ne'î tã'ünla ciger hūn olup raḥat-gede-i cenāna revān u cān-ı 'ālim iken 'āzm-ı 'ālem-i cān oldılar. Şabāḥ yevm-i cum'ada cenāzeleri Cāmi'-i Ebī Eyyüb'a ihzār ve Üskūdārī Maḥmūd Efendi ḥazretleri imām şaf ihtiyār kıılınup du'ā vü şenā ile medfen-i mu'ınlerine güzār valid-i ḳuds-i āşiyānları cenbinde metevāri-i mezār-ı fā'izü'l-envār kıılındı. Manşib-ı celil fetvā birader-i sa'd aḥterleri Es'ad Efendi ḥazretlerine tevcih olunup ḥacc-ı şerifden ḳufūlları eşnāsına müşādif olmağın na'y-ı birāder ile müjde-i devlet ü iḳbāl, fermān içinde istikbāl idüp maẓmūn-ı beyt rāḳımu'l-ḥurūf maşdüḳa-i ḥāl olmuş idi. **Şi'r:**

Tev'emāndur sūrı dehrüñ mātem-i pür sūz ile

Bir dükkānda işlenür tábütı naḥl-i sūr ile

Neşr: Mollā-yı merḳūm 'aynü'l-'ayān-i 'ulemā-yı Rūm şî'r ü inşāda reşk-āver-i ḥ'āce-i cihān ve ḥucū-yı kirmānī zekāda 'aql-ı evvel ve faẓiletde Ḥ'āce-zāde şānī pehlevān 'arşa-i tefsir-i kerem-i 'inān ḥalbe-i taḳrīr ü taḥrīr itnāb-ı bār-gāh-ı rif'atı mıḥ-i zerrin-i nücūma-i meşdüd ve sāye-i çetr-i himmeti mufāriḳ-i 'āliyāne memdüd dāmen-i ḥayme-i ḳadrī şāl micmer-i zerīn āfītāb-ı düd-ı mu'teber şem'i meclis-i sevād levḫ-i māhi-tāb maḥber düde-i siyāhī ḥoḳḳa-i gālye-i ṭurra-i ḥavrā-yı nevk ḥāme-i sürḫ-ālūdı buḥūr-sūz-ı miḥrāb-ı faẓl ve teḳaddī-i meclisi iclālinde hezārān-ı mīr-i şadr u celāl müteşaddī-i istifāza-i ve istikmāl-i 'uḳūl-i ḳuḥūl nerdübān-ı burhān-ı süllemī ile ṭabaḳāt-i celālīni idrāk-ı muḥāl-i kemāl 'ulüvv-i ḳadr ile ḥürşid gibi nüvāz-ı şükr ü ḥandān devr-i nihāyet-i 'azamet ve vaḳār ile nükte-senc ü laṭife-gū, ebr-i bahārī gibi feyż-resān-ı maḥdūm-ı kerīm-i 'ālīşān idi. Ekşer mu'āşırları vālid-i mācidlerinüñ iḥsān-dīdesi ve ba'z-ı āḫir-i tilmīz-i iḥlāş u rezīdesi olmağın [577] **Şi'r:**

Bi-cān ḥ'āce ve 'ahd-ı ḳadīm mühr-i dürüst

Ki mūnis-i dem şubḫum du'ā-yı devlet-nis⁸⁹

Neşr: Maẓmūnı üzere maḳām-ı muḥabbet ve iḥlāşda şābit-ḳadem olup veliy-yü'n-ni'am-ı 'ālem ve maḥdūm-ı mükerrem idi. Elsine-i şelāşede nazm-ı dil-güşāları ve ḥoş āyende ve muşanna' inşāları vardır. Ḳaşīde-i Bürde'ye taḥmīs ve āşār-ı ehl-i 'aşr'a taḳrīzleri ve mevzūn u muḳaffā imzāları vardır. Vālid-i mācidlerine iḳtidā eyleyüp

⁸⁹ Hacenin canına eski ahde ve o gerçek muhabbete yemin olsun ki seher vakitlerinde tek munisim senin duanın devletidir.

cum‘a günleri Cāmi‘-i Kebīr-i Ayāşofıyya’da *li-vechillāh-i te‘ālā*⁹⁰ iftā buyururlardı. Bu şi‘r-i ābdār-ı güftār u dürer-barlarından nümūdardur. **Şi‘r:**

Mezen ey pādişāne-i zūlf-i ‘anber-bīz-i cānānrā

*Perişānı miġ-sezā-yı ‘āşıkān dil-i perişānrā*⁹¹

El-Mevlā Süleymān

Vilāyet-i Kaştoni’den bedīdār ve Kara Süleymān laqabı ile qarīn-i iştiḥār olup sermāye-i isti‘dāda mālīk ve tarīḫ-i ‘ilme sālīk olduğda şadr-ı ‘ālī-ḫadr Düğmeci-zāde Efendi‘den mülāzım ve semt-i tadrise ‘āzım olmuş idi. Devr-i merātīb ve taşarruf-ı menāşīb iderek kırk aḫça ile Edrine’de Yāḫūb Paşa müderrisi olup ba‘dehu teraḫḫī ile ḫāric rütbesine ‘āric olmuş idi. Biñ on üç Şa‘bān’ında Yūnus Efendi yirine Emīniyye Medresesi’ne taḫrīk olındı. On beş Şafer’inde ‘Alī Efendi yirine cāmi‘-i ‘atīḫ pāyesine terfī‘ olındı. Yigirmi Receb’inde Bostān Efendi maḫlūlinden Üç Şerefeli’ye ḫareket eyleyüp ol eṣnāda Gümūlcine ḫazāsı Taġardı ilḫāḫı ile mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. İki seneden soñra ‘azl olunup ḫuzātadan Bāldır-zāde naşb olındı. Yigirmi dört Rebī‘ü’l-āḫir’inde Tefḫīḫ-zāde Meḫmed Emīn yirine Trāblus Şām ḫazāsı in‘ām olındı. Sene-i mezbūre şa‘bānında intīḫāl eyleyüp manşīb-ı maḫlūl Meḫmed Şādīḫ Efendi’ye tevciḫ olındı. Mevlānā-yı mezbūr şalāḫ-ı ḫālle meşḫūr dervīş-nihād müselle-i şāfi fu‘ād idi. Etmekci-zāde Aḫmed Paşa‘nuñ mu‘allimi olmaġın per ü bāl-i himmetle menāşīb-ı refī‘aya müteşā‘üd olmaḫ muḫarrer iken ömr-i müsā‘id olmamış idi.

El-Mevlā Rıḫvān

Şimşir-i vücūdi Engürüsiyyü’l-āşl ve Hırvādiyyü’n-naşl’dur. Diyār-ı Karamān’da Aḫşehr nām-ı belde-i meşḫūre a‘yānından Fazla’llāh Efendi dirler bir ḫāzizü’l-i ḫtişāmıñ terbiyet gerdesi vālā-i velāsinuñ perverdesi olup raḫabe-i himmetin ribḫa-i cehāletden taḫliş ve ‘inān-ı ‘ināyetin bāhire-i cānib-i ‘ilme taḫşīş itdükden soñra Vezīr-i A‘zam Dāmād Rüstem Cem-Ḥaşem Aḫmed Paşa ḫazretlerine ihdā ve bu tarīḫle ḫaḫ-ı maḫdūmunı ifā itmiş idi. Ol vezīr-i şāḫib-i himmet ḫilāde-i ‘ināyetin gerden-i şū’nına ḫavḫ ve tarīḫ-i sa‘ādet-i refīḫ-i ‘ilme sevḫ idüp ḫasbi’l-‘āde ḫareket

⁹⁰ Allah rızası için ...

⁹¹ Ey rüzgar, sevgilinin anber kokulu saçına tarak vurma. Gönülleri perişanaşıkların perişanlıklarını arttırma.

ve ‘ulemā-yı ‘aşra hizmet iderek ‘İvaz Efendi‘den nā’il-i şeref-i mülāzemet olmuş idi. Ba‘dehu rāh-ı dūr-a-dūr tadrise kaç‘-ı şî‘āb u sühūl idüp kırk akça medreseden ma‘zūl iken toğuz yüz seksen toğuz Cumāde’l-āhire’sinde ‘Ömer Beg yirine Rüstem Paşa Medresesi’ne vāşıl, toğsan dört Cumāde’l-ūlā’sında selefi yirine Üskūdār’da Mihrümāh Sulţān pāyesine nā’il olup, toğsan yedi Cumāde’l-āhire’sinde Dāmād Efendi yirine Üç Şerefeli’ye naql olunduğda qabūl itmeyüp ‘azl-ı ihtiyār itmiş idi. Toğsan sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Bıyıklı Süleymān Efendi yirine Şahn’a gelüp bir āydan şoñra Vālid-i Merhūm yirine Bağdād Dāru’s-selām qazāsı ile maqziyyü’l-merām oldu. Elf-i kāmil Şa‘bān’ında ‘azl olunup Ağzıkara Muhyī’d-dīn mesned-i hükümetde cā-nişin oldu. Biñ bir Şevvāl’inde selefi yirine i‘āde olındı. Biñ iki Muħarrem’inde Üskūdār Qāzisi İmām-zāde ile mübādele-i manşib eylediler. Biñ üç Cumāde’l-āhire’sinde Naqīb Yahyā Efendi yirine Ğalaqa qazāsına tebdil, anlar bunlaruñ manşibına naql u taħvīl olındı. Biñ dört Şevvāl’inde ‘Arab-zāde Efendi yirine maħruse-i Burūsa hükümeti tefvīz olındı. Biñ altı Muħarrem’inde Bostān-zāde Mehmed Efendi yirine Dāru’l-naşr Edrine qazāsına terfi‘ olındı. Biñ yedi Şafer’inde [578] munfaşıl ve yirlerine Qāf-zāde Feyzū’llāh Efendi vāşıl oldu. Biñ on Şafer’inde Tursun-zāde ‘Abdu’l-bāķi Efendi yirine Selānik qazāsı tevcih olındı. On bir Muħarrem’inüñ selhinde mürrü’l-fiţām-ı ‘azlle mezāk-ı ‘ıyşı telh olup Ğānī-zāde Efendi qazretleri şirīn-kām-ı devlet ü iqbāl olmuş idi. Sene-i mezbūre zī’l-ħiccesinde Yemişçi ğadri ile anlar ma‘zūl bunlar mükerreren manşib-ı Selānik’e mevşūl oldu. On iki Şevvāl’inde vezīr-i mezbūr bertaraf olıcaq selefleri halef oldu. On dört Cumāde’l-āhire’sinde Bostān-zāde Mehmed Efendi yirine İstānbul qazāsı müyesser oldu. Sene-i mezbūre şevvālinde ‘azl olunup Burūsa’dan ma‘zūl Aħī-zāde Hüseyn Efendi qazretleri qākim-i dāru’l-mülk-i İstānbul oldu. Ayāzmend qazāsı arpalık ta‘yīn olunup küşe-nişin-i ‘izz ü temkīn iken yigirmi dört Cumāde’l-ūlā’sında Qara Çelebi-zāde Efendi yirine Anaṭolı qāzī‘ askeri oldılar. Sene-i mezbūre ramāzānınuñ altıncı ğünü ‘alilen ma‘zūl olup Zeyne’l-‘ābidīn Efendi mesned ārā-yı şadāret olmuş idi. Ol ğice āheng-i dāru’s-selām ve ravza-i rıdvāna hıram itdiler. Dāhil-i sūrda Keskin Dede Tekyesi sāhasında medfūndur. Mevlānā-yı merqūm keşide-i silkü’l-lā’l-i ‘ulemā-yı Rūm vaqūr u edīb vecih ü mehīb lisānı mazbūṭ ve selīm ādābı mağbūṭ meħādīm-i mevālī miyānında kemāl-i şervetle meşhūr qazāsında şalābet ü hükümetle ma‘rūf u mezqūrdur. Müsā‘ide-i baħtla yed-a-yed min beled ila beled menāşib-ı celīleye vāşıl ve emval-i cezīleye nā’il olmuş idi. Āħir rüzğār anları daħı ifnā vü perişān-ı ebedī-i Sebā, belki dest āviz-i debūr ü şabā eyledi.

El-Mevlā Muştafā

Belde-i Țarsūs'dan zühür ve kaç' -1 menāzil sinin ü şuhūr idüp vilāyeti ' ulemāsından mebnāi ' ilmi marşūs ve naqd-i vaqt-1 ' azizin taşşil-i sermāye-i kemāle maşşūs itmiş idi. Dāru'l-mülk-i İstanbul'a kudüm ve devr-i mecālis-i ' ulemā-yı Rüm eyleyüp ' Aṭā'u'llāh Efendi hizmetlerinden nā'il-i şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medārisde müdāreseye müdāvemet kılup kırk aqça ile Edrine'de Husāmīd Medresesi'nde munfaşıl iken tokuz yüz tokşan altı Cumāde'l-ülā'sında Ḥaydar Efendi yirine Bergos'da Meḥmed Paşa Medresesi'ne vāşıl olmuş idi. Biñ bir Receb'inde Maqşūd Efendi yirine meşrūtası Fethiyye'ye taḥrīk olındı. Biñ dört Muḥarrem'inde Kara Çelebi-zāde Efendi yirine İsmihān Sultān pāyesine terfi' olındı. Sene-i mezbūre şevvālinde Ḥaydar Efendi yirine Şahna geldi. Ba'd-ı eyyām Tokuz Meḥmed Efendi yirine Arzırūm każāsı virilüp kabül itmedükde ' azl-i ihtiyār eyledi. On sene miqdārı vazife-i teḳā'üd ile peygüle nişin-i ḥumül ve edā-i vazā'if-i ' ilm ü ' ibādeteye meşgūl olup biñ on dört Zī'l-ḥicce'sinde ber-vech-i teḳā'üd Sinān Paşa Dāru'l-ḥadişi'ne Mutaşarrıf İbrāhīm Efendi intikāl eyleyüp medrese-i maḥlūle bunlara ' ināyet olındı. Meşgale-i şerīfe tefsir ü ḥadişle güzārende-i şevālih i' mār vesubḥa-i şumār-ı leyl ü nehār iken biñ yigirmi dört Ramazān'ında müddet-i ' ömri encām ve manzūme-i eyyāmı ḥüsn-i ḥitām buldı. Medrese-i maḥlūle pāye-i Şahn olmaḳ üzere Manav ' Abdu'l-bāḳi'ye virildi. Mevlānā-yı merḳūm ḥarīs-i deryā-keşān-ı ' ulūm fażilet-i ' ilmiyye ile ma' ruf mecmū' -1 evḳatı muṭāla' a u ' ibādeteye maşrūf pīr-i ' ābid-i şālih ve sa' ādet-mendi müfliḥ idi. Tefsir-i şerīfe ta' liḳatı ve ḳābil-i ḳabül-i kelimātı vardır.

El-Mevlā Şeyḫī

Vilāyet-i Aydın dāhilinde Tire nām belde-i ma' rufeden bedidār ve Edhem-zāde ' unvānı ile şöhret şī'ār olmuş idi. Şafaḫāt-ı ' ilmiyyede icāle-i Edhem-nazar ve iḥrāz-ı ḳaşşbü's-sebḳ-ı fażl u hüner idüp ' Aṭā'u'llāh Efendi hizmetlerinden mülāzim semt-i każāya ' āzim olup Tire ve Kestel emşāli bilād-ı celīleye vāli olduḳdan sonra muṭāla' aya enīs olmaḳla mā'il-i semt-i tediş olmaḳın tokuz yüz tokşan tārīhinde [579] Anaṭolı şadı Zekerıyyā Efendi ḥuzūrında hemşehri ve şerīkleri ' Ayşī Efendi ile imtiḫān olup kırk aqça ile Tire'de Mollā ' Arab Medresesi iḥsān olunmuş idi. Ba'dehu teraḳḳi ile ḥāric rütbesine ' āric olup biñ üç Şevvāl'inde Nevālī birāderi yirine Maḡnīsā fetvāsına terfi' olındı. Biñ altı Zī'l-ḳa' de'sinde Ḥasan Paşa Bekri yirine Şahn'a gelüp ba'd-ı eyyām ile seksen aqça ile Maḡnīsā fetvāsına i' āde olındı. Biñ yedi Zī'l-

hicce'sinde 'azl olunup manşıbı Qārāsīlī Şücā' Efendi'ye virildi. Mağnīsā kazāsı 'Abdu'l-halīm Efendi'den sonra qaşaba quzātına virilmiş iken biñ sekiz Şa'bān'ında ba'z-ı ilhākıyla tekrār mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. Biñ on Şafer'inde 'azl olunup yirine Yeñişehr'den 'Arab Sinān Efendi naql olındı. On iki Şevvāl'inde fāriğ olan Zeyne'l-'ābidīn Efendi yirine Medīne-i Münevvere kazāsı ile dīde-i bahtı tenvīr olındı. On dört Cumāde'l-āhire'sinde terfī' olunup yirine Ferhād Paşa H'āce'si Koca Kerīm naşb olındı. On altı hilālinde Çeşmī Efendi yirine vezīr-i a'zam serdar-ı zafer tev'em Murād Paşa ordū-yı cihān-cūy-ı hūkūmetin tefvīz eyleyüp Qalenderoğlı ve Qara Sa'īd cenglerinde hem-rikāb vezir kām-yāb olmuş idi. Ol eşnāda Hasan Efendi hazretleri yirine Mekke kazāsı virilüp ol rütbe-i celīleyi ihrāz ile kanā'at ve on yedi Ramazān'ında muḥayyem-i hümāyūnla āsitāne-i sa'ādete mürāca'at itmiş idi. On sekiz Cumāde'l-āhire'sinde Bostān-zāde Yaḥyā Efendi hazretleri yirine Burūsa-i maḥrūse kazāsı icrā-yı zülāl-i hūkm ü imzāsı kılındı. On toquz Rebī'ü'l-āhir'inde ma'zül olup yirine Çeşmī Efendi hazretleri cerr-i züyül 'izz ü iqbāl itmiş idi. Yigirmi dört tārīhinde intikāl ve 'ālem-i qudse ittişāl idüp Edrinekapusı ḥāricinde defn olındılar. Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhūr pīr ve selef-i şāliḥīn sālik-i rāh-ı 'ulemā-yı 'āmilīn pīr-i şāliḥ melek-i ḥişāl fetvā vü taqvāda ser-bülend-i emşāl merd-i müsellemler zāt-ı mükerrrem idi.

El-Mevlā 'Abdu'l-bākī

Tercemesi sebķ iden Baḥrī Hasan Efendi'nün gevher-i şādef nesebī hā'iz-i fezā'il-i vehbī ve müktesebi Baḥrī-zāde Dürrī Çelebi'dür. Toquz yüz toqsan hududında sāhil-i vücūda vürūd ve iktisab nazar-ı şayrefiyān-ı fazl-ı vücūdı kılup toqsan dört tārīhinde pederlerinün rāh-ı şehādetde demī heder olmağın mekārīm-i aḥlāķ ile şöhre-i āfāķ olan muşāḥib Meḥmed Ağa validleri ile sābıķa-i sebķ-i güzārı ri'āyetine mübāderet ve ol dürr-i yetimi şādef-ḥızānesinde terbiyet kılımış idi. *El-hāletü hāzihi* emr-i nafaķa u şiyāb edevāt-ı kitābet ü kitāb zarūretin çekdürmeyüp nihāl-i qadd-i ser-efrāz ḥadd-i kemāle resīde ve ābyārı-ı feyz ile elf-i āfitāb gibi keşīde olduķda nesīm-i himmetle ḥareket ve Şeyḫü'l-islām Bostān-zāde Efendi hazretlerinden ihrāz-ı şeref-i mülāzemet kılımış idi. Ba' dehu otuz aķça ile müderris ve pāye-i erba'ın erbābı ile bünyān-ı fazl u kemal-i mü'esses olup berzah-ı 'azille mübtelā ve uzunca evve-i merḥalesinde rāh-peymā iken biñ on altı Zī'l-ka'de'sinde Pīr Efendi yirine Yeñi Nişāncı Medresesi i'tā olındı. On toquz Muḥarrem'inde Arpacı-zāde yirine Zāl Paşa ḥāricine taḥrīk olındı. Yigirmi bir Ramazān'ında Şarı 'Alī Efendi yirine Yeñi 'Alī Paşa'ya i'tilā itmiş idi.

Yigirmi iki Muharrem’inde Kâtib-zâde mülâzımı Maḥmūd Efendi yerine Şoĝuḳkuyı pāyesine vāşıl sene-i mezbûre rebî‘ü’l-âhîrinde Zâl Paşa Sulṫānî pāyesine nâ’il olup yigirmi dōrt Ramazān’ında Mūsā Efendi yerine Şaḥn’a gelmiş idi. Yigirmi beş Rebî‘ü’l-evvel’inde maraḫ-ı sillden rıḫlet ve dāru’l-üns-i ḳudse ‘azîmet eyleyüp medrese-i maḫlûle Receb Efendi’ye tevciḫ olındı. Mevlānā-yı merḳûm maḫdûm-ı ma‘ārif-i rûsûm ehl-i ‘ilm ü dāniş ‘aynû’l-‘ayān-ı erbāb-ı binîş el-sine-i şelâsede şi‘r ü inşāya ḳādir be-taḫşîş nazm-ı ‘Arabî’de māhir idi. Biñ yedi târiḫinde muşāḫib Meḫmed Aĝa ile edā-i Ḥüccetü’l-islām ve Ḥacer-i Esved ve ḫacer-i Kerîmî istilām itmiş idi. Bu eş‘ār nuḫbe-i güftāridur. Şi‘r:

Ḳatı zebûn cefāñ oldı ey felek Dürrî

Şaḫın varur ḳadem-i şāh-ı kām-yāba düşer

[580]

Velehü

Dem-ā-dem olmaĝa göñlince sen yār-ı sitem-kāruñ

Ḳatı sengin gerek ‘ālemde cānā ‘āşîḳ-ı zāruñ

El-Mevlā Tāce’d-dîn

Ḥamîdî’dür. Refîḳ-i tevfiḳ ile ‘azm-i ṫariḳ-i‘ilm ü kemāl ve düḫûl-i silk-i erbāb-ı isti‘dād u istihāl eyleyüp Şeyḫü’l-islām Ḳāzî-zāde Efendi‘den mülâzemetle vāşıl-ı kām ve ḫālā Tāce’d-dîn laḳabı ile meşhur-ı enām olmuş idi. Semt-i tadrîsde reh-nevred nişîb ü firāz ve ḫālen ü me‘ālen maḫzar-ı ikrām u i‘zāz olarak berzaḫ-ı erba‘inde ḳaṫ-ı rāh-ı devr-ı dırāz iderek biñ on iki Cumāde’l-ülā’sında Fenārî-zāde Ma‘tūḫ Çelebi yirine Mollā Gürānî Medresesi erzānî görülmüş idi. On dōrt Rebî‘ü’l-evvel’inde Ḳarāsîlî Şücā‘ Efendi yirine Tırabozın fetvāsı naḳl olındı. Ḳabûl itmeyüp ‘azl-ı iḫtiyār eyledi. On yedi Cumāde’l-ülā’sında şer‘iyātî Ḥüsām yirine Rodos fetvāsı in‘ām olındı. On ṫoḫuz Ramazān’ında Seydî Ğāzî fetvāsına tebdîl olunduḳda tezlîl ‘add idüp fāriḡ olmuş idi. Yigirmi iki Ramazān’ında Riyāzî Efendi’nüñ def‘a-i şāniyesi yirine Şaḥn’a vāşıl oldı. Ba‘d-ı eyyām ‘Abdu’llāḫ Belḫî yirine Şām-ı şerîf fetvāsı ile teşrîf olındı. Yigirmi beş Rebî‘ü’l-evvel’inde silkü’l-lā‘l-i âmālî gûsiste-i niḫām ve cevher-i zātî ḫāḳ-ı muḳaddes-pāk içre kam-nām olup tâc-ı şeb çerāĝ-ı imtizāc-ı ḫürşîd gibi mütevārî-i gûmām-ı ḫümām olduḳda manşîb-ı maḫlûl Ḥüsām Efendi’ye in‘ām olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāhla meşhūr ri‘āyete ḥalīḫ u ḥuluḫ mu‘āmelede şadīḫ u şudūḫ idi.

El-Mevlā Ḳoca Tāce’d-dīn

Cem‘-i iştāt-ı fezā’ile müdāvim ve tarīḫ-i şafā-yı refīḫ için tehiyye-i sāz-ı levāzım olup Sultān Selīm ḥ‘ācesi ‘Aṭā’u’llāh Efendi‘den mülāzım ve medāris-i ‘ilmiyyede mütāşaddī-i iḥyā-yı merāsım olduḫdan şoñra kırḫ aḫça ile Pāpāsoḫlı Medresesi’nden munfaşıl iken toḫuz yüz toḫsan dōrt Receb’inde Ḳaydar Efendi yirine ḥāric elli ile Unḫapanı’nda vāḫı‘ Ḳ‘āce Ḳayre’d-dīn Medresesi’ne vāşıl olmış idi. Biñ üç Ramazān’ında Muşlı Efendi yirine Aḫrus fetvāsı naḫl olındı. Biñ sekiz Şa‘bān’ında maḫlūl olan Mar‘aş fetvāsına tebdīl olınup ḫabūl itmemekle ‘azl-ı iḫtiyār itmiş idi. Biñ on Cumāde’l-āḫire’sinde ḫalefi olan Ḳaraca Aḫmed Efendi yirine Aḫrus fetvāsına i‘āde olındı. On altı Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘azl olınup manşıbı Minḫārī ‘Ömer Efendi’ye virildi. Ḳalefi ḫabūl itmemekle maḫallinde ibḫā olındı. Yigirmi iki Zī’l-ḫicce’sinde tekrār ma‘zūl olup Mūsā Efendi taḫlīf olınmış idi. Ba‘dehu muḫarrer ḫılınup yigirmi beş ḫilālinde irtihāl eyledi. Mevlānā-yı merḫūm-fazīlet ü ‘iffetle mevsūm müteverri‘ ü müteşerri‘ pīr-i şālih ü mütevāzi‘ idi. Meḫmed Çelebi dirler bir maḫdūm-ı kerīmī zuḫūr itmiş idi. Şeyḫü’l-islām Şun‘u’llāh Efendi‘den mülāzemetle be-kām olup kırḫ aḫça medreseden ma‘zūl iken biñ yigirmi yedi tarīḫinde ṭā‘ūndan vefāt itmiş idi. Fazīlet-i ‘ilmiyye şāḫibi idi

El-Mevlā Ebū Bekr

Vilāyet-i Anadolı’nuñ bir kūşesinde nümāyān ve kūşe-nişīn-i mekteb-i ‘irfān olup devlet-i ‘aliyye-i Aḫmed Ḳāniyye’de şadr-ı Rūm olan Ḳāf-zāde Efendi merḫūmdan mülāzım tarīḫ-i tadrīse ‘āzım olduḫdan şoñra aḫz-ı medāris ve ‘aḫd-i mecālis iderek kırḫ aḫça medreseden ma‘zūl iken biñ on sekiz Şafer’inde İmām-zāde yirine Kürkcibaşı müderrisi olmuş idi. **Şi‘r:**

‘Āşīḫ aña dirüm ki görem diyü yārini

Cānı çıḫunca bekleye kūy-ı niḫārını

Neşr: Mażmūnı üzere müşāhede-i murād ārzūsına niçe zemān ol buḫ‘anuñ şūret-i kāşānesi ve būm-i virānesi olup bi’l-āḫire biñ yigirmi beş Rebī‘ü’l-āḫir’inde rebī‘-i ḫayātī āḫir ve medrese-i maḫlūle ile Anḫaralı Ḳüseyn Çelebi mübāhī vü mufāḫḫir

olmuş idi. Mevlânâ-yı mezbûr K̄ara Bekr demekle meşhûr mollâsınıñ kazâsı hâlinde nâ'ib-i menâb [581] ve şadâreti zemânında tezkirecilik ve kısmet-i hîdmetleri ile kâmyâb olup cümletü'l-mülk umûrı ve dil-h'âh üzere hîdmet itmekle manzûrı idi.

El-Mevlâ Zeyne'l'âbidîn

Maħrûse-i Burûsa'dan zuhûr ve 'arâyis-i efkâr-ı 'ilmiyyeye şarf-ı nefâyis-i mühûr eyleyüp hallî ve vişâh-ı ricâl olan cevâhir-i fazl u kemâl ile gerden-i gûş-ı isti' dâd-ı zeyn ve *cemâlû'r-racul-i feşâhatihî*⁹² mazmûnınca hal'-i fâhire-i iştihâl ile setr-i mûcibât-ı 'ayb u şeyn itdükden soñra toköz yüz yetmiş bir târihinde h'âce-i Sulţân Murâd Hân şâliş Sa' de'd-dîn Efendi Burûsa'da Yıldırım Hân müderrisi olıcağ hîdmet-i 'aliyyelerine intisâb ve tilmîz-i hâş-ı bâhirü'l-ihtisâşları olmağla iktisâb-ı feyz-i bi-hisâb itmişler idi. Ba' dehu iħrâz-ı şeref-i mülâzemet ve ba' z-ı medâris-i 'ilmiyyede ihyâ-yı merâsime müdâvemet eyleyüp kırk aqça medreseden ma' zül iken toköz yüz seksen yedi Muħarrem'inde K̄âzî-zâde birâderi Şeyhî Çelebi yirine Anqara'da Seyfu'llâh Medresesi'ne müderris ü müftî ve müşkil-gûşâ-yı müstefid ü müsteftî olmuş idi. Toközsan iki Ramazân'ında 'İmâd-zâde maħlûlinden Burûsa Sulţâniyyesi'ne terfî olındı. Toközsan sekiz Zî'l-ka' de'sinde Kemâl Efendi yirine Şahn-ı Şemâniyye'ye hîrâm idüp toközsan toköz Şevvâl'inde Su' üdî Efendi maħlûlinden Âmed kazâsında neşr-i meħâmid kılmış idi. Elf-i kâmil Şevvâl'inde Kûtâhiyye kâzîsi Manav Tâce'd-dîn ile mübâdele-i manşib eylediler. Sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde Taş-zâde yirine Yeñişehr kazâsına naql olındı. Biñ üç Şa'bân'ında 'azl olunup Kâmi-zâde Efendi manşib-ı mezbûr ile be-kâm oldı. Biñ beş Zî'l-ka' de'sinde Ayâşî yirine şâniyen Yeñişehr'e kâzî oldı. Biñ altı Şa'bân'ında Çelebi Efendi yirine Filibe kazâsına naql olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde serdâr-ı Engürüs olan Şatırcı Meħmed Paşa tarafından Çelebi Efendi'ye muqarrer ħükmi gelüp zî'l-ħiccede âsitânededen tekrâr Zeyne'l'âbidîn Efendi temkîn olunmuş idi. Biñ yedi Rebî' ü'l-evvel'inde ref' olunup selefî ibkâ olındı. Sene-i mezbûre şevvâlinde ħalefî 'Abdu'l-cabbâr yirine şâlişen Yeñişehr'e i' âde olındı. Biñ sekiz Rebî' ü'l-evvel'inde 'azl olunup Nişâncı-zâde Efendi naşb olındı. Biñ on iki Cumâde'l-âħire'sinde K̄ara 'Abdu'r-raħmân Efendi yirine Medîne-i Münevvere *dâmet bi'l-envâri müsevvere* kazâsı iħsân olunmuş idi. Sene-i mezbûre ramazânında yüz elli aqça ile tekâ' üd ihtiyâr eyleyüp ol hîdmet-i celîle Edhem-zâde Efendi'ye sermâye-i iftiħâr oldı. On altı Şevvâl'inde 'Azmi-zâde Efendi

⁹² Erkeklerin süsleri dillerinin güzelliğidir.

hazretleri yerine Maḥrūse-i Burūsa'ya ḥākim ve revnaḡ-ı meḥāfil ü meḥākim olmuş idi. On yedi Receb'inde Ḳara Çelebi-zāde Meḥmed Efendi hazretleri yerine yed-ā-yed Dīmetoḡa ilḥāḡī ile Edrine ḥükümeti tefvīz olındı. Şehr-i şa' bānda gitmeden munfaşıl ve manşib-ı mezbūre Muẓaffer Efendi vāşıl oldu. Dīmetoḡa ifrāz olunup arpalık ta' yīn olındı. On sekiz Cumāde'l-āḡire'sinde Aḡi-zāde Ḥüseyn Efendi hazretleri def' a-i şāniyeleri yerine İstanbul ḡazāsı müyesser oldu. On ḡoḡuz ḡilālinde infişāl vāḡı' olup Ḳara Çelebi-zāde Efendi mesned ārā-yı ḥükümet oldu. Dīmetoḡa ḡazāsı arpalık ta' yīn olındı. Yigirmi dōrt Ramāzān'ında Rıdḡvān Efendi merḡūm yerine Anadolı şadırlı olmuşlar idi. Yigirmi beş Cumāde'l-ūlā'sında mesned ārā-yı şadırlı sīnesi olan ḥākim-i nāfizü'l-ḡūkm-i rūḡ-ı revānī taşarruf-ı mülk bedinden ma' zül ve āfitāb-ı 'ālem-tāb-ı ḡayātı mutaşaddī-i ufūl olup manşib-ı celīl-i şadāret şāniyen Ḥüseyn Efendi Ḥazretlerinūñ Āsitānesi'ne mūrāca'at eyledi. Cāmi'-i Sulḡān-ı Meḡmedī'de şalat-ı cenazesini edā olunup Keskin Dede Meḡābiri'nde mütevārī ḡāḡ-i fenā ḡılındı. Mevlānā-yı merḡūm ser ḡālḡa-i erbāb-ı fūḡūm 'ālim-i 'ulūm-ı dīniyyenūñ baḡr-ı zehḡārı evc-i ma' ārif-i yaḡīniyenūñ ebr-i ḡüher-bārı bā-ḡuşuş 'ilm-i fıḡḡa aşlı ile muḡtaşş ve kūnūz-ı rumuzına Murahḡaş ḡazāsında kemāl-i nezāhet ve istiḡāmetle meşḡūr şadāreti ḡālinde ḡāḡḡāniyeti zebān-zed-i cumḡūr tavru ḡarzı müselleme melek ḡişāl ādem [582] idi. On sene miḡdārı Yeñişehr'de iḡāmet ve belde-i mezbūrede bi'l-def' āt-ı ḡükümet idüp müfettiş-i emvāl ve nāzır-ı aḡvāl olmaḡa şervet-i vāfire ve ḡaşmet-i mütekāşire şāḡibi idi.

El-Mevlā Emīr 'Alī

Maḥrūse-i Burūsa'dan peydā ve beydā-i şūḡūdda cilve-nümā olup şimārü'l-ḡulūb fezā'il-i beşeriyeden nihāl-ı isti' dādı girān-bār ve berk ü bār-ı ma' ārif ile naḡl-ı sūrī gibi zīver-i münḡamme-i i'tibār olup ḡarīḡ-i sa' ādet-i refiḡ-i 'ilme sülūk ve kurş-ı iştihārın sikke-i sulḡānu'l-'ulemā ile meskūk itdükde Ḥ'āce-zāde Sa' de'd-dīn Efendi hazretlerinden mülāzım ve 'azm-i rāḡ-ı tedrīse cāzim olup ba' z-ı merātibine vāşıl ve kırḡ aḡça ile Burūsa'da 'īsā Beg Medresesi'nden munfaşıl iken biñ bir Zī'l-ḡa' de'sinde Ḳara Çelebi-zāde Efendi yerine Eski 'Ali Paşa Medresesi 'ināyet olındı. Biñ dōrt Şa' bān'ında Şarı Ḥ'āce yerine Siyāvuş Paşa Sulḡānī pāyesine terfi' olındı. Biñ sekiz Rebī' ü'l-evvel'inde Ḥubbī Mollāsıoḡlı İbrāḡīm Çelebi yerine Şāḡn'a gelmiş idi. Sene-i mezbūre zī'l-ḡa' desinde ḡabūl itmeyen Müte' accim yerine Kütāhiyye ḡazāsı tevcīḡ olındı. Biñ on Muḡarrem'inde ḡabūlden ibā eyleyen Nihālī Efendi yerine Āmed ḡazāsına naḡl olındı. Sene-i mezbūre rebī' ü'l-āḡirinde 'azl olunup Müftī-zāde Şeyḡī

Efendi şānişen hākim-i Āmed oldu. On bir Şafer'inde Tursun-zāde 'Abdu'l-bākī Efendi yirine Yeñişehr kazāsı ile be-kām oldu. On iki Şafer'inde 'azl olunup Müfti-zāde Şeyhī Efendi ta' kib eyledi. On üç Şevvāl'inüñ evāsıtında naķib-i memālik-i hākāniyye olan Yavuz Efendi intikāl eyleyüp niķābet-i sādāt-ı kirām ile ikrām olındılar. Ol manşib-ı celilede niçe zemān kemāl-i nezāhet ve istikāmetle hıdmet ve sa' d-ı ekber gibi feyz-i sa' ādet-i siyādet eyleyüp biñ yigirmi beş Cumāde'l-ülā'sında da' vet-i hākka icābet ve meş' ale-i nūr-ı imānla rāh-ı kavīm dāru'l-na' ime işabet eyledi. Manşib-ı maħlūl Ğubārī Efendi'nüñ ' unvān-ı berāt-ı iclāli kılındı. Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i şalābet ile meşhūr istikāmetde ' ilm-i tenķih-i hūcec ve temessūkāt-ı sādātda müsellemler aş-ı şābit ' araķ-ı tāhiri *kemā-yenbaġi* şiyānet ve baħru'l-ensābı dūhūl-ı bīġāneden hirāset üzere olup müteseyyidlerüñ deķāyık-ı haylī ma' lūmı olmaġın zu' munca bir şecere ihdās u peydāsına bāġbān ārz u hezārān-tek-i pū ve bezl-i āb-ı rū itmek gerek idi ki taħşili mümkün ola. Meşelā işbāt-ı nisbe kırķ şahid ve her biri ricāl-i erba' in rütbesine müteşā' id olmasını iltizām ve bilā-nekir-i şöhret ve şüyū' nı şart-ı ahir hūşūl-ı merām kılmış idi. Eyyām-ı bürüdet-i şitā gibi hengām-ı şiddet ü huşūneti ġüzār itdükde āyine-i ' ālemde ' aksi nümāyān olup ' alāmetleri ālınān sādāt-ı destār-ı sebz ile ser-ā-ser mu' allem ve def' at-ı eşcār-ı Bahārī gibi ser-sebz ü hürrem olmuş idi.

El-Mevlā Aħmed Hıbrī

Maħrüse-i Burūsa'da Ğayre'd-din hālīfe dirler bir pīrūñ netice-i muķaddimāt-ı vücūdī ve nūr-ı dīde-i şühūdıdur. Taħşil-i sermāye-i ' ilm ü ' irfān ve tekmil-i pīrāye-i dāniş ü iz' ān eyleyüp Ğāce Sa' de'd-din Efendi hıdmetlerinden iktisāb-ı feyz-i nazār ve kılāde-i mülāzemetlerin zīver-kerden-i fażl u hūner kılmaġla re' isü'l-māl sa' ādet-i intisāb ile şeref-i menāşib-ı münāsibden behre-yāb olduġdan sonra kırķ aķça medreseden ma' zül iken biñ on toķuz Ramazān'ında Baha' e'd-din-zāde Bekri yirine Sekbān-ı ' Alī müderrisi olmuş idi. Yigirmi üç Cumāde'l-ülā'sında Mu' id Aħmed Efendi hāzretleri yirine Topķapusı'nda Aħmed Paşa Medresesi'ne taħrik olındı. Sene-i mezbūre zī'l-ķa' desinde Ğabīb Efendi yirine Murād Paşayı ' Atiķe terfi' olunmuş idi. Yigirmi dört Cumāde'l-ülā'sında Ramazān Efendi yirine Burūsa'da Manāstır pāyesine naķl olunduġ da ķabūl itmeyüp ihtiyār-ı ' azl u inzivā itmekle medrese selefinde ibķā olındı. Sene-i mezbūre ramazānında Ğāvuş-zāde yirine Sinān Paşa' nuñ [583] medrese-i mebnıyyesi ' ināyet ve cebr-i kesr için hākķ-ı istihķakı ri' āyet olındı. Yigirmi beş Cumāde'l-ülā'sında marāz-ı tā' undan intikāl ve ' ālem ü ķudse irtiħāl eyledi. Medrese-i maħlūle Ğabaķulaķ-zāde Efendi'ye ihsān olındı. Tārīh-i Fā' izi Ğelebi **Mışra'**:

İde Ma' bûd Hıbrî'ye rahmet

Neşr: Mevlânâ-yı mezbûr Hıbrî maḥlaşı ile meşhûr her fen-i celîleden behre-yâb şüruḥ-ı Miftâḥ'a şedîdü'l-intisâb ḥüsn-i kitâbetde kalem gibi 'alem-i 'ilmü ma' rifetde müselleme-i 'âlim idi. Bu eş'âr nuḡbe-i güftârı ve numûne-i nazm-ı kehribâridur. **Kıt'a:**

Lebûñi bâdeye beñzetmez idi ehl-i şafâ

'Aqlın uğurlamada al-ıla cām-ı şahbâ

Velehü

Heves-i müy-ı miyānuñla olup zâr ü nizâr

Ḳatı inceldi revâdur üzilürse aḡyâr

Velehü

Nāmuñ aḡyâr ile yād olsa şehâ dūr olmaz

Sefeleye mā'ıl olan ḡayr ile mezkūr olmaz

Velehü

Reh-i 'aşḡında ḡodum başumu cānum ḡaldı

Luṭf it ey ḡamze-i dil-ber anı da bir yola ḡo

Velehü

Hāneme gel diyü tıtduñ dāmen-i yāri hele

Ey dil-i bî-çāre sa'y it tıtdıḡuñ āsān gele

El-Mevlā Aḡmed

Kefe müftisi olan Babāḡuşı 'Abdu'r-raḡmān Efendi'nüñ peçe-i Hümā-pervāzı ve Ḥasan Cān Efendi'nüñ hemşire-zade-i lāzım-ı i'zāzı cāmî'-i ḡaşā'il-i Vehbî ve müktesibi Maḡlumca Aḡmed Çelebi'dür. Vālid-i mācidinüñ i'ādesinden mülāzım ve ṡarīḡ-i şafā-yı refīḡ-i ḡazāya 'āzım olup melābise-i ḡarābetle Ḥ'āce Efendi ḡazretlerinüñ maḡzar-ı iḡsānı ve ḡarḡ-ı ni'et-i bî-kerānı olmaḡla üç yüz aḡça ile Ḳıraṡova ve Filibe emşāli menāşib-ı celīleye vāli olduḡdan şoñra biñ sekiz tārīḡinde

Vezîr-i A'zam Serdâr-ı Cem-Haşem İbrâhîm Paşa kevkeb ikbâline nûr-ı bahşa olup Mesivri ve Rusi Kaşrı ilhâkî ile Ahyolı kazâsı mevleviyyet ve bunlara 'inâyet eylemiş idi. Ba' dehu ma'zûl ve menâşib-ı mezbûre Kuzâtu kaşabâne mebzûl olmuş idi. On dört Cumâde'l-âhire'sinde Şûfî Mehmed Efendi yerine Bosnâ kazâsı tevcîh olındı. Sene-i mezbûre zî'l-hiccesinde 'azl olunup Zü'n-nün Efendi cā-nişîn hükümeti oldu. On altı evâ'ilinde Belgrad kazâsı Semendire ve Havâle zamîmesi ile mevleviyyet-i' tibâr olunup 'akd-gerden-i cāhı kılındı. On yedi hilâlinde infişâl-vâkı' olup manşib-ı mezbûr ile Hâbil Efendi tebcil olındı. Biñ yigirmi Zî'l-ka'de'sinde kuzâtdan Emîr Efendi yerine Anqara kazâsı virilmiş idi. Ba'd-ı eyyâm Ser-dâr-ı A'zam Naşûh Paşa tarafından selefi ibkâ olındı. Yigirmi bir Şa'bân'ında Nevâlî-zâde Ziyâ Çelebi yerine Kûtâhiyye hükümeti tefvîz olındı. Yigirmi iki Zî'l-hicce'sinde 'azl olunup Mü'ezzinzâde Efendi ni'me'l-bedel oldu. Yigirmi dört hilâlinde Nişâncı Şâhı yerine Arzırûm kazâsı ile nâ'il-i merûm olup yigirmi beş Receb'inde kazâsı hâlinde vaţan-ı nakliden menşe'-i kadîme 'azîmet ve tâ'ir-i rûhî âşyân-ı ezeliye 'avdet eyledi. Kazâ-i mezbûr kudât-ı kaşabâta virilüp ile'l-âneol hâl üzere bâkîdür. Mevlânâ-yı mezbûr mekârim-i ahlâkla meşhûr ba'z-ı ma'ârif-i cüz'iyeden hişşedâr pür-kâr-ı himmetine şahâif-i le'tâ'if medâr zerķ ü riyâdan mütecânib nîk-nefs u leynü'l-cânib dervîş-nihâd ve ferruħ-dem babayâne âdem idi.

El-Mevlâ Hasan El-Kâfi

Vilâyet-i Bosnâ dâhilinde Akhişâr nâm belde-i ma'mûreden bedîdâr ve berg-i gül-i sefid gibi gönçe-i kulle-i mezbûreden âşkâr olup taşşil ü 'irfân-ı bezl-i sa'y ve ictihâd u nefsi-kâfir-i mâcir ile mükâbere [584] ü cihâd itmekle dâhil-i halkâ-i erbâb-ı isti'dâd olduğda Bosna kâzîsi olan Bâlî Efendi hizmetlerine vâşıl ve bâb-ı niyâbeti ile serbülend-i emâsil olup toköz yüz seksen altı târihinde mollası Hamzavîler teftişine me'mûr olduğda hizmeti muķâbelesinde mülâzım olmuş idi. Ba' dehu sâlik-i tarîķ-i kazâ ve mâlik-i ezimme-i hükm ü imzâ olup kaşabât-ı celîleye hâkim ve hâ'iz kaşabâtü's-sebķ-i mekârim olduğdan sonra tekâ'üd tarîķi ile Akhişâr kazâsı 'inâyet ve kayd-ı hayâtle itmâm-ı merâsim-i ri'âyet olunmuş idi. Yigirmi seneden ziyâde kemâl-i nezâhetle maķâm-ı hükümetde karar-dâde olup biñ yigirmi beş Şa'bân'ınıñ leyle-i berâtinde menşûr-ı hayâtı tamâm ve defter-i 'ömri tayy-kerde-i hitâm oldu. Mevlânâ-yı merķûm bahr-ı cevahir-i 'ulûm Kâfi maķlaşı ile şöhet-şî'âr ve tamģazen-i pürniyân-ı eş'âr fazîlet ü taķvâ-yı câmi' cebl-i şâmiħ u neyyir-lâmi' ferîde-i rûzgâr ve nâdire-i edvâr idi. **Beit:**

Nazm-ı eş'ârı dil-i sâde gibi şâfidür

Maḥlaşı pâkini zıkr eyleyelüm Kâfidür.

Neşr: Mervîdür ki otuz sene miḡdârı şâ'imü'd-dehr olup yigirmi senesinde her üç günde bir iftâr ve şavm-ı Dâvudî şî'âr itmiş idi ve pîrâhen yirine biṡâne-i câmesin ḡara çuldan idüp bu üslûbla riyâzet ü ḡazâ-yı bi'l-ḡaḡ ile 'ibâdete niyyet iderdi. Ġâyetde müteşerri' ü müteverri' olup zemâne şeyḡlerine daḡl u teşnî' den ve dūr-paş-ı şerî' le serzeniş-i taḡrî' adan ḡâlî olmayup 'ibâdet ü riyâzetle kerâmet-taḡşîl mümkin olsa biz iderdük diyü haẓm-ı nefis iderlermiş. Āsar-ı 'ilmiyyesinden dört cildde Ḳudûrî'ye şerḡî ve 'ilm-i uşûlde bir metin ve şerḡî ve 'ilm-i me'ânîde kezâlik metn ü şerḡî ekşer fûnûnda müstaḡil te'lîfi vardır. Resâ'ili *lâ-yu'ad u lâ-yuḡşa* feẓâ'ili ḡâric-i dâ'ire-i taḡdîd u iḡşâdur. Nev-âbâd nâmına bir ḡaşaba bünyâd idüp câmi'-i şerîf ve medrese-i mekteb inşâ ve evḡâf-ı keşîre peydâ itmişdür. Câmi'-i mezbûr-ı ḡareminde medfûndur.

El-Mevlâ Maḡmud

Devlet-i Süleymâniyye'de ve 'aşr-ı Selimî 'ulemâsında tercemeleri sebḡ iden İstanbul ḡazâsından müteḡâ'id Niksârî Muştafâ Efendi'nüñ ferzend-i firûzende-i gevheri ve Şaḡn müderrisi Meḡmed Çelebi'nüñ birâder-i kihterîdür. Toḡuz yüz kırık beş târiḡinde pederleri Bağdâd ḡâzîsi iken ziyâret-i Kerbelâda ḡâk-i ḡûn âlûd-ı 'inâye-i üftâde olmuş idi. Muḡaddimât-ı 'ulûmı birâderleri Meḡmed Çelebi'den ve ḡâl-i ḡüceste-ḡişâli Ḳâyın Çelebi'den ve Çeşmeci-zâde Efendi'den temhîdü i'dâd ve taḡşîl-i netîce-i isti'dâd idüp yetmiş üç senesinde vâḡ'ı 'Abdu'r-raḡmân Efendi nevbetinde Şâh Efendi'den mülâzemetle ber-murâd olmuş idi. Niçe zemân bir miḡdâr Çelebi 'ulûfe ile ḡanâ'at ve nev-bahâr-ı eyyâm-ı 'ömr olan hengâm-ı şebâbda muḡteẓâ-yı bahâr üzere ḡareket itmiş idi. Ba' dehu muḡteẓâ-yı bî-ḡaydı ve âzâdegi üzere sâlik-i râh-ı ḡazâ ve ferman-revâ-yı ḡükm ü imzâ olup Varna ve Silistre ve Tırnova ḡazâlarında esbâb-ı şevketi müterâkim ve toḡuz yüz toḡsan senesinde Şumnı ḡaşabasına ḡâkim olmuş idi. Ol eşnâda itdigi 'ayyâşlıḡları tevâriḡ-i rûzgâr ve gösterdigi kallâşlıḡlar mâde-i sâmre-i yârân-ı şafâ-şî'ârdur. Ba' dehu mükerreren Ḳara Ḳarye vâlî ve taḡtana-i iştihârî reşḡ-endâz-ı mevâlî olup ol şehri cennet ḡevâlî maḡbûl tab'-ı nazar-bâz bî-mişâli olmaḡın bir baḡçe-i dil-guşâ ve bir ḡaşr-ı dil-firîb ḡars u tertîb itmiş idi ki esbâb-ı 'ıyş u şafâda luḡûmdan ḡayrı ḡâricden bir nesneye iḡtiyâc ve erbâb-ı meclise bâ'ış-i ḡareket ü iz'âc yoḡ idi. Ol cihetden daḡı laḡm-ı ḡarrî ile ḡanâ'at câ'iz olıcaḡ nehr-i cârîsinden bî-naẓîr mâḡîler ele girerdi ve laḡm-ı ḡadîd murâd olunursa baḡdırma pâreleri ile ḡaşrınıñ her

kūşesi gūr-hāne-i erdebilden nişān virürdi. Ol қаşr-ı cihān-nümāda cām-ı cemşid ile bāde görüp dīde-i dūrbini eṭrāfa nigāh iderken leb-i deryāda vākı‘ belde-i fāhire-i Selānīk ki ğıbtā engīz-i mülūk u memālīkdür. Meşhūd-ı nazār-ı i‘tibārı olup mābeyni bir merḥale-i mesāfe olmağın gāh-ı bī-gāh-ı nūzhet seralarından menzilgāh ve maşṭaba-i ğarīb nüvāzını-penāh itdükce hoş tub‘āna kūşeleri muvāfıq ḥātır ḥ‘āh vāq‘ı olup maḥbūbe-i [585] şa‘bü’l-menāl maşıbını derā-gūş itmek ārzūsı ile dīg-i dimāğ-ı ḥām sevdāsı pūr ḥurūş olduḡda. **Beyt:**

Pirāne serm-i ‘aşq-ı civānı be-ser-i iftād

Ān rāz ki der-i dil ... bedr-i iftād⁹³

Nesr: Zemzemesi ile aheng-i ṭarīk-i mevleviyyet ve rah-ı taḥşīle keş ü ‘aşā-yı āhenīn-i himmetle ve şun‘-ı ḡadem-i ‘azīmet itmiş idi. Evvelā ‘ulemā-yı ‘aşrdan bir-maḥzer peydā idüp istiḥkākını imzā itdürdükden soñra rikāb-ı hümāyūn Meḥmed Ḥānī’ye ber-dāşte kı lup ol ḡall olınan pāye-i mānend ‘aḡd-ı gevher-i gerden-i i‘tibārına pīrāye olmaḡ bābında ḡaṭṭ-ı şerīf-i celilū’l miḡdār işdār itmiş idi. Biñ beş Cumāde’l-āḡire’sinde Ḥubbī Mollāsıoğlı İbrāhīm Çelebi yirine Üskūdār’da vāq‘ı Meḥmed Paşa Medresesi’nde dāḡil rütbesine nā’il olmuş idi. Ḳabūlde mütereddid olmağın sene-i mezbūre şevvālinde Ṭursun-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yirine Edrineḡapusu pāyesine naḡl olındı. Biñ yedi tārīḡinde diyār-ı Engürüs üzere serdār olan vezīr-i cihān-gūşā Şadr-ı A‘zam İbrāhīm Paşa Muḡayyem-i Hümāyūn ḡazāsı iḡsān idüp hem-rikāb-ı vezīr-i kām-yāb olmuş idi. Biñ sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Belḡrad’da iken ‘Abdu’l-mü’min Efendi yirine Şaḡn-ı Şamāniyye’ye terfī‘ olındı. Biñ ṭoḡuz Rebī‘ü’l-evvel’inde serdar-ı Zāfer Kirdār ṭarafından Kemāl Efendi yirine Selānīk ḡazāsı tevcīh olunmuş idi. Āsitāne ṭarafından temkīn olunmayup Kemāl Efendi yirinde ibḡā ve bunlara Düḡmeci-zāde dāmādı Aḡmed Efendi yirine Yeñişehr ḡazāsı i‘ṭā olındı. Māh-ı Cumāde’l-ūlā’sında ḡabūl itmeyüp ‘azl-ı iḡtiyār itdigin i‘lām eyledükde Yeñişehr ‘Arab Sinān Efendiye in‘ām olındı. Biñ on Muḡarrem’inde Vezīr-i A‘zam ve Serdār-ı Mükerrrem İbrāhīm Paşa fevt olduḡda mülāzemet iḡün āsitāneye gelmiş idi. Biñ on bir Muḡarrem’inde Vaḡyī-zāde yirine altmış aḡça ile tekrār Şaḡn müderrisi oldu. Sene-i mezbūre ramāzānında Ca‘fer Efendi yirine Edrine’de Sulṭān Selīm Medresesi ile tekrīm olındı. On iki Şa‘bān’ında medreseden fārīḡ olup āsitāneye geldükde Hidāyet Efendi’ye ināyet olındı. On üç Şafer’inde Vaḡyī-zāde yirine Süleymāniyye’lerüñ

⁹³ Yaşımı başımı almışken, gençlik çağı aşkım hatırıma geldi; gönlümde sakladığım o sır ifşa oluverdi.

birine vâşıl ve murabba‘-nişin-i mesned-i efâzil oldu. On beş Rebî‘ü’l-evvel’inde Baḥsî Efendi yirine dâru’l-ḥadîş Süleymāniyye ile bülend-maḳām olup sene-i mezbûre şa‘bânında Ayâşî yirine arzûyî cihil sālesi olan Selānik ḳazāsı ile maḳziyyu’l-merām olmuş idi. On altı Receb’inde ‘azl olup ‘Alî Çelebi-zāde Efendi şāniyen ḥākim-i Selānik oldu. Biñ on sekiz evāḫirinde Hidāyet Efendi yirine Yeñişehr ḳazāsı virildi. Ḳabûl itmeyüp ma‘zûlen ḳarār-ı ihtiyār eyledi. Biñ yigirmi Cumāde’l-āḫire’inde Şāliḫ Efendi yirine tekrār Selānik ḳazāsı iḥsān olındı. Yigirmi bir Receb’inde ref‘ olup Aḫî-zāde Maḥmūd Çelebi terfî‘ olındı. Yigirmi iki senesi ḫilālinde Ḳaraḳarye ḳazāsı Selānik’den ifrāz olup bunlara arpalık ta‘yîn olındı. Ol ḫāl üzeresubḫa-kerdān-ı eyyām u le-yāl iken biñ yigirmi beş Ramazān’ınuñ on beşinci günü maraz-ı ṭā‘ūndan intikāl eyledi. Edrineḳapusu ḫāricinde vālidleri cenbinde defn olup maḥlûl olan arpalık Aḫî-zāde Maḥmūd Çelebi’ye virildi. Merḫûm-ı merḳûm ser-defter-i zuraḫā-i Rûm evzā‘ u eṭvārında şāḫib-i ṭarz-ı güṭtārı nādide ve leṭā’ifi nağz ṭavrı ḡarīb şekli mehîb-i cedîdü’l-lisān cerrü’l-cenāb ekābire nisbet-i bülend pervāz-ı istiḡnā fuḳara ile mu‘āmelede dervîş ü geda-nükātı bedî‘ ve kelimāti nāzûk küçûkle küçûk büyükle büyük zarāfetde ‘alem nezāketde müselleme eski nefsü’l-emrcilerden baba-yı ‘ālim idi. Müddet-i ‘ömri rûḫ gibi tecerrüd ile güzār ve mübtelā olan zenbārelere āzār idüp Rākimü’l-ḫurûf’uñ maẓmûn-ı ebyātını tekrār iderdi. **Ḳıṭ‘ a:**

Ey olan mā’il-i ruḫsāre-i zen

Olma ‘iffet evine āteş-i zen

Zene meyl itme ziyānı çoḳdur

Ḳarı dünyā gibi ḫayrı yoḳdur

Ol tecerrüdle mesîḫā-yı zemān

Ḫar gibi çekme yûri bār-ı girān

[586]

Alma ṭuz ṭorbasını boynuña sen

Burnıña ṭuzlu şular ḳor ḡam-ı zen

Dil virüp ‘avrete meṭûn olma

ays-veş göz göre mecnn olma

ama ol bbı kim ola peyd

Niçe  uryn iderek vveyl

Olmasa ftde-i dm-ı  an

Ekme bu mezra ada tum-ı fen

Neqr: Ve'l-hşıl şeh-levendlikde  alem-i tzeler maabbetinde pr-i pş-adem olup bb-ı  aş u Cvn de hikytına nihyet ve meyu mabbe mte  allı le'ifine  add u gyet yokdur. şret-i istinda Nefs'l-'emr-nme'si ve Kefev Hsey Efendi ve Trsun-zade Abdullah Efendi ve Gn-zde Efendi hazretleri ilemalt u mnzart ve ba'z-ı  ulem-y  aş haında Etrk-i lişanı zere deyişt vardur. B-uşuş rengn ı'aları ve nemekn-i hezeliyt halk içinde meşhr ve cönklerde meştr olmaın ird itiyr olunmadı. Evir-i  omrinde gzel-gylga heves idp Niksr malaş ile ba'z-ı eş'r ve rste'-'i rişte'-'i abl olmiş gftr-ı drer-br var idi. Bu beytler anlardan nemdrdur. **ı'a:**

Cil vir albne yne-i  alem-nm eyle

Nedr yne belki mazar-ı sırr-ı Hd eyle

Sirişk-i çeşmi nad-a-nad idp bzr-ı  aş içre

Met'-'ı vaşl-ıla dny degş bey-i vef eyle

Hev-y medrese t-key mrd-i cm-ı şahb ol

Hrfn ile nş--nş idp kesb-i şaf eyle

az-y sumn ile keş--keş re-sz olmaz

Hzr itmek dilersen sen de teslm-i rz eyle

Erenler  arşa-i  aşı şab hl omazlar de

Varursu abr-i Mecnn'a eger bizden du' eyle

Veleh

Vaqtine ‘ārif olan merd-i Hudā pīrüz
İztırāb eylemezüz dest-ḥoş-ı taḫdīrüz
Guşumuz sıklık u mıklık işidür ihyānā
Kizb-i bī-hūde olan yāvelere dil-gīrüz

Velehū

Ey gönül eyleme her ḥūba nazār-bāzlıḡı
Kīse-i cūdda var sīm ü zerūñ azlıḡı
‘ Aşq-ı dildār ile başı ḥoş iken ‘ uşşakuñ
Gelüp ey ‘ aql ḳo ya daḡdaḡa-endāzlıḡı
Ḥarem-i sīneye gel kesb-i şafā ile şehā
Taḫta bindūñ çü bilürsün ey’ olur yazlıḡı
Eglenürken o şehuñ çeşmi ḥayāliyle gönül
Sende ey eşk gelüp eyleme ḡammāzlıḡı
Ḥāb-ı ḡafletden niçe ḳaldıra baş Niksārī
Tā ki ḥayl-ı şu‘ ara göre ser-efrāzlıḡı

Bu şi‘r hezl-güne kendüye maḥşuş olan leṭā’ifden nümunedür.

Āh kim neyleyelüm rā’ic olup kār-ı ‘ ateh
Dāḡ ider ‘ āḳili germiyyet-i bāzār-ı ‘ ateh
Giydürür başuma bir kīrli büyük destārı
Göreyin yıḳıla bu günbed-i devvār-ı ‘ ateh
Çelebi zümresine dil niçe meftūn olmaz
Ādemī öldürür ol ḡamze-i ḥūn-ḡār-ı ‘ ateh
Yildürürler binüb ātına ṭarīḳ aşḫābı

Açılır cum‘ a günü gonce-i gülzâr-ı ‘ ateh

Be meded aña semüz mollaları başdırma

Çoğıdur medreseyi cîfe-i murdâr-ı ‘ ateh

Dâr-ı hağdur bu cihân içre ‘ ateh Niksârî

Degme abdâl olımaz vâkıf-ı esrâr-ı ‘ ateh

Birâder-i kihterleri ‘ Alî Çelebi Kâzî-zâde Efendi‘den mülâzım olup otuz akça ile medrese teklîf olınuğda qabûl itmeyüp toğuz yüz seksen beş târihinde hacc-ı şerîfe niyet ve cânib-ibirden ‘ azîmet itmiş idi. Bilâd-ı şâ‘ niyeden Anṭâkıyya‘ya vâşıl oluğda ol diyâra Pertev-endâz-ı feyz-i şâmil olan Şeyḫ Aḫmed Efendi eyyâm-ı talebde vâlid-i mâcidleri ile şerîk olmağın maḥdûm-ı merķûme Kemâl-i [587] iḳbâl ve iki sene miḳdârı ifâze-i envâ‘ -ı faẓl u kemâl itmiş idi. Anlar intikâl eyledükde edâ-yı farîza-ı Hücetü‘l-islâm ve ziyâret Ravza-i Seydû‘l-enâm ‘ aliyye efzâlû‘s-selâm kıilup altı ay miḳdârı câzibe-i şevk-i ğâlib ile diyâr-ı Hind‘e hicret ve tütüyan-ı şekeristân-ı Hind ile üns ü ülfet kıılmış idi. Ol ‘ aşrda pâdişâh-ı Hindüstân olan Celâle‘d-dîn Ekber ba‘ dehu oğlı Şâh Selîm ḥâdden efzûn-ı ta‘ zîm ü tekrîm idüp, **Bejt:**

Velâ ‘ ayb-ı fihem ğirân-ı zuyûf-hem

Ta‘ âb-ı benes-yânü‘l-ḥüccetü‘l-vaṭan⁹⁴

Neşr: Maẓmûnını ‘ âme-i ‘ âleme tefhîm itmişler idi. *El-ḥâletü hâzihi* Çonporud diyârını ḥâş ta‘ yîn eyleyüp şadr-ı dîvân ve âsitân-ı ‘ âlişân ve müftî-i Fezâ‘il-i ‘ unvân ma‘ nâlarını Câmî‘-i Mollâ-yı A‘ zam‘ıdur. Târiḫ-i taḫrîr esnâsına gelince şervet-i vâfire ve ni‘ met-i mütekâşire ile mesned-i şadâretde ber-ḳarâr idi ki Seyyâḫân-ı cihân-ı dîdeden vâşıl-ı piş-gâh-ı şu‘ ūr idi. El-ân daḫı intikâli meczûm ve ḥâtıme-i aḫvâli ma‘ lûm degildir.

El-Mevlâ Meḫmed

Maḫrûse-i İstanbul‘da bir cerrâḫuñ kıṭ‘ a-i rûḫı ve şifâ-i mecrûḫîdür. Muḳtezâ-yı ‘ uluvv-ı himmet ile terk-i ṭarîḳ-i şan‘ at idüp keşf-i deḳâyıḳ-ı fen-i cerrâḫîden, **Mışra‘ :**

⁹⁴ Onların bir kusuru yoktur. Sadece misafirlerinin dostlerini ve vatanlarını unutmaları yönüyle ayıplanırlar.

Neşr: Tahkikînün şerefîni iz'ân ve kırâ'at-ı 'ilm-i teşrihden mu'tala'a-i şerh-i tevzih-i lüzümün itkân eyleyüp tarîk-i 'ilme 'âzîm ve ba'd-ı i'dādü'l-levâzım Çivi-zâde Efendi'den mülâzım olmuş idi. Medâris-i 'ilmiyyede 'âle'l-*hasbü'l-âde* ihyâ-yı resmî ifade iderek kırk akça ile Üsküdar'da 'Abdu'llâh Ağa Medresesi'nden ma'zül iken biñ bir Receb'inde Muşlihi'd-dîn Efendi yerine Edrine'de Şeyhî Çelebi müderrisi olmuş idi. Biñ beş Cumâde'l-ülâ'sında La'li Çelebi yerine Sinân Paşa hâricine tahrik olındı. Biñ yedi Cumâde'l-ülâ'sında Köse Maḥmūd Efendi yerine Sinân Paşa Sulṭānî pâyesine terfî' olındı. Sene-i mezbûre zî'l-ka' desinde La'li Çelebi yerine Arzırüm kazâsı tevcih olındı. Biñ on Muḥarrem'inde 'azl olunup Ğazâlî-zâde Seyyid Meḥmed Efendi naşb olındı. On bir Zî'l-ka' de'sinde Tırabozınlı Meḥmed yerine Naḥcivân kazâsı tahtü's-şi'â'-ı hükm ü imzâsı olmuş idi. On iki târihinde revâfız-ı müstevlî olmağın şâh-ı gümrâh elinde esir ve mübtelâ-yı kayd-ı keyd-i ḥaşm-ı şerir olmuş idi. Bi'l-âhire kazâsında 'adl u istiḳâmeti bâ' iş hürmet-i ri'âyet olup "El-fâzıl-ı mâşehdetye ilâ-'adâ"⁹⁶ maẓmûnı hüveydâ olduḡdan soñra mecmû'-ı müte'allıḳatı ile bend-i ḡamdan âzâd ve irsâl-i âsitân-ı sa'âdet-i istinâd ile ber-murâd kılınmış idi. On üç Şevvâl'inde Velî Efendi yerine Tire kazâsı ile cebr-i kesr ve mükâfât-ı âfât-ı eser olmuş idi. On beş Ramazân'ında fâriḡ olup manşıbı Nişâncı ḥaşmı Şâh Efendi'ye virildi. On yedi Cumâde'l-ülâ'sında Şüfî Meḥmed Efendi yerine Bosna mevleviyyeti 'inâyet olındı. On toḡuz Ramazân'ında ref' olunup yerine Muḥarrem Efendi terfî' olındı. Yigirmi bir Şevvâl'inde ḳabûl itmeyen Pîri Efendi yerine Āmed kazâsı neşr-i meḥâmid itmiş idi. Yigirmi üç Zî'l-ka' de'sinde manşıb-ı mezbûr Şeker Efendi'ye bâ' iş-i teşekkür oldı. Yigirmi beş Ramazân'ında Niksârî merḥûm ile yevm-i vâhidde rıḫlet ve hemrâhî-i imânla 'âlem-i âḫrete 'azîmet eyledi. Mevlânâ-yı merḳûm ḡavvâş-ı cevâhir-i 'ulûm ḥüsnü'l-âḫlâḳ ṭayyibü'l-'arak eyyâm-ı tadrîsde ifâdeye müdâvim hengâm-ı kazâda ḥâkim-i ḥâsim ü seyfi-şârim etvârı müselleme melek ḥişâl âdem idi. 'İlm-i fıḳḫa etemmü'l-intisâbı olup Ḳâzî Ḥân'ı taḡbîr ü terbiyet ü mükerrerâtdan tehzîb itmişdür. Ba'z-ı mecmû'aları vardır. Ḥüsn-i kitâbeti ve taḫrîr-i şukûkda mahâreti olmağın Sinân Paşa'nuñ vaḳfiyesini yazup ol muḳâbelede medreselerin bunlara şart itmişler idi.

El-Mevlâ Ḥüsâme'd-dîn

⁹⁵ Ok yarasının tedavisi vardır.

⁹⁶ Düşmanları bile üstünlüğün ne olduğuna şahit oldular.

Kaşaba-i Ebî Eyyüb'de kaşab-püş-ı vücūd ve Cellād-zāde dimekle ma' rûf u ma' hūd olmuş idi. Fen-i siyāsetden bedel-i 'ulūm-ı 'aliyyeyi muḳaddime-i netīce-i riyāset bilüp taḫşil-i 'ulūm ve edeb ü tekmi'l-i faẓl [588] u erb-i ḳallden şoñra tarīḳ-i sa' ādet-i refiḳe sülūk ve ḳurş-ı i' tibārın Sikke-i Sulṫānu'l-' ulemā ile meskūñ itmiş iken nīm-i rāhdan şarf-ı 'inān-ı himmet ve cānib-i zūhd ü tevcih-i semender-i 'azīmet eylemiş idi. Niçe yıllār Cāmi'-i Ebū'l-feth'de mahfil-nişin-i va' z u tezkir ve güher-nişār-ı nevadir-i ḫadīş ü tefsīr olup meclis-i va' z u naşīḫati enfās-ı pür-sūzī ile germ-ā-germ ve te'şīr-i pend-i sūd mendinden āhenin diller nerm iken üstād-ı fen-i ḳırā'at u tevcīd ve ḫoş el-ḫān ve ehl-i Ḳur'ān-ı Mecīd olmağın biñ iki tārīḫinde mecnūn-ı destār-ı keşmeymünkeş ya' nī imām tehī mağz-ı bī-heşş meclis-i vücūddan def'-i şıḳlet eyledükde yirine İmām Sulṫānī ve muḳtedā-yı Murād Ḥānī 'Oşmānī olmuş idi. Biñ altı Receb'inde Mışr-zāde maḫlūlinden Eyyüb'de Zāl Paşa Medresesi zāmime-i imāmet ve faẓilet-i 'ilmiyyesine ri'āyet olunmuş idi. Biñ on Cumāde'l-ülā'sında ba' z-ı aḫvāl-i şenī' ası merfū'-ı rikāb-ı pādīşāhī olduḳda 'azl u teb'īd ve ḳahr u tezlīli te'bīd olup imāmeti ḫazret-i Eyyüb Cāmi'inde imām olan maḳarrī-i be-nām 'Abdu'l-ḳādir Efendi'ye in'ām olup medresesi tezkireci Aḫmed Efendi'ye tevcīh olındı. Niçe yıllār bī-ser ü sāmān perişan-ı ḫūzn ü ḫırmān olup biñ yigirmi beş ḫudūdında küşte-i cellād-ı dehr-i bī-emān oldı. Mevlānā-yı mezbūr faẓilet-i 'ilmiyye ile meşhūr vā' iz-i muntazamu'l-kelām esbāb-ı ḳabūli tamām idi. Sebeb-i 'azli olan ḳışsa-ı ḡarībe budur ki bir gün Eyyüb'de olan bāğçesinde meclis-i üns ve şoḫbet-i zen tertīb eyleyüp muḫḫiku meze u me' aḳ ve pūze maḳūlesi ' Araboğlı nāmına bir-şahşı da'vete ḫidmet-kār gönderdükde ol ebleh sāde dil ' Arab-zāde ta' bīrinden ḡafil olup ol tārīḫde Eyyüb ḳāzisi olan ' Arab-zāde 'Abdu'rra'ūf Efendi'yi da'vet ider. Onlar daḫı bī-tekellifāne tekerrüm eyleyüp teşrīf-i ḳudūm-ı erzānī ḳılduḳda İmām Efendi'yi ḳandil-i cāme ḳarşu miḫrāb-ı ebrū-yı cānāna müteveccih ve gülzār-ı cemāl-i yārda mütenezzih, **Mışra'**:

Ḳaşuñ meyli yüzini ḳıbleden döndürdi miḫrābuñ

Neşr: Mışrā'ı ' unvān-ı şahīfe-i aḫvāl ve bāb-ı tevbe ü inābet derīce-i miḫrāb gibi mesdūd olup terdīd-i lā-şerīfetü'l-ḡarbiyet-i ḳible-nümā-yı iḳbāl olmuş bulurlar. Egerçi muḫtezā-yı kerem üzere ' ayb püşlük idüp anlar tarafından bu ser serbeste āşīkār olmaz İmām Cellād-zāde tünd-ḫūluk idüp ol ḫidmet-kāra dā'ima cefā ve cerīme-i ḫamāḳatına cezā üzere olup cānından bīzār ider. Bir gün eṫıbbā Yehūd'dan yirine ḫāliş gülfūsün almağa gönderdükde İmām Efendi'nüñ yehūdiye ' araḳ-ı ḫāşü'l-ḫāş ricāsına gönderdiği nāme-i ihlāşı ve şīşe-i ' araḳ-ı ḫāşı ol ' aşrda ḳā'im-ḫaḳām şadrā' aḫam olan

Halil Paşa'ya 'arz ider. Paşa'yı Kerim dahı 'aybını izhâr itmemek murâd eyleyüp hizmet-kâra i'timâd itmemek şüretin gösterür ve Cellâd-zâde'yi tenhâca da'vet eyleyüp pend ü naşihat ider. Bu def'a hizmet-kâra gâzabı şad-çendan ve nefis-i seb'îsi güzâr-ı tîr-i hürde gibi tîz-i dendân olup hizmet-kâr-ı derdmendi tîg-i ser tîz ile çâk çâk ve eşeddi 'uqûbetle helâk idüp, Beyt:

Müjeñ kan dökmegi ol gânze-i cellâddan görmiş

Zihî hûnı ki merdüm-keşligi üstâddan görmiş

Nesr: Mañtûkı üzere isti' dâd-ı maderzâdını izhâr ve Cellâdoğlı cellâd olduğunu âşikâr itmiş idi. Meyyitini deryâya pür-tâb idüp lâzıme-i hazm ü ihtiyâtı edâ itdüm i' tikâdında iken ol küşte-i şemşîr-i cevr ü âşâm, **Şi'r:**

Teslîmdür garîk-i gâma görinen hemân

Elbette bir kenâra atar vara vara mevc

Nesr: Mefhûmına muvâfıkdur 'uqâbât-ı eyyâm iderek Eyyüb iskelesine geldükde cem'-i keşîr bu hâle vâkıf olup şöhre-i mecâlis ü mehâfil vemesâmi'-i 'aliyye-i şüdûra vâşıl olduğda cezâsını bulmuş ve ma'rûd-ı ebedî olmuş idi. *Ne'üzubillâhı te'âlâ mine'l-hûr ba'du'l-kûr*⁹⁷

El-Mevlâ Sinân

Karâmanî'dür. İvâz Efendi tavâbi'inden Tâlib Efendi'ye h'îşâvend olmağla Tâlib Hışmı dimekle şöhre-bend olmuş idi. Mâde-i istihârı olan Mollâ Tâlib İvâz Efendi mañdümüñ mu'allimi ve Cenâb-ı Mevleviyye'nüñ muşâhib ü münâdimi olmuş iken kendülerden mülâzemet, müyesser olmayup Munuğ' Alî Efendi'nüñ i'âdesinden ol rütbeyi hâ'iz ve âhîr 'ömrinde yigirmi aqça medreseye fâ'iz olup şılasında fevt olmuş idi. [589] Şâhibü't-terceme taleb-i 'ilm ü 'irfân ve câlib-i cins-i fâhr-ı dâniş ü iz'ân olup mehter-i ehemmi meşâlih ve meziyyet farğ-ı 'Ale'l-âşla mişâl olmağla şâlih olmağın Kızıl Mollâ Efendi'den mülâzım ve tehiyye-sâz-ı levâzım olup kat'-ı merâtib ve neyl-i me'tâlib iderek kırk aqça medreseden ma'zül iken biñ toquz Cumâde'l-ülâ'sında Mollâ Şeref mañlûlinden Yeñi İbrâhîm Paşa'da tecdîd-i resm-i ifâde itmiş idi. On üç Ramazân'ında Kırbaç 'Oşmân Efendi yirine Yıldırım Hân pâyesine naql

⁹⁷ Zirveye çıktıktan sonra inmekten, alçalmaktan yüce Allah'a sığınırız.

olındı. On beş Şa‘bân’ında muhteşem Rıdvan yirine Kızılmuşluk Medresesi’ne tahrik olındı. On yedi Cumâde’l-ülâ’sında Helvacı-zâde yirine Burûsa Sultâniyesi’ne terfi olınmış idi. Sene-i mezbûre zî’l-ka‘ desinde Sinân-zâde yirine Şahn’a geldi. On sekiz Şafer’inde Tezkireci Ahmed Efendi mahlûlinden Magnisa Murâdiyesi ihsân olındı. Yigirmi iki Ramazân’ında Kec-dehân ‘Abdu’llâh Efendi yirine İzmir kazâsında cây-gîr olmuş idi. Yigirmi dört Muharrem’inde ‘azl olunup Mehmed Şadık cā-nişin hükûmeti oldu. Yigirmi beş Zî’l-ka‘ de’sinde İstanbul’da fevt oldu. Mevlânâ-yı merkûm müşârik-i erbâb-ı fühûm şalâhı ‘ilmine gâlib kazâsında nâm-ı nîkû-ı taşşiline tâlib idi

El-Mevlâ Muştafâ

Vilâyet-i Rûm’da Hürpişte nâm şehr-i meşhûrda mânend Hür-peşte-i vücûdda cilveger ve şahîfe-i şühûdda ziyâ küster olmuş idi. Çerâg-ı sa‘y ü ictihâdî ikâd ü intikâd naqd-i sürre-i fezâ’ile a‘mâl-i zihn-i niqâd ve tab‘-ı veqâd eyleyüp dâhil-i dâ’ire-i erbâb-ı isti‘dâd olduğda Kâtib-zâde Zeynî Efendi‘den ikrâz-ı şeref-i mülâzemet ve ba‘z-ı medârisde müdâreseye himmet itmiş idi. Ba‘dehu tab‘ına zühd ü şalâh, gâlib ve kullâb-ı muhabbeti ilâhiye tarîk-i haqqâ câzib olmağın ba‘z-ı Meşâyih-i Nakşibendiyeden işlâh-ı nefis-i reddiye ve taşşil-i sa‘âdet-i sermediyye hevâsına. **Şi‘r:**

‘Ayn-ı zillet mi degül devlet-i dünyâ didügün

Katı alçağ görünür oldu eñ a‘lâ didigün

Neşr: Mazmûnı üzere na‘l-i köhne edîm-i dünyâya püşt-pâ urup bir zemân Burûsa’da mütevekkilen ‘Ale’llâh-ı Te‘âlâ ikâmet ba‘dehu Gemlik’de ihtiyâr-ı hitâbet ü imâmet eyleyüp biñ on hudûdında Cerrâh Mehmed Paşa İstanbul’da câmi‘-i şerîf binâ eyledükde bülbül-i hoş nağme-i mihrâb u minber ve tûtî-i şekkerin lehce-i mahfil-i feyz-i küster olmağla şıyt-ı iştiharî tanîn-endâz-ı muka‘ar-ı kubbe-i eflâk ve tañtana-i senâ-i cemîli gulğul-ı efken, mecâmi‘-i hâk olup biñ on beş hudûdında İmâm-ı Sultânî ‘Abdu’l-kâdir Efendi çâr-ı tekbîr-i fenâ ile tahrîme bend-i beka olduğda bunlar ol hizmet-i ‘aliyyeye kıyâm idüp niçe yıllar muktedâ-yı imâmu’l-vaqt-i be-nâm ve imâme-i subha-i şufûf-ı gevherin nizâm olmuş idi. Yigirmi dört Receb’inde Anaçolî sadâreti pâyesi ile manzûme-i ahvâli qarîn-i intizâm olup ol eşnâda Şeyhü’l-islâm olan Es‘ad Efendi hazretlerinin ikiyüz elli aqça vazîfe-i teka‘üdleri bunlara ‘inâyet ve ‘ilâve-i cihet-i imâmet kılındı. Yigirmi beş Zî’l-hicce’sinde şaf-ı şımf-ı ‘ulemâ-yı ihlâl ve hañib-i muşallâ gibi minber-i ‘âlîne-i ikbâl eyledi. Yirine Evliyâ Mehmed Efendi

İmâm olup nâ'îl-i âmâl oldı. Merhûm âşinâ-yı nücec-i' ulûm her fenle serkârı, miyâne inşâ ve sâdece eş'ârı var idi. Sultân Aḥmed Ḥân ḥâzretlerinûn nâm-ı hümâyûnlarına kaşâ'id tarafına nükâtı ve tevâriḡ ü muvâ'aze müte'allık müzehheb ü mücedvel te'lifâtı vardır. Beheme-ḥâl luṭf-ı ṭab' dan ḥâlî olmayup maḥbûb-ı dostluḡdan ḥişşesi var idi.

El-Mevlâ Muştafâ

Diyâr-ı Rûm-ı cennet-rüsûmdan divşirülüp mânend-i lâle-i Nu'mânî külâh-ı surḡla dâḡil-i ḥarem-serây-ı Sultânî olan ḡilmân-ı ḥâşşadan iken nâfe mişâl, taḡşil-i sermâye-i 'ilm ü kemâl eyleyüp taşra çıkduḡda emşâli lâle gibi surḡ u zer ve yapraklar ile cilve-sâz olduḡca bunlar ḡonce şıfat koynunda cüzdânla تنها-nişîn-i çemen-i şuffe-i i' zâz olurdu. Bi'l-âḡire tarîḡ-i 'ilme 'âzim ve Şeyḡü'l-islâm Zekeriyyâ [590] Efendi ḥâzretlerinden mülâzım olup aḡz-ı medâris ve 'aḡd-ı mecâlis iderek kırḡdan munfaşıl iken biñ altı Şa'bân'ında Şerîf Efendi yirine Zekeriyyâ Efendi Medresesi 'inâyet olındı. On üç Şa'bân'ında Ebû Bekr Efendi maḡlûlinden Sinân Paşa Sultânî pâyesine saye, on beş Şafer'inde Laṭîf-zâde yirine Ḳalender-ḡâne Medresesi'ne pîrâye şalup on yedi Muḡarrem'inde Ḥ'âce-zâde Şâliḡ Efendi yirine Şaḡn'a gelmiş idi. On sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Mollâ 'Alî Efendi yirine şeh-zâde müderrisi oldılar. Yigirmi bir Ramazân'ında yine anlar yirine Süleymâniyye'den birine vâşıl olmuş idi. Yigirmi dört Rebî'ü'l-evvel'inde Ḥüsâm Efendi yirine Ḥaleb ḡazâsı ile mazḡar-ı ikram, Rebî'ü'l-âḡir'de Şeyḡ-zâde Aḡmed Efendi'den soñra mücâveret niyyetine kemâl-i şevḡ-i ḡarâm 'arz eylediḡi Beled-i Ḥarâm ḡükümeti ile maḡziyyu'l-merâm oldı. Yigirmi beş Zî'l-ḡicce'sinde ḡaber vefâtı vârid olup yirine Selânîk'den Ḳudsî Efendi naḡl olındı. Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü şalâḡla meşḡur dervîş-nihâd pâk-i'tiḡâd merd-i şâliḡ şâfi fu'âd idi. Mekke ḡâzîsi olduḡda diyâr-ı Rûm'dan ḡaṭ'-ı 'alâḡa eyleyüp bi'l-âḡire ol diyârda mücâvir ḡâk muḡaddes-i pâk olmuş idi. Āşâr-ı 'ilmiyyesinden Eşbâḡ-ı Nezâ'ir-i Fıḡḡiyye'yi şerḡ idüp el-Ġâzât'ını ḡall ve icâzlarında taḡḡik-i maḡall itmişdür.

El-Mevlâ Ḥüseyn

Vârdâr Yeñicesi'nden bedîd ve Ḳınâlî-zâde Ḥasan Efendi'ye mu'îd olup mülâzemetle vâşıl-ı kâm ve Ḳara Mu'îd laḡabı ile meşḡur-ı enâm olmuş idi. Tarîḡ-i 'ilmde ḡaṭ'-ı nişib ü firâz iderek kırḡ aḡça medreseden ma'zûl iken biñ on bir Şafer'inde Bâlî Efendi yirine Beşiktaş'da Sinân Paşa Medresesi verilüp ḡabul itmemiş idi. Sene-i mezbûre ramazanında Ṭaceddin Efendi yirine Ḳâsım Paşa Medresesi tevcîḡ olındı. On üç

Cumāde'l-āhire'sinde selefi Babatāc yirine Üç Şerefeli'ye gönderüldükde gitmeyüp 'azl-ı ihtiyār eyledi. On dört Rebî' ü'l-evvel'inde Zekeriyā-zāde yirine Zāl Paşa hārici teklîf olunduğda makbul-i tab'-ı istiğnā pesendi olmayup maẓmūn-ı beyt bî-mişāl hasb-i hāl vākı' olmuş idi. **Beyt:**

Zāt u zemānla çün manşıb ki ola yolu

Redd iden anı eyler izhār nā-ķabūli

Neşr: On sekiz Rebî' ü'l-evvel'inde Bülbül-zāde Efendi yirine Kālender Hāne pāyesine vāşıl olmuş idi. Yigirmi iki Muħarrem'inde Şadre'd-dīn-zāde Efendi yirine Şahn'a geldi. Yigirmi üç Cumāde'l-āhire'sinde Çavuş-zāde Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyesi'ne terfî' olındı. Sene-i mezbūre zî'l-ķa' desinde 'azl olunup manşıbı Toķuz-zāde Şeyhî Çelebi'ye virilmiş idi. Şehr-i zî'l-ħiccede Yaluñ-zāde yirine Selīmiyye-i Edrine 'ināyet olındı. Yigirmi dört Cumāde'l-ülā'sında Haleb pāyesi ile vazīfe-i teķā'üd iħsān olunup Medrese-i Selīmiyye Serçe Mu'īd Efendi'ye virildi. Yigirmi beş tārīhinde Şemşīr-i ecel-i dünyā ile keşmekeş-i ħuşūmetlerine fayşal virdi. Merħūm-ı merķūm bām-ı inzivā vü ħumūlde büm-ı nefsine 'ā'id umūrda mu'āned ve ziyankār-ı ğayra nisbet-i mülāyim ü kem āzār idi. Baķi Efendi Dīvānı'n yazup vech-i ma'āş-ı ħamāire-māye-i inti'āş itmiş idi. Her nüshası şahīĥ ü mükemmel ve istinşāĥ idenlere düstūru'l-'ameldür.

El-Mevlā 'Abdu'llāh

Vilāyet-i Anaṭolı'da Bergama nām ķaşabadan zuhūr idüp Kızılca Hāyre'd-dīnoĥlı dimekle meşhūr olmuş idi. Pederi tārīķ-i 'ilmden fārīĥ olmuş bir merd-i 'ālim ü şaliĥ ve pīr-i sa'ādet-mend müfliĥ idi. Toķuz yüz altmış ĥudūdında vāşıl-ı serħad-i vücūd ve ser nihāde-i pīş-gāh-ı 'ālem-penāh-ı şühūd olup sinn-i temeyyūze vāşıl olduğda abrīz-i tāb'-ı bedāyi'-i engīzini ķāl u taħşīl-i cevher-i fezā'il için ĥall-i eşkāl ķīl ü ķāle iştigāl idüp her fende fāyık, ri'āyete lāyık dānişmend-i bī-mānend olduğda H'āce-i Sulṫān Selīm Hālīm 'Aṫā'u'llāh Efendi ĥidmetlerinden mülāzemetle behre-mend olmuş idi. Ba'z-ı medārise müderris ve bünyān-ı ifādeyi mü'essis olup kırķ aķça ile Burūsa'da Kādrī Efendi Medresesi'nden ma'zül [591] iken toķuz yüz toķsan bir Şafer'inde Ağzıķara yirine Hāyre'd-dīn Paşa müderrisi olmuş idi. Toķsan toķuz Şevvāl'inde Bostān-zāde Meħmed Efendi yirine Kālender-hāne pāyesine terfî' olındı. Elf-i kāmīl Şevvāl'inde Ayāşī Muşṫafā Efendi yirine Anķara fetvāsına naķl olındı. Biñ

üç Muḥarrem’inde ‘azl olunup yerine Sefer Efendioğlı Yahya Çelebi naşb olındı. Biñ altı Şafer’inde Muḥarrem Efendi maḥlûlinden Anḳara fetvāsına i‘āde olındı. Biñ on Ramazān’ında ma‘zûl olup yerine Tāce’d-dīn Efendi müderris ü müftî oldı. On bir Şa‘bān’ında Meḥmed Şādık yerine altmış aḳça ile Şaḥn Medresesi virildi. Selḥ-i Ramazān’da ‘Arab Sinān Efendi yerine Maġnīsa ḳazāsı iḥsān olındı. On üç Rebī‘ü’l-evvel’inde ref‘ olunup yerine ‘İydī Efendi terfī‘ olındı. Sene-i mezbûre şevvālinde Tāce’d-dīn yerine şālīşen Anḳara fetvāsı müyesser oldı. On yedi Cumāde’l-ülā’sında arpalık ṭarīķi ile ol ḥavālīde manşīb-ı ḳazā virilüp selefi Tāce’d-dīn i‘āde olındı. Biñ yigirmi Şafer’inde ḳabûl itmeyen Köse Sinān yerine Ḳonya ḳazāsı tevcīh olındı. Yigirmi bir Şafer’inde Emru’llāh Efendi maḥlûlinden Mar‘aş ḳazāsına naḳl olunmuş idi. Ḳabûl itmeyüp āsitāneye geldükde sene-i mezbûre şevvālinde Hābīl Efendi yerine Belġrad ḳazāsı ile ber-murād oldı. Yigirmi üç tārīḥinde ma‘zûl olup selefi i‘āde olındı. Sene-i mezbûre zī’l-ḳa‘desinde eşrāf-ı ḳuzātndan Emīr Efendi yerine Anḳara ḳazāsı müyesser oldı. Ba‘dehu selefine muḳarrer ḳılınup teḳā‘üd ṭarīķi ile bir manşīb tevcīh olındı. Yigirmi altı Muḥarrem’inüñ altıncı ġünü İstanbul’da tevdī‘-i ‘ālem-i fānī ve şeb-i beḥīr rûz-ı zindeġānī itdiler. Merḥûm-ı merḳûm deryā-yı güher-rīz-i ‘ulûm her fende mümtāz her vādīde ser-efrāz şāf-dil ve pāk nijād ḥoş ṭab‘ ve dervīş-nihād laṭīf ü nāzīf zāt-ı ‘azīz ve cûd-ı şerīf idi. Fazīletine ġöre menāşīb-ı refī‘ādan behre-mend olmamaġla zātı miḳdārı nāmı bülend olmamış idi. Biñ yigirmi üç tārīḥinde bu faḳīr Ruscuḳ ḳāzīsı iken şāḥibü’t-terceme Belġrad’dan Ṭuna ile ḳaşaba-i mezbûreye gelüp zayf-ı mükerremümüz olmuş idi. El-ḥaḳḳ deryā-yı fasīḥü’l-ircā-yı ‘ulûm taşavvufuñ deḳāyık uġavāmızına vākıf, sālīk-i āġāh ve merd-i ‘ārif ‘ulûm-ı ‘āliyyede ‘ilm-i mesā’il-i ḥikmetde ḥükm-i riyāziyātnda deḳāyık-ı efkārı ġayr-ı mütefehime fen-i celil-i kelāmnda şāḥib-i kelime idi. Bi-ḥamdi’llāhi te‘ālā ḥidmet-i ‘aliyyeleri ile müşerref ve ġüş-ı hüş-ı ḳartı’l-cevāhir-i nevādirleri ile müşennef olmaḳ müyesser olup kelimāt-ı dürer-bārlarından iltiḳāt olınan i‘lāḳ u esrār-ı ‘aliyye el-ān ġüşvār-ı misme‘a-ı cānum ve ta‘vīz-i külāh-ı ibtihāc ve bāzu-bendimīn ‘irfānumdur. Ḳabûl-i manşīb-ı ḳazāya rûḥ-ı pāk Şārī‘-i A‘zam şallālāhu te‘ālā ‘aleyhi vesellem ṭaraf-ı şerīflerinden mazḥar-ı icāzet-i ‘aliyye oldukların beyān buyurmuşlar idi. Ḳaşıde-i Münferice’ye Türki şerḥleri var imiş. Bu faḳīre yādīġār için nüshasını iḥsān eyleyüp tevdī‘-i kenān-ı revān oldılar. Eş‘ār-ı şerīfleri Tezkiretü’ş-şu‘arā’da meşṭûr ve zebānzede-i cumhurdur. Bu beyt-i meşḥûr feyz-i ser çeşme-i ṭab‘-ı pür nûrlarıdır. **Beyt:**

Mey ü maḥbûbı imiş zevḳı behiştüñ de hemān

Haber aldık o taraftan bize âdem geldi

El-Mevlâ Mehmed bin Süleymân bin Mehmed El-Geylânî

Vilâyet-i Gîlân'da Lâhicân'dan zühür ve Mollâ Lârî'den iktisâb-ı fazl-ı mevfur idüp anlar takrîbî ile Sulţân-ı Hindüstân olan hümâyün-ı pâdişâh dergâhına intisâb ve rüy-mâl-i muhayyım-i hümâyün-ı gerdün-ı cenâb itmiş idi. Sulţân Selim-i şânî 'aşrında diyâr-ı Rûm'a kudüm eyleyüp Sulţân Murâd Hân sâlis hazretlerinüñ şeh-zâdelikleri hâlinde mu'allimleri olan İbrâhîm Efendi'den mülâzım tarîk-i tedrise 'âzim olmuş idi. Ol eşnâda makbul-ı pâdişâh-ı cihan-bağşa olan Beglerbegi Mehmed Paşa'ya mu'allim olup ihrâz-ı merâtıb-i 'ilmiyye iderek toköz yüz toksan bir târihinde kırk akça ile Cânâziyye müderrisi olmuş idi. Toksan yedi târihinde Vezîr-i A'zam 'Osmân Paşa'nuñ vaşiyyeti mücibince medrese-i cedîdesi tamâm olduĸda evvelâ bunlara in'âm olındı. Elf-i kâmil Muharrem'inde Fâtma Sulţân ma'dümesine nakl [592] olup medresesi Aĸî-zâde Hüseyn Efendi hazretlerine tevcih olındı. Medrese-i mezbûreyi kabûl itmeyüp 'azl-i ihtiyâr eyledi. Biñ beş şevvâlinde Niksârî yirine Üsküdâr'da Mehmed Paşa pâyesine terfî' olındı. Biñ yedi Zî'l-ka'de'sinde Çalık-zâde yirine Kayseriyye kazâsı tevcih olındı. Biñ toköz Muharrem'inde Nişancı Haşmî Şâh Çelebi yirine Trâblus Şâm kazâsına nakl olunmuş idi. Biñ on Şafer'inde 'azl olup selefi i'âde olındı. On bir Şa'bân'ında Şüfî Mehmed Efendi yirine şâniyen Kayseriyye kazâsı müyesser oldı. On iki Zî'l-ka'de'sinde ma'zül olup Ğinâyî Efendi naşb olındı. On dört Şa'bân'ında Muşlî Çelebi yirine sâlişen Kayseriyye kazâsı oldı. On yedi Zî'l-ka'de'sinde munfaşıl olup yirine Baba-zâde Dâmâdı vâşıl oldı. Ba'dehu şâniyen Trâblus Şâm hükümeti ile be-kâm olup on toköz Muharrem'inde ma'zül ve yirine Muharrem Çelebi mevşül oldı. Biñ yigirmi Muharrem'inde râbi'an Kayseriyye'ye kâzî olup yigirmi bir Zî'l-hiccesinde 'azl olunmuş idi. Ol eşnâlarda Vezîr-i A'zam Halîl Paşa kapûdân olmaĸla tonanmâya getirüp Ordu kazâsı hükmün virmiş idi. Biñ yigirmi altı Muharrem'inün evâhirinde İstanbul'da fevt oldı. Mevlânâ-yı mezbûr Hakîmî maĸlaşî ile meşhûr Türkî ve Fârisî şi'r ü inşâyâ kâdir üslûb-ı kitâbetde mâhir teklîf ü taşallufdan 'ârî hizâb-ı hımnâşî'ârî pîr-i dervîş-nihâd pâk-i' tikâd idi.

El-Mevlâ Kara Sa'id

Ğulâm-ı Hindî'dur. 'Ulemâ-yı 'Acem'den Mollâ 'İmâd'uhn bende-i halka be-güş hidmeti velvele-i çeşme-i nüş gibi güşmâlîde-i dest-i terbiyeti olup mebânî-i 'ulümü 'alî vechü'l-itkân-ı ta'lîm ve deĸâyık-ı 'ilmiyyeyi *kemâ-yenbaĸi* tefhîm itdükden

şoñra Mollā-yı merķūm Bağdād ve Diyārbekr ve Arzırūm eyāletlerinde iken Meħmed Paşaoğlı Ğasan Paşa'ya mu' allim olmağın bunlar dağı ahālī-i Rūm'la iħtilāt itmiş idi. Mollāsı intikālinden şoñra āheng-i dāru'l-mülk-i Rūm ve Medīne-i Ğoştantīniyye'ye ķudūm eyleyüp Ğāce-zāde Meħmed Efendi ğazretlerinden kesb-i şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medārisde müzākere-i ' ilmiyyeden tefrīğ-i zimmet eyleyüp kırķ aķça medreseden ma' zül iken biñ on yedi Cumāde'l-ülā'sında Meħmed Zemān yirine Ğacı Ğasan-zāde Medresesi iħsān olındı. Biñ yigirmi Receb'inde selefi yirine Ğaydar Paşa'ya yigirmi iki Ramazān'ında Seyfi-zāde ' Abdu'rrahman Ğelebi yirine Maħmūd Paşa'ya pey-ender-pey taħrīk olunup yigirmi üç Cumāde'l-ülā'sında Maħmūd-zāde yirine Şāh Sultān pāyesine vāşıl, yigirmi dōrt Zī'l-ķa' de'sinde Bahā'd-dīn-zāde Bekrī yirine Ğān-ķāh Medresesi'ne nā'il olmuş idi. Yigirmi altı Rebī'ü'l-āħir'inde ders ü devri encām ve defter-i ' ömri fezālik-i ğitām buldı. Medrese-i maħlūle Ğacı Meħmed-zāde in' ām olındı. Mevlānā-yı merķūm ğarīş-i deryā-ķeşān-ı ' ulūm ' ālim ü fāzıl kāmil ü şāmil idi. **Şi'r:**

Dili ğālar dağı bir hindī iken tīğ-i ser tīzī

Neden ğaķ böyle maķbūl olmaķ ol dil-dār yanında

Neşr: Mazmūnı üzere Mollā ' İmād' uñ tilmīz-i ğāş-ı manzūrı ve mazħar-ı feyz-i faşl-ı mevfürı idi. Şalāħ-ı ğāl ve ifāde ü iştīğāl üzere müddet-i ğayātı encāma yitirüp maraz-ı tā' ündan intikāl eyledi. *' Ğş sa'ida ve māt-ı şehīdā*⁹⁸

El-Mevlā İsmā'il

Belde-i Amāsīyye'den ğarīn-i neşv ü nemā ve sebze-zār-ı nezāhetde cilve-nümā olup taħşīl-i sermāye-i ' ilm ü ' irfān ve tekmīl-i cins-irāyic-i dāniş ü iz' ān itdükden şoñra bender-ğāh-ı ma' ārif-i seniyye olan belde-i Ğoştantīniyye'de ğaħr-ı ğāl ve ' arz-ı kālā-yı fazl u kemāl idüp mazlūm-ı melekden mülāzemetle be-kām ve merāķī-i menāşıbdā kām-ı şümār-ı ' izz ü iħtişām olmuş idi. Kırķ aķça medreseden ma' zül iken biñ dōrt Şa' bān'ında Yavuz Efendi yirine Ğāsım Paşā Medresesi tevcīh olındı. Biñ sekiz Cumāde'l-ülā'sında Bahşī Efendi yirine Yeñi ' Ali Paşā'ya taħrīk olındı. Biñ toķuz Cumāde'l-ülā'sında Köse Maħmūd [593] yirine Cerrāħ Paşā Sultānī Gevher Ğān Sultān pāyesi virilmiş iken Şāhibetü'l-ħayr Şibr Efendi'yi iħtiyār idüp bunlar şıfru'l-yed ķaldı. Sene-i mezbūre Zī'l-ķa' de'sinde Hidāyet Efendi yirine Üskūdār'da

⁹⁸ Bahtiyar yaşadı ve şehit olarak öldü.

Mehmed Paşa pāyesi ‘ināyet olındı. Biñ on Rebî‘ü’l-āhîr’inde Şerîf Şîrvânî yirine Kızılmuşluk pāyesine tahrîk olındı. On iki Cumāde’-l ülā’sında Hāsan Efendi hāzretleri yirine Şahñ’a geldiler. Sene-i mezbûre Zî’l-ka‘de’sinde ‘Aṭûfî yirine Diyārbekr mevleviyyeti revā görüldi. On dört Rebî‘ü’l-evvel’inde ‘azl olup manşib-ı mezbûr Şun‘î Efendi‘ye teklîf olındı. Anlar qabûl itmeyüp serdār-ı Şeref Cağāla-zāde tarafından Ordū-yı Hümāyûn kâzîsi olan Süleymān Efendi‘ye virildi. Sene-i mezbûre zî’l-hiccesinüñ evāhîrinde ‘Abdu’l-mü’min Efendi yirine Bağdād dāru’s-selām hükümeti tefvîz olındı. On yedi Zî’l-ka‘de’sinde ref’ olup Qaragülmez Efendi terfî‘ olındı. Biñ yigirmi Rebî‘ü’l-āhîr’inde Müftî-zāde Şeyhî Efendi yirine Medîne-i Münevvere Dāmetün Bi’l-envār Mesûre kâzâsı ile teşrîf olındılar. Yigirmi bir Cumāde’l-āhîre’sinde ‘azl olup Sinān-zāde Efendi tebcîl olındı. Yigirmi üç Şafer’inde Rāzî Efendi yirine Burûsa kâzâsı müyesser olmuş idi. Yigirmi dört Rebî‘ü’l-āhîr’inde ‘azl olup Mollā ‘Alî hāzretleri mesned-nişîn hükümeti oldı. Yigirmi altı senesi Şa‘bān’ında intikāl idüp Keskin Dede Tekyesi’nde defn olındı. Mevlānā-yı mezbûr fazîlet-i ‘aliyye ile meşhûr eyyām-ı tadrîsde meşğûl ifāde-i zaman-ı hükümetinde hâkim-i qarār-dāde vaz‘ u vaqārı müsellemler şalābeti ve istiḳāmeti meşhûr ‘ālim idi. Vezîr-i A‘zam Naşûh Paşa‘nuñ evā’il-i hâlde mu‘allimi olmağın vüzâratı hâlinde Burûsa’yı ihşān itmiş idi.

El-Mevlā Muştafā

Mekke-i Mükerrreme kâzîsi iken vaqfe-i ‘irfān-ı vücûddan revān ve ‘āzîm-i şerefāt-ı cenān olan Seyfullāh Efendi’nüñ maḥdûm-ı ercümendi ve Ma‘lûl-zāde Naḳîb Efendi’nüñ duḡter-zāde-i şa‘ādet-mendîdür. İktisāb-ı fazl u edeb ve fezā’il-i müktesebe-i ‘ilāve-i ḡaşā’il-i neseb kıllup ḡāce-i pâdişāh-ı ‘ālem-penāh Sa‘de’d-dîn Efendi‘den mülāzemetle vāşıl-ı dil-ḡāh ve mu‘allim-i maḡām Aḡmed Ḥānî Muştafā Efendi ile ‘aḡd-i peyvend-i muşāharet kıllup nā’il-i sermāye-i ‘izz ü cāh olmağın kırk aḡça medreseden ma‘zûl iken biñ on iki Şa‘bān’ında ki Cülûs-i Aḡmed Ḥānî eşnāsındadır. ‘Abdu’l-laṡîf-zāde yirine Yeñî ‘Alî Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on üç Rebî‘ü’l-āhîr’inde Eyyûb Medresesi ‘Abdu’l-kerîm Efendi‘den soñra altmışdan tenzîl olup pāye-i Şahñ olmaḡ üzere bunlara tevcîh olındı. Sene-i mezbûre zî’l-ka‘desinde Nevālî-zāde Sa‘dî Çelebi yirine Şahñ’a gelüp anlar altmış aḡça ile Eyyûb müderrisi oldı. On beş Rebî‘ü’l-evvel’inde Muşliḡi’d-dîn Efendi yirine Şulṡān Selîm-i Qadîm Medresesi ile tekrîm olındı. On altı târiḡinde Ḥāce Efendi’nüñ ‘imād-kāḡ-ı vücûdî zelzele-i hāzîmu’l-lezzāt ile zā’il ve ṡāḡ u revāḡ-ı devleti mün‘adimü’l-esās ve’l-ṡāḡ

olduğda bunlaruñ dağı devlet-i izāfisi fenāya mā'ıl olup zühūrī halka şaķil gelmekle nazardan isķāt olunmuş idi. Niçe zemān ol pāyede pāy-dām-ı'anākib-i nisyān ve harekāt-ı serī'asına cebr için semend-i 'azmi keşide-'inān kılınup on yedi Muħarrem'inde hilāf-ı marazisi olan Haşm Yaħyā Efendi yirine Vālide-i Cedide Medresesi'ne taħrik olunduğda kabūl itmeyüp 'azl-ı iħtiyār eylemiş idi. Yigirmi bir Receb'inde Şems Efendi-zāde yirine tekrār Sulţān Selim Medresesi 'ināyet olındı. Yigirmi dört Rebī'ü'l-evvel'inde Celeb Muşlihi'd-din yirine Süleymāniyye'de seccade-nişin oldu. Yigirmi beş Ramazān'ında Şa'rāvī Efendi yirine Medine-i Münevvere kazası 'ināyet olınup ba'd-ı eyyām vazife-i teķā'üd ile işār-ı 'uzlet ü inzivā itmiş idi. Yigirmi altı Şa'bān'ında āzāde-i dağdağ-i cihan ve ser-dāde-i riyāz-ı cenān oldu. Mevlānā-yı merķūm maħdūm-ı ma'ālī-rūsūm himmeti 'alī ve sinesi āmālla māli idi. Kayınatası devletinde mağrūrāne hareketi ķulūbı müteneffir ve tıbā'ı mütekeddir kılmağın zevāl-i ni'metine [594] şemātet ve zaman-ı nikbetine 'arz-ı meserret kılduğların görüp istilā-i ğumūm u hūcum ı humūm ile 'aqlına iħtilāl ve mizācına i'tilāl gelüp bi'l-āħire ğalebe-i sevdā ile intikāl ve neş'et-i āħiretle def'-i melāl eyledi.

El-Mevlā Bālī

Diyār-ı Ķaramān'da Gaferiyad nām kaşabadan zühūr itmişdür. Mir'āt-ı bālī şayķal-ı icthād ile Cilā-dāde ve bāz-ı himmeti 'urūc-ı kemāl için bāl-i ğuşāde olup taşşil-i rütbe-i isti'dād itdükden sonra Anaţolı şadırlı olan Ħubbī Mollası'ndan mülāzemetle ber-murād olmuş idi. Tarīķ-i tedrisde kaţ'-ı pāye ve 'aķd-i cāhını kerdem-i himmetine pīrāye iderek kırķ aķça medreseden ma'zūl iken biñ sekiz Zī'l-ķa'de'sinde Şeyħ-zāde yirine Beşiktaş'da Sinān Paşa Medresesi tevcih olındı. On bir Şafer'inde Velī Efendi yirine Rodos fetvāsına terfi' olındı. On beş Rebī'ü'l-evvel'inde Tālevī-zāde Derviş Efendi maħlūlinden Şām fetvāsına naķl olındı. On yedi Zī'l-ķa'de'sinde fāriğan āsitāneye gelüp Şāfiyeci Muşlihi'd-din yirine Şoğukķuyı pāyesi 'ināyet olındı. On sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde Mehter-zāde yirine Ħān-ķāh pāyesin cāy-ğāh eyledi. On toķuz Muħarrem'inde Kecdehān 'Abdu'llāh Efendi yirine Şaħn'a geldi. Sene-i mezbūre cumāde'l-ūlāsında Ķaraca Aħmed Efendi yirine Edrine Dāru'l-ħadişi'ne gönderildi. Yigirmi bir Cumāde'l-āħire'sinde 'Abdu'l-laţif-zāde yirine Edrine'de Sulţān Selim Medresesi ile tekrīm olındı. Yigirmi iki Muħarrem'inde ber-vech-i teķā'üd Şi'rāvī 'Abdu'r-raħmān Efendi yirine tekrār Dāru'l-ħadiş Medresesi ihsān olunmuş idi. Ķarāne-i ħāl ve zā'if 'ilm ü 'ibādeteye iştiğāl üzere iken yigirmi altı

Ramazān’ında intikāl eyledi. Medrese-i maḥlūle Ḳara Ḳelebi-zāde Efendi maḥdūmı Ebū’l-fazl Maḥmūd Efendi ḥazretlerine tevcīh olındı. Mevlānā-yı mezbūr ṣalāḥ-ı ḥāl ve luṭf-ı ḥiṣāl ile meṣḥūr pāk-i’ tıḳād dervīṣ-nihād ḳānı’ u ṣākır ṣūḥ u ṣāṭır faḳır u ṣābir idi.

El-Mevlā Şeyḫi Meḥmed

Devlet-i Meḥmed Ḥānı’de Anaṭolı ṣadāreti ile nā’il-i emānī olan Ḥāce-zāde Şems Efendi’nün maḥdūm-ı sa’ d-ı aḫteri ve pertev-i neyyir-i hidāyet küsterīdür. Ṭoḳuz yüz seksen ḥudūdında kevkeb-i vücūdı ufḳ-ı ṣühūddan ṭālī’ ve ṣu’ā’-ı necābet-i ṣafḥa-i ḥīninde lāmi’ u sāṭı’ olup ḳabiliyyet-i ṣān-ı maḥdūmı üzere muḳaddimāt-ı ‘ulūm bi-cümletihā ma’lūmı olup, Şi’r:

Ana ibn-i cellā vü ṭlā’ iltināyā

Metā-yı iz’ a imameti ta’rfūn⁹⁹

Neṣr: Mefhūmumı tekrār iderek ṭarīḳ-i refīḳ-i sa’ ādet-i ‘ ilme sülūk ve ḳurṣ-ı i’ tibārdan sikke-i sulṭānu’l-‘ ulemā ile meskūk eyleyüp devre-i ḥareketi ḥāce-i pādīṣāḥ-ı ‘ ālempenāḥ Sa’ de’ d-dīn Efendi Āsitānesi’ne müntehī olduḳda şeref-i mülāzemetleri ile müfteḫir ü mübāhī olmuş idi. Biñ dört senesi ḥilālinde Ḳoca ‘ Acem yirine ibtidā’ ḳırḳ aḳça ile Ḥammāmiyye dimekle ma’rūf Ḳāzī Ḥüsām Medresesi in’ām olındı. Biñ beş Şafer’inde on aḳça teraḳḳī ile ḥāric rütbesine ‘āric olmuş idi. Biñ ṭoḳuz Cumāde’l-ūlā’sında İsmā’il Efendi yirine Yeñi ‘ Alī Paşa’da seccāde nişin ifāde olmuş idi. On bir Ramazān’ında Nevālī-zāde Sa’ id Ḳelebi yirine Ḥān-ḳāḥ pāyesini penāḥ eyledi. On dört Rebī’ü’l-evvel’inde Şun’i Efendi yirine Şaḥn’a gelmiş idi. On altı Zī’l-ḳa’ de’sinde Ḥāce-zāde Şālīḥ Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olındı. Yigirmi bir Receb’inde Āḫī-zāde Meḥmed Ḳelebi yirine Süleymāniyye’de murabba’-nişin-i iclāl yigirmi dört Cumāde’l-ūlā’sında Şadred’ dīn-zāde yirine Dāru’l-ḥadiṣ Süleymāniyye ile vāṣıl ‘āl-i in’āl-ı merātīb-i iḳbāl olmuş idi. Sene-i mezbūre ramazānında Ḳivi-zāde Efendi yirine ḳazā-yı Dımaşḳu’ş-şām ḥükümeti ile maḳziyyu’l-merām oldı. Yigirmi altı Rebī’ü’l-āḫir’inde ‘azl olunup taḫille ṭarīḳ ile Yokyoḳ Muşliḫi’ d-dīn ba’ dehu Dāvud-zāde Efendi mesned-nişin-i ‘izz ü temkīn oldı. [595] Sene-i mezbūre ramazānınuñ üçüncü günü İstanbul’a ḳufūl, eṣnāsında necm-i

⁹⁹ Ben herkesin önünde ve daḡlarda dolaşan admın oḡluyum. Sarıḡımı çıkarttıḡım zaman beni tanırırsınız.

hayâtı ufûl eyleyüp müddet-i ‘ömri encâma ve âfitâb-ı serî‘ü’s-seyri mağrib-i Şâm’a yetmiş idi. Merhûm-ı merķûm maħdûm-ı zibende-rüsûm mûnaķķaħ-ı dânişmend ve ‘iffet ü nezâhetden behre-mend pâk-nihâd u nîk-ħaşlet güşâde tab‘ u şâfi taviiyyet Şemsoğlı Necîm Mişmiş-zâde ‘acîm idi. Şekl ü simâda ķaşirü’l-ķâma şafirü’l-hâme ħafifü’l-liħye za‘îfü’l-bünye gendûm-gûn u mübtelâ-yı afyon keşmekeş-i eczâ-i berş ile zâr u zebun olmağın Çekirdek Çelebi dirler idi. Bâ-în-i heme-i himmet-i ‘aliyyeden nâşî mehâbet ü şehâmetine ħadden efzûn i‘tinâsı ve şalâbet ü şecâ‘atine iftinân-ı bî-ķiyâsı olmağın yârân-ı şafâ ile muşâħabet eyledükçe istilâ-i ħavf u bîm ile zühreleri dü-nîm olmaķ vehmine düşüp ‘arz-ı talaţţuf u tekerrûm ve kemal-i inbisât u iltiyâm ile tekellûm iderdi. Mu‘îd-i medrese-i ifâdeleri olan Vaħîdî Çelebi ki tamâm-ı pertev-i naķş-ı cenâb-ı maħdûmı ve timşâl-i peyker-i şişman-rüsûmıdır. Anlarla idmân-ı pençe girieyleyüp zu‘mınca ol rüstem-i destâna pençe-i merd ħaşmane şâne-i âhenîn-i Neyrem’den nişâne idi. *Eş-şey’-i bi’ş-şey’ yezkür*¹⁰⁰ Mevlânâ-yı merķûm bu miyân-ı beyti didükde, **Beyt:**

İstemege vişâliñi ħaldurucaķ du‘āya el

Câmi‘-i cisme ķubbe ser ķullar olur minâremüz

Neşr: Yârândan ba‘z-ı nûkte-dân “Fi’l-vakı‘ cevz-i Hindî’den ķubbesi ve ħame’i vasiţiden minâresi olan câmi‘-i şerîfe mışra-ı Mışrı’dan ‘amûd ve pāye ü ħilâl ü kavvâdan pāyendân-ı münâsibdür.” diyü laţîfe itmiş idi.

El-Mevlâ Maħmud

Rûmili’nde Manâstır nâm şehr-i meşhûrdan zühür idüp Derzî-zâde dimekle zebân-zed-i cumhûr olmuş idi. Mu‘allim-i maķâm-ı Murâd Ĥânî Seyyid-i şânî Sa‘de’d-dîn Efendi ħidmetlerinden nâ’il-i emâni olup sâlik-i tarîķ-i ķazâ ve mâlik-i ezimme-i ħûkm ü imzâ olmuş idi. Bi’l-def‘ât Manâstır’a ķâzî ve Siroz ve Üsküp ķazâlarında ħükümetinden ħalk-ı cihân râzı olup Ĥâce-zâde Meħmed Efendi ve Es‘ad Efendi şadâretlerinde serdâr-ı Diyâr-ı Engürüs olan vüzerâ-yı ‘azâm yanında tezkirecilik ħidmeti ile ķadrî ‘âlî ve tañţana-ı iclâlî reşķ endâz-ı mevâlî olmuş idi. Yigirmi altı târiħinde ‘Abdu’l-‘azîz Efendi merhûm ile ħacc-ı şerîfe ‘azîmet ve işķâţ-ı farîzaya himmet eyleyüp sene-i mezbûre ħilâlinde rıħlet ve ħâk-i bedenî arâzî-i muķaddesede vedî‘at ķılmış idi. Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i ‘ilmiyye ile meşhûr vücûh-ı ķuzât-ı sutûde-şifâtdan

¹⁰⁰ Bir şey başka bir şeyi hatırlatır.

ma‘dūd idi. Tefsīr-i şerīfe müte‘allık risāleler ve taḥkīk-i mübāhiş ve tenvīr-i müdde‘āde-i maḳāleleri vardır. Fezā‘il-i Cihād yazup rikāb-ı hümāyūn-ı pādīşāhiye ihdā itmiş idi. *Raḥmetullāh te‘ālā ‘aleyhim ecma‘in*¹⁰¹

*Şımfū‘l-meşā‘ihū‘l-kirām Ellezine İntikalū ilā Dāri‘s-selām fī Hāzihi‘d-devleti‘l-‘aliyyeh*¹⁰²

Eş-şeyḫ Mehmed

Kaşaba-i Malğara‘da Ḥasan Ḥalīfe nām bir imāmuñ imāme-i subḥa-i nesl-i gevher tābı ve miyāne-bend-i silkü‘l-leāl-i baḥru‘l-ensābıdır. Taḥşil-i sermāye-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmi‘l-i pīrāye-i taḥkīk ü iḳān eyleyüp rütbe-i isti‘dāda vāşıl ve şemere-i fu‘ādı ḥāşıl olduḳda Fevrī Efendi‘nün medrese-i ifādesine dāḥil ve ser ḥalka-i efāzil ü kavvābil olmuş idi. Evā‘il-i tarīḳden rāh-ı ḥaḳīḳate ‘atf-ı ‘inān-ı ‘azīmet ve tekmi‘l-i ādāb-ı nefse himmet eyleyüp kıdve-i erbābu‘z-zühāda Şeyḫ Kerīm Nüre‘d-dīn-zāde Efendi ḫazretlerinden inābet ve ḫidmet-i ‘aliyyelerinde tekmi‘l-i tarīḳat eylemişler idi. Ba‘dehu vücūh-ı ḳuzātdan ‘amm-ı kerīmleri Ramazān Efendi Medīne -i Tırḫāla‘ya ḳāzī olup ilkā-i raḥl-ı iḳāmet eyledüḳde birāderleri Maḫmūd Çelebi ol taḳrī ile iḫtiyār-ı ḫiṭābet ü emānet eylemiş idi. Ḳarīne-i ḫāl medīne-i mezbūrede aşḫāb-ı ḫayrātdan ‘Alī Çavuş şuleḫā-i Ḥalvetiyye için bir zāviye-i şerīfe binā eyleyüp Nüre‘d-dīn-zāde Efendi‘den bir ḫalīfe ricā eyledüḳde bunları ta‘yīn ü irsāl itmişler idi. Niçe zemān ol buḳ‘a-i mübārekece mesned-efrūz-ı irşād ve reh-āmūz-ı ‘ubbād ‘ibād olup enfās-ı şerīfeleri tīr-i te‘şīr olduḳı gibi şıyt u şadā-yı Dāvudī ile ṭanīn [596] endāz-ı felek eşīr olmaḳın ‘Oşmān Şāh Beg Cāmi‘i‘nde ḫaṭīb ü va‘iz ve güher nişār-ı ḫuṭabu mevā‘iz olup naḳl-i ḫadīş ü tefsīr ve mev‘ize ü tezkīr ile kılup ḳāsiyyeyi tenvīr iderken biñ on üç senesi ḫilālinde mişbāḫ-ı meşḳūt-ı vücūd-ı muḳaddesleri pūf-zede‘-i şarşar-ı fenā ve şem‘-i miḫrāb-ı yaḳīn olan zāt-ı aḳdesleri rū-gerdān-ı menzil-i ‘inā olmuş idi. Zāviyeleri sāḫasında mānend-i genc-i maḫzūn-ı mütevārīvü medfūndur. Şeyḫ Sālīfū‘l-beyān ‘azīz-i Mışr-ı ‘ilm ü ‘irfān ve kuru edīb müteverri‘ ve meḫīb-i zāhir u bāṭın-ı ‘ulūmuñ dānende-i esrārı levḫ-i nānūşte-i ‘ilm-i ḫālün ḫānende-i ḫaḳāyık-ı āşārı mü-şikāf-ı deḳāyık-ı ‘ilm ü fażilet ve güldeste-bend-i ḫadāyık-ı kerem ü kerāmet idi. Naḳl olunur ki Nüre‘d-dīn-zāde Efendi ḫidmetlerine evā‘il intisāblarında dedelerden birisi bunlara pend eyleyüp ‘‘Azīzimüzüñ şerī‘at-ı şerīfeye kemal-i i‘tināsı olmaḳın Kütüb-

¹⁰¹ Allah hepsine rahmet etsin.

¹⁰² Bu yüce devlet döneminde yüce selam yurduna intikal eden büyüklerimiz sınıfı.

i Fıkhiyye'ye iştiğāl-ı 'umde-i veşāyasıdır. Hālā size lāzım olan muḳaddimātına şürü' dur.'" diyüp kendiden Muḳaddime-i Ebū'l-leys oḳumaḳ teklif ider. Bunlar daḫı "Sem'an ve tā'ater"¹⁰³ " diyüp bunlaruñ ḫazm u ḫavşalada metāneti dedenuñ kemāl-ı belāhet ve ḫamākatı teşḫiṣ-i cevher-i faziletine māni' olup niçe zemān derse müdāvemem iderler. Bir gün Merḳūm Dede 'Aziz ḫazretlerinden Şadru's-şerī'a'yı görmem rica ider. 'Aziz keşret-i iştiğālden isti'fā eyleyüp "Malğaralı Mehmed Çelebi'den ḫırā'at eyle'" diyü fermān ider. Dede Efendi cevāb virüp "Ol kimse faḫirden muḳaddime görüyor. Şadru's-şerī'a ifādesi ḫanda ḫaldı.'" didük de "Be-hey ile ḫıtalum ol dervişlük itmiş, sen niçün ḫaddiñ bilmez fużüllük idersin.'" buyururlar. Dede bu ḫāle ḫayrān olup fermān 'azizi iblāğ eyledükde ḫasbü'l-işāre raḫiḳ-i taḫḫiḳ-i idāre idüp bir mertebe-i ḫaḳāyıḳ u deḳāyıḳ baş iderler ki ol sāde dil itdigi mu'āmeleden ḫacil ve şarāb-ı ḫayretle lā-ya'ḫal olur. Hālā Medīne-i Tırḫāla'da müfti vü müşkil-güşā-yı müstefid ü müstefi olan Birāder-zāde'leri ve tilmiz-i ḫāş-ı terbiyet dādeleri Aḫmed Efendi ḫazretleri maḳāmāt-ı 'aliyye ve kerāmāt-ı celiyyelerin naḫl iderler. *Ḳaddesenā Allāh te'ālā bi-esrārihi.*¹⁰⁴

Eş-şeyḫ Muḫyi'd-dīn

Dāru'l-naşr-ı Edrine'den bedidār ve Etmekci-zāde 'unvānı ile şöhret şī'ār olmuş idi. 'Ulūm-ı nāfi' ayı taḫşil ve levāzım-ı isti'dādı tekmil itdükden soñra ḫariḳ-i zühd ü şalāḫa 'āzim ve kütüb-i meşāyih-ı muḫāla'asına müdāvim olmuşdı. Tokuz yüz seksan bir tariḫinde Edrine kāḫisi olan Çivi-zāde Efendi bir gün cami'-i şerifde istima'-ı ḫuḫbe iderken şāhibüt-tercemeyi elinde bir kitāb ile muḫāla'aya meşḡul görüp ba'd-ı edā'u'l-şalat ḫālib-i 'ilm olmaḳ mülāḫazasıyla da'vet idüp dersinden su'āl iderler ve kitābını görmem isterler. Bunlar daḫı "Şeyḫ-i Ekber ḫazretlerinüñ Fuşūş'ıdır.'" diyü cevāb viricek Mevlānā-yı mezbūr kütüb-i meşāyihā inkār ile meşḫūr müteverri' ü müteşerri' olmaḫın fi'l-ḫāl imtiḫān için bunları maḫkemeye ihzār ve yegān yegān maḫall-i müte'addidesinden istiḫsār idüp buyururlar ki "Görelüm sen bu kitābuñ ehlinin eger muḫallid iseñ kitābı elüñden alup tevbe virelüm." bunlar daḫı kitāb-ı mezbūruñ ḫāmiz-maḫallerin taḫḫiḳ ve ḫasbe'l-ımkān şer'-i şerife taḫbiḳ eyledükde daḫdaḫa-i teftiṣ ve müzāyika-ı tenḫirden ḫalāş ve mazḫar-ı iltifat-ı ḫāş olup ba'dehu birāderleri Mışır defterdārı olmaḫ taḫrībi ile diyār-ı Mışır'a 'azimet ve edā-yı ḫacc ve ziyāretinden soñra Ḳāhire-i ḫāhire'de iḫāmet eyleyüp Gülşeni-zāde Seyyid 'Alī Şafveti'den bī'at iderler.

¹⁰³ İşittik ve itaat ettik

¹⁰⁴ Allah onun sırrını kutsasın

Hidmet-i ‘aliyyelerinde nā’il-i murād ve hazret-i ‘azīze merreten ba‘d-ı aheri Dāmād olup hilāfet rütbesine fā’iz ve şeref-i meşīhat u irşadı hā’iz olurlar. Biñ on dört senesi dāhilde dā’ire-i vücūddan hāric ve evc-i ‘illiyyine ‘āric olmuş idi. Zāviye-i Gülşeni‘de mütevārī-i hāk-ı fenā ve mānend-i gülbin-i hazān resīde-i ğars-ı hazāre-i behişt āsādur. ‘Azīz-i merķūm Güldeste bend-i ma‘ārif ü ‘ulūm şī‘r u inşāya kādīr hakkāk-ı cevāhir-i nevādūr. Nükte-senc-i tāze ve lugaz vādīsinde şāhib-i tarz idi. Lisānu’t-ṭayr gibi Bālī Bilen nāmı ile bir luġat-ı ihdāş eyleyüp ve redd-i ziyān-ı bī-kārān u nev-hevesān ve meşġale-i bī-hūde-i pesendān-ı nafīle nūvisān olmuş idi. Meşelā [597] beġlūvābe enzurluvā ve kızāne kızan ve kızmāye-i kızān gibi *vaķs-ı ‘aliyye el-bāķī*¹⁰⁵

Eş-şeyh ‘Abdu’l-kerīm

Rūmili’nde İştīb nām belde-i ma‘ mūreden zuhūr idüp evşāf-ı şerīfesi şüzürü’l-zehb-i silk-i sinīn u şühūr ve beynü’l-enām Va’iz Emīr ‘unvānı ile meşhūr olan Seyyid-i şāhihü’l-neseb ve sa‘du’s-su‘ūd-ı āsmān-ı fażl-ı edebdür. ‘Ulūm-ı nafī‘adan hişşemend her fende fāyık-ı dānişmend-i bī-mānend olduġda Kınalı-zāde ‘Alī Efendi hizmetlerine ittīşāl ve medrese-i ifādelerinde taḥşīl-i ‘ilm ü kemāl eyleyüp toķuz yüz yetmiş senesi hilālinde Şām kızīsı olduġlarında hem-rikāb-ı Mollā-yı kām-yāb olmuşlar idi. Ol hāṭır-ı meyālī cūy-ı dīlcū gibi seyāhate mā’il ve mir’āt-i sīne-i şafā-şifātı mişķale-i mücāhide ile pertev-rūsūm-ı nūrāniyet irtisāmına kıābil olup arz-ı Yemen ü Hicāz’a dāhil ve kibār-ı meşāyihdan ba‘z-ı kirāmuñ nażar-ı ‘ināyetine nā’il olmuş idi. Ba‘dehu diyār-ı Rūm’a mūrāca‘at ve şılasında iķāmet eyleyüp *El-hāletü hāzihi* ṭarīkat-ı Melāmiyye işā‘atına aġāz idüp cām-ı melāmdan işrāb-ı rahīķ-i rāz u ser-kirmān ḥum-ḥāne-i ‘aşķ-ı İlāhī’ye Esrar-ı Tevhīd’i bu yüzden ibrāz itmiş idi. Ba‘dehu Şofya’da seccade-nişīn-i irşād olan Kırd Efendi hizmetlerine vāşıl ve nażar-ı iksīr eşerleri ile mürşid-i kāmīl olup ba‘dehu dāru’l-mülk-i İstanbul’a kıdūm ve cevāmi‘-i selāṭīn-i ‘izāmda va‘z u tezkīr ile neşr-i ‘ulūm itdiler. Toķuz yüz toķsan altı tārīhinde Kırd Efendi ‘āzim-i dāru’s-selām olup bunlar seccādelerinde kıāim-maķām ve Meḥmed Paşa Zāviyesi’nde mürşid-i enām olmuş idi. Biñ on bir Rebī‘ü’l-evvel’inde Şeyhü’l-ḥarem olup ḥacc-ı şerīfe teveccūh itdiler. On iki Rebī‘ü’l-āḥir’inde ‘azm-i İstanbul ve maķarr-ı kerīmlerine kıufūl itdiler. On beş senesinde ‘āzim-ı ‘ālem-i cenān ve mahfil-i kerrū biyāna revān oldu. Tārīḥ-i Kesbi Çelebi **Mışra‘** :

¹⁰⁵ Diġerlerini bununla mukayese et.

Didüler göçdî ya İştibî Emîr.

Fethiyye-i Meḥmed Paşa'da vâkı' zâviye sâhasında medfündür. 'Azîz-i merķūm 'umde-i meşāyih-i Rūm ḥadîş ü tefsîrde yegâne luḥf-ı takrîrde müfred-i zemâne sâha-ı 'izz ü cāhı ba'îdü'l-eṭrāf ṭāq-ı ḥaşmet ü iclālî āsumān-ı eṣrāf ḥālvet-ḥānesi sâde rûlarla ḳaşr-ı ḥavrâ gibi rûşen ve nâ-be-nâk şafḥa-i nâ-nüvişteden naḳş-ḥ'ân-ı āşâr şun'î pāk vecîh ü vaḳūr lehcesi şîrîn ve cemālî pür-nūr nâdire-i 'aşr ve āvân zāt-ı 'alîşân idi. Kürsî-i va'zına ḥalk-ı 'âlem tezkireler vazı' eyleyüp mesâ'il-i müşkileden su'âl iderlerdi. Va'z-ı itmâm itdükden soñra anları oḳuyup cevâb virirdi. Ol bâbda ğarîb su'âller ve rengîn cevâblar vâkı' olmışdur ki kitâbe-i nâdire-i edvârdur giderek bir mertebeye vardı ki tezkirelerüñ cevâbı 'umde olup niceler Süleymāniyye ḳahvelerinde va'zuñ tamāmına muntazır ve ruḳ'alar cevâbına başlandıḳda ḥâzır olurlardı. Ekâbir ḥaḳḳında itlâḳ-ı lisân ve sell-i seyf-i beyân itdükleri için bir iki def'a nefy-i beled olmuş idi. Ğāyet sünnet-i hicret ve geldükde evvelkiden ziyâde şiddet itdiler. Āşâr-ı ḥayrdan şılasında ḥânları ve köprileri ve zâviye ü 'imâreti vardır. Üsküb'de bezzâzistân ve dekâkini ol vücūh-ı müberrâta mevķūfdur. 'İlm-i Cifr'de mahâreti var idi. Esterĝon seferinde ḥâzır olup ol sene feth müyesser olmayup gelecek sene feth muḳarrerdür diyü ta'yîn eylemiş idi. *Raḥmetullāh te'ālā 'aleyh*

Eş-şeyḫ El-Celîl 'Alî Beg İbn-i Ḥüsrev

Belde-i İznik'den pedidâr ve Fâzıl 'Alî Beg dimekle şöhret şî'âr olmuş idi. 'Ulemâ-yı Devlet-i 'Osmāniyye ḳudemāsından Edābālî nām-ı 'azîzün aḥḫādından ve mutaşarrıf-ı ze'âmet olan ba'z-ı erbâb-ı seyfün evlādındandır. Evâ'il ḥâlinde pederi maḥlûlinden dâḫil-i silk-i erbâb-ı ze'âmet ve zeynü's-şufûf-ı aşḫâb-ı celâdet ü şehâmet olup Belĝrad ve Bağdād seferlerinde isḳâṭ-ı farîza-i cihād itdükden soñra cihād-ı ekber olan mükâbere-i nefis-i kāfir mâcerāya mübāşeret ve şeb ü rûz-ı müteveccih-i miḥrâb-ı ṭā'at u 'ibâdet olup iḥtiyâr-ı ṭarîḳ-ı zühd ü riyâzet itmiş idi. Taḫşîl-i 'ulūm-ı dāniyye ve ma'ârif-i yaḳîniye için ekşer ru'-'ı meskūnı dâ'ir ve seyr-i sülûkda mişl-i sâ'ir olup i'dād-ı murād-ı fu'âd ve ihzâz-ı [598] ĝāyetü'l-ĝāyât merâtıb-i isti'dād itdükden soñra muvaṭṭın-ı aşlîsinde şavma' a nişîn-i ḥumûl u kemmûn kūh-ı pür-şükūh gibi pā-yı der dāmen-i ḳarâr u sükûn olmuş idi. Evāḫir-i Devlet-i Meḥmed Ḥānî'de İstanbul'a gelüp ḳaşaba-i Ebî Eyyüb muḳâbilinde vâkı' Südlice nām-maḥalle-i nâzil ve ğulĝul-ı iştihârı ṭanîn-endâz-ı 'âlî vü esâfil olmuş idi. Niçe def'a ḥarem-i ḥâş-ı pâdişāhiye da'vet ve ikrām-ı zāt-ı kerîmine şāhâne himmet olunup vüzerâ vü 'ulemâ ziyâretine ihtimam ve

merātüb ü ri‘āyeti itmām itdiler. Ekşer-i mecālisme mesā’il gāmıza-i kelāmiyye ve hikemiyyeden ḥal-i şübühāt ve kütüb-i menzileden aḥkām-ı muḥakemat ü tevziḥ-i müteşābihāt eyleyüp bā-ḥuşuş mes’ele-i ḳazā vü ḳaderi ve mebhāş-ı icāb u ihtiyārī muḥakḳık-āne taḳrīr ü beyān ve müşāhid u maḥşūs mertebesinde taḥḳīḳ ü ikān iderdi. Biñ on iki Receb’inde pādīşāh Keyḥüsrev-nişān Sulṫān Aḥmed bin Meḥmed Ḥan vāriş-i taḥt-ı ilḥānī ve evrenk-nişin-i cihan-bānī olduḳda ḳānūn-ı Selātīn-i kirām üzere merḳad-ı Ebī Eyyūb Enşārī’de taḳallūd-i şemşir-i cihāndārı itmek lāzım olup bunlar ḳuşatmışlar idi. Biñ on sekiz senesi ḥilālinde menzil-i fānīden güzer ve ‘ālem-i bāḳiye sefer itdiler. Ḥāzret-i Ebī Eyyūb türbesi ḥareminde medfūndur. ‘Azīz-i mezbūr fezā’ili celiyye ile meşḥūr baḥr-ı muḥiṫ-i ‘ilm-i Rabbānī genc-i defīn-i esrār-ı Ḳur’ānī kütüb-i münzilenüñ zeban-dan-ı rumūzı dūr-i meknūn-ı ḥükm-i ilāḥiyyenüñ rāḥ-āmūz-ı künūzı muḳtebes-i envār-ı işrāḳiyyūn teh-i cūr’a-i ḥum revāḳiyyūn pīr Eflāṫūn-nihād ‘ābid u zāhid pāk i‘tikād idi. Dāru’l-mülk-i Rūm’a ḳudūm itdüklerinde ‘izzet-i destbūslarına nā’il ve du‘ā-i ḥayrların alup devlet-i ḳurb-ı ḳabūle vāşıl olmuş idüm. Merḥūm vālidüñ āşārından Muḥāşşılı’l-keḫām nām-ı kitābı istiktāb ve şānına i‘tinā vü istişḥāb itmişler idi. İstanbul’a gelmelerine sebep beyānında buyururlardı ki “Bir ‘azīz ile ḳavlümüz var idi. Bu şehirde mülākāt itseñ gerek idi. Bir iki merḫale ḳarīb geldükleri mesmū‘ oldu. Artıḳ nām u nişān belürmedi.” diyü mānend-i faḳd-ı Yūsuf izḫār-ı telehhūf ü te’essūf iderlerdi. Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden Ḳaşıde-i Şu‘lūkiyye’ye şerḫi ve ḳazā-yı ḳadere risālesi ve mesā’il-i gāmıza taḥḳīḳinde resā’ili vardur. Şeyḫ-i kāmil-i irşād-penāḥ Üskūdārī Maḥmūd Efendi ḫāzretlerine *men ez’afu’l-ḫālīḳat-ı ilā ekmel-i erbāb-ı el-ṫarīḳat*¹⁰⁶ fıḳrasiyle maşdar-ı ester-i şādı müteżammın-ı mektüb-ı ‘anberin niḳābı anlar cānibinden *men iz’afü’l-fuḳarā ilā’ilmü’l-‘ulemā ḳarīnesiyle*¹⁰⁷ mu‘anven cevāb şavābı vardur. Mecmū‘alarda meşṫūr ve ḫalk içinde meşḥurdur.

Eş-şeyḫ Ebū ‘Abdu’llāh Meḥmed Bin Aḥmed Eş-Şehīrbū Ḥayyī-zāde

Kūze-i vücūd-ı cilā-dādesi ḫāk-i pāk İznīḳ’de muḫammer ve Tezḳiretü’ş-şu‘arā’da meşṫūr-ı muḫarrer olan Vaḫyī’nüñ ḫafīd-i sa‘īd-i fezā’il-mendi ve balāde meşṫūr ‘Alī Beg Efendi’nüñ ḫişāvendi Vaḫyī-zāde Efendi’dür. Ḳadeḫ-i zinād-ı ictihād ile çerāḡ-ı dil ü cānını ikād ve i‘māl-i ṫab‘-ı vaḫy āzmā-yı veḳād eyleyüp intāc-ı muḳaddimāt-ı isti‘dād itdükden soñra cevher-i zātın ‘arz-ı Şayrafıyān çār-sūy-ı fażl-ı hüner ve abrīz-i ḫālīş-i ‘ilm ü kemālin ḳābil-i niḳādān şāfi-gevher ḳılıp nīm-rāḥ-ı ṫarīḳ-i ‘izz ü cāhdan

¹⁰⁶ En zayıf yaratılışlıdan tarikat ehlinin en mükemmeline...

¹⁰⁷ Fakirlerin en zayıfından âlimlerin en bilgesine...

‘inān-ı pîç ve rû-gerdân devlet-i dünyâyı hiç ender hiç olmuş idi. Ba‘z-ı meşâyih-i kirâmdan tekmi'l-i tarîkat ve derîçe-i şerî' atden seyr-i gülzâr-ı haqîkat idüp seccâde-i meşîhadden bedel-i maḥfel-nişîn-i va‘z u naşîhat olmuş idi. Toḡuz yüz toḡsan iki târiḡinde Vişne Efendi yirine Üsküdâr'da vâkı‘ Vâlide Sultân Dâru'l-ḡadîsi'nde muḡaddis ü müfessir ve câmi'-i şerîfde va‘z u müzekkir olup ol meşḡale-i şerîfeye müdâvim ve sünnet-i seniyyeye mülâzım iken biñ on sekiz ḡilâlinde civar-ı raḡmete intikâl eyledi. ‘Azîz-i merḡûm deryâ-yı güher-rîz-i ‘ulûm ‘âlim-i ‘ulûm-ı ‘Arabîyye'nüñ ḡürşîd-i fâ'izü'l-envârî ve mu‘allim-i ma‘ârif-i yaḡîniyyenüñ kevkeb-i bîdârı mecma‘ü'l-baḡreyn mefrûz u mesnûn şeyḡ-i ehl-i derûn ve merd-i zû fûnûn idi. Āşâr-ı celîlesinden Muḡni'l-lebîb'e mufaşşal ve meşrûḡ-ı Şerḡ-i Câmî' u'l-fütûḡ'ı vardır. ḡaylî müfid eḡer ve vüs'at-ı ıtılâ'ına delîl-i mu'teberdür. Tefsîr-i Şerîfe müte'allıḡ kelimâtı ve ḡüşvâr-ı mesmu'a-ı ḡabûl olmuş ta'liḡâtı vardır. Vilâdetleri toḡuz yüz kırık senesinde vâkı' olup sinn-i şerîfleri yetmiş sekiz senesine bâliḡ ve naḡd-ı [599] vaḡt-i ‘azîzi vâşıl-ı ber-terîn-i mübâliḡ olmuşdur.

Eş-şeyḡ Mehmed El-Ḳırîmî

Dâru'l-mülk-i Tâtâr olan vilâyet-i Ḳırım'dan peydâ ve ḡabûl-i sevâda isti'âdâ dâḡ-ı süveydâ gibi ḡüveydâ olup mânend-i nâfe-i Tâtârî üftâde-i şaḡrâ-yı pehnâ-yı taleb ve deḡâyıḡ-ı ‘Arabîyye'de hem-zebân-ı bâdiye-nişînan bir ‘Arab olduğda tercemesi sebḡ iden Tâtâr İbrâḡim Efendi ile şerîk ü sehîm ba'dehu Nûre'd-dîn-zâde Efendi Āsitânesi'nde muḡim olmuş idi. Taḡşîl-i murâd-ı fu'âd ve tekmi'l-i merâtıb-i isti'âdâ itdükden soñra seccade-nişîn-i irşâd olup nice zemân ḡaşaba-ı Vârna'da ḡarâr ve ḡürşîd-i ifâzelerin ziyâ baḡş-ı iḡtâr itmiş idi. Biñ on sekiz târiḡinde rıḡlet ü ‘âlem-i ḡudse ‘azîmet eyledi. Belde-i mezbûrede câmi'-i şerîf ḡareminded medfûndur. ‘Azîz-i merḡûm vâḡıf-ı esrâr-ı ‘ulûm, enfâs-ı süz-nâkî mü'eşşiribî-bedel-i vâ'iz rey-i müfessir idi. ḡalîfe-i Meḡdî nihâd ve seccâde nişîn irşâdları olan Tırḡala'da mutavaḡtın Sinân Efendi ḡazretleri ḡâlât-ı seniyye ve maḡâmât-ı ‘aliyyelerin naḡl buyururlar idi.

Ḳuddise sırruh el-‘azîz¹⁰⁸

Eş-şeyḡ Maḡmûd

Semend-i himmeti mânend-i raḡş-ı Maḡmûdî vâdî-i talebde cilve-sâz ve kerem-i ‘inān-ı ḡalbe-i ḡaḡâyıḡ-râz olup sermâye-i fazl u kemâli iḡrâz itdükden soñra küberâ-

¹⁰⁸ Allah, onun aziz ruhunu temizlesin ve arındırsın.

i Halvetiyye'den Ya'küb Efendi hizmetlerinde tekmil-i ādāb-ı tarīk ve ol ya'süb-ı şehd-i hāqīkatden zevk-i çāšnī-i taḥkīk idüp Zeyrek cāmi'inde vā'ız-i kürsī-niṣn ve naqd-i vaqt-i mürşidān-ı pīṣn olmuş idi. Ba'dehu vüzerādan biri Eyyüb'de Cezerī Kāsım Paşa Cāmi'ine karīb bir mescid-i şerīf ve zāviye-i rūšenā binā eyleyüp bunlara ta'yin eylemiş idi. Biñ on sekiz tārīhinde ālāyış-i dünyādan pāk ve zaviye-niṣn-i ḥāk oldu. 'Azīz-i mezbūr maṭla'-ı irşāddan fā'izü'n-nūr mazınne'-i ḥāl Şeyḥ Maḥmūdü'l-ḥiṣāl idi.

Eş-şeyḥ Ḥasan ibnü'ş-şeyḥ Meḥmed bin Bahādır Beg

Rümili'nde Ālācaḥiṣār'dan zuhūr ve mānend-i ḳal'a-i bāḥter-i evvel ḥaṣn-i ma'müre-i feyz-i nūr itmişdür. Vālidleri Şofyalı Bālī Efendi ḥulefāsından bir 'azīz-i be-nām olup sinn-i isti'dāda gelince terbiyelerine kıyām ba'dehu 'azm-i dāru's-selām itmiş idi. Evāḥir-i devlet-i Süleymāniyye'de İstanbul'a gelüp Mir Āḥūr Zāviyesi'nde sākin ve meşgul-i ta'mir-i zāhir u bāṭın olmuşlar idi. Ol ešnāda ḥücrenüñ vazīfesin fuḳarādan birine ta'yin eyleyüp kendüler taḥṣil-i 'ilme iştigāl ve şavm u riyāzetle mānend-i hilāl-ı kesb-i kemāl iderler idi. Ba'dehu tarīk-i 'ilme sālik ve Şeyḥü'l-islām Şeyḥi Efendi'nün talebesi silkinde münselik olup ḥā'iz-i rütbe-i mülāzemet olduğdan soñra Lānga Zāviyesi'nde seccāde niṣn olan Gülşeni ḥulafāsından Şeyḥ Ḥasan Zārifi'ye irādet getürmüşler idi. Yetmiş yedi tārīhinde anlara intikāl eyledükde Ya'küb Efendi āsitānesine istinād idüp

Ḳalsa kebāb-ı cigerüm nīm-süz

Dest-i hevādur olan āteş-firüz

Nesr: Manṭūkı üzere ḡonce-i nīm-ḥız ḳalb-i ḥününü anlaruñ nefsi-i himmeti ile ḡuşād ve feyz-i irşādı ile ber-murād olmuş idi. Evvelā şamāḳov'da baş-ı seccāde-i ḥilāfet eyleyüp Mıṣr-ı Ḳāhire'ye 'azīmet ve bir iki sene iḳāmet iderler. Seksen beş senesinde Şeyḥ Sinān Efendi yirine Muṣtafā Paşa zāviyesinde şem'-i miḥrāb-ı meşīḥat ve delil-i rāh-ı tarīkat olmuş idi. Nice şühūr u sinān ol buḳ'a-i mübārekede ser ḥalka-i sālikin olup māh-ı cihān-tāb gibi seyr ü seyāḥate mā'il ve ziyāret-i ḳubūr-ı evliyāya şifte-dil olmaḡın mükerreren ḥacc ve ziyāret itmiş iken āḥir 'ömrinde dāru's-selām-ı Bağdād'a 'azīmet ve ol burc-ı evliyāda āsüde olan nücüm-ı zāhireden istifāzeye himmet eyledükden soñra taraf-ı beriyeden Mekke-i Mükerreme'ye revān ve nesīm-i himmet-i veḳā'id-i tevfiḳle hem'inān olup, **Şi'r:**

İtdürür ‘ārif-i āgāh olına terk-i vaṭan

Hāk-i ‘anber-şiken-i ḥıta-i iklīm-i Yemen

Nesr: Maẓmūnı ile ḥadāger-i üştür-i şevk u maḥabbet [600] olmuş idi. *El-ḥāletü hāzihi* evliyā-yı Yemen ve ḥāk-i pāk Veyse’l-karan ziyāretinden soñra biñ on ṭokuz Rebī‘ü’l-evvel’inüñ on ikinci gicesini ihyā idüp zemān-ı şubḥa qarīb icabet-i da‘vet-i dergāh-ı mücīb itdiler. İbrīm nām menzil-i irem-nişānda medfūndur. Ḥalīfeleri Ṭoy Çelebi tāriḥ-i intiḳāllerinde bu gūne şükr-riz-i maḳāl olmuş idi.

‘Azm-i uḳbā itdi Necme’d-dīn Ḥasan

‘Azīz-i merḳūm bahr-ı muḥīṭ-i ‘ālim-i ‘ulūm fen-i belāgatde naḳd-i cāḥız semt-i mev‘izede kā’im-i maḳām-ı Ḥüseyn vā‘iz-i ‘ābid ü zāhid mirtāz u mücāhid idi. Kütüb-i münzelenüñ cümlesi ḥātr-ı nişānı bā-ḥuşuş ‘ilm-i tefsīrūñ pehlevān-ı meydānı olup meclis-i va‘zında deḳāyıḳ-ı Qur’āniyye ve nevadur-i kışaş irād itmekle gevher-i şāhvār-ı pendī ‘avām-gīr ve ḥavāş pesend idi. Leyle-i mevlid-i Nebī ‘aleyhi’s-selāmı ihyā mu‘tādı olmağın ol gice minārede ḳandīl yaḳmağı ‘aşr-ı Murād Ḥāniyye’de bunlar peydā eyleyüp maḳbūl-ı tab‘-ı pādīşāhī vāḳı‘ olduḳda cemī‘ memālik-i ‘Osmāniyye’de itbā‘ olunmaḳ bābında fermān-ı cihān-muṭā‘-ı vārid olmuş idi. *El-ḥaḳḳ, mare’ü’l-müslimün ḥasene fūhū ‘inda’llāh-ı ḥasen*¹⁰⁹ ma‘nāsında pertev-efken ṭarz-ı maḳbūl ve va‘z-ı ḥüsndür. Güyā Necme’d-dīn laḳabınuñ āşārı ve ḥaşre dek bāḳı ḳalacaḳ lema‘āt-ı envāridur. Mürīdleri kerāmāt-ı celīle naḳl iderler.

Eş-şeyḥ Ḥasan

Belde-i Amāsiyye’den zūhūr ve iktisāb-ı faẓl-ı mevḫūr eyleyüp māh-ı cihān-tāb gibi taḥşil-i kemāl için menzil-i me’lūfından irtihāl ve dāru’l-mülk-i Ḳoşantīniyye’de ḥātr-ı ḥāl idüp ‘ale’l ḥasbū’l-‘āde ḥareket ve ba‘z-ı ‘ulemādan iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ḳıldıḳdan soñra Ḥasan Efendi’nüñ kemend-i cāzibe-i himmeti kerdem-i ‘azīmetine ṭavḳ ve necm-i hidāyeti sevḳ-ı ṭarīḳ için şu‘le-firūz-ı şevk olup ābşuḥur ‘ināyetlerinden sīrāb-ı mā’-ı ḥayat murād olduḳda şılasında irşād-ı ‘ibāde me’zūn ve sālīkān-ı rāh-ı ḥaḳīḳate rāh-nümün olmuş idi. Ceht-i ma‘āşı zirā‘at u ḥirāset olup vaẓıfe ve şadaḳa ḳabūlinden dā’ire-i ‘iffetin ḥirāset itmiş idi. Biñ yigirmi tāriḥinde intiḳāl ve

¹⁰⁹ Hadīs-i Şerīf: “ Müslümanların güzel gördükleri Allah katında da güzeldir.” Ahmed b. Hanbel, 1/379.

‘azm-i dergāh-ı zül-celāl eyledi. ‘Āziz-i mezbūr kemāl-i mücāhede ile meşhūr müteşerri‘ u müte‘affif şerā’if-i ma‘ārif ile müteşerrif idi.

Eş-şeyh Hasan Nefāyisī

Evā’il-i tarīk-i ‘ilmden keşide-‘inān-ı himmet ve cānib-i tekml-i nefse kirān-ı rikāb-ı ‘azimet olmuş idi. Hevā-yı şevk-ı ‘ālem-i haqīkat ile berbād-dāde-i hırman-ı mecāz ve Nüre’d-din-zāde Efendi hizmetlerinden duhūl-i gencine-i rāza mecāz olup kūşe-nişin-i humūl-ı mu‘āla‘a ve mücāhedeğe meşgūl idi. Qaragūmrīgī qurbında vāqı‘ Ketḫudā Qadın Cāmi‘i tamām olduqda va‘z u tezkīr ciheti bunlara ihsān olunmuş idi. Ešnā-yı va‘zda ‘arāyis-i nikāt-ı Qur‘āniyye’ye nefāyis ta‘bīr itmegin Nefāyisī Hasan Efendi dirler idi. Biñ yigirmi ḫudūdında ‘āzim-ı dāru’n-na‘im ve mihmān-ziyā-yı fetḫāne-i kerīm oldı. Merḫūm-ı merḫūm meḫāsin aḫlāqla mevsūm enfās-ı kerimesi ḫicle gāh-ı tefsīrde bürka‘ endāz-ı ‘arāyis ve şufūf-ı meclis-i va‘zı naql-i musaṭṭar-ı Mecālisü’n-Nefāyis güm-gerde-i rāh vādī-i dālāllere meded-res pīr-i kerīmü’n-nefs mübārek nefes idi.

Eş-şeyh Meḫmed Dā‘ī

Kilid-i bahr-ı Rūm-ı olan Gelibolı ma‘kılında rū-nümā-yı mir‘at-ı şühūd ve dest-i sevd-i sāhil-i vücūd olmuşlar idi. Evā’il-i ḫālinde Üçköpri nām maḫalde imām olup ol ḫilalde meşāyih-ı tarīk-i Ḥalvetiyye’den Gelibolılı Ḥüsām Efendi’ye mürīd ve reşāḫāt-ı ‘ināyetlerinden müstefiz ü müstefid olmuş idi. Menba‘-ı mā’ül ḫayat-ı ‘irfān olan āsitān-ı ‘azīze mülāzamet ve leyālī ihyāda cem‘iyyet tevḫide müdāvemem mu‘tādı olmağın bir gice ḫırāset-i şehri den Gelibolı ağası olacaḫ nādān-ı ser rāhda rāst gelüp ol ser-kerem cām-ı ‘aşk-ı ilāhiyi mest-i meclis-i melāhī ü menāhī pāyesi ile aḫz u ta‘zīr ve māh-ı cihān-tāb gibi şeb-revlik bahānesi ile ḫabs-i şeb-gīr itdükde ol cāhil-i maḡrūr cümle tevābi‘i ile [601] bir aya varmadun helak ve levş-vücūddan şafḫa-i ḫāk-i pāk olmuş idi. Şāḫibü’t-terceme ol te‘şir ile şehirden hicret ve bir küh-ı pūr şükūha ‘azimet eyleyüp dört sā‘at miqdārı yirde gerīve-i kühsārı penāh ve ber-çeşme-i cān fezā-yı qarinde āgūş-ı senk-i ḫāreyi cāy-gāh idüp şuret-i āb ve ḫayāl-i ḫābdan ḡayrı şekli-ı insānī temāşā itmez ve kühsār u ḡārda ‘aks-i nāle-i ḫazīninden özge cevāb işitmez idi. Niçe yıllar ol maḫāmda ‘ibādet ile subḫa şümār-ı eyyām olmuş idi. ‘Aşr-ı Murād Ḥānī’de İstanbul’a da‘vet olunup ḫuzūr-ı pādīşāhiye dāḫil ve mazḫar-ı teşrif-i luṭf-ı şāmil olmuşlar idi. Ol ešnāda vālid-i merḫūm ḫayātında olmağın ḫānemize şeref-ḫudūm-ı erzānī buyurdılar. Ba‘dehu Meḫmed Ḥānī’de ve nevbet Aḫmed Ḥānī’de merret-i

ba' d-1 ahiri ve def' at-1 ba' d-1 evveli dāhīl Harem-seray-1 Sultānī ve meşmūl-1 'ināyet bī-gāyet Hākānī olup sākīn oldukları maḥall ta' mīr u ihyā ve mescid ü zāviye vü türbe binā olunmaḫ fermān olındı ve Üçbaşlar nām kırye temlik olunup māl u metā' dan şey-i keşir i' tā kılındı. Biñ üç tārīhinde Gelibolı'da olan ḫānelerin medrese idüp temlik olunan Kıryeyi vaḫf-1 ta'yīn itdiler. Biñ yigirmi senesinde intikāl eyleyüp ihyā itdükleri maḥallde mütevārı ḫāk-i fenā oldılar. Taḡī lafzı tārīḫ-i rıḫletleridür. Kendüler imzālarında dāl ile Meḫmed Dāḡī yazarlar idi. 'Azīz-i mezbūr kerāmāt-1 celile ile meşhūr pīr-i nūrānī melek-ḫiṣāl pertev-i envār-1 mihr-āşār-1 cemāl, ehl-i ḫāl şāḫib-i derūn deryā-yı bī-kerān zemīn-i sūkūn merd-i kāmīl ferd-i şamil idi. Hālā merḫad-1 pūr enverī ziyaret-gāḫ-1 'ālem ve medār u maḫşad-1 seyāḫāt 'Arab ü 'Acem'dür. Biḫamdi'llāh-i Te'ālā defa'ātla ellerin öpüp du'ā-yı ḫayrların almaḫ ve Hem-şehri Çelebi diyü ḫiṭāb-1 müsteṭābları ile müşerref olmaḫ müyesser ve dāḡ-1 muḫabbetleri şifa-sāz dil-i ḡam-perver oldı.

Eş-şeyḫ 'Ömer Bākī

Ḥakīm Çelebi zāviyesinde şeyḫ-i seccade-nişīn olan müftī Aḫmed Efendi'nüñ birāder-i kihter-i sa' d aḫteri ve şınv-1 kerīm feraḫdān-1 cevher'idür. Ḳā' idetü'l-mülk-i vilāyet-i Aydın olan medīne-i Neyyir'de ḫāk-i tireye üftāde ve neyyir-i vücūd-1 mes'uddan ol zemīn-i 'anber-i āḡīn-i felek eşir gibi ziyā-dāde olmış idi. Āfitāb-1 'ilm-i edebden iktisāb-1 envār fażl u kemāl ve ḡurre-i aḫvālinden mānend-i hilāl istifāza u istikmāl eyleyüp 'ulūm-1 zāhireden nā' il-i murād ve dāḡil-i ḫalka-1 erbāb olduğdan soñra ba' z-1 Küberā-yı Naḫşibendiyye ile şoḫbet ve naḫş-endāz ins ü ülfet olmaḡla tekmi'l-i tarīḫat itmiş idi. Ḳaşaba-1 Ebī Eyyüb'de sākīn olup cāmī' -i şerīfde vā' iz ü müzekker ve muḫaddiṣ ü müfessir olmuş idi. Biñ yigirmi ḫudūdında 'ālem-i fāniden rıḫlet ve menzil-i bākīye 'azīmet itmiş idi. 'Azīz-i mezbūr 'Ömer Bākī dimekle meşhūr dīde-i cānı 'ayn-1 'Ömr gibi kuşāde, küḫlü'l-cevāhir-i tevfiḫle cila-dāde, çeşm-i 'ibreti ḫavf-1 ḫaşıyetle dā'imā giryān ve ebr-i bahārı gibi gevher-efşān ehl-i sūkūn u vaḫār dīde-düz-1 şafaḫāt-1 i' tibār u iḫtiyār idi. Hālā ḫalef-i şāliḫī kürsī-nişīn va' z u tezkīri ve seccādesinde cāy-gīri 'azīz-i su'āt-mend-i müfliḫdür.

Eş-şeyḫ Meḫmed Şühūdī

Edrine kırbında Babaeskisi'ndendür. Şühūdī maḫlaşı ile meşhūr ve bā' iş-i taḫallüş-i Ḥulvī'nüñ Lemazāt'ında bu ḡüne meşṫürdür ki bir ḡice vāḫı'ada aḫvāl-1 rüz-1 ḫaşrı müşāhede idüp cisr-i şırātı 'ubūrda müzāyike-i 'azmiye üzere iken bir şeyḫ-i destḡir

imdādı ile berķ-i hātıf gibi mürür ider. Ba‘d-ı zemān Ya‘kūb Efendi Rūmili’nden gelürken kaşabalarına uğrayup dest-büse varduķ da “Meħmed Ėalife Őühüduñ yirindedür. Hemān mücāhide ile āşarın müşāhede idersin.” diyü keşf-i hāl iderler. İm‘ān-ı nazar itdükde vāķı‘ada dest-gİR olan pİR-i rüŐen-zamİR iddiği ma‘lüm olup ol nefs-i te‘Őiri ile aħker-i isti‘dādı Őu‘le-dār ve bā‘iŐ-i maħlaŐ-ı Őöhret-Ői‘ār olur. *El-hāletü hāzihî* ĥidmet-i ‘azīzde tekmİL-i sülük idüp Őılasında imām-ħaĥİb ve mu‘allim u edİb olmuŐ idi. Bālāda meŐtūr olan pİR-dāŐı [602] Ėasan Efendi ĥacca gitdükde bunları zāviye-i MuŐtafā PaŐa‘da kā‘im-maħām itmiŐ idi. Ėaber-i intiķālî gelince ol ĥidmeti edā eyleyüp ba‘dehu Őılasında ‘avd eyledi. Biñ yigirmi bir tārİhinde intiķāl eyledi. ‘Azīz-i mezbūr kemāl-i zāhir u bāĥın ile meŐhūr ĥüsn-i kitābetde ķalem gibi ‘ilm-i ked-i yemini ile dervİŐāne ‘ayŐ ider. PādİŐāh-ı ‘ālem ķayd-ı ta‘yİnden āzāde murĖ-ı cāni remİde’-i dām-ı riŐte-i seccāde kemāl-i himmet ve istiĖnā’ı zāt-ı pür-cüdİ kerāmātınuñ ecel-i Őühüdİ idi.

EŞ-Őeyħ Velİ

Őaruĥānİ’dür. Yörük tā’İfesinden iken taĥŐİl-i ‘ilm ü kemāl ve dāru’l-mülk-i İstanbul’a irtihāl idüp dāniŐmend olduğdan ŐoñraViŐne Efendi’den imāmet ba‘dehu Őām-ı Őerİfe gidüp Küçük Mollā nām ‘azİze ĥidmet itmiŐ idi. Bi’l-āĥire MuŐtafā PaŐa Őeyħİ Ėasan Efendi āsitānesinde tekmİL-i tārİķat eyledi. Ba‘dehu mükerreren ĥacc ve ziyāret eyleyüp cāmi‘-i Ebİ’l-fetħde ķürsİ niŐin-i naŐİĥat olmuŐ idi. Ba‘dehu Merkez Efendi Zāviyesi’nde Őeyħ-i seccade-niŐin ve Sulĥān Bāyezİd cāmi‘inde müfessir-i kitāb-ı mübİN olup biñ yigirmi üç tārİhinde fevt olmuŐ idi. Silİvri ķapusu ĥāricinde medfūndur. ‘Azīz-i merķüm dāĥil-i a‘dād-ı erbāb-ı fūĥüm dervİŐ u mütevā‘zı‘ Őālih u müteŐerri‘ idi.

EŞ-Őeyħ ‘Alİ İdrİsİ

Rūmili’nde Tırĥāla etrāfında sākIn Őuleĥādan bir faķİrūñ ĥāŐıl-ı ‘ömr-i girānmāyesi ve netİce-i sa‘y-i baĥt-ı ĥümāsāyesidür. ‘Am-ı kerīmİ VezİR-i A‘zam Rüstem PaŐa’nuñ derzİ baŐısı olmağın ĥālet-i Őabāda Őāĥibü’t-tercemeyi ĥızāne-i himmetine alup terbiyetine ķıyām ve Őan‘at-ı ĥayyātat-ı ta‘līmİni ecel-i merām ķılmıŐ idi. Toķuz yüz elli beŐ senesinde vāķı‘ ElķāŐ seferinde mülazım-ı bār-gāh-ı Süleymānİ olup ‘am-ı müzilü’l-Ėamİ olan üstād-ı ‘ālim mürİd-i meŐāyih ve muĥİbb-i Őuleĥā olmağın Anķara’ya ķarİb olduğlarında meŐāhİR-i a‘izze-i Bayrāmiyye’den Ėüsām Efendi ziyāretine revān ve dāĥil-i Őoĥbet-i ‘ālİŐān olduğda bunlaruñ levĥ-i cebİNinden tābān

olan şu‘ā’-ı necābet u sedād ve mevc-envār-ı es‘ād u isti‘dād bā’ iş-i tahrīk-i zebān su’āl ve sebep-i tafahhuş-ı ahvāl olmağın derzī başınuñ birader-zādesi ve tilmīz-i terbiyet dādesi oldığı ma‘lūmları olduğda hıdmet-i ‘aliyyelerine kabūl ve nazār-ı ‘ināyetlerin vāsıta-ı vüşūl-ı me‘mūl idüp derzīlük takrībi ile İdrīs laķabın vaz‘ itmişler idi. Ba‘dehu İstanbul’a gelüp almış sene hilāfet ve ebna-i tarīķ-i terbiyet eyleyüp biñ yigirmi dört tārīķinde cān gibi dīdeden nihān ve İdrīs rūķ-ı pūr-fütūķı a‘lā-yı ‘illiyyine revān oldu. **Şi‘r:**

Rūķ-ı revānı göklere irdi Hümā gibi

Ƙaldı hāziz-i hāķde bir iki üstüh‘ān

Nesr: Okmeydānı’nuñ tersāneye müşerref olan maķallinde vāķı‘ püşte üzerinde medfūndur. ‘Aziz-i mezbūr cezbe-i ‘azīme ile meşhūr emīn-i ser-i meknūn gencūr genc-i medfūn kimyā ve ‘Anķā gibi vücūdī nihān ender nihān şıyt u şadāsı şöhereti tanīn endāz mesami‘ ekvān-ı ferīde-i rüzgār ve nādire-i edvār idi. Sulţān Selīm Ćarşūsı semtinde Mehmed Ağa Cāmi‘i’ne ķarīb hānesi olup maķallesinde Hacı ‘Alī Beg dimekle meşhūr idi. Mükerreren hacc eyleyüp Yemen’e varmış idi. Evā’il-hālinde ticāret tarīķi ile Belğrad’a ve Filibe ve Şofya’ya ve Edrine ve Gelibolı’ya dā’imā sefer eyleyüp māl-ı vāfir şāķibi olmuş idi. Ba‘dehu hıdmet-kārları a‘māl-i māl eyleyüp kendisi ķarār ı sūkūn ihtiyār itmiş idi. Hāķķında hāķ-ı ‘ālem iki taraf olup kimi tazlīl u tefsīķ kimi kerāmātını taķķīķ iderler. Şehrūñ ekābir-i meşā’ihinden Sīvāsī Efendi ve Tercümān Şeyķi ‘Ömer Efendi niķe zemān kürsilerinde il-hād u zındıķāsından bahş eyleyüp bi’l-āķire taraf-ı Salţanat’dan “Elbette bulunup hāķķından gelinsün.” diyü işdār-ı ferman-ı ķazā cerayāne-i bā’ iş olmuşlar idi. Mecāl olup nām u nişānından haber alınmadı. Bir gün [603] ‘Ömer Efendi birāder-i uhrevī maķamında bilüp şalāh u diyānetine ve ‘aķl u idrāķine mu‘teķid oldığı maķallesı sūkkānından Hacı ‘Alī Beg nām kimseyi da‘vet eyleyüp enbān-ı meşvereti bāz ve laķza laķza āh-ı cān-güdāz ider ve bu yüzden başt-ı kelām eyler ki “Şehrimüzde hālā bir fitne-i ‘azīme peydā oldu ki hiķ bir tarīķle def ine imkān olmuyor. Bilmezüz ‘āķıbet-i ķār neye mūncerr olur bu bābda sizlerden daķı istinşāh iderüz. ‘Alī Beg ‘acabāne maķūle fitnedür ki def inde iltizam-ı mālā yelzem ihtiyār olup herze-vekīl hāķ-ı ‘ālem olmaķ lāzım gele.” didük de ‘Ömer Efendi tafşil hāliline başılayup “İdrīs dirler bir dāllu muzilü’l-hād zındıķāda ferd-i kāmīl-i bī-tevaķķuf ķatli vācib küfr-i dālāli ol merātibe irmiş bir şāķş-ı ıarīb lāzımü’l-izale peydā olup niķe biñ ehl-i İslām’ı vādī-i dālālete düşürmiş ve

başına ehl-i hevādan hayli ādem uşurmuş bu kadar zemāndur bir çatre anına teşne yüz ele girmez ve el-ān mürīdlerden birini az-ı ta‘ zīb itmeyince bize el virmez.” didükde ‘Alī Beg cevāba taşaddī eyleyüp “Hiç siz ol ādemi gördüñüz mi ve didigüñüz avāle uzūruñuzda i‘ tirāf itdi mi veyāūd bir arīle size ‘ilm-i şerhī geldi mi.” didükde cümlesi “ayr” ile cevāb virüp “Çünkü ma‘lūmuñuz degildür, bir müselmānuñ aında bu mertebe iftirā ve taqliz niçün itiyār olunur.” didükde ‘Ömer Efendi söyledigüne peşimān ve tehevvrle kelimātından istiğfār-künān olıca. ‘Alī Beg keşf-i perde-i rāz idüp “İşte İdrīs didükleri ādem benüm ismüm ‘Alī ve laabum İdrīsdür. Beni nice bilürsüz.” didükde ‘Ömer Efendi isti‘fā vü istiqlāle başlayup “Ben sizi şalā u tavāda rükn-i rasi ve cibil-i şāmı-ı pīrüm ‘azizüm maāmında bilürün” didükde “İmdi böylece bilüñ” diyüp atm-i ‘adū’l le’āl-i kelām ider. ala Şan müderrislerinden olan ‘aynū’l-‘ayān madüm-ı Kerimū’ş-şān Şey Sinān Efendi-zāde Muşafā Efendi bu are naql eylediği “Evā’il-i arīde bir def aassām kātibi olmuş idüm. Bir gün maallemüzden bir ādem makeme-i ısmete gelüp ‘semtümüzde bir ādem fevt oldu. Muallefātı tarīr olınsun’ diyü aassāmdan bir kātib taleb eyleyüp münāsebet-i semt-i mürecce olmaın asām Efendi fairi ta‘ yin eyledi. Ol ādem ile maalleye gelüp dā’imā bāb-ı mesdūd ve şāibi ayr-ı ma‘hūd bir āneye dāil oldu gördüm ierüsi bir maalle deñlü vāsi‘ ve add u işādan mütecāviz ādem var ekşeri vüzerā vü ā‘yān ve ‘ulemā vü ekābir-i dīvān cümlesi tayir-i i şüret ile maām-ı idmetinde ve muallaātıñ add ü pāyānı yok civārı ve ilmān ise bir maalle aından çok bir haftadan ziyāde mübāşir-i tarīr olup muarrid anı iāa olunmala her cinsi ber-vech tamīn imlā ve metā‘-ı ticāreti maretı mazen mazen taşir u inşā idüp elli altmış midārı ‘ata-nāme yazmış idüm. Su’āl eyledükde ‘İdrīs Efendi’nüñ muellefātıdur’ didiler. Mediyü’l-‘ömr hem-civār iken bir kere görmedigümüz amir-māye-i arābet oldu.” diyü ihār-ı ayret itmişler idi. El-a bu mertebe zühür ile bu güne itifā kerāmet-i ‘azīme iddigi cāy-ı afā degildür. Bu air-i deāyı-ı avāli teccessüs itdüm. Şalā u sedāddan ayrı nesne zāhir olmayup dāil-i şobet olan abābı, **Mışra‘** :

Cūylar çün irdiler deryāya āmūş oldılar

Neşr: Mażmūnı düsturu’l-‘amel ılıp *amele’l-mü’min* ‘ale’ş-şalā¹¹⁰ mefhūmına teşebbüsdan ayrı mecāl olmadı. **Mışra‘** :

¹¹⁰ Mü’minin durumunu hayra, iyiliğe yormak gerekir.

Söyleyenler kendüsin bilmez bilenler söylemez

Eş-şeyh Ramazân

Belde-i Qarahişâr'dan manend-i süveydâ-yı hüveydâ ve mişâl-i hilâl rüze-i tãli' u peydâ olup meşâyih-i tariq-i Halvetiyye'den Muhyi'd-din Efendi asitânesin tekye-geh ve tekmil-i sülük-ı seyr-i ilallah eyleyüp toquz yüz toqsan dört senesinde hilâfetle İstanbul'a geldüklerinde Bezzâzistân kethüdâsı olan h'âce hüşrev ve bunlar şevkine cãmî' u hân-ķâh binâ eyleyüp Bâzîrgân Tekyesi demekle meşhür ve bu tãrih-i mu' teber kitâbe-i bâbında mestür olmuş idi. **Beyt:**

Seyr idüp anı Sâ'î-i dâ'î

Didi tãrih-i Ka'betü'l-üřřâķ

Neşr: Ol buķ' a-ı celilede irşâd-ı erbâb-ı isti' dâd üzere iken biñ yigirmi beş tãrihinde müddet-i [604] 'ömri tamâm ve 'âzim-i dâru's-selâm oldı. **Mışra':**

Hâşimî didi göçdi şeyh bugün

Neřr: Tãrih-i intikâlidür. Cãmî'-i şerîfün harem İrem nişânında defin ve yirlerine veled-i necibi 'Abdu'l-halim Efendi seccâde nişin olmuş idi. 'Aziz-i merķüm 'umde-i meşâyih-i Rüm kemal-i zühd ü şalâhla ma' ruf mehâsin-i ahlâķ-ı kerime ile mevşuf ma' den-i řadâķat mazinne-ı kerâmat ekşer-i eyyâmı şiyâmla hoř-dem mâh-ı ramazân gibi mu' azzez ü mekerrem idi. Mervîdür ki biñ on bir tãrihinde vezir-i rüşen zamir Güzelce Maħmüd Pařa řadr-ı A'zam Yemiřci Ĥasan Pařa ĥavfindan iħtifâ eyledükde bunlaruñ sâye-i re'fetine ilticâ ider. Bir gice 'ale'l-ġafle vezir-i mezbür hânķâha gelüp řeyh'e mülâķât-ı murâd ider. 'Aziz ĥazretleri Maħmüd Pařa ile çile-hânede bulunup kışşadan âġâh olıcaķ Maħmüd Pařa'ya ĥitâb ider ki "Ĥařmiñuz sizün için gelmişdür, bize su'âl idicek inkâr idüp kiźb iħtiyâr idemezüz hemân içlerinden geçüp gidesüz, Ĥaķķ te'âlânuñ ĥıfz u ĥimâyesinde olasuz" didükde Maħmüd Pařa 'azizün nefsi üzere Yemiřcinün ve etibbâ'ınun önünden geçüp gider içlerinden bir ferd âġâh olmaz. Ba' dehu vezir-i a'zam řeyh-i mükerrerrem ĥidmetlerine mülâķî olduķda bir zemân dehşet-i vaķâr-ı 'azizden nuķa mecâl olmayup Maħmüd Pařa ol miyânda miźân alur. Ba' dehu "Pâdiřâh-ı 'âlem-penâh ĥazretlerinün maķhûrı olan Maħmüd Pařa sizde muħtefi imiř fermân cihân-meťâ üzere bize teslim eyleyüp ulu'l-emre itâ'at

buyurasız.” didükde ‘azîz cevâb virüp “Ol kimse şimdi arañuzdan çıķup gitdi, murādñuz olıcaķ niçün aħz itdiñüz.” didükde te’essüf-künân vedâ’ iderler.

Eş-şeyh Ca’fer

Medîne-i Tırhâla’dan zühür itmişdür. Bâlâda meşûr olan Kemâlî maħalleş ‘Alî Efendi’nün birâder-i kihterîdür. Ol münâsebetle Kâmilî taħallüş iderlerdi taħşil-i ‘ilm-i şerîf ve âteş-i sa’y ve mücâhide ile keşâfat tab’ını taltîf eyleyüp mânend-i zer-i Ca’ferî âbriz-i isti’dādını kâl ve dağdağa-i kıl ü kâlden geçüp taleb-i ‘ilm-i hâl kılduķda Nüre’d-dîn-zâde Efendi Âsitânesi’ne ittîşâl ve feyz-i ‘inâyetleri ile kesb-i kemâl itmiş idi. ‘Aşr-ı Murâd Hâniyye’de manzûr-ı pâdişâh şulehâ perver ve şöhet-i hâşu’l-hâş-ı şehriyâriye duħûl-ı müyesser olup **Mışra’**:

Şehler hazînesinde gerek dürr-i şâhvâr

Neşr: Mazmûnı üzere cevâhir-i deryâ-yı ‘irfânları güşvâr-ı sem’-i kabûl Şâh ‘Alî tebâr olmuş idi. Meşreb-i şerîflerine tecerrüt ü fenâ gâlib ve şehbâz-ı nazar-ı hümâ pervâzları dîde-düz-ı eşref-i meţâlib olmağın dâm-ı dünyâyâ dil-beste olmamış idi. Birkaç def’a hücresinin mânend-i kân-ı ‘atţâr ‘arza-i yağma ve mişâl-i evrâķ-ı bahâr perişan-ı şarşar-ı fenâ idüp mükerreren hacc ve ziyâret ve pür-kâr pâ-yı seyâhatle şafahât-ı ‘âlemi mesâhat eyledükden soñra evâhîr-i ‘ömrinde şılasına ric’at u tarh-ı esâs-ı ikâmet itmiş idi. Zâviye u hucurât-ı binâ eyleyüp uşûl-i Halvetiye’yi ihyâ üzere iken biñ yigirmi altı Şafer’inde hâl’-i hil’at müste’âr-ı vücûd ve isti’câl-i ser-menzil-i şühûd idüp türbe-i maħşûşalarında defn olındı. **Mışra’**:

Eyledi Ca’fer Efendi cây-ı dünyâdan sefer

Neşr: Târîh-i intiķâlleri vâķı’ olmuşdur. ‘Azîz-i merķûm ser-halka-i a’izze-i mülk-i Rûm ma’den-i sehâ ve kân-ı mürüvvet deryâ-yı kerem ü kerâmet pâk-nijâd dervîş-nihâd vücûd-ı pür-cûd-ı efrâd rûzgârdan ma’dûd idi. Mervîdür ki zemân-ı seyâhatlerinde bilâd-ı şâmiyeden birine duħûl ve bir nehr-i cârî kenârına nüzûl eyleyüp ol gice vâķı’ada görürler ki enbiyâ-yı benî İsrâ’îl’den bir nebî *şalavâtullâh* ‘ala *nebiyyinâ ve ‘aleyhim*¹¹¹ ‘âlem-i rü’yâda mütemeşşil olup dirler ki “Ķabrüm ĝarķ-ı âb olmağla ıztırâb vireyor. Beni bu girdâb elemden taħliş eyle.” Seherî tefahhüş

¹¹¹ Peygamberimize ve onlara Allah’ın salâtı olsun.

eyledükde tābūt-ı pür-i sekînelerin sefîne-i Nūh gibi dürüst ü maḥfūz bulup dest-i ta‘ zīm ü ihtirāmla ol maḥalden naql idüp ve ḥallden ḥalāş iderler.

Eş-şeyḥ ‘Abdu’ş-şamed

[605] Medîne-i Kayşeriyye’den zuhūr ve ḥānedān-ı sādāt-ı Tennūriyān’a feyz-i nūr idüp nihāl-i ser-sebz-i vücūd-ı mes‘ üdleri berk ü bār-ı fezā’ il ile ārāste ve devḥa-i nev ḥāste-i isti‘ dādı terbiyet-i üstādān ‘ilm ü ‘irfānla pīrāste olup ṭarīḳ-i ‘ilme güzer ve semend-i ‘azmeti ol vādide bir miqdār cilve-ger kılmışlar idi. Bi’l-āḥire mülk-i mevrūşları olan gencîne-i kanā‘ata müraca‘at ve kūşe-i ferāgatda ihtiyār-ı nūşe-i kanā‘at eylediler. *El-ḥāletü hāzihi* taḡayyür zī vü libās eyleyüp ṭarīḳa-i Nakşibendiyye üzere hüşdur. Dem-i nazār ber-ka-dem-i kemāl-ı sükün u vaḳār ile ‘arz-ı dīdār iderler idi. Evāḥir-i ḥāllerinde Egriḳapu ḳurbında Ḥancerlī Sulṭān’a mensüb olan vaḳf-ı sarāyı isti‘cār eyleyüp ḳarār itmişler idi. Biñ yigirmi altı tārīḫinde ecdād-ı kirāmları ṭaraflarından işāret ü ‘ālem-i ervāḥa ma‘nevī da‘vet olup baḡteten şıllalarına ‘azimet ve ba‘de’l-vüşül cānib-i āḥirete rıḫlet itmişler idi. **Tārīḫ:**

Biñ sūz-ı girye birle gūş eyleyince tārīḫ

Didüm ki irtihāl-i ‘Abdu’ş-şamed Efendi

Neşr: ‘Azīz-i mezbūr şecer-i aḫzer-i vādī-i muḳaddes gibi fā’izü’n-nūr kūh-ı pür-şükūh-ı sükün ve vaḳār-ı şehbāz-ı nazārı şikār endāz evc-i i‘tibār-ı kesr-i nefis için ḳahvehāneye varmaḳ mu‘tādları ve keşretde vaḫdet-i meslek-i ḳarīnū’l-reşādları idi. *Bi-ḥamdi’llāh Te‘ālā* şeref-i dest-būsları müyesser olup ol meclisde eşrāf-ı ḥāṭir ve keşf-i mużmir itmişler idi.

Eş-şeyḫ Velī

Vilāyet-i Ḥamīd a‘mālinden Aḡrus nām ḳaşabada ḡars-ı ḥazīre-i vücūd ve zīver-i çemen-i şuffe-i şühūd olmuşlar idi. ‘İllet-i fā‘iliyye-i isti‘ dād ile ḳaşr-ı kemālī ābād itmegiçün üstādān ḫuceste ef‘ālī Velī ve himmet-i ḳābiliyyet-i māderzād ile cevāḥir-i zevāḥir-i deryā-yı vilāyeti pür u dūş aḫvāline zīb u ḥalli kı lup meşāyiḫ-i ṭarīḳ-i Zeyniyye’den Burhān Efendi ḫazretlerinüñ selem-i ‘ināyetleri ile menzil-i maḳşūda şu‘ūd ve taḳviyyet-i Burhān-ı celīl ile işbāt-ı vücūd itmişler idi. *El-ḥāletü hāzihi* zāḥir u bāṭını mükemmel ve pür niyān-ı ḫil‘at bālā-pūşī be-ṭā’in istibraḳ-ı şī‘ār bāṭın ile mükerrerem u mübeccel olduğdan şoñra şıllalarında mescid ü zāviye binā idüp zāviye-i

‘ināyetleri āb-şuḥūr-ı teşne-lebān-ı tarīkat ve mülāzım āsitāneleri seyr-āb-ı el-bān-ı şerī‘at u ḥaḳīkat olmuş idi. Biñ yigirmi altı senesinde intikāl ve dāru’l-üns-i ḳudse isti‘cāl eylediler. ‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr ‘ārif-i mūkāşif serā’ir-i zamā’ire-i müşerref-i baḫr-ı şāmīl mürşid-i kāmīl idi. Naḳl olunur ki aḫbābından bir kimse ḥacca gidüp esnā-yı ḳufūlda bir yük dülbend ile üstür-bār kişi leng ü lök-i beriyyede gelürken semt-i āḫire sülük idüp ḳāfileden dūr ve rāh-ı rāstdan mehcūr olur. Şāḫibi olan ber-geşte-i baḫt-ı siyeh rūzgār-ı tafahḫuş-ı bī-şümārdan şoñra bir ‘aḳabede dū-çār olur. Görür ki üstürüñ za‘f-ı ḫālle bünyān-ı yedini çökmüş ve ḫaml-i şaḳīl-i ḫāḳat fersātār za‘ife-i hem-ser olan cism-i nezārını bükmiş bir ḳādem ḫarekete ḫāḳati ve ḳāfileden yaña nigāh-ı ḫasretten ḡayrı ḳudreti ḳalmamış geşti-i deryāzda gibi ser-bārın pūr-tāb itmekle taḫrīki muḫāl ve nīze-i bār-keş-i rüstem olsa ḳaldurmaḳ münselibü’l-i ḫtimāl olmaḡın bī-kes ve yār-ı ḫayrān vādī-i ıztırār iken mülhem şavāb-ı dil-i ḫazīnine ḫḫār ider ki “Şıdḳ-ı niyyet ile Velī Efendi’nüñ derk-i ‘ināyetine emānet-i vaz‘ eyleye.” Fī’l-vāḳi‘ ‘azīmet-i şadıḳa ile üstür-i giran-bārı ol maḫalde terk ü himmet kemerin miyān-ı ‘azīmete berk idüp ikinci gün ḳāfileye vüşül ba‘dehu vaḫan-ı me’lufe düḫül, müyesser olur. Birḳaç gündən şoñra ḫazret-i ‘azīz Āsitānesi’ne rüy-māl ider. Şeyḫ-i Kerīm tebessüm-künān-ı istiḳbāl idüp “Bir deve yükü dülbend göndermişsüz vāşıl oldu. Emānete ḫiyānet itmedük.” dirler nazar itdükde iştürā itdigi üstürü ḫān-ḳāḫ öñinde meşdūd ve dülbend denklerden şuffe-i zāviyede mevcūd bulup ser-efkende-i deryā-yı ḫayret ve secde-güzār-ı şükr-i ni‘met olmuş idi. Tekşir-i ta‘ām ve mekseb-i ḫelāl-ı mūcibü’l-aḳlālile cem‘-i keşiri iḫ‘ām-ı ‘azīz-i merḳūmuñ kerāmāt-ı ‘ıyāniyelerindendür [606]

Eş-şeyḫ Ḥasan ‘Adlī

Bilād-ı Rūmiyye’den ḳaşaba-i İştib’de meclis-i vücūda şitāb ve zülāl-ı feyz-i ḫudā dād ile teşbīb-i sebze-zār-ı şebāb idüp Şofyalı Bālī Efendi ḫulefāsından bir ‘azīze ḫayru’l-ḫalef ve deryā-yı nesb-i güher rīzne-i sermāye-i şeref olmuş idi. **Beyt:**

Ayn-i gevhere tez-şeref-i nisbet-i ābāset

Sud-set bābir ayndur egerçi serīm-rā¹²

¹¹² Bu zatın cevheri atalarına mensub olma şerefinden gelmektedir. Bu inci buluttan denizin üstünde düşse bile faydalıdır.

Neşr: Laḳabları ‘Ad’lullāh olmaḡla ‘Adlī taḡalluş iderler idi. ‘Adlī ‘ilm ḳalmaḡla mānend-i ḳalem ḡidmet-i lāzıme-i ‘ilm ü ‘irfāndan munşarif ve i‘tidāl-ı faşl-ı rebī‘i gibi hücüm-ı kerem ü serd-i aḡkām-ı ṡabī‘ atdan münḡarif olmayup taḡşīli kemāle bezli-i sa‘y ü ictihād ve tekmīl-i mertebe-i isti‘dād içün şarf-ı sermāye-i māderzād iderek ḳavābil-i ‘aşr ile müzākereye müdāvim ve Kemāl Efendi ḡazretlerinüñ ḡidmet i‘ādelerinden mülāzım olmuşlar idi. Ba‘dehu sālīk-i ṡarīḳ-i faḳr u fenā ve ṡalīb-i tefsīr ‘allemü’l-esmā olup ḡasan Efendi ḡidmetlerinden inābet ve hadenk-i himmeti hedef-i maḡşūda işābet itmiş idi. Evvelā Balāṡ ḳurbında vāḳi‘ Ferruḡ Ketḡudā Zāviyesi’nde seccade-nişīn irşād-ı murād baḡş-ı ‘abbād-ı ‘ibād olup ba‘dehu Rūmili’ne sefer ve ḳaşaba-i Yānya’da Ya‘ḳūb Efendi zāviyesin maḡar idüp ba‘dehu cezīre-i Mora’ya dāḡil ve ḳaşaba-ı Mizizstre’de dā‘ire-i şoḡbeti pür celācil olup ba‘dehu şehr-i dilfirūz-ı Siroz’da iḳāmet ve iḡyā-yı ādāb-ı ṡarīḳat eyleyüp mescid u zāviye binā itmişler idi. Gāh u bī-gāh eṡrāfa ḡüzer ve aḡbāba feyz-i naḡar mu‘tād-ı kerīmleri idi. Biñ on ṡoḡuz tārīḡinde ḡasan Efendi’nüñ ḡaber-i intīḳālī vāşıl olup Muşṡafā Paşa zāviyesi bunlara iḡşān ve da‘vet içün işdār-ı fermān-ı ‘ālīşān olunmuş idi. Ol buḳ‘a-ı mübāreke de neşr-i ma‘arif ve nişār-ı leṡā’if üzere iken biñ yigirmi altı Şevvāl’üñ evāḡirinde müddet-i ḡayātī āḡir ve pençe-i saḡt-gīr-i ecelden dembeste-i menāfız u menāḡir olmuş idi. Zāviye ḡaremindedn olup Eyyübī Emīr Efendi nigīndān-ı maḡām-ı kerīmlerinde cāy-gīr oldu. ‘Azīz-i müşārün ileyh *Esbaḡu’llāh-ı ni‘me ‘aleyh*¹¹³ āteş-i ‘aşḳ u muḡabbetün ābrīz-i şāfi cevheri deryā-yı ser ḡaḳīḳatüñ dürr-i giran-māye- i dürr-i peykeri zāḡir ü bāṡını ma‘mūr-ı kerem ü kerāmātla meşḡūr-ı nādire-i zemān-ı ferīde-i ‘aşr u avān idi. Āşār-ı celīlelerinden Şāḡ u Gedā baḡrında manzūm kitābları vardır. İsmi ve tārīḡi āḡir-i kārdu. Naḳl olunur ki intīḳālleri eşnāsında aḡbābından bir kimseye ḡiṡāb idüp buyururlar ki “Dervīş Çelebi, Sulṡān Aḡmedī aldurduk. Takayyüd cā’iz deḡil imiş, kendümüze ḡarar itdük.” dirler. Fī’l-ḡaḳīḳa pādişāhdan muḳaddem giderler. *Raḡmetullāh te‘ālā ‘aleyh raḡmet vāsi‘ah*¹¹⁴

Eş-şeyḡ Maḡmūd Babatāḡı

ṡuna yalılarında sākin idi. Āḡir ‘ömrinde Babatāḡı’nda tavaṡṡun eyledi. ṡarīḳ-i Bayrāmī’de mürşid-i ‘ābid ve mücāhid-i ‘azīz idi. Bu ḡaḳīr biñ on ṡoḡuz tārīḡinde ol diyāra ḳāzī olup ḡayr du‘āların aldum. Yigirmi tārīḡinden şoñra Raḡmet-i ḡaḳḳ’a intīḳāl eyledi. Merḡūm-ı merḳūm ‘azīz-i nezāhat-ı rūsūm pīr-i nevvārını mu‘ammer

¹¹³ Zikredilen aziz Allah nimetini onun üzerinde genişletsin

¹¹⁴ Allah’u Teala ona bol rahmet etsin

‘iffet ü şalâhla muhammer halûk u Maḥmûdu’l-ḥiṣâl ‘azîz-i şâhib-i hâl idi. Mervîdür ki ol ‘aşrda Baba’da sâkin K̄ara Mu‘îd dirler bir ḥabîsü’l-nefs-i şaḥş bâhirü’l-naḥş var idi. Dâ’imâ Şeyḥ’e ihânet u izdirâdan ḥâlî degil idi. Ol Şeyḥ’üñ bu bâbda ğarâbetine nihâyet yokdur. Cümleden müfid ve muhtaşarı ḥâtûnına cefâ için kendiden ḥâşıl olan oĝlını semm ile helâk itdigidür. *Vaks ‘aliyhü’l-bâkî*¹¹⁵ *El-ḥâletü hâzihi* Şeyḥ Kerîm civârında olan şaḥş-ı le’îm cefâsına taḥammül idemeyüp eṭrâfında vâkı‘ ba‘z-ı kaşabâta hicret itmiş idi. Râvî aydur “Bir ğün seḥerî mescidden çıkup ser-i râhda ṭururken ‘azîz-i merḳûmı gördüm şehre gelür selâma ṭurdum selâm virüp tebessüm iderek buyurdılar ki ‘Mâni‘ gitdi, yine geldük.’ Bu kelâmuñ ma‘nâsın fehm idemeyüp tafahḥuş itdüm. Mu‘îd-i derd-mend ol sâ‘atde teslim-i rûḥ itdigi zâhir oldı ve Şeyḥ ḥazretleri bu ḥayrı hâtif-i ğaybdan aḥz eylediği müte‘ayyin olup i‘tikâdumuz şad-çendân oldı.’ [607]

Bezcizâde

İsm-i şerîfleri ḥâtırda olmamaĝla şöretleri ile iktifâ olındı. Dâru’l-mülk-i fermân olan medîne-i Konya’dan nümâyân olup ‘ulûm-ı zâhireyi iktisâb ve cem‘-i fezâ’il-i bî-ḥisâb itdükden soñra meşâyiḥ-i Ḥalvetiyye’den Ezelî-zâde Efendi’ye ḥidmet ve dergâh-ı irşâd penâhlarında tekmi‘l-i ṭarîkat eylemiş idi. Nice zemân ol aḳṭârda işâ‘a-i eşi‘a-i irşâd ve delîl-i râh-ı reşd ü sedâd olmaĝla ikmâl-ı hilal-i isti‘dâd-ı zühhâd eyleyüp devlet-i Aḥmed Ḥâniyye’de Dâru’l-mülk-i İstanbul’a ḳudûm ve zülal-i ifâzelerin âb-şuḥûr-ı leb-teşne-ĝân-ı Rûm ḳılmış idi. Meḥmed Aĝa Zâviyesi’nde Şeyḥ seccade-nişîn ve câmi‘-i vaḳf-ı mezbûrda vâ‘iz-i maḥfil-i ğüzîn olup ol meşĝale-i ‘aliyye ve ḥâlet-i seniyye üzere iken biñ yigirmi ḥudûdında irtihâl eyledi. ‘Azîz-i merḳûm maṭla‘ü’l-envâru’l ‘ulûm meclis-i va‘zı şûr-engîz enfâsı mü’essir ü tebtîz ṭayyib-i elḥânla ‘andelîb-i ḥoş-naĝme-i ğülistân-ı Ḳur’ân idi.

Eş-şeyḥ Feyzî

Medîne-i Kefe’den zuhûr eyleyüp maḥlaş-ı mezbûr ile meşhûr olmuş idi. ‘İlm ü ‘irfânı mükemmel, şeyḥ-i mükerrerem ü mübeccel idi. Müretteb Dîvân’ı görölüp tefâşîl-i aḥvâlî ma‘lûm olmadı. Devlet-i Aḥmed Ḥâniyede intikâl iden e‘izze-i kirâmdandır.

Münîrî Efendi

¹¹⁵ Diĝerlerini bununla mukayese et.

Bosnaviyyü'l aşıldur. Galīban ismi Nurullāh olmağla bu maħlaş-ı muħtārı olmış idi. Vildān-zāde Efendi'nüñ pederinden muħaddimāt-ı 'ulūmı i' dād ve taħşil-i netice-i isti' dād eyleyüp mutavattın-ı şegr-ı Belğrad olmış idi. Talebe-i 'ilme ders-i 'ām ve feyz-i terbiyet ile niçe nākış-ı vücūdī itmām eyleyüp ta' yini cihetinden me'zūn bālā-fetā olmış idi. Niçe yıllār iftā vü ifāde ile güzārende-i evkāt ve subħa-şümār-ı enfās-ı ma' dūde-i ħayāt olup evāħir-i devlet-i Aħmed Ĥāniyye'de vefāt itmiş idi. Fazilet ile şöhre-i diyār ferīde-i şādef-i rūzgār idi.

Dāru'l-ğurra Şeyħi Eş-şeyħ Mehmed

Diyār-ı 'Arab'da tekmil-i dā'ire-i fazl u erb kıilup diyār-ı Rūm'a kudūm ve feyz-i muħaddemin iksir-i bereket-i aqtār-ı Rūm kıılmış idi. Geşt ü güzār iderek müntehā-yı serħad-ı İslām olan şegr-i Būdīn'de qarār idüp imām-ı şaf-ı aħyār ve ta' līm-i Ķur'ān itmekle Dāru'l-ğurra Şeyħi demekle şöhret-şi'ār olmış idi. Niçe yıllar ol diyārda rükn-i rekīn ve mağām-ı meşihātda mekīn olup sin-i şerīfī yüzden mütecāviz iken biñ yigirmi beş ħudūdında raħmet-i Ĥağğ'a fā'iz olmış idi. 'Aziz-i mezbūr fezā' il-i celile ile meşhūr 'ilm-i tecvīd u kırā'atda māhir fūnūn-ı Ķur'āniyye'de naziri nādir mazinne-i kerāmet pīr-i şāħib-i ħimmet idi. Meziyyet-i şalāħ u diyānetle ol mertebe-i şöhret ve ta' ayyūn ü cāhet bulmuş idi ki nefāz-ı kelimedede müselleme ve her kelāmı düstürü'l- 'amel-i ħağğ-ı 'ālem idi. Nağl olunur ki 'Alī Paşa Būdīn beglerbegisi iken Boçğay Emiri dirler sādātdan bir kimse zūhūr eyleyüp Mehdī-i şāħib zūhūr olmağ iddi'ā ider. Mecmū' -ı şehri ve 'askerī tā'ifesini teşhīr eyleyüp kāfirūñ ħücūmı iħtimāli vardur diyü şāħrāda cem' olup meşveret itmek için bir gün ta' yin iderler. Zāħir-i kelāmları bu iken māfiz-zāmīleri Paşa'yı ve rü'esā-yı 'askeri katl eyleyüp emir-i mezbūrı vālī naşb-ı itmek üzere qarār bulur. Yevm-i ma' ħūd olıcağ mecmū' -ı ħağğ şāħrāda müctemī' ve Emirūñ kevkebi- iğbālī mültemī' olup ol ešnāda şāħibü't-terceme-i kenār-ı cem' iyyete vāşıl ve ħağğ-ı şöhrete dāħil olup selām virdükden şöñra ħiğāb-ı 'itāb āmiz ve şu'le-i ħāzābı tiz eyleyüp cümleyi tefsīğ u tazlil ve re'ylerinde tağte ü techil iderek Emiri ħabs ve fitneyi debs itmek fermān eyledükde bilā-tereddūd ħarīfi bağlayup ħaleye getirürler. Bu fitne-i 'azimeyi ān-ı vāhidde def' eyleyüp izħār-ı kerāmet ve teşhīr-i vilāyet ider. [608]

Derviş Ĥākī

Buħārā semtinden ve ħāndan u ekābirden zūhūr eyleyüp sālīk-i rāħ-ı fenā ve Sultān-ı bī-ser ü pā olmış idi. Niçe yıllar seyr ü seyāħat ve meşāyih-i 'Arab u 'Acem ile şöhbet

idüp tekml-i nefis itdükden sonra edā-i hüccetü'l-İslām ve ziyāret Ravza-i Seyyidü'l-enām 'aleyhi efzālū's-selām eyleyüp evāhir-i Devlet-i Meḥmed Ḥānī'de Dāru'l-mülk-i İstanbul'a kudüm itmiş idi. 'Alī Paşa Tāb-ḥānesi'ne nāzil olup bezl-i ni'met ile kulūbı teşhīr ve tavḫ-ı muḥabbetin bend-gerden bernā vü pīr itmiş idi. Dā'imā 'ūd u 'anber yaḫup sükkērī pālūde u ḳābūnı pilāvı mebzūl-ı mu'anber-i deḥānı ve mümsik-i kahve ü göknārı sebīl-i erbāb ḳabūl ehl-i kerem ü keramet dervīş-i pādīşāh-meşreb 'ālī himmet idi. Evāhir-i devr-i Aḫmed Ḥānī'de fevt olup sākin oldığı tāb-ḥānede defn olındı. 'Azīz-i mezbūr vüşūl-ı cevher-i iksīr ile meşhūr ser ü pā bürehne iken pāk ü nazīf hırḳa vü şālī laṭīf ü zarīf müdāvim ve ṭahāret u şalāt-ı keşīrū'l-bir 'azīmu's-şadaḳāt ceyb-i ḡaybdan ḫarcanup kimseden nesne ḳabūl itmez ve ke'ennā min-kān bir ḳapuya gitmez idi. Merḫūmuñ intikālinden sonra muşāhibi olan Ḳıssa-ḫān Dervīş Ḥasan "Pīrümüz seccādesin baña vaşiyet eyledi." diyü bir vaşiyet-nāme peydā idüp baş açup meydāna girdi. Ammā nezele vü zükām hücumundan ḫālī ḫarāb ve muzāyaḳadan bī-tāb olup suḫre-i rüzḡār ve kizbī āşikār oldı. Ḥālā dedenūñ dervīşi Nev-rüz Dede ol ḫidmete ḳā'imdür.

Ṭurmuş Dede

Aḳkirmān eṭrāfında gezer bir meczūb iken gemi re'islerinden biri getirüp Rūmili Ḥiṣārı'nda Bektāşiler Tekyesi'ne bırakmış idi. Giderek erbāb-ı sefāyin ḫüsn-i i'tikād eyleyüp nüzūr ve şadaḳāt u hidāyāt u şalāt ile çerāḡını pür itmege başladılar. Yigirmi sene mu'tekīd-i 'ālem ve maḳşad-ı müsāfirān-ı 'Arab u 'Acem olup şöhret-i 'azīme peydā eylemiş idi. Kendüde aşlā şu'ūr olmayup ancak dervīşlerūñ ta'līmi ile geçenlere uğur olsun dir idi ammā. **Beyt:**

Çenān-ı tūṭī-i şifāt-ı ḫayrān ān-ı ruḫsār-ı nikūyim

*Dilüm ... emmā kim nemi dānum...*¹¹⁶

Neşr: Mażmūnı muvafık meczūb-ı müstaḡriḳ idi. Devlet-i Aḫmed-i Ḥānī'de intikāl eyleyüp üzerine türbe yapıldı. El-an ziyāretḡāh-ı misāfir u mücāvirdür

Åhirü'l-vefāyāti'l-vāḳı'a fi Devleti's-sultāni'l-'a'zam Malik-i Ezimmeti'l-ümem

Es-sultān Aḫmed Ḥān İbnü's-sultān Meḥmed Ḥān

¹¹⁶ Papaḡan gibi o güzel yüze öyle bir hayranım ki gönlüm konuşsa da, kim olduğumu, ne dediğimi bilmiyorum.

Ol Sultān-ı ‘azīmü’ş-şānuñ zemān-ı devletlerinde zühür iden veķāī‘dür ki ‘ale’l-icmāl işāret olunur.

Zıkr-i aḥvāl-i ferḥunde-fāl-i şāh-ı deryā-nevāl

Bu şafaḥāt-ı secencel-i simāt-ı mişķale-i nevek-ḥāme ile mücellā ve mānend-i şaḥīfe-i Erjenk ü Mānī şüret-i aḥvāl-i şehnişāh-ı ‘Oşmānī temāşiline bu vechle mucellā kıılınur ki Ḥākān-ı devrān-ı pādīşāh ‘aşr u avān-ı Cemşīd-i Ḥurşīd tāk-ı ferruḥ-nijād āfitāb-ı hilal-i tiğ-i eşi‘a-ı necād nesak-şāz-ı zemān u zemīn ḳahramānū’l-māh ve’t-tıyn gelüġir-i gerden-güşān le’ām māye-i ibtisām şüġür-ı İslām ḳahhār-ı kefer-e-i Engürüs müsahḥar-şāz Boġdān u Eflāk u Rus cemāl-efrüz-ı ‘adl ü re’fet-i celālī sūz-ı mülk ü millet İskender-i ḥaşlet-i ferīdün-ı şevket ve zafer-i āfitāb-ı şems-‘alem-i mālīk-i riķāb Süleymān-ḥaşem. **Beyt:**

Cenāb-ı Ḥazret-i Sultān Aḥmed Ḥān ki bulsaydı

Olurdu bende-i dīrīnesi İskender ü Dārā

Neşr: Toķuz yüz toķsan sekiz tārīhinde müsā‘ide-i su‘ūd ile ufķ-ı sa‘ādetden medīne-i Maġnīsā‘da ḫālī‘ ve āfitāb-ı cihān-tāb gibi ‘ālem-i vücūda lāmī‘ u sātī‘ olup sāl-ı ferḥunde-fāl-i vilādetlerinden vālid-i ‘ālī-şānlarınuñ lālāsı olan Meḥmed Paşa Ḥākān-ı Rūm lafzı ile edā itmiş idi. **Beyt:**

Toġup gün gibi zerīn-tācla burc-ı sa‘ādetden

İrişdi şarķdan ġarba ziyā-yı ‘adl ü iḥsānı

Neşr: Hem-rāhı tevfiķ ile ḥırāmān-ı ḥıyābān-ı isti‘dād ve şimār-ı gün-ā-gün-ı kemālāt-ı nefsāniyye ve fezā‘il-i beşeriyye [609] mertebe-i lāyıkasında ḳarīn-i i‘dād olup seza-vār-ı tāk u taḫt ve müteraşşīd-ı iķbāl u baḫt iken biñ on iki Receb’inüñ on sekizinci günü yevm-i eḫadde mānend-i bedr tamām on dördünde nūr-baḫş-ı şaḥīfe-i eyyām ve silk-i silsile-i ‘Oşmāniyye’ye çeḥār-dehüm-i güher-i şüreyyā nizām olmuşlar idi. Ol hafta emr-i ḫitān-ı itmām ve ri‘āyet-i sünnet-i seniyye-i seyyidü’l-enām olup sene-i mezbūre ramazānında şehir-āyīn ve ġurre-i Şevvāl‘de ‘Abdu’l-mü’mīn olup mecmū‘-ı enām mazḫar-ı in‘ām olduķdan soñra nazm-ı umūr-ı din u devlete kıyām olındı. Eşnā-ı cülūsda mesned-ārā-yı şadāret-i ‘azmī ḳā‘im-maḳām Ḳāsım Paşa bulunup vekīl-i aşıl olmamaġla ba‘z-ı umūr-ı külliyyede vezīr-i a‘zām ḳudūmuna tevaḳḳuf lāzım gelmiş idi. Evāḫir-i şehir-i recebde hizber-i Behrām-intiķām ‘Alī Paşayı Āşaf-maḳām şehre

dāhıl olup eşnāf-ı ‘ askere tevzī‘ -i terākķī vü bahşış ve şıgār u kibāra ‘ Ala merātıbihim nevāzış olınmış idi. *El-hāletü hāzihı* Kırāl-ı Engürüs-i menhūsula hārb u kıttāl henüz fayşal-ı resıde-i istışāl olmayup Hüsrev-i İrān-zemīn olan Şāh ‘ Abbās-ı bed-āyīn-i memālİK-i maħrüseye ‘ ilm-efrāz-ı istilā ve mazhar-ı fehvā-yı *el-fıtnetü na’imeten la’na’llahu men eyķazaha*¹¹⁷ olmağın şarķ u ğarba irsāl-i ‘ asākır u ecnād ve đarb-ı şemşīr-i cihād zımmet-i himmet-i şāhāneye maħz-ı dīn belki farz-ı ‘ ayn olduķda Vezīr-i A‘zam Şīrācem ‘ Alī Paşa füccār-ı Macār üzere serdār-ı şadāret-i ‘ użemādan müteķā‘ id olup bi’l-fi‘l kıpudān olan Ćağala-zāde Sinān Paşa Kızılbaş evbaş üzere kıā’idü’l-ceyş-i ğırūdār oldu. Biñ on üç Muħarrem’inde ol iki bazuyı himmetle çek u rast-ı tığ-i şavlet şaldılar. ‘ Alī Paşa dāru’l-cihād Belğrad’a varduķda hārif-i nā-sāz ecel-i esmā‘ -ı semā‘ i’l-‘ acele kıılmağla Hanyā ger-bezm-i devleti nağme-i nevbet-i āmālını tamām itmedin hāne-i laħdda ārām eyledi. Mühr-i vüzarat-ı muħāfaza-ı serhad-i manşūr ile me’mūr olan Lālā Meħmed Paşa’ya irsāl ve Kıal‘ a-i Estorğon muħāşarasında işdār-ı mişāl-i bī-mişāl kıılındı. Ol sene inķilāb-ı şadāret māni‘ -i fetħ ü nuşret olup biñ on dört tārīhinde fetħ-i kıal‘ a müyesser ve küngüre-i bürucü i‘lām-ı İslām ile lālezār-ı zafer olduķda Şeyhü’l-İslām H‘āce-zāde Meħmed Efendi ta‘miye tārīķi ile bu ğüne tārīh dimişler idi. **Tārīh:**

Leşker-i küffār çıķdı hışn-ı Esterğondan

Sene-i sābıkada Ćağala-zāde serhad-e vāşıl olduķda şāh-ı ğümrah pey kemkenān ihtifā olmağın ‘ avdet olunup sene-i ātiyede şüret-i mütāba‘ atda olan Celālī eşkıyāsı ‘ asker-i İslām’a bā‘ iş-i tefrīķa olup talī‘ a-ı ‘ asker olan Sefer Paşa ve Aħmed Paşa vezīr-i şā’ib-ı tedbire muħālefet ve kemāl-i ğurūr ile cenge mübāderet kıılduğlarında mānend-i sīm-ı nā-mülāyim mıtraķa-ı küpāl-ı ‘ advıvdan perişān ve pādāş-ı sū‘-i ‘ amelleri ile bī-nām u nişān oldılar egerçi **Mışra‘**:

*Āteş ender bīşe eftid çün ne termāne ne huşk*¹¹⁸

Māzmūnı üzere āteş-i bālā-keş-i kıttāl iki tarafı daħı hākister ve āsūde-i h‘āb-ı ‘ adem olanlara seng ü hāķī bālın u pister eyleyüp, **Mışra‘**:

Şem‘ i yakmaz mı ol āteş kim yaķar pervāneyi

¹¹⁷ Fitne, kargaşa uykudadır. Onu uyandırana, kışkirtana Allah lanet etsin.

¹¹⁸ Ormana ateş düştüğünde ne yaş kalır ne de kuru.

Fehvâsı ser-nâme-i hâlleri oldu. Lâkin Çağâla-zâde ‘askerüñ perişanlığın görüp ve hâmet-i ‘âkıbetinden havf itmekle Kal‘a-i Vân’a toğrı revân ve ol gâmdan ‘âlem-i âhirete hıramân oldu. Biñ on dört Zî‘l-ka‘de‘inde Vezîr-i A‘zam Lâlâ Mehmed Paşa Vezîr-i Râbi‘ Murâd Paşa‘yı cā-nişin muhâfaza idüp âsitâneye geldükde ‘Acem seferine me‘mûr olmuş idi. Ordı cihân-püyü Üsküdâr’a geçmiş iken maraz-ı falca mübtelâ ve on beş Muharrem’inde ‘ilm-efrâz-ı ‘âlem-i beğâ olup Kapudân Dervîş Paşa şadru‘l-vüzerâ oldu. Teceddüd-i ser-‘asker mâni‘-i ‘azîmet-i sefer olup Bostancı başılıktan çıkan Deli Ferhâd Paşa Anaçolı muhâfazasına irsâl olındı. Sene-i mezbûre Şa‘bân’ınıñ toğuzuncı günü Dervîş Paşa bağıteten sarâya da‘vet olınup mazhar-ı kahr-ı Kahramânî oldu. **Mışra‘**:

Kıydı dervîşine Şâh

târîh-i katlidür. Mühr-i şadâret-i Belgrad’da muhâfaza-ı hizmetinde olan Murâd Paşa‘ya gönderilüp Nakkâş Hasan Paşa kâ‘im-makâm şadru‘l-vüzerâ oldu. Ol vezîr-i pîrân-ı tedbîr kural-ı Engürüs ile ‘ağd-i şulh itdükden sonra biñ on altı Muharrem’inüñ yigirmi beşinci işneyn günü âsitâne-i sa‘âdete geldi. Sene-i mezbûre rebî‘ü‘l-evvelinüñ evâ‘ilinde diyâr-ı şarka serdâr olup Anaçolı işlâhına [610] kıyâm ve silk-i şikeste târını kâbil-i intizâm u iltiyâm eyleyüp Muşafâ Paşa kâ‘im-makâm oldu. Toğrı Haleb üzerine varılıp ‘işyân iden Cābolâdoğlı ‘Alî Paşa ile bir ceng-i ‘azîm olmuşdur ki tevârîh-i eyyâmdan ma‘dûddur. Cābolâdoğlı inhizâm-ı külliden sonra Burûsa‘ya gelüp dergâh-ı pâdişâh-ı cihan-bağşâya ilticâ ve cerâyimi ‘afv olunmasını ricâ eyledükde mazhar-ı ‘âtıfet-i şehensâhî ve Tameşvâr eyâleti ile mübâhî olmuş idi. Serdâr-ı ‘aduvv-bend-i cihân-güşâ faşl-ı şitâyı Haleb-i şehbâda geçirüp ol bahâr hüceste-i âşârda nağl-i bādâm gibi zâhir-i Haleb’de çarb-ı hıyâm ve Kalenderoğlı ile Kara Sa‘îd ve Tavîl Birâderi Mây Mün-ı belîd niyyetine tahrik-i i‘lâm eyledi. Ol vezîr-i cihāngîr hıta-ı Anaçolı‘ya dâhil olduğda her tarafda bir celâlî ‘ilm-i efrâz-ı istiklâl ve nevbet-i zen-i tañtana-ı celâl olup ol fırka-ı cerâd-ı ifsâd-ı mür-ı şümâr ile küştezar-ı memâlik-i harâb ve emâkin-i me‘hüle havl-ı celâlî gibi bî-âb u tâb olmuş idi. Cümlesi ile takayyüd olunursa bâ‘iş-i teferruk-ı hâtır ve sebep-i perişân-ı ‘asâkir olmağın kâ‘ide-i *el-ehemme felâ himme*¹¹⁹ üzere Cābolâdoğlı’nuñ def‘î cümleden akdem olduğı karar dâde-i re‘y-i rezinleri olup eşnâ-yı rāhda rāst gelen ehl-i fesâdı şu‘le-i şemşîr ile rimād iderek giderler idi. Ol eşnâda Kalenderoğlı Burûsa‘ya müstevlî olup

¹¹⁹ En önemli olanı öncelemek gerekir.

eṭrāfını ifsād ve dās-ı şemşir ile re‘āyā-yı zār u nezārı ihşād eyledi. Biñ on altı Ramazān’ında Burūsa’nuñ ekşeri yirlerin ihrāk eyleyüp İstanbul’da hāzır olan vūzerā vū ‘ulemā bā-ḥuşuş kâ’im-maḳām olan şūfî Muştafā Paşa ‘aceletü’l-vaḳt müteḳā’üdinden ve ekābir ḳullarından müstevfā-yı ‘asker peydā eyleyüp Burūsa’nuñ ḳal‘asını taḥliş eylediler. Ḳalenderođlı ol ğurūr ile serdār ile muḳābeleye himmet ve Ḥaleb’e toğrı ‘azimet eyledi. Ḥaleb ḳurbında mülākī-i ferīḳin-ivāḳı‘ ve envār-ı zafer i‘lām pādīşāh-ı İslām’dan lāmi‘ u sātı‘ olup Ḳalenderođlı ve Ḳara Sa‘id şirzime-i ḳalīle ile firār eyledi. Ba‘dehu Maymun-ı mel‘ün dağı bebr-i pelenk efkenān-ı ğuzātuñ öñünce ğurīzān ve baḳıyyetü’s-süyūf olan kilāb ile eftān u ḥīzān diyār-ı ‘Acem’e revān olup bar u ben-gāh ḥayme ü ḥür r gāh naşīb-i sipāh zafer penāh oldı. Bu eşnāda Bađdād ḳullarından Ṭavīl Aḥmed nām Bölükbaşı eyāleti Bađdād’ı zabṭ itmiş idi. Ḥavf-ı şimşir-i cihāngīr-i vezīr ile teşhīr olunup Çađala-zāde Maḥmūd Paşa kemāfū’l-evvel Emīrū’l-ümerā-yı vūzerā oldı. Vezīr-i cihān-ġuşā serdār-ı a‘zam Murād Paşa memālik-i Anadolı’yı Üskūdār’a gelince teşhīr-i āb-ı āteş-tāb-ı şemşir ile ḥār u ḥāşāk ehl-i fesāddan taḥhīr idüp tecdīd-i devlet ve te’yīd-i mülk ü millet eyledi. Biñ on yedi senesinüñ evā’ilinde vūzāratla baş defterdār olan Etmekci-zāde Aḥmed Paşa Rūmili eyāleti ile ser-‘asker ḳılınup ‘Alī cenāḥ alā cenāhi’l iştı‘cāl şadra‘azam tarafına irsāl olındı. Ricāl-i ḥarbden olmamağla cenge yetişmeyüp ‘askerüñ vazīfesi için ḥazīne yetiştürüp edā-yı ḥidmet eyledi. Biñ on Ramazān’ınıñ sekizinci şelāse ğünü serdār-ı ekrem nizāmu’l-‘ālem Murād Paşa’yı kişver-ġuşā ‘azīm ālāyla şehre dāḥil olup Celālī’dan alınan ālāy bayrakları öñince nuşret-i vāfire ve şevket-i bāhire ile dest-būs-ı pādīşāh-ı ‘ālem-penāh idüp zīver-i eyvān-ı ‘adālet-i dest-gāh olunduğda ‘Abdu’l-ġanī-zāde Nādirī Efendi ḥazretlerinüñ tehniyet ḳudüm için ‘arz itdükleri ḳaşidedür.

Ḳaşīde

Merḥabā ey Ḥaydar-ı Kerrār-ı Behrām-intikām

Ḥayr muḳaddem ey vezīr şaff-der-i Āşaf-maḳām

Cünbiş-i raḥşuñdan oldı çarḥ-ı a‘zam lerzenāk

ġulġul-ı kusuñle uçdı çeşm-i aḥterden menām

Gird-i raḥşuñ subḥa zulmet şaldı tıġuñ Şām’a nūr

Heybetüñden birbirine girdi ġüyā şubḥ u Şām

Çaçdı gülbānuñ nefirũñle periler kâfdan
Şānki āvāz-ı tüfenkle uçdı burcından humām
Diyüler baħr-ı muħīte atdı kendin ħavfla
Şīşe-i āb içre itdũñ anları ħabs-ı müdām
Nāghān ol ejdehā peyker ‘ alem kıldurdı baş
Şuĸka-ı atlas degül anı getürmiş bir ġamām
Şūr-ı İsrāfil’i añdurdı şadā-yı kerre-nāy
Ditredi yir gök mehābetden yıķıldı ħāş u ‘ām

[611]

Ol yedi zerrīn siperlerle yedekler şānma kim
Seb‘ a-ı seyyārenũñ eflākī oldı sāña rām
Āşiyān-ı terkeşe bāz atakañ meyl idüp
Peççeler dür kim dehān açmış aña güyā sihām
Serverā anı zemīn bildi ne zaħmet çekdügin
Gürz-i sīmũñ bozdoġan emrudıdur ammā ki ħām
Nīze-dār anuñ öñince cevşen-i zerrīn ile
Şīr-i nersin kim çıķup bir bişeden itdũñ ħırām
Ol kıyāmet içre şāndum gökler inmişdür yire
Menzil-i evvelde çün kim eyledũñ naşb-ı ħıyām
Çahramān-ı şīr-dil şāħib-ķırān-ı rüz-gār
Şadr-ı İskender zafer serdār-ı Keyħusrev-ġulām
Āfitāb-ı dīn ü devlet şadr-ı vālā-menzilet
Āsumān-ı milk ü millet Āşaf-ı ‘ālī-maķām

Şîr-i behrâm-intikâm-ı ‘ arşa-ı peykâr u cenk
Mîr-i Cemşîd-ihtîşâm-ı bezm-i kıadr ü ihtîrâm
Sen murâd-ı dîn ü devletsin ‘ aceb mi olsalar
Dîn ile devlet vişâl-i zât-ı pākũnden bekâm
Gîrũdâr-ı leşkerũnden pür-tezelzül şark u ğarb
Zabı u rabı-ı kişverũnden muntazam hâl-i enâm
Âfitâb-ı şubh-ı şevketsin didi seyr eyleyen
Şol zemân kim haşma sũrdũn eşheb-i zerrîn-senâm
Evvelâ ‘ azm eyleyũp mũlk-i ‘ Arab teşhîrine
Âteş-i kahrũnla Canpũladı mum itdũn tamâm
Halka halka dũd ile funduķ şaçınca ‘ askerũn
Murğ-ı cãn-ı haşma gũyâ dâne dũkdi kurdı dâm
Toldırırlarken tũfengi çũp ile şandı ‘ adũ
Ejder-i Mũsâdur itmiş mâr-ı sihri iltikâm
Yardı geçdi şanki girdâb-ı muhîti bir niheng
Düşmenũn kalkanını çũn kim dũ-nîm itdi hisâm
Bir keduvdur kim dizilmiş üstine vâfir-hilâl
Farğ-ı düşmende şũ deñlü cây-gîr olmiş sihâm
Çũnki yaprak aşladı bayrak nihâl-i nîzeve
Bitdi anda sîb-i hayvânî degũl fark-ı liyâm
Şerhalar açdı kalendar-veş Kalendaroğlı’na
Bir mücerred haydarı şaldũn aña nâmı Hũsâm
Atilup vardı peleng-âsâ pelengi cãmeler

Bayraq-ı düşmen ‘ ayān olduḡda mānend-i ḡamām
Nāy-ı nīze kātib-i gerdūnuñ oldu ḡāmesi
Şafḡa-i meydānda itdi ḡāmet-i bedḡāhı lām
Bildi şāh-ı düşmenüñ peymānesi pür olduḡın
Atdı bir sīb aña tā kim çekmeye telḡi-kām
Çāk çāk oldu ten-i düşmen mişāl-i būriyā
Ol ḡaşır içre dil-i pür-ḡūni mīnā-yı müdām
İndirür her ḡaṡre-i bārānı çün kim bir melek
Oldı peykān ḡaṡre beñzer kim melā’ikdür sihām
Çünki iḡdām eyledüñ meymun-ı naḡsuñ şaydına
Düşdi ḡayda oldu ol demden aña şādi ḡarām
Kelle-i pür ḡūnı ḡāzīler dizüb fitrākine
Her biri bir subḡa-i mercāna virdi intiḡām
Miḡfer-i şad pāresi ḡaşmuñ şanavber bārıdur
Oldı aña şāḡ-sār-ı nīze anuñçün maḡām
Bir kütükdür ḡālīb-ı düşmen ki ḡūn-ālūd olup
Aḡker-i sürḡ itdi tābından anı nār-ı ḡūsām
Nīze şem‘ -i bezm-i rezm oldu sinānı şu‘ ledür
Nitekim pervāne eṡrāfında cevlān-ger sihām
ḡamdüli’llāh kim celālī zulmetin def‘ eyledüñ
ḡaḡ bu kim nūr-ı cemāle maḡzar olmuşsın tamām
Serverā emşālüm içre baña hemtā var mıdur
Müttefiḡdür faẓl u ‘ adlümde ser-ā-pā ḡaş u ‘ am

Minnet Allāh'a idüp her manşıbumda ma' delet
Kār-ı dīn ü devlete itdüm firāvān ihtimām
Fazl ile Tefsīr-i Qāzī üzre yazdum hāşiye
Baña dinse qāzī-i şānī degül cāy-ı kelām
Nazm ile Selmān-ı aşrum neşr ile vaşşāf-ı dehr
Nazm u neşr içre müsellemdür bu kilk-i hoş-ıırām
Hāşılı hürşid-i zātum şu'le şaldı 'āleme
Mağv olup gitdi Benātü'n-na'ş a' dā-yı li'ām
Līk rüşvet virmemekle manşıbum bey' itdiler
Ben muhān oldum velī anlar dağı rüsvā-yı 'ām
Luţf idüp aḥvālümü 'arz eyle şāh-ı 'āleme
Yoksa destüm dāmen-i pākūndedür yevmü'l-kıyām
Ḥayf kim şāhīn-i şāhı bī-ğidā cān virmede
Yevm-i şūma tu' me-i dil-keş muqarrer şubḥ u şām

[612]

Ḥıdmet-i sulţāna lāyık şāhbāzum serverā
Baña himmet kıl ki istiḥdām ide şāh-ı enām
Nādirī itsün du' ā-yı devletüñ şimden girü
Olsun anuñla raḥīq-i nazmı miskiyyü'l-ḥıtām
Tā ki serdār-ı cihān-ārā-yı mihr-i ḥāverüñ
Mağv ola şemşir-i qahrından sipāh-ı mülk-i şām
Üstün olsa tıg-ı berrakuñ mişāl-i āfitāb
Nā-bedīd itsün sevād-ı ḥaşmı mānend-i zālām

Sür semend-i devleti darb eyle tıg-ı şavleti

‘Arşa-ı ‘âlem musahhar cümle-i ecrâm-ı râm

Feth ü nuşretdür yemîn ü nâz u ni‘ metdür yesâr

Ferr ü şevket lâ-yezâl u baht u devlet ber-devâm.

Neşr: Biñ on sekiz hilâlinde sefer niyyetine alayla Üsküdâr’a geçüp tavâşî kısmında Gürcî Meḥmed Paşa kâ’im-makâm şadru’l-vüzerâ oldu. Aydın ve Şaruḥân muḥaşşılı olan Üveys Paşa-zâde Yūsuf Paşa ordū-yı hümâyūna geldükde cezâ-yı sezâ-yı i‘ mâli derkâr olup, **Şi‘r:**

‘Adâ-yı kîne-ḥ’âhla seyrâne gitme hîç

Gel gör ki n’oldı Yūsuf’a yabâna gitme hîç

Neşr: Mażmūnı düsturu’l-‘amel kılinup dâru’s-salṭanaya ‘avd olındı. On toḳuz Rebî‘ ü’l-âḥir’inde memâlik-i maḥrûsede ser-keşlikden dem urur müteneffis ḳalmadığı muḳarrer olmağın diyâr-ı ‘Acem üzere leşker çekdi. Gürcî Meḥmed Paşa yine kâ’im-makâm oldu. Ol sene Tebrîz’e varılıp şâh-ı ‘Acem’le mülâkât müyesser olmamağla ‘avdet olındı. Biñ yigirmi Cumâde’l-âḥire’sinde vezîr-i Aristū-naẓîrūñ bahâr-ı ḥayâtı âsîb-i resîde-i ḥazân-ı fenâ ve rû-gerdân-ı veçhe-i dâru’l-‘anâ olup ‘asâkir-i İslâm‘ azîmet-i seferden keşide-i zimâm oldılar. Vezîr-i mağfûruñ cenâzesi İstanbul’da ihzâr olınan türbe-i pür nûra naql olınup mühr-i hümâyûn pâdişâhı Mışr eyâleti virilmiş iken gitmeyüp Vezîr-i a‘zam intikâlinde vaşiyetleri üzere ser-‘asker olan vezîr-i cihân-baḥşâ Naşûḥ Paşa ḥazretlerine irsâl olındı. Vezîr-i ‘âlem-gîr şâh-ı ‘Acem’den niçe yüz yük ḥarîr alup bir iki sene ṭarafeynūñ âsâyişi maşlahatı için ‘aḳd-ı şulḥ itdükden soñra biñ yigirmi bir Şa‘bân’ında revnaḳ-efrûz sidde-i devlet nişân ve zînet efzâ-yı dîvân-ı ‘âlîşân oldu. Sene-i mezbûre evâḥirinde ‘âdet-i paşahân-ı pîşîn üzere Edrine şayd-gâhına nehzat buyurılıp cemî‘ -i erbâb-ı dîvân hem-rikâb-ı sulṭân-ı ‘âlîşân olduḳda Anaṭolı şadrı Ğanî-zâde Efendi ḥazretleri bu gûne târiḥ-perdâz olmışlar idi.

Mışra‘ :

Cennet-âbâd oldu Sulṭân Aḫmed ile Edrine

Sene-i âtiyede daḫı şayd u şikâr için Edrine meştâsına güzâr olınup şîfat-ı şîtâ vü bahârda ve tavşîf-i şayd-ı şikârda ve tehniyet-i ḳudûm ve ḳufûl-ı Şâh-ı Cem

tebârdanice âşâr u eş'âr-ı ' arz olup mazhar-ı iltifat-ı şehriyârı olup her biri kitâbe-i tâk-ı zengâr ve târih-i rûzgâr olmuş idi. Âşâr-ı himmet-i cihân-gîriden ol etrâf re'âyâsından def'-i mezâlim ve neşr-i sâye-i merâhim olunub Erdel kıralı niçe yıldan berü müstevlî olduğu Temeşvâr ser-ğaddinde vâkı' Lipova ve Yanve kal'alarını tahliye eyleyüp, **Mışra'** :

Bî-derd ser nîze u Âmed-şod şemşîr¹²⁰

Bîm-i şaştet-i kâhramânîden serğad-ümerâsına teslîm itdigidür. Yigirmi üç Ramazân'ında Vezîr-i A'zam Naşûh Paşa mazhar-ı kâhr-ı kâhramânî olup Vezîr-i Şânî Mehmed Paşa şadr-ı dîvân-ı Süleymânî oldu. Yigirmi dört Cumâde'l-ülâ'sında Vezîr-i A'zam Mehmed Paşa diyâr-ı 'Acem'e serdâr olup Gürcî Mehmed Paşa cā-nişîn âşaf-ı cem miqdâr oldu. Kal'a-i Revân muhâşara olup fethi müyesser olmamağla Haleb meştâsına 'avdet olındı. Yigirmi altı Muğarrem'inde Mehmed Paşa 'azl olup Halîl Paşa şadr-ı 'âlî-şân ve 'Alî Paşa kapudân oldu. Sene-i mezbûre recebinde diyâr-ı 'Acem niyyetine Üsküdâr'a geçüp Hezârgîradlı Mehmed Paşa kâ'im-makâm oldu. Ol sene hân-ı Tatar olan Cānbeg Girây-ı Cengîzî Tırabozın'dan geçüp refâkatle me'mûr olmuş idi. Serğadde dâhil olduklarında hilâf-ı kânûn-ı 'Osmanî 'asker-i Tatar ile tîlâ'aya ta'yîn olunan cünd-i bî-şümâr Erdebîl semtine ilgâr idüp 'Ale'l-gaflete düşmen hücumundan perîşân ve münhezim olmağla min ba'd muğâbeleye imkân olmayup ric'at olındı. Zîkr olunan umûr-ı külliyyeden mâ-'adâ niçe [613] yirlere 'asker zafer-i rehber gönderilüp be-'inâyetu'llâhi te'âlâ feth ü firûzî müyesser olmuşdur. Cümleden beri mihâl ehl-i dâlâl 'isyânından berü memleket-i Eflâk u Boğdân ki kîlâr-ı matbağ-ı selâtin-i 'Osmanîyân'dur. İhtilâlden hâlî olmayup Eflâk memleketine Şerbân nâm 'âşî müstevlî olup Bağdât'a Leh kıralı tarafından ta'arruz olunurdu. Biñ yigirmi târihinde Sîvâs eyâletinden ma'zûl Kitâncı 'Ömer Paşa ol etrâfuñ 'askeri ile ikisini dahî teşhîr eyleyüp voyvodalar naşb olındı. Yigirmi üç hilâlinde Erdel hâkimi olan Bâtori Ğabor'dan memleket re'âyâsı şikâyet itmekle Kânîje beglerbegisi İskender Paşa mezbûruñ başın kesüp Bethlen Ğabor'ı kıral naşb eyledi. Bundan akdem diyâr-ı Mağrib'de zühûr idüp küffâr-ı Fireng'e gün-â-gün reng viren neheng-i deryâ-yı meğâzî-i re'îs-i merdân vağâ-yı Murâd Ğâzî birkaç pâre mükemmel qadırğa ile dergâh-ı cihân-penâhlarına kul olup yarar sancaklar ve müstevfa sâlyâneler ihsân olındı. Ol şevkle küh peyker qalyonlar ve çekdürür gemiler alınıp merdân-ı ceng bağr-

¹²⁰ Mızrak uçunun ağırsı ve kılıç geliş gidişleri olmadan...

ı muhîti ‘ayn-ı ‘adāya teng itmişler idi. On toköz senesinde Bağdād üzerine Leh’den tabur gelüp Ozi beglerbegisi Macārođlı ‘Alı Paşa sancağı ‘askeri ile yetişdükte feth idüp on biñden ziyāde şerir tu‘me-i şır-i şimşir oldu. Yigirmi iki tārîhinde evvelki taburdan ziyāde düşmen nā-maḥşūr gelüp Silistre beglerbegisi Deli İbrāhîm Paşa Herūm-āsā hücum eyledükde ol kavm-i Şūm’ı istişāl eyleyüp hüneri muķābelesinde mazhar-ı iḥsān-ı pādīşāh-ı deryā-nevāl oldu. Yigirmi üç tārîhinde Şakşakı İbrāhîm Paşa Tuna tonanmasına serdār olup Ozi öñine varduķda belde-i Sīnob’ı ğāret iden Kazaķ eşkıyāsına rāst gelüp cümlesini aḥz u esir ve mübtelā olan ehl-i İslām yirine dürr-i zencir itmiş idi. Sīnob ehālisi ‘ıyāl ü māli ile ḥalāş u ‘ināyet-i İlāhiyye’ye iḥtişāş buldılar. On yedi tārîhinde Şām etrāfında sākin Ekrād ü Dürzî izḥār-ı ‘işyān itmegin niçe kahr ile ğüş-māl olındı. Mısr Kulu İbrāhîm Paşa katlinden soñra serkeşlikden ḥālî olmayup talebe nāmına re‘āyānuñ ‘aliyyelerine varınca nehbü ğāret itdükleri muḥarrik-i deryā-yı kahr-ı Sulṭānî olmağın sene-i mezbüre ḥilālinde Mısr beglerbegisi Mehmed Paşa üç dört biñ nefer-i eşkıyāyı katl ü kahr u iclā idüp feth-i cedid itmişdür. Biñ yigirmi tārîhinde Kırım Ḥānı olan Selāmet Girāy Ḥān-ı Cengizî sefer-i dāru’s-selāma taḥrik-i i‘lām idüp āsitāne-i sa‘ādete ilticā iden Ḥān-zādelerden Cānbeg Girāy Sulṭān mazhar-ı iḥsān-ı Pādīşāh-ı cihān olup Çāşnî-gir-başı Dilāver Ađa ile irsāl u iclās olındı. Sene-i mezbüre dāḥilinde kaşaba-ı Baba’ya Kazaķ keferesi müstevli olup bu ḥaķir kāzî bulunmağla bi fażlihî te‘ālā kahr u iz‘āc ve döge döge iḥrāc olunmuş idi. Yigirmi iki senesinde Kazađađ ‘aşilerini Tırḥāla Begi Arslān Paşa varup cān burcına teķāzî itdükde kahr u zillate iltizām-ı ḥarāca rāzî eyledi. Sene-i ātiyede ser-‘asker-i mezbür Mora ceziresinde şa‘b ve sengistān maḥalle ilticā idüp şakā üzere olan Mānya keferesini āteş-i kahr ile ıslāḥ ve ḍarbı kābil-i şalāḥ eyledi. Ol ḥilālde vilāyet-i Yemen’üñ iḥtilālî ma‘rūz pāye-i serir-i cennet ḥ‘ālî olduķda iki bölük sipāḥ taķviyyet-i mīr-i mīrān için rū-be-rāḥ kılınup aḥvāl-i perişānı zabt ve rişte-i kūsiste nizāmı rabṭ olındı. Zemān-ı devletlerinde baḥru berde zuḥūr iden āşār ferden ferda zıkr olunursa niçe esfār olmaķ muķarrer belki rüz-nāme-i ḥavādişini itmam-ı ğayr-ı mutaşavverdür. Biñ yigirmi altı Zî’l-ka‘de’sinde ḥummā’ ile vefātı zuḥūr idüp rūḥ-ı mübārekleri āfitāb gibi pür-tāb ve beden-i nāzükleri gülberk-i kilāb-dāde gibi bī-āb olup şehir-i mezbürüñ yigirmi altıncı ğünü se-şenbe ğünü ‘āzim-ı dergāh-ı Kerīm ve zayf-ı mükerrem dāru’n-na‘im oldılar. **Şi‘r:**

‘Aliyhi mine’rraḥman rūḥ u raḥmete

Nesr: Şalat-ı cenāzelerin bāb-ı hümāyūn öñinde Şeyhü'l-islām Es'ad Efendi hāzretleri kıllup dest-i ta'zīm ü iclāl ile cāmi'-i şerīfleri yanında i'dād olınan türbe-i cennet mişāle işāl olındı. Şaķıķ-i mükerrrem ve birāder-i kihter-i mu'azzamları Sulţān Muştāfā evreng [614] nişin-i cihan-bānī ve iklīl-i firūz-ı memleket-i 'Oşmānī olmış idi. Pādişāh-ı mağfūr reşk-endāz-ı Hāķān u fağfūr merebbī 'ulemā vü şu'ara kuvvet-ı zāhr-ı zu'afā vüfukara ğurre-i cebīn-i aĥvāli levĥa-i dībāce-i sa'ādet ve tūr-ra-i pūr-çin-i iķbāli tuġrā-yı ğarrā-yı baĥt u nişān-ı devlet ĥuţūţ-ı levĥ cebīni şa'sa'-ı mihr-i iclāl ĥurūf-ı naķş-ı nigini pertev-i genç-nāme-i iķbāl muţī'-i fermān-ı cihān meţā'-ı şerī'at ķāţī'ü'l-'arāķ-ı erbāb-ı zulm ü ehl-i bid'at māh-ferĥunde-i tālī'-i gerdūn taĥt Şāh-ı Ferīdūn cāh 'ālī baĥt idi. Sinn-i şerīfleri on dörde bāliġ olduķda cevher-i nigīndān-ı evreng-i Hāķānī ve on dördüncü pādişāh-ı felek bār-ġāh-ı 'Oşmānī olup on dört sene ĥaţţ-ı fermānları ĥırzu'l-emān-ı emānī olduġı ittifāķ-ı ĥasenedendür. Şi'rde maĥlaş-ı şerīfleri Baĥtī'dür ki tāriĥ-i cülūs-ı hümāyūnlarıdır. Āşār-ı celīlelerinde Atmeydānı'nda Altı Mināreli Cāmi'-i şerīf ve medrese-i celīle ve tetimmāt ve Hāremeyn-i Şerīfeyn fuķarāsına maĥşuş ĥayrāt u ĥasenāt sādāt-ı kirama kemal-i in'itāf üzere olmaġın dā'imā ĥāţır-nüvāz-ı eşrāf olmaķ zāt-ı kerīmleri idi. Cāmi'-i şerīfleri itmām olduķda müstaķil 'atāyā tevzī' olunup maĥşuş el öpdürmişler idi. Ol tā'ife-i 'aliyyeden Kāf-zāde Fā'izī Çelebi ta'miye tārīķi ile bu ġüne tāriĥ dimişler idi.

Ākile nām-ı şerīfi ile tāriĥ ola bu

Aĥmed

Pādişāh eyledi evlād-ı Resūl'e ikrām

53

Evlād-ı Girām-ı Girāmīleri

Sulţān 'Oşmān Hān vilādeti fi sene 1013 vefāt 1031 Sulţān Meĥmed şehīd-i şūd fi sene 1030 şa'irlerinüñ aĥvāli ma'lūm olmamaġla işāret olunmadı **Mışra'**:

Ķalem ince resīd ser be-şikest¹²²

Mu'allimleri

Muştāfā Efendi'dür ki tercemesi mürūr itmişdür.

¹²¹ Rahman'ın katında huzur ve rahmet onun üzerine olsun. Af bulutları yağmur olup onun üzerine yağsın.

¹²² Kalem öyle bir yere ulaştı ki başı kırıldı.

Vüzerā-yı ‘İzām

Yavuz ‘Ali Paşa: Bosnevî’dür. Silahdârlıktan biñ on Muħarrem’inde çıķup Hızır Paşa yirine Mışr beglerbegisi oldu. Evāħir-i ‘aşr-ı Meħmed Hānī’de Yemişci Hasan Paşa katl olunup bunlar da‘vet olunmış idi. Cülüs-ı hümāyün eřnāsında āsitāneye geldiler. Ba‘dehu serdār olup Belğrad’a varduķda vefāt eyledi. Fī 27 Şafer sene 1012, gāyetde ħod-ray ü cebbār idi. Ammā ‘ulüvv-i himmet ve şiddet-i siyāsetüñ ba‘z-ı āřarı ve re‘āyānuñ istirāħatı görilmışdür.

Meħmed Paşa: Bosnevî’dür. Harem-i Hāř’dan çıķduķda mīr āħūr olup toķsan toķuz Rebī‘ü’l-āħir’inde Sā‘atci Hasan Paşa yirine Yeñiçeri ağası olmış idi. Ba‘dehu Anaķolı beglerbegisi olup Egri cenginde manşıbla ħidmet itmiş idi. Ba‘dehu müddet-i medīd Rümili beglerbegisi olup Engürüs seferinde firāvān ħidmet eyleyüp vāřıl rütbe-i vüzārat olmış idi. Biñ on üç Muħarrem’inde Belğrad’da iken mühr-i řerīf vāřıl oldu. Serdār iken Esterğon Ķal‘ası’n feth eyleyüp İstanbul’da marāz-ı felcden fevt oldu. Yevmü’l erbā‘ā fī 17 Muħarrem sene 1015 meřhūr Meħmed Paşa’nuñ ekāribinden olmağla Eyyüb’de olan türbesinde medfündür. Gāyetde řecī‘ ü vaķūr ‘ālī himmet ü gāyūr ħalīmü’ş-şekl ve ħünh‘ār-ı mūħīb ve ferħunde-dīdār-ı müdebbir ü ‘āķil vezīr-i kāmil idi. Esterğon Ķal‘ası’nı vire ile bunlar virmış iken fethī bunlara müyesser olmaķ eřer-i ħabül-i du‘ādur. Dervīř Paşa: Bosnevî’dür. Bostāncıbařı iken biñ on dōrt senesinde ħayd-ı ħayātla ħapudān olup diyār-ı řarķa serdār-ı ser-efrāz olan Cağalazāde yirine vezāretle mālīk-i baħr olmış idi. Biñ on beř Muħarrem’inde Meħmed Paşa yirine mühr-i řadāretle ri‘āyet olındı. Sene-i mezbūre řa‘bānınuñ toķuzıncı ħüni yevm-i setde sarāy-ı hümāyūna da‘vet olunup ħatlı olındı. Şāħib-i vücūd ve cebbār-ı zālīm u ħama‘kār āħād-ı ‘askerden olsa vechi var idi.

Murād Paşa: Ķırvadiyyü’n-nařl Rümīyyü’l-aşıldur. Yemen ħākimi ve Mışr beglerbegisi olan Maħmūd Paşa’nuñ keħudāsı olup toķuz yüz yetmiş beř řa‘bān’ında Paşa’yı merķūmı Mışr ħalı řehīd eyledükde Mışr beglerinden olmış idi. Ba‘dehu Hābeř’e ve Yemen’e beglerbegi olup āsitāneye geldükde Ķaramān eyāleti virilüp toķsan [615] üç Zī’l-ħicce’sinde vāķı‘ Tebrīz cenginde ‘Acem’e eřir olmış idi. Ba‘d-ı Haleb ve Diyārbekr eyāletleri ile Engürüs seferlerine ħāzır olup Egri seferinde ħaylī bahādurluķlar itmişdür. Ba‘dehu mükerreren Rümili beglerbegisi olmış idi. Ba‘dehu vüzārat iħsān olunup serħad muħāfazasında iken Dervīř Paşa ħatlınde Şeyħü’l-islām Şun‘u’llāh Efendi sevķı ile mühr-i vüzāret-i Belğrad’da bunlara irsāl olındı. Engürüs

kıralı ile ‘ağd-ı şulh eyleyüp Anadolı vilâyetin Celâlî’den tathîr itmişdür. El-ħağğ müceddid-i mülk-i ‘Osmanî’dür. Rûzgâr-ı müsâ‘id olmayup ‘Acem Şâhı ile mülâkî olamadı. Biñ yigirmi Cumâde’l-âhîre’sinde vâkı‘ sefere müteveccih iken zâhir-i mülk-i Amid’de ‘âlem-i âhîrete sefer eyledi. İstanbul’da medresesi ħurbunda vâkı‘ türbe-i maħşûşada medfûndur. Vezîr-i ħâmil dîndâr Nizâmü’l-mülk-i rûzgâr idi. Naşûh Paşa: Rûmili’nde Drâma semtindendür. Ħarem-i Ħâş’da ħidmet ider. Zülüflü Baltacılardan iken Muşâhib Meħmed Ağa ħidmetine ta‘yîn olınmış idi. Ba‘dehu müteferriħalık ile ħıħup niħe zemân Zile voyvodası oldu. Biñ yedi târiħinde ħapucılar keħudâsı, ba‘dehu küçük mîr âhûr ba‘dehu Ħaleb beglerbegisi olmuş idi. Bir iki def‘a celâlî üzere serdâr olup izhâr-ı celâdet u şecâ‘at itmiş idi. Ba‘dehu Vân’a ve Anadolı’ya ve Bağdâd’a mîr-i mîrân olup Bağdâd’da ħarb-i ‘azîm itmiş idi. Ba‘dehu niħe zemân Diyârbekr ħâkimi olup emîr-i şarħa dâmâd olmuş idi. Biñ yigirmi evâ’ilinde serdâr tarafından Meħmed Paşa Dâmâdı yirine Mışr eyâleti virilmiş idi. Ol eşnâda Şadra‘azam Murâd Paşa marâz-ı mevte mübtelâ olup bunları ħâ‘im-maħâm itmiş idi. Cumâde’l-âhîrede mühr-i şerîf vâşıl olup ‘Acem’le şulh itdükden soñra yigirmi bir Şa‘bân’ında İstanbul’a dâhil olup dâmâd-ı pâdişâhı olmuşlar idi. Yigirmi üç Ramazân’ınuñ on ikinci günü ba‘de’l-cum‘a Bostâncıbaşı Ħüseyn Ağa ki ba‘dehu vezîr-i ‘azam olup pârelenmişdür. Nâgâh ecel gibi ser vaħtine ħâzır olup fermân-ı ħahrı icrâ eyledi. Vezîr ‘âlî himmet Bermekî-menħabet şu‘le-i mütevaħħid zekâ ve fiñnat-ı âşaf-ı şânî muşâhib bî-müdânî idi.

Meħmed Paşa: İstanbul’da Ħaragümriği ħurbunda Ħara Ħüseyn dirler bir öküz na‘l-bandınuñ oğlıdur. Ħarem-i Ħâş’a dâhil olup yol ile silâhdâr olduħdan soñra on altı Zî’l-ħicce’sinde Yemenli Ħasan Paşa yirine Mışr-ı Ħâhire ħükümeti revâ görülmüş idi. Eşħıyâ-yı ħahr eyleyüp ħaylî memdûħ sülük itmiş idi. Biñ yigirmi Şevvâl’inde âsitâneye gelüp dâmâd-ı pâdişâhı oldu. Yigirmi bir târiħinde Ħalîl Paşa yirine ħapudânluğ ‘inâyet olındı. Yigirmi iki ħilâlinde vezîr-i şânî ħapudânluğ selefine virildi. Yigirmi üç Ramazân’ında Naşûh Paşa yirine şadra‘azam oldu. Serdâr olup Revân’ı muħâşara itmişler idi. Fetħ müyesser olmayıcağ Ħaleb meşrutâsında ‘azl olındı.

Ħalîl Paşa: Ħayseriyye semtindendür. Menħûl olan beglerbeginuñ birâder-i kihteridür. Ħarem-i Şultânîyye dâhil olup Ħaçırcıbaşı iken biñ on altı târiħinde Maryol Ħüseyn Paşa yirine Yeñiħeriâğası olmuş idi. Cânbolâd cenginde bile olup on yedi târiħinde Ħâfız Paşa yirine ħapudân oldu. Deryâda ħaylî hüneler itmiş iken yigirmi bir senesinde ‘azl olunup manşıbı Meħmet Paşa’ya virilmiş idi. Ħalk içinde mustahsin düşmeyüp

yigirmi iki senesinde halefî yirine i'āde olındı. Yigirmi altı Muḥarrem'inde Meḥmed Paşa yirine vezîr-i a'zam ve serdar-ı diyâr-ı 'Acem oldı. Ol sene Erdebîl seferi olup belli başlı ḥidmet olmamağla kışlağa müraca'at olındı.

Meşâyihü'l-islām

Muṣṭafâ Efendi Devlet-i Meḥmed Ḥânî'de Şun'ullâh Efendi fi 25 Şa'bân sene 1011 yirine evvelâ müfti olmışlar idi. Şümme 'azlî fi 10 Muḥarrem sene 1013,

Şun'ullâh Efendi (şâlişen): Şümme 'azlî fi rebî'ü'l-evvel sene 1015,

Muṣṭafâ Efendi (şâniyen): Fetvâsı ḥâlinde fevt oldı. Fî receb sene 1015,

Şun'ullâh Efendi (râbi'an): Şümme 'azlî fi şafer sene 1017,

Ḥ'âce-zâde Meḥmed Efendi (şâniyen): Mâte fi cumâde'l-âḥiresine 1024,

Ḥ'âce-zâde Es'ad Efendi (evvelâ): Dâm ila âḥire

Ḳuzât-ı 'asâkir-i Rûm

Dâmâd Meḥmed Efendi (şâniyen): 'Azlî, fi sene 1012 [616]

Es'ad Efendi (evvelâ): 'Azlî, sene 1013,

Feyzü'llâh Efendi: 'Azlî, fi 28 Zî'l-ḥicce sene 1013,

Yaḥyâ Efendi Ḥâzretleri (evvelâ): 'Azlî, fi 12 Şafer sene 1015,

Es'ad Efendi Ḥâzretleri (şâniyen): Fî 28 Muḥarrem sene 1017,

Dâmâd Efendi (şâlişen): 'Azlî, fi 19 sene 1017,

'Abdul'azîz Efendi (evvelâ): 'Azlî, fi 6 Şevvâl sene 1018,

Yaḥyâ Efendi (şâniyen): 'Azlî, fi sene 1019,

Kethudâ Muṣṭafâ Efendi (evvelâ): 'Azlî, fi 19 Şafer sene 1021,

Kemâl Efendi (evvelâ): 'Azlî, fi 7 sene 1021, 'Azîz Efendi şâniyen 'azlî fi 14 Muḥarrem sene 1023, Bostân-zâde Ḥamid Efendi (evvelâ): 'Azlî, fi 7 sene 1024,

Kemâl Efendi (şâniyen): 'Azlî, fi 7 Şevvâl sene 1026,

Ḥazret-i Yahyā Efendi (şālīşen): ‘Azl, fī seb‘a sene 1027,

Ḳuzāt-ı ‘asākır-i Anaṭolı

Kemāl Efendi (evvelā): ‘Azl, fī 15 Şevvāl sene 1013,

Feyzu’llāh Efendi (evvelā): Naql, ile’l-rūm fī 22 sene 1013,

Ḥazret-i Yahyā Efendi: Naql, fī 27 Zī’l-ḥicce sene 1013,

Kemāl Efendi (şāniyen): ‘Azl, fī 12 Şafer sene 1015,

‘Azīz Efendi: ‘Azl, fī 17 Şafer sene 1017,

Kethūdā Muştafā Efendi (şāniyen): ‘Azl, fī 19 sene 1017,

Bostāñ-zāde Meḥmed Efendi (evvelā): ‘Azl, fī 6 Şevvāl sene 1018,

Kemāl Efendi (şālīşen): ‘Azl, fī Zī’l-ka‘ de 19 sene 1019,

Feyzu’llāh Efendi (şāniyen): Ba‘ de’l-rūm māte fī 29 Şevvāl sene 1021,

Ḥazret-i Ḥüseyn Efendi (evvelā): ‘Azl, fī selḥ rebi‘ ü’l-āḥir sene 1021,

Ġanī-zāde Efendi: ‘Azl, fī 27 Şevvāl sene 1023,

Ḳara Çelebi-zāde Efendi (evvelā): ‘Azl, fī 13 sene 1024,

Rıdḳvān Efendi: ‘Azl, fe-māte fī 5 Muḥarrem sene 1024,

Zeynel‘ābidīn Efendi: ‘Azl, ve māte fī 10 Şevvāl sene 1025,

Ḥüseyn Efendi (şāniyen): Dām ila’l-āḥirhā ‘azl fī el-devletü’l-‘Oşmāniyye fī 73 Zī-l-ka‘ de sene 1027

Ḳuzāt-ı İstanbul

Feyzu’llāh Efendi: ‘Azl, fī 23 Zī’l-ḥicce sene 1012,

Ḥazret-i Yahyā Efendi: ‘Azl, fī 14 Rebi‘ ü’l-āḥir sene 1012,

‘Azīz Efendi: ‘Azl, fī zi-l-ḥicce sene 1014,

Bostān-zāde Efendi: ‘Azl, fī cumāde’l-āhire sene 1014,

Rıdvan Efendi: ‘Azl, fi şevvâl sene 1015,

Ġani-zâde Efendi: ‘Azl, fi cumâde’l-âhire sene 1017,

Hüseyn Efendi (şâniyen): ‘Azl, 8 Cumâde’l-âhire sene 1018,

Zeynel‘âbidîn Efendi: ‘Azl, fi sene 1019,

Ġara Çelebi-zâde Efendi: ‘Azl, fi selhrebî‘ü’l-âhir sene 1021,

‘Abdu’l-cabbâr-zâde Efendi: ‘Azl, fi 22 Cumâde’l-âhire sene 1022,

Seyfî-zâde Vıhvihek: ‘Azl, fi 22 sene 1023,

Bostân-zâde Yahyâ Efendi: ‘Azl, fi 7 Receb sene 1023,

‘Azmi-zâde Efendi: ‘Azl, fi 12 Muharrem sene 1023,

Hüseyn Efendi (şâlişen): ‘Azl, fi 7 Şevvâl sene 1024,

Muşlî Efendi: ‘Azl, yevmü’l-hamîs fi 10 Şafer 1036,

Nihâlî Mehmed Efendi: Mâte kıziyâ fi’ d-devleti’l-Muştafiyyet, fi 6 Muharrem sene 1027,

Devlet-i Ahmed Ġânî’de olan kıpudânlar

Çağala-zâde Sinân Paşa: Cedd-i ‘âlîleri Sultân Süleymân Ġân ‘aşrında babası ağız olup Ġarem-i Sultânî hizmetine erzânî görülmüş idi. Silahdâr iken Yeniçeri ağası oldu. Arzırûm’a ba‘dehu Bağdâd’a mîr-i mîrân oldu. Ba‘dehu Vân beglerbegisi olup vüzârat virildi. ‘Oşmân Paşa fevt olduğda vaşiiyeti ile kı‘im-makâm-ı ‘asker-i İslâm oldu. Fî zî’l-ħicce sene 993, Ġasan Paşa yirine kıpudân oldu. ‘Azl olup manşıbı Ġalîl Paşa’ya virildi. Fî şevvâl sene 1003, vüzâratla Egri seferine gidüp şadrâ‘ azam oldu. Becâ-yı İbrâhîm Paşa fi 3 Şevvâl sene 1005, ‘azl olup selefi i‘âde olındı. Evâħir sene fi muharrem Şâm eyâleti virildi. Tekrâr Ġalîl Paşa yirine kıpudân oldu. Fî 9 Şevvâl sene 1006 târiħ Riyâzi Efendi.

Bâ’ Bi-ismi’llâh ile hâtif didi târiħini

Ġapudân oldu Sinân Paşa’yı deryâ dil yine.

Serdār oldu. apudānlu üzere iken ‘Acem’ e gitdi fī muharrem sene 1013, ‘azl olup Dervī Paa’ya virildi fī se‘ sene 1014, iki sene sefer eyleyüp Diyārbekr’de fevt oldu sene 1014,

alīl Aa: arem-i a’dan zemān-ı Murād ānī’den ıup yeieri aası oldu.

[617] Bo Sayfa

[618]

Bi’smi’llāhi’r-rahmāni’r-rahīm

abaa-ı Penc-dūhūm Ez-abakāt-ı Pādiāhān-ı Rūm Devlet-i Sultān Mutafa İbnū’s-sultān Mehmed ān El-merhūm

El-Mevlā Mehmed

b-rīz-i ālīū’l-‘ayyār-ı vūcūdī āk-i Amāsiyye’den pedīdār ve sikke-i erbāb-ı isti‘dād ile arīn-i i‘tibār olup Anaolı adāretinden mūteā‘id ubbī Mollāsi’ndan mūlāzım ve arī-i tedrīse ‘āzım olmu idi. Ol enāda vezīr-i cihān-gūā İbrāhīm Paa idmetlerine mu‘allim-i ve Zāl-i zer gibi ol ‘Anā-yı āf-ı itidāra mūnādım olup arı ‘āce dimekle ‘unvān-ı itihār ve zerrīn-i ūkūfe-zār ‘āıfetleri olup eb-gūā-yı ūreyyā gibi adr ü i‘tibār bulmu idi. Ahz-ı medāris ve ‘aqd-ı mecālis iderek kırk aa medreseden ma‘zūl iken okuz yūz oksan be Rebī‘ü’l-evvel’inde Ketudā Mutafa Efendi birāderi Amed Efendi yirine Eski İbrāhīm Paa Medresesi i‘tā olındı. Bi iki evvāl’inde Niāncı-zāde yirine Siyāvu Paa Sultānī pāyesine terfī‘ kılandı. Bi dōrt a‘bān’ında Muzaffer Efendi ‘aqabince an’a geldi. Bi yedi Receb’inde ara elebi-zāde Efendi‘den ora eh-zāde Medresesi’nde fer-i ecāde-i ifāde eyledi. Bi sekiz Receb’inde Vivıek Efendi yirine Sūleymāniyye’lerden birine vāıl on bir Ramazān’ında Kātib-zāde’ye bedel-i dāru’l-adīe nā’il olup sene-i mezbūre zī’l-a‘ desinde Nefs-zāde malūlinden āāniyye-i Vefā’da cā-niin-i efāzil olmu idi. On iki Cumāde’l-āire’sinde Vivıek yirine Vālide-i Mehmed ān Medresesi ile adr ü ān bulmu idi. On üç Cumāde’l-ūlā’sında Yavuz Efendi medīne-i Ebī Eyyūb azāsına manūb oldu. On dōrt Zī’l-icce’sinde ‘azl olup ursun-zāde yirine ‘Abdullāh Efendi mesned-niin-i ūkūmet oldu. On yedi Ramazān’ında alefī yirine i‘āde olındı. On sekiz evvāl’inde munfaıl ve ūsrev-zāde Efendi vāıl oldu. Yigirmi a‘bān’ında ‘Alī elebi-zāde yirine marūse-i Burūsa ūkūmetiyle be-kām, yigirmi bir

Şa‘bān’ında ref‘ olunup Hasan Efendi kā’im-makām oldu. Yigirmi üç Şevvāl’inde Çeşmī Efendi yirine Edrine kazāsıyla maqziyyu’l-merām olup yigirmi dört [619] Rebī‘ü’l-āhīr’inde müddet-i naşibi āhīr ü mesned-i hükümetiyle Şerīf Efendi müşerref ü mütefāhīr oldu. Biñ yigirmi altı Zī’l-ħicce’inde ravza-ı āmālī şarşar-ı fenā ile berbād-dāde ve mişāl-i berk-i ħazān dīde-i rū-yı zerdi ħāk-i siyāha nihāde oldu. Mevlānā-yı mezbūr ‘iffet ü şalāhla meşhūr edā-yı nevāfil şavm u şalvete kā’im ve evķāt-ı ħamsede cemā‘ata müdāvim ħ‘āce-i kār-ħāne-i vera‘-i bārid pīr-i şālīh ü ‘ābid idi. Dānişmendliği ħālinde küşte-i şemşīr-i şerī‘at olan Şeyĥ Ħamza’nuñ katline şehādet eyleyüp bā‘iş-i şöhreti olmuş idi. Kazāsı ħālinde ħalkı nevāfla iğra ve re’isü’l-māl deryā-yı irbā eyleyüp bu bābda ġarīb tażyıklar ve ħarīfān naķş-ı endāzuñ rengin taĥķīķleri vardır.

El-Mevlā Mehmed Nihālī

Rūmili ħuzātından iken kazā-yı naĥb eyleyen Vekīl Sinān Efendi’nüñ tenvīr-i müdde‘ā-yı i‘tibārına bürhān ve silkü’l-leā’l-i ‘arāķ-ı ‘arīķına gevher-i girān-ı ħadr-i raĥşān olan maĥdūm-ı ‘ālīşāndur. Nihāl-i istihālī āb-yarı-ı feyz-i ħudādādıyla vālā ve şuķķa-i rāyāt-ı himmeti naĥl-i ümīd-i devlet-mendān ve ķāmet-i cāme-zīb-i bālā-bülendān gibi a‘lādan a‘lā olduķda nesīm-i tevfiķ-i Rabbānī ile ħareket ve cevher-i zātın ‘arz-ı ħ‘ācegiyān kūçe-i ‘ilm ü fażilet kılup Lūtfi Beg-zāde Efendi ħidmetine vāşıl ve şehadet-i miĥekk-i imtiĥānla ser-ħalka-ı emāşıl olmuş idi. Mollā-yı merķūm seksen bir tārīĥinde Mekke-i Müşerrefe ķāzisi olup mülazım-ı maĥfil-i ‘izzet-i ihtivālleri olduķda te’ĥīr-i teşrīf-i mülāzemetden dil-gīr ve ba‘z-ı evzā‘dan münĥarifü’z-zamīr olmağın Medīne-i Münevvere kazāsından müteķā‘id olup aķtār-ı fā’izü’n-nūr Ħicāziyye’de sākīn olan Ķādı Ħüseyn ħidmetlerine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb itmiş idi. *El-ħāletü ħāzihi* cāme-ħāne-i devlet ü iķbāl ve ħızāne-i bī-girāne-i ümīd ü āmālden soñra vāşıl-ı menāşīb-ı münāsib ve nāil-i revātib-i merātib olup kırķ aķça ile Edrine’de Beglerbegi Medresesi’nden ma‘zül iken biñ bir Cumāde’l-āhīre’sinde şadreyn-i fāzileyn olan Bostān-zāde Efendi ve Şun‘u’llāh Efendi ħuzūrlarında ħārice tālībleriñ ġāliblerinden Yavuz Efendi ve Şānī Efendi ile Hidāye’nüñ Kitāb-ı Cihād’ından imtiĥān olup zūrafā bu beyti dimişler idi. **Beyt:**

Bil Nihālī Yāvuz a‘lā oķudu

Līkin ammā ķatı alçak Şānī

Neşr: Ol eşnâda ‘Alî Paşayı Cedîde terfî’ olunan Hüseyn Efendi’nüñ Medrese-i ‘Osmân Paşa rehine-i sibâk imtiḥânı olmağla bunlara iḥsân olunan Yāvuz Çelebi’ye Kāsım Paşa, Şānî Efendi’ye Tūṭî-i Laṭîf Medresesi virilmiş idi. Biñ üç Muḥarrem’inde şadr-ı ‘ālî-ḳadr Rûm Şun‘u’llāh Efendi merḥûm meclisinde mütehevvirâne kelām itmekle ‘azl olunup nefy ile ta‘zîr ve medresesinde Çil Ḥaydar cāy-gîr kılındı. Biñ dört Cumāde’l-ülâ’sında Ayāşî Aḥmed Efendi yirine Ḳalender-ḥâne pāyesine terfî’ olındı. Biñ altı Şa‘bān’ında Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniyye’ye ḳudûm idüp biñ sekiz Zî’l-ḥicce’sinde ‘Azmi-zāde Efendi yirine Sulṭān Selîm-i Ḳadîm Medresesi’yle tekrîm olındı. Biñ on Muḥarrem’inde ḳabûl itmeyen Ḳara ‘Abdu’r-raḥmān Efendi yirine Diyārbekr ḳazāsı tevcîh olunup ḳabûl itmedükde ‘azl-ı iḥtiyār itmiş idi. Sene-i mezbûre cumāde’l-ülâsında Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine Süleymāniyye tevcîhi ile cebr-i kesr olunmuş idi. Sene-i mezbûre şa‘bānında İstanbul ḳāzîsi Muşṭafā Efendi meclisinde Şeyḫü’l-islām Ḥāce-zāde Meḥmed Efendi ḥaḳḳında nā-sezā kelām itdiği gūş-zede-i şudûr-ı kirām olduḳda ‘azl olunup medresesi Muşlî Efendi’ye in‘ām olındı. On üç Muḥarrem’inde ‘Azmi-zāde Efendi yirine ḳazā-yı Dımaşḳu’ş-şām tevcîhi ile ikrām olındı. On dört Zî’l-ḥicce’sinde ḳazā-yı vaṭar idüp manşib-ı mezbûr ‘Alî Beg-zāde İbrāhîm Efendi’ye müyesser oldı. On sekiz Muḥarrem’inde Fenārî-zāde Ma‘tûh Çelebi mutaşarrıf olduḳ Ruscuḳ ḳazāsı arpalıḳ ta‘yîn olındı. Yigirmi bir Cumāde’l-âḫire’sinde ol diyār ḥalkı şikāyet itmekle bunlardan alınup Dāmād Efendi’ye virildi. Sene-i mezbûre şevvālinde Muşlî Efendi yirine maṭlabı olan Edrine ḳazāsı iḥsân olındı. Yigirmi iki Receb’inde ref’ olunup yirine Yaḥyā Efendi terfî’ olındı. Yigirmi altı [620] Şafer’inde Muşlî Efendi yirine ḥākim-i dārü’s-salṭana ve dil-ḥāhı üzere pür-ṭumṭurāḳ u ṭaṇṭana olmuş idi. Yigirmi yedi Muḥarrem’inüñ beşinci günü nihāl-i vücūdî ḥazān-ı fenā ile bî-berk ve şarşar-ı kūh-endāz-ı merkle ḥāke berāber oldı. Edrineḳapusı ḥāricinde defn olunup manşib-ı maḥlûl Baḥşî Efendi’nüñ ‘ıḳd-gerden-i iḳbālî kılındı. Mevlānā-yı merḳûm naḥl-bend-i envā’-ı ‘ulûm nihāl-i nevber-i ḥaḳāyıḳ-ı āşār Nihālî maḥlaşı ile tırāzende-i eş‘ār ḡavvāş-ı baḥr-ı letā’if ve zarā’if-i ḥakkāk-ı cevāhir-i nevādür. Ma‘ārif-i sehlü’l-iḥsân ḥadîdü’l-lisān şerîfü’n-nefs-i ‘ālî himmet şedîdü’l-baḥş ḳavî-‘azîmet esbāb-ı iḥtişāma mā’il, vecahet-i vaḳārına şifte-dil, tāvus-ı cevelāngeh-i ḥadîḳa-ı i‘zāz nev‘arūs-i mināşşā-i ni‘met ü nāz, ‘aşrında mu‘azzez ü mükerrem vādîsinde bir ādem idi. Şudûr-ı ‘ulemā ile ḥuşûnet üzere mu‘āmele itmegın iki üç def‘a ma‘zûl u maṭrûd olmuş iken mükerreren nef ile işbāt-ı vücūd itmiş idi. Heft-ḥān-ı Rüstem’den nişān virür. Ma‘rekeleri e’l-sine-i nāsda mezkûr ve tiḡ-i ḡāmḡameden dem urur āteş-pāre ḳıṭ‘aları

cönklerinde mestürdür. Mekke-i Mükerrreme’de iken Hind Pâdişâhı Celâle’-d-dîn Ekber Haremeyn-i Şerîfeyn fuķarâsına Celâlî nâm floriler irsâl eyledükde bu ķaşîdeyi diyüp göndermişler idi. **Şi’r**:

Harîfân-ı nazardur Celâl tû dârend

Merâ vü Cemâl terâkeşte manzar

Çi harem Cemâl-best-i mâl-ı hüsni’llâh

Çi mu’azzam celâl-best va’llâhu ekber¹²³

Bu eş’âr dağı numûne-i güftâridur.

Ķatı nâz eylesün ķađbe-zen-i dehr-i denî

Biz anuñ şüret-i zîbâsına ‘âşık degülüz

Velehü

Merĥabâ eyleyelim tolı içüñ dir sâķî

Hüb söyler ķatı v’allâh çâķ ağzın öpeyin

Velehü

Devlet-i deh rûze-i dehre çok iķbâl eylemem

Çünki yanınca muķarrerdür anuñ bir nekbeti

El-Mevlâ Muştafâ

Şerĥ-i Miftâĥ’a ĥâşiyesi olan Eyyüb Ķâzîsi Bâlî Efendi merĥûmuñ maĥdûm-ı fezâ’-il-î rüsûmıdır. Toķuz yüz elli târiĥinde encümen Efrüz-ı vücûd-ı şem’-i nûr-ı efşân-ı meclis-i şühûd olup “Ĥayrû’l-ensâb” târiĥ-i vilâdetidür. Sin-i temyize vâşıl ve ĥalka-ı erbâb-ı isti’ dâda dâĥil olup ser-bülend-i emâşil olduķda Ĥ’âce-i Sultân Selîm-i Ĥalîm ‘Aţâ’u’llâh Efendi’nüñ şeref-i mülâzemetlerine nâ’il olmuş idi. Ba’z-ı medâris-i ‘ilmiyyede ifâde-i fûnûn-ı ‘aliyye iderek kırķ aķça ile Silivri’de Pîri Paşa Medresesi’nden ma’zûl iken toķuz yüz toķsan yedi Cumâde’l-âĥire’sinde İmâm

¹²³ Görüş ehli olanlar senin büyüklüğünün yanında dururlar. Senin yüzünü görmek isteğiyle görüneceğin yerde dolaşmaktalar. Ne güzel yüzdür o ki Allah’ın yarattığın en güzelidir. Ey büyük Allah’ım! O ne büyük görkemdir.

Dāmādı Şeyhî Efendi yirine Haydar Paşa Medresesi tevcîh olındı. Biñ iki Ramazân'ında İskender-zāde yirine Maḥmūd Paşa'ya taḥrîk olındı. Biñ üç Cumāde'l-āḥire'sinde 'Abdu'l-cabbār-zāde yirine Zāl Paşa Sultānî pāyesine pîrāye şaldı. Biñ altı Şa' bān'ında 'Azîz Efendi yirine Şaḥn-ı Şemāniyye ile i' zāz kılındı. Biñ sekiz Zî'l-ka' de'sinde Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine Üsküdār'da Vālide Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Biñ toḳuz Zî'l-ka' de'sinde 'Abdu'l-'azîz Efendi'den soñra dāru'l-ḥadîş rütbesi ḥaṭṭ olunup ḥāmis Süleymānî olmaḳ üzere bunlara tevcîh olındı. Biñ on Şafer'inde Kavālalı-zāde yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsı virilmiş idi. Gıtmeyüp 'azl-ı ihtiyār eylediler sene-i mezbûre şa' bānında Nihālî Efendi yirine Süleymāniyye medārisinüñ birine nā'il olup on bir Ramazân'ında Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine Ḥaleb Şehbā ḳazāsı ile maḳziyyu'l-merām oldılar. On üç Şafer'inde ref' olunup Şerîf Efendi terfî' olındı. Sene-i mezbûre şevvālinde Ğanî-zāde Efendi'nüñ yirine Mısr-ı Kāhire ḥükümetiyle rāyet-i iḳbālî zāhir oldı. On dört Zî'l-ḥicce'sinde 'azl olunup Ṭursun-zāde 'Abdu'l-bāḳî Efendi naşb olındı. Biñ yigirmi Şa' bān'ında 'Azmi-zāde Efendi yirine dāru'n-naşr Edrine ḥükümeti tefvîz olındı. Yigirmi bir Şevvāl'inde munfaşıl ve yirlerine Nihālî Efendi vāşıl oldı. Yigirmi dört Rebî'ü'l-evvel'inde Ḥüseyn Efendi ḥazretlerinüñ def' a-ı şālîşesi yirine Dāru's-salṭana [621] ḳazāsı müyesser olmuş idi. Yigirmi altı Şafer'inde ma' zül, yirine Nihālî Efendi ḥākim-i şehri İstanbul oldı. Yigirmi yedi Muḥarrem'inüñ on altıncı günü ḥummā-yı muharriḳadan şem' -i ḥayātı tamām ve rişte-i 'ömr-i dirāzı ḳarīn-i ḥitām olup pervāne-i rūḥ-ı revānı pür zenān-ı evc-i dāru's-selām oldı. Ḳaşaba-ı Ebi Eyyüb'de vāḳı' Defterdār Cāmi' i ḥareminded medfūndur. Mevlānā-yı merḳūm gevher-i silkü'l-leā'l-i 'ulemā-yı Rüm edīb ü vaḳūr ehl-i ḥazm u şabūr keşirü'l-şadaḳāt 'azizü'l-mübarrāt cānibdār-ı nefsü'l-emrū ḳavābi'l-ḥaḳ selef-i şālîḥine mülḥaḳ fuḥūl-ı 'ulemādan idi. Muṭāla' a-ı Kütb-i Tefsîr u Ḥadîş'e müştāḡil Meşnevî-i Şerîf Mollā Celāl müzākeresine mā'il olup ḳırā'at-ı seb' -i Ḳur'ān-ı 'Azîm içün eyyām-ı usbū' -ı taḳsîm-i mu' tād-ı kerîmi idi

El-Mevlā Ḥasan

Taḥşîl-i kemāle müdāvim ve ba' z-ı 'ulemādan mülāzım olup ṭarîḳ-i pertev-iḳaṭ' -ı şı'āb u suhūl iderek ḳırḳ aḳça medreseden ma' zül iken biñ yigirmi iki Rebî'ü'l-āḥir'inde Bāḳî-zāde 'Abdu'r-raḥman Çelebi yirine Fethiyye'de Sinān Paşa ḥāricine 'āric olmuş idi. Yigirmi beş Cumāde'l-āḥire'sinde Ḳabaḳulaḳ-zāde yirine Dāvud Paşa Medresesi'ne taḥrîk olındı. Yigirmi altı Rebî'ü'l-āḥir'inde Muḥyi'd-dîn Efendi yirine Yaylaḳıyye-i İznîk pāyesine tebdîl-i hevā-yı ders ü taḥḳîḳ eylemiş idi. Yigirmi yedi

Şafer'inde cānib-i āhirete sefer kı lup medrese-i mezbūreye Kaṭīfeci-zāde güzer eyledi. Mevlānā-yı mezbūr şalāh hāl ile meşhūr riyāzet-ı nefsi-i mücāhide ile iksiri-i cevher-i hulk-ı ḥasen ve kār-ḥāne-i sa' y u talebde rişte-i āmāli tābında resen olup bu beyti bī-mişāli dibace-tırāz mecmū' a-ı hālī kı lınmış idi. **Bejt:**

Bulmaduḡ hiç ucunı ortasını 'ālemde

Gerçi tutduḡ emelüñ tār-ı Firāvānī ucın

El-Mevlā Sinān

Sinān-ı zebānı cevāhir-i ḥurūfa çesbān ve mā'ü'l-hayat-ı' ilm ü ' irfānla raḡbu'l-lisān olup ba' z-ı ' ulemānuñ istinād-ı āsitānesi ile ser-efrāz ve şeref-i mülāzemeti ile maḡhar-ı i' zāz olduḡdan soñra kaṭ' -ı rāh dūr u dirāz iderek kırk aḡça medreseden munfaşıl iken biñ yigirmi üç Zī'l-ka' de' sinde Dersi' ām Meḡmed Efendi yirine Ḥācı Ḥasan-zāde Medresesi'n iḡrāz itmiş idi. Yigirmi yedi Şafer'inüñ evāḡirinde irtihāl idüp medresesi Mektūbcı Derviş Efendi' ye intikāl eyledi. Mevlānā-yı merḡüm tālib-i iktisāb-ı ' ulüm merāsım-i tarīḡ-i ' ilme şedīdü'l-i' tinā ve taḡammül-i ' ināda ḡadīdü'l-binā olup kıṭ' a-ı meşhūra şıfat-ı kāşife-i aḡvāli idi. **Kıṭ' a:**

Tarīḡ-i ' ilme ḡadem başdı bir niçe rācil

İrişdi pāyeye her birisi ayaklandı

Şaḡak ümmīdi ile ben mülāzemet iderek

Piyāde vara gele dāmenüm şaḡaklandı

*Şıfı' l-meşā' ih Ellezine intikalū ilā Raḡmeti' llāhi Te' ālā fi Eyyāmi
Hāzih' d-devleti' l- ' aliyye²⁴*

Eş-şeyḡ Seyfullāh

Vilāyet-i Ḥamīd dāḡilinde ḡaşaba-ı Aḡrus' da sāḡil-i vücūdı dest-res bulmuş idi. Taḡşil-i ' ilm ü kemāl ve tekmāl-i meleke-i isti' dād u istihāl idüp tarīḡ-i ' ilme zāhib olmuş iken nime-i rāhdan rāci' u āyib olup ba' z-ı meşāyıḡ-ı kirām ḡidmetinde ıslāḡ-ı nefsi-i reddiyye ve iḡrāz-ı sa' ādet-i ser-meddiyye kı lınmış idi. Devlet-i Aḡmed-i Ḥānī' de

²⁴ Bu ihtiyar, seçilmiş sınıfımız, büyüklerimiz bu yüce devletin günlerinde Allah'ın rahmetine intikal etmişlerdi.

Dāru'l-mülk-i İstanbul'a gelüp kürsî-nişîn-i va'z u tezkîr ve güher-nişâr-ı haķâyıķ-ı hadîş ü tefsîr olmuş idi. Bedr-i kâmil gibi devr-i menâzil ü maķâfil iderek Cāmi'-i Ebu'l-feth'de vâ'iz u nâşih oldu. Niçe zemân ol maķâm-ı şerîfde ser-halka-ı cem'iyet olup biñ yigirmi altı Zî'l-ħicce'sinde 'âlem-i âhirete rihlet eyledi. 'Azîz-i merķûm ğavvâş-ı baħr-ı 'ulûm pür şevķ ü ehl-i ħâl, pîr-i mübârek ķâl idi.

Eş-şeyh Budâķ

Cân-ı 'Âlem demekle meşhûr idi. Ba'z-ı a'izze-i kirâm nazarına mazhar olup şâh-ı ümîdi müsmir-i murâd [622] ve şükûfe-i dil-i ħazîni nefsi-pîr ile küşâd olmuş idi. Cāmi'-i Sulţân Meĥmedî'de naķl-ı Meşnevî ve ders-i ma'nevî münâsebeti ile 'aķd-ı halka-ı cem'iyet itmek mu'tâdları idi. Biñ yigirmi altı senesi evâĥirinde intikâl eyledi. 'Azîz-i merķûm târik-i nuķûş u rûsum dervîş-nihâd pāk-i' tîķâd idi. Fen-i iksire t̄alib olup "Ġarâzum kesb-i ma'rifetdür." diyü i'tizâr iderdi.

Eş-şeyh Emrullâh Çelebi

Ṭarîķden ferâġat idüp meşâ'ih-ı Naķş-bendiyye'ye ĥidmet itmiş idi. Şadr-ı 'âlî-ķadr Kemâl Efendi ĥazretleri iltifât idüp ĥücre-i dervîşânesine teşrîf-i erzânî buyururlar idi. Biñ yigirmi altı evâĥirinde rihlet eyledi. Âzâde-i tab' u bi-bâk pîr-i şâlih ve mücerred-sîne pāk idi. Bunlar daĥı fen-i kâf ile iktisâb-ı kemâlden ĥâlî degil idi.

Ķoġacı-zâde

İsmi ĥâtırda olmamaġla işâret olunmadı. Meşâ'ih-ı Ĥalvetiyye'ye ĥidmet eyleyüp ekmel tekyesinde seccâde nişîn meşihât itmiş idi. Bunlar daĥı târiĥ-i mezbûrda intikâl itmişdür. Fen-i müsikîde üstâd olup oķunan zikrlerüñ ekşeri bunlaruñ bestesidür. Ĥaķķa ki nâdire-i edvâr ve ferîde-i rûzgâr idi. Ol fen-i celîlede mu'arızı olan Zâkirî maĥlaş Ĥaĥîb Efendi daĥı bu ĥilâlde irtihâl itmişdür. *Raĥmetullâh 'aleyh*

Âĥir-i Vefeyât-ı Devlet-i Muştafâviyye ve Zikr-i İntikal-i Mâh-ı Serî'u's-seyr-i Salţanat-ı 'Aliyye

Bu şaĥîfe-i 'ibret-nümâ ve taķvîm-i cedîd-i nevrûz-ı intimâ zâmin olduġı taĥvîl-i âfitâb-ı devlet ü iķbâl *lâ-zâl maşûnâ'ani'n-naķş-i ve'z-zevâl*¹²⁵ beyânı oldur ki biñ yigirmi altı Zî'l-ķa'de'sinüñ yigirmi altıncı günü yevm-i şalişede pâdişâh-ı 'âlîşân

¹²⁵ Eksiklikten ve yok olmaktan korunmuştur.

Sultān Aḥmed Ḥān Bin Meḥmed Ḥān ‘āzim-i riyāz-ı cenān ve ḥurāmān-ı ḥıyābān-ı
‘ālem-i cinān olduḡda şınv-ı ‘aziz-i mükerrerem ve birāder-i kihter-i sa‘ādet-i tev‘emleri
Şāḥ-ı Nihāl baḥtiyāri şemere-i şecere-i tāk-dāri ḡuṡb-ı dā‘ire-i vilāyet-i pādişāh
Edhem-zühd ü Dārā-dirāyet, püşt pāzın devlet-i nā-pāydār kemer beste-i ḥidmet-i
perverdigār pertev-i envār-ı Muştafāvī şu‘le-i şeb-çerāḡ-ı nebevī Şi‘r:

Cüneyd-i ‘aşr Sultān Muştafā ibn Meḥmed kim

Odur şāhen-şeh-i şüret odur fermān dih-i ma‘na

Neşr: Taḡt-ı salṡanata cülüs-ı hümayün-ı erzānī buyurup **Tārīḡ:**

Ḳaldı Sultān Aḥmed’ün yirinde Sultān Muştafā

Neşr: Tārīḡ vāḡı‘ olmuş idi. ‘Ulemā-yı ‘azāme-i ikrām ve eşnāf-ı ‘askere ḡānün üzere
baḡşiş ü teraḡḡiler in‘ām olup vezir-i a‘zam serdar-ı diyār-ı ‘Acem Ḥalil Paşa,
Erdebil seferinden meştāya ‘avdet üzere olmaḡın baḡşişleri irsāl olındı. Mışr
eyāletinden gelüp vezir-i rābi‘ olan Hezārgıradlı Meḥmed Paşa ḡā‘im-maḡām-ı
şadru‘l-vüzerā bulunmaḡla istiḡāmet üzere ḥidmet ü zabṡ u rabṡ-ı memālikde bezl-i
miknet eyleyüp meşāliḡ-i enām silk-i gevher gibi ḡarın-i intizām iken pādişāh-ı fenā
meşreb Şi‘r:

Dünyā evinde olmayıcaḡ bir ḡuzūr-ı ḡalb

Fānī cihānı neyleyelüm cāvidānı tutuñ

Neşr: Mazmūnı üzere tebettül illā‘l-lāhī taleb ḡılıp daḡdaḡa-ı ḡalkdan bī-zār ve serv-i
āzād gibi dāmen-keş-i deste-kār olmaḡla taḡt u tādān ferāḡat ve iḡtiyār genc-i ‘uzlet
ḡılıp biñ yigirmi yedi Rebī‘ü‘l-evvel’inüñ ḡurresinde birāder-zādeleri olan ekber-i
şeh-zādegān Sultān ‘Oşmān Ḥān bin Sultān Aḥmed Ḥān pādişāh-ı heft iḡlīm ve
şehriyār-ı gerdün ḡasım oldı. Zemān-ı salṡanatları üç ay dört gün vāḡı‘ olmuşdur.
Zemān-ı devletlerinde Ḥalil Paşa şadru‘l-vüzerā-yı kirām ve Meḥmed Paşa ḡā‘im-
maḡām olup Ḥāce-zāde Es‘ad Efendi ḡazretleri Şeyḡü‘l-islām ve müşkil-güşā-yı
enām ve ‘allāme-i a‘zam üstād-ı melek-i nihād mükerrerem Yaḡyā Efendi ḡazretleri
şadru‘l-‘ulemā-yı Rüm ve Ḥüseyn Efendi ḡazretleri şadr-ı Anadolı zībende rüsüm
bulunmaḡın āḡir-i devletlerine dek her biri mānend-i faşş-ı nigin cā-nişin-i ‘izz ü
temkīn olmuş idi. Nihālī Efendi ‘aşr-ı Aḥmed Ḥānī’de ḡākim-i dāru’s-salṡana olup

yigirmi yedi Muħarrem'inde fevt olmağla Baħşî Efendi ħādı olmış idi. Āħir-i devletlerine dek ħidmet-i şerî' at-ı şerîfeye kıyām gösterdi.

SONUÇ

Zeyl, bir yazıya sonradan katılan parça veya bir eseri tamamlamak için sonradan yazılan ek eser anlamlarındadır. Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik, Atâî'nin Şakâ'ik-i Nu'mâniye isimli esere yazdığı zeyle verdiği isimdir. Mecdî Mehmed Efendi, aslı Arapça olan eseri Türkçeye tercüme etmiştir. Mecdî'nin tercümesinin zeyli sayılan Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik, 1558-1634 yılları arasında yaşayan şahsiyetler hakkında bilgi vermiştir. Bu bilgilere ek olarak eserdeki şahsiyetler hakkında verilmemiş bilgileri de kendisi eklemiş, şiirlerle zeylini kuvvetlendirmiştir. Ayrıca Türk tarihi açısından verdiği bilgiler de dikkat çekicidir. Bu yönüyle eser, Türk biyografi tarihi ve Türk tarihi açısından önem taşımaktadır.

1985'te Ahmet Suphi Furat tarafından dipnotlarla zenginleştirilen ve 1989'da Abdülkadir Özcan tarafından tıpkıbasımı yapılan eser üzerinde daha önce çeviri yazı ve inceleme çalışması yapılmamıştır. Çeviri yazısı ve incelemesi olmaması nedeniyle Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik isimli tercümesi Arap alfabesine hâkim olmayan araştırmacılar için anlaşılması zor olduğundan eser kaynak olarak kullanılamamıştır. Böylesine önemli bir eserin çeviri yazı ve incelemesinin bulunmaması Türk edebiyatı ve tarihi araştırmacıları için büyük bir eksikliklerdir. Bu eksikliği tamamlamak için ele aldığımız bu çalışma devam ederken Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik adlı eserin tamamı Celal Bayar Üniversitesi bünyesinde Suat Donuk tarafından, daha çok eserin yapı yönünden incelemesi yapılarak tenkitli metni oluşturulmak suretiyle, doktora tezi olarak çalışılmıştır. Ulusal Tez Merkezi'nde 385458 nolu tez, erişime açık olarak bulunmaktadır. Bu çalışmada ise Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik isimli tercümesinin sadece 486-623. sayfalar arasının çeviri yazısı oluşturulmuş, metnin yapısal incelemesinin yanında daha çok sosyolojik yönden incelemesi yapılmıştır.

Bu çalışmada, Nev'îzâde Atâî'nin Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik isimli tercümesinin 486-623. sayfalar arasının çeviri yazısı yapılmış ve bu sayede Osmanlı Türkçesine hakim olmayan araştırmacıların da eserden yararlanabilmeleri amaçlanmıştır. Çeviri yazıya ek olarak eserin bu sayfalar arasında geçen şahsiyetlerinin; hayatları, eğitimleri, eserleri, eğitim aldıkları hocaları, müderrislik yaptıkları medreseler ve ilgilendikleri ilimler hakkında bilgiler de verilmiştir.

Böylelikle araştırmacıların eserde geçen önemli şahsiyetlerin hayatları hakkında bilgi sahibi olabilmeleri sağlanmıştır. Ayrıca tercümede verilen Arapça ve Farsça şiirlerin ve metinlerin anlamları dipnotta verilerek bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Bunun yanında bu ilmî eserin içinde anlatılmış ilginç hikâyeler günümüz Türkçesi ile aktarılmış. Bu hikâyeler eserin genel ve çerçevesi belirlenmiş gibi duran havasını kısmî olarak bozsa da anlatıma hareketlilik kazandırmıştır.

Çeviri yazıda verilmiş olan bilgilere bakılarak yapılan değerlendirme şu şekildedir: Mesleklerine göre yapılan tasnifte 17 farklı meslek grubu incelenmiş, bunlar içerisinde en fazla grup üyeliğinin müderrislere ait olduğu görülmüştür. 159 kişinin bu görevi icra ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu sayının bu denli çok olmasının sebeplerinden biri Osmanlı Devleti eğitim sahasını inceleyen bir eser oluşudur. Meslek grupları içinde bir diğer önemli grup ise kadılıktır. 41 kişinin kadılık ve hâkimlik yaptığı tespit edilmiştir. 3 kişinin şehzade hocalığı bilgisi Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'-Şakâ'ik'in tarihî kaynak oluşunu ispatlar niteliktedir. Ayrıca bu kişilerin içinde padişah dâhil sadrazam, şeyhülislâm, müftü ve vali gibi farklı başka görevlerde olanlar da vardır. İncelenen bölümde 1 padişah, 1 sadrazam, 18 müftü, 24 şeyh, 6 kazasker olduğu saptanmıştır.

Bir diğer başlık ise ilgilendikleri ilim sahaları ile ilgilidir. Burada 15 farklı ilim tespit edilmiş, bunlar içerisinde en büyük yüzdeyi tasavvuf ilmi almıştır. Bunun sebebi ise 486-623. sayfalar arasında tarikat şeyhlerine de yer verilmesidir. Tasavvuf ilgi alanı dışında 20 kişi tefsirle, 8 kişi hadisle, 7 kişi fıkıhla yine 7 kişi de kırâ'atla ilgilenmiş ve bu sahalarda eserler vermişlerdir. Bunlar dışında en az bilgi sahibi olduğumuz ilimler, 1'er kişi ile ferâiz, nücûm, hey'et, usûl ve hüsn-i hat'tır.

Çalışmada değinilen bir başka husus da eser veren kişilerdir. Belirtilen sayfalar arasında 26 kişinin eser yazdığı tespit edilmiştir. 14 kişinin şerh, 11 kişinin tefsir-tercüme, 6 kişinin hâşiye yazdığı edinilen bilgiler arasındadır. Bunun yanında 22 kişinin de şairlik yeteneğinin olduğu ve bir kısmının şiirlerinin olduğu yazılan eserden elde ettiğimiz bilgiler arasındadır. Ayrıca bu çalışmada 29 farklı eser hakkında bilgi verilmiş; yazarları, nüshaları ve haklarında yapılan çalışmalar kısaca sunulmuştur.

Öğrendiğimiz bilgiler ışığında en fazla zikredilenler ise Hidaye, Kafiye, Mevakıf ve Muhtasar adlı eserlerdir.

Memleketlerine göre sınıflandırılan bu şahsiyetlerin 42 farklı il doğumlu olduğu görülür. Bunlar dışında kalan ve en büyük payı alan grup ise nereli olduğu bilinmeyenlerdir. 124 kişilik bu grup haricinde 10 kişinin Aydın, 7 kişinin Karaman, 6 kişinin Isparta ve 4'er kişinin de İstanbul ve Amasya doğumlu olduğu aktarılmıştır.

Eğitim veren 16 kişi hakkında da bilgiler sunulduktan sonra eserde ismi geçenlerin ders aldığı müderrisler tablo şeklinde verilmiştir. 203 kişi içerisinde 98 kişinin kimden ders aldığı bilgisine ulaşılamamıştır. Kalan çoğunluğun bu konudaki bilgileri biyografilerinde sunulmuş, Atâî'nin bu hususta dikkatli davrandığı görülmüştür. Mezkûr şahsiyetlerin hangi medreselerde görev yaptıkları tablo şeklinde şematize edilmiştir. Metinde geçen şahsiyetlerin 122 farklı medresede görev yaptığı bilinmektedir.

İncelenen metinde adı geçen şahısların kullandıkları mahlaslar ve unvanlar da tablo şekline getirilmiştir. Burada 55 kişinin mahlas ve unvanına ulaşılmıştır. Bunlardan 4 tanesine ait iki farklı mahlas veya unvana yer verildiği görülmüştür.

Atâî'nin titizlikle üzerinde durduğu anlaşılan husus ise doğum- ölüm tarihleridir. 203 kişi içerisinde 4 kişinin yaşadığı yüzyıl ile ilgili bilgi hiç verilmezken 2 kişinin ise Sultan 1. Ahmet zamanında yaşadığı bilgisi verilmiştir. 199 kişinin 16-17. yüzyılda yaşadığı aktarılmıştır. Ölüm tarihleri ise, birçok şahsiyet için, tarih düşürmelerle verilmiş ve akılda daha kalıcı hale getirilmiştir.

Tarihi gerçekliği de bir vakanüvis edasıyla sunan Atâî, sefer ve fetihleri ayları ile neredeyse tam tarih verecek şekilde aktarmıştır. Metin içerisinde bazen bir müderrisin mülazemet, bazen de bir şahsın makama veya göreve getirilme zamanı veya seferlere katıldığını belirtmek, kahramanlıklarını anlatmak için seferlerden bahsetmiştir. Ancak bazen de tarihi gerçeklikten ayrılmayarak sadece seferlerin ve savaşların tarihlerini aktarmıştır.

Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik'te (486-623. sayfalar arası) verilmiş olan şiirler irdelenmiş farklılıkların olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan incelemede sıklıkla Bâkî, Şeyhülislâm Yahyâ, Kınalızâde Hasan Çelebi ve Necâti'den alınan şiirlerde ihtilafli kelimelerin olduğuna rastlanmıştır.

Eserde verilmiş olan birbirinden ilginç yirmiye yakın olay-durum günümüz Türkçesine çevrilerek anlatılmıştır.

Çeviri yazı içerisinde aranan medrese, yer, eser isimleri ve özel isimler kolaylıkla bulunabilsin diye izin eklenmiştir. Dizin kısmının araştırma yapmak amacıyla bu çalışmayı kullanmak isteyenlere kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Hülâsa, bu çalışma sonunda elde edilen bilgiler Osmanlı eğitim sistemi, tarihi ve edebiyatı hakkında bilgi edinmek isteyen şahıslara akademik düzeyde destek olacaktır.

KAYNAKÇA

- Afyoncu E (2007) Nişancı. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 33: 156-158
- Ahunbay Z (1994) Efdal-zâde Medresesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 3: 133-134.
- Akgündüz A (1994) Dürerü'l-Hükkâm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 10: 27- 28.
- Akgündüz A (1994) Ebussuud Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 10: 366- 371.
- Aksoy H (2002) Kınalı-zâde Ali Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 25: 416-417.
- Akün ÖF (1989) Hümâyun-nâme. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 2: 315-318.
- Algül H (1996) Gazve. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 13: 488-489.
- Amasya İl Yıllığı (2007) Amasya Valiliği.
- Arslan AT (1997) İmam Birgivi'nin Bir Mektubu. İlmî Araştırmalar 5: 61-74.
- Atar F (2001) Kadı. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 24: 66-69.
- Atar F (1995) Müftü. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 12: 486-496.
- Ateş S (1997) Hakâiku't-Tefsîr. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 15:163-165.
- Ateş S (1997) Tefsîr-i Şerîfe. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 15: 163-165.
- Avcı C (2006) Nasîhatü'l-Mülûk. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 32: 411.
- Aydemir Y (2007) Şâhid ü Ma'na. 2007a:63-64)
- Aydemir Y (2009) Larendeli Vücudî, Hayatı, Kişiliği; Şahsiyeti, Edebi Kişiliği ile Hayâl u Yâr'ın İncelenmesi ve Tenkidli Metni.
- Baktır M (1995) Eşbâh u Nezâir. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 11: 456-457.
- Baltacı C (1972) Hadâiku'ş-Şakâik ve Hadâiku'l-Hakâik'te Bulunmayan Ulemâ Hakkında Notlar. İslâm Medeniyeti Mecmuası 4(2):54-65.
- Baltacı C (1976) XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri 2 Cilt (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul).
- Bardakoğlu A (1995) Ferâiz. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 12: 362-363.
- Bardakoğlu A (1993) Câmi'u'l-Fusûleyn. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi

7: 108-109.

Baykara T (2003) Lala. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 27: 70-71.

Bebek A, Gölcük Ş (1995) Fıkhü'l-Ekber. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 12: 544-547.

Behçet Gönül [Necatigil] (1945) İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakâik Al-Numâniya Tercüme ve Zeyilleri. Türkiyat Mecmuası 7-8(2):150.

Benli MS (2005) Miftâhu'l-Ulüm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi.3 0: 20-21.

Birişik A (2011) Tefsir. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 40: 281-290.

Buzpınar Ş (2006) Nakibüleşraf. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 32: 322-324.

Ceyhan S (2004) Mesnevi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 29: 325-334.

Cirit H (2012) Vaiz. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 42: 404-407.

Demirayak K (2001) Kasidetül Bürde. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 24: 566- 568.

Demirel Ş (1999) 16.Yüzyıl Divan Şairlerinden Mânî, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 1, 1999, 25-51).

Derman MU (1997) Hat. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 16: 427-437.

Devellioğlu F (2013) Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügât (Aydın Kitabevi, İstanbul). Dilçin C (2009) Yeni Tarama Sözlüğü (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).

Doğan S (1997) Haseki Külliyesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 16: 370-372.

Durmuş İ (2006) Nahiv. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 32: 300-306.

Durmuş M (2007) Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinin tür özellikleri. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.

Eyduran A (2009) Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şu'arâ.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> (25.05.2017).

Eyice S (1992) Beyazıt II Camii ve Külliyesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 6: 40-42.

Eyice S (1992) Burûciye Medresesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 6: 465-466.

Faroqi S (2013) 16. Yüzyıl Sonlarında Osmanlı Uleması Arasında Sosyal

- Hareketlilik. Osmanlı Eğitim Mirası, Klasik ve Modern Dönem Üzerine
Makaleler, Haz: Mustafa Gündüz. (Doğu Batı Yayınları, Ankara).
- Fehd T (2000) Nücûm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 22: 126-129.
- Gümüş S (1993) Hâşiyetü't-Tecrîd. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 8:134-136.
- Göger V, Sarıkaya H (2016) Hayâl ü Yâr. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi Ek 2 : 661-662.
- Has ŞS (2006) Mülteka'l-Ebhur. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 31:549-552.
<http://www.ayasofya.org/ayasofya-medresesi.html>, (08.02.2019).
<http://www.bursa.com.tr/veliyyuddinoglu-ahmed-pasa-medresesi-2-2052.html,->
(28.01.2019).
<http://www.bursa.com.tr/yenisehir-506.html>,(20.01.2019).
<http://www.bursa.com.tr/yesil-kulliyesi-22595.html>, (28.01.2019).
<http://www.e-tarih.org/sayfam.php?m=teser&id=697>, (28.01.2019).
<http://www.trakyanet.com/trakya/kirklareli/vize/172-tarihi-yapilar.html?Showall=&start=1>, (01.02.2019).
- İnalcık H (2007) Padişah. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 34: 140-143.
- İnalcık H (2013) Vezir. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 43: 90-92.
- İpekten H (1991) Nev'î-zâde Atâî. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 4:40-42
- İpşirli M (1988) Abdulkadir Şeyhî Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 1: 244.
- İpşirli M (1992) Beylerbeyi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 6: 69-74.
- İpşirli M (1993) Çivi-zâde Mehmed Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 8:347-348 .
- İpşirli M (1995) Bostan-zâde Mehmed Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 6: 311 .
- İpşirli M (2001) Kadı-zâde, Ahmed Şemseddin. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 24: 96-97.
- İpşirli M (2002) Kazasker. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 25: 140-143.
- İpşirli M (2006) Müderris. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 31: 467-468.
- İpşirli M (2006) Molla (Muîd) Ahmed Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 31: 87-88.
- İpşirli M (2009) Sun'ullâh Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 37: 530-532.

- İpşirli M (2010) Şeyhülislâm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 39: 91-96.
- İpşirli M (2008) Sadrazam. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 35: 414-419.
- İsen M, Kılıç F, Aksoyak İH, Eyduvan A, Durmuş M (2009) Şair Tezkireleri (Grafiker Yayınları, Ankara).
- İsen M, (2002) Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 25: 417-418
- Kahraman A (1989) Ahlâk-i Alâi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 2: 15-16.
- Kâhya E (1997) Ondört ve Onbeşinci Yüzyıllarda Bursa'da Bilim Hayat. Felsefe Dünyası 25(2):1-10.
- Kalfa-zâde S (2011) Taşmedrese. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 40: 157-159.
- Kallek C (1998) El-Hidaye. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 17: 471-473.
- Kandemir M (1993) El-Câmiu's-Sahîh. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 7: 114-123.
- Kandemir MY (1993) El-Câmiu's-Sahîh. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 7:124- 129.
- Kandemir MY (1997) Hadis. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 15: 27-64.
- Karakılıç C (2013) Tecvid İlmi Kur 'anı Kerim Okuma Kâideleri (İslam Neşriyatı, Ankara).
- Karaköse S (1994). Nev'î-zâde Atâyi Divânı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> (01.02.2019)
- Karaman H (1996) Fıkıh. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 13: 1-14.
- Kaya BA (2009) Yahyâ Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 43: 245-246.
- Kaya ES (2009) Sinan Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 37: 228-229.
- Kazancıgil R, Gökçe N, Bilar E (2006) Edirne 'nin Eğitim Tarihi (1361-2005) (Edirne Valiliği Yayınları, Edirne).
- Kılıç F (2007) Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Şair Tezkireleri. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi 10: 543-564.
- Kılıç H (1992) Belagât. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 5: 380-383.
- Kılıç H (2001) El-Kâfiye. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 24: 153-154.
- Kılıç H (2010) Eş-Şafiye. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 38: 247-248.

- Kılıç H (2009) Tâcü'l-Luga. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 39: 356-357.
- Koca F (1995) El-Muhtasar. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 31: 64-66.
- Köksal AC ve diğer (2012) Usûl-i Fıkıh. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 42: 201- 210.
- Küçük S (2015). Baki Divânı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> (01.02.2019).
- Küçükaşçı MS (2000) İmam. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 22: 178-181
- Küçükaşçı MS (2010) Şeh-zâde. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 28: 478-480.
- Küçükaşçı MS (2010) Mir'âtü'z-Zemân. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 43: 596-597.
- Kütükoğlu MS (1994) Defterdar. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 9: 94-96.
- Kütükoğlu MS (1994) Tezkire. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 41: 73-74.
- Martı H (2011) Tarîkatü'l-Muhammediyye. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 40: 106-108.
- Okuyucu C, Kartal A, Köksal F (2012) Klasik Dönem Osmanlı Nesri (Kesit Yayınları, İstanbul).
- Ortaylı İ (2001) Kadı. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 24: 69-73.
- Osmanlıca Kelime Çözücü, www.lexiqamus.com.tr
- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat (1992) (Tür-Dav A.Ş. Yayınları, İstanbul).
- Öngören R (2010) Şeyh. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 39: 50-52
- Öngören R (2011) Tarikat. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 40: 95-105.
- Öngören R (2011) Tasavvuf. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 40: 119-126.
- Öngören R (2011) Nûreddin-zâde. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi Ek.2: 364-366.
- Öngören R (2005) Miftâhu'l-Gayb. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 30: 16-17
- Özbalıkcı MR (2005) Muğni'l-Lebîb. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 30:384-386
- Özcan A (1989) Şaka'ik-ı Nu'mâniye ve Zeylleri (Çağrı Yayınları, İstanbul).
- Özcan A (1994) Eş-Şekâiku'n-Numaniye. Türkiye Diyanet Vakti islam ansiklopedisi 38: 485-486.
- Özcan A (2011) Tevârih-i Ali Osman. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 40: 579- 581.

- Özcan T (2003) Mehmed Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 28: 456-457
- Özcan T (2003) Malulzâde Nakip Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 28: 456-457
- Özek A (2002) El-Keşşaf. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 25: 329-330.
- Özek A (1993) Kur ‘ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara).
- Özervarlı MS (2011) Tehzibü’l-Mantik vel-Kelâm. Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi 40: 331-332.
- Özel A (2000) Mecma‘u’l-Bahreyn. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 21: 190-192.
- Öztürk F (2015) Baki Divân (İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul).
- Pala İ (2009) Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü (Kapı Yayınları, İstanbul).
- Parlatır İ (2012) Osmanlı Türkçesi Sözlüğü (Yargı Yayınları, Ankara).
- Sinanoğlu M (2004) El-Mevâkîf. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 29: 422-424.
- Sungurhan A (2017) Kınalızâde Hasan Çelebi/Tezkiretü’ş-Şu’arâ, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü: 834-835)
- Süveysi M (1998) Hendese. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 17: 196-199.
- Şemseddin Sâmi (1996) Kamûs-ı Türki (Çağrı Yayınları, İstanbul).
- Şensoy S (2010) Şerh. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 38: 555-558.
- Şükün Z (1984) Farsça-Türkçe Lügat (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (2006) Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla). (21.01.2019).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Kültür Eserleri (2008) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10732, girispdf?0> (21.01.2019)
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Kültür Eserleri (2008) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10733, metinpdf?0> (21.01.2019)
- Taşköprülü-zâde (1985) Eş-Şekâ’iku’n-Numâniye Fî Ulemâid-Devletil- Osmâniye, Neşr:Ahmet Suphi Furat. (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul).
- Taşköprülü-zâde (1989) Şakayık-ı Numaniye ve Zeyilleri, Haz: Abdülkadir Özcan.

(Çağrı Yayınları, İstanbul).

- Topaloğlu B (2011) Tecridü'l-İ'tikâd. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 40: 250-251.
- Turan Ş (2002) Hoca Sâdeddin Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 18: 196-198.
- Tülücü S (2006) Mehmed Nâmî Dîvânı. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 32: 380-381.
- Uğur A (2014) Mecdi Mehmed Efendi Hada'iku's-Şakâ'ik (290-430 sayfalar arası), (inceleme-çeviri yazı). Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Uludağ S (1993) Câmîyye. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 7: 136-137
- Unan F (2008) Sahn-ı Seman. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 35: 532-534.
- Uzun M (2012) Tezkire. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 41: 69-73.
- Uzunçarşılı İH (1988) Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).
- Yaman A (2009) Savaş. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 36: 189-194.
- Yavuz YŞ (1991) Bahrü'l-Kelâm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 4: 516.
- Yavuz YŞ (2002) Kelâm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 25: 194-196.
- Yazıcı İ (1991) Bahrü'l-Ulû'm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 4: 517-518.
- Yazıcı T (1993) Gülistân. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 14: 240-241.
- Yediyıldız MA (2003) Zekeriya Efendi. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 12 (1): 153-166
- Yılmaz A (1991) Tezkirelere göre Divan edebiyatı sözlüğü. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 31: 491-500.
- Yüksel E (1992) Birgivi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi 6: 191-194.

DİZİNLER

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

- Ağzıkara Muhyî'd-dîn, 181, 324
Aḫî-zâde Efendi,, 183, 187, 298
Aḫî-zâde Hüseyn Efendi, 172, 222, 262, 299,
324, 330, 347
Aḫî-zâde Maḫmûd Çelebi, 189, 259, 336
Aḫî-zâde 'Abdu'l-ḫalîm Efendi, 176, 208, 269
Aḫî-zâde Yahyâ Çelebi, 314
Aḫmed Çelebi, 191, 218, 226, 269, 332
Aḫmed Efendi, 211, 212, 213, 225, 226, 240,
241, 245, 259, 261, 280, 296, 301, 302,
311, 328, 335, 339, 341, 343, 344, 350,
354, 362, 391
Aḫmed Paşa, 175, 176, 177, 179, 225, 226,
244, 266, 323, 331, 375, 377
Aḫ Muşallî, 238, 241
Aḫkaftan Efendi, 206
Anḫaralı Hüseyn Çelebi, 328
A'rac Seyyidî Çelebi, 261
Arab-zâde Efendi, 178
Astârecî Sinân, 302
Âḫanalî Emîr 'Alî, 173, 206
Ayâs Paşa, 311
Ayâşî, 242, 329, 336
Ayâşî Aḫmed, 178, 191, 254, 260
Ayâşî Aḫmed Efendi, 178, 191, 194, 254, 265,
314, 393
Ayâşî Muştafâ Efendi, 345

B

- Baba Tâc Efendi, 247
Babaḫuşî 'Abdu'r-raḫmân Efendi, 332
Bâdireli Mehmed Efendi, 182
Baha'ê'd-dîn-zâde Bekri, 331
Bahâ'ê'd-dîn-zâde Efendi, 188, 313
Baḫşî Efendi, 270, 393
Baḫşî Efendi, 235, 310, 336, 348, 399
Bâḫî Efendi, 208, 229, 283, 288
Bâḫî Paşa, 300
Bâḫî-zâde Şeyḫî Çelebi, 297
Bâlî Efendi, 246, 267, 304, 317, 333, 344,
359, 369, 394
Beg-zâde Efendi, 182, 185, 261, 392
Beñlî Hüsâmoğlu Şeyḫî Çelebi, 268
Bezcizâde, 371
Bıyıklı 'Ömer, 206

- Bıyıklı Süleymân Efendi, 228, 298, 324
Bî-Kesi Efendi, 277
Bî-râm Muşliḫî'd-dîn, 296
Bitlice 'Alî Efendi, 208
Bostân Efendi, 207, 323
Bostân-zâde Efendi, 218, 220, 241, 249, 270,
283, 298, 311, 326, 389, 392
Bostân-zâde Mehmed Efendi, 191, 324
Bostân-zâde Muştafâ Efendi, 321
Bostân-zâde Yahyâ Efendi, 242, 265, 311,
393, 395
Burhân Efendi, 239, 368
Bülbül-zâde Efendi, 243, 308, 345
Büyük Menteş-zâde, 267

C

- Câmi' -i Mollâ-yı A'zam, 339
Cânbeg Girây Sultân, 384
Ca'fer Efendi, 224, 240, 271, 278, 281, 306,
310, 314, 317, 318, 335, 367
Celâle'd-dîn Ekber, 339, 394
Celeb Mehmed Efendi, 175, 193, 264, 277,
319
Celeb Muşliḫî'd-dîn, 226, 303, 350
Celeb Muştafâ Efendi, 190
Cenâbî Efendi, 177, 208, 261, 264
Cenâbî-zâde, 226, 314
Cerrâḫ Mehmed Paşa Ḥalîlesi, 269
Cerrâḫ-zâde, 189, 207, 277
Cüvânî, 210, 211, 227, 306, 337
Cüvânî Efendi, 210, 211

Ç

- Çağala-zâde Maḫmûd Paşa, 377
Çalıḫ-zâde, 174, 193, 205, 236, 272, 277
Çalıḫ-zâde 'Abdî Çelebi, 174, 272
Çâşnî-gîr-başî Dilâver Ağa, 384
Çavuş-zâde Efendi, 267, 345
Çelebi Efendi, 255, 272, 329
Çeşmî Efendi, 326, 392
Çil Ḥaydar, 191, 204, 256, 393
Çivi-zâde Efendi, 181, 182, 193, 239, 242,
256, 278, 280, 302, 306, 314, 317, 340,
351, 354

D

Dāmād Efendi, 185, 186, 210, 219, 229, 262, 298, 310, 320, 324, 388, 393
 Dāru'l-ḳurra Şeyḫi Eş-şeyḫ Meḫmed, 372
 Dāvud-zāde Efendi, 303, 351
 Deli İbrāhīm Paşa, 384
 Derviş Efendi, 350, 396
 Derviş Ḥākī, 372
 Dilber Kara Muştafā Paşa, 295
 Duḳadīn-zāde, 177, 181, 261, 298
 Duḳadīn-zāde 'Osmān Efendi, 177, 181
 Düğmeci-zāde Efendi, 323

E

Ebū'l-Leys, 210
 Ebū's-su'ūd Efendi, 174, 177, 190, 207, 215, 257, 261, 263, 295, 311
 Ebū's-su'ūd-zāde, 185, 208, 218, 301, 321
 Ebū's-su'ūd-zāde Efendi, 185, 283, 298
 Ebu's-su'ūd-zāde Meḫmed Efendi, 307
 Edhem-zāde Efendi, 255, 329
 Edrineli 'Alī Çelebi, 206, 241
 Efzal-zāde Medresesi, 181, 182, 240
 El-Mevlā Aḫmed, 227, 239, 249, 290, 332
 El-Mevlā Aḫmed Ḥibrī, 331
 El-Mevlā Aḫmed Viḫviḫek, 310
 El-Mevlā Bālī, 350
 El-Mevlā Bostān, 267
 El-Mevlā Celāl, 267
 El-Mevlā Celeb Meḫmed, 319
 El-Mevlā Dede, 212
 El-Mevlā Derviş Meḫmed, 296, 309
 El-Mevlā Ebū Bekr, 189, 328
 El-Mevlā El-Fāzıl Ḳınālī-zāde Ḥasan, 176
 El-Mevlā El-Fāzıl Meḫmed Efendi İbni El-Mevlā Sa' de'd-dīn, 319
 El-Mevlā Emīr 'Alī, 223, 240, 330
 El-Mevlā Emru'llāh, 192
 El-Mevlā Ḥalīl, 308
 El-Mevlā Ḥasan, 316, 333, 395
 El-Mevlā Ḥasan El-Kāfī, 333
 El-Mevlā Ḥasan Germiyānī, 316
 El-Mevlā Ḥaydar, 182
 El-Mevlā Ḥüsāme'd-dīn, 340
 El-Mevlā Ḥüseyn, 344
 El-Mevlā Ḥüseyn Bī-kesī, 175
 El-Mevlā Ḥüseyn Ḥasībī, 311
 El-Mevlā Ḥüsrev, 266
 El-Mevlā İbrāhīm, 204, 210, 237, 260
 El-Mevlā İsmā' il, 348
 El-Mevlā Ḳara Sa' id, 347
 El-Mevlā Ḳaraca Aḫmed, 316

El-Mevlā Kürd Ḥasan, 176
 El-Mevlā Maḫmud, 247, 269, 334, 352
 El-Mevlā Meḫmed, 172, 193, 206, 208, 227, 234, 244, 249, 254, 258, 263, 268, 275, 280, 290, 297, 299, 301, 302, 303, 308, 339, 391
 El-Mevlā Meḫmed bin Ḥayre'd-dīn, 307
 El-Mevlā Meḫmed bin 'Alī, 214
 El-Mevlā Meḫmed Ḳaragülmez, 314
 El-Mevlā Meḫmed Nāmī, 179
 El-Mevlā Meḫmed Nihālī, 392
 El-Mevlā Meḫmed 'Aṭūfī, 235
 El-Mevlā Meḫmed Sa' di-zāde, 245
 El-Mevlā Meḫmed Şānī, 250
 El-Mevlā Meḫmed Vücūdī, 295
 El-Mevlā Meḫmedā Zākī, 257
 El-Mevlā Meḫmedin Yusuf, 277
 El-Mevlā Muşle'd-dīn, 203
 El-Mevlā Muştafā, 207, 212, 232, 238, 241, 256, 258, 270, 325, 343, 344, 349, 394
 El-Mevlā Muştafā bin Bostān Efendi, 207
 El-Mevlā Muştafā bin Meḫmed, 305
 El-Mevlā Mużaffer 'Iyānī, 264
 El-Mevlā Nuru'llāh, 268
 El-Mevlā 'Abdu'l-bākī, 218, 326
 El-Mevlā 'Abdu'l-ḡanī, 189
 El-Mevlā 'Abdu'l-hadī, 193
 El-Mevlā 'Abdu'l-ḳādir, 188
 El-Mevlā 'Abdu'l-kerīm, 212
 El-Mevlā 'Abdu'llāh, 221, 251, 303, 345
 El-Mevlā 'Abdu'llāh bin Muştafā, 221
 El-Mevlā 'Abdu'l-mü'min, 220
 El-Mevlā 'Abdu'l-vehhāb, 194
 El-Mevlā 'Abdu'r-raḫīm, 181
 El-Mevlā 'Abdu'r-raḫmān, 242, 272
 El-Mevlā 'Alā'e'd-dīn, 224
 El-Mevlā 'Alī, 206, 223
 El-Mevlā 'Alī Ḥ'ābī, 306
 El-Mevlā 'Alī Ḳābil, 315
 El-Mevlā 'Alī Maḡribī, 307
 El-Mevlā Rıdvan, 213, 323
 El-Mevlā Sinān, 221, 226, 342, 396
 El-Mevlā Sināne'd-dīn Yusuf, 255
 El-Mevlā Sirāce'd-dīn, 174
 El-Mevlā Şun' u'llāh Ḥamīdī, 313
 El-Mevlā Süleymān, 205, 304, 323
 El-Mevlā Şāh Meḫmed, 209
 El-Mevlā Şecā'e'd-dīn, 239
 El-Mevlā Şemse'd-dīn, 190
 El-Mevlā Şemse'd-dīn bin Meḫmed, 318
 El-Mevlā Şerīf 'Alī, 278
 El-Mevlā Şeyḫ Meḫmed, 228, 244
 El-Mevlā Şeyḫim Şirvānī, 173

El-Mevlā Şüca' , 253
El-Mevlā Tāce'd-dīn, 225, 279, 327
El-Mevlā Tezkireci Tāce'd-dīn, 248
El-Mevlā Velī, 246
El-Mevlā Yahyā Aḫī-zāde, 269
El-Mevlā Yahyā bin Dervīş, 228
El-Mevlā Zekeriyā, 239, 243
El-Mevlā Zeyne'l'ābidīn, 329
Emīr Efendi, 333, 346
Emīr 'Ali, 219, 225, 245
Emīr Şāhib Tāc, 207
Es' ad Efendi, 25, 177, 194, 215, 262, 299,
322, 343, 352, 385, 388, 398
Es-sultān Aḫmed Ḥān İbnü's-sultān Meḫmed
Ḥān, 373
Eş-şeyḫ Budāk, 397
Eş-şeyḫ Ca' fer, 367
Eş-şeyḫ El-Celīl 'Alī Beg İbn-i Ḥüsrev, 356
Eş-şeyḫ Emrullāh Çelebi, 397
Eş-şeyḫ Feyzī, 371
Eş-şeyḫ Ḥasan, 359, 360
Eş-şeyḫ Ḥasan ibnü's-şeyḫ Meḫmed bin
Bahādır Beg, 359
Eş-şeyḫ Ḥasan Nefāyisī, 361
Eş-şeyḫ Ḥasan 'Adlī, 369
Eş-şeyḫ Maḫmūd Babataḡı, 370
Eş-şeyḫ Meḫmed, 353, 358, 361
Eş-şeyḫ Meḫmed Şühüdī, 362
Eş-şeyḫ Muḫyi'd-dīn, 354
Eş-şeyḫ 'Abdu'l-kerīm, 355
Eş-şeyḫ 'Abdu's-şamed, 368
Eş-şeyḫ 'Alī İdrīsī, 363
Eş-şeyḫ 'Ömer Bākī, 362
Eş-şeyḫ Ramazān, 366
Eş-şeyḫ Seyfullāh, 396
Eş-şeyḫ Velī, 363, 368
Eyyübī Emīr Efendi, 370

F

Fā'iz-i Çelebi, 216
Fehmī Efendi, 182
Fenārī-zāde Maḫmūd Çelebi, 307
Fenārī-zāde Şāh Çelebi, 297
Fenārī-zāde Yusuf Çelebi, 278
Ferhād Paşa, 212, 316, 326, 376
Fevrī Mū' idī, 182
Feyzu'llāh Efendi, 262, 324, 388, 389
Feyzu'llāh, 261
Fuẓayl Efendi, 206

G

Ġalatalı Aḫmed, 240

Ġanī-zāde Efendi, 191, 218, 228, 251, 254,
286, 300, 324, 337, 382, 389, 390, 395
Ġazālī-zāde, 192, 205, 206, 224, 251, 314, 340
Ġāzī Girāy Ḥān, 257
Gelibolılı Ḥüsām Efendi, 361
Germiyāni Ḥüsām Efendi, 237
Gülşenī, 355, 359
Gülşeni-zāde Seyyid 'Alī Şafvetī, 354
Gümüşayaḡ, 223
Gümüşayaḡ Efendi, 277
Gürcī Meḫmed Paşa, 382, 383
Güzelce Maḫmūd Paşa, 273, 366
Güzelce Sinānoḡlı Aḫmed Çelebi, 211

H

Ḥ'āce Efendi, 215, 220, 227, 297, 303, 332,
349
Ḥ'āce Sa' de'd-dīn Efendi, 192, 193, 209, 266,
268, 269, 283, 307, 308, 310, 331
Ḥ'ācegi-zāde Efendi, 184
Ḥ'āce-zāde Efendi, 303
Ḥ'āce-zāde Meḫmed Efendi, 208, 229, 298
Ḥ'āce-zāde Mes'ūd Çelebi, 174, 301
Ḥabīb Efendi, 217, 244, 316, 331
Ḥābil Efendi, 346
Ḥacı Efendioḡlı Kāşım Çelebi, 191
Ḥacı Meḫmed-zāde, 348
Ḥacı 'Alī Beg, 364
Ḥalīl Paşa, 342, 347, 383, 387, 390, 398
Ḥamid Efendi, 218, 388
Ḥamīdī Nūru'llāh Efendi, 243
Ḥamza Efendi, 173, 220
Ḥancerlī Sultān, 368
Ḥasan Cān Efendi, 332
Ḥasan Çelebi, 178, 184, 191, 213, 304, 307,
320
Ḥasan Efendi, 192, 228, 235, 250, 277, 309,
313, 318, 326, 344, 349, 360, 363, 370, 392
Ḥasan Ḥalīfe, 353
Ḥasan Kethūdā-zāde, 178, 183, 210, 261, 265,
298, 319
Ḥasan Paşa Bekri, 325
Ḥasan Paşa Ḥ'ācesi Bekr Efendi, 319
Ḥāşimī Çelebi, 187
Ḥavāncı 'Ali, 224
Ḥaydar Efendi, 182, 194, 239, 264, 265, 325,
328
Ḥayre'd-dīn Efendi, 222, 272
Ḥelvācı-zāde Efendi, 317
Hem-şehri Çelebi, 362
Hevāncı Manav 'Ali, 209
Ḥızır Efendi, 223, 235, 240, 267

Hidāyet Efendi, 260, 268, 270, 336, 348
Ḥubbī Mollāsı, 223, 260, 318, 350, 391
Ḥubbī Mollāsiođlu, 207, 214, 335
Ḥubbī Mollāsiođlu İbrāhīm Çelebi, 330, 335
Ḥubbī-zāde Efendi, 212
Ḥükmī Efendi, 256, 273
Ḥüsām Efendi, 207, 212, 249, 305, 327, 344,
363
Ḥüseyn Efendi, 191, 222, 242, 265, 312, 330,
389, 390, 393, 395, 398
Ḥüsrev-zāde, 189, 218, 256, 266, 279, 391

İ

İbikli Mehmed Efendi, 222
İbrāhīm Efendi, 194, 204, 210, 219, 258, 260,
320, 325, 347, 358, 393
İbrāhīm Naḥā'ī, 287
İbrāhīm Paşa, 177, 184, 218, 221, 222, 257,
259, 263, 269, 273, 280, 308, 333, 335,
342, 384, 390, 391
İmām Cellād-zāde, 341
İmām Dāmādi, 178, 212, 311, 395
İmām-ı Ğazālī, 296
İmām-zāde, 209, 219, 227, 259, 308, 324, 328
İşhak Efendi, 172, 193, 213
İskender-zāde, 182, 192, 242, 251, 395
İsmā'ıl Efendi, 209, 221, 236, 259, 314, 315,
351
İstanbulī 'Alī Çelebi, 248
İvaz Efendi, 342
İzmiri Kösesi Maḥmūd, 319

K

Ḳabaḳulaḳ-zāde, 331, 395
Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi, 331
Ḳābil 'Alī, 223, 254, 308
Ḳadrī Efendi-zāde Seyyid Zeynel'ābidīn
Efendi, 289
Ḳāf-zāde Efendi, 177, 181, 284, 328
Ḳāf-zāde Fā'izī Çelebi, 296, 385
Ḳāf-zāde Feyzu'llāh Efendi, 216, 303
Kāküli Perişān Şeyḫī Çelebi, 213
Kāküli Perişān Şeyḫī Efendi, 246
Kāmī-zāde, 182, 220, 242, 277, 329
Ḳara Çelebi-zāde Efendi, 182, 183, 310, 324,
325, 330, 351, 389, 390, 391
Ḳara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi, 184, 215,
249, 255
Ḳara Ḥabīb, 248, 316
Ḳara Ḥalīl Efendi, 244
Ḳara Ḳāsım, 207

Ḳara 'Abdu'r-raḥmān Efendi, 182, 311, 329,
393
Ḳara Süleymān, 256, 268, 297, 323
Ḳara Süleymān Efendi, 256
Ḳaraca Aḥmed, 213, 226, 241, 245, 259, 314,
316, 328, 350
Ḳaraca Aḥmed Efendi, 213
Ḳaraca Mehmed Efendi, 222
Ḳaracı Sa' dī-zāde, 223, 235
Ḳaragülmez Efendi, 250, 255, 273, 302, 349
Ḳaramānī Bālī Efendi, 211
Ḳaramānī Veli Efendi, 235
Ḳasām Efendi, 365
Kātīb-zāde Zeynī Efendi, 174, 225, 229, 343
Ḳavālalı-zāde, 395
Ḳāyım Çelebi, 334
Ḳāzī Efendi, 258
Ḳāzī-zāde Efendi, 177, 208, 213, 248, 258,
306, 316, 327
Kefeli Ḥüseyn Efendi, 208, 310
Kefevī Ḥüseyn Efendi, 337
Kemāl Efendi, 177, 181, 194, 219, 227, 228,
242, 244, 262, 264, 329, 335, 370, 388,
389, 397
Kethüdā Muştafā Efendi, 212, 264
Keyḫüsrev-nijād Sultān Mehmed bin Murād,
233
Ḳınalı-zāde Ḥasan Efendi, 264
Ḳınalı-zāde 'Alī Efendi, 176, 263, 295, 355
Ḳızılca Ḥayre'd-dīnođlu 'Abdullāh Efendi,
290
Kitāncı 'Ömer Paşa, 383
Ḳođacı-zāde, 397
Ḳonyalı 'Ömer Çelebi, 177
Köse Maḥmūd Efendi, 204, 247, 340
Köse Sinān, 269, 346
Ḳurd Efendi, 355
Ḳuş Yahyā Efendi, 299
Kücük İşhak, 260
Kücük Maḥmūd, 181
Kücük Maḥmūd Efendi, 181
Kücük Müştafā Efendi, 247
Kürd Ḥasan, 289
Kürd İbrāhīm Çelebi, 177

L

La' lī Aḥmed Çelebi, 271
La' lī Çelebi, 175, 209, 219, 224, 235, 256,
273, 277, 319, 340
Levh-ḫ'ān İbrāhīm Efendi, 211

M

Macārođlı ‘Alī Paşa, 384
 Maĥmed Efendi, 320
 Maĥmūd Efendi, 206, 212, 215, 223, 251, 269, 284, 303, 318, 322, 327, 351, 357
 Manāv Ĥalīl, 316
 Manav Hidāyet, 209, 260
 Manav ‘Abdu’l-bāķī, 247, 325
 Manav ‘Alī, 271
 Manav Seyfī Efendi, 282
 Manav Seyyidī, 193, 207
 Manav Tāce’d-dīn, 273, 329
 Mañşūr Efendi, 193
 Ma‘lūl-zāde Efendi, 251, 262, 273
 Ma‘lūl-zāde Naķīb Efendi, 265, 349
 Ma‘rūf Efendi, 261, 264
 Ma‘tūh Āelebi, 278, 279, 327, 393
 Meĥmed Aġa, 238, 326, 364, 371, 387
 Meĥmed Āelebi, 207, 220, 227, 259, 267, 273, 296, 299, 301, 328, 334, 351, 354
 Meĥmed Efendi, 25, 177, 183, 185, 191, 207, 219, 220, 222, 228, 229, 233, 234, 249, 250, 251, 253, 260, 264, 271, 273, 277, 283, 284, 290, 297, 298, 301, 303, 305, 307, 311, 313, 318, 319, 324, 325, 330, 340, 343, 345, 347, 348, 352, 375, 388, 389, 390, 393, 396
 Meĥmed Paşa, 204, 209, 210, 212, 233, 238, 248, 251, 259, 269, 303, 307, 308, 325, 335, 343, 347, 349, 355, 356, 374, 375, 376, 382, 383, 386, 387, 388, 398
 Meĥmed Şādık, 277, 305, 343, 346
 Meĥmed Şādık Efendi, 277, 323
 Meĥmed Zemān, 308, 348
 Mışr Ķulı İbrāĥīm Paşa, 384
 Miĥālicili Maĥmūd, 254
 Mollā Aĥmed Efendi, 173, 175, 178, 208, 210, 222, 246, 259, 283, 310
 Mollā Aĥmed-zāde Nūĥ Efendi, 209, 246, 314
 Mollā Beķāyī, 181
 Mollā ‘Alī Efendi, 227, 238
 Mollā ‘İmād, 347, 348
 Mollā Şādık, 270
 Mollā Şeyĥ, 223
 Mollā Şeyĥi, 256
 Mollā Tefiķ, 320
 Mubaşşır-zāde, 225
 Muĥarrem Efendi, 192, 226, 268, 269, 300, 340, 346
 Muĥterem Efendi, 305
 Muĥyi’d-dīn Efendi, 366, 395
 Mu‘allim-zāde Efendi, 179

Mu‘īd Aĥmed Efendi, 331
 Murād Efendi, 314
 Murād Ġāzī, 383
 Murād Paşa, 220, 255, 326, 376, 386
 Mūsā Efendi, 267, 301, 308, 327, 328
 Mūsāĉe, 212
 Muşlı Āelebi, 173, 174, 175, 179, 189, 225, 257, 266, 277, 317, 318, 347
 Muşlı Efendi, 219, 245, 251, 328, 390, 393
 Muştafā bin ‘Alī, 214
 Muştafā Āelebi, 172, 173, 190, 206, 219, 245, 257, 301
 Muştafā Efendi, 175, 184, 194, 208, 214, 216, 219, 242, 250, 262, 264, 266, 283, 284, 298, 312, 318, 320, 349, 385, 388, 389, 391, 393
 Muştafā Paşa, 222, 225, 243, 246, 262, 297, 302, 308, 312, 359, 363, 370, 376
 Mużaffēr Efendi, 182, 219, 264, 330, 391
 Müfti-zāde Şeyĥi, 174
 Müfti-zāde Şeyĥi Āelebi, 175
 Münirī Efendi, 371
 Mürşid-i Bayrāmī, 276
 Müteveffāĥ Lütfü Āelebi, 291

N

Naķīb Efendi, 271
 Naķīb Yaĥyā Efendi, 219
 Nāmī Āelebi, 213
 Nāmī Efendi, 179, 256
 Nāzır-zāde Efendi, 177, 240
 Nāzır-zāde Ramazān Efendi, 268
 Nefāyisī Ĥasan Efendi, 361
 Nefs-zāde Efendi, 215, 240, 255
 Nesīmī-zāde, 204, 224, 273
 Nevālī, 178, 181, 191, 212, 247, 249, 259, 260, 266, 270, 297, 318, 319, 325, 333, 349, 351
 Nevālī Efendi, 181
 Nevālī-zāde, 178, 191, 212, 247, 249, 259, 260, 266, 297, 318, 333, 349, 351
 Nevālī-zāde Sa‘di Efendi, 252
 Nevālī-zāde Žiyā Āelebi, 260, 270, 318, 333
 Nev-rūz Dede, 373
 Nihālī Efendi, 181, 191, 250, 255, 278, 299, 330, 395, 398
 Niksārī Muştafā Efendi, 334
 Niksārī-zāde, 191, 255, 270
 Nişāncı Şāĥı, 333
 Nişāncı-zāde Aĥmed Beg, 304
 Nişāncı-zāde Efendi, 264, 300, 329
 Nüre’d-dīn-zāde Efendi, 353, 358, 361, 367

Nürî Efendi, 305
Nurullâh, 372

‘ Abdî Efendi, 209, 244, 246, 258
‘ Abdu’l-cabbâr, 329
‘ Abdu’l-cabbâr Efendi, 309
‘ Abdu’l-cabbâr-zâde, 251, 265, 299, 309, 311, 395
‘ Abdu’l-cabbâr-zâde Dervîş Efendi, 309
‘ Abdu’l-cabbâr-zâde Efendi, 219, 251, 299, 311, 390
‘ Abdu’l-ġanî Efendi, 213, 215, 226
‘ Abdu’l-ġanî-zâde Nâdirî Efendi, 217, 377
‘ Abdu’l-ġalîm Efendi, 183, 254, 309, 326, 366
‘ Abdu’l-ġalîm-i Mar’ aşî, 242
‘ Abdu’l-ġamîd, 210
‘ Abdu’l-ġâdir Efendi, 191, 264, 341, 343
‘ Abdu’l-kerîm Çelebi, 193, 195, 302
‘ Abdu’l-kerîm Efendi, 222, 228, 266, 269, 349
‘ Abdu’l-kerîm-zâde, 261, 298
‘ Abdu’llâh Belġî, 279, 327
‘ Abdu’llâh Çelebi, 316
‘ Abdu’llâh Efendi, 182, 192, 206, 212, 220, 235, 238, 241, 244, 245, 246, 248, 255, 259, 308, 316, 343, 350
‘ Abdu’l-laţîf-zâde, 225
‘ Abdu’l-mü’ min Efendi, 251, 255, 335, 349
‘ Abdu’l-‘ azîz Efendi, 183, 265, 279, 299, 318, 352, 395
‘ Abdu’l-vâsî‘ Çelebi, 189
‘ Abdu’l-vehhâb Efendi, 182, 215, 229, 253
‘ Abdu’r-raġîm Efendi, 183, 193, 282
‘ Abdu’r-raġmân Efendi, 173, 177, 204, 221, 242, 255, 256, 266, 334, 350
‘ Abdu’r-raġmân Mar’ aşî, 211
‘ Abdu’r-rezzâk Efendi, 206
‘ Abdullâh Efendi, 391
‘ Abdul‘ azîz Efendi, 388
‘ Alî Beg-zâde Şâh Çelebi, 248, 277, 303, 305
‘ Alî Beg-zâde Şâh Efendi, 193, 224, 314
‘ Alî Çelebi, 243
‘ Alî Çelebi Kâzî-zâde Efendi, 339
‘ Alî Çelebi-zâde, 260, 270, 336, 391
‘ Alî Çelebi-zâde Efendi, 270, 336
‘ Alî Efendi, 191, 204, 207, 264, 270, 271, 298, 306, 309, 315, 323, 344, 367
‘ Alî Ĥ‘ abî, 302, 306
‘ Ali Paşa Bahşî Efendi, 222
‘ Arab İbrâhîm, 207
‘ Arab Sinân, 219, 254, 315, 326, 335, 346

‘ Araboġlı ‘ Abdu’l-bâkî Efendi, 207
‘ Arab-zâde, 177, 184, 207, 210, 228, 261, 269, 324, 341
‘ Arab-zâde Efendi, 177, 207, 261, 324
‘ Arab-zâde ‘ Abdu’r-ra’ ūf Efendi, 184, 207, 210, 269
‘ Arab-zâde Rebîbi Maġmūd Çelebi, 228
‘ Aţâ’ u’ llâh Efendi, 191, 234, 250, 253, 255, 272, 291, 309, 318, 325, 328, 345, 394
‘ Aţâyî Çelebi, 297
‘ Aţŭfî, 235, 246, 277, 349
‘ Aţŭfî Efendi, 193, 273
‘ Azmî-zâde Efendi, 183, 251, 311, 329, 390, 393, 395
‘ İydî Efendi, 241, 314, 346
‘ İvâz Efendi, 211, 218, 320, 324
‘ İvâz Efendi Ĥamzası, 211
‘ İvâz Efendi Süleymânî, 193
‘ Osmân Efendi, 181, 194, 207, 210, 211, 238, 241, 266, 273, 318, 342
‘ Ömer Bâkî, 362
‘ Ömer Efendi, 192, 238, 250, 267, 278, 304, 306, 328, 364
‘ Ömer Sŭkŭtî, 176, 224
‘ Uşşâkî-zâde, 249, 302, 317
‘ Uşşakî-zâde Efendi, 315

P

Pâpâs Aġmed, 279, 303
Pâpâsoġlı, 267, 328
Paşa-zâde Efendi, 238, 290
Pepegi Laţîf Efendi, 302
Pîr Meġmed Efendi, 318
Pîr ‘ Ali Efendi, 231
Pirlepelî Ĥasan Efendi, 175
Poţur Şâlih, 191, 241, 242, 260

R

Ramazân Efendi, 257, 331, 353
Ramazân Paşa, 221
Râzî Efendi, 204, 205, 246, 319, 349
Rıdŭvân Çelebi, 249
Rıdŭvân Efendi, 194, 212, 213, 228, 262, 271, 303, 330, 389, 390
Riyâzî Efendi, 194, 302, 303, 327, 390

S

Şaçlı Emîr-zâde ‘ Abdu’l-vehhâb Efendi, 282
Şaçlı Kerîm Efendi, 213
Şaçlı ‘ Abdu’l-Kerîm Efendi, 215
Şaçlı-zâde Yılançık, 264

Şafiye Sultân, 232
Şâlincağ Rıdvan, 213, 214, 246
Şalıncağ Rıdvan Efendi, 179, 193
Şâlih Mollâ Efendi, 184, 220
Sa' de'd-din Efendi, 189, 204, 238, 260, 299,
319, 329, 330, 349, 351, 352
Sa' di Efendi, 183, 210, 270
Sa' di-zâde, 220, 222, 245, 259, 266
Sa' di-zâde Efendi, 220, 222, 251
Sa' di-zâde Mehmed Efendi, 245
Şarı Gürz-zâde, 194, 208, 215
Şarı Gürz-zâde Efendi, 215
Şarı Muşlihi'd-din, 204, 210, 228
Şarı 'Alî Efendi, 326
Şaruhanî Muşli Çelebi, 241, 246
Şaruhanî Muşli Efendi, 192
Şatırcı Mehmed Paşa, 329
Sefer Efendi, 290
Selâmî-zâde, 210
Selâmî-zâde Efendi, 283
Selânîkî Maḥmūd Efendi, 239
Serçe Mu' id Efendi, 345
Serdâr İbrâhîm Paşa, 182
Seyfî Efendi, 282, 319
Seyfî-zâde, 228, 245, 279, 310, 348
Seyfî-zâde Vıḥvîhek, 279, 390
Seyfu'llâh Efendi, 172, 235, 310
Seyyid Çelebi, 316
Seyyid Mehmed en-Nakîb, 190
Seyyid Şun' i-i Seyyah, 190
Seyyîdî-zâde Efendi, 213
Sıbt İbn Cevzî, 296
Sinân Efendi, 174, 193, 207, 210, 212, 239,
250, 254, 298, 300, 301, 311, 315, 317,
326, 346, 358, 359, 392
Sinân Efendi-zâde 'Alî Efendi, 208
Sinân Paşa, 189, 192, 210, 215, 226, 228, 242,
256, 257, 267, 268, 269, 270, 277, 301,
304, 308, 309, 325, 331, 340, 344, 350,
375, 390, 395
Sirâc Efendi, 173, 256, 260, 273
Sivâsî Efendi, 364
Şufcî Şeyḥ-zâde, 300
Şûfî Mehmed Efendi, 175, 222, 251, 333, 340
Sultân Ahmed Ḥân, 233, 262, 300, 344, 374,
398
Sultân Maḥmūd, 233
Sultân Mehmed Ḥan, 211, 227, 232, 233
Sultân Mehmed Ḥan, 217, 306, 311
Sultân Murâd Ḥân, 254, 306, 329, 347
Sultân Muştafâ, 385, 391, 398

Sultân Selîm, 177, 184, 207, 219, 233, 241,
260, 261, 309, 312, 320, 328, 335, 345,
347, 350, 351, 364, 393, 394
Şun' i Efendi, 209, 254, 304, 306, 314, 349,
351
Şun' u'llâh bin Ca' ferü'l-' İmâdî, 281
Şun' u'llâh Efendi, 178, 185, 191, 205, 208,
216, 218, 221, 227, 234, 242, 244, 245,
249, 250, 267, 277, 281, 284, 287, 296,
303, 308, 321, 328, 386, 388, 392, 393
Su' üdî Efendi, 177, 264, 329
Süleymân bin Mehmed El-Geylânî, 347

Ş

Şâh Çelebi, 316, 347
Şâh Kulu, 225
Şâh 'Alî, 367
Şâh Selîm, 339
Şâh-ı Cem, 382
Şânî Efendi, 191, 207, 211, 224, 392, 393
Şems Çelebi, 207, 214, 223, 256
Şems Efendi, 185, 208, 258, 269, 287, 302,
320, 350, 351
Şemsoğlı Necîm Mişmiş-zâde, 352
Şems-zâde Çelebi, 317
Şerîf Efendi, 222, 264, 344, 392, 395
Şerîf 'Alî Çelebi, 278
Şeyḥ Burhâne'd-din Efendi, 309
Şeyḥ Edîb, 221
Şeyḥ Mehmed Çelebi, 227
Şeyḥ 'Alî, 241
Şeyḥ Sinân Efendi-zâde Muştafâ Efendi, 365
Şeyḥî Çelebi, 178, 219, 226, 228, 256, 269,
297, 308, 329, 340, 345
Şeyḥî Efendi, 174, 212, 218, 220, 223, 228,
234, 254, 269, 291, 304, 311, 331, 349,
359, 395
Şeyḥî Ḥasan Efendi, 363
Şeyḥ-i Kerîm, 369
Şeyḥü'l-' alî Efendi, 273
Şeyḥ-zâde Efendi, 303
Şibr Efendi, 314, 348
Şirâcem 'Alî Paşa, 375
Şücâ' Efendi, 239, 240, 241, 255, 314, 316,
318, 326, 327

T

Tâce'd-din Efendi, 179, 182, 194, 238, 239,
240, 255, 267, 304, 307, 316, 346
Tâce'd-din-zâde Ahmed Çelebi Efendi, 240
Tâlevî-zâde, 211
Tevfikî-zâde Emîn Efendi, 256

Tevfikî-zāde Meḥmed Emīn Efendi, 205
Tevfik-zāde Meḥmed Emīn, 323
Tırhāla Begi Arslān Paşa, 384
Tireli ‘ Aysî Efendi, 234, 291
Ṭabib-zāde, 193
Ṭālib Efendi, 342
Ṭaş Çelebi, 279, 308
Ṭoḳuz-zāde ‘ Abdu’l-vehhāb Çelebi, 290
Ṭoḳuz-zāde Şeyḫi Çelebi, 269
Ṭursun Efendi, 218, 251
Ṭursun-zāde Efendi, 218, 229
Ṭursun-zāde ‘ Abdu’l-bāḳî, 265, 310, 324, 395
Ṭursun-zāde ‘ Abdu’l-bāḳî Efendi, 229, 310,
324, 331, 395
Ṭursun-zāde ‘ Abdu’llāh Efendi, 335

Ü

Üveys Paşa, 221, 291
Üveys Paşa-zāde Yūsuf Paşa, 382

V

Vaḫyî-zāde Efendi, 259, 357
Vā‘ iz Efendi, 272, 319
Velî Efendi, 192, 214, 248, 302, 304, 340,
350, 369
Veysî Çelebi, 213
Veysî Efendi, 221
Vezîr-i A‘ zam Murād Paşa, 271
Vezîr-i A‘ zam Naşūḫ Paşa, 300, 305, 349, 383
Vezîr-i A‘ zam Yavuz ‘ Ali Paşa, 277
Viḫviḫek, 242, 265, 311, 319, 391
Viḫviḫek Efendi, 242, 265, 319, 391
Vildān-zāde Efendi, 214, 372

Y

Yaḫyā Efendi, 177, 184, 185, 188, 192, 194,
215, 219, 242, 249, 259, 262, 264, 265,
266, 268, 298, 302, 309, 310, 314, 315,
321, 324, 326, 350, 388, 389, 390, 393,
395, 398
Ya‘ kūb Beg, 184
Yavuz Çelebi, 191
Yavuz Efendi, 172, 188, 215, 222, 250, 313,
331, 348, 391, 392
Yavuz ‘ Ali Paşa, 225, 235, 273, 386
Yemişçi Ḥasan Paşa, 283, 286, 366, 386
Yokyoḳ Muşliḫi’ d-dīn, 252, 266, 313, 351
Yumurta Vā‘ izi Mevlānā Ḥalīmī, 224
Yumurta Vā‘ izi, 271, 272
Yūnus Efendi, 239, 240, 323
Yūnus-zāde, 298

Z

Zarîfî, 359
Zekeriyā Efendi, 215, 234, 272, 290, 291,
308, 310, 316, 325, 344
Zeyd-i Edānî, 298
Zeyne’l-‘ ābidīn Efendi, 212, 242, 265, 310,
324, 326, 329
Zifr Efendi, 215
Ziyāe’ d-dīn Çelebi, 191, 212
Zuhūrî, 296
Zü’ n-nūn Efendi, 193, 243, 271, 317, 333

YER ADLARI DİZİNİ

A

Adana, 223
Ağrus, 235, 238, 316, 328, 368, 396
Ahyolu, 318, 333
Akkirmān, 373
Akşehir, 190, 323
Ālācahişār, 359
Alaşehir, 221
Amāsiyye, 225, 239, 240, 248, 279, 348, 360, 391
Āmed, 174, 242, 273, 304, 314, 315, 329, 330, 340, 383
Āmid, 175, 219, 236, 251, 255, 273, 277, 387
Anatoli, 25, 176, 183, 185, 191, 192, 208, 214, 216, 226, 229, 234, 245, 262, 267, 281, 283, 287, 291, 297, 298, 299, 304, 310, 313, 320, 324, 325, 328, 330, 343, 345, 350, 351, 376, 382, 386, 387, 389, 391, 398
Ankara, 214, 248, 250, 251, 318, 329, 333, 345, 363
Antāliyye, 304
Arnavud Belğırādı, 319
Arzırūm, 205, 207, 224, 251, 277, 325, 333, 340, 348, 390
Ayaşoluğ, 246
Aydın, 6, 104, 189, 221, 233, 234, 240, 249, 290, 297, 325, 362, 382, 402, 405

B

Babaeskisi, 362
Babatāğı, 370
Bağdād, 219, 220, 238, 246, 251, 255, 256, 300, 315, 324, 334, 348, 349, 356, 359, 377, 383, 384, 387, 390
Balıkesirī, 203, 221, 239, 291
Bayındır, 175, 219, 234
Belbeys, 225
Belğırad, 212, 333, 335, 346, 356, 364, 372, 375, 376, 386
Bergama, 210, 345
Bergos, 209, 210, 212, 248, 268, 325
Borlı, 226
Bosna, 271, 319, 333, 340
Bosnasarāyı, 212, 305
Buğārā, 372
Burūsa, 175, 176, 177, 179, 182, 183, 185, 189, 191, 192, 194, 209, 210, 215, 219, 220, 225, 228, 235, 238, 241, 242, 248, 253, 255, 264, 265, 266, 267, 268, 271, 279, 283, 289, 298, 303, 306, 307, 311,

314, 315, 320, 324, 326, 329, 330, 331, 343, 345, 349, 376, 391

Ç

Çatalca, 289

D

Dimetoka, 218, 228
Diyārbekr, 174, 314, 315, 348, 349, 386, 391, 393

E

Edrine, 177, 184, 185, 191, 206, 208, 210, 213, 216, 218, 226, 228, 229, 240, 241, 242, 248, 253, 261, 264, 265, 268, 269, 271, 283, 297, 300, 302, 306, 311, 314, 315, 317, 323, 324, 325, 330, 335, 340, 345, 350, 354, 362, 364, 382, 392, 393, 395
Edrinekapusı, 180, 190, 211, 214, 219, 251, 261, 268, 277, 297, 313, 326, 335, 393
Eflāk, 374, 383
Engürüs, 153, 221, 286, 329, 335, 352, 374, 375, 376, 386
Erdebil, 383, 388, 398
Erdel, 383
Eskizağra, 178
Eyyüb, 178, 182, 191, 212, 224, 229, 251, 255, 265, 266, 317, 322, 341, 342, 349, 356, 359, 362, 386, 391, 394

F

Fenar, 217
Fethiyye, 189, 204, 210, 238, 248, 256, 301, 308, 325, 356, 395
Filibe, 96, 113, 182, 239, 255, 329, 332, 364

G

Gaferiyad, 350
Ġalaṭa, 183, 228, 242, 262, 264, 265, 298, 324
Gelibolı, 175, 178, 179, 213, 236, 256, 264, 277, 361, 364
Gelibolı, 318, 319
Gence, 173, 223
Germiyān, 316
Ġilān, 347
Güzelişār, 221

H

Haleb, 177, 182, 207, 212, 219, 221, 222, 260,
261, 264, 276, 310, 314, 315, 344, 345,
376, 383, 386, 387, 395
Haliç, 184
Hamîd, 226, 305, 313, 316, 368, 396
Hammâmiyye, 351
Hâşkøy, 173, 206, 228, 250
Hicâziyye, 392
Hindüstân, 303, 339, 347
Hürpişte, 343

I

İrân, 173, 301, 375

İ

İstanbul, 172, 174, 177, 182, 184, 185, 190,
192, 194, 203, 208, 211, 216, 224, 229,
239, 242, 247, 262, 268, 270, 271, 281,
284, 298, 311, 324, 325, 330, 334, 339,
343, 346, 347, 351, 355, 356, 359, 361,
363, 364, 366, 371, 373, 377, 382, 386,
387, 389, 393, 395, 397, 402, 404, 405, 408,
409
İştib, 369
İzmir, 193, 213, 246, 249, 259, 260, 266, 343
İzniç, 193, 209, 271, 309, 356

K

Kahire, 177, 183, 194, 215, 219, 261, 270,
298, 312, 354, 359, 387, 395
Karaşişâr, 366
Karaçarye, 336
Karaman, 208, 212, 246, 247, 250, 290, 311,
315, 323, 350, 386
Kaştımoni, 226, 253, 323
Kayseriyye, 174, 188, 189, 252, 255, 256,
273, 287, 306, 347, 368, 387
Kaızıçşemesi, 252
Kefe, 242, 256, 257, 258, 332, 371
Kestel, 189, 215, 238, 249, 290, 297, 310, 325
Kıbcaç, 257
Kıbrıs, 211, 305, 318
Kıraçova, 332
Kırım, 257, 358, 384
Kızılmuşluk, 191, 306, 343, 349
Konya, 193, 205, 235, 239, 273, 277, 314,
318, 346, 371
Koştantıniyye, 184, 251, 275, 280, 348, 360
Kuds-i Şerîf, 204, 212, 224, 251, 253, 256,
266, 271, 279, 310, 317

Kürdistân, 176

Kütâhiyye, 172, 193, 209, 213, 267, 289, 305,
318, 319, 329, 330, 333

L

Lâhicân, 347
Lârende, 250, 290, 295

M

Mağnisa, 181, 189, 192, 194, 210, 233, 238,
239, 241, 243, 246, 248, 250, 255, 304,
317, 325, 374
Mağrib, 307, 383
Mağalle, 225
Malğara, 229, 256, 277, 353
Manâstır, 175, 331, 352
Manavgâd, 224
Mar' aş, 175, 207, 223, 224, 240, 251, 256,
289, 316, 318, 328, 346
Medîne-i Münevvere, 211, 212, 222, 233, 242,
246, 297, 304, 306, 312, 326, 329, 349,
350, 392, 395
Mekke, 95, 181, 208, 219, 229, 261, 287, 299,
306, 310, 320, 326, 344, 349, 359, 392, 394
Menteşe, 192, 206
Mısr, 175, 177, 183, 194, 215, 219, 225, 235,
250, 261, 267, 270, 273, 291, 298, 304,
310, 312, 341, 353, 354, 359, 382, 384,
386, 387, 395, 398
Mısr., 182
Mışriyye, 225, 239
Mihâlccık, 247
Mudurnu, 297

N

Nağcivân, 173, 174, 223, 301, 340
Nazilli, 189

ç

ç Acem, 173, 175, 179, 281, 282, 289, 301,
303, 304, 347, 351, 362, 372, 373, 376,
377, 382, 383, 386, 388, 391, 398
ç Alâ' iye, 224, 308
ç Arabistân, 194
ç Oşmâniyye, 176

P

Piriştine, 258

R

Rodos, 211, 235, 241, 246, 248, 251, 327, 350
Rodoscuq, 175, 256, 277, 278, 299
Rüm, 173, 174, 176, 178, 183, 185, 188, 190,
208, 211, 229, 248, 255, 262, 277, 281,
298, 301, 303, 307, 312, 321, 322, 324,
325, 328, 336, 343, 344, 347, 348, 355,
356, 357, 361, 366, 367, 371, 372, 374,
388, 391, 393, 395, 398
Rümili, 216, 229, 232, 258, 283, 298, 310,
320, 352, 355, 359, 363, 370, 373, 377,
386, 392

S

Sağız, 255, 277
Şaruhan, 238, 243, 382
Selānik, 181, 207, 219, 240, 243, 254, 264,
267, 316, 324, 335, 344
Südlıce, 356

Ş

Şām, 183, 194, 207, 209, 211, 224, 242, 245,
251, 255, 261, 264, 266, 270, 271, 277,
281, 284, 304, 305, 307, 312, 319, 323,
327, 347, 350, 351, 355, 363, 377, 384, 390

T

Tebrīz, 173, 174, 223, 256, 382, 386
Tırhāla, 363, 367
Tire, 76, 175, 219, 221, 235, 246, 277, 304,
325, 340
Toqat, 254, 316
Tarsūs, 325
Taşköpri, 226, 227, 244
Tırabozın, 223, 239, 240, 327, 383
Trablus, 209, 224, 280
Tuna, 346, 370, 384

U

Unqapanı, 179, 182, 328

Ü

Üsküdār, 181, 182, 185, 219, 228, 246, 252,
259, 260, 264, 269, 270, 303, 307, 309,
314, 324, 335, 340, 347, 348, 358, 376,
377, 382, 383, 395
Üsküp, 17, 21, 141, 272, 280, 352

V

Vān, 376, 387, 390

Vārdār Yeñicesi, 344
Varna, 17, 318, 334

Y

Yalvac, 205, 313
Yeñişehr, 219, 242, 254, 255, 256, 269, 277,
291, 302, 310, 314, 326, 329, 331, 335

Z

Zencirliquyı, 262

MEDRESE ADLARI DİZİNİ

A

Ahmed Paşa Medresesi, 177, 179, 225, 244,
266, 331
Atabeg Ğāzī Medresesi, 226
Atiķ Medresesi, 267
Ayaşofıyya Medresesi, 172, 212

B

Balıkesirī Medresesi, 239
Başcı İbrāhīm Medresesi, 228, 313
Bāyezid Paşa Medresesi, 209
Beglerbegi Medresesi, 73, 131, 392
Bergos Medresesi, 128
Bergos Medresesi, 182, 210

Ç

Çāy Medresesi, 190
Çendik Medresesi, 128, 209
Çorlı Medresesi, 131, 193
Çuħacı Ğācı Medresesi, 177, 218

D

Dāru'l-ħadiş Medresesi, 350
Dāvud Paşa Medresesi, 395
Defter-dār Yahyā Medresesi, 204

E

Edrine Sultān Bāyezīd Medresesi, 210
Efzal-zāde Medresesi, 181, 182, 192, 240
Emīniyye Medresesi, 323
Emīr Mūşā Medresesi, 296
Emīr Sultān Medresesi, 191, 241, 255
Emrah Ğāce Medresesi, 247, 254
Esedıyye Medresesi, 52, 130, 220
Eski İbrāhīm Paşa Medresesi, 177, 263, 391
Eski Nişāncı Medresesi, 215
Eski 'Ali Paşa Medresesi, 204, 222, 279, 330
Eyyüb Medresesi, 212, 317, 349

F

Ferişteoğlı Medresesi, 235

G

Ğazanfer Ağa Medresesi, 225, 279

H

Ğāce Ğātun Medresesi, 261
Ğāce Ğayre'd-dīn Medresesi, 179, 328
Ğācı Ğasan-zāde Medresesi, 301, 308, 348,
396
Ğācı Sinān Medresesi, 234
Ğançeriyye Medresesi, 176
Ğān-ķāh Medresesi, 317, 348
Ğaşeki Medresesi, 207
Ğaşķōy Medresesi, 173
Ğaydar Paşa Medresesi, 222, 228, 245, 259,
395
Ğayre'd-dīn Paşa Medresesi, 268, 282
Ğusāmīd Medresesi, 325
Ğüsrev Kethüdā Medresesi, 174

İ

İbrāhīm Paşa Medresesi, 269, 280, 308

K

Ğadri Efendi Medresesi, 176
Ğadri Efendi Medresesi, 238, 307, 315, 345
Ğalender-ħāne Medresesi, 182, 207, 344
Ğapluca Medresesi, 248, 316
Ğapudan Medresesi, 182
Ğara Ğāzī Medresesi, 175
Ğāsım Paşa Medresesi, 191, 241, 248, 250,
253, 344, 348
Ğāzī Ğüsām Medresesi, 351
Kepenekci Ğāce Sinān Medresesi, 244
Kestel Medresesi, 48, 51, 130, 215, 238, 310
Ğızılmuşluk Medresesi, 191, 343
Ğirmāstī Medresesi, 238
Ğubbetü'l-islām Medresesi, 297
Ğürkcibaşı Medresesi, 134, 215, 279, 297

M

Maħmūd Paşa Medresesi, 181, 191, 206, 228,
250, 265, 313
Manāstır Medresesi, 175
Marmara Medresesi, 128, 238
Medrese-i Celīle, 211, 242
Medrese-i Ğaşekiyye, 227, 270
Medrese-i Ğatuniyye, 238
Medrese-i Ğāsım Paşa, 184
Medrese-i Mebniyye-i Sinān Paşa, 192
Medrese-i Şaħn u Süleymāniyye, 176

Medrese-i Selimiyye, 345
Medrese-i Süleymaniyye, 302
Medrese-i Şeh-zâde, 185
Medrese-i Ūlā, 209
Meḥmed Paşa Medresesi, 204, 209, 212, 251,
260, 307, 325, 335
Merdümi Medresesi, 192
Mihrümāh Sulṭān Medresesi, 181
Mollā Gürāni Medresesi, 210, 278, 327
Mollā ‘Arab Medresesi, 325
Mollā Şeref Medresesi, 268
Mollā Yegān Medresesi, 279, 303
Murād Paşa Medresesi, 220
Muştafā Paşa Medresesi, 222, 225, 246, 297,
302, 308, 312
Muştafā Paşayı ‘Atiḳ Medresesi, 308
Muẓaffere’d-dīn Medresesi, 226

N

Nişāncı Beg Medresesi, 227
Nişāncı Cedīd Medresesi, 209
Nişāncı Meḥmed Beg Medresesi, 279
Nişāncı ‘Atiḳ Medresesi, 247

‘

‘Abdu’llāh Ağa Medresesi, 213, 340
‘Abdü’s-selām Medresesi, 211
‘Alī Paşa Medresesi, 289, 305
‘Alī Paşa ‘Atiḳ Medresesi, 218
‘Ali Paşayı Cedīd Medresesi, 240
‘Īsā Beg Medresesi, 330
‘Oşmān Paşa Medresesi, 191, 250, 296

O

Oruç Paşa Medresesi, 131, 218

P

Pāpāsoğlı Medresesi, 328
Pervīz Efendi Medresesi, 215, 302
Piri Paşa Medresesi, 218, 241, 272, 394

R

Rüstem Paşa Medresesi, 55, 75, 174, 261, 263,
266, 277, 324

S

Şahn Medresesi, 172, 250, 346
Şaruca Paşa Medresesi, 175
Satı Hatun Medresesi, 204, 229, 244
Sekbān-ı ‘Āli Medresesi, 249

Seyfu’llāh Medresesi, 329
Silivri Medresesi, 129, 211, 248, 309
Sinān Paşa Medresesi, 215, 267, 268, 269,
277, 309, 344, 350
Sulṭān Bāyezīd Medresesi, 317
Sulṭān Ḥasan Medresesi, 173
Sulṭān Murād Ḥān Medresesi, 194, 306
Sulṭān Selīm Ḥān Medresesi, 241
Sulṭān Selīm Medresesi, 207, 312, 335, 350
Sulṭān Selīm-i Qādīm Medresesi, 177, 219,
229, 260, 265, 309, 320, 349, 351, 393
Süleymaniyye Medresesi, 194, 207

Ş

Şāh-ı Ḥübān Medresesi, 204
Şeh-zāde Medresesi, 182, 191, 194, 215, 222,
242, 391
Şeh-zāde Sulṭān Meḥmed Ḥān Medresesi, 311
Şeyḫü’l-ḥaram Medresesi, 277

T

Taḥte Qāzī Medresesi, 210, 228
Tekye Medresesi, 137, 189, 238, 241, 243
Tūṭi-i Laṭīf Medresesi, 191, 223, 251, 310,
393

Ü

Üç Şerefeli Medresesi, 72, 131, 313
Ümm-i Veled Medresesi, 129, 174, 298

V

Vālide Sulṭān Medresesi, 251, 269, 270, 309,
395
Vālide-i Cedīde Medresesi, 311, 350
Vālide-i Meḥmed Ḥān Medresesi, 391
Vālide-i Sulṭān Meḥmed Ḥān Medresesi, 306

Y

Yeñi Nişāncı Medresesi, 249, 326
Yeñi ‘Alī Paşa Medresesi, 245, 302
Yıldırım Ḥān Medresesi, 291

Z

Zāl Paşa Medresesi, 194, 341
Zekeriyyā Efendi Medresesi, 290, 344
Zeyni Çelebi Medresesi, 209, 222, 248, 259

ESER ADLARI DİZİNİ

	A	Kitāb-ı Cihād, 191, 250, 393 Kitāb-ı İcāre, 241
Ahlāk, 178		M
	C	Mecma‘ u’l-Bahreyn, 281 Mevāzi‘ -i ‘ Adīde, 178 Miftāh, 172, 187, 238, 245, 251, 255, 279, 307, 310, 332, 395 Mir ‘atü’z-zemān, 296 Muğni’l-lebīb, 221, 358 Muhaşşılı’l-keleām, 357 Mülteka’l-ebbūr, 235 Münkaḥāt-ı Meşrūḥa, 235
Cāmi‘ u’l-fuṣūleyn, 187 Cāmi‘ u’l-fütūḥ, 358		
	D	
Dürer u Ğurer, 178, 183, 187, 236, 291, 317		
	E	
el-Ġāzāt, 344 Eşbāh u Nezā ‘ir, 187, 217 Eşbāh u Nezā ‘ir-i Fıkhıyye, 344 et-Tibrü’l-mesbūk fi Neşā ‘iḥi’l-mülūk, 296		R
	F	Resā ‘il-i Keşire, 211 Risāle-i Ḳalemiyye, 252
Fıkh-ı Ekber, 238 Fuşuş, 354		S
	G	Şadru’ş-şerī‘ a, 310
Gülistān, 235, 245		Ş
	H	Şāfiye, 238 Şāh u Gedā, 370 Şāhid ü Ma‘ nā, 296 Şaḳā‘ iḳ-ı Nu‘ māniyye, 227, 261 Şevāhi-dü’n-nübüvve, 188
Ḥayāl ü Yār, 296 Hidāye, 187, 191, 241, 250, 252, 310, 393 Hümāyün-nāme, 178		T
	K	Ta‘ līḳāt-ı ‘ Adīde, 211 Tecrīd, 172, 251, 255, 279, 307, 310 Tefsīr-i Şerīf, 358 Tezkiretü’ş-Şu‘ arā, 178 Ṭarīḳat-ı Muḥammediyye, 235
Kāfiye, 252, 317 Ḳaşıde-i Bürde, 322 Ḳaşıde-i Lamiyye-i Mülemme‘ a, 263 Ḳaşıde-i Münferice, 346 Ḳaşıde-i Şu‘ lūkiyye, 357 Keşşāf, 289		Z
		Zeyl-i Şaḳā‘ iḳ, 317

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı : Veli SAĞIR

Uyruğu : T.C

Doğum Yeri ve Tarihi: Elbistan – 01.02.1978

Tel : 0384 502 00 00

E-posta: velisagir@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
İlköğretim	Gazi Mustafa Kemal Ortaokulu Elbistan / Kahramanmaraş	1992
Ortaöğretim	Endüstri Meslek Lisesi Elbistan / Kahramanmaraş	1995
Lisans	Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Merkez / Erzurum	2001

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2001	24 Kasım İlköğretim Okulu Derinkuyu / Nevşehir	Türkçe Öğretmeni
2006	İmam Hatip Lisesi Derinkuyu / Nevşehir	Müdür Yardımcısı (Müdür Vekili)
2012	Özkonak Hacı Halil Türkkân Anadolu Öğretmen Lisesi Avanos / Nevşehir	Müdür
2017	Recep Tayyip Erdoğan Anadolu İmam Hatip Lisesi Merkez / Nevşehir	Müdür